

Bibliothèque numérique

medic@

**Valleriola, F.. Observationum
medicinalium libri sex,...**

Lugduni, apud A. Gryphium, 1573.

Cote : 9223 (2)

FRANCISCI
VALLERIOLOE
DOCTORIS
MEDICI

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM
Libri sex, nunc primùm editi, & in lucem emissi.

In quibus grauiſſimorum morborum hiftoriæ, eorundem cauſæ,
ſymptomata, atque euentus, tum & curationes
miro ordine deſcribuntur.

Cum Indice rerum notatu dignarum locupletifſimo.

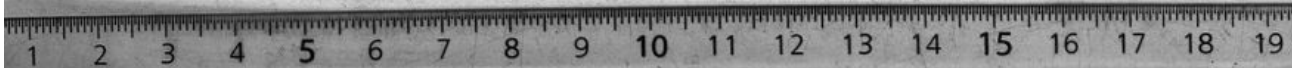

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM GRYPHIVM.

M. D. LXXIII.

Cum priuilegio Regis.

1573

FRANCISCI VALLERIOLE DOCTORIS MEDICI

OBSERVATIONUM MEDICINALIUM

Libri sex nunc primum editi & in lucem emissi.

In quibus gravissimorum morborum historiae, eorumque causas,
symptomata, acque eorum, cum & curationes
miro ordine describuntur.

Cum indice rerum notarum digressum locupletissimum.

LAGDANI,
APUD ANTONIUM GRYPHIUM.
M. D. LXXIII.

Cum privilegio Regis.

ILLVSTRISSIMO

S. R. E. CARDINALI

PROSPERO S. CRVCIS,

Arelatenſium Archiepiſcopo digniſs.

Franciſcus Valleriola S.

INTER eximia atq; præclara in hoc orbis theatro ad contemplationem diuinitus poſita, ampliſſime Pater, nihil certè Dei prouidentia admirabilius, nihil maius, nihil potentiſſus cerni quicquam uſquam poteſt. Ea enim fortiter attingens omnia, ſuauiſſimèque diſponens, diuinitatis ſua ſummæq; potentia igniculos quosdam, ac veluti ſeminaria inferere rebus omnibus, ad mundi tutelam ac conſeruationem, è pleno bonitatis ſue fonte ubique voluit: ut nos religionis ac pietatis cultu, veritatis inquiſitione ac luce, diſciplinæ bonarum omnium agnitione, ad ſui amorem atque cognitionem in primis, ad rerum inſuper magnarum tractationem, quaſi ſemita quadam, paratæque in id via alliceret. Quùmque multa ſint, Proſper optime, qua mundum Dei prouidentia adminiſtrari teſtimonio eſſe poſſint, rerum admirabilis procreatio, propagatio, incrementum, ſtatus, conſeruatione, tot plantarum, tot animantium, ut forma ac ſpecie, ſic loco ac moribus differentium, diſſimilis admirandæque natura, tot lapidum, metallorum, gemmarum verſicolor ſpecies, cœlorum perennis irrequietuſque motus, diurna nocturnaq; viciffitudines, decedentia & remeantia tempora, lucis pulcher aſpectus, artium ad uſus hominum inuentarum excogitata ab hominibus ratio: tum nihil certè præſtabilius in hac tanta tantarum rerum mole, ratione ac mente haberi quicquam debet, per quam homo, mundi miraculum ac Dei imago, orbis moderationi quaſi princeps ſecundum Deum datus eſt, rebusque cum omnibus antecellere atque præeſſe voluit Deus. Addiditque iuſti atque iniuſti ſcientiam, æqui atque iniqui: ut ea, ceu vinculis fortiſſimis,

* 2 homi

EPISTOLA

hominum societas pacata seruari, virtus suis ornamentis ac premijs cohonefari, vitium profligari omne, omnisque turpitudine quam longissime posset. Rerum præterea maximarum atque admirabilium, & in natura intimis recessibus positarum cognoscendi cupiditatem animis mortalium indidit, quæ ab animo, tanquam ab oculis, caliginem omnem dispelleret. Quam Pythagoras & Academici veteres, Philosophiam, quasi amorem sapientiæ dicas, nuncupandam censuerunt: omnium sanè bonarum artium atque disciplinarum parentem, quam & ipsam nihil esse aliud existimare debemus, quam Dei & inuentum & donum præclarissimum, ut cuius adminiculo omnia superæ, inferæ, prima, media, vltima contempleremur, & eius vnius ope atque adiumento, ad Dei cultum & religionem, ad modestiam, ad omnia cum prudentia obeunda (in quo tu genere laudis, Antistes clarissime, quum in cæteris emineas, in hoc longè excellis) ad temperatè sedatèque viuendum, ad amplectendam virtutem nos instruit, ac veluti magistra morum ac vitæ informat, rerumque abditissimarum naturam omnem, causas, effectiones, & quæ in his accidunt euentuum & casuum mutationes demonstrat. Hæc, inquam, ampla illa sunt prouidentia Dei in hominum animis sparsa seminaria, quibus & se coli Deus, & rerum conseruationi intentum esse se testatum voluit haberi. At verò, ut firmiora eiusdem prouidentia Dei testimonia haberemus, hominem vnum, spectabile animal effinxit, prouidum, sagax, plenum consilij ac rationis, mente præditum, (quod nemini est animantium alteri à natura tributum) & ad agendum & intelligendum natum, quasi terrenum quoddam numen præclara conditione generatum, rebus omnibus quas admirabili suo consilio effecisset, præfecit: ut quum summa pulchritudine mundum exornasset Deus, bonitatèque suam, immensamque potentiam cuncta spirarent, parua hæc esse futura ratus, nisi esset qui natura excellentia & dignitate isthac tam magna, tamque admirabilia, & mentis celeritate cognosceret, & cognita admiraretur, inque suam originem Deum, rerum effectorem omnium, cuncta referret. Atque eundem ipsum hominem, quasi diuina prouidentia testem & assertorem esse voluit: ut in quo mentem ipse, sui imaginem inseuisset, in eodem ipso diuina maiestatis quasi simulachrum quoddam eluceret. Nec sanè alia ratione in sublime hominem erexisse Deum credi par est (quum cæteras animantes pronas ad pastum abiecisset) quam ut cælum aspiceret, hoc est (ut Galenus noster interpretatur) mente Deum contemplaretur atque suspiceret, eiusque intellecta natura, unde cuncta ceu è fonte uberrimo manant, & summa pietate coleret, & quam posset sancti

NVNCVPATORIA.

sanctissime illius numen reuereretur, seque totum ad res praeclaras gerendas, ad maximas contemplatione indagandas daret. Hac ipse mecum animo cogitans, Praesul sacratissime, in animum induxi, id quicquid vita mihi superest, duce & auspice Deo, omne in proferenda ac locupletanda medica arte exponere. Qua in cogitatione quum essem, atque ex hoc mihi iam diu proposito scopo multa in lucem protulissem, qua grata Medicina professoribus benèq; accepta fuisse intellexissem, desinendum ab hoc vita instituto, sanctoque labore minimè existimaui. turpe ratus, meta iam proximum, cursum remittere, at magis intendere dignum certè visum fuit. Tumque me ipse colligens, quum iam annos plus minus quadraginta in facienda medicina, agrisque curandis fuisset versatus, quid in hoc genere exercitij obseruatione dignum occurrisset (& sanè immensa propè & mirabilia multa occurrerunt) cogitare coepi: haud infructuosum fore opus, si quae in visendis agris, in morborum decretorijs, symptomatis & euentibus annotassem, ea omnia quasi in tabula expressa, legenda hominibus darem: ut morborum quorundam spectata varietate, periculo, magnitudine, noxa, tum vero natura in regendis morbis ac vindicandis soleritiam, morem, potestatemque attendentes, & praesidiorum salutarem manum, Medicinam magis admirari & colere homines possent, illiusque professores reuereri. Eò à me factum est, Felicissime Prosper, ut huic operi, Obseruationum Medicinalium inscriptionem fecerim: quod in eo, quae diutina experientia in morbis eorundemque remedijs comprobata fidèque obseruassem, ea hic omnia apposita essent. Certè exquisitissima quaque huc congeffi, ex quibus tuto mederi quis & methodo recta possit. Eum porro toto hoc opere ordinem seruauit, ut morbi historiam primum nudis & simplicibus verbis, ut accidere ipse conspiciatus sum, tituli loco recenseam: dein ampla narratione medica historiam amplificem, causis utique morbi, symptomatisque enarrandis intentus: inde qua methodo in grauissimis quos hic tantum recenseo morbis, sim usus, trado: singularia ea adferens auxilia, quae diutino usu comperta probataque habuissem, & à quibus secundum Deum ab impendenti discrimine leuati egri sint. Hac operis mei elucubrati ratio, haec summa fuit. Itaque quum cogitarem foetura huic mea magnam ex te accessionem futuram, magnum etiam apud homines plausum, si sub tui nominis splendore ac gratia in lucem exiret: ausus sum, Pater amplissime, id tibi operis consecrare, quod à me esset magnis vigilijs elaboratum: idque ut facerem, magnis sum certè rationibus adductus. Primum, quod tu, ex quo tempore aditum tibi ad nos patefecisti, dum sponsam tuam Arelatensem Ecclesiam (cui tui sum-

A I EPISTOLA VII

mo tuo merito. Pastor & Pontifex datus es) inuises, magnum nobis omnibus, mihi que in primis, humanitatis tua specimen dedisti: ut iam exinde ea mihi de te polliceri auderem, quæ de optimo ac præstantissimo viro, omnibus omnium & virtutum & literarum ornamentis exculto, adhuc summa dignitate ornato, expectari à quoquam merito possent. Tum verò præcipue, quod quum ego te, primo tuo ad nos aditu, publice, vniuersæ ciuitatis nomine oratione ad te habita, salutassem, idque tibi valde gratum extitisse omnibus significauisses, in spem veni, fore me tibi aliquando gratiosum & acceptum. Nec mea me fefellit spes. nam continuo me tu (quæ tua est bonitas, & spectata in literarum professores fides) in familiaritatem tuam asciuiisti, & in intimis tuis esse voluisti. Quæ quum ego tanta tua in me cumulata amoris & beneuolentia signa perspicerem, ausus sum me tibi totum in sinum dare. quid enim mihi non daret audacia bonitatis tuæ fiducia, & opinio tui erga me amoris? Cuius mea in te obseruantia, quum testimonium tibi aliquod dare vellem, (posteaquam tibi mea quæ scripsissem valde placere intellexissem) opus de locis Medicinæ communibus meum, muneris & gratitudinis ergo, tibi obtuli. Quod tu leges, quum & impense laudasses, & digno tuis virtutibus testimonio cononestasses, palmare ego id à te de me factum indicium existimaui: quum ea insignis & vera laus habeatur, quæ à laudatissimis viris, tui quàm simillimis proficiscitur. Nec contenta his spectata tua humanitas fuit, nisi tu in me ornando, & quanti apud te essem, liberalitate tua declarasses, qui me nihil de te promeritum insigni dono ornare volueris. Sed quo dicendi genere, aut quibusnam ipse verbis quæ in ipsum me contulisti multa & magna, non amoris solum indicia, sed summa etiam liberalitatis, exprimere possim? Quod fauisti mihi ex animo semper, quod nomen meum & famam, alioqui exiguam, tuo testimonio tam studiosè auxisti, quod tuum mihi patrocinium in meis fouendis liberis detulisti, ista verò quanti? Quæ etsi tu (qui splendidus in omnibus & magnus esse soles) parui ducas, quum magna dederis, ego in maximis habenda iure censeo: præsertim à tanto viro, tanta auctoritate, tanta dignitate, tanto splendore, tantis ornamentis honoris, fortuna, ingenijq; prædito? Itaque quum me tibi gratum & memorem præstare vno aliquo officij genere vellem, nec quicquam haberem amplum & insigne tua amplitudine dignum quod tibi offerre possem, ad molam salsam me contuli tibi offerendam, quum thura mihi deessent. neque enim omnes thure litare possunt. Lacubrationem igitur hanc meam tibi, obseruantia in te mea symbolum, lubens offero: hac conditione, ut tu illam (si digna fuerit) in sinum tuum fouend

NVNCVPATORIA.

fouendam auctoritate tua suscipias. Idque iure tuo facere sanè poteris. Nam quum sis rerum & optimarum & maximarum omnium diligentissimus obseruator: (quod legationes tuae pro summo Pontifice ad potentissimos reges & principes susceptae indicant: in quibus tu, pro tua prudentia, & tempora, & opportunitates, & mores gentium, & actus, tum de quibus, & apud quos esset tibi de rebus serijs agendum, prudentissimè & summa cum animi attēione spectasti, omniāq; in commentaria elegantè & nitida oratione retulisti) quum, inquam, tantarum rerum sis prudentissimus obseruator: annon quæ de medicis obseruationibus monumenta edidi, tibi iure deberi es assensurus? Accipies igitur, Prosper Cardinalis ac Pontifex optime, lata fronte quæ à me tibi mittuntur munera, non tam rei quæ datur tenuitatem, quàm donantis animum aestimans: ut hanc mihi partem reliquam saltem in hac officij delatione, ac præclara mea in te voluntatis declaranda facias. Ego verò contendam omni mea ope atque elaborabo, ut mea in te officia, & studia erga amplitudinem tuam, etiam si minus propter facultatum mearum tenuitatem, eximia magnâque fuerint, ab animo tamen beneuolentissimo, & gratissima voluntate, omni cum obseruantia profecta videantur: eamque tibi fidem in amore & id studium animi grati polliceor, quod cum tua excellens virtus ac dignitas, meritâque erga me plurima ac maxima, tum autem fides erga te in primis mea postulat. Vale Prosper, Pontificum decus & ornamentum, & me, quem iudicio tuo, tua gratia dignum fecisti, eadem ipsa perpetuò fouere velis.

PHI
AD D. FRANC.
MAIORIOLAM
Libertatis
Palladio
Et Camerarium
Dilecto

PHILIPPI GVIELMI MEDICINAE

apud Auenionenses professoris, in libros Observationum

Medicinalium D. Francisci Valleriolae,

ad Medicinæ studiosum

Epigramma.

(669)

AEneas potuit telluris operta subire,

Ex auro rami nonnisi fultus ope:

Armatam flammis potuit superare Chimaram

Pegaseo Hipponous nonnisi nixus equo.

Tu quoque si cupias occultos noscere morbos,

Atque horum dici velis adestis:

Hæc lege scripta senis doctissima Valleriola,

Aureus hæc ramus, Pegasus ecce tibi.

D. VALLERIOLE MEDICO,

omni literarum genere absoluto, Brixius.

Dogmata Pythagoræ fuerim si prisca sequutus,

Heredem rerum tu Ciceronis agis.

Tu quoque diuini spiras documenta Platonis,

Est tibi cum docto musa Marone grauis:

Smyrnaïumque refers plenus grauitatis Homerum,

Facundum te aio vincere Mercurium.

Hippocratémque tenes conclusum mente serena,

Artéque Galeni tu celebrande micas.

AD D. FRANCISCVM VALLERIOLAM

præstantis. Medicum, ut suas in lucem proferat

Medicinales Observationes, Caroli

Laurentij Epigramma.

Grandia quid tandem proferre volumina cessas?

Phœbæa toties iam vigilata manu?

Quid differs, quaeso, salubres monstrare medelas?

Pharmaca quid renuis spargere lecta virus?

Doctis,

Doctis, crede mihi, cunctis tua scripta placebunt,

Delitias tollet Graius ad astra suas:

Gallia perpetuo ritu diserta fouebit:

Hesperus hac tanquam numina sacra colet.

Hippocratem quondam coluit si prisca vetustas,

Et tulit ad superum sydera celsa deum,

Signa quod atrocis morbi causasque teneret,

Quum tamen hunc fugeret certa medela vocat:

Ingenij fetus celebris num laudibus ornet

Quos, Francisce, vomit nunc tua Musa graues?

Trudere lethiferos qui nosti corpore morbos,

Qui tectas causas, tectaque signa doces.

EIVSDEM ODE SAPPHICA

in laudem operis.

Turbidus vincit radiosa clangor

Astra, stellantem resonans olympum

Occupat murmur, placidos fragores

Gallia fundit.

Hesperii stridor resonat sonorus,

Italus mittit strepitum loquacem,

Tota clamores vomit ista curui

Macchina mundi.

Nunc virum pallens stupor occupauit

Corda, mirantur rutilas pusillam

Corporis massam retinere gemmas

Mentis alumna.

Qui potest (aiunt) fieri pusillum

Corpus ut tantas agitare rerum

Abditas possit ratione causas,

Ingenioque?

Ast sinant cuncti penitus stupere,

Quum macrum cernant, videantque corpus

Non luto pinguis madidum sagina

Valleriolo:

Liberè ut celsas rutilantis arces

Pallados possit penetrare Graia,

Et Camænarum latebroso quaque

Antra subire.

Scripta

*Scripta nunc monstrant animum perita,
Laudat auctorem liber almus æquum,
Auctor & doctum celebrat volumen
Commemorandus.*

*Certa morborum docet ipse signa,
Quos palus stagnans rapuit Charontis,
Rursus ad viuos vehit ille mente:
Res celebranda.*

NICOLAI VALLERIO LAE, FILII

Auctoris, de opere Observationum Medicinalium,
ad Medicinæ studiosum Epigramma.

*Morbi si certas cupias agnoscere causas,
Praclaris scriptis Valleriola docet:
Qui tam complexu paruo atros continet omnes
Sanandi affectus, dogmata vera tenet.
Tempora nanque alium celebrarunt prisca Galenum,
Hippocratem veteres condecorare suum.
Et Socrates clarus gloriosumque ipse parauit
Nomen, & Arpinas egregiumque sibi.
Arpinam doctè sectaris, tuque Galenum
Valleriola refers, Hippocratèmq; simul.*

IOANNIS BRIXII IVRISCON-

sulti ad D. Valleriolam Epigramma.

*Metra cothurnati quid non sint nostra Poëta?
Phœbeam cur hæc non redolentque chelym?
Si mihi Diua foret, patrio qua nata cerebro,
Nunc canerem laudes Valleriola tuas.
At tua pertenuem quum vincat fama fragore
Musam, cedendum, iamque silere iuvat.*

INDEX OBSERVATIONVM MEDICINALIVM

HIS SEX LIBRIS

CONTENTARVM.

LIBRI PRIMI OBSERVATIONES.

- D**E mola duodecim menses gestata cum superfoetatione, tandem eiecta cum foetu illi alligato, vnde ægra in vitæ periculum adducta magno labore curatur. Observatio I. Pagina 1
- De scirrho phlegmonode cum hydrope sequente ad scirrhum hepatis, quum moritura ægra putaretur, sanata est tandem magna cura. Observatio II. Pag. 9
- De cruris dextri resolutione menses totos decem & octo perseverante, post articulares dolores enata, & ligni sancti potione curata. Observatio III. Pag. 15
- De pleuritide incocta & sine sputo, ægro à Medicis pro deplorato habito: sanatur tamen fluxu alui oborto præter omnium spem. Observatio IIII. Pag. 22
- De pleuritide in puero annorum octo cum mirandis symptomatibus coniuncta, ipsoque puero vi morbi pro incurabili dereliato, sancto tamen miraculo potius quàm artis ope. Observatio V. Pag. 25
- De argento sublimato epoto, curationeq; adhibita. Observatio VI. Pag. 29
- De palpitatione cordis cum capitis & ventriculi dolore acuto: quibus affectibus curandis dum vehementer intetius medicus methodum omnem complet, fortuito casu misero ægro loco somniferi syrupi aqua sublimati præbetur, incogitato quidem & in noctis conticinio, quum extinctum fuisset cubiculi lumen, diris cruciatibus affecto ægro, in vitæ periculum incidit: liberatur tamen nutu Dei longissimo tempore & magno labore. Observatio VII. Pag. 36
- De gravissima pleuritide cum phrenitide, & casu ab alto, & vulneribus in ventre ab ipsamet ægra sibi inflictis, & sublimati potione, quam ipsa ægra in furem acta sumpsit, & è fenestra in subditum solum lapideum se præcipitem dedit, vbi fere mortua horas plures cum summo frigore pene congelata mansit: curatur tamen integrè nutu Dei. Observatio VIII. Pag. 44

De

De quodam mirabili casu, nempe membrana eiecta per aluum in febre continente, quæ quidem membrana viginti & octo palmorum longitudinis erat: striata illa quidem, & qua eiecta semianimis mansit æger: curatur magna adhibita diligentia. Observatio ix. Pag. 48

De mirabili quodam eiectamento à mulieris vulua, quæ se prægnantem esse existimans, post sex gestationis menses membranaceâ substantiam quandam eiecit globosam totam, bullis aqua plenâ refertam: quæ bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ diluta sanie plenæ erant, & per omnem qua integebantur membranâ disseminatæ, tanto numero vt comprehendi non possent: à quo eiectamento ægra deplorata & pro mortua relicta, conualuit tamen magno labore. Observatio x. Pag. 52

LIBRI SECVNDI OBSERVATIONES.

DE locustarum prodigioso apud Arelatensem prouentu, sacra virentemque omnem herbam morfu yredinæque vastantium, sub Annum à redempto orbe M. D. I I I I. Observatio. I. Pag. 58

De sanguinis copiosissima per os reiectione, cum omnium viscerum, ventriculi, hepatis atque lienis duritiæ & obstructione: quibus affectibus æger in discrimen vitæ incidit: curatur tamen nutu Dei. Observatio secunda. Pag. 67

De pulmonum vlcere, præcedente sanguinis sputo, indeque tæbe consecuta & purulento sputo multo: à quo affectu nobilis mulier curata fuit. Observatio tertia. Pag. 72

Vir resolutione multos annos laborans, incendij metu se præcipitem è succensa domo deiicit, derepente sanatur, & deinceps probè incedere coepit. Observatio quarta. Pag. 77

Vir ascite laborans, ventris tumore adeo grauis vt progredi non posset, vsu ligni sancti & brassicæ marinæ curatus. Observatio quinta. Pag. 83

De curatione febris cõtinentis periculosissimæ in puella octo annorum, quæ vi naturæ, nullis artis præsidij, quum deploratæ valetudinis, ob morbi & symptomatum sæuitiam, habita esset, oborto alui fluxu liberatur. Observatio sexta. Pag. 89

De infania mirabili ex amore inducta, atque curata. Observatio septima. Pag. 92

De vulnere in ventre accepto sub sinistro hypochondrio, adusque renû substantiam & intestinorum penetrante: ex quo magnis & lethalibus subsequutis symptomatis mors vndecimo secuta est. Observatio octaua. Pag. 109

De vulnere item in ventre accepto ad intestina vsque penetrante, ex quo quinto die mors insecuta est: mortuoque in conspectu rei posito, mox sanguis è vulnere atque è naribus cum sonitu manare coepit, & vndenam id proueniat. Observatio nona. Pag. 113

De angina graui & præfocatiua, à qua conuerso extrorsum tumore & suppurato, liberatus æger fuit. Observatio decima. Pag. 115

LIBRI

LIBRI TERTII OBSERVATIONES.

- E**X leui vulnere in capite sine fractura scissurave vlla, inflammatione, paralyfi & conuulsione cum delirio secutis, mortale vulnus efficitur, vndecimo die mortuo iuvene. Observatio prima. Pag. 120
- Ex potione hellebori temere sumpta, æger in vitæ discrimen derepente incidit: liberatur integrè Dei auxilio, magna adhibita cura. Observatio secunda. Pag. 125
- De demorso à cane rabioso, & in graue periculum acto, eodémque magna difficultate curato. Observatio tertia. Pag. 128
- De dysenteria graui tres totos menses & eo ampliùs hominem diuexante præter spem curata. Observatio quarta. Pag. 134
- De calculo vesicæ & vlcere curato: relapsu tamen post diros cruciatus, quum æger se in manus Empirici cuiusdam nebulonis dedisset, miserè mortem obiit. Observatio quinta. Pag. 141
- De phrifi ad sanguinis reiectionem è pulmonibus secuta, eadémque curata quum ægra tota tabefacta moritura speraretur. Observatio sexta. Pag. 146
- De accessione comitali, eaque grauissima, vitio ventriculi derepente suborta, tandémque curata. Observatio septima. Pag. 151
- De vulnere in capite à lapide incusso, vnde mors secuta est. Observatio octaua. Pag. 157
- De phlegmone hæpatis lethali. Observatio nona. Pag. 159
- De scirrho hæpatis ad quem gangræna in crure dextro & tandem mors secuta. Observatio decima. Pag. 163

LIBRI QVARTI OBSERVATIONES.

- D**E pleuritide sinistri lateris graui in muliere prægnante, sine vllis propè medicamentis, sed solo naturæ ductu infra quartum diem sanata. Observatio prima. Pag. 167
- De puero monstroso Arelate viso anno Domini M D L X I. Observatio secunda. Pag. 169
- Hydropicus ascite laborans perforato vi naturæ vmbilico, & foras prodeunte aqua, integrè curatur. Observatio tertia. Pag. 171
- De paralyfi dextræ partis in sene septuagenario sanata. Observatio quarta. Pag. 172
- De tumore insigni & circumscripto hypochondrij dextri cum dolore, ventris tumore, & spirandi difficultate, in nobili muliere sanato. Observatio quinta. Pag. 176
- De epileptica accessione ex puerperio difficili nata, & crebrò recurrente, purgationibus à partu etiã plus æquo nimium fluentibus, deque horum pathematum curatione. Observatio sexta. Pag. 180
- De vulneribus lethalibus nobili cuidam iuveni inflictis, ad quæ mors con-

★★

secuta

secuta, deque mirabili puris copia in thorace inuenta. Observatio septima. Pag. 185

De mirabili decretorio continentis febris per exuberantem hæmorrhagiam è naribus diebus sex ad libras xij. & fluxu alui ingenti subsecuto liberata nutu Dei iuuenula. Observatio octaua. Pag. 187

Iuuenis quispiam ab æneo tormento manuario quod incautus manibus tractabat, adacto in viscera globulo plumbeo tribus sub ventriculo digitis, emisso per anum post aliquot dies globulo sine vlla intestinorum noxa, perfectè sanatur. Observatio nona. Pag. 191

Miræ vulnerum obseruationes atque curationes in eo conflictu qui ad diui A Egidij pagum factus est anno restitutæ salutis M. D. L X I I. Observatio decima. Pag. 193

LIBRI QVINTI OBSERVATIONES.

DE eximia phlegmonarum curatione prope spinam dorfi consistentium & suppuratarum, atque in vlcerà conuersarum. Observatio prima. Pag. 201

Quibus mulieribus Arelate exectus sit infans chirurgica manu matre salua. Observatio secunda. Pag. 210

Ex dente putrido sine vlla vi euulso mira hæmorrhagia ex arteria gingivæ subdita emanans, quæ vtriuulus quidam à fonte manans prodibat, deque curatione eius in annosa muliere. Observatio tertia. Pag. 212

Puero octo annorum bene habito pleuritide laboranti missus sanguis, atque septimo die integrè liberatur. Observatio quarta. Pag. 213

Mulier ex pleuritide suppurata tabida effecta, lactis vsu potissimum curatur. Observatio quinta. Pag. 215

Vir prudentissimus Ioânes Icardus fani diui Trophimi canonicus vlcere pulmonum phthificus effectus magna cura liberatur. Observatio sexta. Pag. 217

Quidam è syphilide morbo in phlegmonem schirrosam prope coxendicem incidens in gangrænâ eius partis incidit, graui cum putredine paribusque symptomatis magno labore curatur. Observatio septima. Pag. 223

Nobilis quidam æneo tormento paruulo (*pistole* vulgò vocant) secutum thoracem transuersim vulneratus, globulo vtrunque à latere ad latus secundum musculos externos permeante, curatur. Observatio octaua. Pag. 227

Sutor quidam Auenione graui vulnere in capite percussus, ad duram vllque meningem pertingente vulnere, resolutione, conuulsione correptus, & sine voce mutus dies totos septem manens, magno labore nutu Dei curatur. Observatio nona. Pag. 230

Puerpera atq; primipara mulier iuuenula, ob frigus imprudenter admissum, altero à partu die, in grauè pleuritidè incidit, ut præspirandi difficultate præfocari sibi videretur. Misso sanguine contra suorum omnium vota, à nobis

à nobis tamen Medicis persuasis, aliisque opportunis auxiliis adhibitis
nutu Dei præpotentis curatur magna omnium admiratione. Obserua-
tio decima. Pag. 235

LIBRI SEXTI OBSERVATIONES.

EX apostemate & ulcere renis dextri curatus. Observatio prima.
Pag. 239

Vir & mulier pleuritide cōtagiosa & lethali affecti, paribus symptomatis
laborantes, cum sputis nigris & præfocatio spiritus, quisque vndecimo
die moritur. Observatio secunda. Pag. 244

Mulier carbone teterrimo circa os & labra correpta, curatur : sed defor-
mis manfit. Observatio tertia. Pag. 246

Ex casu ab alto diffracta vniuersim caluaria, & sine voce, sine sensibus, &
propè apoplectico reddito ægro, curatur miraculo tamen. Obserua-
tio quarta. Pag. 248

Mulier iuuenula & bene habita in octauo gestationis mense opisthotono
corripitur, graui comitante febre. Quarto à morbi initio die filium pa-
rit, postero die conuulsa moritur. Observatio quinta. Pag. 249

Mulier in septimo gestationis mense graui pleuritide correpta sine sangui-
nis missione, sudore & sputo copioso manante, sub vigesimum diem in-
tegrè curata fuit foetu saluo. Observatio sexta. Pag. 251

Medicus Lusitanus septuagenarius ex diuturna febre in lethargum inci-
dens, pro deplorato à medicis relinquitur triduum totum : reuiuiscit
tamen paulatim, & vi naturæ tacite operantis integræ sanitati restitu-
tus fuit. Observatio septima. Pag. 253

Mulier calidissimi temperamenti ex causo febre in mirabile delirium in-
cidens cum graui syncopa, vt moribunda putaretur, curatur magno la-
bore. Observatio octaua. Pag. 255

Mulier alia ex causo in tabitudinem deducta, vsu lactis asinini & vnctio-
ne ad dorsum humectante longo tempore curatur. Observatio nona.
Pag. 258

Senex honoratissimus & ditissimus annorum septuaginta è angina præfo-
catoria, misso sanguine, & aliis opportunis auxiliis adhibitis, integrè cu-
ratur. Observatio decima. Pag. 259

INDICIS FINIS.

*** 2 IN

IN LIBROS OBSER- VATIONVM MEDICINA- LIVM FRANCISCI VALLERIOLE

MEDICI AD MEDICINAE

STVDIOSOS, PRAEFATIO.

QUOD alijs meis lucubrationibus multis clarum hominibus feci, in animo insitū esse, planēq; constitutū, ut quo ad vitam mihi superstes Dei indulgentia fuerit, & quantum niti ingenij viribus ipse possim, id omne in amplificanda & illustranda scriptis meis Medicina (qualia tandem cunque ea fuerint) velle me collocare, id ipsum quoque nunc, hac mea recentis foetura testatum volo: nec intermittendum mihi tempus ullum, quo sine linea (ut est in proverbio) diem duxisse videri possim. Quid enim aut maius, aut melius facere viri literarum amans quicquam possit, quā ut se assidua bonorum auctorum lectione, rerum abstrusarum intelligentia, commentatione, interpretationēque exerceat? Hac profecto illa est plena bonae frugis institutio, & ad cælum via, ut in agnoscendis natura arcanis, in promendis his quae vsui hominibus sint futura, operam omnem nostram & studium ponamus. Hoc sanē est nomen immortalitati dare, hoc posteritati consulere, hoc denique in terreno hoc carcere, supra communem hominum sortem esse, & in mortali vita immortalem hominem agere. Quo quid praeclarius homini accidere queat, dum vitali fruitur aura, planē non video. Etenim, etsi durum fortasse videri cupiam potest, laboribus frangi, studio marcescere, impallescere charis, viribus dissolui, & studijs abrumpere vitam: is si cogitet studiorum suauitatem, intelligentiae & eruditionis praestantiam, fructus cum delectatione percepti, & ad omnes ex aequo manantis ubertatem, pro nihilo certē illa ducet. Vnde est illud Aristotelis, Disciplinarū radices amaras quidem esse, suauissimos autem fructus. Ego verò, quum huic vitae instituto vel ab ineunte aetate volens sciensque addixissem, iamque in eo cursu stadia plurima confecissem,

P R A E F A T I O.

fecissem, cessandum mihi non putavi, quin privato labore meo quantum possem commentando atque scribendo professioni meae adessem. Quumque iam in facitanda medicina, annos amplius quadraginta versatus non sine numine essem, visum fuit, ut qua plurima & animaduersione dignissima, in tractandis aegris, in morbis dignoscendis atque curandis, (ijs praesertim qui & grauiissimi & exitiales habentur) qua inquam à me obseruata essent (qua sanè multa & graua extitere) ea omnia in chartas referrem, posteris monumenta futura. Illud enim quum cogitarem, artem medicam nostram ex experientia primum & obseruatione natam fuisse, indeque in artē redactam, (quod & Celsus, & Galenus, & nostri omnes affirmant) Hippocratem medicinā tutelarem deum atque parentem imitari in hoc meo medicarum Obseruationum opere deindustria volui: qui quum ea omnia, qua aegris accidere conspiciabatur, tacitus obseruaret, ea postea in tabulas referebat, enarrata aegritudinis historia omni, & quid quoto quoque die, hora, atque momentis aegro accidisset: & quid item ab ijs casibus, vel boni vel mali sequutum fuisset, de scripto protulit: nominatis etiam singulatim aegris, quod Epidemiorum libri abundè testantur. Ad hunc ego morem atque Hippocratis institutum, mea hac qua in vestram omnium utilitatem scripta sunt, concinnaui: eos tantum recensens morbos, qui grauiissimi & dubiae curationis mihi sese obtulerunt, narrata in primis morbi historia, aegrisque ipsis identidem nominatis, quod & fecit Hippocrates: inde ampla obseruationis cuiusque explicatione, quod concisè in titulo obseruationis tractaueram, tantum nudam morbi rationem explicans, & quomodo, quāue ratione aeger in hunc illūve morbum incidisset, cumulatè postea diffusèque tracto: occupatus utique in enarrandis morbi causis atque symptomatis, & quoto quaque die euenerint in rationes ducēs, quid item ex his futurum sperarem, quidque euenerit subtexens. Tum verò (quod caput rei est) curationes unicuique proprias ac maximè salutare subijcio: quod omisisse Hippocratem in Epidemijs omnes scimus, sola contentum rei, ut euenerat, narratione. nam is illi scopus tum propositus tantum erat, narrandi quae accidissent, nulla remediorum habita ratione aut mentione vlla facta. Nos, nostro in hoc opere ne quid deesset, & remediorum copiam, quibus vti sumus, adiecimus. Quae verò praesidia in aegris opem tulerint, quae minimè, ne id quidem omisimus: causas insuper mortis, in his qui vita è grauiissimis & exitialibus morbis excefferunt: atque sanitatis adeptæ, in his qui euaserunt, subiungo: & quae auxilia maximè iuuerint, ea pro singularibus & fide probatis habenda propono. Hac operis quod nunc in publicum

P R A E F A T I O.

damus ratio, hic status est: atq; ob id **OBSERVATIONVM MEDICINALIVM** titulum illi feci. Vos itaque, Medicina studiosi, quorum in gratiam hac à me magnis certè laboribus atque vigilijs elucubrata sunt, & in lucem emissa, æqui bonique consulite: & commentarios à me in librum de constitutione artis Galeni iam propè absolutos, magnòque studio elaboratos (quum nemo quisquam adhuc nostra ætate, quod sciam, manum operi admouerit, aut id aggredi tentarit) fidentes ac lati propediem in lucem exituros sperate. Non fallam opinionem vestram, si modò Deus clementia sua labori meo adesse voluerit: & adfuturum confido, quoniam ipse faciètes adiuvat. Quem supplex oro, vt & vestra studia dirigere, & confouere, & meam in illustranda Medicina alacritatem beneficentia sua prouehere in bonam frugem atque augere velit. Valete Medicina candidati, animo meo charissimi: & indolem vestram bonis moribus, virtute, ac literis exornate.

AD D. FRANCISCVM VALLERIOLAM
 Antonij Verderij vectigalium iudicis apud
 Forefienfes Epigramma.

*Corporis exigui cum sis, vir & ipse pusillus,
 Tu tamen ingenio Valleriolla vales.
 Tam magno studio versati sunt tibi libri
 Qui prabent agris utile consilium:
 Clarus Apollinea videaris vt arte Machaon
 Alter, praeceptis alter & Hippocrates.
 Atticus in te lepos is inest, valeas vt haberi
 Eloquij Cicero Rhetoricaq; parens.
 Delitium patris Smyrnaei diceris ipse,
 Te colit Athlantis Nominus atque nepos.*

AD D. FRANCISCUM VALLERIAM

Antoni Venerabilis vespertini indicis apud
Folioses Epigrammas.

Corporis exiguus cum sit, in Epigramma
In rursus ingens Venerabilis vespertini
T. Antonius fuit vespertini vespertini
Qui vespertini vespertini vespertini
Clavis vespertini vespertini vespertini
Alia vespertini vespertini vespertini
Antoni in vespertini vespertini vespertini
Eloqui vespertini vespertini vespertini
Delinquit vespertini vespertini vespertini
Te colit vespertini vespertini vespertini

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRAN-

CISCO VALLERIO LA

MEDICO AVCTORE,

LIBER PRIMVS.

OBSERVATIO PRIMA.

DVLCIS Gardiola uxor mea pregnantem se esse existimans, molam gerit in utero menses totos duodecim: subinde ea in gestatione grauida fit: quumque iam fœtus quadrimestris esset, ingētibus doloribus, febris grauisima, symptomatisque lethalibus correpta, animi deliquio, virium defectu atque pulsuum, delirio, vigiliis, inedia, parturire cœpit tandem maximis conatibus: pari discrimine vite, opportunis adhibitis auxiliis, molam unā cum fœtu simul illi adligato euicit, & pristina incolumitati, præter meam & omnium opinionē, Dei voluntate & misericordia restituitur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DIVINA virtute (qua sola, ut ait Gal. natus est homo veritatem videre) fieri existimare oportet, ut ab seuisissimis & maximè exitalibus morbis sæpe homines liberentur: ut quū lethalibus apparentibus signis, symptomatisque, morituum ægrum spes, præter omnium spem atque expectationem rediuius ad se, quasi è orci faucibus ereptus, redeat eger, pristinaq; sanitati restituatur. Hoc ipsum nulla humana ope, nullis artis præfidiis, nullo consilio, sed sola Dei bonitate atque clementia fieri, bene instituti hominis fuerit existimare. Vnde est illud Regij propheta in Psalmis, Dei potentiam annunciantis: Ipse sanat omnes infirmitates tuas, & redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia & miserationibus. Quod & Annæ matris Samuelis cantico testatissimum fit: Dominus (inquit) mortificat & viuificat: deducit ad inferos
a & red

Gal. lib. 3.
de usu par.
cap. 10.

Psal. 102.

1. Reg. 2. a

Sapientia
16.b.

& reducit. Ac proinde magna subinde ratione sapientissimum Salomonem dixisse legimus: Neque herbam neque malagma sanare, sed Domini sermonem, qui sanat omnia. Tu (subdit idem) es Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis. Hic sermo virtus Dei est, qui pro sua bona voluntate quoad vult, & quandiu vult rebus à se in subsidium hominum creatis adest: tuncque adhibita in salutem remedia prosunt, seruarique ab exitiosissimis & lethalibus morbis ægros diuina sorte contingit. Quod si subtrahat Dominus manum suam, etiam si omnem impleas artem, si operosissima manu omni labore atque studio mederi studeas, nihil quicquam proficies. Id prophetico 10

Psal. 103.

ore idem Rex & Propheta Dauid cecinisse Dei spiritu est visus: Aperien-
te (inquit) te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: auertente au-
tem te faciem, turbabuntur. Auferes spiritum eorum, & deficient, & in
puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & re-
nouabis faciem terræ. Hæc eò à me in præsens adducta sunt, vt intelligi
illud possit, si quando ab impendenti vitæ periculo quis præter hominum
spem restituatur (vt vxori meæ carissimæ in tam diro & insolenti casu
accidit) id non humanis viribus, non artis præsidij (quæ tamen illi cu-
mulatissimè, pro meo in illam pio officio atque amore, adhibita sunt) sed
soli Dei bonitati atque beneficentiæ tribuendū meritò existimet. Quam- 20
obrem vni tantum Deo Opt. Max. acceptum fero, quod à tam graui exi-
tialique morbo vxor mea leuata sit: tuncque infelici enixu atque partu, tot
lethalibus symptomatis oppressa, leuata fuerit. Cuius Dei numen vt vnà
mecum laudibus celebrare omnes possint, illiusque immensam potentiam
admirari, historiam omnem ad veri fidem referam. Quum mihi Dei be-
nignitate fœcundissima vxor data sit, vt quæ & optimè temperata, & salu-
bri corpore cum sit, & probè illi muliebres purgationes statò tempore
exeant, vterumque ad generandum optimè dispositum habeat (quæ qui-

Hippocra-
lib. 5. aph.

dem res omnes ad fœcunditatem plurimū faciunt, vel Hippocratis testi-
monio) felix ipse mihi prole multa & bene habita sanè videbar. In huius 30
felicитatis cumulo, (vt nihil est ab omni parte beatū) vxori menses sisti in-
cipiunt: mox inappetentia, corporis grauitas, languor, desidia mulierem

Hipp. li.
5. ap.
aph. 61.

corripiunt (intrò concepti fœtus indicium, si quid Hippocrati creditur)
Si mulieri, inquit, purgationes non prodeunt, neque horrore, neque febre
accedente: verum cibi fastidia ipsi accidunt, hanc in ventre habere exi-
stimato. Itaque quum ipsa sibi mulier vterū gerere existimaret, (paria ni-
mirum quæ sæpe in veris gestationibus experta esset symptomata perpe-
tiens) nihil de se sollicita, perstabat, fœtus motum suo tempore expe-
ctans. Quumque ad trimestre gestationis tempus aut paulò amplius per- 40
uenisset, turgeretque plus solito vterus: nescio quid obscuri motus per-
sentiscere se aiebat, fœtusque similem motionem quādam: sed ea tamen
existimatione delusa, res secus quàm putarat accidit. Nam etsi quadri-
mestri exactò tempore venter illi intumesceret, & mammillæ turgerent, re-
tentis vtique mensibus, motus tamen nullus conspicuus apparebat in
ventre, qualis in imprægnatione sentiri ac percipi deprehenditur. Nam
qui

- qui motus, foetus motionem falsa imagine repræsentans, ab vxore in ventre tum percipiebatur, à flatu potius in locis muliebribus coacto, & exitum sibi moliente, prouenire iure arbitrandum est, non à foetu qui nullus tum suberat. Motus namque infantis in materno vtero longè ab eo qui sæpenumero in ementitis gestationibus, vel mensium suppressionibus fit, diuersissimus est. Genito namque infante, vbi eius extremitates corporis foras ramos sparferint, & vngues ac pili radices egerint, (quæ docta Hippocratis sententia est) tunc iam etiam mouetur: & tempus ad hoc fit, masculo quidem menses tres, foemellæ verò quatuor. sic enim
- 1° ut plurimum contingit. Mouetur autem primùm masculus, quia fortior quàm foemella est: & primùm quoque conformatur masculus: nam à fortiore & crassiore genitura fit. Itaque quæ à genito intus infante motio fit, uti ab interno principio proficiscens, tanquam viuentis animantis est: quòd pro locorum septo nunc huc, nunc illuc impellatur, propriosque sponte concitet motus: ut si manum tum ventri apponas, gesticulante infante, viuentis rei impetum atque subsultionem percipias: contra quàm in motu à flatulento spiritu concitato fieri cernitur. Hic enim etsi falsam motus pueri imaginem quandam repræsentat, non tamen subsultionem habet, sed ventrem distendens & exitum sibi parans, in tumorem attollit:
- 2° moxque discusso flatu subsidet ac detumescit venter. Si item menses substiterint, vel vterus obstructione, scirrho, molæve tentetur, dimoueri nescio quid in vtero mulieres testantur. Sed non perinde ac foetus motio esse solet: idque discriminis, præter motionis diuersitatem, accidit, quòd in molæ gestatione quid graue & infixum in vtero ab gestante percipitur, modò quidem in vteri ostiolo, modò verò in vniuerso vteri corpore, quod lapidis duritiem referat. Est enim mola, auctore Galeno, caro quædam inutilis atque informis, & ouo gallinarum subuentaneo proportionem respondens. Paulus verò, molam tumorem in vtero induratum esse vult, lapidis duritiem referentem. Etsi parum exactè hac quidem in parte
- 3° te molæ rationem reddidisse Paulus videri possit, quum plures indurati tumores cõsistere possint, qui molæ nec rationem nec nomen obtineant: ut de scirrho in matrice, de cancro & indurato phlegmone est videre: qui quum indurati tumores in vtero sint, molæ tamen nomine minime sunt censendi: nimirum ab illius ratione longè diuersissima. Non itaque propriè molæ rationem atque speciem hac sua descriptione Paulus attigisse videtur. Rectius profectò Galenus, qui informem, otiosam, & inutilem in vtero genitam carnem, molam esse affirmavit: & cuius rei conferri ipsa posset (nempe ouis gallinarum subuentaneis) appositissimè expressit. Ut autem concipi in vtero mola soleat, Hippocrates scientif-
- 4° simè lib. 1. de mulierum morbis, nos docuit in hæc verba: *περί δὲ μήλης ἡνίκαι σιθί, τότε αἰτιον, ἐπὶ πολλὰ τὰ ἐπιμήνια ἐόντα γονίω δόλγλω καὶ νοσώδῃ συλλαβῶσι, οὕτε λυμμαιδα γὰρ γίνεται, καὶ ἡ γαστήρ πλήρης ὥσπερ. λυγίστηνεται δὲ ὅτεν ἐν τῇ γαστρί, ὅτε γὰρ ἐν τοῖσι τιτθαῖσι ἐγγίνεται. σφρυγὰ δὲ τὸ σπῆθι. αὐτὴ δὲ δύο ἔτια, πολλὰς δὲ καὶ τρία, ὅτως ἔχει.* Quod est, Molæ conceptus hæc causa est: Quum multi menses exiguum & morbosum semen exceperint, neque conceptus rectus fit, & venter
- a 2 plenus

,, plenus est veluti pręgnantis. Nihil autem in ventre mouetur, neque lac
,, in mammis generatur. Mammę autem turgidę sunt. Hęc igitur ad duos
,, annos, sæpè etiam tres sic habet. Eadẽque ab eodem auctore lib. de ste-
rilibus denuò repetuntur. Fit itaque mola in vtero, quum mensium copia
exiguum & minimè robustum semen virile conceperit: aut etiam mulie-

Hipp. lib. de genitura & li. de natu. pueri. Gal. li. 14. de vsu part. cap. 11. & lib. de semi-
ne. bre. vtrumque enim ad foetus generationem concurrere, vel Hippocra-
tis & Galeni testimonio compertissimum est. Igitur si seminis imbecillis
vis rectrix à mensibus copiosioribus obtundatur, foetus generatio fieri
omnino nequit: quòd motorium principium formando foetui desit, nem-
pe masculi sperma: quod quum infirmum esse statuatur in molę genera-
tione, exiguum, aquosum, & minimè crassum, efficitur, vt foetus loco,

caro quędam otiosa, informis, nec vlla ratione prolifica generetur. Sper-
ma namque virile, ad prolis generationem calidum, multum, & crassum
esse oportet: ob idque pudendum oblongum in viris factum est, ad ve-
neream coniunctionem, & ad spermatis excretionem idoneum: quę do-
cta Galeni lib. 14. de vsu partium cap. 6. sententia est. Nimirum igitur, si
deficiente motorio foetus principio, quod gignitur, à copiosioribus men-
sibus semini exiguo, infirmoque & morbofo commixtis, informe sit, inu-
tile, & minimè prolificum. Id autem mola est, auctore Hippocrate, quę
interdum adedò increfcit, vt gestationis verę instar plurimũ venter mam-
męque turgeant, & non rarò ad duos trẽsve annos ea gestatio ementiti
foetus perduret: vt auctor idem Hippocrates est libris de mulierum mor-
bis & de sterilibus.

Signa mo-
lę. Iudicare verò & discernere molam oportet ex plenitudinis mole (magis enim in molę quàm in foetus gestatione venter
Vbi supr. impletur, duriórque efficitur, auctoribus Hippocrate atque Paulo) tum
Paul. li. 3. quòd nihil in ventre mouetur, neque lac in mammillis gignitur. Foetus
cap. 69. enim si conceptus est, trimestri peracto mouetur, si mas fuerit, aut si fœ-
mella quadrimestri: vt præcitatís locis, & lib. de natura foetus abundè
Hippocrates docuit. Vbi igitur hoc transacto tempore motus nullus,
quasi viuents animalis intrò geniti percipitur, nec lac in mammillis

Pau. vbi su-
pr. apparet, de molę gestatione suspicandum. Accedit præterea corporis
macies, deprauatus color, cibi fastidium. Emaciatur porrò corpus,
quòd probi alimenti materia (sanguis nempe bonus) desit: & quòd ano-
rexia graui corripiantur, nec cibum ingerant. quamobrem extenuari eas
omnino est necesse. Color ob id prauus apparet, quòd qui intrò conditi
succi sunt, vitiosi, nec probè à natura elaborati sint. talem autem foras
efflorescere colorem oportet, qualis humorum intus latentium fuerit na-
tura: vt lib. 1. Aphorif. com. 2. & pluries alibi à Galenò proditum est. Ci-
bi fastidium, commune & grauidis & molam gestantibus pathema, ob
id nascitur, quòd vitiosi humores ventriculum obsideant, quòdque à re-
tentis mensibus halitus graues fursum repant, qui inappetentiam & fasti-
dium generent. Adedò verò fallax & illusoria affectio hęc est, vt per initia
Vbi supr. in quibusdam mulieribus de foetu concepto suspicio sit, vt Paulus ait.
Quod & vxori meę euenisse magno suo malo testari ipse plena fide pos-
sum, quę quum nescio quid motionis in ventre percipere se affirmaret,

turg

turgeréntque & mammillæ & venter, cibique fastidia premerent, vtero planè se gerere existimabat. Molæ conceptum expressimus: quod autem admirandum in vxore successit, id iam explicare aggrediamur. Vbi iam ad septimum octauumve mensem gestationis molæ peruenisset, grauida fit vxor, seque in vtero habere testatur: augetur foetus, & suo tempore motitari incipit, nempe paulò post tertium mensem. quod quum mihi permirum videretur, vix vxori fidem habebam: etsi probè ab Hippocrate edoctus, noueram superfoetare posse mulieres. Superfoetant autem hæc, quarum vteri os post primum conceptum non clauditur ita valde: vt lib.

1° de superfoetatione Hippocrates demonstrauit. Sed quum à molæ conceptæ magnitudine premeretur nouellus foetus, nec illi in vtero locus ad incrementum pateret, mola vtique magnam vteri partem occupante, deficere ipsum penuria loci & alimenti necesse fuit: vnde mox dolores & cruciatus vterini, sanguinis tetri & concreti, valdeque corrupti profusio ingens, animi deliquia, enixus, febris grauis, insomnia, pulsuum defectio, pallor, angustia (symptomata planè timoris & periculi plena) oriri, valdeque mulierem premere cœperunt. Nec sanè iniuria, quòd parturitionis enixus doloresque sæuissimi vrgerent: natura tanto se onere alleuare cupiente. Quum verò carnea mola penitus vtero infixæ esset,

2° nec elabi facile posset, (durioribus vtique vinculis nexa) magnam pauperculæ laboranti noxam, ingentemque laborem adferebat: præsertim quòd huic difficultati, & virium laborantis imbecillitas multa coniuncta erat, & sanguinis profusio tanta, vt in præsens vitæ discrimen ægram adducerent. Hoc sanè est quod ab Hippocrate de molæ conceptu dis-

3° rente magna ratione dictum est: Si mola, inquit, vna caro fiat, mulier perit. neque enim fieri potest vt superstes maneat. Si verò plures, erumpit ipsi per pudendum sanguis carnosus plurimus. Et si hoc moderatè fiat, seruetur: sin minus, à fluxu correpta perit. Ob id ego secundum Dei bonitatem seruata coniugem meam arbitror, quòd magna molæ illius carneque pars vnà cum sanguine putri intermixta per frustra prodiens, alleuationem laboranti attulerit. Prodibant namque trumbi sanguinis carnosi atque duri cum multa sanguinis profusione. Si enim (vt vult Hippocrates) mola vna caro fuisset, id est (vt ego quidem interpretor) si in vniuersum in se coacta tota integra maneat, nec frustatim prodeat, fieri nequit vt seruetur ægra: quòd propellere integram nequeat, & prius deficere vires tam diro & graui enixu, quàm solui molam sit necesse. Tandem verò quum in peius abire symptomata viderem, ægramque viribus deficere, malè tum de ægrotantis mihi carissimæ salute mœstus ac dolens sperare cœpi. Et vt ne in tanto discrimine dulcissimam coniugem desertam

4° esse sinerem, & artis præsidiiis vacuam, resumptis viribus & animo firmato, maius aliquod audendum (si saluam mulierem vellem) mihi omnino proposui. quòd scirem non lacrymis nec suppliciis muliebribus deorum auxilia parari, sed vigilando, agendo, probè consulendo prosperè omnia cedere: vt graui Catonis, in oratione suâ apud Salustium, admonitione edocemur. Quin & altera quoque à Galeno profecta admonitione iu-

Gal. lib. 1. de morb. mul. & lib. de sterilib.

Hipp. lib. 1. de morb. mul. & lib. de sterilib.

Salustius in Catilinaria. Gal. lib. 1. de crisib. cap. 2.

a 3 uabar,

uabar, qui generosi esse medici vult, difficillimis casibus & euentis, quæ sæpe in morborum decretoriis accidunt, non terreri: sed constantes aduersos morbo ire, naturæque motus solerti indagatione perspicere, remediisque paratos diritati morborum arte niti: Thucydidiisque tum con-

Gal. li. 10. meth. med. filium sequi (vt idem Galenus alibi monet) qui in re dubia agere aliquid, vel periclitantes etiam iubet. Quibus, ait, alia salutis ratio non est, & quæ vnica videtur, ea dubia est: necessum arbitror his est aduersos periculis ire. Itaque in tam graui casu quid mihi faciundum esset diu multumque mecum ipse animo meditatus, ad duo me conuerti præsidiorum genera, in quibus salutis vxoris carissimæ scopum omnem fixeram: Precibus ad 10

Psal. 146. Deum, qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, & salutaribus artis præfidiis: vt in tanta & morbi & virium pugnantia, morbo quidem validissimo existente, viribus autem infirmisimis fieri poterat. Igitur ad firmandas vires primùm me conuerto: quod hæc ipsa quæ de

Gal. lib. 9. meth. med. viribus sumitur indicatio, auctore Galeno, omnium prima atque potissima sit habenda. Mox ad facilitandum partum, molamque eiiciendam, dolorisque sedandos consilium omne dirigo. His enim propositis scopis fieri posse putabam, vt è tanto discrimine, annuente & protegente Deo, seruari moribunda mulier posset. Non enim alia patebat ad salutem via, quàm eiiciendæ molæ, sedandis cruciatibus, & viribus instaurandis. Qua 20 igitur sim in hoc sæuissimo abigendo morbo methodo vsus, quibusque sit auxiliis bona Dei voluntate seruata mulier, iam dicere aggredior.

CVRA- TIO. PRIMVM omnium, quoniam dissolui virium naturæ robur ob dolorum sæuitiam, & profusionis sanguinis ingentem copiam videbam, huic rei toto nixu ante omnia incumbendum putavi, vt reficerentur vires, siftereturque sanguinis tam immoderata profusio. Optimis itaque iusculis, ex lectissimis caponum & perdicum carnibus arte confectis, tum & succo carnis per expressionem excepto, indito margaritarum puluere ac corallorum ad sanguinis eruptionem compescendam, vsus sum: interdum iecusculo gallinaceo elixo, & cum iure capi & perdicum admixto, li- 30 quatis vnâ omnibus, vti egram iubebam. Sum & resumptiuo liquido vsus.

Resumptiuum liquidum vt fiat. Constabat autem pulpis pectoris capi & perdicum, fericeo filo coccineo transmissis, & in vas vitreum inditis, ita vt carnes fundum non attingerent, sed appensæ manerent, adiectis margaritis, caryophyllis, coralloque rubro, in tenuissimum pollinem deductis, omnibus in balneo Mariæ liquatis. sic enim maxime virtutis succus è carnibus emanat, qui valenter alit, & vires defectas restituit. Sed quod in admirationem omnes trahat, quodque ob nouitatem miraculo esse possit, id est quod proximè dicturus sum. Quum esset vxor mea abstemia (vt quæ nunquam vinum bibisset) horreretque eius odorem, nedum saporem, tanta cupiditate 40 ad vini potum, quandiu parturitione laborauit, ferebatur, vt vino, eoque potenti & generoso, satis satiari non posset, nulla præsertim aqua diluto, sed meraco & copioso. Adeo enim sentire se à vino restitui dicebat, vt mox ab exhausto vires reparari, instaurari spiritus qui penè præ dolorum acerbitate & sanguinis profusione exhausti absumptique crant) sentire se test

se testaretur. Quum enim crebra animi deliquia pateretur, nullo magis se curari releuarique quàm vino testabatur: quod & illi optimè sapiebat, & perfundi se totam, eo forinsecus ad pulsus, os & nares admoto, gaudebat. Vt verissimum illud sit à Galeno proditum: Celerrimè & vniuersim vinum corpus alere: & his qui citissima adiectione indigeant, humidum remedium ad recuperandas vires optimum esse. Vinis autem colore rubris & substantia crassis inest (vt ait Galenus) & citissimè implere corpora euacuata, & ob id indigentia adiectione: quòd nimirum humidum alimentum, & præcipuè natura calidum (quale utique vinum est) facilius
10 nutriat: vt idem auctor lib. 2. Aphorismorum Com. 11. affirmat. Mirari igitur desinemus mulierem hydropotam tantopere in grauibus illis symptomatis & vinum appetisse, & summa cum voluptate ac fructu ingessisse. Sagax enim & benedicta natura animantibus cunctis quid facto opus suggerit, eaque in tempore administrat quæ vsui futura sunt: gubernante utique corpus natura, & ad id quod conducat impellente: quæ docta Galeni lib. 10. meth. med. sententia est. Quoniam verò & spirituosæ corporis substantiæ non minus quàm solidorum corporum prouidendum erat, (completur namque virium substantia, auctore Galeno, tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis) illi per odores & aëris nitorem atque diffilationem commodam (erat namque æstas grauis & æstiosa) prospiciendum curauit. Itaque egrotantis cubile rosas multis sterni iussi, solum verò oxycrato multo madefieri, salicum & pampinorum vitis folia vbique spargi: naribus sæpe rosaceam aquam & florū citrij & myrti, ex vino modico albo & tenui, sed odorato, exceptis, admoueri iubebam, pulsibus etiam ac temporibus eo liquore madentibus. In summa omni ope elaborandum tum erat, vt collapsæ reficerentur vires, quæ enixu, doloribus, profusione sanguinis, & crebris deliquiis ita concidebant, vt cafuræ prorsus viderentur. Dabam interdum electarium ex margaritis vocatum, conditòque ex conseruis rosarum, buglossi & violarum, adiecto
30 margaritarum tenui polline, ex saccharo vti sæpe iubebam. Roboratis utique hac methòdo viribus (qui alter curationis scopus propositus mihi erat) ad molam detrudendam sum conuersus. Sed quum ea valde in vteri sinu impacta esset, & grandi carnea mole constaret, difficilem omnino partum efficiebat. Facilitandus igitur partus fuit. Itaque muliebres locos emollientibus & relaxantibus medicamentis foui, in hunc qui sequitur modum: ℞. Althææ, maluarū, amborum cū suis radicibus, ana M. j. radicis aristolochiæ rotundæ & longæ (partus namque facilitandi vires summas habent, vnde illis inditum nomen vel Dioscoridis testimonio) cuiusque
40 manipulum: foliorum arthemisiæ, mercurialis, matricariæ, saluiæ, & hyssopi, & calamenti, cuiusque M. β. seminum lini, althææ, fœnigræci, anesi & libyistici, ana ʒ β. florum chamæmeli, meliloti, rorismarini, genistæ & arthemisiæ, ana P. j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in hydræleo, & cum filtris foueantur muliebres loci, inguina, & coxendicum partes calidè: moxque sequens linimentum, quod tum emolliendi, tum eiiciendi partus vires habet, præfatis locis admoueatur: calens illud quidem, &

Gal. lib. 2. apho. com. men. 18.

Gal. lib. 2. aph. com. 11.

Gal. li. 14. meth. me.

Gal. li. 11. meth. me.

Diosc. li. 3. Cap. 4.

muliebribus locis probè à frigore munitis. ℥. Vnguēti dialthēæ ʒ iij. vnguēti seu cerati filij Zachariæ ʒ ij. butyri recentis sine sale ʒ j. β. axungie gallinæ recentis & anseris, ana ʒ j. medullæ cruris vaccæ ʒ j. styracis calamitæ ʒ ij. pulpæ colocynthidis, pulueris radice, vtriusque aristolochiæ, ana ʒ j. oléorum de lilio & violacei, quātum sufficit. Misce: fiat linimentū, quo calente loci muliebres inungantur, fotu prius adhibito. His admotis, quum nequicquam partus molæve procederet, instarentque sæui dolores atque enixus, ad alia generosiora & valentiora me conuerti auxilia, potiones & vnctiones muliebrium locorum. Dedi itaque potionem qualis sequitur: ℥. Cinnamomi electi, myrrhæ electissimæ (& erat mihi tum ad manum eius selectissimæ, Alexandria Aegypti ad me à fororiorio meo Guiljelmo Guardiola, Gallorum ibi cōsulem agente, missæ copia) cuiusque ʒ β. pulueris aristolochiæ longæ (ea enim partus magis rotunda adiuuat) ʒ j. pulueris diambrae & diamargariti frigidi, ana ʒ β. Fiat omnium puluis, cuius detur drachma, vel scriptuli quatuor ex aqua decoctionis hyssopi & fæcolorum: mirè namque partus facilitant. Quod ad topica remedia pertinet, nullo magis quàm oleo calente secundum Deum leuata vxor mea fuit. Excogitaui modum locos ex oleo calente fouendi minimè frequentem. Suillas vesicas multas asseruatas domi habebam, in id muneris dicatas: eas primū aqua calente madefactas emolliui, quod aëris circumfusi actione induruisent: postea althæam, maluam, hyssopum, calamintham, arthemisiā cum floribus suis ex oleo multo exceptis incoqui in amplo vase iussi: mōxque in vesicas suillas oleum illud calens infundibulo iniectum inclusi, tumētibus modicè suillis vesicis, atque muliebribus locis admotis. Confestim paupercula ægra leuamen sentire se affirmavit, graueque pondus ad pudendi ostium descendere, quod paulò post obstetricis etiam ope foras prodiit: sed ita vt in illius emissionē consternata, ac planè viribus destituta, tanquam breui moritura, constiterit mulier: sed quam multa diligentia atque studio, Dei ope adiutus, reuocaui, cauta victus ratione, quiete, medicamentis opportunis. Sed antequam obseruationi huic colophonem imponam, quid è vulua eiectum sit miserabili hoc partu, dicendum videtur. Prodiit caro informis, crassa, dura, semiputris, & multis partibus lacerata atque diuulsa: cui quatuor vinculis fortibus infans masculus alligatus erat, quadrimestris ille quidem, aut eo etiam amplius, suis omnibus membris constans atque integer. Perinde autem molæ foetus alligari videbatur atque fructus arboribus. Pediculo namque medio contineri arboribus fructus experientiæ fide constat: foetus autem in vtero per vasa chorij, seu secundæ membranæ (quæ quidem vasa ex arteriis & venis vteri existunt) alligantur: vt est Galeni lib. de foetuum formatione sententia. Ad vteros namque foetuum cōnexus eandem habent proportionem, quam fructus ad plantas. Vt enim hi capulis quibusdam continentur, sic & foetus quoque ipsi: vt Galenus lib. de foetuum formatione, lib. 1. de femine cap. 7. & lib. 4. aphorif. com. 1. affirmavit. Sed cur non infans hic qui vnâ cum mola prodiit, vtero alligatus non esset, sed mole, in promptu cau

Optimum
remedium
ad molam
excutiendā.

ptu causa est: quod in superfoetatione, quum cōceptus in vtero infans est, mola iam vteri sinum occupante, non patuit foetui radicationi locus. Itaque substrata foetui mola (quum carnea esset & sanguinis plena, & in vteri sinum immerfa) foetui ipsi instar vteri, in quo radices ageret foetus, fuit. Quæ res abortui ansam præbuit maximam, quod non pro naturæ lege suo in natiuo solo (nempe vtero) sed in alieno (mola, inquam, carnea) subsedisset foetus. Similem quendam affectum in Maria Trophimi Cabroli Arelatensis ciuis, amici ac compatriis mei, vxore vidi: quæ octauo gestationis mense puerum probè iam dearticulatum, & suis omnibus partibus
 10 constantem, molæ quinque vinculis alligatum, eiecit, magno cum vitæ discrimine. Vtramque autem Dei ope, & mea qualicunque opera seruata fuisse, & adhuc Dei clementia superstites esse, & plures postea foetus gestasse, & foeliciter peperisse, testari plena fide possum. Deus autem Opt. Max. qui solus mirabilia facit in cœlo & in terra: & cuius est potentia, sapientia, & summa bonitas, & imperium: Deus inquam noster, hæc omnia fecit, & est mirabile in oculis nostris. Eius sapientiam quis enarrabit? quis satis eloqui potentiam? quis admirari opificium in pangendo & educendo homine poterit? illi inquam, regi seculorum, inuisibili, immortalis, soli sapienti Deo, omnis honor & gloria in secula seculorum.

Alia de mola cum foetu alligato historia.

20

OBSERVATIO SECVNDA.

DVL CIS Gardiola vxor mea, scirrho hepatis phlegmonode cum summa duritie & dolore affecta, in ingentem ventris tumorem incidit: hydropica prorsus reddita, cum summa totius extenuatione, annum totum perstat: vt moribunda putaretur, præsertim quod hydropota esset, nec sibi à potu admodum temperaret. Liberatur tamen integrè congruis præsidis, nutu Dei.

30

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VAE nostra sunt, quæque nobis carissima habentur, ea & plus diligimus, & siquando opis nostræ indigeant, accuratius tractamus: quod in nostros naturæ lege officiosi & attentius magis (vt quorum de salute solliciti valde simus: vt Res est solliciti plena timoris amor) esse soleamus. Qui enim suorum, & maximè domesticorum, curam non habet, hic (vt Paulus ait) fidem ne-
 40 gavit, & est infideli deterior. Ob id Celsus vtiliorem esse amicum medicum quam extraneum rectissimè pronunciauit. Siquidem qui amicus est, amoris impulsu attentè, accuratè, solerter omnia agit, futuris euentis prouidet, & magna cura præsentia quæ infestant mala profligat atque aufert. Hoc certè mihi in vxore mea curanda, & ab hydropse scirrhomoque hepatis tumore vindicanda, iure merito euenit. Quam quum grauissimo viderem, & propè incurabili affectu premi (scirrhum namque he-
 patis

i. ad Tim.

Corn. Celsus libr. 1. in præfatione ad finem.

Gal. lib. 2. ad Glauc. cap. 21. de splene in-
 durato.

paris Galenus, si plures perseverauerit dies, insanabilem esse vult, nec se illum unquam sanare potuisse, nec qui sanauerit vidisse) magna cura incumbendum tanto profligando affectui officij esse ducebam. Narrabo igitur ut in illum atrocem inciderit vxor affectum, quæ perpessa sit, & qua ratione curata: quibus absolutis finem faciam. Cur in eum quem diximus affectum vxor inciderit, multæ hæ quidem atque iustissimæ causæ fuere: Primum immoderata sanguinis ab utero ex pluribus abortibus facta profusio: à qua quum valde hepatis concoctrix facultas deici solet, eiusque caliditas innata inui, consequitur ut in malum habitum & aqua intercutē cadere prout sint quibus sanguis immodicè fluit. Altera, eaque non minima causa, incauta & inordinata victus ratio à muliere seruata, existimanda est: quod & abstemia quum esset, & largo aquæ frigida potu viscera distenderet, fructuum horariorum, leguminum, piscium, frumentaceorum ferculorum, & obstruentium ciborum substantia plurimum vesceretur. Victus autem rationi, quantum tribuendum merito sit, quantumque momenti seu in bona valetudine seruanda, seu aduersa profliganda habeat, pluribus in locis ab Hippocrate & Galeno dictum est. Salubris namque & moderati victus utilitates & commoda recensens Hippocrates, ad hunc modum disseruit, libro primo de ratione victus acutorum:

φημι δὲ πᾶγκαλον εἶναι τὸτο τὸ σκῆμμα, καὶ ἀδελφισμὸν τοῖσι πλείστοις τῶν ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐπὶ κακοτάτοις, καὶ γὰρ τοῖσι νοσέουσιν πᾶσιν ἐς ὑγίαν μέγα τι δύναται, καὶ τοῖσι ὑγιαίνουσιν ἐς ἀσφαλίσιν, καὶ τοῖσι ἀσκήσουσιν ἐς ὑγίαν, καὶ ὅτι ἐκαστος ἐθέλοι. Id est, Dico speculationē hanc (de victus ratione loquens) esse & pulcherrimā & germanitate quadam plurimis eisdemque perquam vtilibus in arte rebus cōuenire: utpote quæ agris omnibus ad sanitatem magnum quippiam potest, sanisque ad securitatem, seseque exercitantibus ad bonum habitum, atque ad quod quilibet voluerit. Id ipsum quoque Galenus: Quemadmodum, ait, in fanis prauus victus ægrotandi adfert occasionem, eodem etiam modo multo magis in laborantibus ex erroribus in victu admissis grauiores fieri accessiones. Ac proinde salubri consilio omnes idem auctor admonuit, ut ab omnibus prauis succi eduliis, quantumuis probè à nonnullis conficiantur, abstineant: quod clām sensimque longa dierum serie prauus in venis succus ex ipsis suggeratur atque accumuletur, qui vel lenicula putredinis arrepta occasione, febres sæuissimas & mirè cōtumaces excitet. Minimè mirum itaque videri debet, si quum insalubri & incauta victus ratione multos annos vsa vxor mea fuerit, holeribus crudis, acetariis, fructibus, piscibus, frumentaceis, caseo, & multo aquæ potu: accedente ad hæc ingenti sanguinis per vterum profusione, quam ex multis abortibus perpessa fuerat: si, inquam, in hepatis scirrhusum tumorem obstructionemque validā inciderit. Quæ enim obstructiones efficiūt causæ, quæque iocinorū imbecillitatem generare poterant, tum ex præincipiētibus causis, tum internis & corporeis omnes planè inerant. Obstructiones enim pariunt multi, glutinosi aut crassi humores: ut nono methodi, & in arte medicinali Galenus. Iocinoris autem imbecillitatem immodicæ euacuationes, præsertim sanguinis, creare solent: ut ab eodem est Galeno proditum.

Cap. 94. Gal. lib. 9. meth. med.

Quas

Quas quum vxor ob frequentes abortus crebro perpessa esset, nimirum si inde in iocinoris imbecillitatem ac malum habitum, tandemque in aqua intercurennae scirrhum inciderit. Iocinoris namque substantia, auctore Galeno, scirrhis maximè opportuna est, quòd lutosum quippiam naturaliter contineat. Ob id si quis parum habita de iecore ratione, glutinoso cibo vtatur (ait idem Galenus) siue nihil offerat quod tum obstructiones eximat, tum detergeat, in scirrhosum tumore planè incidet. Quod vxori meae euenisse, magno suo quidem malo, dolore autem meo, expertus sum: quæ quum his quos antea memorauit cibis diu multumque vteretur, nec detergens quippiam, aut obstructions eximens recipere vellet, ab omni prorsus medicamentorum genere abhorrens, in eum quem initio diximus affectum haud iniuria incidit. Quæ affectus causæ fuerint, abundè dictum iam est: quæ perpessa sit mulier in tam diro atque diuturno affectu (quod secundo loco nos dicturos promissimus) iam promendum. Grauißima fanè atque difficillima erant symptomata ea quibus miserè torqueri carissimam mihi cōiugem videre magno meo cum dolore ac metu contigit. Primum dolor phlegmonosus quidam in hypochondrio dextro cum circumscripto tumore percipiebatur, qui interdum tantus erat, vt tactum omnino non admitteret. Doloris huius duplex

2° causa erat, partis immoderata intemperies, cum affluxu crasse, viscida ac multa substantiæ, nempe sanguinis limosi, lutulenti, ac crassi, planèque atrabilarij: & soluta partis vnitas, quæ à distentione, renixu, & tumore creabatur. ob impletionem enim partis distentionem & tumorem fieri ex Galeno didicimus. Itaque quum productrices dolorum causæ ambæ inessent, partis vtique intemperies & soluta vnitas (quæ duæ necessariae dolorum causæ à Galeno in arte medicinali posita sunt) dolores inde creari in parte pro ratione influentis humoris omnino necesse fuit. Quumque esset humor & copia multus, & qualitate grauis & frigidus, & consistentia crassus, atque diu in viscere asseruatus, magnos inde creari

3° dolores rationabile fuit: vt existimem scirrhum hunc phlegmonodem, non fanè exquisitum ac legitimum fuisse. Scirrhum enim Galenus eum vult dici tumorem, si legitimus sit, qui sine dolore affligat. Exquisiti namque scirrhi doloris expertes sunt, & curationem non admittunt, eodem Galeno auctore. Tumor porro circumscriptus atque rotundus in latere dextro prominebat sensibus conspicuus, ob infarctum in viscere humorem: indicabátque tum gibbam iocinoris partem affici, tum & suprapositos visceri musculos. Non enim solum viscus afficiebatur, sed & qui incumbabant muscoli: id quod tactu facillè deprehendebatur. Qui enim in gibba hepatis parte consistunt tumores, tactu deprehenduntur: vel Aui-

4° cennæ testimonio, Fen 14. lib. 3. tract. 3. cap. 2. & Galeni. lib. 5. de loc. aff. cap. 6. Tumorem hunc ab infarctu proceduntē tensio & durities con-
sequebátur. Ex quo enim humor multus ac crassus viscus & incumben-
tes musculos obfederat, distendi quidem partem ipsam, & duram renixu fieri, crasso vtique & crudo subsistente humore, necessarium fanè fuit. Vbi verò affectus inueterasset, venter totus in ingentem molem attolli

Gal. li. 13.
meth. med.Vbi supra
immediatè.Quæ sym-
ptomata
passa sit in
hoc morbo
ægra hæc.Gal. li. 13.
meth. med.
Idem li. 2.
art. cur. ad
Glauc. &
lib. de in-
æquali a-
temp.Gal. li. 14.
meth. med.
Idem li. 2.
art. curat.
ad Glauc.
Vide Gale-
num li. 5.
de loc. af-
fect. cap. 6.
de iocino-
ris affecti-
bus.

cœpit:

cœpit: partim ab aquoso humore, partim verò à flatu in vacuis ventris
spatiis inter peritonæum & subiacentes illi partes contento. hic enim est
locus, quo in hydrope affectis vel aquosum humorem, vel flatum conti-
neri, Galenus & Auicenna affirmarunt. Erat autem tumor hic magis à
flatu quàm ab aquoso humore: id quod signis plurimis deprehēdebatur.
Nam & in ingentem molem venter attollebatur, magis quàm in ascite
attolli ex more sit: & neque grauitas suberat, qualis in ascite deprehen-
di solet, nec, reuoluto in alterutrum latus corpore, fluentis intus aque so-
nus audiebatur. Quum verò digitis pulsaretur venter, sonitus quidam in-
star tympani exaudiebatur, tensioque amplior apparebat: quod & rugi-
tus in ventre percepti, emissique ore ructus (à quibus plurimum, quum
emitterentur, alleuari se sentiebat) testari fide certissima videbantur.
Hæc enim eius aquæ intercutis quæ à flatu est, & à similitudine Tympani-
tis vocant, signa sunt: uti Auicennæ assertionem docemur. ob id au-
tem Tympanitis dicta hæc aquæ intercutis species est, quod percussio
ventre sonus quasi tympani audiatur, flatuosa nimirum substantia per-
cussu illo dimota. Morborum verò pleraque genera à similitudine ad
vnum aliquid, cui collata consensum ac similitudinem habere quandam
deprehenduntur, deducta esse, locupletissimus testis est Galenus, libr. 2.
methodi medendi: qui elephantiasin, cancrum, polypum, carbonem, &
pleraque talium (in quorum albo & tympanitis est) ob analogiam id no-
minis sortita esse conceptis verbis declarat. Alterum erat symptoma,
nec minus prædictis graue, inexhausta, qua assidue premebatur, sitis:
quod hydrope affectis peculiare esse solet, ita afferentibus Galeno atque
Auicenna. Fit autem sitis hæc, ut plurimum in sic affectis, ob vaporum ma-
lorum sursum repentium copiam, tum ob partium tabitudinem, humo-
risque in faucibus priuationem. Extenuari autem plurimum, secundum
solidas corporis partes, qui ascite & tympania laborant, iam ab omni-
bus receptum est, & experientia ipsa testatum. Tabescunt porro defectu
proprii alimenti: quod neque cibus probè confici, nec commodè distri-
bui, ob viscerum obstructions, in reliquum corpus possit: unde nutri-
toriam facultatem non satis suo munere fungi consequens quidem est.
Fieri autem sitim vel ob humoris inopiam, vel ob caloris copiam, bellis-
simè à Galeno dictum est. Accedebat & altera sitis causa, febricula qua
ferè semper mulier premebatur. Nimirum igitur, si tot concurrentibus
causis, inexhausta crearetur sitis. Inappetentia & cibi fastidium plurimum
etiam vrgebant: commune utique pathema iis quibus affectum est iecur,
vel Galeni testimonio: quod onustus crudis succis ventriculus, nec in-
anitus, plenitudinis sensum inferat, ita ut inappetentes fiant. Est enim
appetentia, cibi desiderium, seu impletionis cupiditas, quæ tum rectè fit,
quum partes intus alimento destitutæ, impleri naturali quodam ductu de-
siderant: tumque inanitæ, ex sibi vicinis partibus ad sese cibum alliciunt,
ut impleatur id quod erat inane: mox illæ rursus ex sibi vicinis, atque ex
ex sibi proximis. Ita ex proxima quaque parte factò semper celeri tractu,
perinde quasi in choro quopiam, tandem venæ ad ventriculum produ-
ctæ, inan

etæ, inanes & ipsæ quoque euadunt : quæ & consueverunt & possunt cibum ex ventriculo ad se conuellerè , veluti stirpiû radices in terram demissæ. Indidit enim natura ventriculo facultatem qua penuriam sentiat, vt hoc tristi sensu ad cibum potionemque excitata animalia, implerentur: vocaturque huiusmodi plenitudinis desiderium, Appetentia, à penuriæ sensu ortum habens, quum venæ ex ipso ventriculo trahunt, veluti mulgentes, sugentisque : quam suctionem non ferens ventriculus, sed tanquam diuulsus, in huius molesti sensus remedium, cibum exquirat: idque appetentia est, vel Galeni testimonio. Deficit autem prorsus appetentia, Gal. lib. 4. de symp. caus. ca. 7

10 vel suctionis sensu pereunte, vel suctione non facta, vel corpore non inanita. Perit autem suctionis sensus, quum ventriculus nimio humore madens, crasso præsertim, crudo, ac lento se inaniri minimè percipit: vel tum etiam, quum per vehementes affectus sopita est ferèque prostrata illius sensifica vis: vt in vehementissimis intemperaturis, magnisque alioqui morbis accidere consuevit. Suctio verò ipsa fieri desinit, vel ob nimiam plenitudinem vasa occupantem, vel quum pauca sit partium dissolutio, partibus utique impleri minimè indigentibus. Itaque quum & suctio ipsa in hac muliere fieri desineret, ob infarctos in ventriculo humores, eosque frigidos, crassos, & lentos, paucaque omnino fieret dissolutio: consequens certè fuit plurimum deiici appetentiam: præsertim quòd &

20 in principe parte morbus ingens intemperiesque valida cum affluxu vitiosæ substantiæ inesset, & facultas ventriculi sensifica à magnitudine morbi quasi sopita prostrataque esset. Atque eæ præcipuæ deiectionis appetentiæ causæ fuere. Difficili item spiratione nò minimè premebatur, quòd distentum epigastrium torum, atque vnà cum eo ventriculus nimio humore infarctus, septo transuerso, præcipuo respirationis organo, negotiû faceret, à tam vasto tumore compresso: vnde non liberè duci spiritum consequens quidem fuit. Quam noxam plurimum augebat periodica asthmatis accessio, in quam incurrere pronitate quadam naturæ & vitio

30 mulier solebat, hereditarium hunc affectum à parentibus consequuta. Gal. lib. 5. de vsu par. cap. 15. & li. 5. de loc. affect. c. 3. & libr. de caus. respi. Vnde minimè mirum, si ab iis duabus potentissimis causis, ventris, inquam, tumore septum transuersum comprimente, & infarctu pulmonum à crassa pituita in eum locum à cerebro defluente, spirandi in ea difficultas crearetur. Quæ verò febricula suberat, ea quum & tepida & mitis esset, haud magnopere vrgebat: quòd alterius affectus pathema potius, quàm ipsa per se affectus esset. erat enim febris accidens non morbus. Hæc præcipua affectus huius symptomata. Nunc tandem curatione subiiciamus.

Qv v m grauiissimo affectu & periculi pleno laborare carissimam mihi coniugem cernerem, curationi exactissimæ omni studio innitendum

40 duxi: quòd quæ grauiora sunt, & maius ab his periculum ægro impendet, maiorem curam desiderent: vt tertio & nono Methodi docet Galenus: præsertim quòd in hac muliere corruptela humorum cum virium imbecillitate coniuncta erat. quod quum euenit, incerta tum succurrendi ratio est, auctore Galeno: & aliàs insanabilis, aliàs spatio & ægrè Gal. lib. 9. meth. med. curatur affectus huiusmodi: idque si magnum nactus sit medicum. Ita-

b que

CVRA-
TIO.

que primū, instituta congrua victus ratione, emollientibus & flatus discutientibus clysteriis sum vsus, tum & aliis paulò fortioribus, syrupis & decoctis deobstruentibus, viscus roborantibus, partim etiam serosum humorem trahentibus, catapotis insuper, & confectionibus aromaticis, fortibus exsiccantibus, & flatus discutientibus: partim etiam emollientibus, vñtionibus & emplastris. Horum omnium hic fuit modus:

℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum caulium rubeorum, ana M. j. feminum maluæ, althææ, lini, & fœnogræci, feminum anisi & marathri contusorum, ana ℥ β. caricarū pinguium numero x. florū chamæmeli, meliloti & stœchadis, ana P. j. furfurum macri P. j. Fiat omniū decoctio. 10
In colatura dissolue catholici ℥ j. hieræ compositæ Galeni ℥ v. oleorum anethi, de lilio & violacei, ana ℥ j. β. mellis cōmunis despumati ℥ j. Fiat
Optimus clyster. Interdum quum flatibus & doloribus angeretur, ex vrina im-
clyster. pubis pueri, in qua modicū fermenti incoqui iubebam, cum anisi, anethi, & marathri feminibus, adiecto melle despumato ad vnciā vnam, clysterem parabam, quo mirificè alleuabatur. Nullo enim magis quàm hoc detumescere ventrem, aquosa excerni, & flatuosa discuti sentiebat: est- que hic clyster mihi in eiusmodi affectibus familiaris atque probatus.

Apozema tale ad deobstruendum & hepar roborandum confecimus:
℞. Corticum radices fœniculi, petroselini, graminis, brusci, asparagi, & 20
rubix tinctorū, omnium mundatarum, & in vino albo temperatarū, ana ℥ j. radicum iridis recentium ℥ iij. radices asari, corticum radicis tamari- ci, & capparum, ana ℥ β. cichorij vtriusq; vtriusque buglosi, omniū cum suis radicibus, ana M. j. agrimonix, herbarum capillarium, ana M. j. soldanellæ M. ij. foliorum senæ orientalis mundatorū, seminis carthami, ana ℥ j. β. feminum anisi, marathri, & melonum, ana ℥ iij. passularum enuclea- tarum ℥ j. Interiorum cinnamomi electi ℥ ij. cicerum rubeorum P. ij. florū borraginis, buglosi & genistæ, ana P. j. Fiat omnium decoctio co- lata ad ℥ ij. in qua dissolue syrupi de eupatorio, de radicibus, & de byzan- tiis, ana ℥ iij. syrupi de cichorio cum rhabarbaro, & rosati ex infusione ro- 30
sarum, ana ℥ iij. sacchari electissimi ℥ v. Fiat syrupus perfectè coctus, & cum fantali citrini, cinnamomi electi, & radices iridis, ana ℥ ij. aromati- zatus. Dabam huius syrupi ℥ iij. semel in hebdomada cum decocto cice- tum rubeorum, aut aqua decoctionis capillorum veneris, fumarix, & ci- chorij. Optimè vacuabat, & absque molestia serosum humorem & pitui- tam multam detrahebat. Pilulis quoque aggregatiuis vocatis Mesug, cū pilulis derhabarbaro mixtis, & succo iridis vel caulium exceptis, quan- doque vti iubebam. Ab his ad confectiones roborantes & deobstruen- tes me conuerti. ℞. Cōseruæ florū cichorij, borraginis, buglosi & capil- lariū, ana ℥ ij. trochiscorū derhabarbaro ℥ β. pulueris electarij, triū fanta- 40
lorū, duplicato rhabarbaro & diarrhodon Abbatis, ana ℥ ij. cinnamoni ele- cti ℥ iij. Carnis passularū ℥ ij. pulueris dialaccæ ℥ j. β. Misce, & ex syrupo de radicibus fiat confectio: de qua vnciæ dimidium, vel drachmas duas su- mere iubebam. Vtebar interdū hoc decocto præstantissimo, cui ego se- cundum Deum primas in hac curatione partes tribuo: ℞. Radicū iridis
recen

Optimum
decoctum.

recentium bene purgatarum & contusarū 3 j. foliorum soldanellæ (quā recentem & copiosam Mafsilia adferri curauerā) 3 β. cinnamomi electi 3 ij. feminis anisi 3 j. Infundantur omnia in vino albo & aqua capillorū per noctē: & fiat levis ebullitio, addēdo in fine rhabarbari electi 3 iij. vel 3 j. Fiat fortis expressio: quā semel in hebdomada sumere iubebā. Fouebam ventrem sequēti fotu: ʒ. Radicū iridis recentū 3 iij. radicū ebuli tb. j. foliorū eiusdē M. ij. eupatorii veri, absinthij, origani, pulegij, calamēti, rutę, ana M. j. maluæ & althęæ cū radicibus, ana M. j. β. soldanellæ M. j. florum chamemeli, meliloti, rorismarini, florum tyhmi, ana P. j. feminis cuscutę 3 j. feminum lini, fœnogręci, althęæ, ana 3 j. β. seminū anisi, anethi, marathri, & cumini, ana 3 j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in aqua marina & vino rubro potēti, & cū filtro infuso & expresso vt decet, foueatur tumidus venter antē cibum. Post fotum, ventrem vngebam oleo anethitio, rutaceo, & de cheiri citrina, adiecto polline cumini, galangę, anisi, & baccarum lauri. Interdum emplastro cerę cum cumino & de baccis lauri sum vſus. Quoniam verò abstēmia erat ēgra, nec vino vnquam assuescere poterat, quum esset illi aqua, ceu pestis, in hoc morbo nocentissima, excogitavi, quoad fieri potuit, quā minimē noxiam eam efficere, cinnamomi decocto. Duritiem porrò iocinoris paucis quidem sed tutissimis medicamētis curavi: Cerato santalino, cui mastix, spica Indica, scheinanthos, absinthii coma, cum pauco gallinaceo adipe essent coniuncta, & ex oleo mastichino excepta. Ita verò hoc curationis ordinē profecimus, vt Deo opifice & moderatore, in integram valetudinem sit mulier, quę ab omnibus deplorata habebatur, restituta: quod Deī bonitati ac indulgentiæ magis quā medicamentorum viribus tribuendum iure merito censeo: cui laus & gratiarum actio in omne æuum.

OBSERVATIO TERTIA.

30 NOBILIS Catherina Martina, Ioannis Bastonij Patritij Arelatensis vxor, resolutione crurum, præsertim dextri, post dolores articulorum affecta menses totos decem & octo, summa adhibita cura, portione ligni sancti tandem curatur, integra sanitati restituta.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40 **R**ECTIS SIM E illud à Galeno dictū est, vires vbi valentes sunt, omnia contemnere ac tolerare: vbi infirmę fuerint, abs quouis offendi. Et alio loco, temperata corpora probatissimi succi esse, & ob actionum præstantiam morbis minimē obnoxia esse, vt quę à iusto modo vix ægręque dilabantur: quòd eiusmodi naturę, nempe validę, causis morborum diu multūque resistant: vt lib. de optima corporis constitutione idem auctor adstruxit. Ob id temperati naturam reliquis omnibus præstare, lib. de temperamentis primo scitissi-

Gal. li. 10. meth. me. Idem. li. de opt. corp. consti.

mè dictum est. Quorsum hæc? Illud vt intelligi dilucidè possit, mirandū minimè esse, si nonnunquam naturæ potentia ac virtute, temperamentiq; bonitate, incurabiles propè morbi vincantur ac superentur: quod in hac præstanti muliere accidisse luce meridiana clarius omnibus factum est. Quæ quum optimo sanè ac saluberrimo esset corporis habitu, propèque temperamento proxima, etsi ad humidum paulum defleceret, insuperabilem tamen morbum naturæ robustæ potentia vicit. Ea enim mulier articulariis morbis (hereditario malo à parentibus illato) quum quandoque, sed leuissimè, premeretur: tandem vbi semel genuum & pedum doloribus laboraret, ab illis leuata doloribus, in resolutionem crurum, præsertim dextri, incidit: translata vtique quæ in articulos fluere solebat, in nervos materia: pituitosa, inquam, illa, glutinosa ac frigida, cerebro mittente, recipientibus verò imis partibus. Eò effectum est, vt & motu & sensu crura priuarentur. Neque enim progredi cruribus, nec vllò voluntarij motus genere dimoueri vsquam poterat, multoque minus vestigiis insistere. Sensus quidem in illis partibus stupidus atque obscurus remanebat, pereunte motu, quòd non perinde sensorij nerui atque qui voluntariū motum perficiunt, affecti essent. ob id vsu venire sæpè videmus, vt altero illo lèso alter vicietur. Quarundam namque partium mouendi quidem ab impetu functio resolui videtur, illæsa sentiendi facultate: quomodo rursus aliæ mouentur quidem, sed non sentiunt: quod in lingua & oculis, si quando id acciderit, ambiguitatis nihil habet: quippe quæ duplici neruorum genere participant. At vbi eadem in parte tum sentiendi tum voluntarij motus functio eodem neruo perficitur, maiorem tum res difficultatem habet. Cur, inquam, resoluta motus functione illesus in eadem parte sensus maneat, vt in hac ægra penè accidisse compertum habuimus: in qua secundum crura motus voluntarius omnino perierat, sensu non vsquequaque pereunte. Non enim sensus integer in iis partibus remanserat, sed hebes tamen atque obscurus conspiciebatur. Cuius nos symptomatis causam hanc esse ducimus, quòd tam qui in musculos ipsos, quàm qui in cute dispersi nerui erant afficerentur: sed magis qui musculis inserti erant. Ob id, inquam, perierat in cruribus motus, quòd qui secundum musculos distributi nerui essent, magnum vitium contraxissent, plurimo in illis impacto crasso, frigido, lètoque humore: minorem vtique noxam sentientibus qui in cute nerui erant. Quamobrem remanebat quidem aliquis in cute sensus, etsi non integer omnino: verum si nulla in cutaneo neruo noxa accidisset, sensu perfecto prædita pars fuisset. Quod enim pereat motus in parte, illæso manente sensu, ob hanc causam id euenire solet (auctore Galeno) quòd neruus alterius, nempe musculi, læsus est: alterius verò, nempe cutis, mansit illæsus. Sic etiam fieri potest vt neruus per cutem dispersus offendatur, tumque sensus perit: qui verò per musculum spargitur, noxa careat, tumque voluntarius in parte seruetur motus: quare relatus Galenus tum primò, tertio, & quarto de locis affectis: tum verò quarto de symptomatum causis, capite quinto: & nos in nostris ad id caput cōmentariis abundè explicauimus. Nunc quæ & qualia passa sit ægra

Gal. lib. 4.
de sympt.
caus. cap. 5.

q. 103. 390.

lib. 5. m.

lib. 5. m.

lib. 5. m.

lib. 5. m.

lib. 5. m.

- fit ægra hæc symptomata toto morbi decursu, & quam ratione leuata, dicere aggrediamur. Primum omnium, articulares dolores in genibus, malleolis, & pedibus (hereditarium planè in muliere malum, ut quæ patre podagrico genita esset) oriri coeperunt, longoque tempore ægrā vexare. Si quidem quibus dolores podagrici fuit (iuxta Hippocratis sententiam) hi sedata in quadraginta diebus inflammatione finiunt. Nec solum ad quadraginta dies, sed multo plures prorogatus est morbus: quod quum vnus membri inflammatio sedabatur, alterius noua oriebatur. Nec solum dolor partem affectam premebat, sed & stupor quidam crus dextrum inuadere post bimestre tempus à morbi initio coepit, futura resolutionis quæ postea insecuta est indicium: siquid Auicennæ creditur dicenti:
- 10 Quum perseverat stupor & prolongatur, perducit ad mollificationem. Hinc augefcente morbo atque gliscente, tum ob totius plethoram & cacochymiam, tum ob partium infirmitatem & situm: ob quæ quum & imbecillæ essent partes, & in imo positæ, fluxioni excipiendæ paratiores, siquid Galeno creditur, factæ sunt: resolutio in eo ipso crure in quo stupor inerat, genita est. Priuabatur namque pars & sensu & motu, sed diuersimodè: siquidem motus actio abolita omnino erat, sensus verò diminuta. Erat enim in parte sensus aliquis, sed obscurus atque obtusus valde: ut
- 20 nisi valde partem premeres, vix sentiebat: quod obstructis à crassa pituita sanguini mixta nervis, spiritus animalis ferri ad eam partem prohibebatur. vnde sensu & motu destitui partem consequens quidem fuit. Grauitas porro multa cum in reliquo omni corpore, tum maximè in cruribus ab ægra percipiebatur, quod incumbentis cuiusdam ponderis rei quæ grauis sensum sentire se testaretur. Nec iniuria quidem, quod & copia multus, & qualitate viscidus ac lentus, & essentia crassus subsideret humor. Grauitas nempe percepta (siquid Auicennæ creditur) tum obstructionem plenitudinem significat. Nec grauitate solum, sed & stupore pars affecta premebatur, tum verò frigore multo. tanta namque tangenti sese offerebat frigiditas, ut congelatam partem dicere posses. Nec mirum, quod
- 30 & obstructio valida subesset, caloris natiui ad partem delationem fieri prohibens: & humoris pituitosi ea in parte consistentia frigiditatem maiorem augebat: præsertim quod quum pinguiuscula esset ægra (solent autem pingues qui sunt, frigido ut plurimum temperamento esse, vel Galeni sententia) resperfa in carnibus secundum extimam superficiem pinguedo, frigiditatis sensum inducebat. Equidem malus esse solet ad crassitudinem excessus: quod in iis angustæ sint cum arteriæ tum venæ: atque ob id qui crassi sunt paucum omnino sanguinem habent atque spiritum, adeo ut quum ætate processerint, citò ipsis vel parua ob causam calor natiuus destruat: ut rectè Galenus lib. 2. aphor. com. 43. testatur. Pallor in facie, inappetentia multa, & quasi turgida facies apparebat: adhæc multa in somnum pronitas. Palloris faciei, paucitas spirituum & natiui caloris præfocario sub pondere pressi, & morbi longitudo in causa erant: prout inappetentiæ, ventriculi ad cerebrum consensus, intemperiesque frigida cum humoris pituitosi in eo redundantia. Vnde quum minimè inanitio,
- 40

Quæ symptomata acciderint huic ægræ.

Hippocra. lib. 6. aph. 49.

Auicenna Fen 2. li. 3. cap. 13. de stupore.

Gal. lib. de inæquali intemp. li. 10. & 13. meth.

Auicenna Fen 1. lib. 3. tract. 1. cap. 8.

Gal. in arte medicinali ca. 53. nouæ versionis.

aut quàm paucissima fieret, obtundi inde necessariò appetentiam consequens quidem fuit. Inanitionem enim partium præcedere appetentiam omnino oportet: vti Gal. lib. 4. de symptomatum causis, & lib. de facultatibus natur. abundè testatur. Turgida ob id facies apparebat, quòd vapores multi ex imis partibus eò delati, præsertim à ventriculo transferrentur, & altrix facultas non satis valida vnitione alimenti ad partem deficeret: vnde subtumidam apparere faciem, instar eorum qui leucophlegmatia morbo tenentur, necessarium quidè fuit. Pronitatis in somnum, cerebri perfrigeratio, & pituitosi humoris copia cerebrũ implentis, in causa fuit. eæ enim somni causæ tum ab Aristotele, tum à Galeno esse statuuntur. 10

Arist. li. de
somno &
vigilia.

Gal. lib. 4.
de sympt.
cau. cap. 8.

C V R A -
T I O.

Auicenna
fen 4. li. 1.
cap. 1.

Hæc potissima quæ morbũ sequebantur symptomata erant, quorũ abundè causas retulimus. Nunc quæ simus in curando methodo vsi, quibũsq; remediis ægram, Dei ope adiuti, liberauerimus, breui sermone dicemus.

Q V O N I A M verò curatio omnis tribus veluti capitibus ceu instrumentis perficitur, (vel Auicennæ testimonio) dieta, medicamentis, & chirurgia: nos in hac curanda duobus tantũ vsi sumus, congrua victus ratione, & medicamentorum dextero vsu. Victum porrò eum instituiamus, qui attenuare, ficcare, & humorum redundantiam exhaustire posset. Itaque ab humidis, iurulentis & implentibus cibis, abstinere ægram iussimus: quin & carniũ vsũ dies aliquot inhibuimus, & 20 vini potum, hydromelite vti eam iubentes. Nautico pane ex anisi seminibus confecto cibauimus: passulis & nucleis pineis ex saccharo paratis, tum & citrij cortice condito, & cotoneorum confectiõne, separatim vti eam, præsertim coenæ tempore, iuebamus. Quod si quando ob viriũ imbecillitatem carnibus vtendum foret, auiculas quæ in dumetis & saltibus degunt, igni assas parabamus, columborum nedum domesticorum sed & syluestrium esum consuluimus: quòd eorum caro neruorum affectibus natiua quadam virtute & sympathia bene faciat, præsertim resolutioni & tremori: si quid Auenzoari credendum. Pullorum cohortalium paruorum, perdicum, ac turdorum carnibus assis vti ex interuallo iube- 30

In proce-
mio sui
Theisir.

bam. Iusculis nonnisi rarissimè & exigua quantitate vti sinebam, iisque cinnamomo, vel myristica nuce conditis. A cibo, coriandri femina, vel cydoniatum, cydoniavè prunis cocta sæpe dabam. Non rarò verò panis albi igne assati micam sumere iuebam: vel nautici eius panis qui Pisis eleganti arte fieri solet, frustum dabam. Hydromelite ad multos menses vti ægram iussi: nonnunquam verò aquam decoctionis saluix ex saccharo & cinnamomo pro potu dabam. Hæc in victu, quod ad cibos & potus pertinet, præscripta à me ratio. Aëre porrò tenui, odorato, calido & sicco vti ægram iuebam, magno per hiemem accenso in cubiculo ex odoratis lignis igne, lauro, iunipero, roremarino, quercu, vitis sarmen- 40 tis: & si quando imbrifera esset temporis constitutio humensque, suffitibus siccantibus & odoratis cubiculi aërem vaporabã, iuniperi globulis, olibano, styrace calamita, laserpitio Indico, gummi hederæ torrefacto, rosis, myrti granis, & similibus. Vigiliis imperabã magis quàm somnum. vigilia namque (vt auctor Galenus est) totũ corpus exsiccat: & qui deflu- xionib

Gal. lib. 7.
meth. med.

xionibus tentantur, siti, vigiliis, fame iuvari plurimum solent: dicente
vtique Auicenna, Et sitiant, & vigilēt, & famem patiantur: quoniam est
initium curationis eorum. Plenitatem, vel inedia & somno, vel etiam
euacuatione per clysteres arcebam. Ab animi accidentibus, quæ motum
in humoribus creare possent, nempe moerore, metu, tristitia, quantum
maximè fieri posset, vti abstinere consulebam: spe bona animum foue-
re, & morbum virili animo ferre (quod & ipsa per sese lubens efficie-
bat, constantis animi mulier) suadebam: sicque iuuante Deo effe-
ctum est, vt in dies ex hac victus ratione in melius proficere se percipe-
ret. Iam verò ad medicamentorum vsum transeundum.

Fen 5. li. 3.
cap. 11.

QVONIAM in hoc morbi genere non confestim & celeriter, sed
sensum & gradatim à leuioribus ad fortiora progrediendum est: quod
crassius, crudus, & viscidus humor in neruorum substantia impactus, eua-
cuationi reluctetur, concoctionemque longiorem deposcat: (vti Aui-
cennæ sententia est) ob id leuioribus ab initio vfi sumus, mox tempo-
ris progressu ad fortiora processimus. Itaque primùm ad communes ma-
terias educendas minoratum hoc sumere iussi: ℥. Medullæ cassiæ
pinguis recenter extractæ 3 x. pulueris hieræ Galeni 3 i. ex saccharo
fiat bolus: sumat in aurora. In crastinum ex humeraria dextri brachij

Curatio
per medi-
camenta.

Auicenna
Fen 2. li. 3.

2° vena sanguinem pro virium & plenitudinis ratione detraho ad vncias xij.
postridie syrupum in hunc qui sequitur modum paratum sumere iubeo
ad dies sex: ℥. Hyssopi & saluiæ, ana M. i. passularum mundatarū 3 i. anisi
3 ij. florum violarum, borraginis, buglossi, sticados & roris marini, ana
P. i. Fiat decoctio ad tñ 1. β. In colatura adde mellis rosati colati, oxymel-
lis simplicis, ana 3 ij. Misce cū saccharo. Fiat iuleb aromatizatum cū pau-
co nucis myristicæ: sumat sex diebus continuis. Finito syrupo catapotia
hæc sumere iussi: ℥. Massæ pilularum cocciarum & de hermodactylis
maiorum, ana 9 ij. mastiches, diagrij, ana grana ij. Ex melle rosato for-
mentur catapotia. In crastinum verò sumat conseruæ rosarum & an-
thos, ana 3 i. mithridati electi 3 β. ex saccharo fiat bolus: quem capiet vj.

3° horis ante cibum. Interpositis ad recreandas vires diebus aliquot, rur-
sum humores valentioribus præfidiis attenuandos & incidendos censui
in hunc qui sequitur modum: ℥. Radicis acori 3 i. β. radicis pæoniæ
3 i. borraginis, buglossi, amborum cum radicibus, cuiusque manipulum:
summitatū hyssopi, betonicæ, sampsuchi, melissæ, saluiæ, iuxæ arthriticæ,
chamædryos, chamæpityos, primulæ veris, ana M. β. herbarum capillariū,
ana M. β. corticum citrij ficci 3 ij. seminum anisi & marathri, ana 3 ij. gly-
cyrrhizæ rasæ & contusæ 3 i. medullæ carthami 3 x. polypodij quer-
cini recentis 3 i. trium florum communium cordialium, florum roris

4° marini, sticados & saluiæ, ana P. i. Fiat omnium decoctio in aquæ tñ 4. ad
consumptionem medietatis, & coletur. Colaturæ adde oxymellis scilli-
ni 3 ij. syrupi de betonica & de sticade, ana 3 ij. Fiat apozema cum melle
clarificatum, & aromatizatum cum nucis myristicæ, pulueris diamoschi
dulcis, ana 3 i. Fiat apozema pro sex aut octo matutinis. Dein sequentes
pilulas præscripsi: ℥. Pilularum foetidarum, de hermodactylis maiorum,

b 4 ana

ana ʒ ij. trochiscorum alaudahal grana ij. Cum aqua saluiae fiant catapota septem inaurata, quæ deuorentur debito obseruato regimine. Et in crastinum conseruæ acori & rorismarini sesquidrachmam cum scrupulo mithridati electi in aurora sumere iussi. Vbi hæc perfecissem, congruèque humorem noxium repetitis vacationibus pro maiori parte detrusissem, ad roborandum cerebrum, mittentem partem, cruræque & neruosas partes me conuerti, tum foras admotis, tum intrò susceptis medicamentis, in hunc ferè modum: ʒ. Conseruæ acori colati ʒ ij. conseruæ florum saluiae, rorismarini & sticadis, ana ʒ ij. myrobalanorum emblicorum saccharo conditorum, numero j. pulueris diamoschi dulcis & plirisarcoti- 1 o
ci, pulueris diambrae, ana ʒ j. nucis moschatae ʒ ij. cerebri leporis affati ʒ iij. Misce, & cum syrupo conseruationis emblicorum fiat in modum opiatae, addendo corticis citrij conditi ʒ β. Sumat omni mane ad quantitatem castaneæ, colluendo os cum pauco vino giluo, ex aqua saluiae diluto. Dein errhinis & apophlegmatismis ad deriuationem materiæ per

Errhinon. proxima à capite vsus sum: ʒ. Sampfuchi P. j. agarici albi & foemini-
nini ʒ j. zingiberis ʒ j. Fiat decoctio in aqua, & coletur. Colaturæ adde succi radicum betæ nigræ ʒ ij. mellis rosati colati ʒ j. Misce: fiat caputpurgium: quo ieiuno ventre vtebatur, ore aqua pleno. Interdum ex

Masticatorium. succo anagallidis purpureum florem gerentis errhinon feci: ʒ. Masti- 2 o
ches ʒ ij. pyrethri ʒ j. carnis passularum quantum sat est. Incorporentur simul, & mandat, expuendo saliuam, ieiuno ventre. Interdum ex oxymelite scillino, ex decocto hyssopi, origani, & saluiae, excepto cū pauco zingibere, gargarismum parabam, ad pituitam ore detrahendam: & noctu nucem myristicam contractā per frusta ore cōtineri iubebam. Caput stuppis fumigatis rosis, thure, styrace calamita, & lasere Indico fouebam. Feci & pileum consutum & interpunctum, quo caput pilis rasum contegi iubebam: ʒ. Sampfuchi, melissæ, saluiae, betonicæ, siccorum ana M. j. coriandri præparati ʒ β. granorum myrti ʒ iij. rosarum rubearum P. ij. granorum tinctorum, caryophyllorū, macis, nucis moschatae, ana ʒ ij. styracis calamitæ ʒ j. Puluerizatis rectè omnibus, & sindone rubra cum pauco xyli- 3 o
no exceptis & interpunctis, fiat pileus, addendo, florum rorismarini & sticadis, ana P. j. β.

Clyster. Clysteribus nonnunquam paulò acrioribus ad pituitam detrahendam sum vsus. ʒ. Foliorum maluarū, bismalua, bliti, mercurialis, foliorum centaurij minoris, iuæ arthriticæ, betonicæ, primulæ veris, ana M. j. polypodij quercini granati ʒ x. hermodactylorum ʒ β. agarici in panno lineo raro ligati ʒ iij. seminum anisi & marathri conquassatorum, ana ʒ iij. florum sambuci, sticadis, rorismarini & saluiae, ana P. j. furfurum P. j. β. Fiat omnium decoctio ad lb. j. In colatura dissolue electarij Indi maioris, diaphoeniconis & hieræ Galeni, ana ʒ iij. 4 o
mellis anthosati ʒ ij. olei anethi ʒ iij. mellis rosati colati, sacchari rubei, ana ʒ ij. Fiat clyster. Quoniam verò topicis remediis ad resolutionem arcendam opus erat, euacuato prius vniuerso corpore, vnctionibus sequen-

Linimentum optimū ad resolutionē. tibus & balneis sum vsus: ʒ. Gummi ammoniaci, bdellij, dissolutorū in aqua vitæ, ana ʒ ij. axungiae taxonis & anferis, axungiae anatis & vulpis, ana

- ana 3 iij. pulueris ireos 3 x. foliorum rutæ, betonica, herbæ paralyfis, ficcorum, ana 3 j. florum sticados & rorismarini ana P. j. florum chamæmeli & meliloti, ana P. β. styracis calamitæ, benjoini, ana 3 ij. caryophyllorum, olibani, nucis moschatæ, ana 3 j. olei vulpini, lumbricorum, & de costo, ana 3 iij. fæcis olei de lilio 3 ij. Cera quantum sat est. Fiat linimentum, quo spina dorsi à renibus infra calidè inungatur, & crura etiam resoluta, desuper ponendo floccos lanæ succidæ fumigatæ olibano, styrace calamita, & lasere Indico. Mirè hoc linimento iuuabatur ægra. Locos affectos semel in hebdomada sequenti lotionè ablui iubebam, cuius
- 10 vis esset refrigeratos neruos calfacere, partem roborare, & quod impactum erat discutere per halitum: 2℥. Betonica, sampfuchi, rutæ, saluix, summitatum lauri, ana M. ij. florum chamæmeli, meliloti, rorismarini, & sticadis, ana P. j. radicum ebuli & acori, ana 3 ij. sulfuris ignem non experti 3 iij. salis 3 iij. aluminis 3 j. furfurum P. ij. caryophyllorum contusorum 3 β. Fiat omnium decoctio in vino albo & lixiuio aquis partibus, & ex decocto fiat lotio crurum post vniuersales purgationes, ieiuno stomacho. Verùm etsi plurimum his remediis leuaretur, non tamen integrè pristinæ sanitati restituta videbatur, quum illi progressius motus liber adhuc non esset, sed magna cum difficultate crus affectum moueret; tuncque ad ligni sancti vsum trāseundum meritò putauì, in quo vno, secundum Deum, præcipuum sanationis huius ægræ scopum situm esse existimabam. Itaque ligni decoctum ad hunc qui sequitur modum præparauì, illique ad dies quadraginta, aut paulò amplius, potandum dedi: quo epoto, continuò integræ sanitati, nutu præpotentis Dei, restituta est, nulla resolutionis relicta labe, motuque voluntario plenè restituto. Porro decocti ligni sancti vocati ratio hæc excogitata à me fuit:
- 2℥. Ramentorum ligni sancti tenuissimè puluerisatorum 3 ix. corticum eiusdem 3 iij. Infundantur in xij. lib. aquæ calidæ per diem & noctem, & ferueant in eadem aqua ad consumptionem medietatis: & prope finè
- 30 decoctionis adde, Coriandri præparati 3 iij. cinnamomi electi 3 ij. Fiat iterum letuis ebullitio, & coletur. Colatura clarificetur per colum cum sacchari finissimì librà vna, pro singulis vicibus quibus decoctum fiebat. Et vbi decoctum refrigisset, & colo transmissum fuisset, addebam vini albi electissimi & generosi libras quatuor: & ex hoc decocto sumere in aurora 3 viij. iubebam, eo calente accepto: vesperi verò uncias sex tantum dabam. Et in lecto constituta ægra, & stragulis bene operta, sudare præciperem, quantum ferre posset. Pro potu verò in prandio, & cœna sequens decoctum confeci: 2℥. Ligni sancti in ramenta dissecti 3 iij. Infundantur in xij. lb. aquæ per diem & noctem, & bulliant in eadem
- 40 aqua ad consumptionem tertiæ partis: & coletur. Trāsmittatur per colū, donec clarificetur, addēdo sacchari lb. β. biberéque assatim ex hoc secundo decocto hora prandij & cœnæ iubebā. Quā victus rationē tenuē, cum nautico pane & auiculis nemoralibus quū quadraginta totos dies rigidè obseruasset, optatam valerudinē, progressiuumque motum, voluntate & beneficio Dei, integrè est adepta. Cui sit honos & gloria in omne æuum,

Lotio crurum in resolutione optima.

OBSERVATIO QUARTA.

ARDVINVS ab Stagno, Patritius Arelatensis, iuuenis annorum viginti, pleuritide incocta lateris sinistri Lutetiae correptus, nullo procedente sputo, & pro deplorato à medicis habitus, grauissimis & propè lethalibus obortis symptomatis, spirandi summa difficultate, cum sublimi vocato spiritu, virium defectione, inappetentia summa, vigiliis, & animi deliquis, superueniente die decimoquarto copioso alui fluxu, & multos dies perseverante, prater omnium spem atque expectationem Dei gratia seruatus fuit: uti ad me Lutetia Honoratus Castellanus, Regius medicus accuratè scripsit, anno 1561, mense Iunio, & aeger ipsemet proprio postea retulit ore.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Cel. lib. 2.
cap. 6.

Libr. 1. a-
phorif. 12.

Cel. lib. 2.
cap. 4.

HYSTORIA interdum spe medicum, & ea accidere quæ minimè euentura sperarat: & certa experientiae fide, & Celsi doctissima assertione, est comprobatum. Frustratur (inquit) spes medicum, & moritur is de quo securus primò fuit: uti contrà seruari eum non rarò videmus, de quo medicus desperarat. Ea causa est cur sæpe deserti à medicis conualescant: quòd arcani naturæ motus, quibus ipsa in seruando fouendòque corpore vititur, & à mortis iniuria vindicando, non satis nobis perspecti sint. Vnde meritò fit, ut quòd notarum indicio euenturum speres, non eueniat. Cur? quòd coniecturalis sit ars medica, rationemque coniecturæ italem esse, ut cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Id in iuvene præstantissimo Arduino ab Stagno, eximia spe, summa virtutis adolescente, euenisse, insperata è lethali morbo reddita sanitas palam fecit. Hic enim quum se Lutetiam Parisiorum ad quèdā magni momenti curanda explendaque pro patre suo, viro clarissimo, & omni laude ob raras eximiasque virtutes cumulatisimo, negotia contulisset, in grauem prorsusque lethalem pleuritidem incidit: moxque grauis spirandi difficultas, febris acuta, dolor in lateretensiuus & punctorius, vigilia, delirium etiam oriri coeperunt. Interea verò quum hæc grauia ægrum torquerent symptomata, nihil prorsus expuebatur: quòd in pleuritide lethale esse omnium est sententiis confirmatum. Sputum enim quò celerius & facilius prodierit, eò citius (si quid Hippocrati & Galeno creditur) ægrum liberat: contrà verò si ægrè tardèque procedit sputum, vel omnino non procedit, periculum sum & plerunque lethale esse solet. Itaque quum in hoc ægrotante grauissima subesset in succingente costas membrana inflammatio, quam ob magnitudinem crebra & vehemens difficilisque spiratio sequebatur, (mali vtique morbi indicium, siquid Celso creditur) neque omnino sputum procederet, tussis autem valida premeret, febrisque in dies augefceret,

ret, virésque inde collaberentur : quid miri si incoctam lethalemq; pleuritim hanc esse, Galeni more, subindéque moriturum ægrum medici prædixissent? Incoctas namque pleuritides, auctore Galeno, eas nomen, quæ vel celeriter hominem rapiunt, vel longo temporis spatio finiuntur. At nullæ celerius enecare solent, quàm in quibus cum symptomatum gravitate nihil prorsus expuitur: quod & ipsum vel morbi magnitudinem, vel extremam virium defectionem, vel materiæ pertinaciam demonstrat. Quumque isthæc omnia in præstanti hoc iuvene cumalata adessent, acutissima febris, dolor in latere ingens, vigilia, delirium, summa cum valida tussi spirandi difficultas, sputum nullum, extrema postremo virium imbecillitas, nonne hæc certissima mortis signa erant? Hisce namque notis Hippocrates, Galenus, Celsus, Avicenna lethales pleuritides iudicare solent. At verò et si hæc non dubiis signis mortem portendere videbantur, adeò ut æger etiam à Medicis tanquam deploratus fuisset relictus: provida tamen, & hominum verissima medicatrix natura (si quidem naturæ nostræ morborum medici sunt, auctore Hippocrate) tum arcanis suis motibus morbo diro insultans, sese ipsa intenta opposuit: & dum moriturus æger credebatur, tum citato alui fluxu sub decimum quartum diem, salutarem opem tulit. Nam etsi ab Hippocrate rectè dictum sit, à morbo laterali vel pulmonia habitum alui profluviio adueniente corripim malum esse, nihilo secius tamen potest quandoque alui profluviium pleuritidi superueniens prodesse ratione euacuationis: ut Galenus lib. 6. aphorismorum, com. 16. testatur: idq; præsertim si concoctionis signa in morbo apparuerint. Verum quum hic crudus esset morbus, & æger à vehementi laterali morbo vexatus atq; detentus (sic enim vocè eam *Habito* interpretatur Galenus) quum fieri potuit ut alui profluviio accedente, crudo morbo, multa cum virium deiectione, hominem liberaret, ac non prorsus perdiderit? Metuendum quidem valde profectò erat, ne fluxus ille alui hominem ita & morbi magnitudine fatigatum, & viribus deiectum perderet. Sed fit interdum ut malè inchoata, & vi morbi potius quàm naturæ decernentis impetu effusa (quas disruptiones vocare Hippocrates solet) in bonum definant: vbi exonerata natura eo quo veluti sarcina premebatur, supra reliquum potentior facta, morbum superat: sed non sine graui periculo. Ea causa fuit, cur in præsens discrimen æger hic inciderit: quod magno morbo & crudo intempestiuæ crisis accesserit. Intempestiuæ namque hæc crises Galeno dici solent, quæ ante statum fiunt, & ab excremento naturam irritante. Quæ enim in tempore fiunt, in statu & coctionibus fiunt, etiam si nullum adsit irritamentum; quæcunque verò disrumpuntur (vocat autem sic Hippocrates omnia quæ ante statum ad crism ruunt) ob aliquod irritamentum id patiuntur. Quum enim natura materiæ non dominatur, nec proprias obire operationes potest, tum (auctore Galeno) indeterminati atque inordinati, tum verò etiam ob id incogniti sunt illius motus, quod nimirum succumbat: prout quum valida fuerit, & materiæ integrè dominatur, tum ordinati ac determinati sunt illius motus, proindéque probè cogniti. Ob id rectissimè

Hipp

Gal. lib. 2.
de loc. aff.
cap. 2.

Hippocr.
li. 6. Epid.

Hippocr.
lib. 6. apho
rism. 16.

Vbi suprâ.

Gal. lib. 3.
de crism.
cap. 10.

Vbi suprâ.

Hipp. li. 6. Epid. Hippocrates coctionem, crisis celeritatem & salubrem securitatem por-
tendere: cruda autem & incocta, & conuersa in abscessus, crifum defe-
ctum, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorum re-
uerfiones significare testatur. Nimirum igitur si à medicis ingenuus hic
adolescens sit pro deplorato habitus, & morti ex symptomatum & signo-
rum apparentium malignitate adiudicatus. Verum aliter Deo, qui mor-
tificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, visum est: aliter etiam
1. Reg. 2. naturæ occultè operanti, vt cuius ineffabilis atque recondita operatio
quum sit, prorsusque longè nostra cognitione profundior (vt Galenus
lib. An animal sit quod in vtero continetur, doctissimè asserit) nimirum 10
etiam quod molitur ipsa in morituro corpore à mortis iniuria vindican-
do, nos latet. Indèque efficitur, vt in acutis morbis (quod rectissimè di-
xit Hippocrates) non satis certæ sint salutis pronuntiationes, aut mor-
tis. Deo itaque, qui suos quum vult seruat, & cadenti ne collidatur sup-
ponit manum suam, iure merito adscribendum, quod seruatus hic iuue-
nis sit. Non enim sanguis missus, non linctus, fatus, potiones, non opero-
sa medentium manus, non herba neque malagma: sed præpotens manus
eius qui sanat omnes infirmitates nostras, & redimit de interitu vitā no-
stram, illum seruauit, in spe contra spem: in spe naturæ contra spem artis.
Id causæ esse Celsus affirmat, cur nonnunquam deserti à medicis conua- 20
lescant: quod etsi certa quædā futuræ mortis indicia sint, coniecturalem
tamen artem medicinæ esse: rationemque coniecturæ talem esse, vt quum
sepius aliquando respõderit, interdum tamen fallat nos. Reddidimus ra-
tionem quamobrem hic morti adiudicatus, seruatus tamen sit. Sed qua-
nam ratione pleuritis grauis alui profluuiò finiatur, quū nullæ viæ com-
munes sint, quibus à parte affecta, succingente costas membrana, ad aluū
deduci noxius humor possit, quemadmodum sputo potest, nondum ex-
plicauimus. Id verò iam promamus. Dicimus itaque naturam humores
malos per varias vias mittere solere, vt modò per vrinas, modò per cu-
tem, per insensilem transpirationem, per sudores, mariscas, menses, per 30
ventrem interdum vitiosos humores expurget: vt millies in mille locis
est à Galeno assertum. qui sanè modi sunt quibus corpus natura in mor-
bis ab excrementis alleuare solet: quod ipsa videlicet (auctoribus Hip-
pocrate & Galeno) materiebus semper viam inuenire soleat, quum &
per ossa abscessus fieri interdum cernamus, & Hippocrates ipse affirma-
uit. Confluxile namque & conspirabile est vniuersum corpus: siquidem
confluxio vna, conspiratio vna, consentientia omnia: vt lib. de alimen-
to. & lib. 6. Epidem. Hippocrat. dixit, atque Galenus lib. 3. de facult. na-
tur. & lib. de vsu pulsuum. Videmus etiam & humorē illum qui est inter
40 thoracem atque pulmonem in suppuratis, cum tussi expui, quum nullus
extet meatus patens, quo è cavitare pectoris in asperas arterias deriuari,
& lib. 6. subindèque sputo eiici purulentus humor possit. Id tamen fieri quotidie,
Epid. part. 6. apho. 1. certa experientiæ fide exploratum habemus: & testatur quoque Galenus.
Gal. lib. 7. aphorism. Non igitur neque in pleuritide omnino impossibile oportet arbitrari, fieri
Com. 55. interdum ad ventrem transumptionem: & hoc ipsum agi à natura, per
occult

occultas & nobis incognitas vias humores noxios deducētem: ipsa sibi
viam occulto operandi modo moliente natura, vti quum saniem per ossa
manare facit. Hæc namque naturæ arcano quodam modo operantis, &
salutem ægro molientis, munia sunt, quæ cognitionem nostram multò
maximè superent: quòd (vt suprà de Galeni mente diximus) ineffabilis
atque recondita sit, prorsusque nostra cognitione profundior naturæ oc-
cultè operātis ratio. Ne igitur miremur (quod initio dixi) frustrari con-
cepta spe medicum, & seruari eum quem moriturum crediderat: quod in
præstanti hoc iuvene, ad maxima quæque nato, euenisse, ac plerisque aliis
10 experimento didicimus. Vt est Dei voluntas, qui naturæ motus pro nutu
suo regit ac moderatur, immensa sua misericordia cuncta fouens, & spi-
ritus sui missione recreans & renouans omnia. Cui sit benedictio & laus
perennis in infinita sæcula.

Gal. lib. an
animal fit
quod in
vtero con-
tinetur.

Psal. 103.

OBSERVATIO QUINTA.

IOANNES Valleriola filius meus pleuritide graui cum febre
20 acutissima laborans, annorum octo quum esset, hieme summa ac fri-
gidissima: sine sputo ullo procedente, tussi validissima infestante, dif-
ficili ac præfocatiuo spiritu, & cum stertore emissio, tum etiam delirio,
& clamoribus horrendis: & conuulsione tandem sequuta, summæque
virium defectione, sine voce, sine sensibus factus, vt in singulas horas
moriturus speraretur, & à pietissimo patre pro deplorato habitus: pro-
rogato in vigesimum diem morbo, profluuiio alui circa id tempus ob-
orto, eoque copioso, miraculo puerum præter spem & naturæ ordinem
rediuuium, & pristina sanitati restitutum Dei ope vidimus: sed qui
30 tamen per multos post menses exanguis, tabidus, imbecillus manserit:
tandem verò summa Dei benignitate & sedula patris filij amantissi-
mi cura, congrua victus ratione adhibita, & auxiliis opportunis,
perfectè sanatus incolumis euasit, superstesque mansit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40 **P**RAECEDENTI Observationi, hæc quæ me propius con-
tingit, iure merito & argumenti affinitate, & affectus ac sym-
ptomatum similitudine coniungi debet. Eam ob id hoc loci
inferere congruum visum est. Natus est mihi filius septi-
mestris, Ioannes nomine, qui ob immaturum partum (etsi vitalis is esse
soleat) valde imbecillus bimestre totum à partu ita mansit, vt moriturum
eum in momenta singula arbitraremur: vt qui nec lac sugere præ imbecil-
litate, neque vitalem auram ducere vix posset: quòd pro Aristotelis sen-
tentia qui septimo mēse in lucem prodeunt, etsi vitales ij sunt, magna ta-

Arist. li. 7.
de nat. ani-
malium
cap. 4.

men

men ex parte infirmiores esse solent: ob id scilicet, quod id temporis ab utero egredi molientes, varioque agitato ac motu membranas diuellentes, exitum sibi parent. Vnde infirmiores reddi sic natos, labore tanto ac fatigatione, est omnino necesse. Quam rem pulchrè libro de septimestri partu cōceptis verbis expressit Hippocrates, inquiens, septimestres partus ex utero egressos quadraginta dierum afflictionem pati omnino oportere. Id quod non ratione solum præfata, & summorum virorum Hippocratis atque Aristotelis præiudicata sententia: sed & experimēto quoque discere possumus, ut quos septimo mense nasci contigerit, eos cæteris & infirmiores esse, & inconstantis valetudinis prorsus cernamus. Quod in 1° hoc filio meo testatissima fide cōfirmare omnibus possum, qui in eo educando atque fouendo nullos non sim perpeffus labores, omnesque pertulerim molestias eas, quæ ab amātissimo filij patre percipi possunt: adeo & pusillo corpore, & exilibus membris, virtutēque infirma prodiit, ut Dei Opt. Max. beneficio potius quàm humana ope seruatus & altus videri possit. In quo tamen tantum valuit & matris in alendo filio plena materni amoris charitas, diligentia, & industria, & lactis materni probitas, & sedula educandi cura: ut puerum (etsi imbecilla alioqui natura) in meliorem statum retulerimus. Hunc itaque puerum sensim in melius proficientem, quum habitior fieri inciperet, octauūque iam attigisset annum, pleuritis grauis sinistri lateris corripuit: idque frigidissima hieme validissimis Aquilonibus sæuiente. Quæ nimirum talis quum fuerit, tussis, fauces, laterum dolores & pectoris (vel auctore Hippocrate) creare solet. Nihil mirum itaque si tenui & calido illapso in succingente costas membrana à frigore expresso humore, pleuritis oborta sit: eaque in puero hoc grauis & periculosa, quod & multus subesset conclusus intrò humor, & à frigore meatus stipante retrusio humoris maior fieret. Vnde & tussis validior, & spirandi difficultas ingens oriebatur: tussis quidem, quod instrumenta respirationi inseruientia valde læsa tum ab infarcto humore, tum ab intemperie & externo frigore essent. Frigida namque pectori inimica, & tusses mouere solent, auctoribus Hippocrate & Galeno. Vnde quum & multus intrò conditus esset humor, quem valido motu explodere natura, ceu molestum, tentaret, & noxa respirationis instrumentis inde multa inferretur, tussim excitari validam fuit necesse: hoc est, vehementissimam efflationem, qua plurimus spiritus celerrimè foras erumpens, impetu suo extrahat explodātque excrementa meatum ipsius obstruientia. Is enim motus tussis nimirum est, vel Galeni sententia, Spirandi autem difficultas ob id magna oriebatur, quod nihil expueretur, essetque pleuritis incocta: quodque aggestus & obstruens copiosus humor, & loco angusto conclusus, calorēque putredinali exagitatus, magnum liberæ respirationi incommodum adferret. Hæ enim ex causis difficilis respirationis esse omnino solent: uti Galeni lib. ad id dicato, & pluribus aliis locis mens est. Nec solum difficilis premebat ob prædictas causas respiratio: sed & præfocatiuus & cum stertore emissus spiritus prodibat, magni & exitialis morbi indicium. Qui enim acuto morbo aliquo, diurno

Hipp. li. 3.
aphor. 5.

Hipp. li. 5.
aphor. 23.

Gal. lib. 5.
de sympt.
cau. cap. 4.
v. r.

Gal. lib. 4.
de loc. affe.
cap. 5. & 8.
& lib. de
caus. pulm.

turnove laborantes, in mortem decidunt, ij morti proximi, cum sono & stertore inter respirandum emissio, ægrè spiritū ducere solent. quò quum ventum est, pro deploratis ægri relinquendi sunt, & minimè curandi: sed de tristi futuro mortis euentu præfagiendum: vt in aphorismis nos Galenus docuit, & alicubi etiam Hippocrates affirmavit. At verò cur mortis proximi cum stertore & sonitu in aspera arteria percepto spiritum emittant, quod vulgus Rancolun vocat, inuenire haud omnino difficile fuerit. Videmus quidem eos spiritum ducentes, ita respirare, ac murmure quodam spiritum trahere, perinde atque solet aqua per saxosa loca & scopulis referta decurrens, dulci quodam murmure percepto fluere, aut in aquæductibus per substratos canales decurrere. Id autem in morituris ob id euenit, quòd aspera arteria dum coangustari & occludi præ siccitate, & facultatis vitalis impotentia incipit, spiritus fursum expiratione elatus, & foras prodire annixus, dum canalem quà illi exitus est, coangustatum adstrictumque inuenit, murmure quodam rauco, ob elisum in asperis arteriis spiritum, prodit, quòd in annulos asperæ arteriæ ceu in scopulos impingat: ob id sonitum exiens facit, faucibus & membris respirationi seruientibus aridis iam, & præ labore in respirando fatigatis existentibus. Spiritus itaque vnà accumulatus, & spumosa pituita in aspera arteria contenta immixtus, sonitum fluctuanti mari, & ad scopulos illidenti, similem facit. quod in omnibus morituris ferè euenit, crispatis vtique & corrugatis panniculis, & membris respirationi accommodatis. Quo fit, vt fractus & quasi reuulsus prodeat spiritus, vnde stertor creatur. Idque magis in corporibus crassis, bene habitis, & robustis euenit: vt Plinio Vesuuium montem inuisenti, & à caligine foras prodeunte ocluso spiritu, accidisse Plinius Nepos scribit: quòd esset illi propter amplitudinem corporis, meatus animæ (vt ille scribit) id est, aspera arteria, grauior & sonantior. His etiam qui morte violenta & inopinata rapiuntur, id ipsum vehementius accidit: vt in laqueo præfocatis, de quibus rectè dictum est ab Hippocrate, Non reuiuiscere eos quibus spuma fuerit circa os. Inde efficitur vt qui crassos densosque habent spiritus, & humoris in aspera arteria contenti copiam, ij maiorem sonitum edant, & difficilius moriantur. Qui verò aut senes, aut imbecilli, aut longis morbis tenentur, ij & sensim ad mortem properant, nec tantus inter respirandum stertor auditur: quòd minore impetu foras prodeat spiritus, & sensim non affatim collabatur natiuus calor: vt potius in somnū quàm in mortem labi videantur. In hoc itaq; miserando casu eò ventum erat, vt de funere magis quàm de vita cogitaretur: quòd sine voce, sine sensibus, exanguis, & tabefactus summo cum stertore spiritum ducens maneret. Er quòd horrendum magis erat, tam diris clamoribus ex interuallis exagitabatur, vt si membra illi vi è toto corpore abstraherentur, cum dentium stridore & conuulsio oris & membrorum motu. Porro tam rigidi clamoris causam putauì fore ingentem punctorium dolorem in latere perceptū, respirationem impediens. Quum enim crebra & angustia plena respiratione in puero esset, dolorque in latere perceptus, liberam fieri respi-

Gal. lib. 1.
aphorism.
Com. 8.
Hippocra.
lib. de arte.

Hippocra.
lib. de arte.

Gal. lib. 1.
aphorism.

Plinius Ne
pos in epi
stola de Pl
nij autem
morte.

Plinius Ne
pos in epi
stola de Pl
nij autem
morte.

Hipp. libr.
2. aphorism.
43.

Gal. lib. 2.
de loc. aff.
cap. 2.

Hippo. lib.
6. aph. 16.

Gal. li. 10.
meth.

Gal. lib. 1.
aphorism.
com. 15. &
li. 3. de pla-
cit. Hippo.
& Plat.
Hippo. lib.
1. aph. 14.

ad. q. H.
in. q. H.

rationem non fineret, magnūque spiritum ducere puer vellet: fiebat sanè vt conatu eo maximo ingens & clamorosus oriretur dolor, qui puerum ad tam validos clamores & eiulatus vel inuitū concitaret. Dolorem huiusmodi vnà cum Archigene stimulantem vocare iure possumus. His omnibus symptomatis summa virium defectio coniungebatur, tum ob morbi grauitatem atque magnitudinem, tum ob symptomatū vehementiam, & ætatis infirmitatem. Qui enim fieri poterat vt tanto morbo, tot verendis casibus tenella pueri infirmisimæ ætas resisteret? Ad hunc modum itaque constituto puero, & ad vigesimum diem citra vllam salutis spem prorogato morbo, naturæ arcano & imperscrutabili motu,alui fluor suboritur, isque copiosus: quem tamen exitialem futurum, iuxta Hippocratis sententiam, ipse arbitrabar, inquentis: A morbo laterali vel pulmonia habitum, alui profluuium adueniente corripere malum. Tantum vero abfuit vt periculum aut noxam attulerit puero vllam, vt planè salutis causa secundum Deum fuerit. Nam sensim alleuata quæ exangue pueri corpus dispensabat natura, & exonerata eo quo veluti sarcina premebatur, facilius supra residuum potentior facta, morbum vicit: moxque puero restituta vox, sensus, virtus fuit: tantum valet in curandis morbis naturæ robur. Vnde illud à Galeno rectissimè dictum est, vires vbi valentes sunt, omnia contemnere ac tolerare: vbi verò infirmæ sint redditæ, abs quouis offendi. Nam etsi in puero hoc vires vi morbi & grauissimorum casuum valde deiectæ essent, viuax tamen persistabat intus recondita quædam natiui caloris aura atque spiritus, cuius merito integrum, quod alioqui moriturum sperabatur, corpus remansit. Ob id rectè à Galeno dictum videri potest, calorem natiuum nostrum, facultatem quandam esse gubernantem corpora nostra, & naturalium omnium operum auctorem esse atque effectorem. Quamobrem quum in pueris plurimus is insit (vel auctore Hippocrate) & ea in ætate natiui caloris salubris qualitas exquisita habeatur (vt Galenus lib. aphorismorum primo, com. 14. prodidit) consequitur profectò vt magna & difficilia vincere natiuus in pueris calor possit. Quod in meo filio effectū, in tam diro & exitiali morbo, testari ipse plena fide possum: qui quum iam morti esset vi morbi & symptomatum adiudicatus, signis id lethali bus aperte demonstrantibus, nihilo secius tamen nutu Dei, & naturæ arcano quodā modo operantis, salus illi præter spem parta est. Sed dicet quispiā, Nihilne in morbi sauitiam artis methodo apparatum est? nihil à patre filij amantissimo præscriptum in filij salutem? At quid non præstitū arte, quid non in morbi leuamen excogitatum? Omnia sanè quibus iuuare me agrū animo meo carissimum posse sum arbitratus, illi sedula manu adhibita fuere: Decocta pectoralia, syrapi, linctus, forus, clysteres, cucurbitulæ cum scarificatione, quū sanguinem mittere pro ætatis ratione mihi non liceret. Sed nihil quicquam omnia profuerunt, quòd vel non sumerentur à puero, vel assumpta mox reicerentur. Vt quòd seruatus sit puer, & incolumis manserit, non artis præsidii, non operosæ patris medici curæ: sed vni summi Dei voluntati adscribendum meritò cenfeo. Cui sit honos, gloria, & perennis gratiarum actio in omne æuum.

OBS

OBSERVATIO SEXTA.

96 **NOBILIS** quædam bene habita, veneno diro, nempe argento sublimato, epoto; quod illi quum Syrupos quosdam ad purgationem de more dari solitos assumeret, clanculum datum fuerat, de industria intra Syrupum iniecto veneno, diris cruciatibus afficitur, torminibus ventris, erosione maxima percepta, nausea, vomitu, animi deliquiis, oris & faucium putredine cum retro odore, urina omnimoda suppressione, in præsens discrimen deducitur. Accersitur medicus, & ex signis & Symptomatis re coniectura artificiali cognita, sedula opera, & summa arte medetur: tantumque medendo proficit, ut multis adhibitis præsidiis, mulierem Dei ope integrè sanarit: vivitque nunc, & valet vegeta & constans, & saluberrimo statu prædita.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

26 **I**NTER vitæ mala nihil difficilius, nihil nocentius virulentis medicamentis & feris noxiis esse, rectissimè est à Galeno pronuntiatum. Quid enim admirabilius, dici quicquam potest, quàm esse vnam quampiam substantiam ita substantiæ nostræ aduersariam, ut planè deleteria sit, momentoque vitam rapiat? Sunt enim quædam eius generis, quæ quum vinci nulla sui parte à natura possint, corpus omnino vincunt ac mutant, prorsusque aduersaria quædam qua prædita sunt facultate interimunt. Quæ verò talia sunt, venena dici consueverunt. Id enim venenum est, quod homini tota sua substantia atque natura contrarium, ipsius substantiam euertere atque corrumpere potest. Ex medicamentorum enim genere quæ eiusmodi sunt, ut nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ita afficiunt atque immutant, ut grauia, pernitiola, & naturæ animalis corrumpentia sint, totum eorum genus deleterium, pestilens, atque venenum dici meretur: ut libr. 3. de temperamentis, scitissimè dixit Galenus. Ut verò venenum interimat, & nostri corporis substantiam corrumpat, haud perinde difficile fuerit inuestigare, si quis propius rei naturam spectet, & ab ipsius essentia tractationem omnem ingrediatur: quod iis qui cum demonstratione quippiam sunt dicturi faciendum rectissimè Galenus edixit. Itaque venenum omne intra corpus assumptum, omnibus suis facultatibus, naturæque proprietate, cibo quo nutrimur prorsus opponitur. Ut enim cibus similitudine quadam substantiæ, natui caloris actione, in nostri corporis substantiam vertitur, fitque sanguis alendo corpori aptissimus: tandèque facultatis altricis ope in omni sui parte membris quæ præcipuè nutrit, similis efficitur, locum illius quod à nobis continuè effluit subintrans: ita venenum contrario se modo habens, corpus ac membra quibus primò adhæret, in sibi peculiarem venenat

Gal. lib. de
theriaca
ad Pisonē.

Venenum
quid.

Gal. lib. 5.
de sympt.
caus.

nenatam naturam transfert. Vnde quemadmodum quæ in alimoniam cedere possunt, si à nobis edantur, in nostram demutantur substantiam : sic contrario prorsus modo, venenata in corpus assumpta, vniuersa corporis nostri membra, valida immutandi facultate quam continent, venenata quoque reddunt: quod omne agens, eo in quod agit potentius esse oporteat. Vnde merito fit, vt venenum vi sua agendi valida nostrâ vincat evertatque substantiam, in suam venenatam naturam, homini exitialem, transferens: perinde atque ignis, vi sua agendi potentissima, subditam materiam, paleas, ligna, stipulam, celerrime in seipsum conuertit, ac conficit. Ob id igitur sapientissimi rerum indagatores dixisse visi sunt, **Venenum vt interimat.** venenum homines interficere, corrupta corporis temperie & compositione, fractis contrarietate quadam corporis viribus, & dissoluto nativo calore: siue congelatione, siue putrefactione aut erosione, aut naturæ dissimilitudine, & aduersaria qualitate id tandem fiat. Naturæ autem caloris dissolutio & extinctio, auctore Galeno, mors est. **Venenorum** porro etsi multæ differentię sunt, vt quædam à plantis, alia ab animalibus virus eiaculantibus, non pauca à metallicis & mineralibus desumantur: (vt latius nos in nostris Locorum Medicinæ communium libris docuimus) hic tamen tantum de ea agemus specie, quæ è mineralibus est nempe de argēto sublimato, lethali planè & presentaneo veneno, quod hanc generosæ mulieri propinatum fuit. Itaque antequam symptomatu quæ grauisima huic paupereculæ mulieri acciderunt, narrationem ingrediar, quid argentum sublimatum sit, quæue illius natura atque potentia, & quomodo clanculum datum sit, edisseram. **Argentum sublimatū, & illius cōfectio.** Argentum itaque sublimatum, quod vocant, factitia quædam res, non sponte nata, aut in metallicis fodinis inuenta, esse deprehenditur. Fit autem ex argento viuo, & sale quod Ammoniacum vocant, vtrisque simul admixtis, & in vas vitreum coniectis, ac inde in fornacem positis, vt hæc ignium vi in vasis sublimē tollantur: vbi salis modo quæ in sublimē lata sunt, concresecunt, lapidescuntque sacchari candore: idque quod sic concreuit, sublimatum merito vocatur, à sublimi vasis loco in quo concretum reperitur. Graue utique & exitiale venenum id est, erosionē & putredine enecans, & diuisis cruciatibus viscera, & quæ attingit membra lancinans: vti in hac nobili muliere plena sensuum fide experiri licuit. Nam quum hæc grauitatem corporis, spontaneamque quandam lassitudinem cum inappetentia, lumborum, & genuum grauitatem persentisceret, (morbi futuri, si quid Hippocrati creditur, certa indicia iam enim dicere pergo, vt incauta hæc mulier dirum venenū sumpserit, & quæ inde hausto veneno symptomata passa sit) me in consilium adhibuit, vt quid illi facto opus esset ad morbum aduentantem propulsandum bona fide consularem. Ego vero ex enarratis tum & signis aliis, ex plenitudine, & humorum cacochymia isthæc quæ pateretur oriri symptomata iure arbitratus, consulo vt cauta victus ratione, sanguinis missione, atque purgatione congrua, celeriter venienti morbo occurrat: futurum alioqui vt in grauem aliquem morbum incideret. Illa monitis meis obtemperat: dumque apta illi ad medel

medelam praesidia compono, clysteres & apozemata: mala sorte factum est, ut clam quidem, sed studio & de industria fortasse, noctu intra fyrupum, quem crastino die in aurora de more sumptura erat, bona argenti sublimati portio iniecta sit. A quibus verò, & qua id ratione factum sit, ignorationis silentio involuendum est. Vbi illuxisset dies, misera potionem petit, &, prohi dolor, pro salutari potione lethalem & venenatam iaccipit. Vbi verò mediam ferè potionis partem hausisset, dolum percipit: & graui oborta in faucibus, gutture toto atq; ore acrimonia, nausea, caliginèque consequentibus, venenatam se esse palam pradicat. Statimque ipsa digitis ori admotis, vomitum sibi concitat. Sed tamen veneni vis latius sese pandit: moxq; acutissimus in ventriculo & intestinis dolor innascitur, tormina graui in imo ventre, vrinae omnimoda suppressio, grauis & foetens anima, vlcera in ore, palato & gingiuis depascentia, ita ut dentes omnes commoti sint, torua facies, angustia, defectio animi crebra, miseram de repente inuadunt: necdum tamen inter tot mala accersitur medicus. Tandem verò accersor ipse, qui praesens ex signis & symptomatis rem ut erat deprehendens (quum id explicare nemo assidentium auderet, aut non vellet) mox venenatam esse mulierem, ipsamque dirum, & ex erodentium genere sumpsisse venenum intrepidè pronuncio: esseque illi, ut veneno affecta, optrosa & celeri manu succurrendum. Atque vbi hæc pro mei muneris ratione protulissem, certiore narratione res mihi tota patefacta est. Tumq; magna diligentia succurrendum ratus, protinus oleum copiosum butyro recenti admixtum mihi dari precipio: ea inuicem commisceo, & miserae agrotanti deuorandum in manus do: iubeoque ut mox impositis ori digitis, pennaque gallinaea oleo & butyro imbuta, vomitum promoueat. quod quum effecisset ipsa, concitatus est vomitus. Sed quod euomebatur, tam acre & mordax erat, ut vri sibi guttur & fauces agra, tanquam in incendio posita, testaretur: moxque frigida colluendum os, ad acrimoniam retundendam, sua deo. Eodemq; momento clysterem iniici iubeo ad acrimoniam in intestinis genitam & tormina compescenda. Costabat autem clysteris compositio ex refrigerantibus, emollientibus, mucillaginosi & pinguibus, atque etiam satis valide humores detrudentibus, in hunc qui sequitur modum: ʒj. Maluæ, bis maluæ, matrum violarum, brancae vrsinae, foliorum lactuca, cucurbitæ & portulacæ (erat enim æstas) cuiusque M. j. seminum frigidorum maiorum cum cortice contusorum, seminum lini, althææ & fœnogræci, ana ʒj. seminum anisi & anethi (ad flatus discutiendos) ana ʒj. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. furfurum mactri P. j. Fiat omnium decoctio ad lb. j. & coletur in colatura dissolue catholici ʒj. cassiæ cum saccharo, hieræ picræ Galeni, ana ʒss. olei violati ʒiij. mucillaginis seminis lini & tragacanthæ recentè extractæ ʒj. sacchari rubri ʒss. Misce. Fiat clyster. A clysteri injecto & emissio dolores utcunq; remitti visi sunt: sed paulo post cum insultu & pari acrimonia redierunt: tumque ex lacte & oleo violaceo multo clysterem alium parari iubeo, quem iterari etiam sub vesperam iussi. Mirè hoc in-

iecto clysteri & repetito dolores sedati sunt. Porro ad veneni compescen-
dam vim, nequid ventriculo & cordi principi parti officeret, potionem
dari præcipio, vbi vomitu & clysteribus venenum è visceribus detrusis-
sem: idque in hunc modum: ℞. Catholici 3j. rhabarbari electi in aqua
endiuiæ cum paucis cinnamomi electi infusi, & manè fortiter expressi,
3 ij. electarij rosati Mesuæ 3 iij. pulueris crystalli purissimi 3 j. (est enim
peculiarè antidotum aduersus argenti sublimati vim deleteriã) syrupi
violati & de limonibus, cuiusque vnciam vnã. Fiat potio cum decocto
communi medicina: quam postridie ab accepto veneno sumpsit, leua-
ménque ab illa non minimum sensit: quod in huiusmodi casu confestim
ac properè veneni seminarium sit omnino restinguendum, & à corpore
explodendum vacuantibus medicamentis, ne venenum mora in corpo-
re lethalem noxam adferat. Idque præcepisse visus est Hippocrates quū
Hipp. li. 4. aphor. 10. dixit, Medicari in valde acutis, si materia turgent, eadem die tardare enim
in talibus malum est. Non enim prorogandi moras dat tam exitialis mor-
bus, ob idque confestim ad veneni educationem & illius lethalem vim re-
Gal. lib. 5. meth. me. stinguendam est omnino properandum, atque à maximis (vt iubet Gale-
nus) inchoandum. Quoniam verò tormina necdum cessabant, & ven-
triculi ardor perstabat, fotum parauit, ad ardorem huiusmodi cōpescen-
dum, & ventriculum roborandum. ℞. Foliorum solatri, lactucæ, por-
tulacæ & plantaginis, ana M. j. foliorum absinthij & menthæ, ana M. ss.
pampinorum viridis M. j. rosarum rubentium P. ij. florum nymphææ, cha-
mæmeli & meliloti, ana P. j. seminum maluæ, althææ, lini, fœnogræci, anisi
& anethi conquassatorum, ana 3 β. caryophyllorum contritorum 3 j.
Fiat omnium decoctio in aquæ & vini partibus æquis (erat autè vinum
album tenue & aquosum) & cum filtris infusis, expressis, & admotis ven-
triculum fouebam ante cibum. A fotu verò sequenti vngue inungi ven-
triculum iubebam: ℞. Oleorum mastiches, cydoniorum, nenufaris, ro-
sati & lentiscini, & de absinthio, ana 3 ij. vtriusque coralli, rosarum ru-
bentium, feminis sumac, ana 3 j. crystalli purissimi 3 j. β. caryophyllorū, 3 o
cinnamomi electi, calami odorati, ana 3 ij. theriacæ electæ 3 iij. masti-
ches, olibani, ana 3 β. Cum cera alba fiat in modum linimenti, quo ven-
triculus post fotum inungatur. Ad veneni seminaria frangenda potio-
nes & antidota quotidie dabam, interdum semel, interdum etiam bis.
Erant autem huiusmodi: ℞. Pulueris crystalli purissimi 3 iij. pulue-
ris diamargariti frigidi, pulueris theriacalis Guidonis, pulueris rosatæ
nouellæ, cuiusque 3 ij. syrupi cotoneorum, & de nenufare, interdum vio-
laceum apponebam, ana 3 j. Ex aqua decoctionis scabiosæ, oxalidis, &
portulacæ potionem, quæ vice alexipharmaci esset, propinari iubebam,
quoad se vis & impetus veneni remisisset. id quod ex symptomatum &
casuum remissione coniiicere erat. Ad octo continuos dies potionibus
iis sum magno & felici successu vsus. Porro in iusculis etiam (quæ ego
ex pinguisimis capis & gallinis, pinguique castrato parari iubebam, ad
erosam vi medicamenti lethalis membra lauiganda) crystalli pollinem &
diamargariti frigidi, tenui panniculo contenta & illigata, infundi iube-
bam,

ham, ut in iusculum crystalli vis ebullitione transiret: antidotum utique præsens noxæ à veneno illatæ remouendæ. Caterum ad oris ulcera, palati & linguæ, variis sum collutionibus & gargarismatis usus: modò ad reprimendum, inflammationemque sedandam: modò ad putredinem sistendam, modò ad laeuigandum & agglutinandum quod exulceratum fuerat. Tum & dentibus atque gingiuis penè putrefactis & sua quoque peculiaria admoui præsidia. Horum hæc fuit à me seruata ratio. Ad oris ulcera ex tempore: ʒ. Aquarum solatri, prunorum syluestrium (quæ vulgus Arelatense Agrenes vocat, & stypsim maximam habent, valdeq; fluentem humorem repellunt) aquæ peculorum rosarum, myrti, & nymphaeæ, ana ʒ. iij. diamoroni ʒ. ij. succi granatorum musorum ʒ. iij. syrupi myrtini, mellis rosati colati, ana ʒ. ij. Misce: fiat gargarisatus. Hoc etiâ gargarisma confeci: ʒ. Foliorum oxalidis, portulacæ, plantaginis, centinodiæ & lentisici, ana M. ʒ. lentium P. j. rosarum rubrarum P. j. seminû fumac & plantaginis, ana ʒ. j. ordeï cum cortice P. j. Fiat omnium decoctio ad libram vnam, & coletur. In colatura dissolue syrupi cotoneorum, succi granatorum musorum, syrupi de berberis, ana ʒ. ij. Fiat gargarisma. Interdum verò hoc altero sum usus, ad agglutinandum & leniendum, ubi iam finita esset putredo. ʒ. Passularum pinguium exacinarû numero xx. Iuiubarum, sebesten, ana paria v. caricarum pinguium numero vj. amyli, tragacanthi, ana ʒ. j. glycyrrhizæ mundatæ & contusæ ʒ. ʒ. Fiat omnium decoctio in aqua ordeï recenter & studiosè facta ad librâ vnam. In colatura adde syrupi violacei & capillorum, ana ʒ. ij. sacchari candi, penidiorum, ana ʒ. j. Fiat gargarisatus, seu collutio oris. Quin & in id rei linctibus usus sum huiusmodi: ʒ. Pulueris diaireos & diatragacanthi frigidi, cuiusque ʒ. ij. carnis passularum sine arillis ʒ. j. pulueris glycyrrhizæ ʒ. j. sacchari candi, penidiorum, ana ʒ. ʒ. Ex syrupo violaceo excepta fiat linctus. Putredinē porro, quæ multa in ore & palato suberat, ne ferperet, collyrio viridi Guidonis & aqua capitelli, ex aqua plantaginis & rosarum excepta, inhibuimus. Dentēs verò commotos, gingiuasque nigrefactas atque erosas, iis præidiis iuuimus: ʒ. Boli Armenii præparati, sanguinis draconis, coralli rubri, ana ʒ. j. mastiches, margaritarû selectarum, seminis plantaginis, ana ʒ. iij. cinnamomi electi ʒ. j. granorum tinctorum, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ. j. ʒ. Misce: fiat omnium puluis subtilissimus: applicetur gingiuis & dentibus cum pauco vino electo, colluendo postea os. Vti iubebam ad firmandos dentes decocto lentisici, summitatum oliuæ syluestris, plantaginis & aluminis. Nigritiem è dentibus abstuli aqua sublimationis salis communis, aluminis, & radicis iridis Florentiæ, ex qua iubebam dentes confricari, frustulo è lentisco in dicta aqua madefacto: & mox sordes in dentibus hærentes magna facilitate detergebantur, leuorque & candor ac firmitas dentibus restituebatur ad id enim præfata aqua mirè efficax est. Hæc dentibus & gingiuis adhibita prouidentia. Quoniam verò vrinæ suppressio maximè urgebat (biduum namque totum suppressa in hac ægrotante malefica veneni vi vrina fuerat) huic symptomati magna cura instandum duxi. Itaque

potion

portionem parò huiusmodi ad id præstantem: $\mathcal{R}$. Summitatum maluarum M. j. foliorum raphani & saxifragiæ, ana M. ss. glycyrrhizæ contusæ $\mathfrak{z}$ ss. seminum melonum mundatorum $\mathfrak{z}$ ij. Fiat omnium decoctio in aqua ad $\mathfrak{ss}$. j. & coletur. Colaturæ adde mellis electi $\mathfrak{z}$ ij. butyri recentis sine sale $\mathfrak{z}$ j. sacchari candi $\mathfrak{z}$ ss. Despumetur mel, & coquantur omnia leui ebullitione: & ubi refrixerint, ad usum seruetur decoctum: ex quo sumere iubebam vncias nouem, ieiuno ventre: addebamque syrupi capillorum veneris, & de limonibus, cuiusque vnciam vnam. Ad proritandam item vrinam, deobstruendosque meatus balneo sequenti usus sum:

Balneū ad
vrinæ sup-
pressionē.

$\mathcal{R}$. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, ana M. ij. foliorum raphani, eretæ marinæ, & petroselinæ Macedonici, cuiusque M. ij. florum chamameli, meliloti & genistæ, ana P. j. seminum lini, althææ, maluæ, foenogræci, saxifragiæ, & milij solis, ana $\mathfrak{z}$ j. furfuris P. iij. Fiat omnium decoctio in sufficiente quantitate aquæ, addendo olei communis libras tres. Sedeat in dicto decocto calido vsque ad umbilicum: atque in exitu à balneo hanc illi dari potionem iubebam: $\mathcal{R}$. Succum limonum $\mathfrak{z}$ iij. sacchari candi puluerisati $\mathfrak{z}$ ss. aquæ quinque radicum, aquæ raphani, ana $\mathfrak{z}$ iij. Fiat potio: quam sumere iubebam in exitu balnei. Vesicæ regionem totam oleo liliorum, de scorpionibus, cum axungia cuniculi & gallinæ, addito croci momento, illinebam. Quod quum adhuc res ipsa pro animi voto non succederet (pauillum namque adhuc, idq; cum magna difficultate, emittebatur vrinæ) ad fortiora transcendere visum est. Itaque hanc alteram illi dari potionem iussi: $\mathcal{R}$. Trochiscorum de myrrha, pulueris lithontribon, ana $\mathfrak{z}$ j. syrupi capillorum & de limonibus, ana $\mathfrak{z}$ ij. pulueris crystalli purissimi $\mathfrak{z}$ ss. Ex aqua raphani & artemisiæ potio paretur: quæ detur muliere in balneo consistente. Quin & hanc alteram vncionem illi præscripsimus: $\mathcal{R}$. Vnguenti dialthææ $\mathfrak{z}$ iij. axungie gallinæ recentis, axungie cuniculi, ana $\mathfrak{z}$ j. myrrhæ, seminis petroselinæ, saxifragiæ, & milij solis, ana $\mathfrak{z}$ j. galbani electi, radicis iridis Florentiæ, ana $\mathfrak{z}$ ss. croci $\mathfrak{z}$ ij. olei de lilio, & scorpionum, ana $\mathfrak{z}$ j. ceræ modicum. Misce: fiat vnguentum: applicetur perineo in exitu balnei. Iterari etiam iussi præfatam potionem trochiscorum de myrrha, adiciendo pulueris diamargariti frigidi, & theriacalis Guidonis, cuiusque scrupulum vnum. Tantum verò medendo profecimus, vt tandem copiosam minueret ægra vrinam in balneo, post quartum à suppressione diem: tumque liberè procedere vrina cœpit. Nec verò interea dum hæc à nobis peragebantur, cordis roborandi, & à veneni iniuria atque noxa vindicandi, obliuiscēbamur. Conditum in id huiusmodi parauimus: $\mathcal{R}$. Conseruæ rosarum, nenufaris, & buglossi, ana $\mathfrak{z}$ j. corticis citrij conditi, radicis buglossi conditæ, ana $\mathfrak{z}$ ss. manus Christi cum margaritis recenter facti $\mathfrak{z}$ ij. pulueris margaritarum electarum, pulueris crystalli purissimi, ana $\mathfrak{z}$ j. Misce cum saccharo: fiat conditum auri foliis incrustatum, quo vt saepe in die iubebam cum aqua buglossi. Epithema cor roborans admoimus vt sequitur: $\mathcal{R}$. Aquarum rosarum, buglossi, acetosæ, nymphææ, & myrti, & florum citrij, cuiusque vncias quatuor: vini albi potentis $\mathfrak{z}$ iij. pulueris

pulueris diamargariti frigidi, & diambrae, ana 3 β. granorum tinctorum 3 j. caryophyllorum 9 ij. moschi G. iij. caphurae G. ij. Misce: fiat epithe-
ma pro corde. Sacculum item ex serico rubro interpunctum gestandum-
que regioni cordis praescripti: ʒ. Rosarum rubearum P. iij. foliorum
myrti, sampsuchi, melissae, ana M. j. omnium santalorum, ana 3 β. grano-
rum tinctorum, caryophyllorum, ana 3 j. pulueris diamargariti frigidi 9
iiij. moschi G. x. caphurae G. v. Misce: fiat sacculus rotundus interpun-
ctus, gestandus & admouendus regioni cordis. Ad ardorem in ore per-
ceptum, qui & summus erat, & multo tempore aegram afflixit, his sum re-
10 mediis usus: ʒ. Foliorum plantaginis, lactucae, portulacae, & acetosae,
ana M. β. cucurbitae albae per frusta incisae (erat enim tum earum copia,
quod aestas esset) M. β. lentium P. β. aluminis 3 β. Colentur omnia post
decoctionem in aqua: colaturae adde succi granatorum musorum 3 iij.
succu portulacae depurati 3 iij. syrupi violacei 3 ij. sacchari candi 3 j. Fiat
gargarisma. Item, ʒ. Mucaginis feminis psyllij, cydoniorum & traga-
canthae cum aqua portulacae extractae, 3 iij. Fiant formulae ad instar saccu-
lorum paruorum, cum panno lineo raro frustulis glycyrrhizae illigato,
pro abstersione linguae, gutturis & palati. Ad somnum prouocandum
(vigiliis namque immodicis aegra haec misera torquebatur) lotionibus
20 crurum & brachiorum sum usus ex decocto foliorum salicum, vitis, arun-
dinis, lactucae, papauerum capitibus, rosarum, violarum & nymphaeae flo-
ribus: item syrupo papaueris, ex decocto lactucae, nymphaeae & portula-
cae excepto, & sub noctem dato: tum vero frontem & tempora vnguento
soporifero inunxi, cuius haec fuit descriptio: ʒ. Vnguenti populei 3 ij.
feminis papaueris albi & corticis eiusdem, ana 3 β. feminum lactucae &
anethi, ana 9 ij. Misce, & cum oleo de papauere fiat linimentum, quo
vngantur frons & tempora hora somni. Interdum etiam opij & croci
grana duo addidi, sicque conciliatus fuit illi, Dei gratia & praesidiorum
ope, somnus. Ex succis item portulacae, oxalidis, & plantaginis depura-
30 tis, & saccharo finissimo exceptis, iulebum confeci, quem gratissimum
aegra habebat, & dum finiret, illo libentius ex aqua ordei utebatur.
Item trochiscos sub lingua continendos in hunc modum confeci:
ʒ. Sacchari candi, penidiorum, ana 3 ij. sacchari finissimi 3 j. amyli, tra-
gacanthi, boli Armenii praeparati, ana 3 j. pulueris radice iridis Flo-
rentiae 9 iiij. Misce cum aqua rosarum infusionis tragacanthae. Fiant or-
biculi similes lupinis: teneat sub lingua. Interdum etiam ad oris foeto-
rem remouendum hos praescripti: ʒ. Sacchari finissimi 3 iiij. moschi
grana vj. radice iridis 3 j. mucaginis gummi tragacanthae cum aqua ro-
40 sarum extractae, quantum sat est. Fiant trochisci ore continendi. Ad gut-
turis & faucium asperitatem tollendam, oleo amygdalarum dulcium re-
center parato, & cum saccharo cando vocato admixto, sum usus. Haec
operosa & molestiae plena curatio fuit, quam in hac nobili muliere sic
male affecta, & vilitatis veneni in mortis discrimen adducta, exequi,
diu multumque in leuanda misera aegrotante laborans. Tandem vero
Dei clementia, & mea qualicumque opera, integre sanata praesidiorum
ope

ope fuit: viuitque nunc vegeta, constans, & bene habita, suarum rerum satagens multa cum felicitate & voluptate. Habet siquidem præteriti doloris recordatio voluptatem, vt bellè Cicero dixit. Finem iam facio, si id inquisiuero, curnam argenti sublimati potio (quod in plerisque à me est animaduersum) vrinam protinus supprimat. Euentus huiusmodi causam duplicem esse ipse arbitror: alteram veneni impetum, acrimoniam, citamque & præcipitem nimium actionem, ob caliditatis excessum, qui in eo medicamento summus est, nempe è quarto calfacientium ordine: ob quem caloris excessum fit vt vehementer citòque humores corporis trahat, exagitet, & instar sæuientis flammæ huc atque illuc rapiat. 10 Vnde fit, vt exagitaris & detrusis humoribus, atque impetu actis, illorum portio in vesicæ ceruicem decumbens, vrinæ meatum obstruat, sicque vrinæ exitum prohibeat, vnde suppressio oriatur: præsertim vbi qui decidunt humores, crassi, glutinosi, lentique fuerint: vti in mulieribus pro maiori parte esse solent, atque in his qui desidem vitam agentes, multo cibo potuque viscera distendunt ac sagnant, vt in quibus facilè obstructions euenire paratæ sint. Altera, & propior causa, ipsa veneni natura est, insitæque facultas, eaque abdita, qua cæca potestate vrinam suppressendi vim habet: vti lepus marinus pulmones, non aliam vllam partem, exulcerandi: & cantharides vesicam item lædendi vim pecu- 20 liarem quandam & sibi propriam qua id operentur habent: quod antipathia quædam inter venenum hoc & vesicam interfit, vti inter allium & magnetem. Ob id hoc ab illo læditur: hoc est, ab argento sublimato vesica. Sed iam hîc finis esto ad Dei laudem & gloriam.

OBSERVATIO SEPTIMA.

EXIMIVS legum doctor Ioannes Spinaldus, ciuis Arelaten- 30 sis, summa fide & integritate vir, quum cordis palpitatione grauissima afficeretur, ita vt in mortis discrimen incidisset, graui & clamoroso tum capitis tum ventriculi comitante dolore: dum à me magna diligentia curatur, nocte intempesta somniferum syrupum à me illi præscriptum quum sumpturus esset, illius loco aqua sublimati, qua ad fucum vti mulieres consueuerunt, illi propinatur: idque sorte & casu. Nam quum esset phiala vitrea eius venenati liquoris plena, eaque ei proxima in qua syrupus continebatur, agerque insomnis manens syrupum ex præscripto posceret: contigit id temporis lucernam 40 extinguï, tumque qua illi ministrabat ancilla, pro syrupo phialam sublimati in medijs tenebris manu sumit, magnæque copia agro propinat, (cyathos nempe fere tres vas id continebat) cuius dimidium ager sumit, pro salutari scilicet lethalem potionem. Nec quid sumpsisset intelligens, nihil quicquam de re profert: etsi inter hauriendum grauem

- grauem in gutture, lingua & palato acrimoniam sensisset. Mox verò grauib. & intolerandis obortis in ventriculo doloribus, in miros cruciatus incidit: ita ut in furore præ dolorum seuitia penè deduceretur, noctes & dies perpetuo eiulans ac clamans, ut ad multam à domo distantiam eiulatus atque clamores exaudiretur. Tumque perterrefactus ego tam tristi & subitario euentu, quid sumpsisset ager inquirō, ecquisnam illi ea nocte ministrasset: sed nequicquam tamen de re ut erat declaratum est. Tantum dicebant se sub mediam fere noctem somniferum propinasse Syrupum. Quod quum diligentius, postero die inquirerem, nequicquam sedatis doloribus, sed cōtinuè augeſcentibus, verum extorquere non potui. Miratus autem vndenam tam ſeui dolores oriri poſſent, à bilioſo eoque valde acri humore atque æruginoso tunicas ventriculi vellicante, naſci coniectura artificiali arbitrabar, eius quod acciderat prorsus ignarus. Sed quum datis in id medicamentis pluribus (præter vomitum concitatum, à quo aliquantum alleuabatur) nihil quicquam me proficere viderem, valde animo angebar. Quumque poſt ſextum diem ab epoto veneno forte fortuna matulam quæ in abaco erat in manus ſumpſiſſem ad lotium ſpectadum, phialas duas vitreas abditas cerno: alteram ſyrupi plenam, vacuam
- 20 alteram, & fūco albo adhuc madentem. Vtraſque arripio, deprehendōque Syrupum eſſe ſomniferum illum quem ante ſex dies ad conciliandum ſomnum præſcripſeram, neque illi propinatum fuiſſe: inuentaque phiala altera, in qua fucus erat, vacua. conicio hinc illi datam potionem eſſe. Mox accitis domeſticis, verum comperio, datam illi aquam ſublimati, qua ad fucū uti mulieres, ut ſpecioſiores videantur, ſolent. Re cognita, ad medendum totis viribus inſiſto, ut ſane poteram, ſex
- 30 namque iam dies ab epoto veneno (ut antea dixi) præterierant. Deducitur ager ad extremum vitæ deplorata ſalute, crebris animi deliquijs, virium defectione, rabe, torminibus, inſomniis, & intolerandis doloribus afflictuſ, ut iam de funere cogitaretur. & mortuum plurimi ciuium crediderunt, & alius ac mihi meipſi ægrum viſuro, mortuū eſſe renuntiarunt: tamen ſi falſo. Hic enim poſt diuturnum tempus, ſenſim antidotis crebro datis, vacuationibus aptis, clyſteribus ex lacte paratis, balneis, lactipotatione, fotibus, & vñctionibus lenientibus reſurgere incipit. Siſtuntur dolores, remittuntur ſymptomata, augentur paulatim vires, reſiciuntur membra collapſa atque ſpiritus: tandem poſt trimeſtre tempus, præter meam & omnium expectationem, integre Dei præpotētis manu atque auxilio curatur: ſuperſteſq, & incolumis nunc agit, tranſactis iam annis plus minas decem. Euectus proſectō,
- 40 qui ob raritatem admirationem ciuib. cunctis incredibilem præbuit.

d. summus O B S

M V M I A

FRANC. VALLERIO LAE
OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Gal. lib. 5.
de loc. aff.
cap. 1.

Auicenna
fen 3. pri-
mi li. doct.
5. cap. 1.

VANTVM periculi tremor cordis adferat, si & creber sit, & ægrum vehementer infestet, tum à Galeno, tum ab Auicenna rectissimè dictum est. Galenus namque eos qui palpitatio-
ne cordis malè haberent, ante senectutem morte præuentos
esse ingenuè testatur. Auicenna verò cauendum maximopere ne morte
subita intercipiatur, qui sic affectus fuerit, his verbis commonuit: Ille (in-
quit) cui tremor cordis assiduè acciderit, de seipso sit sollicitus, ne subita
intercipiatur morte: quòd symptoma huiusmodi quum principis partis
proprium sit, in syncopen, indeque in mortè facile transmutetur: vt idem
auctor fen xj. tertij, tractatus secundi capite primo conceptis verbis affir-
mauit. Nimirum igitur si in grauem noxam incurrant qui tremore cordis
tentantur: vt huic viro, cuius nunc tam verendi symptomatis naturà, cau-
sas, curationemque explicamus, accidisse perspeximus: qui à tali affectu in
præsens vitæ periculum deductus est, magnòque labore curatus. Eius ita-
que symptomatis causa erat, cordis intemperies calida, cum affluxu atra-
bilarij succi flatulenti in pericardios contenti, à quo palpitatio illa vehe-
mens oriebatur. Nec solum cordis vitio, sed & ventriculi quoque id mali
oriebatur. ventriculus namque in hoc viro pituita multa flatibusque re-
fertus, patienti cordi mali materiam per consensum subministrabat. Ven-
triculi namque culpa id symptoma fieri Auicenna conceptis verbis testa-
tus est tract. 2. cap. 2. fen xj. tertij canonis. Itaque non tam per propriam
cordis intemperiem quàm etiam per consensum à ventriculo flatus plu-
rimos suggerente, symptoma hoc prouenisse in hoc viro pro explorato ha-
bendum est. Illud namque indicabant inappetentia multa, & à cibis om-
nis generis auersio, ructus ore emissi plurimi, grauitas & tensio in stoma-
cho percepta, imbecilla cōcoctio, & quòd accepto cibo magis quàm ante
acceptum affligeretur. Isthæc namque omnia ventriculum intemperatum
esse abundè declarabant, cordique affecto consensum præstare. Vnde du-
plicato malo nimirum si æger grauissimè atque diutissimè laboraret, tan-
to præsertim accedente fortuito casu veneni incogitanter ebibiti. Malum
etiam augebat perpetuus atque ingens capitis dolor, per sympathiam ma-
gis, quàm per proprietatem enatus, multis in caput à ventriculo & corde
sublatis vaporibus caput implentibus, & pulsatiuum dolorem creantibus.
Inter tot mala interea valde æger extenuabatur, quòd & cibum non sume-
ret, & assumptum qualemcumque cibum imbecilla ventriculi facultas nō
rectè conficeret, accedente perpetuo illo & deprauato cordis motu, qui
magnam & natui caloris & spiritui copiam dissoluebat: vnde collabi vi-
res, & contabescere corpus necessarium certè fuit. quod commune ferè
esse solet omnibus qui tali pathemate torquentur, vt etiam Galenus eue-
nire, & in simia & gallo dissectis expertum se fuisse testatur. Intellecta sym-
ptomatum quibus hic vir premebatur natura & causis, superest vt curatio-
nis modum quo vti sumus, & ab imminente discrimine hominem sustuli-
mus, describamus.

Gal. lib. 5.
de loc. aff.
cap. 1.

PRIMUM

PRIMUM omnium quoniam florenti ætate æger, & temperamento bono, validisque viribus per initia morbi erat, visum est commodum sanguinem mittere: quod & morbi ratio, & ægri temperatura, & habitus, & cætera id indicare maximè viderentur. Tremori namque cordis Galenus & Avicenna hoc potissimum auxilio mederi student: præsertim ubi & calida intemperies, & plenitudinis signa adsunt, uti in hoc laborante aderat. Itaque præmissis leni clysteri, sanguinem detraho è interna dextri brachij vena, ut magis hepatis caliditas remitteretur: (erat enim calido hepate) idque facio non confertim, nec semel: sed repetitis vicibus, ne dissolveretur virtus, & melior sic auersio fieret. Tum verò ad humoris atrabilarij & pituitosi æquationem apozemata confici iubeo: quibus ad octo continuos dies æger vteretur, quod humores huiusmodi valde contumaces naturam quum sint, longo ad concoctionem tempore indigent. Erat autem syrupi ratio talis: ℞. Vtriusque buglosi, vtriusque cichorii, melissæ, acetosæ, omnium cum radicibus, ana M. j. sampsuchi, lupuli, fumaris, endiviæ, nouellæ non lotæ, ana M. β. Capillorum veneris recentium, polytrichi, ceterac, ana M. β. passularum pinguium mundatarum 3 j. glycyrrhizæ rasæ & contusæ 3 β. polypodij quercini conquassati 3 vj. doronici Romani 3 j. feminum endiviæ, acetosæ & ocymi caryophyllati, ana 3 β. feminum melonum mundatorum 3 iij. feminis anisi 3 j. caryophyllorum 3 ij. thymi, epithymi, ana 3 ij. florum violarum, borraginis, buglosi, & roris marini, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad libram unam atque dimidiam, & coletur. Colaturæ adde succi borraginis, succi pomorum redolentium depuratorum, cuiusque 3 iij. syrupi de buglossa & de pomis Sabor regis, ana 3 ij. syrupi de epithymo 3 j. β. Fiat apozema secundum artem clarificatum, & aromatizatum cum pulvere diamargariti frigidi & diamoschi dulcis, ana 3 ij. pro tribus dosibus, reiterando usque ad octo dies: & immediatè post sumere iubebam frustulum unum electuarij diamargariti frigidi, somnumque imperabam. Purgaui postea in hunc qui sequitur modum: ℞. Prunorum dulcium numero sex, passularum pinguium exacinarum, paria quinque, tamarindorum electorum 3 iij. foliorum senæ Orientalis mundatorum 3 ij. anisi & cinnamomi electi (ad flatus discutiendos qui à sena excitari solent, & ad ventriculum roborandum) cuiusque 3 j. florum violarum, borraginis & buglosi, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad 3 iij. & coletur: in colatura dissolve rhabbari selecti, in aqua endiviæ & paucò vini albi cum momento cinnamomi electi infusi & expressi, 3 ij. electuarij de succo rosarum, confectionis hamec primæ descriptionis, ana 3 j. syrupi rosati ex nouem infusionibus 3 ij. Fiat potio, quam post usum apozematum sumere iussi, feliciterque, & sine molestia operatum est pharmacum: indeque alleviari æger aliquantum visus est, tremorque dies aliquot coquiescere. Tum verò ad roborandum cor, tum intrò assumptis, tum foris ad motum, me converti. Itaque epithema conficio cordi firmando idoneum, in hunc modum: ℞. Aquæ rosarum lb β. aquarum melissæ & buglosi, ana vncias quatuor: pulveris diamargariti frigidi, & de gemmis, ana 3 j. croci G. x. granorum tinctorum, caryophyllorum, ana 3 j. vini albi potentis & odorati 3 iij. Mide: fiat

CURATIO.

Vbi suprâ.

Apozema.

Purgatio.

Epithema.

d 2 fce: fiat

ſce: fiat epithema pro corde. Item in id ſacculum interpunctum regio-
 ni cordis admouendum cōfeci, vbi epithemate vti deſtitiffet: ʒ. Roſarum
 Sacculus. rubrarum P. iij. omnium ſantalorum ana ʒ j. β doronici Romani, vtriuf-
 que ben, ana ʒ j. meliffæ & ſampſuchi ſiccorū, ana P. ij. granorum tinctorū,
 caryophyllorū, ana ʒ iij. pulueris diamargariti frigidi & de gēmis ſine ſpe-
 ciebus, ana ʒ j. trochiſcorum de caphura ʒ j. moſchi grana ſex. Miſce: fiat
 ſacculus in ſindone rubra interpunctus, ad formam rotundam modicè in
 ſummo excoatam: (talis namque ſacculorum pro corde forma eſſe de-
 bet) eum applicari iubebam regioni cordis ſub mammilla ſiniſtra. Opi-
 Opiatacor-
 dialis. tam cordialem confeci, vt ſequitur: ʒ. Conſeruæ roſarum ʒ ij. conſeruæ
 violarum, ſorum cichorij & bugloſſi, ana ʒ vj. corticis citri conditi ʒ β.
 conſeruæ radicū bugloſſi ʒ j. pulueris diamargariti frigidi ʒ j. de gem-
 mis ſine ſpeciebus & diamoſchi dulcis, ana ʒ ij. pulueris caryophyllorum
 ʒ β. confectionis alchermes Meſue, confectionis de hyacintho Auicen-
 næ, ana ʒ iij. Miſce cum ſyrupo de limonibus & de bugloſſa: fiat in modū
 opiata, de qua capiat ſingulis diebus ieiuino ſtomacho ad quantitatem ca-
 ſtanæ magnæ, & bibat cyathum vnum vini generoſi gilui, diluti cum a-
 qua bugloſſi. Quoniam verò & multi & vitioſi in ventriculo humores,
 flatuſque plurimi ſubſiſtebant, morbo incrementum præſtantes, ſatagebā
 & hos per debita temporum interualla, modò clyſteriis, modò catapotis
 Pilullæ. deturbare. Catapotia porrò eiufmodi erant: ʒ Maſſæ pilullarum de hiera
 ſimplici, & elephanginarum, ana ʒ j. aloes electæ cum ſucco roſarum lotæ
 ʒ ij. pulueris rhabarbari electi ʒ j. agarici albi & foeminini ʒ iij. maſtiches,
 ſchoenanthi, aniſi, roſarum, zingiberis, caryophyllorum, ana grana x. Mi-
 ſce cum ſyrupo roſato infuſionis roſarum: fiat maſſa ad vſum: capiat inter
 dum drachmam integram, interdū dimidiam tantū, quum grauitatem &
 flatuſ in ventriculo percipiet. Et quum ventris dolores à flatibus com-
 mouebantur, hunc parabam clyſterem: ʒ. Quatuor remollitiuorum, ſo-
 liorum borraginis, hyſſopi & origani, ana M. j. ſeminum melonum cū cor-
 tice contuſorum ʒ β. furfuris, ſorum chamæmeli & meliloti, ana P. j. ſemi
 Ad flatuſ
 diſcutien-
 dos. num aniſi, anethi, foeniculi & carui conquaſſatorum, ana ʒ ij. Fiat omnium
 decoctio ad lb j. & coletur. In colatura diſſolue catholici ʒ j. hieræ picræ
 Galeni, diaphœnici, ana ʒ ij. olei anethi ʒ ij. mellis roſati colati ʒ j. Mi-
 ſce: fiat clyſter. Ad eundem ſcopum flatuſ diſcutiendi puluerē à paſtu
 Puluiſpoſt
 paſtum. ſumendum præſcripſi: Accipe coriandri cum aceto infuſionis, maſtiches
 præparati, & cum ſimplici copertura conditi, ʒ ij. aniſi ſimiliter conditi ʒ j.
 β. winnamomi electi, pulueris diarrhodon Abbatis, pulueris glycyrrhizæ,
 ana ʒ ij. pulueris diacitoniten ſine ſpeciebus ʒ iij. ſacchari roſati tabulati
 ad duplū. Fiat puluiſ, quem poſt cibum abſque vllō potu ſumat. Vnctio-
 Vnctio. ne item vſus ſum: ʒ. Cerati ſtomachitici Galeni ʒ iij. coralli vtriuf-
 que, caryophyllorū, galangæ, aniſi, maſtiches & carui, ana ʒ β. calami odo-
 rati ʒ ij. olei maſtichini & de mēthæ, ana ʒ j. ceræ modicum. fiat vnguētum
 pro ſtomacho, quo ante cibum mane & ſero vngatur calidè ventriculus.
 Ad cordis tremorem nondum ſedatum, ſed per interualla redeuntem, ſe-
 quentia ruruſ præſcripſi: ʒ. Pulueris diamargariti frigidi ʒ j. diamoſ-
 chi

- chi dulcis & aromatici rosati Gabrielis, ana. 3 β. corticis citrij conditi, radicis buglossæ conditæ, ana 3 j. pulveris caryophyllorum 9 iij. (magnam vim in hoc affectu curando, vel A uicennæ testimonio, habent) sacchari selectissimi in aqua rosarum & succo buglossi dissoluti, quantum sat est. fiat electuarius in tabulis ponderis 3 ij. capiat omni mane tessellam vnam, desuper bibendo cochlear vini albi cum aqua buglossi diluti. Item, 24. Emplastrum.
- Omnium santalorum, rosarum rubearum, ana 3 ij. doronici romani, vtriusque ben, caryophyllorum, granorum tinctorum, ana 3 j. pulveris diamargariti frigidi & diamoschi dulcis, ana 3 β. trochiscorum de caphura G. x. 10 moschi G. vj. pulveris myrtillorum, anisi & cumini, ana 9 j. Cera in oleo rosato & succo buglossæ dissolutæ misce, & manibus inunctis vino Cretensi vel alio aromatico & generoso, fiat magdaleon, ex quo fiat emplastrum rotundum super alutam cum sindone rubea coopertam: admoueatur regioni cordis. Item puluerem sequentem ante cibum tribus horis sumere iubebam cum ab aliis medicamentis abstineret. 24. Buglossæ cum suis floribus exsiccata & puluerata 3 iij. caryophyllorum 3 j. margaritarum albarum 9 iij. diamoschi dulcis 9 ij. anisi 3 j. sacchari rosati in tessellas formati ad pondus omnium: fiat puluis, de quo capiat cochlear vnum ieiuno ventre alternis diebus. Puluisculum item cinnamoni, caryophyllorum 20 & anisi simul mixtorum, iusculis imponi iubebam ad flatus discutiendos, & ventriculum ac cor roborandum. Quum verò pathema magis inualesceret palpitacionis cordis, potionem hanc sumere in aurora iubebam calidam: 24. Confectionis Alchermes & de hyacintho, ana 3 β. moschi grana duo, syrupi de limonibus 3 ij. aquæ buglossæ quantum sat est. Fiat potio, quam iterari iubebam, vbi symptoma premeret. Aduersus partium pectoralium extenuationem nimiam, & exsiccationem, vntionem paravi hanc: 24. Vnguenti resumptiui 3 ij. mucaginis tragacanthæ & seminis cydoniorum cum aqua rosacea extracta, 3 j. croci 3 j. olei violacei, ceræ albæ, quantum sat est butyri recentis 3 j. Misce: fiat linimentum, quo vngatur regio pectoris, vt decet. Quum vigeret capitis dolor, pilulas dabam coecias & aureas, & vacuato humore errhinon præscripsi: 24. Sampsuci M. j. agarici 3 j. nucis moschata 9 ij. fiat omnium levis ebullitio in aqua, & coletur: colaturæ adde vini albi 3 j. succi betæ nigra 3 ij. fiat caput purgium. Stomacho laborati vt supra dictum est prospexi variis vacuationum generibus, per Clysteres, hieram, & catapotia: tum ventriculū foui decocto rosarum, florum, chamæmeli, roris marini, absinthij coma, origano, pulegio, calamintha, adiectis caryophyllis, coriandro & fursuribus: vngebamque oleo lentiscino de mastiche & absinthio: interdum Cerato Galeni vt supra habitum est: & quum ingens vigeret dolor, vt vigiliam inferret, & virtutē præmagnitudine prostermeret, Philonij Romani scrupulos duos dabam cum puluere crystalli purissimi, & aromatici rosati item polline: ex oximelite simplicis, & aquis intybi & hyssopi exceptis: tum emplastro hoc: 24. Massæ emplastri pro stomacho 3 iij. emplastri de meliloto 3 j. β. mastiches 3 ij. anisi 3 j. rosarum rubearum, galangæ, ciperi, calami odorati 3 j. Misce cum oleo rosaceo & de absinthio & pauca terebinthina: fiat magdaleon manibus inunctis

Puluis.

Potio ad tremorem cordis.

Errhinon.

Fotus ad stomachum.

Emplastrum ad stomachum.

unctis vino rubeo generoso, ex quo scutale fiat emplastrum ventriculo ad-
mouendum. Interdum vbi scire dolores videbantur, & murmurilla in
ventre percipi cum flatuum copia, clysterem hunc iniiciebam: ℥. Olei
anethi & chamæmeli, ana ℥β. axungiae gallinae recentis ℥ij. castorij ℥j.
Fiat clyster: detur instante dolore. Quoniam verò & durities in ven-
triculo percipiebatur, hoc item emplastro post fotum sum usus: ℥.
Massæ emplastri de meliloto ℥ij. emplastri filij Zachariae, emplastri de ma-
stiche, ana ℥j. β. absinthij sicci ℥j. styracis calamitæ, bdellij mollioris, ana
℥j. axungiae gallinae recentis ℥j. croci ℥iiij. malaxentur omnia cum oleo
liliorum & terebinthina resina: fiat emplastrum ventriculo admouendum. 10
Fouebam & hoc ingenio dolentem ventriculum, qui ab epoto veneno
mire dissolutus, & intensissimis doloribus contortus remanserat. ℥. Folio-
rum iusquiami albi, & absinthij Romani, ana M. β. mastiches ℥iiij. crysalli
purissimi ℥ij. (est enim antidotum singulare ad sublimatum epotum)
incoquantur omnia in sequentibus oleis, nempe rosati, violati, liliacei &
anethini, cuiusque ℥iiij. vini rubei ℥β. Vbi incocta fuerint, colentur, &
decoctum infundatur in vesica suilla in id parata (quotannis enim solenne
mihi est, quo tempore porcorum victimæ fiunt, multas mihi in eum usum
seruari, quas aëre distentas, & testis appensas optimè conseruo) & calida
ventriculo admoveatur. Mirum quàm hoc remedio fuerit adiutus, ut à 20
nullo leuamen maius se sensisse dixerit: vacuato tamè prius noxio in ven-
triculo contento humore. Quin sæpe iubebat æger fotum hunc sibi adhi-
beri, me etiam insciente, quòd inde maximè iuuaretur. Coactus itidem
fui ad veneni exhauriendam vim, post excitatum oleo multo & butyro vo-
mitum, inditosque clysteres, balneo uti: à quo item mirifice leuatus est,
moxque à balneo antidotum dari iubebam. Horum hæc fuit descriptio:
Balneum. ℥. Maluarum, althææ, amborum cum suis radicibus, ana M. iij. matrū vio-
larū, foliorum hyoscyami albi (ingentem namque calorē & acrimoniam
ab epoto veneno sentire se in ventriculo cum vehementi dolore affirma-
bat) ana M. j. absinthij M. j. β. florū chamæmeli, meliloti, rosmarini, rosa- 30
rum rubentium, florum nymphaeæ, ana P. ij. seminum lini, althææ, foeno-
græci, anisi & omnium conquassatorū, ana ℥ii. furfuris P. ij. fiat omnium
decoctio in aquæ sufficienti quantitate pro balneo. à quo dum egredere-
tur, sequentem potionem sumere iubebam: ℥. Crysalli purissimi ℥j. the-
riacæ electæ ℥ij. butyri recentis ℥j. aquæ decoctionis ordeï, quantum sat
est. Misce: parètur potio. Decoctio item galli veteris ad dolorum sedatio-
nem usus sum, idque felici successu. ℥. Medullæ carthami ℥j. anisi ℥ij. poli-
podij quercini cōquassati ℥β. salis gemmæ ℥iiij. hyssopi P. j. Impleatur ex
his vter galli decrepiti, & fiat iusculum. Vrina porro in hoc viro, pro mo-
re eorum qui sublimatum hauserunt, ægrè reddebatur: & balneo vnctio- 40
néque ex oleis liliorum, violaceo & de scorpionibus perinæo admotis,
liberè tandem processit vrina. Non enim magna in hoc ægro reddendæ
vrinæ difficultas suberat: ob id arbitror, quòd dilutum tantum sublimati,
nō totam substantiam, ut nobilis illa de qua proximè mentionē fecimus,
sumpsisset: atque ea ratione minorē noxam inferre potuit, præsertim quòd
sublima

Alio fotus
ad ventri-
culum ve-
neno male
affectū, &
æstuatē.

Balneum.

Potio ad
sublimatū
epotum.

Decoctum
Galli vete-
ris.

- sublimatum ad fucum apparatus acrimoniam minorem possidet; inde etiam non tam sæua symptomata inferre potest. Ad maiorem præcautionem, ne veneni vis membra inficeret, eam frangere variis antidotis nixi sumus, in hunc modum: ʒ. Pulueris crytalli purissimi ʒ ij. pulueris radices herbæ tunici & tormentillæ, ana ʒ j. seminis citrij emundati ʒ iiij. pulueris theriacalis Guidonis ʒ j. conferuæ rosarum & buglossi, ana ʒ j. sacchari albißimi quātum sat est. Fiat electuarium in tessellas diuisum: capiat singulis diebus tessellam vnā ieiuno stomacho. Item dies aliquot, huius electuarij vice, dabam acetosæ folia aliquot in aceto præinfusa & mandenda ieiuno ventre: interdum caricas pingues ex rutæ folijs & frustulo nucis iuglandis sumere mane iubebam. Stomacho roborando sacculum cōfeci: ʒ. Absinthij, mentæ & sampsuchi, siccorum ana P. ij. omnium santalorum ʒ iiij. cinnamoni electi ʒ ij. galangæ, caryophyllorum, cyperi, calamī odorati, ana ʒ j. rosarum rubentium P. j. seminum endiuæ & acetosæ, coriandri præparati, coralli rubei, ana ʒ iiij. Misce, & cum sindone rubea fiat sacculus interpunctus ad formam scuti pro stomacho: adde moschi G. ij. Et ad dolorum sedationem, humorum molem euacuando dabam interdum pilulas aggregatiuas cum Philonio Romano confectas, vt vna eadēque opera & sedaretur dolor, & causa doloris amoueretur. In quem etiam scopum clysterem huiusmodi parauī: ʒ. Olei Chamæmeli & anethi, ana ℥ β. pinguedinis gallinæ recentis ʒ ij. terebinthinæ electæ ʒ j. Misce: fiat clyster. Quumque iterum dolores graues recurrerent, iterare balneum omnino coactus sum, & hac ventriculi vñctione vtī: ʒ. Olei nenufaris, violati & cydoniorum, ana ʒ ij. mucaginis tragacanthæ, seminis psyllij & cydoniorum cum aqua nymphææ extractæ ʒ ij. Crytalli purissimi puluerisati ʒ ij. croci, myrrhæ, olibani, styracis calamitæ, ana ʒ β. ceræ quod sufficit. Fiat linimentum pro stomacho antecibum. Somnum conciliabam interdum vnica data pilulla ex Cynoglossō: tūque & sedabatur dolor, & probè somnus obrepebat. Quin dolenti vehementer ventriculo atque intestinis cataplasma hoc admouere coactus fui, à quo planè mirificè sedabatur dolor. ʒ. Foliorū hyoscyami albi & maluarū sub prunis coctarum & debite pistatarum ʒ iiij. farinæ ordeī & lentium cum aqua decoctionis maluarum ad conuenientem glutinositatem decoctarum, ana ʒ ij. mucaginis tragacanthæ, seminum psyllij, & cydoniorum, recenter extractæ ex aqua nymphææ ʒ ij. Misce: fiat cataplasma, quod dolentibus partibus & acrimonia ardorēque vexatis imponebam. Interdum ex vnguento de althæa, & resumptiuo cum butyro recenti loto, & oleo violaceo partes illinebam. Quin & hoc remedio vtī ad acrimoniam retundendam coactus sum, vt sequitur: ʒ. Seminis lini ʒ β. maluarum & althææ, ana M. β. fiat omnium decoctio cum forti expresseione: & coletur. Colaturæ adde syrupi violacei ʒ iiij. Misce: fiat potio, quam dabam erosionis sensu molestante, & locum fouebam sequenti forū: ʒ. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, ana M. j. foliorū hyoscyami & absinthij, ana M. j. seminum lini, althææ & foenogræci conuassatorum, ana ʒ j. seminum hyoscyami, & papaueris albi, ana ʒ β. corticum papaueris contritorum ʒ β. flo-

Saccul^{us} ad
stomachū.Clyster
ad
stomachū.Cataplas-
ma.

Lactis v-
sus.

Celsus lib.
1. & capit.
cod.

rum chamæmeli & meliloti, ana P. j. furfuris, rosarū rubentium ana P. j. & caryophyllorum 3 vj. Fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ, & tertia vini albi generosi & potentis, & cum spongiis vel filtris infusis & expressis foueatur locus dolore affectus, & postea vngatur linimento paulo antè descripto: addendo vnguenti resumptiui & dialthææ, ana 3 ij. crystal-
li purissimi, coralli rubei, ana 3 j. croci 3 iij. fiat vnguētum, quo post fotum inungi ventriculum & ventrem totum iubebam. Postremò verò quum à morbi longitudine & grauitate (sex namque totos menses cum sæuissimis doloribus colluctatus tabescebat) habitus corporis extenuatior reddere-
tur, virēsque deficerent, nec magna omnino subesset febris, aut hypochondriorum tensio duritiesve vlla adesset: congruum visum est ad tabem
prohibendam lac dare asininum. Sed quādo eius copia non fuit, illius loco
caprillum dedi ad mensem integrum, conditionibus iis obseruatis quæ in
lactis potatione obseruari à medicis solent. Adeo verò hoc auxilio adiu-
tus fuit, vt protinus & dolores omnino euanuerint, & habitus melior fieri,
virēsque recuperari cœperint. Tandemque præfatus hic vir, meliore cer-
tè fortuna dignus, in integram est valetudinem nutu & potentia Dei resti-
tutus: viuítque nunc, & foelix & bene habitus, & pancreaticè valet. De quo
asseuerare id verè possum, nunquam me in omni vitæ grauius afflictum ho-
minem vidisse, aut in quo curando plus diligentia ac studij, plus etiam se-
rij & medici officij fuerit impendendum: vt rectissimè illud à Celso dictum
videri possit, vtiliorem esse amicū medicum quàm extraneum. Hic nam-
que vir quum tam multiplicibus iisque grauibz præmeretur casibus, qui
ad Orei portas hominem prorsus deduxerāt, ni fidum ac sedula manu of-
ficia præstantem medicum nactus fuisset, qui omnia præcauens, & omni-
bus prospiciens quæ nocere agro posse videbantur, totus in officio & to-
lendo morbo erat, planè defecisset. Sed tamen seruauit illū Deus ad me-
liora: pro quo tanto collato illi beneficio, laus Deo, honor, gloria, & gratia-
rum actio in omne tempus.

OBSERVATIO OCTAUA.

ANNA nutritrix Petri Biori, Suprafecti Arelatensis D.
Francisci Biori filij, ætate iuuenis, temperamenti valde calidi & sio-
ci, hyeme validissima, in sinistri lateris pleuriticum dolorem grauiissi-
mum cum febre acutissima, summa spirandi difficultate, dolore acuto
in latere & punctorio agrèque procedente spūto cruento, in delirium
die septimo incidit, delirans sublimatum quod forte fortuna in arcu-
la habebat, furore percita deuorat, ad drachmæ fere dimidiū, sese cul-
tello multis vulneribus in ventre & cruribus cōfodit: sed leuibus, quod
retusa acie culter esset. Eodem die quo tot mala sibi ipsa mulier intulit,
ingens & lethale malum adiungit, sese nocte media è fenestra, cui cu-
bile in quo decumbebat proximum erat, precipitè dat: corpore nuda-
gelidissima

gelidissima nocte, in pauimentū durissimis lapidibus constratum decedit: illic hora dimidiū exanimis, sine sensu, sine voce, sine pulsibus, & frigore prorsus congelata (erat enim frigidissima ea nox, hyberno solstitio proxima) manet: tandem à domo. Tūc in lecto quæsitā, nec inuenta, clamor excitatur ingens: exanimem & penè demortuam in solo iacentem erigunt: meq; adibus vicinū accersunt. Accurro cum hera sua spectata virtutis, fidei, probitatis, nobili fœmina, Honorata Somata Suppræfecti coniuge: quæ nutricem filij tam miserando casu afflictam cernens, ut si quid in arte præsidij esset ad fœminam leuandam, id omne ut implerè, enixè rogat. Ego, ut illi obsequerem, magis quàm ut proficere me posse sperarem, desperata ægra mulieris salute, manum tētandi magis quàm curandi gratia admoueo: & quæ tanti morbi ratio exigit, celeri manu remedia paro, demortuam reuoco, congelatam sensim recalfacio, veneno sumpto prospicio, ulcera palati, oris & gutturis sano, dysenteria inde nata grauißima medeor. Tantum hac curandi via profectum est, ut ad quadragesimum diem nutu Dei integrè sanata mulier sit: superstesque adhuc manet vegeta & constans, & meliore quàm antea habitu.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIRA & prorsus incredibilia sunt quæ hæc mulier perpeffa est: ut si quis paulò nasutior rem propiùs æstimet, vix fieri posse putabit ut tot malis, tam inopinatis euētibus, hisque grauibus oppressa mulier, seruari tamen potuerit. Et profectò nisi ego eius rei adiuratissimus testis essem, nisi bona Arelatenfium ciuium pars insigniūque matronarum hæc quæ enarrauimus spectauissent (quæ 3° misericordia mota, pauperculæ ægotanti opem laturæ assidebant) res ipsa omnem prorsus fidem superaret. Nos tamen ex vero quæ acciderunt, quæque illi remedia adhibita sint, bona fide referemus. Hæc itaque mulier (ut antea dictum) ex frigore imprudenter & incautè admissio (erat enim tum hyems media, eaque frigidissima) in sinistri lateris dolorem pleuritici cum incidit. Dolor itaque secundum costas veras grauis oritur, & ad mām illam vsque atque iugulum porrigitur, comitante febre grauißima, & summa spirandi difficultate, nec vllō, quod perniciosissimū erat, prodeunte sputo. Accersor ego tertio post morbi initium die, grauiā omnia & metus plena inuenio: morbo propiùs ex suis signis & casibus cognito, ad mendandum accingor: mōxque molliēte dato clysteri, sanguinem ex eiusdem, hoc est, sinistri brachij vena detraho. sic enim in interiorū membrorum inflammationibus faciendum tum Hippocrates atque Galenus, tum verò Rasius præcipiunt, quò & celerius è parte affecta deturbetur infestans humor (qui vnus scopus in eiusmodi affectibus vel præcipuus est habendus) & inflammatio eo vacationis genere fieri prohibeatur: quòd maxi-

C V R A -
T I O.
Hipp. li. 2.
& 4. de rat.
vic. acut.
Gal. in cō.
locorum
Hipp. præ-
dictorum.
& libr. de
sang. miss.
Rasius lib.
9. ad Ali-
nanf. cap.
57.
mè à

Mirifici ca
susq; huic
ægrotae ac
ciderunt.

mè à medico tentandum. Sanguine misso pro ratione virium, ad prouocandum sputum eclegmatis, potionibus pectoralibus, & syrupis in id factis me conuerto, lateri dolenti fofus, vnguenta, emplastraque admoueo. erat enim dolor supra quàm credi possit ingēs & clamofus. Nec interea febris obliuifcor, etfi cafus potius morbi in pleuritide quàm morbus fit: dū tamē affectui curando infto ex ratione, non tamen fecundum rationem euenit. Nempe à fanguine misso, clyfteribus, potionibus, decoctis expectorantibus, linctibus, fofibus & vnctionibus congruis adhibitis, debuerant omnia mitefcere: sed medendo grauiora omnia facta sunt. namque sub septimum diem graui delirio corripitur, furiofa planè effecta cultro se confodit, venenum dementata capit, sese è sublimi in demiffum solum lapidibus magnis & duriffimis constratum præcipitat, sine voce, sine sensibus redditur, facie demortua, sine pulsu ac vix respirans: vt nisi ego viuere eam afsidentibus affirmassem, pro mortua ab omnibus habebatur. Inter hæc tamē deferendam non arbitror, sed magis opitulandum. Itaque vi diducto ore vinum potens infundo ad recreandos spiritus, virēsque reparandas, mōx calidis pannis lineis congelatum corpus foueo, & facculis ex calētibus furfuribus, caryophyllis, & anthemidis floribus: sed interea tamen nequicquàm proficio. sex enim fere horas totas veluti demortua manfit. Iterum validis acclamationibus & corporis agitatibus vrgeo, propinóque aquā vitæ sexies liquatam, & mirifica arte chymistica paratam, à Pharmacopola quodam artis scientiffimo, & mihi omnibus omnium necessitudinum vinculis coniunctiffimo, mihi dono datam: qua epota refurgere vt cunque incipit, & vocem cum gemitu graui emittere. nihil tamen audiēs, nihil cernens, vulneribus adhibito chirurgo prospicio. Et quum os totum, labra, lingua atque palatum, ob sublimatum assumptum, tetto foetore & nigredine cum vasto tumore infecta vitiatæque effent, collutionibus ex hordeacea aqua cum aliquot arnoglossi foliis & lentifci, atque lentium, ex succo granatorum & rosaceo melle exceptis, gargarifatum paro. Verū quum putredo latiùs ferperet, collyrio viridi Guidonis, & pauca capirelli aqua (quam vulgò aquam fortem vocitant) putredinem & exefionem inhibeo: tum detergentibus variis vtor, vnguento ex myrrha, iride & rhodomelite confecto: quin & Aegyptiaco vſus sum, tanta suberat in partibus putredo, & depafcentia vlcera adeò maligna erant. Iterum collutionibus & gargarifatibus partes confirmo, ex decocto rosarum, balauftiorum, aluminis, lentium ex vino rubeo & aqua chalybeata exceptis. Vbi prius probè deterfa iam fuiffent quæ prius fordida & tetra erant vlcera, mox linctibus ex amylo, tragacantha, faccharo cando vocato, penidiis & iride ex ſyrupo de roſis ſiccis parato exceptis, partes linio, & frequenter lingere ægram iubeo: aquamque chalybe ignita feruefactam & ferruminatam potare illam iubeo, vt agglutinatio & adſtrictio maior fieret dilaceratarum partium. Quum verò torminibus ob epotum venenum grauiffimis premeretur, & multus ex intestinis exulceratis manaret fanguis, ſaniſque putris plurima, clyſteriis detergentibus, & eluentibus repetitis vtor: ex decocto ptiſanæ, furfurum, ſeminum lini, althææ & foenogræci atque melonum, cum corticibus

ticibus contusorum, floribus anthemidis & meliloti ad dolorum sedationem appositis, clysterem paro, adiectis melle & saccharo & oleo rosaceo. Vbi aliquod iam datis clysmatibus deterfa esse vlcera sum arbitratus (id quod ex exeuntibus excrementis cognoscere erat, quæ non tam cruenta nec sordida iam vt antè manabant) tum ad agglutinandum vlcera me cõuerti, datis tum potionibus in id paratis, tum clysteriis. Nam & superiora graciliâque intestina, atque adeo ventriculus ipse, & ima etiam crassâque exulcerata vi sublimati epoti erant. Vnde & potionibus & infrâ subditis clysteribus opitulandum fuit, vt vtrisque affectis partibus bene consulere

1° tur. Itaque rhacoma assum additis myrobalanis citreis & chepulis in potionem do, idque non semel: dein potionē ex plantaginis & polygoni succo, adiecto Armeniæ terræ polline, itémque crystalli purissimi, ex syrupo myrteo paro, deuorandâque bis die præbeo. Fotibus, ventris tormina atque vñctionibus sisto, vt infrâ: ʒ. Florum plantaginis, vtriusque polygoni seu sanguinariæ herbæ (mirifica namque & præstans in hoc casu est, mihiq; sæpe experta & fida) caudæ equinæ, lentisci & cupressi, ana M. j. florum solatri (ad veneni acrimoniam compescendam) M. β. rosarum rubētium P. j. gummi tragacanthæ ʒ j. nucum cupressi contritarum numero sex, balaustiorum P. j. caryophyllorum contritorū vñciæ dimidium: incoquantur aqua chalybeata & vino austero, & cū filtris immisis & expressis ventrem totum foueri iubebam. Demum vnguento hoc inungebam: ʒ. Oleorum mastiches, lentiscini, rosati, & myrtillorum, singulorum ʒ j. pollinis terræ Armeniæ, vtriusque coralli, rosarum rubentium, mastiches, ana ʒ j. mucaginis seminum cydoniorum & tragacanthæ ʒ j. β. ceræ albæ quantum sat est. Fiat vnguentum, addendo succi plantaginis latoris ʒ ij. vngatur regio ventris & stomachi post fotū. Emplastro quoq; ex phœnicis parato (quod in officinis emplastrum diaphœnicon appellatur) cum emplastro de mastiche sum foelicissimè vsus. Clysteribus etiam adstringentibus & agglutinantibus, vt sequitur: ʒ. Foliorum plantaginis, vtriusque rubi, corrigiolæ, caudæ equinæ, symphyti maioris, ana M. j. rosarum rub. P. ij. seminum sumac & plantaginis, ana ʒ β. gallarum, nucum cupressi contritarum, ana paria tria, furfuris P. j. Fiat omnium decoctio ad ℥ j. in aqua chalybeata, & coletur: colaturæ adde succi plantaginis ʒ iij. amyli boli Armenici præparati, ana ʒ ij. axungie renū hirci ʒ j. Misce: fiat clyster: quem iniici iubebā omni fere die, quoad agglutinata sunt vulnere. Dabā per os lutum Armenium cum trochiscis ex electro, quos de Karabé officinæ vocāt, ex aqua plantaginis exceptis, & syrupo cõtoneorum: nonnunquā quoq; & clysteribus ex lacte chalybeato cū charta cõbusta sum vsus. Nec mireris lector cur oleum iis clysteriis nō apponam. non enim quum

4° intentio habetur ad congglutinandum vlcus, imponi vilius generis oleum debet: quod sit oleum auctore Galeno vlceribus aduersissimū, sordida ea reddens & purulenta magis, humectatione quam facit. omne autem vlcus siccare desiderat, vt Galenus millies in mille locis testatur. Nec obstat si dixeris, adstringens aliquod oleum posse tutò imponi: quale est myrteū, cõtoneorum, de mastiche & eius generis. nam plus nocent pinguitudine

& olea

Gal. lib. 3.
meth.
Hip. lib. de
vlc. Gal. li.
4. metho.
med. & in
arte med.
c. 90. & li.
6. Aph. cō.
8.

& oleaginositate sua humectando, quàm prodesse possint adstringendi vi quam possident. His adhibitis aliquantum se morbi sauitia remitti visa est: nisi quoddam perpetuò acrimoniæ sensus in ventriculo percipiebatur. Cui antidotis ad sublimatum apposis (post concitatum prius oleo & butyro multo vomitum) prouidè occurri, vt sequitur. Pulueris crysalli purissimi 3 j. misce cum syrupo de ribes & aqua plantaginis: fiat potio. Dabam interdum puluerem diarmargariti frigidi, cum puluere theriacali Guidonis, & crysalli polline ex aqua seabiosa. Postremo lacte caprillo recens mulcto & calente assumpto vt ad multos dies agram iussi, & optimè cōtulit. fuit enim nutu Dei miraculo potius, quàm naturæ vi aut artis beneficio seruata, & post quadragesimum diē integrè sanitati restituta: viuitque nūc & valet, si vnquā aliàs foelicissimè: quæ tamē tot casibus obnoxia, in tam præsens vitæ discrimen deducta, veneno infecta, & sublimi præcipitata, tota congelata, sine voce, sine sensibus facta, denique tota vlceribus scatens, mortem effugere haud poterat. Sed qui deducit ad inferos: & reducit, qui mortificat & viuificat, Deus optimus, max. immensa sua clementia atque misericordia, præpotenti manu sua eam seruauit: qui sit benedictus per infinita seculorum secula. Amen.

OBSERVATIO NONA.

MIRABILE visum Arelate anno M. D. LXI. mensis Februarij die decimasexta. Petrus Ratonus vintor, ad diui Luciani fanum inhabitans, quum febris continente laboraret; essetque illi missus inter mitia sanguis: quum vehemēti pondere in ventre percepto grauari se supra modum affirmaret, duritiesque aliquanta in ventre ad tactum perciperetur, egoque ad curam illius essem vocatus: quo die illi a me deiectorium pharmacum datum fuit, membranam eiecit, quandam, tenuem, valde longam, palmorum viginti longitudinis; & paulo post alteram palmorum octo longitudinis, quæ amba incisuris & sectionibus laciniatis, certis intervallis proportionē ad mensurā seruatis, constabant. Erant reuera membranosa substantiæ quædam venies, striata, colore ex albo in luteum inclinantes, molles, & tractabiles: quibus eiectis mansit eger sine sensu, pulsibus, ac viribus destitutus: tandem cognus præsidius adiutus, curatur integrè nutu Dei. Visum a me & Ludouico Lauretio medico, a bona fide Bruneto, & Ioanne Gerardo pharmacopeis, quos in hoc de industria asciueram, vt rem miram & euentu raram perspicerent, testēque oculati esse possent.

MIRAB

- M**IRABILE seu etiam admirabile id rectè dicitur, quod ob nouitatem stuporem inducit, admirationemque adfert. vnde miraculum seu mirabile id est, quod quia sit insolitum, admirationem adferre solet. Est autem admiratio, animi suspensio quædam & quasi stupor, ob rei cuiuspiam nouitatem & ignorance. Admiratio quid.
- Quum enim vna quæpiam res sese obtutibus nostris offert, quæ nunquam antea à nobis visa, nunquam perspecta, ac proinde etiam ignorata fuerit, admirationem in animo ea res parit. manet enim tandiu suspensus atque stupore plenus animus intuitu rei nouæ, quoad se illa sensibus familiarius infinuās atque animo, aliquam sui notitiam præbeat. Quæ enim nobis cognita sunt, quæque abundè perspecta habemus, ea sanè minimè admiramur: ea tantùm admiramur, quæ præter naturæ ordinem euenire videmus, vel quæ rara & infrequentia sese nobis offerūt, quòd nouitate sua & raritate suspensum & quasi attonitum teneant animum: quòd eius euentus quem admiramur causas omnino ignoremus, & rei visæ naturam, vires, effectiones minimè intelligamus. vnde nobis stupor quidam in animo (qui admiratio dicitur) innasci protinus solet. Veteres namque mira & miracula pro monstris vel horrendis ponebant: vt est apud Lucilium, *Miracula ciēt thelephantas*. Et apud Plautum, *Nimia memoras mira*. Et apud Vergilium, *Omnia commutat sese in miracula rerum*. Vnde mirari propriè est, re aliqua tanquam noua obstupesceri. Nouitas enim, ob ignorancem quam de re ipsa noua habemus, stuporem in animo inducit: qui stupor atque suspensio animi admiratio dicitur. Ob id Galenus medicos illos qui ob infcitiam parum exercitati in animalium dissectione essent, neque locū ubi os in corde animalis positum esset, scirent, attonitos ac sensus expertes, ob loci ignorantiam, ab familiaribus suis vocatos esse meritò censet. Illud vt indicet, ignorantiam rei & inexperiencem, stuporem animi efficere: quod
- 10 in admirationem maximè cadit. Quandiu enim in admiratione sumus, tandiu certè animo stupemus. Sed cur tanta hîc de mirabili & admiratione? vt intelligi illud possit, rem de qua tractare in hac ipsa obseruatione proposui, tantò admirabiliorem videri debere, quantò sit ipsa euentu rarior, & supra naturæ ordinem, vel potius contra ordinem & naturalem cursum facta: vt quæ illius membranosa substantiæ genitura fuerit, quæ causa, sciri possit: atque subinde ex hoc nouo & mirabili euentu, de re ipsa philosophari nobis liceat. siquidem propter admirationem rerum non intellectarum coeperunt homines & nunc, & primò philosophari, vt rectè Aristoteles dixit. Itaque quænam fuerit eius membranæ eiectæ substantia, quæ causa, enarrare pro viribus ingrediar. In quo etsi minus fortasse purgatissimis doctorum hominum auribus fatisfecero, illud considerent, de rebus nouis, & in abditis naturæ recessibus positis, haudquaquam facile esse pro dignitate differere. quis enim de re ignorata & obscura, plena & absoluta tractatione edisserat? Nos tamen pro mediocritate ingenij nostri, quæ in rem fuerint adferemus, hinc sumpto initio: Naturam ad optima quæque
- Lib. j. Satyrarum
In Amph. Li. 4. Geor. Mirari qd.
Libr. 7. de anat. admitt.
Aristot. li. j. meta. c. 2.
- e (vt

(vt lib. de lege dixit Hippocrates) viam demonstrare: vt quæ influat, & cum sapientia immisceatur ad cognoscendum ea quæ ab ipsa natura facta sunt: vt lib. de decenti ornatu, seu de probitate, idem prodidit Hippocrates: ac proinde si his affuerit qui artibus animum applicant, perfectos reddere: vt eodem ipso loco ab eodem auctore est traditum. Naturam igitur dicimus arcano quodam operandi modo mira & prorsus incredibilia facere, vt quæ pro ratione materiæ subditæ in quam operatur, admirabiles formas, temperationes rerum varias atque monstrosas effingat. Hinc tam multæ, tamque admirabiles in certis plantis, animantibus, ac cœli tractibus rerum formæ, proprietates, discrimina, effectiones, miræque virtutes. Et vt ex multis aut potius infinitis pauca referamus, scribit Iosephus, oppidum esse in Iudæa, cui Macherus nomen est, altissimo vertice supereminens, in quo ruta esset immensæ magnitudinis, quæ nullo caryce vel celsitudine vel magnitudine vinceretur. Radicem quandam eo in loco esse, cui Babras nomen inditum est, quæ flammæ colore similis circa vesperam velut iubar fulgurans, euellere eam cupientibus reluctetur atque refugiat: nec prius sistatur, euellentemque sequatur, quàm si quis vrinam muliebrem menstruûmve sanguinẽ super eam fuderit. Quin & tunc si quis eam tetigerit, certa mors est: eaque dæmones effugari idem Iosephus testatur.

Lib. 7. de belloludai co. cap. 25. **Radix Babras.**

Annõ hæc mira sunt? Plinius, Statij Sebosii auctoritate, haud modico miraculo affirmare eum tradit, vermes marinos binis branchiis sexaginta cubitorum cæruleos esse, quibus tantæ infint vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. Et rursus idẽ Plinius testatur, intra hominem tineas tricenûm pedum & aliquando plurimum longitudine nasci. Alexander Trallianus mulierem quandam, quæ Lib. 11. natur. hist. c. 33. Lib. 7. c. 6. grandi fame teneretur (quam Græci βέλμωυ vocant) vermem data hiera eiecisse, qui longitudine duodecim cubitos & eò amplius habere putaretur. Vnde hæc? A natura ludos in operibus faciẽte: sic ludit natura, sic mirificas vires exerit suas, vt quod illi ludus est, nobis miraculum sit. Quod in hoc euentu eiectæ membranæ perspicere planè licet: de qua vt quæ sentio medica ratiocinatione dicere aggrediar: Dico, opus hoc ex materia aliqua pituitosa, lenta, sequaci tamẽ, ortum habuisse. Quum enim in intestinis pituitosa multa ex loci natura coaceruari cõtingat, (vt Auicenna rectissimè dixit,) efficitur, vt pro varia natiui caloris in hæc pituitosa actione, variæ gignantur in intestinis rerum formæ. Si enim contingat ita attemperari materiam, vt formæ animalis cuiuspiam capax sit, illud animal à factore potente ex tali materia gignitur: vt bellè Auicenna tradit, per factorem potentem, si philosophi more loqui volumus, deum seu naturam intelligens: si verò medicè magis, rectè naturam quæ in nobis est, hoc est natiuum calorem omnium opificem rectè intelligemus. Itaque membranam hanc eiectam ex eadem materia fuisse meritò existimandum est, ex qua vermes & serpentes in intestinis gignuntur: nempe ex pituita humida, sequaci, putrente tamen. vnde effectum est, vt quum natiuus calor opus suum perficere in materia hac ad animantis formam inducendâ minimè potuerit, inepta vtique existente materia, & ob putredinem nimiam anima

Lib. 9. natur. hist. c. 15. **Fen 16. 3. tract. v. ca. 1. de verminibus.**

Vbi suprâ.

- animationi minimè idonea, effecit natura quod potuit: induxit membranæ oblongæ & tenuis formam, quum vermis inferre non posset, ob illius materiæ ineptitudinem. Vnde iure censendum est, materiam hanc ex qua membrana confecta est, eandem sanè fuisse ex qua vermes in ventre gigni solent. æmula namque vermium erat membrana hæc, tum substantia, tum colore, tum mollitie, tum etiam forma: striata namque vbique erat, & laciniis atque secturis vndique constans, tantum animatio defuisse videri potest. Quomodo autem in tantam longitudinem protensa fuerit, & vt genita, haud difficile fuerit perquirere, si quis aut vermium generationem,
- 1° reliquorumve insectorum, aut etiam foetus in vtero generationem sibi proponat contemplandam. Nam quemadmodum ex calida genitura in Hipp. li. de loco calido constituta, ipsa quidem inflatur, atque inflata pelliculam sibi induit: (circumtenditur enim quod forinsecus circum ipsam est, continuūque euadit, vtpote viscosum existens) & quemadmodum in pane dum torretur, tenue quiddam pelliculæ specie in superficiem abscedit ac extat: (calescens enim panis & inflatus attollitur: qua parte verò inflatur, isthic pelliculæ species excitatur, & consistit) ad hunc sanè modū existimandum est pituitam in intestinis copiosam quidem existentem, calorem & ipsam quoque concepisse, tum merito loci, tum etiam à calore putredinali excoactam: (erat enim in eo homine calor febrilis multus ex humorum intus putredine enatus, vnde febris continens gignebatur) cal factus verò is humor, & sequax existens, à calore agente & partes continuatæ, in membranæ formam abiit: & qua parte humor is magis incaluit, ea parte pelliculam induxit, vt in pane quæ crusta nominatur: ac proinde effectum est, vt à calore humidum euaporante atque exsiccante, superinducta pellicula quædam tenuis huic humori fuerit, quæ speciem membranæ oblongæ instar lori coriacei præbuerit. Quod verò striis & laciniis membrana ea efficta foret, id inæqualitati subiectæ materiæ & loci est merito adscribendum, quod non ex æquo complanatus esset humor ex quo membrana à calore formante effingebatur, inde striæ illæ (vt arbitrandum quidem est) oriebantur: vel etiam quod quum materiam hanc vermium esse propriam dixerimus, delineationem quandam & rudem vermium quasi inchoatam, non absolutam speciem referre ea membrana videbatur, striatam gerens vermium formam. striati namque vermes reuera sunt. Putaue rim autem ego duas illas membranas quæ eiectæ sunt, vnicam tantum fuisse octo supra viginti palmos in longitudine habentem: sed in exitum abruptam fuisse, vnde duæ necessariò emanarunt. Quod verò in eius membranæ eiectione semianimis æger constiterit, nihil miri est. magno namque conatu atque labore è intestinorum spiris, in quibus circumuoluta continebatur membrana huiusmodi, educta fuit: vnde tum à labore & conatu, tum à vaporibus malis, putridis ac fuliginosis cordi communicatis, magnam spirituum dissolutionem esse factam, febris præsertim continente affecto homine, iure censendum est. Restitutus autem æger fuit medica methodo, iusculis vires resumentibus ac boni succi cibis, epithematis & potionibus cor roborantibus: tantumque profectum est hæc
 - 2°
 - 3°
 - 4°

curandi via, vt integrè hic vir nutu & voluntate Dei curatus sit: cui perennis laus & benedictio in omne æuum,

OBSERVATIO DECIMA.

LOYSONA, Roueroini ciuis Arelatensis filia, viro nupta, florenti ætate & optimo corporis habitu prædita, quum uterum gestare se existimaret, suppressis mensibus, nausea, vomitu, anorexia, & cæteris accidentibus quæ prægnantibus euenire solent affecta, post sex aut¹⁰ octo gestationis menses magnis abortis doloribus, ingens peperit membranaceum globum, totum aquosis bullis, instar ouorum piscium, repletum. Erant autem bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ, diluta sanie plenæ, fœtidæ, atque per omnem membranam qua integebantur disseminate, tanta quidem copia atque numero, vt comprehendi posse nullo pacto viderentur. Dissectis stylo bullis, aquosa & diluta sanies fœtens emanabat, ad citrinum colorem inclinans. Membrana quidē tenuis, sed robusta tamen ac firma erat, tota in se conglobata, & innumeris bullis referta atque protuberans. Mulier verò grauibus cum sympto-²⁰ matis frustū id membranosum eiecit, nempe vomitu, nausea, crebris animi defectionibus, febre, delirio, conuulsivisque quibusdam motibus & uteri strangulatu. Tandem verò congruis remediis (quæ paulo post dicam) adhibitis, plenè Dei beneficio conualuit. Idemque rursus à me visum in filia Constantia obstetricis, uxore Georgij pannorum tonsoris, quæ & ipsa parem membranam bullis innumeris confertissimam, post sex gestationis menses (& ipsa quoque decepta) eiecit: magnis etiā ac grauibus symptomatis conflictata, sed & eadem quoque à me nutu Dei curata. Vniuersa mulierū Arelatensium turba, & virorum quo-³⁰ que ad tale spectaculū visendum cateruatim confluebant, vt rem euenturaram & planè admirabilem spectarent.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Gal. lib. an
animal fit
quod in v-
tero est.

NATURAM à seipsa doctam, ex seque discentem omnia agere, ac proinde ineffabilem, reconditam, longèque nostra cognitione profundiorē illius operationem esse, rectissimè à Galeno dictum est. Ea etenim interdum certis quibusdam motibus operatur natura, quæ fieri non posse videntur: vt lib. vij. aphori-⁴⁰ smorum Com. 56. idem Galenus doctissimè prodidit. Quod in hac muliere, cuius nunc euentus mirabilis obseruationem teximus, euenisse res ipsa testatissimū fecit. Quis enim vel fieri posse credat, vel accidisse non valde miretur, ingentē quandā membranam bullis vndique aquosis & protuberantibus, iisque innumerabilibus refertam, in mulieris utero genitam esse, & veræ

- & veræ imprægnationis imaginem præbuisse? Admiranda certè sunt hæc, & animum stupore implentia. Nos verò eius euentus causas ex naturæ adytis referare pro ingenij nostri captu tentabimus, ab eo exoritur quod est ab Hippocrate proditum, multa esse morborum genera quæ mulieres cōflictare soleant, varia item esse quæ in earum vteris gigni præter naturam consueverint: vti molæ, ichores, humiditates albæ, tum & ventus atque aqua sæpenumero vteris cōcludi solent: vt in hydropè matricis, quam Hippocrates vocat lib. de foeminea natura, & libro de mulierum morbis, videre est. Gignuntur item varia in vteris tumorum & vlcerum genera, scir-
 1 o rhi, phlegmones, cancri, & huius generis infinita, quæ recensere lōgum esset. Nimirum igitur si & monstrosi quoque partus sæpenumero in vteris, materiæ vel loci vitio contineantur, vt quotidiana experientia fides docet. Eius generis hoc ipsum quo de nunc agimus fuit. Quid enim monstrosius dici quicquam vsquam possit, quàm membranam videre è mulieris pudendo summis cum doloribus & animi defectionibus, bullis innumeris extantibus refertissimam, prodeuntem, & spectantibus admirationem cū animi stupore adferentem? Sed iam vt in vtero membrana hæc atque bulla genita sint dicere aggrediamur. Illud pro comperto ex Hippocratis & Galeni sensis haberi debet, si conceptura sit mulier, semen intrò consistere.
 2 o re oportere. genitura enim non egreditur, sed in vtero intus recondita manet, vbi conceptus fieri debet. Inde enim conceptionis nomen dimanauit à comprehensione enim deductum esse, quasi in conceptu comprehendatur & retineatur in vtero semen, Galenus lib. de semine primo docuit: vt sit conceptio, genitalis feminis in vteris mulierum, ad infantis generationem comprehensio. Illud quoque prælibandum, ab vtrisque, viro inquam & foemina, semen emitti in concubitu: quæ ambo simul si misceantur, & in vtero permanserint, foetus tum generatio sequitur: vt Hippocrates lib. de pueri natura scitissimè affirmavit, & docuit lib. de semine secūdo Gal. Contrà verò vbi virile semen foemineo semini non miscetur, aut ex vtero
 3 o effluit, generatio fieri definit; quòd principium desit, nempe virile semē, quod quidem, auctoribus Aristotele atque Galeno, generationi principium tribuit. Foeminæ namque etsi semen perinde atque viro adsit, sola tamen ob id generare nequit, quòd principium motus à mare desideret. Semen enim virile, vt pote foemellæ semine calidius & ficius, generationi principium præstat. Ob id rectissimè Aristoteles marē in foetu formando efficiētis rationem habere voluit; Galenus verò mulieris semen in conceptibus ei vsui esse testatus est, vt ex eo membrana intestinalis in foetu gignatur, & vt oblinantur eæ vteri partes, ad quas genitale viri semen pertinere non potest, & quod frigidum & humidū quum sit, virili semini est veluti
 4 o luti alimentum. Hæc prælibasse oportuit, vt causas infœlicis huius & monstrosi partus propius inuestigaremus. Itaque quòd in muliere hac membrana bullis aquosis protuberans genita sit, veræ imprægnationis falsam imaginem referens, in causa fuisse putandum meritò est, quòd aquosum & frigidum mulieris semen per vtraque vteri cornua in mediam vuluæ cauitatem

Lib. de na. muliebri. & lib. de mulierum morbis.

Li. de nat. pueri, & li. de semine.

Cōceptio quid.

Arist. li. 1. de gener. animal. ca. 18. & 29. & rursus li. 2. cap. 1. & 4. Gal. lib. 2. de semi. ca. 4. & li. 14. de vsupart. cap. 7. Lib. 2. de gener. animal. cap. 4. Lib. 1. de semi. ca. 7. & lib. 2. ca. 1. & 4.

tatem ei aculatum concubitus tempore, vnâ cum matricis plenitate, à virili femine concalefactum fotumque minimè fuerit, neque generationis principium illi præstiterit. Effluxisse enim viri semen à matricis nimia lubricitate: vel certè si non effluxit, ab ichoribus in vtero consistentibus extinctum prorsusque refrigeratum fuisse, quominus suo munere fungi rectè potuerit, est omnino arbitrandum. Semen verò mulieris in vteri cauitatem ei aculatum congressus tempore, suoque motore, femine virili, destitutum, in vtero tamen remansit: illique tum suo exiguo calore, tum vteri etiam vtcunque fotum, id operatum est, non cuius gratia à natura foemineum semen factum est, vt inquam pars foetus sit: sed in alterum vsum ad quem foemineum semen natura deputauit, id ipsum in hac muliere serua-
uit: nempe vt membranâ gigneret, & partes vteri eâ oblinirentur ad quas virile semen pertingere non poterat. Inde verò quum ab natiuo calore vteri semen muliebri concalefactum, & matricis humiditatibus permixtum, concretum in se ac crassescens per calorem motum quempiam suscepit, spiritu interueniente, quem ex motu & calore muliebri semen concepit, spumofum factum est, & spiritum, hoc est aërem, multum in se
conclufit. Omnia enim quaecunque calefiunt (ait Hippocrates) spiritum
emittunt, vt in lignis & foliis viridibus calefactis est videre: quod & idem
auctor pro exemplo libro de natura pueri adfert. Calfactum autem foemineum semen, vtpote in calido loco existens, & spiritu plenum spumescit, inflatumque pelliculam induit. circuntenditur enim quod forinsecus
circa ipsum semen est, continuumque euadit, vtpote viscosum existens: quemadmodum in pane dum torretur, tenue quiddam pelliculae specie in
superficie abscedit ac extat. calefcens enim panis ac inflatus eleuatur: qua parte verò intumescit, isthic pelliculae species excitatur. Ad què item
modum in genitura pellicula circunducitur, vt præcitato loco voluit Hippocrates. Ea sanè causa fuit in muliere hac, cur membrana in matrice foetus loco genita sit. Natura enim nihil frustra vnquam facit, testibus Aristotele atque Galeno: nec in operando aut diminutè aut superflue quicquam operatur, vt est Galeni lib. 16. de vsu partiũ cap. 9. sententia. Maluit enim natura ex femine foeminae intus ei aculato, aliquid omnino, quàm nihil prorsus efficere. Vbi enim materia adest effectori coniuncta, & ab eo motum qualemcunque accipiens, effectum aliquod sequi pro aptitudine materiae & agentis potentia, est omnino necesse: maximè quum in hac muliere natius calor materiam sortitus aptam membranae generationi (nempe foemellae semen in vtero contentum, & congressus tempore ei aculatum) illam protulerit, quum foetum producere minimè posset, virilis seminis in vtero aut lapsu, aut extinctione à nimia matricis impuritate ac plenitate, ob ichorum & superfluitatum redundantiam. Causam attulimus
cur membrana portentosa in muliere hac genita fuerit: nunc verò cur tota bullis aquosis extantibus redundaret, dicamus. Id quidem etsi inuestigatu difficile haberi possit, nihil tamen tam arduum tamque difficile, quin intenta mentis acie, si quis penitus rerum naturam spectet, non quiduis

Lib. de na.
pueri.

Arist. li. 1.
de cœlo &
mundo.
Gal. lib. 1.
de vsu par.
cap. 23. &
lib. 7. cap.
8. & lib. 9.
cap. 4.

- uis improbo labore inueniat. Itaque facilis erit huius euentus inuentio & explicatio, si quis spumæ & ampullarum generationem nobis & ab Aristotele & Galeno traditam expenderit. Omnis spumæ generatio ex duarum substantiarum mistione constat, spirituosâ altera, altera humida, aquosâ & lenta. Fit autem earum mistio ambabus quidem substantiis à motu valido in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis inde protuberantibus atque genitis. Quum enim spiritum aut calore aut motu agitatam commoueri contigerit, sursum fertur : & nisi quid validius obster, seseque motui nativo opponat, in suam se regionem vindicat. At ubi validiore ac densiore quapiam materia inclusus, à cursu & nativo suo motu re-
Arist. li. 10. problem. 2. & Gal. Com. 43. lib. 2. aphor. 16.
 flectitur, tum prorsus in aliena materia vi inclusus manere cogitur, seseque ut potest spirituosâ illa materia efferens, bullas seu ampullas parit : quæ prorsus nihil aliud sunt, quàm aeris in substantia aquea conclusi & extantis miscella. Bullas has modò tenues & paucas, modò multas & crassas fieri contingit, pro varia aëreæ atque aquosæ substantiæ mensura. Vbi enim spirituosæ quidem substantiæ copia subest, exigua verò aquosæ, tum sanè tenues & facillè dissolubiles, nec admodum multæ ampullæ gignuntur : contrà verò ubi aqueæ multum, aëreæ minus substantiæ in miscella apparet, crassiores tum & dissolutu contumaciores ampullæ gignuntur. Quò
Ampulla quid.
 etiam vel motus validior, vel calor exagitans amplior fuerit, si talis subsit materia, ampullæ seu bullæ multò plurimæ fiunt. Quæ causa fuit cur in muliere hac tam numerosæ ampullæ membranam vndique sepientes generatæ fuerint. fuit enim validus motus in materia spirituosâ & aquea in utero suscitatus à mulieris calore satis potenti. erat enim optimo corporis statu prædita mulier, & calore nativo multo abundans, utpote calidi & humidi temperamenti, & in ætate florenti constituta. Sic namque, quum in utero multa subesset materia bullarum generationi idonea, validus motus, & fortis pro sexus ratione calor, plurimas tales inde genitas fuisse bullas consequens omnino fuit. hæ enim spumæ & bullarum causæ
Arist. li. 1. de gener. animal. lib. 2. aphor. 43.
 à Galeno necessariae atque præcipuæ esse statuuntur. Validum motum spumam & bullas creare, iratum à ventis mare indicat, tum & currentes generosi equi, & irati venatione apri, quorum ora spuma multa albescunt ob validum motum : quemadmodum in lebetibus aquæ feruentis, caloris merito bullas multas excitari cernimus. Sic etiam eadem ratione censendum in animalis corpore, ob harum utramque causarum, vel ob complexum ambarum simul, ampullas multas creari, uti in hac monstruosa membrana in utero foeminæ huius genita cernere fuit. A valido namque motu materis, à forti calore excitato, talis contigit bullarum generatio, uti antea à nobis dictum. Iam verò quibus auxiliis, & qua medendi via pauperculæ huic mulieri in tanto discrimine positæ, opem tulerimus, explicemus, sicque observationi huic finem imponemus.
CYRATIO.
 Quum mulier hæc ad eum quem diximus modum affecta, triduum totum in enixu laborasset, adstante mulierum & obstetricum turba, nec quicquam in partu proficeretur : accersit tandem ipse, inuenioque deie-

etis viribus esse ægram, insigni nausea & vomitu penè continuo affectam, & crebris animi defectionibus oppressam. Quæ quum spectassem, ægrotati valde timere coepi, putans in vtero foetum consistere mortuum, nec posse ipsam præ virium imbecillitate enixibus sufficere. Sed tamè ægram bona spe esse iubeo, hortorque vt animi resumptis viribus totam se partui apparet, strenuamque se præbeat: me omnibus artis præfidiis opem illi laturum bona fide spondeo. sic enim decet generosum medicum non terri grauitate casuum qui in morbis spectatur, vt Gal. lib. 3. de crisibus rectè admonuit: & officij sui est, ægrum perpetuò consolari, nec vnquam eum ab spe deponere, etsi desperata salus videatur, vt Damascenus lib. 10

Aph. 38. aphorismorum scitissimè scripsit. Itaque mox ad curationem conuersus, iusculum ex vitellis duobus ouorum cum paucò vino albo, saccharo & cinnamomo ad instaurandas vires dari iubeo: quòd compertissimum haberem, & mihi crebra experientia exploratum, id iusculum citissimè vires defectas emendare. quod ex ingredientium natura diiudicare quis facile poterit, & mihi est per familiare tali iusculo in virium imbellicitate summa vt, modò febris vehemens non subsit. Dato iusculo mirificè post aliquid temporis vires sibi resumere ægra testata est, moxque ad partum accelerandum me conuerto, fotibus, linimentis, potionibus, in hunc qui sequitur modum.

Fotus. ℞. Maluarū, althææ, amborum cum radicibus ana M. 20
ij. acanthi M. j. caulium rubeorum, artemisiæ, matricariæ, hyssopi, origani, pulegij, calaminthæ, ana M. β. florum chamæmeli, meliloti, roris-marini & genistæ (aperiendi namque & referandi vires genista habet) ana P. j. seminum lini, althææ, fœnogræci, ana 3 j. caricarum pinguium numero xxx. aristolochiæ vtriusque (valde namque partus adiuuant) ana P. j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in aqua & oleo cõmuni, ex qua foueri calidè vniuersum ventrem, & quæ ad pudenda attinent partes iubebam, idque non semel, sed repetitis vicibus. Atque post fotum mox sequenti linimento muliebria inunxi:

Linimentum. ℞. Olei liliorum, de semine lini, violati & lumbricorum, ana 3 j. axungia gallinæ recentis sine sale 3 j. 30
butyri recentis 3 ij. mucaginis caricarum & seminis lini, ana 3 j. pulueris aristolochiæ vtriusque, ana 3 j. β. myrrhæ electæ 9 iiij. croci 3 j. artemisiæ siccæ vnciam vnā semis, ceræ quantum sat est. Fiat linimentum, quo pectinem & pudenda inungi post fotum iubebam, & mirificè profuit. Sentiebat enim ægra se plurimum doloribus alleuari, & ventris onus deorsum trudi. Quin & vesicis suillis oleo calente plenis, in quo artemisiæ & althææ atque calaminthes folia cum floribus anthemidis incoqui iusseram, foeliciter vsus sum, his ventri admotis. Potiones duas dedi partum accelerantes.

Potiones ad partum facilitandum. ℞. Interioris cinnamomi electi 3 j. myrrhæ electæ 9 iiij. pulueris aristolochiæ longæ 9 ij. syrupi de artemisia vncias duas, aquæ decoctionis maluæ & petroselini Macedonici (mirificè enim meatus aperit) quantum sat est; pulueris diamargariti frigidi 3 β. Misce, potio paretur. Nec solùm iis quæ à facultate elem

- tate elementari facilitandi partus vim habet usus sum, sed & iis quæ à tota substantia operari dicuntur. Lapidem namque aëtiten finistræ coxæ alligari iussi, & post paululum moræ, prodiit maxima cum angustia membrana monstrosa illa qua de nunc agimus. Sed mox illa eiecta, lapidē amoveri iussi. si namque diutius perstaret, vi potente sua matricem attraheret: ut in Ponsoni Ioberti ciuis Valentini, & Valētiæ Allobrogum Urbani prætoris vxore perspexi: cui difficili partu laborati, quum mulierculæ lapidem aëtiten magnum cruri adligassent, & edito partu, per imprudentiam & obliuionem lapidē à crure non amouissent, post paucas horas foras prodeunte matrice, mortem miseræ laboranti attulit. Sed ad nostram ægotantem redeuntes, dico in emissionē membranæ tantum virium dissolutum fuisse, ut mox à partu quasi mortua constiterit mulier, sine voce, sine sensibus, sine pulsu relicta, ut mortuam potius quàm viuentē dixisses. Sed vini meri ac generosi potu, & aromaticis potionibus fota (quæ potionēs ex confectiōe alchermes Mesuei, puluere diambæ & diamargariti frigidi constabant) sensim vires recuperavit. Dabam autem pro alimento succum carnis & iuscula adstricta, quæ Consummata vulgus vocare solet. Tantum autem Dei gratia curando profecimus, ut tandem integrè ægra conualuerit, superstitēque adhuc viuit. Quemadmodum & Constantia obstetricis filia, quæ parem & ipsa membranam bullis confertissimam eiecit: sed minore quàm hæc labore, minorēque periculo. Vtramque immensa sua bonitate & gratia seruauit, qui solus mirabilia facit Deus optimus maximus, qui sit benedictus in secula.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM libri primi finis.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRAN- CISCO VALLERIO LA

MEDICO AVCTORE,

LIBER SECVNDVS.

OBSERVATIO PRIM A.

*DE locustarum prodigioso apud Arelaten prouentu, sata, viren-
tēque omnem herbam morsu vredinēque vastantium, sub annum
à redempto orbe M. D. LIII. aestatis initio, ubi prope solstitium
aestiuum esset sol, satāque ad maturitatem accederent.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

R E R V M natura parens, eadēque fidissima
nutrix, præpotentis Dei feminibus grauidata, mi-
rificam nobis vario conceptu suo & partu, cum
admirandi sui, tum numinis colendi materiam
præbet. Nam quum ea nobis tā multas, tam inter
se formis ac viribus dissidentes, tam monstrosas
interdum rerum formas pariat, tam multa stir-
pium, arborum, fruticum, plantarūque genera:
tam multas terrenorum animantiū, alitum, reptilium, insectorūque spe-
cies: quis non tantam naturæ potentiam admiretur, & Dei optimi maxi-
mi numē, vnde hæc profluunt, toto pectore colat ac veneretur? Quamob-
rem magna numini habenda gratia est, quod nobis philosophiæ munere
atque adiumento (quo nullum maius, nullum admirabilius mortalium ge-
neri à Deo datum est) id cognoscendi quod arduum esset atque arcanum,
inque naturæ sinu reconditum, nobis potestatem fecit. Recondita autem
ea esse in natura maximè dicenda sunt, quorum euentus ratio non satis
perspecta nobis ex naturæ promptuario reddi potest: qualia sunt quæ ab-
ditas sui ortus atque effectorum causas habent, & à tota vocata substan-
tia operantur: quæ item monstrosa, prodigiosa, ominosa, portentosaque
habentur. Dissident enim hæc inter se plurimum: nec quum eueniūt, eorū
sunt satis nobis perspectæ rationes, quod naturæ ingeniūque nostri vires
prætergredi, præterque naturæ ordinem fieri raro & prodigioso suo euen-
tu maxi

Recondita
que dican-
tur.

tu maximè videantur. vnde horum euentuum adferre causas omnium difficillimum semper habitum est. Quamobrem quum mihi in præsens de locustarum in agro Arelatenfi populariter grassantium, cunctaque morfu, vredine, vastitateque necantiu infœlici prouētu, origine ac causis dicendū sit, si nō satis acutè argutèque id præstitero, danda mihi ob rei tum nouitatem, tum difficultatem venia erit. Etsi enim nouum non est, id animantiu genus in varios terræ tractus delatum, & quibusdam etiam locis peculiare esse, vt Lemno insulæ, Cyrenaicæ regioni & Syriæ, cladémque segetibus ac plâtis sæpenumero intulisse: (quod Plinius testatur) illud certè nouum haberi debet, rem tantam methodo attigisse, & tam portentosi euentus significationem, originem, causas, tum noxam atque remedia attulisse. Quod sum ego hac narratione effecturus, ab ea cœli aërisque conditione exorsus, quæ pestem hanc inuexisse in agrum Arelatensem nostrum videtur. Illud itaque in primis sciendū, in eo terræ tractu, ac ferè in omni Narbonensi Gallia, sub annum M. D. XLVIII. imbres plurimos atque diuturnos sub vergiliarum occasum, præcedētēque autumnum decidisse: quorū impetu & diuturnitate madefacta terra, solutisque eius meatibus, flumina omnia, riui, paludes, stagna, maria, alueos quæque suos egressa, vastata alluione terras compleuerint, eas præsertim quæ & in planitie posite, & magnis fluminibus marivæ proximæ essent. Qualis quum Arelatensium ciuitas sit, quæ & mari vicina satis, & vastis paludibus Rhodanóque amne circumsepta, agróque frumentario plano latè pateat: effectum est vt totum in alluionem abierit, latè se fundentibus aquis, séque ita in altum tollentibus, vt altissimas ferè turres æquarent. Cuius rei nobis euidentestimonium, turris ad salebrosū eius vrbis pontem (vulgò, *Le pont de Crau* vocant) posita dedit, quæ multa sui parte aquis operta, fastigio tantum suo cōspiciebatur: ob rei que nouitatem, eius vrbis magistratus, quæ se aquæ ad turrē sustulerant, signato lapide, perpetuam duxerunt memoriam conseruandam in futura tempora. Ab hac itaque portentosa præhumidâque anni constitutione, magnæ deinceps siccitates consecutæ sunt, quinque scilicet insequentibus annis: vt ad deposcendâ è cœlis pluuiam supplicationes publicæ dies plurimos decreta sint, diuisque nuncupata vota. Vt enim magnam siccitatem magni imbres sequuntur: sic contrà largos imbres magnam siccitatem consequi (siquid Aristoteli creditur) est omnino necesse: quod plurimis decidentibus pluuiis exhaustus sit vapor omnis humidâque exhalatio, vnde siccitates oriri consequens quidem sit. Contrariis namque rerum æternitas constat, & sibi mutuò temporum vicissitudines alternatim succedunt. Perennem itaque siccitatem hanc quinque fere annorum, præincipientem generationis locustarum in agro Arelatenfi fuisse causam, planè censendum est. Siquidem est horum animantium sicco vere (vt Plinius testatur) maior prouetus, quum vernis aquis eorum intereant oua. Quamobrem quum non solum ver ipsum, sed & tota plurium annorum constitutio sicca, multisque flatibus Boreæ Austrisque siccis exposita fuerit, accedente ad hæc regionis tum planitie, tum caliditate, has gigni pestes necessarium omnino fuit. sic enim ea de re Aristoteles:

Lib. I. I. natur. hist. c. 29.

Lib. I. I. natur. hist. c. 29.

Lib. I. I. natur. hist. c. 29.

Lib. 5. de les. Primordium, inquit, generationis eorum quæ ex vermibus proueniunt „
 hist. ani- animalium, aut à sole, aut à spiritu (hoc est vento & aëre) præstatur. Et rur- „
 mal. ca. 19. sus de coitu & partu locustarum agens: Vere, inquit, è terra emergunt: lo- „
 Ibidem. cis montanis, aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis atque rimosis. Ea- „
 demque ferè Plinius. Nimirum igitur, si æstuosa siccaque tam multorum „
 annorum constitutione eiusmodi animantium copia genita sit. Sol enim „
 generationis non insectorum tantum animantium, sed & omnium est au- „
 ctor. Siccitas autem insectorum animantium generationi magis quam hu- „
 miditas idonea est: quod humiditate & imbribus vernisque aquis eorum oua „
 Lib. 11. na intereant, (vt auctor est Plinius) siccitate sit horum maior prouentus. Sic- 10 „
 tur. hist. c. citatem itaque quæ per quinque hos annos proximos intensa viguit, fla- „
 29. tuosamque constitutionem, huius monstrofi euentus causam extitisse pro- „
 comperto habendum est. Quæ enim ex vermibus insectorum genera na- „
 Lib. 5. de scuntur, ea (siquid Aristoteli creditur) à sole & spiritu generationis suæ ini- „
 hist. ani- tia ducunt. Oriri autem à vermibus locustas idem ipse Aristoteles in hæc „
 mal. ca. 19. verba tradit: Pariunt, inquit, locustæ in terra fixo cauliculo, quo mares va- „
 Lib. 5. de cant, ac vniuersæ & loco eodem foetum deponunt, ita vt quasi fauus esse „
 hist. ani- videatur. hinc (subdit) vermiculi speciem ouigerentes. oriuntur: qui terra „
 mal. ca. 28. quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, qua disiecta emer- „
 gunt locustæ ac euolant. Hæc de locustarum ex vermibus generatione „
 Aristotelis mens atque sententia est. Cur verò montanis editisque locis 20 „
 haud perinde atque planis rimosisque locustæ proueniant (quod Aristo- „
 Ybi supra. teles Pliniusque affirmant) in promptu causa est, quod montosa loca frigo- „
 ribus ingentibusque flatibus exposita quum sint, horum generationi mi- „
 nus idonea habetur: tum quod ob situs asperitatem eò ferri commodè lo- „
 custarum genus, nec inibi degere opportunè possit. Nam quum saltu po- „
 tissimum id animantium genus victum sibi quærat, sitque infirmis crui- „
 ribus, atque foemoribus, efficitur profectò vt in præruptis & editis locis „
 difficillimè agere possit, in planis commodius. facilius namque est pla- „
 na quàm montosa saltu perreptare, quod locustæ faciunt: ac proinde re- 30 „
 Lib. 5. de ciusimè ab Aristotele dictum videtur, montanis locis aut tenuibus, locu- „
 hist. ani- stas non gigni: planis & rimosis gigni. Sed cur id? quod videlicet plana „
 mal. ca. 19. & calidiora esse montosis soleant, & pabuli ditiora. Rimosis autem locis „
 ob id magis gignuntur locustæ, quod rimosa quæ sunt, tum calidiora, tum „
 sicciora esse consueuerint, atque ideo rara magis, ita vt foetum in rimis ter- „
 ræ deponere commodius locustæ queant. Ob id rimosis locis & raris lar- „
 gior horum prouentus, densis & compactis minor: quod densitate strangu- „
 lentur tenelli eorum foetus, hoc est vermiculi illi ouorum speciem geren- „
 tes, qui sunt locustarum soboles futura. Quamobrem quum sit Arelaten- „
 sis ager planus atque rimosus, præsertim qui Chammergi insulæ hæret (est 40 „
 enim is reliquo omni agro Arelatenfi tum calidior, tum etià ob id rarior, „
 rimisque patentior: siccitate atque calore, tum etiam falsugine rimas plu- „
 rimas pariente) fit profectò vt in Arelatenfi agro, siccis & calidis præser- „
 tim annorum constitutionibus, quales nunc præcessere, facilis fuerit ho- „
 rum prouentus. Cur verò non peræquè in omni Arelatenfis agri parte ge- „
 nitæ loc

nitæ locustæ sint (non enim in plano suburbano, vulgus *Le Plan du bourg* vocat) nec eo qui *Tribon* à perfectione dicitur, nec eo item qui lapidosus campus vocatur, innatæ perinde locustæ sint, atque in Chammergi insula reddere rationem haudquaquam difficile est. Sunt enim hæc quæ modò recensuimus loca, aut densa, aut humida nimis. pingui enim & soluta & plerunque densa humò *tribon* & suburbana planities constant. Lapidosus verò campus (quem vulgus *La crau* vocat) tenui nimis, salebrosa astris, & quæ terra & æstiosa quum sit, horum generationi animantium minus idoneus efficitur. Verum etsi ad generationem minimè idonea sunt habenda, contagij tamen noxam & ipsa quoque sensere translatis utique ventò è Chammergi insula eò locustis, quæ volatu atque stridore, tanto impetu tantæque copia eò seipsæ contulerunt, ut gregatim incedentes, magna omnium admiratione, magna etiam incolarum consternatione, cœlum solèmq; obumbrarent. Causas reddidimus, easque è natura, generationis horum animantium, prouentusque ipsorum in Arelatensi agro: verum, prohi dolor, amplior certiorque adferenda nobis portentosi huius euentus ratio est, quæ non in naturæ ordinem redigenda, non in annorum & aëris constitutionem cogenda, sed in numinis iram, hac veluti peste hominum scelera vindicantis, sit summa ratione reuocanda. Hisce enim prodigiis, cœu

1° iræ suæ internuntiis, indignationem nobis suam Deus declarat, seque nobis infensum testatur. Pharaoni namque Dei mandatum contemnit, vastitatem inferri Deus locustarum ominoso prouentu comminatur: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. Sin autem resistis, & non vis dimittere eum, ecce ego inducam cras locustam in fines tuos, quæ operiet superficiem terræ: ne quicquam eius appareat, sed comedatur quod residuum fuerit grandini. Corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris. Et paulo post, Operuerunt locustæ vniuersam superficiem terræ, vastantes omnia. Deuorata est igitur herba terræ, & quicquid pomorū in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihil quoque omnino virens relictū est in lignis & in herbis terræ in cuncta Aegypto. Execrationis loco promittit Deus se transgrediētibus madata locustā immissurum, ut Deuteronomij. xxvij. legitur: Sementem multā iacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ deuorabunt omnia. Nec solum hanc Deus oraculo suo comminationem testatam voluit, sed & ethnicorum ore proferri: vnde est illud Plinij de locustis ex professo tractantis: Deorum, inquit, iræ pestis ea intelligitur: pestis hoc loco nomine locustarum prouentum intelligens. Annon id ipsum quoque diuino spiritu afflatus rex idem & propheta Dauid cecinit? Dixit, & venit locusta & bruchus, cuius non erat numerus. Ad Dei verbum portēta hæc animantia manare hoc verbo *Dixit* propheta testatus est. Et rur-

2° sus alio loco, Dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ. Quid his verbis clarius? quid apertius ad Dei erga nos furorem explicandum incoelici huius animantis portentosoque prouentu adferri usquā potest? Nos itaque in Dei numen ac voluntatem præcipuè, quæ arcano suo consilio hisce euentis hominum sceleribus atque flagitiis mederi studet, prodigium hoc, potius quàm in aëris annorumque constitutiones meritò

f refera

referamus. Nam etsi locustarū natiua generatio, his quas antea attuli cau-
 sis adscribi merito possit: tam ingens tamen locustarū prouētus, tanta co-
 pia, quæ vastissima terrarum spatia compleuerit, & quæ numerofo exerci-
 tit sara, hortos, vineas, prata, omnēmque virentem herbam depasta sit, &
 quæ se demum in tecta & adeis proripuerit, cœlumque volatu obumbra-
 rit: (quæ nos cuncta hoc Iunij mense, sub solstitij æstiuū initia, non sine ma-
 gna animi consternatione ac metu conspeximus) vt, inquam, tam omino-
 sus prouentus in naturales causas referatur, vix mihi fieri posse videtur.
 Miraculo ego profectò, & Dei numine, magis quam naturæ per se agentis
 actione effecta hæc fuisse iure existimo. Sed recētis iam causis omnibus,
 ad significationem rari huius euentus paulò propius veniamus. Quæ raro
 & præter naturæ ordinem fiunt, etsi naturæ ductu quodam fieri, sed impe-
 dito tamen dicantur, portenta huiusmodi interdum atque prodigia, non
 nunquam ostenta nuncupari solent. Portenta quidem, quum quæ accidunt
 naturalia sunt, raro tamen se ostendunt, & futurum aliquid, temporis ali-
 quo interuallo, denuntiant: in quo genere cometes sunt. Prodigia, quasi
 præfagia aut prædictiones quædam antiquis dicta sunt, earum scilicet re-
 rum quæ mox futuræ euentu vno aliquo designantur: vt aëris insolitæ in-
 calore, frigore, imbribus, ventis, & præter natiuas temporum constitutio-
 nes, apparentes mutationes: quæ quum accidunt, mox vel pestes, vel popu-
 lares morbos venturos prænuntiant. Vnde prodigium quasi porro agentū
 plerique dictum volunt. Ostenta verò ea dici video, quæ statim futurum
 aliquid indicant, quasi ab ostendendo dicta. Nec tamen tam insciens sum,
 quin confundi sæpenumero ista ab auctoribus, & pro eodem significato-
 accipi sciam. Quid verò tantus hic locustarum prouentus futurum indi-
 cet, etsi prædicere temerarium fortasse fuerit, quòd quæ statas & antegres-
 sas causas naturæ lege non habent, de his ferri iudicium minimè possit: cer-
 tum illud tamen haberi debet, magnum aliquod malum ab his portendi.
 Plinius certè annonæ caritatem prædicere non veretur: Quod maximè
 miremur (de locustis agens, inquit) famem quoque, quam propter, externa
 pabula petiere, sciunt imminere. quòd scilicet segetū erosione, consum-
 ptione ac morfu, penuriam futuram non tam præmonstrare, quam reue-
 ra efficere videantur. Nec verò hac in parte Aqueo Plinij interpreti assen-
 tiri possum, qui suo sensu partē hanc emendare volens, pro imminere, mi-
 nuere apponendum censuerit: vt hic sit sensus, locustas ob famem quam
 minuire sciunt, externa pabula petere. Sed ridiculum hoc, & Plinij maie-
 state indignum, qui tam infans non fuit, quin probè intellexerit, locustas
 atque adeo omne animantium genus, pastu famem minuire. Hermolaus
 quidem imminere, non minuire legit. Sed illud potius voluit Plinius, præ-
 sentire futuram frugum cladem locustas, ob id externa pabula petere. nec
 id profectò iniuria. Nam quum ab hoc insectorum genere vredine maxi-
 mè tentetur terra in quam incubuerint (vrunt enim ea quæ morfu contin-
 gunt, instar ignis: quòd & excrementum habeant acre, mordax & virulen-
 tum, & saliuā seu viru quodam luteo, quod ab eorum ore profluit, sara so-
 lūmque ipsum vratur, & in squalorem abeat) fit profectò vt ferendis se-
 getibus,

Lib. 11. na-
 tur. hist. ca.
 29.

Aqueus
 carpitur.

Lib. Casti-
 gationū in
 Plinium.

getibus, atque copia promouendis minus idonea terra huiusmodi habeatur. Ob id fortasse Plinius famem earum prouentu imminere dixit: vel quod nimia siccitate premi terram significant, vel quod ab earum morfu terra vratur. Non enim nisi siccitatibus magnus est locustarum prouentus, vt antea ex Plinio docuimus. Ego verò, à nostris, hoc est medicis, probè edoctus, populares futuros morbos, non minus quàm penuriam & caritatem annonæ vereor. Nam quum ab occulta aëris putredine, abditæque causa aliqua, præsertim verò alimentorum prauitate, aut aquarum corruptela, populares oriri morbos constans omnium sententia sit: metus est, 10 ne tanta huius animantis præsens copia, oleribus atque fructibus quibus se applicat, plurimum contagij tetro morfu inferens, grauem noxam inferat: præsertim quod morientes pleræque ex ipsis nidorem atque putredinem aëri committere possint: accedente ad hæc aquarum quæ in sata adhuc virentia eo anno grassata est alluione, quæ quum frumenta multo plurima diuturna sua mora corruperit, ita vt meti ac colligi vix potuerint, putrescere nimio humore bonam segetum partem necesse fuit. Cuius sanè putredinis mox sese vis ostendit plurimis Chammergi insulæ locis, in quibus stataria facta imbribus aqua frumenta vastauit. Illac namque transeuntibus tetrum odorem erat experiri, ex sublatis in aëre vaporibus 20 malis, qui aërem omnino malè afficerent. Et reuera oboriri iam populares & mali moris febres incipiebant, ni Etesiarum flatu restincta vis morbi fuisset. Habent enim Etesiarum venti siccandi & repellendi seminarij morbi popularis vires, æstatemque salubrem pariunt, vt doctè Galenus sensit. Atque hæc de significatione præfagióque abundè dicta sint. Nunc de locustarum origine, & ea quam segetibus inferunt noxa, deque animantis ipsius forma dicendum. Oriuntur porro locustæ ex locustarum semine. Insectorum enim genera quædam ex animalibus generis eiusdem procreantur, vt phalangia & aranei ex phalangiis & araneis: vt bruchi item, locustæ & cicadæ: quæ doctæ Aristotelis sententia est. Nonnulla non ex animalibus, 30 sed sponte, aut ex rore qui frondibus insudat, verno scilicet tempore: aut ex coeno fimouæ putrente, vt erucæ, papiliones, ricini, scarabei, ascarides, tineæ. Quæ porro insectorum ex animalibus generantur, ea porro vermem quendam omnia pariunt. Vermibus verò ipsis, non parte aliqua, sicut in ouis, animal creatur, sed totus vermis accrescit, & particulatim discretus formatur in speciem destinati animalis. Commune autem omnium vermium est, & eorum quæ ex vermibus proueniunt animalium, vt primordium generationis aut à sole, aut à spiritu præstetur. Sic autem procreantur: Planis & rimosis locis in terræ rimis sua oua deponunt locustæ: quæ quidem oua durant hyeme in terra, ineunte æstate proueniunt ex foetu an 40 ni superioris locustæ. Vniuersæ autem loco eodem foetum deponunt, ita vt quasi fauus esse videatur. hinc vermiculi speciem oui gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, qua dissecta emergunt locustæ atque euolant: quarum tam mollis foetura est, vt ad tactum leuissimum dilabatur & pereat. Nec summæ telluri partus committitur, sed paulò altius: cōcoctione inibi peracta exeunt ex terreno il-

Com. 2. in
3. lib. de po-
pul. morb.
Hipp.

Ex Aristot.
vbi sup. ca.
19. & 28.
& lib. 1. de
gener. ani-
malium c.
16.

Partus & lo amiculo nigrantes & paruae locustae. Pariunt veris exitu, & statim à par-
 mors locu tu moriuntur, vermiculis circa collum innascentibus, qui eas strangulent:
 starum. eodem quoque tempore obeunt mares. Intereunt porro locustarum oua
 Vbi suprâ. autumnalibus aquis, quum nimis inceserint, ut Aristoteles vult: aut ut Pli-
 nius, vernis aquis: sicco autumno largior prouentus, ut iidem auctores
 Locustarû affirmant. Est autem locustae mira forma atque effigies, miro quodam ar-
 forma. tificio fabricata. Incisuris vniuersa compago constat, pro insectorum mo-
 re atque natura. Alatum animal est: alas autem vtrinque duas habet, ad
 scapularum commissuram infixas. Quae superiores sunt, & tergo insident,
 vario colore interpunctae atque discretæ maculis nigris, alis phoeniceis seu 10
 badio colore præditis superincumbentibus visuntur. In imo aliae vtrin-
 que substernuntur, tenues admodum, albicantes, & ex lato in arcum de-
 finentes, instar alarum quae aibus insident, aut velinauis: his passis aëra
 quatientes ac diuerberantes volant. Secundum dorsum scapulis commis-
 sura quaedam imminet, membrana duriore intacta, ex qua sonum atque
 stridorem edunt. non enim anteriore parte sonum, sed posteriore emit-
 Vbi suprâ. tunt, ut experimento didici, Pliniusque affirmat. Capiti porro secundum
 oculos cornua tenuia prominent duo. Facies autem torua apparet &
 oblonga, incisuris aliis super alias incumbentibus, & os integentibus. Ori
 porro duo tantum parte superna insident dentes, durissimi, lati ac nigran- 20
 tes, quibus segetum aristas graui morfu erodunt ac frangunt. Thoracem
 habent angustum, cartilagosum & durum: aluum mollem & longam,
 quae motu dilatato & adstricto, pulmonum vice mouetur ad auram ca-
 ptandam. Cruribus sex innituntur, quatuor primoribus tum minoribus, tum
 tenuioribus, & ad superna magis positis: posterioribus duobus crassiori-
 bus, & ad motum valentioribus, miroque artificio variegatis, & angulis
 acutis intercurrentibus artificiosè delineatis, quibus saltantes vtuntur.
 Prioribus enim cruribus apprehendunt manuum vice, ac continet: poste-
 rioribus saliant. Sunt autem posteriora haec colore rubra, ac denticulis in-
 star ferrae munita, ut se illis in sata proruentibus fulcire, adherereque fir- 30
 Lib. 11. na mius ascensu suo possint. In India (quod Plinius scribit) tantae magnitudi-
 tur. hist. ca. nis esse traduntur, ut ternum pedum longitudinis quum sint, ferrae vsum
 29. cruribus ac foemoribus suis quum inaruerint, incolis præbeant, qui locu-
 starum arefactis cruribus pro ferra vtantur. Mirifica verò locustis con-
 cumbendi ratio: quod à me visum in literas dare non pigebit, monimen-
 tisque naturae miracula enarrare. In hoc enim inauspicato tantarum lo-
 custarum prouentu, quum vires ingenij exercere pro virili mea vellem,
 omnem earum rationem indagare experimento volui. Itaque concum-
 bentes locustas quum plurimas cepissem, haec deprehendi: Coeunt mare
 foeminam dorso superueniente: (est autem mas foemina semper eo in 40
 genere breuior atque minor) mas autem in concubitu cauliculos duos
 acutos, quos ad dorsi extremum paulò reliquo corpore prominentiores
 habet, obrorta ima corporis parte & inflexa, atque ultimo caudae reflexo,
 in foemellae uterum immittit. Nam quum spicula illa duo, de quibus mox
 dixi,

dixi, dorso incumbencia mas habeat, immittere ea in foeminae uterum non posset, ni auersa cauda flexili sese illi copularet. Arcuissimè verò diu- que coniunguntur, vt vix auelli semel copulata queant: ita vt etiam salien- tes, è loco motæ non disilient, nec nisi magno conatu auulsæ discludan- tur. Foemina verò maris amplexu aluum intèrè mouet, & se ima parte ma- ri applicans, illum diutius continet, modò hiatu vuluam aperiens, modò eandem coarctans: atque dum hiatu patet uterus, tum mas sese penitus in- imum foeminae insinuare satagit. Visunturque meatus duo in foeminae pu- dendo, interstitio quodam disuncti, & crassiusculo quodam operimento
10 contacti: quod quidem externa sui parte nigricat, atque durum penèque cartilagineum, interna leuiter hirsutum, rugisque quasi quibusdam sca- brum videtur, ad cuius operimenti fundum uterus colore albicans instar muliebris pudendi cernitur. Hæc à me conspecta & animaduersa, digna omnino censui quæ literarum monumentis traderentur. De noxa quam locustæ inferunt, modò agendum. Nocent porrò morfu & vredine: vnde
,, Plinius, Dira messibus contegunt nube, multa contactu adurentes: om- Vbi suprà.
,, nia verò morfu erodentes, & fores quoque tectorum. Hæc à locustis no- xa. non solùm enim segetes morfu perdunt, sed prata, hortos, vineas, & quicquid in agris viret. Contactu verò terram vrunt, tum salua lutea, bi-
20 liosa, & acri, quam multam ex ore rodentes fundunt: tum etiam excre- mento quod ex aluo emittunt. est enim excrementum id graue, acutum, nigrum, mordax, & vrens. Veneno autem minimè nocent, vt quo careant. Quin & hæ in vsum nonnullis gentibus veniunt. Parthis (quod Plinius scribit) hæ in cibo gratæ. Pars quædam Aethiopum locustis tantùm viuunt, fumo salæque duratis in annua alimenta, vt Plinius, Strabo, Diodorus, So- linusque testantur. Non itaque venenosæ haberi debēt, quum sit venenum tota sua substantia naturæ nostræ contrarium, naturam omnino euertens atque corrumpens, pugnētque ex diametro cum alimenti natura: vt cuius proprium sit nostri corporis augere familiaritate sua substantiam, veneni
30 perdere: vt docta Galeni & Dioscoridis sententia est. Hic enim Aphros qui Leptin incolunt, locustis abundè vesci præter memoratos auctores lib. 2. testatur. Sed quum tanta sit animalculi huius noxa, tanta clades, nul- lūsne remedio locus erit? nullum auxilium huic pesti opem ferre possit, qua segetes illæse seruari ab hac peste queant? Erit sanè remedio locus, si Dei indignationem atque iram (à qua malum hoc prouenire, non de Ethnicorum modò sententia, sed ipsiusmet Dei testimonio adstruximus) si, inquam, Dei iram deprecari fuerimus, nos ipsos sub potenti manu Dei submittentēs, vt Petrus iubet: omnem curam nostri omnèque studium
40 in illum reiicientes, illi nos supplicibus votis submiserimus. Illi namque cura est de nobis, & quum iratus fuerit, misericordiæ recordatur. Itaque si nos iuste ambulauerimus coram Domino, illius præcepta sectantes, at- que è natura, hoc est lege & æquitate vixerimus, nihil sceleratè, nihil tur- piter, nihil iniquè agentes, noxium omne, vt Dominus dixit, à nobis exi- gemus: si item illud à Deo supplicibus votis ac pia mente poposcerimus,
f 3 ne in

Lib. 11. na-
tur. hist. ca.
29.Vbi suprà:
Strabo lib.
16. Georg.
Diodorus
lib. 4. bi-
blioth.Solinus in
polyhist. c.
43.Gal. lib. 1.
simpl.Diosc. lib.
2. & 6. de
medica ma-
teria.

1. Petri 5.

Deuter.
28.

ne in furore suo nos arguat, neque in ira sua nos corripiat. Hæc perfecta huius medendi mali ratio, hoc summum (vt nostri vocant) alexipharmacum erit. Sed siquid etiam in natura positum est, ne id quoque omittamus. Pleraque ab Aristotele, Plinio, & Palladio in eam rem præscripta sunt.

Lib. 4. de
hist. anim.
cap. 8.

Lib. 11. na
tur. hist. ca.
29. & 53.

Scribit Aristoteles sulphuris odore infecta omnia necari, item cornucerviini incensu, aut styracis suffitu. Ego in ceruini cornus penuria, bubulo cornu accenso suffiendam terram censeo. Olei aspersu idem fieri, si eo infecta animalia aspergantur, Plinius arbitratur, qui & ipse locustas debellandi pulchram ex Cyrenensium legibus rationem tradit. In Cyrenaica regione, inquit, lex est ter anno debellandi eas. Primò oua obterendo, dein- 10 de foetum, postremò adultas. desertoris poena in eum qui cessauerit. Et in Lemno insula, subdit, certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari imperio coguntur. Ad hanc ego rationem animum applicans, ciuibus nostris bona ratione consului, vt edicto publico præmia certa proponerentur plebi, cogere- 20 tûrque plebs omnis ad hanc depellendam pestem, terra primùm suffosa ligonibus, earum oua obterendo ac dissipando, foetus & adultas ad internecionem dedendo. Id qua arte factum sit breuiter dicam. Edicto per publicum præconem prolato, ad consules accurrit omnis plebs, atque feruitia in primis, quibus ciuitas ea abundat: in singulas enecatarum libras 20 quadrantantes duo de publico deferentibus eas ad magistratum dabantur. Itur confertissima manu in omnem Arelatensem agrum, quò se pestis ea locustarum demiserat, præsertim in Chammergin insulam. Effoditur terra vbique, obteruntur oua: foetus verò sic enecabantur, linteis vastis & altis, prælongis hastis affixis, cingebatur ea terræ portio in quam plebs se contulerat; moxque magnis clamoribus confertim editis perterrebantur locustæ, & clamorem strepitumque fugientes, in oppositam se partem conferebant. Ibi verò plebs multa tacita eas operiebatur, & gregatim incedentes iniectis linteis comprehendebant, & in saccos vastissimos demittebāt. Tum & alia arte deiiciebantur, flabellis multis aër quatiebatur: aërem di- 30 motum auersantes, sese aliò locustæ conferebant, nempe in oppositam vnde deiiciebantur partem: mox ibi fossæ erant magnæ apparatus, in quas ventum fugientes locustæ, sese sponte demittebant, quasi à flabellorum agminibus foueam implentibus, ligneis massis contundebantur, vel in saccos ad præmium recondebantur, & magistratui adferebantur. Hæc nostra pestem hanc debellandi ex veterum præscripto ratio fuit: qua factum est, vt intra viginti dierum spacium pestis ea deleta, & ad internecionem om- 40 nino data sit. Palladius certè, ex Democriti summi philosophi præceptis, neque arboribus, neque satis noceri posse à quibuscunque bestiis ad- 40 struit, si fluuiales caneros plurimos, vel marinos fictili vasculo in aqua missos tegas, & sub dio statuas, vt decem diebus sole vaporentur: postea quæcunque illæsa voluerimus esse, ea aqua perfundamus octonis diebus, hoc repetentes, donec solidè quæ sata fuerint, adolescant. Prodest plurimum

Lib. 1. titu
lo 35.

mun abigendis bestiolis huiusmodi, pulueris tormentarij suffitus, & bombardarum raucè sonantium strepitus. Sed hæc artificiosa: naturale illud, si autumno vel vere imbres plurimi decidunt, qui oua nimio humore perdant, foetumque nasci prohibeant. Hisce remediis ad hanc abigendam pestem vtendum ex optimorum sententia auctorum statuo: ad Dei laudem & gloriam, qui sit benedictus in secula.

OBSERVATIO SECVNDA.

10
10
HONORATVS ab Aqueria Meiana Toparchus, patritius Arelatensis, sanguinis copiosissima è pulmonibus reiectione affatim incidente hyeme media, in graue discrimen incidit: quumque una nocte sanguinis heminas plusquam quatuor ore reiecisset, pallidus & propè sine viribus redditus, pulsu exiguo & intersecto, voce tremula, deliquiis crebris, & insomnia oppressus: magnaque cum viscerum omnium duritie atque obstructione, hepatis, ventriculi, lienis, moriturus in horas sperabatur. Liberatur tamen Dei ope & magna mea cura, anno M. D. LXI. mense Ianuario.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

30
30
HONORATVS ab Aqueria patritius Arelatensis, è nobili Aqueriorum, eademque vetustissima familia, natales ducès, vir acer, elegans, mitis, & omnibus naturæ dotibus quæ generosum hominem decent, cumulatè ornatus, mirèque facetus & comis, quum hyeme media Ianuario mense, ardorem in gutture perfensisset dies aliquot, nec ob id tamè sibi vllo pacto cauisset, aut à frigoris intemperantia, quæ tum multa erat, aut victus rationem in melius commutasset: effectum est, vt derepentè in reiectionem sanguinis floridi, tenuis & spumosi, interdum etiam trumbosi, ex ore inciderit, leni præcedente tussi. Affectum hunc Græci, αἱμὴν τοῦ καὶ αἱμὴν τοῦ σπυ, dicunt, id est cruentum sputum. Verum quum & à variis partibus, diuersisque causis tum externis, tum internis, oriri id mali possit (vt & Galeni, & Pauli, atque Auicennæ sententia est) vndenam tanta sanguinis profusio in hoc viro emanarit, perpendendum prius est, vt methodo sanari tantus affectus possit. Itaque & ex pulmonis rupto vase à nimia sanguinis tum copia, tum feruore & acrimonia, & ab internis his causis magis quàm externis malum originem duxisse iure censendum est. Nec ita tamen excludendæ omnino externæ causæ sunt, quin & in hoc affectu in participatum veniant.

Gal. 3. metho.

Paul. lib. 3. cap. 31.

Auic. sen 10. 3. lib. tract. 3. ca. 4.

Sedes affecta & causæ.

f 4 Siquid

Hipp. lib.
5. aph. 24.
Paul. lib. 3.
cap. 31.

Cap. 16. &
18.

Lib. 5. aph.
13.

Gal. 5. me-
tho. Paul.
lib. 3. c. 31.
Aui. sent.
3. lib. tract.
3. cap. 5.

Si quidem à vehementi nocturno frigore, cui frequenter hyeme media se hic vir exponebat, ortum duxisse quadantenus, & vt à causa procatartica, affectum hunc, haud longè à vero est. Frigus namque immodicum venis rumpendis idoneum esse Hippocrates & Paulus scripserunt: perinde etiam atque clamor, si fortis atque intentus sit. In quem sæpe incurrere hic vir sponte sua solebat, quod in risum & iocos pronus quum esset, sæpenu-
rò vocem summo clamore ac risu effuso intendebat: quod huic creando affectui occasionem non minimam præstitisse pro explorato habendum est. quum risus si effusus sit, vehementer thoracis musculos, atque adeò se-
ptum transversum & intercostales musculos exagitet, proindeque sæpe-
numerò tussim vehementissimam excitet, & nimio agitato vasa disrum-
pat, perinde atque fortis & validus clamor: vti nos libro Enarrationum
nostrarum tertio, Enarratione nona, quæ de risu est, abundè docuimus: &
explicauit libro de risu Laurentius Iobertus, vir in re medica clarus, so-
lertisque ingenij atque iudicij, qui in hac ipsa de risu tractatione insignem
profectò nauauit operam, vt in re difficillima versantem, magnam videat-
ur palmam consecutus. Sed ad institutum redeunt, dico manationis
sanguinis in hoc viro has fuisse causas: ex externis quidem, conceptum in-
trò in pectore frigus, clamorem ac risum propè assiduum, in quem con-
tinuò ferè hic vir incidebat. Ex internis verò, sanguinis feruidi atque co-
piofi in venis pulmonis infarctum: quibus concurrentibus causis adaper-
tum fuisse in pulmone vas grande, certa fide coniiciendum artificiosa
coniectura vocata fuit. Id nobis abundè significabatur, tum ex sanguinis
manantis qualitate ac copia, tum ex reiectionis modo. siquidem qui man-
bat sanguis, tenuis, floridus, spumofus erat: à pulmone vtique laci sanguinis
indiciu, siquid Hippocrati creditur iniquenti, Quicumque spumofum
sanguinem expuît, his è pulmoneeductio fit. Tum verò idipsum quoque
ex reiectionis modo ostendebatur. affatim namque & impetu multo rei-
ciebatur, nullo percepto in thoracis partibus dolore, idque non leui co-
mitante tussi: quod quum fit, è pulmone manationem fieri pro indubita-
to habendum est, vt Galenus, Paulus & Auicenna docent. Copiam porro
sanguinis in hoc viro progignebant, tum bona corporis habitudo, tempe-
riésque calida, parum ad siccum inclinans, tum copiosior & lautior victus.
Sanguinem porro acuebant, immodici motus, quibus vir hic obnoxius
erat. Vnde factum est, vt in vasis pulmonis aggesta ex superioribus causis
nimia sanguinis copia, adaperto ore, & acrimonia etiam sanguinis natu-
ram ad id stimulante, sanguinis per os effusio ingens facta fuerit, quæ in
mortis discrimen hominem vocarit: dissolutis vtique à nimia profusio-
ne viribus, inanitis spiritibus, deficiente natiuo calore: qui per huiusmodi
profusiones deficere nullo negotio solet, quum sit sanguis naturæ thesau-
rus, & natiui caloris fomes: vt omnium tum Philosophorù, tum Medicorù
còcors sentètia est. Quid mirum igitur, si interfecta & planè tremula vox in
hoc viro appareret, si deficiens pulsus, si pallor in facie, & quasi mortui
imago, si denique syncopes crebræ accederent, si mors proxima esset, quum
vna no

vna nocte (quæ ut puto quarta à morbi initio erat) ad quatuor fermè he-
minas sanguinis ex ore reiectum sit, & pro Hippocratis sententia sanguis Lib. 4.
aph. 25.
quidem supra qualiscunque fuerit, malus sit? Affectus huius naturam, se-
dem affectam, causas, signa que reddidimus: nunc iam cognito morbo ac
causis, illi ratione optima medeamur.

- Ad hunc nos vocati, quum grauitè vrgeret affectus, huic protinus CURATIO.
ac celeri manu succurrendum duximus. Affectus namque vnde pri-
mum maximèque imminet homini periculum, hic primus curari debet,
pro Galeni sententia, & ad id quod vrget, dirigi omne medentis consi- Lib. 3. met.
lium debet. Itaque protinus è cubiculo turbam omnem, quæ multa
officij causa affinium & sanguine coniunctorum aderat, locum dare
iussi, forasque prodire, præter eos qui ægro necessarij erant. sic nam-
que iubet Galenus, ne videlicet & cubiculi aër incalescat plus æquo Lib. 10.
meth.
nimium hominum frequentia, & æger à tanto confluxu ne terreatur.
Solent enim ægri de se malè sperare, quum circumstare tantam turbam
prope se vident, arbitantes se in discrimine fore, tot ad succurrendum
occurrentibus: tum verò quòd in mulierum turba (ut plerunque fit) vel
nutibus vel tacitis murmurillis malam ægro de se spem iniiciunt. His ego
rationibus multam turbam cubiculo abigendam suasi, ignemque qui tum
2° ob frigoris inclementiam succensus multus in cubiculo erat, extingui
iussi. erat enim cubile camino proximè. In sanguinis autem mana-
tione frigido esse vtendum rectissimè Hippocrates dixit. calidum nam- Lib. 5. aph.
23.
que, eodem auctore, sanguinis profluvia promouet. Mox verò, quum ad- Lib. 5. aph.
16.
stricta esset aluo æger, nec quicquā biduò deiecisset, mollem clysterem in-
dere iubeo: atque interea dum apparatur clyster, poscam deuorandam at-
que gargarisandam do. Silentium ægro impero, vt ne quicquam loquere-
tur, sed nutibus quæ sibi opus essent significaret, atque etiam vt ne magno
respiratu vteretur. vtrunque enim ægris huiusmodi imperandum, Gale-
nus ipse libro quinto Methodi medendi prodidit. Nam & locutio, & re-
3° spiratio vehemens, thoracem atque pulmones exagitant, & ob id sangui-
nem promouent: iure itaque silentium imperatum est. Protinus verò, cly-
steri soluta aluo, sanguinem è vena media dextri brachij auferri venæ se-
ctione iubeo: non affatim, sed bis eodem die, quatuor inter vnā & alte-
ram sectionem interpositis horis. sic namque iubet Galenus, & eo pacto Lib. 5. met.
melius auertitur sanguis, seruatúrque virtus. Quin & in crastinum eius
diei iterum, sed leuiter sanguinem detraximus: quòd & æger viribus vale-
ret, florenti ætate esset, & copioso sanguine abundaret. Vbi hæc peracta
sunt, mox vinculis fortioribus crura brachiaque deligauimus, & multa
posca os colluere, ac portionem etiam deuorare iussimus: vt si quid intrò
4° concretum sanguinis esset, dissolueretur. multos namque trumbos deor-
sum clysteris vsu deiecit, sanguine in ventriculum delabente per gu-
lam. Friccionibus etiam crurum vsi ad auersionem sumus, pro Ga- Vbi suprà,
leni sententia. confluere namque prohibetur sanguis, & quum ad con-
traria reuellitur, & quum ad vicina deriuatur, & per refrigeratio-
nem

nem tum corporis totius, tum partis afflictæ. Quæ verò de profundo sanguinis profluuia erumpunt, per reuulsionem potissimum & derivationem ad vicina, præterea per cibos potionisque, quæ & emplasticam vim habeant, & refrigerent, & medicamenta quæ adstringant, curantur: vt docti Galeni lib. v. methodi medendi sententia est: cui innitentes, vniuersam in hoc homine curando methodū felici successu absoluius, affectui sedula cura omnino intenti. Quum verò sanguis nimium profluere, sistere eum ante omnia potionibus datis adstringentibus, glutinantibus, & refrigerantibus coacti sumus: quòd pro Hippocratis sententia, affectum huiusmodi curare acerbis & refrigerantibus oporteat. Hæc itaque potione bis, ter etiā 10 in die data, vsi fuimus: ℞. Lapidis hæmatitis cum aqua plantaginis loti, coralli rubei similiter loti, ana ℥ iij. terræ Lemniæ, quam sigillatam vocat 3 ij. (etsi ea omnino inuentu rara sit: forte fortuna oblata dono ægro tum ab amico singulari fuerat, singulare profectò ad morbum leuandum præsidium) margaritarum splendidarum 3 j. β. seminis plantaginis, arillorum vuarum exsiccatorum, ana 3 j. Miscerèdiganur omnia in tenuissimum pollinem, addendo trochiscorum dia electæ (de carabe officinæ vocant) 3 j. Atque ex hoc puluere ad sistendum sanguinem efficacissimo, drachmam vnā cum dimidia ex aqua plantaginis & peculorū rosarum, & vnciis duabus syrupi de ribes dari iussi: quam ego plantam oxyacantham 20 Indicam, seu (vt vult Serapio) arborem sui generis esse arbitror, capreolos proferentem colore viridi rubescēte, cuius folia lata, magna atque rotunda sint. Verum ego, quum eius syrupi natiui & fidelis copia destitui- mur (rard enim ad nos venit, ex Syriæ partibus adlatus) eius loco eā oxyacanthæ speciem pro ribes legitimè sumendam censeo, qua ad sepiendos horro- rum puluinos eleganti septu vtimur, quæ ramulos gestat lentos & flexibiles, è quibus fructus seu baccae vuarum modo racematim pendeant, acinis simul cohærentibus magnitudine piperis, qui maturitatem adepti, maximè rubent, sapore subacido, admisto etiam dulci. Plantam hanc vulgus Gallorum *Espine vinette* vocat. Ex harum baccarum non 30 omnino perfectam maturitatem adeptarum succo, præstantissimum fieri syrupum, qui Syriaco illi ribes vocato nō cedat, iure optimo existimo, & ribes loco esse vsurpandum magna sanè ratione adducor: quòd & sapor illi respondeat, ex acido dulci que admistus, sanguinis feruorem mitiget, bilis acrimoniam retundat, fluxiones cohibeat, sitim restinguat, dysentericis, coeliacis, & nimium vomentibus opituletur, atque non leuiter adstringat, vt sæpius à me experimento probatum fuit. Hoc ego illius alterius loco commodè vtendum planè statuo. Sed iam ad reliquum curationis progrediamur. Itaque quum adhuc sanguinis ingens profusio perstaret, compescendam validiore præsidio censuimus. Dedi igitur sequentem potio- 40 nem: ℞. Philonij Persici 3 j. lapidis hæmatitis 3 β. syrupi cydonio- rum 3 ij. aquæ plantaginis quantum sat est diluendis reliquis. Potio paratur. Dabam dormituro, vt & somnus conciliaretur, & eadem opera sisteretur sanguis. In iusculis semina papaueris albi & rhois culinarij in pan- no lineo raro ligata, iniici iubebam. Conditum huiusmodi ad virium robur

robur præscripti: 2℥. Conseruæ rosarum antiquæ 3 ij. conseruæ symphy-
 ti maioris 3 j. margaritarum selectarum, coralli rubri loti cum aqua rosa-
 rum, & subtilissimè puluerisatorum, ana 3 j. manus Christi cum perlis 3 j.
 conseruæ buglosi 3 j. Misce cum saccharo optimo: fiat conditum auri fo-
 lis intestum. Interdum electario ex margaritis confectio vtebar. Extrà ve-
 rò ad sanguinis motum compescendum, ceruici & collo, tum & pectori li-
 nimenta admoui, & vnguento hoc sum. foeliciter vsus: 2℥. Olei masti-
 chini, cotoneorum, & myrtillorum, ana 3 j. sepi hircini aqua rosarum dila-
 ti 3 j. β. pulueris pilorum leporis minutissimè incisorum, coralli rubri,
 1 o boli Armeniacæ, sanguinis draconis, olibani, mastiches, ana 3 j. ceræ albæ
 quantum sat est. Misce: fiat vnguentum, quo thoracem illiniri, & colli at-
 que ceruicis partes iubebam. Clysteres lenes, ad excrementorum subdu-
 ctionem (imbecillus namque viribus erat) parari huiusmodi iubebam: 2℥.
 Decocti caponis lb j. in quo bulliat ordeï pugillus, seminum melonũ cum
 cortice contusorum 3 j. Coletur: in colatura dissolue mellis rosati colati 3
 ij. vitellorum ouorum numero ij. sacchari rubei 3 j. Misce: fiat clyster. In-
 terdum catholici confectionem ad 3 j. nonnunquam verò cassiam cum
 saccharo admisceri iubebam. Ad sitim restinguendam syrupo cotoneorũ,
 vel rosaceo ex rosis siccis confectio vtebar, ex aqua chalybeata, ex qua etiã
 2 o iuscula parari iubebam, iniectis cotoneorum frustis à cortice externo mu-
 datis. Quoniam verò bilis multa sanguini mista, & feruorem & profusio-
 nem non minimum augebat, hanc confectum nulla expectata mora (neque
 enim sæuitia morbi inducias dabat, & ad bilis euacuationem præparanti-
 bus syrups opus non sit, ipsa abunde iam ad excretionem tenuitate sua
 prona, vt millies in mille locis Galenus) euacuandam duximus, hac data
 potione: 2℥. Rhabarbari selecti cum tota substantia subtilissimè pulue-
 rati 3 j. (euacuando namque vestigia adstrictionis imprimit in membris
 sic datum, quod hunc affectui maximè conueniebat) rhabarbari selecti in
 aqua endiuæ cum tantillo cinnamomi per noctem infusi, & mane forti-
 3 o ter expressi 3 iij. (quia obstructa hic vir, vt antea dixi, viscera habebat, in-
 fusum itidem rhacoma dare visum est, ad obstructions aperiendas) syrups
 rosacei ex infuso rosarum sine scammonio 3 ij. decocti pectoralis quantum
 sat est. Fiat potio: neque enim scammoniatæ medicamentis in hoc affectu
 vtendum est, ne nimium exagitetur humores, & venarum ab scammonio
 apertio fiat. Iterum ad sistendum sanguinem pastillos præscripti, quos sub
 lingua contineri iubebam, præsertim sub noctem. 2℥. Boli Armeniæ præ-
 parata, terræ sigillatæ, ana 3 ij. gummi Arabici, tragacanthæ, amyli, ana 3
 ij. macis 3 j. spica nardi 3 β. (optimè adstringunt & fluxionem cohibent
 hæc duo) penidiorum 3 j. Misce, & cum syrupo myrteo fiant pastilli instar
 4 o lupinorum, qui sub lingua contineantur. Interdum verò confectione de
 styrace ad eandem intentionem vsus sum, cuius hæc est descriptio: 2℥. Electariũ
 de styrace.
 Passularum exacinarum, & cribro setaceo transmissarum 3 j. glycyrrhi-
 zæ rasæ & subtilissimè pulueratæ 3 vj. xyloaloes, nucis myrtilicæ (quam
 moschatam vocant) ana 3 ij. grana xvi cumini tantundem, styracis cala-
 mitidis 3 j. boli Armenici præparati 3 j. β. sacchari in aqua betonice disso-
 luti,

Lib. 4. de
 fani. tu. plu-
 ribus locis
 9. meth. li.
 1. de rati-
 vict. cō. 18.
 & lib. 2. cō.
 30. & in fi-
 ne lib. de
 const. ar-
 tis medici-
 nalis.

Electariũ
 de styrace.

Linæus,

luti, quantum sat est. fiat electarium in tabulis seu tessellis. Eclegma itidē confeci sensim deuorandum: 24. Pulueris diatragacanthi frigidi 3 ij. conferuæ violarum 3 iij. lapidis hæmatitis cum aqua plantaginis loti 3 j. s. radicis iridis Florentiæ 3 iij. penidiorū, sacchari candi, ana 3 j. Misce. cum syrupo capillorum, & rosato de rosis siccis: fiat eclegma. Huius loco cochlear sequentium syruporum sumere iubebam. 25. Syrupi myrtei & cotoneorum, ana 3 iij. syrupi violati 3 ij. Misce. Gargarismatibus in fine vti sumus, restincto iam sanguinis fluore. 26. Psidiarum, balaustiorum, ana 3 j. seminis sumac & plantaginis, ana 3 j. rosarum rubentium pugillos duos. fiat omnium decoctio in aquis peculi rosarum & portulacæ ad lb j. & colatur. In colatura adde syrupi violacei, mellis rosati colati, syrupi rosacei de rosis siccis, ana 3 ij. Misce: fiat gargarismus. Hac methodo, atque his præfidiis magna cura & sedula opera adhibitis curatus est hic vir, præter nostram & omnium opinionē, nutu Dei opt. max. qui sanat languores nostros.

OBSERVATIO TERTIA.

NOBILIS Gabriella Delesia, Ioannis Nicolai iurisperiti viri celeberrimi uxor, ex pulmonum ulcere in tabem deducta, multo sanguinis sputo præcedente, subsequente vero puris sputo: præter omnium expectationem magna adhibita cura integrè liberatur, superstesque incolumis nunc Dei gratia & uiuit & valet.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NOBILIS hæc mulier ætate iuuenis, temperamento calido & sicco, tenui corporis habitu, & ad tabem prono, grauissimo affectu laborauit, & ad curandū difficillimo: incidit nempe ex pulmonum ulcere in tabem. Quam enim sint pulmonū vlcera curatu difficilia, præsertim ab initio neglecta (vt in hac ægrotante contigit) abundè docet v. methodi medendi Galenus: quoniam pulmones inter viscera ob anhelitū perpetuo in motu esse necesse est, quum oporteat quiescere tamen ea membra quæ vlcere affecta sunt, si sananda ipsa sunt. ob id profectò vel insanabilia eiusmodi vlcera habentur, aut ægrè & difficulter, magnæque adhibita cura, vt eodem ipso loco Galenus. Quum autem sit tabes viuētis corporis ex siccitate consumptio, quàm difficile sit hanc restituere, docet itidem tum lib. de tabe, tum lib. 7. methodi medendi Galenus. Fieri tamen potest vt hæc quæ diximus mala, nonnunquā solerti medici cura, & ægri obsequio, & rerum externarum congruo vlcurentur, vt & Galenus se plerumque talia curasse v. methodi testatur: & nos Dei misericordia adiuti non paucos curasse bona fide testari possumus: in quorum albo hæc mulier est, cuius affectus nunc signa & curationem describemus. Cœpit hæc mulier ab initio sanguinem tenuem, floridum,

- dum, spumofum affatim inter tufiēdum reijcere, quod fymptoma terrere ægrum fæpe folet. Sed tamen quum poft paucos dies abfque medici ope ra fubftitiffet cruentum fputum, negligi ab ægra coeptum eft, nec tum me- dici operam adhibuit. Verum quum rurfus ad aperta vena, fanguinis mana tio recruduiſſet, multo maiore copia, moleſtiorēque cum tufi fanguis reiici coepit, accedente febris, atque ſpirandi difficultate, tum etiam ſum- ma extenuatione corporis. Vocor ipſe ad hanc curādam mulierē. Quum- que & fanguinis copiam, ſubſtantiam, colorem, reiiciendi modum penitus perſpexiſſem, è pulmonibus prodire fanguinem pronunciare ſum intre-
10 pidi ausus: iuxta illud Hippocratis, Quicumque ſpumofum fanguinem ex- puunt, his à pulmone educio fit. Ad quod confirmandum perceptus in- genis rubor fidem indubiam faciebat. Id enim laborantibus pulmonibus fieri in ægris perpetuò folet, vt valde genē rubeant, vt Pauli & Auicennæ ſententia eſt. Tum quod nullus aut exiguus admodum percipiebatur dolo-
20 lor in pectore: quod his qui à pulmonibus fanguinem reiiciunt peculiare eſſe folet, quod obtuſi admodum ſenſus pulmones ipſi ſint, ob ſubſtantia eorum raritatem atque molliciem. Leue namque, rarum, cauernoſum, & velut ex ſpuma aliqua fanguinea coagulatum eſt corpus pulmonis, vt do- cet lib. 6. de partiū vſu Gal. nec neruos habet villos, quò ſentire vim dolo-
30 ris queat, niſi per membranam ambientem, quæ eorum qui iuxta ſtoma- chum ad ventrem feruntur neruorum particulas quaſdam ſuſcipit: vt do- cta Galeni lib. 7. de vſu partium ſententia fuit. Eò fit, vt qui è pulmonibus fanguinem reiiciunt, aut prorfus non doleant, aut exiguo dolore affician- tur: quod in hac noſtra ægrotante accidit, quæ quum plurimum fanguinis reiiceret, vix tamen dolere ſe teſtabatur. Oriebatur porrò in ea id mali, non ſolum acri in pulmones defluente humore, vaſa ipſius tum aperiente tum erodente, verum etiam ex mala & à parentū ſemine contracta in pul- monibus noxa. Patrem namque habuerat tabe è pulmonum vitio peſſimè affectum, quod mortem illi intulit. Eſſe autem phthiſim inter eos morbos
40 qui in ſemine continentur, & ab Auicenna hæreditarij nuncupantur, ex eiufdem auctoris ſententia conſtat. quod quidem ea ratione prouenire do- ctiſſimus Hippocrates affirmavit, quòd ſemē genitale ab omnibus corpo- ris partibus manans, efficit vt ex caluis calui, ex cæſiis cæſij, & ex diſtortis diſtorti generentur: tali nimirum qualitate in ſemine prolata, qualis in iis vnde emanat partibus inſita fuerit. Perinde enim vt ex ſemine plantarum, fic & hominis generatio fit, vt idem Hippocrates lib. de natura pueri con- ceptis verbis affirmavit. Siquidem quum ſit ſemen, hominis abſtractum, ac maiorum generis miſtura, tale vtique exiſtēs quale id à quo excretum eſt, (vt tradente Galeno lib. de ſemine Zeno Citteus definiuit) efficitur, vt à
50 patre podagrico, phthiſico, aut alioqui diſtorto, tales in foetibus indantur qualitates ac notæ. Vnde nimirum ſi in hac laborante ſimilis affectus at- que in parente enatus fit. Fuit itaque in ægra hac muliere affectus pulmo- num vlcus ad humorum intus conditorum acrimoniam proueniens: ad quem ſanè affectum febris, puris ſputum (quod auctore Hippocrate cruen- tam ſpuitionem ſequi conſuevit) corporis extenuatio, & virium inbecilli-
g tas con

LIB. 7. aph. 15.

Paul. lib. 3. cap. 30.

Auic. fen 10. 3. l. tra. 4. cap. 11.

Cap. 10.

Cap. 2. Aui. fen 10. 3. lib. tracta 1. cap. 1.

Fen 2. 1. doc. 2. ſum ma 1. ca. 8. Lib. de æg- re, aquis & loc.

Lib. 7. aph. 15.

tas consequuta sunt. A puris namque sputo phthisis subsequi solet, si Hippocrati creditur. Quò fit, ut qui tam diro affectu laborant, in præcipiti sint, viribus utique deiectis, nec morbum ferre potentibus: unde plerique in tabitudinem deducti mortem necessario obeunt. Sed iam ad curationis modum progrediamur.

CURATIO. **MAGNIS** & acutis morbis celeri manu summâque diligentia esse providendum, rectissime ab Hippocrate & Galeno dictum est. Vbi namque ægro prorsus ob morbi magnitudinē moriendum est, si phthoe semel excipiat, à præsentaneis remediis omnino inchoandum est: quum iuxta Hippocratis sententiam, Ad ultimos morbos ultima remedia sunt saluti. Id nos in hac ægrotante magna diligentia procurandum in animum induximus, scopum habentes, quàm celerrimè vlcus pulmonis agglutinare, ne phlegmone occuparetur: tum manantem ore sanguinem reuulsione, derivationeque sistere, adstringētibus & glutinantibus vlcus sanare, biliosum qui in sanguine contentus erat humorem purgare, caput ficcare (à capite namque humor in pulmones sat multus fluebat) demum verò saniem quæ à cruento sputo subsecuta est, expectorantibus detergere. His enim scopis huiusmodi curari morbos Gal. lib. v. methodi medendi docuit, in Erasistratum styllum acuens. Itaque leni præmissio clysteri, ex maluarum, betæ, mercurialis, matrum violarum decocto, adiectis melonū seminibus, paucòque aniso & furfuribus, catholicone & rosaceo melle, oleoque violaceo, sanguinem primum omnium mitto, idque non affatim nec copiosè, sed per vices & modicè. sic enim melius reuellit sanguis, nec vires deiciuntur. Secui mediam dextri brachij venam, fluereque permisi ad vncias tantum quatuor singulis vicibus: bis namque eodem die venam aperui. Interea verò extremarum partium frictionibus, præsertim inferiorum, tum & vinculis ad reuulsionem sum usus. In summo silentio mulierem continui, ut quatrimum totum nihil quicquam loqui permiserim. quod inter præcipua auxilia enumerat Gal. perinde atque cauere ut quæ sic afficitur haud magno respiratu vtatur. Quod ubi præstitisset ipsa, mox pulsam dilutissimam deuorare iubeo, ut si quid intus hæssisset concreti sanguinis, dissolui hac ratione posset. Tum verò ad sanguinem sistendum adstringentibus primum, mox glutinantibus me cōuerto, pulueribus, potionibus, & elegmatis: quæ diutius ore atque crebrò contineri iubebam, ut in pulmones & tracheam arteriâ assumpta facilius transumerentur. Pulvis huiusmodi fuit: ℞. Boli Armenici præparati, coralli rubei loti, lapidis hæmatitis loti & puluerati, ana ʒ ij. granorum myrti, sumac & plantaginis, ana ʒ j. seminum acetosæ & portulacæ, ana ʒ ij. olivani, pulueris glycyrrhizæ, ana ʒ iij. Fiat omnium pulvis tenuissimus, cuius dabam ʒ j. β. cum aqua decoctionis plantaginis & sanguinariæ, quâ Polygonon vocant Dioscorides atque Galenus, cruentis rejectionibus efficacissimam, ut iidem auctores testantur: adiciebam syrupi cotoneorum & violati cuiusque vnciam. Hac sum item confectio- ne usus: ℞. Conferuæ symphyti maioris, conferuæ rosarum antiquæ, cuiusque ʒ ij. carniū cydoniorum cum saccharo conditarum ʒ j. β. margaritarum electarum subtilissimè pulueratarum ʒ ij. coralli rubei, boli Armenici

Hipp. lib. 4. aph. 10. & Gal. in com. & rur- sus v. met. med. 7. lib. 1.

Lib. 5. met. med.

Diosc. lib. 4. capite 4. Gal. 8. de simp. facul. 6. proprio.

- menici præparati, trochiscorum de electo, cuiusque $\mathfrak{z}$ iij. granorū myrti subtiliter tritorum $\mathfrak{z}$ j. ex syrupo myrtino & violaceo exceptis omnibus confectioem in opiata formam paravi, ex qua bis in die sumere iubebā ad vnciæ dimidium. Eclegma cōfici iussi, quo sæpe uti iubebam: $\mathcal{Z}$. Pulveris diatragacanthi frigidi $\mathfrak{z}$ ij. pulveris diaireos simplicis $\mathfrak{z}$ j. β . boli Armenici præparati $\mathfrak{z}$ j. β . loch de papauere $\mathfrak{z}$ j. sacchari candi, penidiorum, cuiusque $\mathfrak{z}$ j. carnis passularum sine arillis $\mathfrak{z}$ vj. Ex syrupo violaceo fiat eclegma, quod diu in ore retentum sensim deglutiatur. Pectus sequenti vngvine fovebam: $\mathcal{Z}$. Olei myrtini, cotoneorum & violacei, cuiusque
- 10 $\mathfrak{z}$ j. mucaginis feminis cydoniorum & tragacanthæ cum aqua plantaginis extractæ $\mathfrak{z}$ j. β . axungia hirci $\mathfrak{z}$ j. pulveris boli Armenici præparati, radicis iridis Florentiæ, croci, cuiusque $\mathfrak{z}$ j. ceræ albæ quantum sat est. Misce: fiat linimentum, quo tepido illini pectus iubebam, pittaciis lineis desuper datis, ne frigore tentarentur partes. Et si scio in sanguinis reiectionibus calidis non esse utendum: tamen quum quæ frigida admouentur, pectori noxam inferant, & spirandi difficultatem pariant, vt Hippocratis sententia Lib. 5. aph. fuit, cautio fuerit, ne id noxæ pariatur, nō omnino frigida admouere, quæ ²⁴ pectori ad huiusmodi affectus pellendos admouentur. His peractis, quum multa bile redundare sanguinem viderem, hanc utique cholagogo educendam censui, quod & Galenus lib. v. meth. medendi faciendum iubet. Itaque quarto die medicamentum huiusmodi propinaui: $\mathcal{Z}$. Corticis myrobalanorum citrearum $\mathfrak{z}$ ij. passularum pinguium ex acinatarum paria v. glycyrrhizæ rasæ & cōtusæ $\mathfrak{z}$ β . pulpæ tamarindorum $\mathfrak{z}$ iij. trium florum cordialium, cuiusque pugillum. Facta omnium decoctione ac colatura, adde rhabbarbari selecti subtilissimè pulverati $\mathfrak{z}$ ij. syrupi rosati de rosis sic-
cis $\mathfrak{z}$ j. syrupi rosati ex infusione rosarum $\mathfrak{z}$ j. β . Misce, potio brevis inde pa-
retur. A qua assumpta plurimum bilis excretum est, multa cum agra tole-
rantia & alleuatione. Nec verò miretur quisquam fortiora me non adhi-
buisse. nam & imbecillium virium agra erat, & quæ fortiora ferre medi-
camenta minimè potuisset. Et si etiam paulò ipsa robustior fuisset, in san-
guine tamen per os reiectione, præsertim à pulmonibus, dari scammonia-
ta medicamenta non debent, quod & vehementer humores exagitent, &
apertionis venarum metus subsit: ob id blanda potius, & quæ vacuando
adstrictionis vestigium in visceribus relinquunt propinanda, quàm quæ ve-
hementer commouentia succos, apertionis venarum periculum inferant.
quæ communis omnium medicinarum facitantium sententia est. Quæ ego
in præfens cautionis loco medicinæ initiatis tantum dixisse volui. Caput
verò siccare puluisculis & ceratis admotis, in hūc modum curavi. sublato
namque capillitio, sacculos huiusmodi capiti admoueri iubebam. $\mathcal{Z}$.
- 40 Granorum myrti, coriandri præparati, rosarum rubentium, cuiusque $\mathfrak{z}$ ij. olibani, gummi hederæ torrefacti, ana $\mathfrak{z}$ j. maceros, nucis myristicæ, caryo-
phyllorum, cuiusque $\mathfrak{z}$ j. reducantur omnia in tenuissimum pulverem, &
cum gossipio & lineis pannis interpunctis sacculos confici capiti admo-
uendos iubebam. Sum etiam interdum hoc cerato vsus. $\mathcal{Z}$. Ladani pu-
rissimi $\mathfrak{z}$ ij. mastiches, olibani, granorum myrti, rosarum rubrarum, coriā-
g 2 dri præ

dri præparati, cuiusque ʒj. styracis calamitidis, caryophyllorum, cuiusque ʒß. stercoris columbini ʒiiij. stercoris muris ʒj.ß. picis naualis quantum sat est. Misce, & cum vino inunctis manibus, magdaleon quod vocant, arte parari iubebam, quod serico nigro exceptum, capitis anteriori parti admouebatur, magno laborantis commodo, ut ipsa de se testabatur. Quum verò & tussis molesta perstaret, & purulenta expuere cœpisset, conieci tum ex sputo tum ex grauitate in pectore percepta, febrique assidua, sanie intus subesse, quæ deterfione indigeret. Itaque expectorantibus, & pus detergentibus, id esse perficiendum, bona ratione censui: quod à me præstitum est, in hunc qui sequitur modum: ʒ. Herbarum capillarium communium, hyssopi, foeniculi, borraginis, buglossæ, amborum cum radicibus, cuiusque M. j. melissæ, betonicæ, ana M.ß. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒj. vuarum passarum pinguium mundatarum numero xx. dactylorum incisorum ademptis nucleis numero vj. caricarum pinguium paria tria, radices iridis Florentiæ cōtusæ ʒij. feminum melonum, maluæ, & bombacis, ana ʒiiij. feminum anisi ʒj.ß. trium florum communium, florum libanotidis & stœchadis, florum thymi, hordei cum cortice, cuiusque P. j. Fiat omniū decoctio in aqua hordei recenter facta ad ʒßj.ß. & coletur. In colatura adde syrupi capillorum, syrupi de hyssopo (est enim aggregator bonis, ut Serapio testatur) syrupi violacei & de liquiritia, ana ʒij. mellis electi despu- 20 mati ʒij. sacchari electissimi, quantum sat est. Misce: fiat apozema aromatatum cum cinnamomi electi, pulueris diaireos simplicis, ana ʒj. pro tribus matutinis, continuata deinde potione sex totos integros dies: dabamque eius potionis vncias nouem, quod quæ ad thoracis & pulmonum affe-

Gal, in Ar-
temid. ca.
89. ex Leo-
niceni ver-
sione,

ctus medicamenta dantur, quum ad remota ferri oporteat, magna quantitate propinari debent, ne eorum amittatur vis, antequam ad locum affectum perueniant. Interea verò eclegmatis detergentibus sum vsus: ʒ.

Loch sani Mesuei ʒj.ß. loch depino ʒj. pulmonis vulpis præparati ʒij. pulueris glycyrrhizæ ʒj.ß. pulueris hyssopi sicci & montani, pulueris calamēti, ana ʒj. penidiorum, sacchari candi, ana ʒj. Misce, & ex syrupo capillo- 30 rum, & de hyssopo eclegma arte fiat, quod diu ore contentum delabi sensim sinat. Quin & altero paulò solidiore sum vsus, quod in eiusmodi affe-

Fen ro. 3.
tract. 1. ca.
40,

ctibus (ut rectè Auicenna monet) non vni tantum medicamini fidendum est, sed plura præscribenda atque tentanda: ut quod naturæ gratius fuerit, & à quo maior ægro alleuatio subsequitur, experiri valeamus. Est enim naturæ cum medicamentis sympathia quædam atque consensus, ut facilius ab vno quàm ab altero alleuetur. ʒ. Sacchari albissimi ʒiiij. sacchari candi, penidiorum, cuiusque ʒij. decoquantur simul in aqua decoctionis hyssopi, foeniculi, & passularum, ad conuenientem glutinositatem: postea adde nucleorum pini mundatorum, & in aqua tepida præinfuso- 40 rum, & debitè exsiccatorum, atque in mortario marmoreo tritorum, pistaciorum recentium similiter præparatorum, cuiusque ʒij. caudarum cancrorum fluuiatilium in aqua hordei elixatarum, & in mortario marmoreo contritarum ʒij. radices iridis Florentiæ ʒj. Misce: fiat arte pandaleon, seu pasta regalis, qua sæpe uti eam iubebam, & mirè ab hoc medicamento

camento leuabatur. probè namque saniem à pectore detergit, & alédo est, & pulmoni maximè confert. Adieci etiam interdum puluerem pulmonis vulpis arte paratum. Melle cum butyro recenti sum quoque in hac muliere curanda vsus, quod id valde Paulo probari videam. est enim mel pul Lib. 3. cap. 28.
monibus atque thoraci valde accommodum, vt concors omnium est sententia. Mulsam ex pauco quidem, sed electo melle confectam, item præscripsi, à qua mirificè profectò adiuta est, & salutarem sensit opem. In ratione victus instituenda omnes impleui numeros: ab acribus, falsis, acidis, obstruentibus cibis abstinere omnino ægram iussit: ea præscripsi cibaria, quæ & boni succi essent, & facile confici possent, & pulmonibus infarctu liberandis idonea essent: nempe hordei cremore, furfurum colatura, quæ in detergendis pulmonibus miras habet vires, tum & auenæ cremore, iussulis item ex caponum atque perdicum carnibus, addito hyssopo virenti & hordeo. Dabam interdum etiam vinum album tenue oligophoron vocatum, ad vires fouendas. Martio pane & nucleis pineis ex aqua rosarum & saccharo resperlis, tum & vuis passis demptis acinis, in secunda mensa sum feliciter vsus: sicque rectè curatio cessit ad laudem Dei.

20 OBSERVATIO QVARTA.

IOANNES Berla ciuis Arelatensis, resolutione multos annos laborans, quum diu resolutus mansisset, incendij metu quum se à domo saltu præcipitem dedisset, domo electo propè incēsis, incolumis & probè incedens derepente factus est.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

30 **Q**UANTVM animæ in corpus imperium valeat, & quas possit mutationes in corpore ciere, ex hac admirabili historia (et si ex multis aliis consimilibus) constare exploratissima fide potest: vt haud immeritò, rem tantam si summo iure expendamus, vnà cum nobili historico Sallustio expromere valeamus, Animi imperio, corporis seruitio nos vti magis: quum nimirum omnis nostra vis in animo & corpore sita sit. Quod autem præstantius, nobilius, potētiaque maiore præditum, id sanè imperare, regere, & valentissimos impetus atque motus ciere, ea qua pollet virtute valet. Hinc sagax prouidæque natura partes quasdam in nobis summis facultatibus ornauit, quibus regi ab his vniuersum corpus posset: has principes suo ipsarum merito nuncupandas rectè Galenus censuit, cuiusmodi sunt cor, cerebrū, hepar, testes. Re- In arte me-
40 ctè autem principia hæc censenda sunt, quòd ab his ceu latum imperium 9. dicinali ca.
in omne corpus exercentibus, reliquæ partes omnes suas facultates accipiant, earumque beneficio munia quæque sua obeant. A corde namque vitæ munus, à cerebro sensus & motus, ab hepate nutritionis, à testibus generandi vim corpus obtinet. Quòd si in partibus quibusdam tantum virium ac facultatum natura indidit, quantum virium in anima esse, quæ to

Plato in Ti-
mzo. 82
Plotin^o lib.
de materia.
Arist. lib. 1.
de Physico
auditu ca.
6. & aliis.
Gal. l. 1. de
loc. aff. lib.
1. de fac.
natur. & li.
de sympt.
diff. cap. 1.

Plato lib.
10. de legi-
bus.

Lib. 2. de
anima cap.
1.

Lib. de fa-
cul. natur.
substantia,
& li. quod
animi mo-
res corpo-
ris tempe-
raturam se-
quantur.

Historia
mira.

ta ipsa virtus est, existimabimus? Equidem si in his quæ materia corporea constant, magnas est perspicere facultates, quum tamē materia ipsa facultatis omnis expers sit, pati tantum, non etiam dum agere nata, ut Platonis, Plotini, & Aristotelis de ea differentium concors sententia est: multo certè magis in his summa erit facultas, quæ tota ipsa actus sunt, ac proinde ad efficiendum paratissima atque efficacissima. Actio nempe, vel Galeno auctore, efficientis motus est. Quamobrem quum ab anima actiones in corpore omnes fieri constans omnium assertio sit, doceatque certissima experientia fides: (quum in anima quæ sunt nullis sunt prius actionibus prædita, quod facultate quæ id præstare queant prius sint destituta) exploratissimum haberi certè debet, animam ipsam, utpote summis viribus ac facultatibus præditam, maxime actuosam, & in agendo potentissimam esse, nimirum actionum omnium atque motuum principium. Id namque quod seipsum mouere per se potest, motionum omnium statuere principium iure oportet: estque is motus quo quid seipsum mouet omnium præstantissimus atque primus. Ac proinde rectissime Plato animæ rationem in eo maxime positam esse statuit, quod ipsa seipsam mouere possit, esseque idem animam, primam generationem, ac motum rerum quæ sunt, quæ fuerunt, quæque futuræ sunt: neque aliud præter ipsam esse, quod in hac vita faciat, ut quilibet nostrum hoc ipsum sit quod est: ut idem Plato lib. legum duo-
decimo scitissime astruxit. Quæ pressis vestigiis eius discipulus summus semper habitus Aristoteles insequitur, dum animam actum corporis physici, potentia vitam habentis, esse definiuit. Quod si actus anima est, certè actio omnis in corpore inde ceu à fonte motionis omnis emanabit. Quorum hæc tanta de animæ viribus, præsertim quod medico de ea tam anxia disquisitione inquirere non liceat, si Galeno fides habenda, qui animæ essentiam ignorare se ingenuè confitetur: nec quicquam incommodi arti medicæ accessurum, si animæ rationem ignoret medicus? In id profecto præfari hæc mihi de anima libuit, quod tractationis huius de resoluti hominis curatione, quam explicandam assumpsimus, caput esse videatur, nos-
scere quid anima virium habeat, quid præstare in corpore possit: quum quæ in hoc viro admiranda paralyseos facta curatio est, non in artis vlla præsidia, sed tota in animæ potentiam, vires suas miro quodam modo in corpus exerentis, sit prius omninoque referenda, pathematis quidem vehementer animam ad mirabile opus concitantibus: de quibus, deque mirabili in hoc viro curationis monstruosæ euentu, iam dicere ingredior, ut ostendam monstra quædam in morbis quibusdam accidere, in diæque euenire, quæ mirari magis, quàm eorum assequi rationem queas.

Hic vir alterius partis resolutione affectus, complures annos (quantum fide proborum virorum, & rei veritate affirmatum est) miserè degebat, omni ope humana destitutus, ut quem non operosa medicorum manus, non opportunè adhibita remedia, non cauta victus ratio obseruata, leuare tam diro morbo potuerant. Casus verò tum mirificus interuenit: flagrat igne domus in qua degebat, incenduntur tigna, propèque iam ad cubile in quo decumbebat æger flamma serpebat. Incendio omnia cōplentur, quū ecce æger, & metu & ira fremens, grauique timore percussus, de repente

- repente sese erigit, seque summo nixu attollere conatur: mox verò incitatis corporis viribus, atque in vnum collectis, se è summo ædium præcipitè dat, à suis tamen adiutus, morbo confestim liberatur, restituiturque illi in parte sensus & motus: ita ut qui multos annos immotus constitisset, liberè deinceps absque vllò molestiæ sensu progredi cœperit, obfirmata etiam in reliquū temporis quoad vixit valetudine. Quæsitum est de me quænam curationis ratio, quæ causa fuisset, ut quem ars sedula curare nequiverit, inopinato euentu, metuq; & timore iræque occupantibus, derepente sanus euaserit admirando casu. Hæc sanè ea sunt quæ & raritate sua & mirifico euentu admirationē hominibus pariant, quorum causæ ut abditæ in naturæ recessibus habendæ sunt, sic multa animi intentione inquirenda, atque etiam in lucem promenda, quò mira naturæ arcana intelligamus. Cur verò ad hunc inopinatū euentum sanitas subsequuta sit, haud perinde difficile esse arbitror, pathematū animi vires æstimanti, naturæq; potentiam penitus cōtemplanti. Itaq; quid metus, timor, iræque simul prorumpentia efficere valeant, quid natiuus calor intrò reuocatus, mōxque subfiliens, quid vis animæ corpori imperâtis, & ad illius nutum corpus agitantis, prius intelligendum: quibus rite perpensis, manifestū fiet quibusnā ex causis curatio hæc proficiatur, quibûsq; sit meritò adscribenda. Ergo animi pathemata, quæ
- 1° Græci *πᾶσι* nuncupant, perturbationes quædā sunt, & auersæ à recta ratione contra naturā animi motiones, variè corpus animūq; afficientes: ut Cicero lib. quarto Tusculanarū quæstionū doctissimè affirmavit. Sunt autem in pathematū animi albo præcipua timor, metus, mœstitia, iracundia, gaudiū, lætitia, verecundia, quæ pro vario natiui caloris vel intrò reuocatione, vel foras expansione, vel tandem miscellaneo motu, varia certè & admiranda in corpore symptomata pariāt: ut nonnunquā ad hæc mors cōsequatur inopinata, ut Galenus, Plinius, Valerius Maximus & Aulus Gellius amplissimis exemplorū testimoniis clarū fecerunt: ac proinde ab huiusmodi esse animi perturbationibus maximè cauendū, ut quæ nimirū corpus euertāt, & à naturali statu quàm longissimè noxièq; abstrahant, idem
- 2° Galenus scitissimè in arte medicinali vnumquēque monuisse est visus. Timor itaque, definiente in Tusculanis Cicerone, est metus appropinquātis mali, uti terror concutiens quidā metus: paupor verò metus insignis ac vehemens, qui mentem de loco moueat. Ex quo est illud Ennij, *Tum paupor mihi sapientiam omnem ex animo expectorat*. Iram aliter Medici, aliter Philosophi definiūt. Aristoteles atque Galenus iram feruorem quendā caloris, qui circa cor est, esse volunt. Seneca & Cicero cupiditatē reponendi doloris, vel libidinē puniendi eius qui videtur læsisse iniuria, concitationemve animi ad vindictā voluntatis imperio procedētis. Porro in timore spiritus
- 3° & sanguis intrò & ad scatebram suā reducuntur contrahunturque, ut Gal. lib. 2. cap. 5. de sympt. causis bellissimè docet: eoque fieri cernimus, ut timentibus & algeant partes in superficie positæ, & pallor ora occupet, & arteriarum pulsationes minimæ imbecillæque fiant, contracto nimirum in intima natiuo calore. Contrà verò in iratis foras distendi & effundi calorem, indeque calefcere magis iratorum corpora, partēque extremas cernimus, pulsuum maximos & validissimos motus: quæ omnia caloris fo

Lib. 5. de
sympt. cau
sis cap. 5.
Plini^{us} lib.
7. nat. hist.
cap. 32. &
53. autem
Valerius
Max. lib. 9.
titu. 12. de
mortenon
vulgari,
Aul. Gell.
lib. 3. cap.
15. noct.
Att.
Cic. 4. Tu
scul. quæst.
Aristot. 2.
probl. 26.
Gal. 2. de
sani. tuēda,
& 1. de diff.
feb. & 2. de
morb.
Seneca lib.
de ira ad
Nouatum.
Cicero 4.
Tuscul.

ras expansionem consequi certissimum est. Certamen verò ex utrisque hisce pathematis conflatum, ira nempe atque timore, inæquales habet nativi caloris & pulsum motiones. contrahente se nanque per timorem natio calore, animalis quidem facultas ad interiora movetur, sed rursus affatim per iram ad exteriora remeat. Ita fit ut variè mixtisque nativus calor exagitetur, magis quàm si alterutro horum tantùm afficeretur. Tantum verò nativus ipse calor vegetior redditus, & hisce pathematis exfusciatus valet, ut & vitiosos in corpore consistentes humores domare, discutere, prorsusque dissipare in totum valeat, sicque curationis morborum sit auctor. Naturæ namque (ut rectè Hippocrates dixit) morborum medici sunt, *νοσούν φύσις ἰατροί*. Neque enim aliud quicquam natura nostra est quàm nativus hic calor omnium auctor atque effector, auctoribus Hippocrate atque Galeno. Esse verò hunc nativum calorem nostrum curationis auctorem, locupletissimus testis Hippocrates est, qui tetani curationem calori huic nativo in totum tribuit. Est, inquit, ubi in distentione sine ulceratione, juvene bene carnosus, æstate media frigida aquæ multa perfusio, calorem reuocat. Calor autem hæc soluit, lib. 5. aphorismorum aphorismo vicesimo primo. Quo loco Galenus calorem nativum vegetiorem reuocatione ad interna effectum, non solum distentionem, sed & convulsionem omnem curare conceptis verbis affirmat. Illud ut intelligamus, morborum curationes in primis nativo calori nostro esse meritò adscribendas. unde est illud in arte medicinali eiusdem auctoris, naturam in nobis esse functionum omnium opificem, medicum verò ministrum: & lib. 1. aphor. com. 15. nativum nostrum calorem operum naturalium omnium causam esse iure statuit. Cur igitur miremur absque medicorum ductu, sponte naturæ sæuissimos sæpe curari morbos, idque felicius quàm medicamentorum anxio apparatu? Siquidem, auctore Hippocrate, natura sua sponte inuenit motiones quibus corpus ipsum regatur. Vndenam igitur huius viri à tanto morbo allevationem profectam esse dicemus? Non aliunde certè, quàm à naturæ vi calorisque nativi exfuscati atque accensi ira atque timore concertantibus, ipsiusque animæ in corpus imperio solum esse voluntarij motus impedimētum iure statuemus. Nam quum resolutio, quam *παράλυσις* Græci vocant, vitium sit quo partes voluntario motu præditæ sensum & motum amittunt, ut lib. 3. de locis affectis, & lib. 4. de sympt. causis voluit Galenus: idque ut plurimum à crasis, viscidis, lentisque humoribus, capita nervorum quibus voluntarij motus perficiuntur implentibus, fiat; ad tanti pathematis curationem & vehementi calore opus est, & crassorum humorum attenuatione, incisione, atque tandem digestionem in halitum. Hæc autem omnia per se facere nativus calor accensus & commotus sanè potest, ut in convulsione adstruxit Hippocrates. Itaque quum in hoc viro animus timore & ira vehementibus agitatus, ac veluti à somno excitatus, quò corpori in discrimen incendij acto consulere, imperio in corpus proprium emisso, & corporis servitio utens, vires omnes suas exereret: factum est, ut vehementi impetu actus in universum corpus calor, subindèque in partes affectas, quicquid in illis morum

motum voluntarium impediēbat disiecerit consumpsēritque, calore nativo partes abundē calfaciente, humorēque attenuante, & in halitum digerente, morbificam causam detruferit, vnde sanitas derepente subsecuta sit. Siquidem axioma est, sublata causa auferri quoque & effectum: vt à Galeno tum in arte medicinali, tum quarto methodi medendi proditum Cap. 89. est. Posse autem animam corpori imperare, ipsūque corpus imperanti animæ parere, non solū ex animæ ipsius præstantia ac dignitate, sed ex iis quæ experientiæ fide apparent, constat. Videmus altū dormientes vigilantium interdum opera exercere, progredi, arma sumere, loqui, vestes induere: quod & à me sæpe in plerisque animaduersum est, & id sibi olim contigisse testatur lib. 2. de motu musculorum Galenus: cui quum per totam noctem longum esset emetiendum iter, somno tandem oppressus, stadium fermē integrum se dormiendo confecisse agnouit, experientiæ fide id credere coactus, quod ipse fieri non posse antea existimauerat. Ludo- Historia. uicū Serranum Medicum consobrinum meum, vidi ipse prope me eodem cubili iacentem, altōque somno oppressum, derepente sese attollentem, arma capientem, fores aperientem, multa obmurmurantem, prosilire quasi furiosum: & eo die forte fortuna conflictus ingens Monspeuli inter Hispanos & Gallos scholares inciderat, cui ipse non solū interfuerat, Lib. 1. de Lib. 1. de sed præfuerat etiam. Vnde factum est, vt seruatis in animo pugnæ illius imaginibus, facultas illa cerebri interior, quam imaginatricem vocamus, quæ ne per somnos quidem quiescit, imò tum maximē sese exerit, seruatis Lib. 2. de Lib. 2. de intro rerum sensatarum ac perceptarum speciebus: factum, inquam, est vt imperio quodam corpus vniuersum quateret, & ad voluntarios motus impellere potuerit. Eodem animæ imperio, mutum Croesi filium, & nativo Croesi fili- mutus, vo- linguæ ac vocis proferendæ impedimento affectum, vocalem euasisse, in- calis vt e- tegreque sanatum, Herodoti testimonio accepimus. Quum enim Perses quidam in Croesum sibi ignotum occisurus irrueret, id filius eius mutus In Chio. aspexit, timens patri, erumpēque in vocem ira & metu percitus, dixit, Lib. 1. de Lib. 1. de Homo ne perimas Croesum. Atque hoc ille primū effatus, postmodum per omne vitæ tempus vocalis exitit. Vnde id quod facultas corporis re- Lib. 2. de Lib. 2. deatrix, animæque ira & metu agitata, accēso inde nativo calore, impedimen- Lib. 2. de Lib. 2. de ta linguæ sustulerit: eam quidem actionem moliente anima, obsequente corpore. Tantum est animæ imperium, tanta vis atque potestas, vt non solū in proprium cui præest corpus, sed & in alienum vires exerere suas valeat. Videmus namque oscitante vno, ad oscitationem adstantes quo- Vide Plin- nium lib. natur. hist. 7. cap. 2. que impelli, communicato vtique in alienum corpus affectu: sic & fascinatrices mulieres solo obtutu in quempiā vehementius intento, emissitiis oculis plures fascinare (pueros præsertim, quibus mollior caro est, & ad ma- Lib. 1. de Lib. 1. de la excipiendū pronior) conspiciamus. Quid quod ad aliorū animi affectus ipsi cōpatimur? Lugētibz aliis nos ipsi lugemus, & ad cōmiserationē impellimur, exultātibz exilaramur, cū ridētibz ridemus. Id verò inde pro- manare cēsendū meritō est, quod anima arcano quodam, ac nobis non satis perspecto motu, affectus nobis suos pathematāque impertiat, quibus oblectari nequeat corpus, sed obsequi potius. Vnde appositē id dictū à Sal- Lib. 1. de Lib. 1. de lustio

lustio videri potest, Animi imperio, corporis obsequio utimur. Quin & morbos quosdā seuisissimos animi solo impetu curatos esse legimus, singulū & quartanam, plurēsq; alios. quod & à me semel atque iterum peractū est: nempe singultum grauissimum atque cōtumacem, qui nullis remediis cedebat, terrore subitario incusso curasse me in strenuo diui Ioannis Hierosolimitani milite, qui diui Vincentij toparchus erat, memini, & fide sancta asserere possum. Quartana affectum Iacobum Bannum, virum probitate insignem & mihi amicissimum, in vehementem iram meo consilio à suis accensum, curatum extemplo vidimus, quum nullis antea medicamentis cessisset morbus. Ex historia promi etiam multa queunt, quibus inenarrabilis, nec sine stupore recenferi animæ vis in corpora imperiūque possit.

Lib. de ani malib. Scribit Auicenna fuisse quendam, qui quum vellet corpus suum paralyti oblaedebat, nec à noxiis virūque eiaculantibus animalibus impeti se patiebatur, nisi quum ea ipse cogeret: quæ tamen mox ubi hominem inuasissent, ut sic demum admiratio impleatur, cōtinuò moriebantur. Diui Augustini testimonio constat quosdā fuisse qui aures pro arbitrio mouerent, vel singulas vel ambas simul: item qui totam cæsariem capite immoto deponerent ad frontem, reuocarēntque quum vellent. Idem auctor vidisse se quēdam refert, sudare solitum ubi veller. Hæc autem tam mira, tam etiam creditu difficilia, vndenam aliunde quā animæ imperantis ductu fieri quis arbitretur? Magna sanè eius facultatis quæ totum corpus regit potētia est, quam naturæ vocabulo insigniendam Galenus edixit. Hæc validos in corpore motus ciet, hæc in morbis decretoria facit, noxia pellit, vtilia feruat, vias aperit, sibi que per omnia aditum parat, à morbis etiam exitiis se se vindicat, ut quem notis etiam certissimæ mortis moriturum speres, ipsa ductu suo sæpe contra artis præfagia liberet. Quid miri igitur si naturam suo more operatē, & arcanis motibus quibusdam intima corporum peruadentem, vincere morbificas causas insignes cernamus? Magna præstare tanta naturæ vis in nobis potest, eaque non rarò perficit, quæ nulla arte fieri posse videantur, præsertim suis ipsa pathematis exagitata: iram dico, metum, terrorem. hæc enim iure animi pathemata appellantur, ut Galenus, Philosophique omnes censuere. quæ & ipsa, vel corpus perdere, si immodica & repentina fuerint, & in animulam imbecillā (ut ait Galenus) inciderint: vel feruare, si moderata sint, & robustam animā afficiant, possunt. Vnde quosdā nimio gaudio, nonnullos timore valido mortem optetisse Plinij, Valerij Maximi, Auli Gellij ac Galeni nostri est assertionibus comprobatū. Ego mirum quid vidisse me in consobрино meo Ioanne Sobiratio testari plena fide possum, qui quum Auenione conuulsus annos plurimos constitisset, ita ut contractis poplitibus ingredi non valeret: repentina ira eaque vehementi percitus, in famulum quem plagis cadere nitēbatur, ita corpus exagitasse, ut confestim distētis crurum nervis, poplitibusque emollitis, & sine vllō doloris sensu incedere, & erectus stare, quū in curuo corpore annos totos plus minus sex cōstitisset, posset: deincepsque per omnē vitam sanus euasit. Ut quem non operosa medentium manus, nō accurata medicorū diligentia, non vlla medicamentorum genera curare potuerant,

potuerant, sola ira naturam exagitas perſanauit: vt in hoc noſtro ciue Are-
latenſi (cuius gracia tam multa prolibauimus) eueniſſe ſcimus, qui à reſo-
lutione alterius partis immedicabili, terroris ac iræ potentia animam ve-
hementer mouentibus, curatus miraculo fuit. Quæ ſanè admiranda cura-
tio, vti & fidem fere omnem ſuperat, ni ſe res ipſa in ſui teſtimonium pro-
ferret: ſic ſanè tota in Dei optimi, maximi, immenſam potentiam eſt iure
merito referenda, qui quæ nobis difficilia, quæ ve nullo aut artis aut infe-
rioris naturæ vi fieri poſſe videantur, ipſe ſolo nutu præſtet atque efficiat.
vnde eſt illud Regij Prophetæ, Ipſe dixit & facta ſunt: & Ipſe mortificat & Pſal. 148.
10 viuificat: deducit ad inferos & reducit: redimens de interitu vitam no- 1. Reg. 2. a.
ſtram, & omnes infirmitates ſanans verbo virtutis ſuæ. Non enim herba Pſal. 102.
aut malagma ſanat, ſed ſermo Dei qui eſt in illis, hoc eſt inſignis potentia Sap. 16. b.
Dei: cui ſit laus, honor & benediſtio in omne æuum.

OBSERVATIO QUINTA.

*ANTONIVS Martinus aſcite laborans, ingenti ventris
tumore adeo grauis vt progredi non poſſet, inſtitisque ventrē præ gra-
uitate attollere cogeretur, exanguis, attenuatus, vt planè moribundus
20 in horas ſperaretur: uſu ligni ſancti & braſſicæ marinæ, præter omniū
ſpem integrè ſanatur, uiuitque nunc incolumis ac probè valens.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

AQVAB intercutis tres eſſe ſummas præcipuâſque differētias,
medicis omnibus in conſeſſo eſt. Alteram Græci ἀσцитη, alte-
rā τυμπανία, & τυμπανίτην, tertiā ἀναſarca, & ἀναſάρκη, & ἀδικοφλε-
30 γματίτην nuncupant. Fit porrò aſcites quum inter peritonæum &
intestina plurimus aquoſus humor coaceruatur: ſic ſanè Græcis nūcupata,
quod ἀσκή, hoc eſt vtris, impleti inſtar locus inter peritonæum membranā
intestinâque interiaces tumere videatur: ſonumque quendā impleto vtri
perſimilē venter ſi pulſetur edere videatur. Tympanites porrò fit vbi ven-
ter copioſo flatu atque ſpiritu diſtenditur, à tympano notiſſimo omnibus Tympani-
tis cauſa.
inſtrumento nomenclatura deducta, quod pulſato imo ventre ſonitum in-
ſtar tympani reddat. Anaſarca, porrò fieri medici volunt quum pituitoſus Anaſarce
cauſa.
humor in vniuerſum corpus apponitur quidem, ſed non vnitur partibus,
vnde in vaſtum tumorem tactui cedentem attolli membra conſequēs cer-
40 tē eſt. Sūntque qui ad hunc modum laborant exanguis ac colore mortuis
ferè ſimiles, graues, ſegnes, & ad omnes ſeu naturæ, ſeu animæ actiones
prorſus inualidi. Omnium autem ſpecierum ſeu differentiarum huiusmo-
di deterior eſſe putatur aſcites, quod & maiorem in iocinore noxam indi-
cet, & grauiora inferat ſymptomata, ſitque ad curandum omnium maxi-
mè contumax. Omnem autem hydropis ſpeciem nonniſi malè affecto io-
cinore

Lib. 5. de cinore gigni posse Galenus multis in locis demonstrasse est visus. Est enim
 loc. aff. ca. 6. & lib. 6. hydrops hepatis vitium, quum suo satis munere fungi non potest. Quum
 ca. 1. & cō. enim sanguinis generatio aut non fit, aut malè fit (inquit lib. de symp. diff.
 1. ad lib. 2. cap. 4. Galenus) aqua intercus gignitur : atque eadem & Pauli & Auicen-
 prognosti- nā sententia est. Laborare autem virum hunc ea hydropis specie quam
 cum Hip- nā sententia est. Laborare autem virum hunc ea hydropis specie quam
 poc. asciten vocant, omnia ea indicabant symptomata quæ comitari asciten
 Paul. lib. 3. solent. Siquidem tumor & grauitas in ventre ingens sese & visui & tactui
 cap. 48. offerebat, & quum se ager in alterutrum latus conuerteret, fluctuatio & a-
 Auicenna sen 14. 3. quæ motus notabilis percipiebatur, non ab ipso ægro solum, sed & ab as-
 lib. cap. de hydrope. dentibus etiam : & quum percuteretur venter, vel tangeretur à medico, flu-
 1. 31. quæ-
 Quans quidam partium ventris motus, instar vtris aqua pleni, conspicieba-
 tur. Membrorum reliquorum corporis arefactio ac tabitudo quasi quædā,
 quod in hac hydropis specie corpus plusquam in aliis alimonia priuetur,
 ob aquosum & nutritioni ineptum sanguinem. Vnde cōsequi illud neces-
 sariò videtur, vt arefcat & tabefiat corpus alimonia conueniente ma-
 gna ex parte destitutum. Vrinæ paucitas id ipsum apertè etiam commōstra-
 bat. Nam obstructis & compressis urinæ viis ab incumbente aquoso hu-
 more, paucā omnino prodire urinam consequens est : tum etiā quod quū
 in eo vitio exiguum & dilutum sanguinem vitiatum hepar gignat, exiguum
 Vrina qd. itidem serum inde manare necessariò oportet. est autem vrina serum hu-
 morum in venis contentorum, vt Gal. Com. 1. in librum tertium de popu-
 laribus morbis Hippocratis, aphorismo quinto, conceptis verbis affirma-
 uit, atque etiam deffinitionum medicinalium auctor. Hæc itaque causa
 est, cur in hydropicis exigua reddatur vrina. Pulsus porrò ascite laboran-
 tium paruus, imbecillus, frequens esse vt plurimum solet, qualis in hoc æ-
 gro conspiciebatur. Pedes illi tuebant, quod in omnibus qui hydrope
 Fen 14. 3. tenentur, teste Auicenna, accidere consuevit, ob natiui caloris illis in par-
 li. tract. 4. tibus imbecillitatem, à fonte nimirum caloris remotissimis, & ob humi-
 cap. 8. ditatem vaporēque aquosum ad eas partes delatum. Sitis inextinguibi-
 lis clamorūque perpetuò aderat, quo symptomate præcipuè premi solent
 qui aqua inter cute, ascite præsertim, laborant : quod tamen mirum videri
 potest, vniuerso ferè corpore humore nimio madente, frigidāque intempe-
 rie vincente. Sed huius tamen symptomatis sæui non vnica solum causa,
 sed multiplex reddi solet. Nam etsi corpus, & ad ventrem attinentes par-
 tes, humore nimio imbutæ sunt, vnde minus sitire ægri deberent : quum ta-
 men aquea illa humiditas falsa, acris, nidorosaque sit, & mora coarctatio-
 néque tum calidior, tum vitiosior reddita : efficitur, vt magis ab ea sitis
 inducatur, quam vt sistatur. Ab ea namque aquosi humoris congerie, fumi-
 nidorosi, calidi, multi sursum attolluntur, qui os ventriculi gulamque affi-
 cientes, atque exsiccantes, sitim pariant. Ad quod facit humoris natiui &
 suauis, quo rigari partes solent, inopia. Nam quum ascite laborantes, exan-
 gues, attenuati, penéque tabidi sint, ob eam quam antea attulimus ratio-
 nem : fiat autem sitis, vel caloris copia, vel humoris inopia, ita attestante
 Lib. 1. de Galeno : consequens certè est, vt in ascite laborantibus sitis humoris salu-
 simp. facu. bris & natiui inopia producat : vt etiam quod in huiusmodi affectu cor-
 cap. 30 : non

non satis perfrigeretur, compressis utique partibus spiritalibus, à nimio humore in ventre contento. Vnde distentis partibus his, & septum transversum respirationis organum opprimentibus, fit, ut non satis respiratu refrigerari cor possit, incalescensque sitim inferat: tum quod plerunque febres tepidæ comitari huiusmodi affectus solent, ut auctor est Avicenna, ad quas item sitis sequitur: ut haud immeritò clamasse illud Avicenna dici possit, non euacuari asciticos & hydropicos omnes à siti clamosa. Sitim autem iure clamoram vocavit, hoc est inextinguibilem, ut cui quò plus succurrere ægri ingenti potu in animum inducant, eò plus sitiant. Iuxta illud lepidi

1° poetæ Ovidij, ad cupidos auri sitim hydropicorum comparantis:

Lib. I. Fast.

Quærere ut absument, absumpta requirere certant,

Atque ipsæ vitis sunt alimenta vices:

Sic quibus intumuit suffusa venter ab unda,

Quò plus sunt pota, plus sitiuntur aquæ.

Sitis causas in hydropicis abundè reddidisse mihi iam videor. Cur autem coloris vitio laborèt, in promptu causa est, quòd vitiatum intus lateat humor, nec sanguis in vasis saturato rubore niteat, sed aquosus, dilutus, instar aquæ in qua recens caro macerata est, appareat. Vnde fit ut ad normam intus latentium succorum talis foras appareat color, qui (ut Galenus ait) similis efflorescit humoribus. Et est eorum certissima nota. Quamobrè quum à bene

2° temperato sanguine optimus efflorescat color, à vitiatum & improbum, corruptum apparere colore consequens quidè est. Difficultate spiritus insuper vir hic maximè premebatur, quòd à distento ventre septum transversum contingeretur, cuius compressu difficilem reddi spirationem necessariū haberi debet, quòd sit membrum hoc respirationis (ut vult Galenus) instrumentum. itaq; mirum non est compresso septo transverso respirandi munus malè fieri. Vti verò & spirandi difficultate, sic sanè inappetentia multa æger hic vexabatur: quòd inanitio & succio, qualis fieri debet in ventriculo bene habito, minimè fieret, ob nimiam intro conditam in visceribus aqueam humiditatem. Vnde quum nec inanitio exacta, nec inanitarum partium naturalis appetentia (quæ inanitionem proxime sequitur) fieret: nec quæ hæc consequitur ventriculi succio, aut succionis sensus, qui fames est, auctore Galeno, necessariū quidè est, ut iis motibus ordine invicem succedentibus ad appetentiam excitandam pereuntibus, aboleatur, aut saltè bona ex parte minuatur appetentia: ut docet Gal. lib. 4. de sympt. causis, cap. 7. expressisse est visus. Signa atq; symptomata expressimus omnia quibus morbi in hoc viro natura deprehendi potuerit (quod curationis esse caput voluit secundo methodi medendi, & pluries alibi Galen) nunc verò quoniam Methodici medici, morborum causas assignant investigantq; inde presidiorum copiam cōiectantes, ut memorato loco prodidit Galenus: æquum visum est, huius morbi propius causas enarrare. Itaq; ex præincipientibus atq; exter-

3° nis, intemperantiam vitium plurimis ac vitiosis cibis constantè præcipuam fuisse iure statuendum est: quòd vir hic rei rusticæ addictus, minimè sui observans, quibus suis sine delectu ordineve vteretur. Vnde factum est ut neq; ventriculus ingesta probè cōficere, neq; item probum gignere sanguinem hepar posset, quum quæ parum rectè à ventriculo elaborata sunt, crudæque manserunt, ea emendare hepar minimè possit: unde obstructions multæ tum in iocinore, tum liene, atque etiamnum in mesareis venis genitæ sunt, à quibus

h mali

Gal. 5. de
loc. aff. ca.
6.

Auic. fen
14. 3.

mali huius initium exortum est. Inde factū videri potest, cur in hydropem hic vir inciderit. nam quum ex incauta victus ratione, multoq; & inordinato potu hepar perfrigeratum sit, crudis utiq; multis ad ipsum ē ventriculo delatis: consequens certē fuit, ut gignendo sanguini minus valere potuerit, quod sanē peculiare est ipsius munus, auctoribus Galeno & Auicenna: unde aquosus, frigidus, & alendo corpori minimē idoneus deinceps sanguis genitus sit: aqueaque humiditas multo plurima, quæ in interstitio membranae intestina obuoluentis (quam *μεσεντερικόν* vocant) intestināque ipsa consistens, tumorem vastum in ventre effecerit, utri aqua pleno persimilē, quæ ascites vocatur. Intemperies itaque iocinoris frigida, multis obstructionibus comitata, interna atq; præcipua morbi causa fuit, à qua sanē mali tam sæui origo deducta est. Causas enarrauimus præcipuas: nunc tandem curationis modum, quo in hoc liberando ægro vti sumus, subiiciamus.

CURATIO.

Lib. 1. de
alim. fac.

Quoniam inter instrumenta ea quibus curatio perficitur, primas congrua victus ratio iure tenere creditur, quum vel auctore Galeno neque secunda valetudo seruari, nec aduersa cōmodē curari sine exacta & salubri dieta possit, ut quæ non minimum momenti vel in illa seruanda, vel in hac propulsanda habeat: ab illa auspicabimur, inde ad reliquos curationis scopos qui asciti debentur, sermonem dirigentes. Sunt autē præcipui hi, totius corporis nimio humore madentis exsiccatio, vētris per vices solutio aquā educens, medicamentis ad id appositis, vrinae & sudoris prouocatio, obstructionum per ea quæ infarctū liberāt curatio: hepatis per ea quæ viscus roborare solent, & intemperie amouere, in suā temperiem deductio. His scopis curationē perfici & Galenus & Auicēna & Paulus exactē docuerunt. Ergo ab victus ratione initium ducentes, parcam omnino & tenuem, quantum vires ferre poterāt, eam in hoc viro præscripsimus, ut parcite redūdans absumeretur humor. inedia namq; humorum redundantia exaurit, uti plenior victus adauget. Itaq; ne consuetudinē derepente in diuersum

Lib. 2. de
rat. vict. a-
cut. à textu
18. ad 38.

mutaremus (cui plurimum tribuendū esse Hippocrates docuit, nec temerē esse mutandam) bis die cibum quidē sumere permittebamus: sed detractio ni tamen studebamus. Ab iurulētis, humidis, obstruentibus, implentibus, præsertim à potu, suasionibus multis ægrū continuimus, ut quā minimum potionissumeret, eiūsq; meracissimē. neq; enim aqua dilui vinum patiebatur, quòd in hoc morbi genere, Auicenna auctore, nedum ab aquæ potu, sed & ab aspectu etiā contineri ægri debeāt: neque cū cibo potum sumere, sed post cibum modico interuallo sinebā. sic enim idē auctor loco præcitato iubet. Nautico pane (quē vulgus Biscoctū vocat) meo præscripto vtēbatur: in quo inter pinsendū semina marathri & anisi iniecta, panē ad flatum distentiēdos aptissimū reddebāt: quod in hac hydropis specie, perinde atq; in tympania, necessariū videtur. vix enim ascites sine cōplexu flatuū multorū, sicuti neque tympanites absq; aquoso humore reperiatur. Auiculis paruis & in dumetis degentibus, assis uti iubebā, turdis, turturibus, columborū pullis, merulis, perdicibus, & caponū pullorūque extremis partibus, alis scilicet. Interdum verò proritandæ vrinae causa iusculum ex capo parabam, in quo radicem apij, foeniculi, & graminis cortices cum seminibus melonum incocta essent. Sum nonnunquam etiam iure cicerū rubeorum cum

- cum præfatis radicibus, & sic seu lauere herba (quam Gallorum vulgus *Berlas* vocat) vsus: quod sium, vel Dioscoridis & Galeni testimonio, vrinæ Diose. lib. 2. cap. 120. Gal. lib. 8. simpl. mouendæ plurimum valeat. Vigiliæ magis quam somno vt indulgeret cõfului, quod vigilia, auctore Galeno, totum corpus potèter exsiccet, vt lib.
7. meth. med. conceptis verbis astruxit. Matutino tempore à somno expecto fricationes pannis asperioribus adhiberi iubebam, præsertim secundum ventrem: & quum per aëris temperiem liceret, in sole exercere se capite bene cõtectõ suadebam. Vino utebatur paucò quidem illo, sed planè generoso & potenti, eoque meraco: sed quum intendi calorem ab eo interdum persentiret, dilui modica aqua decoctionis cinnamomi & anisi consulebam. Vt quoti die aluus fluere procurabam, vel injecto clysteri, vel datis catapotis, vel confectiõne, de qua paulò post dicam. Aëre calido & sicco illi vtendum censebam. Hac victus ratione hominem toto curationis decursu continui: qua sic methodo instituta, ad ea medicamenta me contuli, in quibus curationis spes aliqua affulgebat: eos scopos sequens de quibus paulò antea dictum est. Itaque ventrem exonerare clysteribus variis, tum humorem aquosum educantibus, tum flatum discutientibus, sum anxius: quod vir hic astrictiore esset aluo, & his vtendū esse in hoc morbo tum Paulus tum Auicenna consuluerint. Clyster porrò huiusmodi fuit: Paul. lib. 3. cap. 48. Auic. fen 14. lib. 3. tract. 4. ca. 13.
2. Foliorum hyssopi, origani, pulegij, calamiti, maluarum, mercurialis, & caulium rubeorum, ana M. j. soldanellæ siccæ (virentis enim copia carebamus) M. j. florū chamæmeli, meliloti, stœchados, & genistæ, (pituita enim detrahit) cuiusque P. j. seminum anisi, anethi, marathri, carui, ana 3 iij. seminum melonum cum cortice contusorum 3 β. polypodij querni conquassati 3 j. furfurum macri P. j. Fiat omnium decoctio colata ad ℥ j. in ea dissolue catholici 3 j. hieræ Galeni compositæ 3 vj. olei anethi & liliorum, mellis communis despumati, ana 3 ij. Misce: fiat clyster, quem bis in hebdomada iniici iubebam. Sum & hoc quoque altero vsus: In aquæ sufficienti quantitate fermenti acris 3 j. β. incoquebam, addito salis communis pugillo: facta Optimus ad ascitem clyster.
3. colatura, vrinæ pueri impubis 3 quatuor iniiciebam, olei rutacei vncias tres, mellis communis despumati vnciam. Mirum profectò quantum ab hoc clysmate æger alleuaretur, vt à quo ingens aquei humoris & flatuum copia effundebatur. Nec mirum: nam vrinam hominis acritudine sua hydropicis conferre scripsit Auicenna, quod potèter aquas detrahat. Ad deobstruendum hepar, & humorem serosum soluendum, hoc sumus apozemate vsi: 2. Can. ca. 727. de vrina. Optimum apozema.
4. Corticum radicum fœniculi, petroselini, apiij, graminis, rufci & asparagi, radicis rubiæ tinctorum, in vino albo & potenti per noctem temperatarum, ana 3 ij. radicum iridis recentium 3 ij. radicum asari, corticum radicum tamarici & capparorum, ana 3 j. agrimonij, cichorij, vtriusque ceterac, capillorum veneris, ana M. j. soldanellæ M. j. β. seminum anisi, marathri & ammeos, ana 3 iij. seminum melonum contusorum 3 j. passularum enucleatarum paria x. cinnamomi electi conquassati 3 iij. cicerum rubeorum P. ij. trium florum communium cuiusque P. j. Fiat omnium decoctio: coletur ad ℥ ij. In colatura adde syrapi de radicibus & de byzantiis, syrapi de eupatorio, ana 3 iij. clarificetur, & aromatizetur cum fantali h 2 citrini,

citrini, cinnamomi electi, & radicis iridis, ana 3j. Hoc apozemate dies totos octo vti ægrum iubebam, & tertio quoto die clysterem qualem supra descripsimus iniici iubebam. Vbi verò abundè iam meatus infarctu liberatos, tum ex vrina, quæ concoctior apparebat, tum ex tactus indicio percepissem (nam & tangenti viscus haud ita durum tensumque erat, & tactui cedebat) purgans vt sequitur medicamentum dedi: ʒ. Decocti præcedentis vncias quinque, addendo radicem iridis recentium & bene purgatarum & contusarum 3j. foliorum soldanellæ (quæ brasiica marina est) 3ij. cinnamomi electi 3j. ʒ. seminis anisi 3j. rhabarbari electi 3j. ʒ. Infundantur omnia simul in dicto decocto & modico vini albi per noctem, & 10 bulliant vnica ebullitione, postea fortiter exprimantur: cui expressioni adde syrûpi de cichorio cum rhabarbaro, syrûpi rosati ex infusione rosarum sine scammonio, cuiusque 3ij. Misce:paretur potio, quæ profectò assumpta plurimum profuisse est visa. aquam enim copiosè absque molestia detraxit, vnde mirè se adiutum æger testabatur. Hoc purgationis genere repetitis vicibus sum ter vsus. Medio verò tempore his utebar confectio-nibus, quæ & hepar roborandi & deobstruendi etiam vires haberent, hac præsertim: ʒ. Conseruæ florum cichorij 3ij. conseruæ capillorum, (scopolendriæ & buglosi, ana 3j. trochiscorum de rhabarbaro 3 ʒ. pulueris ele- 20 ctuarij triû santalorû duplicato rhabarbaro 3ij. cinnamomi electi 3ij. car-nis passularum pinguium sine arillis 3j. ʒ. pulueris dialaccæ maioris 3ij. ex syrûpo byzantino & de radicibus fiat in modum opiata, cuius sumebat in aurora 3ij. desuper haurièdo vini albi generosi cyathos duos. Pilulis interdum sum etiam vsus, ad rem probè facientibus. ʒ. Massæ pilularû aggregatiuarum maiorum descriptionis Mesuei 3ij. pilularum de rhabarbaro 3j. ʒ. pulueris soldanellæ 3ij. absinthij sicci, trochiscorum de rhabarbaro, ana 3ij. cinnamomi, anisi, schoenanthi, marathri, ana 3j. Misce, & cum succo ireos recenter extracto confingatur massa, ex qua dabam interdum drachmam integram, interdum dimidiam. Ad tumorem ventris discutien- 30 dum his sum remediis vsus: ʒ. Foliorum absinthij, maioranæ, eupatorij 3o veri, origani, pulegij, calamenti, rutæ, ana M. ʒ. foliorum ebuli, sambuci, & caulium rubeorum, ana M. j. foliorum quercus, lentisci, rubi & cupressi, ana M. ʒ. thymelææ & soldanellæ, ana M. j. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. seminum anisi, anethi, marathri, cumini conquassatorum, ana 3j. nucum cupressi, gallarum omnium contritarum, ana paria iij. aluminis ʒ. ʒ. salis cõmunis tâtundem. Fiat omniû decoctio in lixiuio facto ex cineribus quercus, aut stipitû caulium, & cû spongiis infusis & expressis fouere ventrem tumidû ante cibû iubebam: peractoque fotu emplastrû sequens ad-moueabam: ʒ. Stercoris vaccini ʒ. j. stercoris caprini ʒ. ʒ. bulliant simul in acceto fortissimo, & in mortario terantur, addèdo sulfuris ignè non ex- 40 perti 3ij. aluminis 3j. succorû thymelææ & ebuli recèter extractorû, ana 3ij. farinæ lupinorû & orobi, ana 3ij. pulueris soldanellæ quartariû j. anisi, marathri, cumini, ana 3ij. salis cõmunis torrefacti 3ij. terebinthinæ 3ij. picis naualis 3vj. Misce: fiat emplastrû ventri apponèdum, quo mirificè iuabatur. partim enim solutione aquâ hydropicorû soluit, partim in halitû digerit

Forus ad
ascitem.

digerit atque fccat, & flatuum copiam exhaurit. A præfato namque fotu atque emplastro detumescere fenfim cœpit venter, & æger liberius spirare, vnde de ægri falute melius tum sperare cœpi. Sum quoque ad hepar hoc cerato vſus: ʒ. Vnguenti rofacei Meſuei, cerati ſantalini, cuiusque ʒ. iij. roſarum, ſeminis endiuia & oxalidis, ana ʒ. j. ſpicæ nardi, ſchoenanthi, abſinthij ſicci, ſtyracis calamitidis, ana ʒ. j. Miſce cum pauco oleo maſticis & de abſinthio: fiat linimentum pro hepate. Sed inter cætera præſidia primum in curatione locum decocto ligni ſancti iure tribuendū cenſeo, quo dies totos quadraginta vir hic vſus meo conſilio eſt. Parabam autem decoctum ex ligni ſancti in ramenta puluerati lb̄ j. in aquæ libris nouem decocti (erat autem aqua pluuiæ) ad dimidias, & ſub finem decoctionis adiciebam ſoldanellæ ſiccæ manipulum, interioris cinnamomi vncias duas, paſſularum cum acinis ʒ. ij. Vbi perfectæ decoctio eſſet, illam calentem in alterum vitreum vas infundi iubebam, in quo vini generoſi libras tres inieceram, & ex hoc ſyrupo calido vncias nouem mane ſumere, veſperi verò vncias ſex conſulebam: eumque probè ſtragulis opertum elicere ſudorem, qui ſat multus fluebat, coegi. Viſtum exſiccantem tum maxime inſtitui ex nautico pane aniſi ſeminibus inſarcto, & auiculis paruis aſiſ, & paſſulis exacinatis. Purgabam octauo quoque die vel catapotis præſcriptis, vel rhacomatis diluto, vel ſucco ireos. Tantum verò hac methodo profectum eſt, vt ita annuente Deo integræ ſanitati ſit omnino æger reſtitutus: viuítque nunc, exacto iam quinquennio à morbi curatione, incolumis, vegetus & viribus valens, ad laudem Dei optimi maximi.

OBSERVATIO SEXTA.

CATHERINA Renoarda, Antonij Renoardi Iuriſconſulti ac Arelatenſis iudicis, viri ſanè præſtantiſſimi & optimi filia, annorum octo in lethalem febrem continentem, grauiffimis & lethalibus ſymptomatis comitatam, incidit, cum ingenti delirio, vigiliis, crebris animi deliquiis, ſine cibo ferè dies octo manens, omnia quæ illi darentur reiiciens, abſque medicamentis vllis, & peſſima item victus ratione vtens: quum morti iam proxima eſſet, & prorſus deplorata valetudinis, fluxu alui cum ſumma virium debilitate ſuborto, liberatur Dei voluntate, non artis præſidiis.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40

ATVRAM, morborum eſſe medicatricem, ſcitiffimè ab Hippocrate in Epidemiis dictum eſt: ipſamque earum quæ in corpore fiunt actionum opificè eſſe, bona certè ratione Galenus affirmavit. Quæ certè non aliud eſt, quàm calor natiuus noſter, temperiæ ſve corporis, qua rectè munia omnia obeuntur: ac pro-

Lib. 6. Ep̄i.
In arte me-
dicinalica.
87.

h 3 ptereā

pterea facultatem nostri corporis reatricem, iure optimo naturæ nomine
 Lib. 5. de
 symp. caus.
 cap. 1. insigniendam Galenus idem astruxit. Hæc ea est quæ & sanitatem in no-
 bis tuetur, & morbos pellit, ipsa sibi vias inueniens, quibus id citra medi-
 ci operam sæpenumero perficere queat. Ob id Hippocrates multos qui-
 dem sine medicis, verum non sine medicina tamen, curatos esse ingenuè
 confitetur. quod & experientia ipsa nos quotidie docet, & Romanam
 gentem complures annos sine medicis constitisse, nempe ultra sexcentos,
 Lib. 29. na-
 tur. hist. ca-
 pit. 1. Plinius grauissimus auctor scripsit. Quorsum hæc? vt indicem naturā qui-
 dem sæpe sine medici officio: medicum verò nunquam sine naturæ ope
 morbos curare vnquam posse. quod in hac nostra puella cuius sermonem 10
 instituimus, clarum faciemus. Hæc namque puellula rari habitus & mol-
 lis carnis teneræque ætatis, quum inordinatis motibus incaluisset (qui mos
 puerorum est cum suis æqualibus colludentium) mōxque refrixisset, sti-
 patis vtique externis cutis meatibus, difflatione prohibita, succensus est in-
 trō natiuus calor ex humorum intus conclusorum concepta putredine.
 erat autem putredo intra vasa, vnde necessariò continēs febris genita est.
 Lib. 9. me-
 tho. med. Continentium namque febrium materia intra vasa est, vt docta Galeni &
 omnium medicorum sententia est. Continentes autem eæ febres meritò
 dicuntur, quæ ad infebrecitationem non desinunt: in quibus vna accessio
 ab initio ad finem perpetuò manens, in multos dies porrigitur: vt bellè 20
 lib. nono meth. medendi Galenus. Febres has Græci συνέχους vocant, id est
 continuas: quarum tres facit Galenus memorato proximè loco differen-
 tias. aut enim ab initio ad finem vsque æquali magnitudine perdurant, &
 has Græci ὁμοῖον καὶ ἀκμασικὸς, hoc est in eodem vigore persistentes vocant:
 aut semper augentur, & exiguum aliquid in dies adiiciunt, & ἀναβατικὸς καὶ
 ἐπακμασικὸς, id est incrementum suscipientes seu inualescentes vocantur: vel
 tandem paulatim diminuuntur atque decrescūt, & has παρακμασικὸς nuncu-
 pari volunt. Itaque quum quod accenditur ei quod transpirat par fuerit,
 nec augeri nec minui febris videbitur: sed pari tenore perstare, sibi que si-
 milis permanere, ac si nihil illi vel demeretur, vel adiceretur. Vbi verò 30
 quod accenditur, eo quod transpirat amplius fuerit, intendi febrem, & se-
 ipsa in dies auctiorem fieri necessarium quidem est, quum multū sit quod
 putret, exiguum verò quod foras effluit: perinde atq; quum maius est quod
 effluit & transpirat, quàm quod accenditur, tum certè minui febrem aper-
 tē cernemus. Has verò differentias eò de industria attulimus, vt ad quam
 earum ea febris esset referenda quæ iuueniculam hanc inuasit, scire certò
 possimus. Dicimus itaque ex incrementium genere hanc fuisse febrem, vt
 quæ in dies auctior fieret, & caloris vehementia, & symptomatum magni-
 tudine: exiguo existente eo quod difflabatur, multo verò quod incalesce-
 bat. quæ causa fuit cur in discrimen mortis ægra hæc vocata fuerit. Nam 40
 agitatio corporis vehemens & anxietas, vigilia, delirium, syncopa, frequēs
 spiritus, sitis vehemens & inexpugnabilis, tum alius ex alio color, modò sa-
 rurato rubore in genis florens, modò ingenti pallore suffusus, & quasi ani-
 mam agentis apparebat. quæ omnia à morbi magnitudine, & naturæ
 propè deuictæ cum morbo pugna, prouenire pro explorato habendum
 est, siquid

est, siquid tum Hippocrati, tum Galeno creditur. Erat autem febris hæc ex putredine humorum intra vasa, cuius putredinis notæ tum in pulsibus, tum in vrinis conspicuæ erant. Multa namque in pulsibus inæqualitas & inordinatus motus, frequentiaque suberat: in lotiis verò magna in substantia, colore, & contentis mutatio. rubræ namque vehementer, substantia inæquales, modò crassæ, modò tenues, interdum verò sine vlllo sedimine: nonnunquam verò cum tenui nebula pendula apparebant vrinæ, putredinis in vasis consistentis indicium: prorsusque, dempta ætate, similis illi febris videbatur, quam in seruo palæstrita vidisse se Galenus nono methodi affirmat.

Hippo. lib. prælag. & Gal. in cō. & lib. 3. de crisi.

Ad hanc porrò vocatus, quum omni ope mederi iuuenulæ amabili, tum ob eam quæ mihi cum patre eius, viro sanè præstantissimo & optimo, est necessitudinem, tum ob muneris mei rationem, & puellæ bonæ indolis, & à patre summè dilectæ meritum, studerem: in id totus eram, ut scopos omnes tanti curandi morbi sedula manu exequerer: quòd morbus magnitudine sua inducias non daret, & pro Hippocratis sensis, medicari in valde acutis eadem die expediat, ne dilatio noxam immedicabilem adferat. Itaque protinus clysteri molli leniendam aluum consulo, quòd à medicamentis ita puella abhorreret, ut ne quidem proferri quicquam de ea re sustineret, tantum abest ut propinari illi quicquam per os posset. Dato clysteri, quum biliosa multa eaque cruda deiecisset, nec de mittendo sanguine, ob tenellam nimium ætatem, & diffabilem corporis substantiam, & parentum atque ægræ repugnantiam, sermo esset habendus, ad vacuanda per alium quæ putruerant animum conuertere. Vbi enim mitti ægro sanguis vel ob ætatem, corporis raritatem, vel quamcunque tandem aliam occasionem minimè potest, largius ducenda aluus est, si quid Galeno fides habenda, aut alia ratione educendum superuacuum. Itaque quum deiectorium pharmacum ex rhacomatis diluto, syrupo rosaceo, & melle aëreo (mannam nostri vocant) præscripsissem, accipere ægra renuit. confestim namque & per initia medicamentis purgantibus in acutis vtendum, in quibus materia turget, sæpe ab Hippocrate dictum est atque Galeno. Sed quæ præscripta à me sunt, nihil quicquam profuerunt, quòd ea vel prorsus ægra non sumeret: & si vi coacta quicquam assumpsisset, mox reiciebat. Vnde nec syrupos ad febrilem calorem restinguendum, nec quæ ad eximendas obstructions parata medicamenta erant, sumere vnquam voluit: ut quæ si quando ad hæc sumenda parentum iussu atque hortatu cogeretur, tota in fletus, clamores, & lacrymas soluebatur. Vnde & acrior succendebatur febris, & peius inde multò puella habebat, fletu nimirum & clamoribus magis exagitatis intrò feruentibus succis. Quamobrem naturæ secundum Deum omnem curationis ordinem relinquere coacti sumus, quòd pro Hippocratis sententia oporteat non solum medicum opportuna facientem sese morbo accommodare, sed & ægrum & assidentes. Neque enim sat est medicum curationi intentum habere, nihil quod ægro possit conducere prætermittentem (qui verus medici scopus esse debet) sed & ægrum dicto audientem, & per omnia suadenti medico obedientem nancisci oportet, si

CURATIONE.

Lib. 4. aph. 10.

Lib. 4. de sanit. tuen.

Lib. 1. aph. 24. & lib. 2. aph. 29. & lib. 4. aph. 10. & Gal. in cō. illorum aphorismorum.

Lib. 1. aph. 1.

h 4 rectè

rectè curatio processura sit. Itaque in hac puella etsi medicus aderat & sedulitate, & amore, & officio assiduus, & assidentes adessent, & prudentia, & charitate & amabili benevolentia coniunctissimi, omnique studio, officio, ac diligentia in muniis ad puellæ salutem necessariis exequendis intentissimi: (erat enim puellæ pater, erat & mater, & affines multi, quorum nescias vter eorum plus officio functus esse videri posset) vnum tamen certè deerat, in quo curationis caput positum esse videbatur, ægræ infantulæ inobedientia, quæ vel mollitie & teneritudine ætatis, vel naturæ repugnantia (vt plerunque in pueris repugnans & refractaria ob iudicii & prudentiæ defectum esse solet) omnia respuebat quæ in illius salutem 1° methodo essent præscripta. Vnde factum est vt in præsens periculum adducta tum vi morbi, tum sua ipsius inobedientia ægra hæc fuerit. Nam neque decretoria salutaria in diebus decretoriis vlla facta sunt, neque concoctiones rectè processerunt, neque naturæ rectrix facultas quicquam commodè operari videbatur, malo vtique oppressa. Vnde circa decimum quartum diem omnia in peius labi visa sunt, prorsusque lethum minari, oculi caui, aures contractæ, facies demortuæ similis, liuentes buccæ & vngues, virium deiectio, idque expulsum defectione deprehendebatur, deliriū, vigilia, marcore flaccescencia membra, totaque terroso puluere ac sordē squallentia, inedia, sopor vigilans, linguæ summa nigrities & asperitas, vox 2° faucibus hærens & interrupta, clamor, conuulsui motus, toruus aspectus, & vt in summa dicatur, plurima vndique mortis imago. Tum verò inter hæc tam lethalia signa ad decimumseptimum vsque diem perseuerantia, quæ deplorata valetudinis ægram esse testari poterant, en tibi derepente in summa virium deiectione alui fluere cœpit, magis profectò morbi vi atque impetu, quàm naturæ ductu: cruda, biliosa, feruida, porracea & pessimè olentia deiecta sunt, magis tum collapsis viribus, vt sine pulsu ægra relicta fuerit. Perstat alui fluor dies totos plus minus quatuordecim: tandem verò remediorum forinsecus adhibitorum, fortium atque vnctionum impetum humorum cohibentium vi sedato fluxu ventris, perstitit febris 3° ad sexagesimum vsque diem, tabefacta prorsus puella. Sed tamen sensim vi naturæ aut Dei potius auxilio, patris indulgentissimi luctum miserantis, refici cœpit, & nos vt potuimus pro ægræ repugnantis natura ea præscriptissimus quæ vires reparare & integrè sanitati puellam restituere possent, ad laudem Dei opt. maximi.

OBSERVATIO SEPTIMA.

VIR quidam Mercator (cuius nomini, ob eam quæ in medico 4° esse debet modestiam atque prudentiam, parco) ex amore in insaniam deductus, melancholicus effectus est, mirisque visis etiam interdum nedum noctu agitabatur, modò in iram ac furorem concitus, mox placabilis in risum effusus, amata speciem se in momenta singula in conspe-

etiam

Etum habere affirmabat, illi blandiebatur, ac si præsens fuisset: mox quòd se amantem redamare nollit, miris incre pabat modis, omnia de amata sermo, omnis inter luctus ibat dies, noctem sine somno tristitia mærorque consumeabant. Et sibi ipsi iniecit manus, ni suorum vi prohibitus fuisset. Quum sic insaniens totos sex constitisset menses, egoque eo profectus essem ubi ager laborabat, ad curam accersitus, hominem magno sanè labore, multisque in eà remparatis auxiliis, ab insania, Dei gratia adiutus, reuoco, Et integræ menti ac sanitati restituo.

19

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

- D**E admirando amoris affectu, quo sæpenumero in furorem atque insaniam deducuntur incauti & insana mente homines, tractaturi, a ccurata sanè & philosophica enarratione erit latissimus de amore campus nobis ad metam tendentibus percurrendus. Ingens hîc inuitat locus: libeat modò vagari, & à leuioribus reuulsi meditationibus, in hæc sancta Philosophiæ adyta penitus mentem inuoluentis, illius sacraria aperimus: & in ea diuersemus amoenissima
- 20 Musarum vireta, ubi inenarrabili varietate, floribus passim nitescentibus, coronamenta nobis compingamus, quæ non ornent modò, sed halitu iucundiore, sua & fragrantia & succulentia plenius alant, impleantque audum sciendi animum ratione mira: & sentiatur tamen in iis austerior quædam suauitas & alimonia, si non omnino dulcis atque percocta, grata tamè certè atque fœcunda. Sed nos in his de amore proferendis, cum delectu rerum modum seruabimus, ne inopia ieiuni aridique videri possimus, aut vbertate nimia luxuriantes, onerosi legētibus euadamus. Itaque quum nobis de insano ex amore effecto sermo sit futurus, deque eius morbi medicatione, indaganda nobis prius multa erūt ex scientissimorū hominum
- 30 penu exprompta, sine quorū cognitione manca sit futura nostra omnis de re proposita tractatio. Illud in primis inquiremus, quidnā amor sit: quā multiplex: (in cœlestē namque & vulgarem atque ferinū Plato atque Plotinus dissecant) quid vterque in nobis amor pariat: quantum virium in hominum animis corporibūque amor sibi vendicet, ut ex amore vulgari in insaniam ducantur homines: amorem hunc, fascinationem quandam esse, & quis fascinationis eius modus: facillè homines amore irretiri, & quæ sit illaqueationis eius ratio, quibūque irretiamur: amorem hunc vulgarem, sanguinis esse perturbationem quandam: quænam sit randem insaniētiū ex amore curandi ratio, quam nos potissimum in hoc ægro curando ob-
- 40 seruauimus. Quibus absolutis, finem huic nostræ explanationi faciemus, auspice & ductore Deo, qui amor est verè amantium, amore suo collustrans, fouens, ac viuificans omnia.
- Ergo ut à primo exordiamur, Amorem Plato definit, appetitionem esse, qua bonum sibi adesse semper quisque desiderat. Plotinus verò, amorē, actum esse animæ bonum desiderantis astruxit. Marfilus Ficinus, desiderium

Plato in cō
uiuio.
Plotinus
lib. de amo
re, Ennea-
de 3.

In conui-
uiū de a-
more.
Plot. En-
nead. 3. l. 5.
cap. 4. de a-
more.
Amor qd.
Marf. Fici-
in com. ad
conu. Plat.
cap. 4.

rium

rium pulchritudinis amorem esse dixit. quæ sanè concors est Philosophorum omnium de amore assertio. Equidem quum ad bonum omnia ferantur, idque omnia appetant, vel Aristotelis lib. 1. Ethicorum sententia, efficitur, ut in id quod bonum, quod pulchrum est, ingenito quodam ac naturali appetitu feramur. Nec iniuria, quoniam insitum nobis à natura est, ut quod imperfecto deest, id ad perfectum duci cupiamus. cupiditatem hanc amorem iure dicimus, id est boni, pulchrique fruendi desiderium: ut quod in nobis deficit, id congressu & mutuo complexu adipiscamur. Verum quum incognita nemo desideret, necessarium planè est, ut aliquo modo cognitum nobis antè fuerit quod amemus: neque cognitum solum, 10 (multa namque nobis probè cognita odisse solemus) sed ut tanquam bonum nobis atque iocundum pulchrumque fuerit iudicatum. Neque id quidem ad flagrantè benevolentiam, quæ insignis erga rem amatam affectus est, satis esse videtur, nisi facile consequi nos posse quod pulchrum bonumque fore censuimus, iudicemus. Quisquis igitur quippiam amat, illud quidem re ipsa nondum integerrimè possidet: animi tamen cogitatione id ipsum cognoscit, pulchrum ac bonum iudicat, consequi posse confidit. Hæc ipsa cogitatio, iudicium, spes, quasi præsens aliqua absentis boni anticipatio est. Non enim arderet, nisi id ipsum summè placeret: neque placeret, nisi esset quodam modo mentis cogitatione prægustatum, cognitio- 20 ne prævia & antecedente. Ergo quum amantes partim quod optant habeant quidem (nempe boni ad quod feruntur cognitionem) partim verò non habeant, quatenus optato bono non fruuntur: haud ab re ex indigentia quadam & affluentia mixtum esse amorem atque generatum diuinus Plato atque Plotinus pronuntiarunt. Qui sanè affectus ob id *ἔργου* eidem auctori dictus est, quod *ἀπὸ τῆς ὁρασεως*, id est à visione initia ducat, & ab ea suâ amor essentiam possideat. à visione namque, ut idem Plotinus tradit, amor qui passio est, instinctum habet. Atque ob id Græci amorem *ἔργου* nuncupauerunt, quia (ut Plato inquit) *εἰσπέ*, hoc est, influit extrinsecus per oculos. rei namque amatae inspectio ardorem in animo amantis ingenerat. Vnde 30 de est illud diuini vatis Vergilij,

Plato in cō
uiuio.
Plo. Ennea
dis 3. lib. 5.
cap. 6.
Vbi suprā
cap. 3.

Verg. eloq.
8.
Oui. Epist.
12. Heroi-
dum, Me-
dez Iaso-
ni.

Ut vidi, ut perij, ut me malus abstulit error. Et illud item Ouidij,

Tunc ego te vidi, tunc cæpi scire quis esses:

Illam fuit mentis prima ruina mea.

Et vidi & perij, nec notis ignibus arsi,

Ardet ut ad magnos pinea tecta deos.

Vnde & Plautus in Gurgulione; *Susilite obsecro, & mittere istanc foras: Quam mihi misero amanti ebibit sanguinem.* Et in Mercatore,

Ego illic aspicio forma eximia mulierem,

Quam ego postquam aspexi, non ita amo ut sani solent

Homines, sed eodem pacto ut insani solent. 40

Quin & hoc ipsum sacra etiam eloquia testantur. Quid namque illud est Hier. 9. f. quod à Hieremia prolatum est, Mors ascendit per fenestras: quàm concupiscentiam visione & aspectu ingenerari? Vnde est illud Matthæi in Evangelio, Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in cor

in corde suo. Oculorum namque miram in amatoris affectibus potentiam intuens diuino spiritu actus Regius Propheta Dauid, ita Dominum deprecabatur: Auerte (inquit) oculos meos, ne videant vanitatem. Hi profectò sunt quorum ministerio in hominum animos amor influit, sensimque illabitur: quòd quum multo igneo radiosòque spiritu oculi niteant, (quæ ipsorum natura est) efficitur, vt patefactus oculus, & in pulchritudinis amatæ speciem vehementer intentus, radiorum suorum aculeos in adstantis oculos ei aculetur, atque etiam cum aculeis istis, qui spirituum vehicula sunt, sanguineum vaporem illum, quæ spiritum nuncupamus, intendit: hic incensus, & iam amatæ rei specie agitato, cor exagitat, inflamat, vritque nimio motu atque caloris æstu, dum vehementer potiri re amata amans desiderat, dum vicissim aculeos ab re amata suis ipse oculis suscipiēs, quodam modo inficitur amoris veneno. Ac proinde rectissimè amorem *ἔρως* dici Græci voluerunt, quòd illis ceu perspicacissimis sensibus amoris vis se in ima cordis insinuet. quod animaduertens Plato, amorem *ἔρως, ἀπὸ τῆς πόως*, id est à robore ac vehementia, dici existimat. Quid amor sit, ex Platoniorum schola deprompsimus: quàm multiplex, ex eorundem penu est iam nobis explicandum, & quid in nobis amoris hæ differentiarum pariant, quod secundo loco dicendum proposuimus. Ergo duo amorum genera Plato facit: siquidem cupidinem veneris comitem esse Pausanias, amorem laudans apud Platonem, asserit, totidemque esse cupidos seu amores quot sint & veneres, necessarium omnino existimat. Platonis porò hæc verba sunt (Græca non apponam, ne redundante copia opus extuberet, Latina tantum appingam) Neminem, inquit, profectò latet, absque amore venerem nunquā esse. Quare si vna esset Venus, vnus & amor. Quoniam verò duæ sunt veneres, geminum quoque amorem esse necesse est. Geminam autem deam hanc esse quis neget? Nōne vna quædam antiquior est, & sine matre Venus, cœlo nata, quam cœlestem venerem nuncupamus? Altera verò iunior, è Ioue & Dione progenita, quam vulgarem communemque vocamus? Necessarium itaque amorem veneris illius comitem cœlestem vocari, huius verò vulgarem. Hactenus Plato, qui diuino numine plenus, amoris duo præcipua genera constituit: cœlestem alterum, cœlo patre & sine matre natum: iuniorem alterum, ex Ioue patre, & Dione matre genitum: ob idque vulgarem. Cœlo natus, diuinus amor dicitur, & sine matre, quoniam mens illa angelica à materiæ corporeæ confortio est omnino aliena: ac proinde sine matre natus amor ille cœlestis intelligitur. matris namque nomine Phisici omnes materiam intelligunt. Quum itaque Venus illa cœlestis, tota pura mens, purum bonum spectās, & illi prorsus iugiterque inhærens, non tanquam accidens in subiecto, sed tanquam essentia quædam perennis, veluti lux soli adesse dicitur, tota actus purus sit, nihil materiæ possidens, firma, constans, perfecta, prorsusque se ipsa contenta manet. nam amore ingenito ad intelligendam Dei pulchritudinem rapitur. Altera autem Venus ex Ioue nata ob id est, quòd ex ea virtute ipsius animæ quæ cœlestia mouet, elici intelligatur: ea siquidem hanc creauit potentiam quæ inferiora hæc generat. Matrem namque illi ideo

Psal. 118.

In Phædro.

In Conuiui.

Plato in conuiui.

ideo Platonici tribuunt, quia materiae mundi infusa, cum materia commercium habere ad generationis vim creditur. Est enim venus hæc secunda Ioue & Dione nata, vis generandi animæ mundi tributa, vnde generationis cupiditas omnis in omnibus generandi potentiam habentibus innascatur. Vtraque porrò venus consimilem sibi comitem habet amorem. Prior illa cœlestis, tota in Deum intenta, illius summam pulchritudinem admiratur, in eaque sibi nimium placet ac conquiescit: altera vero ad eandem pulchritudinem in corporibus procreandam, prout materia ratio patitur, toto nixu contendit. Illa diuinitatis fulgorē in se primū complectitur, deinde exceptum fulgorem hunc, in venerem secundam iam 1 o in materia operantem traducit. Hæc fulgoris illius scintillas ac seminaria quædam in materiam mundi transfundit, vnde singula mundi corpora pro captu naturæ suæ pulchra speciosaque videntur. Horum speciem corporū humanus animus per oculos percipit, & ad amandū quæ speciosa videantur allicitur. Atque hic animus noster rursus vires geminas possidet, nempe intelligendi, & generandi potentiam: quæ geminæ in nobis vires, duæ in nobis veneres sunt, quas & gemini comitentur amores. Quum primum enim humani corporis species pulchra sese obtutibus nostris offert, mens nostra, quæ prima in nobis venus est cœlo delapsa, & (vt Aristoteles sensit) foris adueniens, speciem pulchram, tanquam diuini decoris atque fulgoris 2 o imaginem, veneratur ac diligit, perque hanc ad illum sæpenumero attollitur ac excitatur. Vnde est illud Regij Prophetæ: Cœli enarrant gloriam Dei. Ob enim immensam tanti operis pulchritudinem, rapitur mens nostra in Deum, laudibus exultans & dans gloriam Deo. At generandi vis, quæ altera in nobis venus est, formam generare summæ pulchritudini affinem, quantum materiae ratio patitur, concupiscit. In vtraque igitur venerem amor elucet, ibi contemplandæ, hinc generandæ pulchritudinis desiderium. Amor vterque honestus atque probandus. vterque enim diuinam pulchritudinem, quæ imago quædam Dei est, sequitur: atque ob id mirificè à Platone vterque commendatus. Illud tamen in amore improbare Plato sub Pausaniæ persona videtur, si quis generationis audior contemplationem deferat, seque totum secundæ veneri, relicta priore dedat: aut si generationem præter modum cum foeminis exercere contendat, formamve corporis pulchritudini animi præferat, eum vtique dignitate amoris abuti Plato rectissimè censet. Quo qui rectè vtetur, corporis quidem formā laudabit, sed per illam, excellentiorem pulchriorēque mentis & Dei speciem cogitabit, hancque illi præferet, eam vehementius & admirabitur & amabit. Generationis autem & congressus officio eatenus verè amās vtetur, quatenus naturæ ordo ad prolem legitimè suscipiendam, & ad mortalitatem hanc ab interitu vindicandam, postulare videbitur. Quotuplex esset 4 o amor, & quid in nobis cœlestis atque vulgaris efficiant, diximus: quantum virium amor hic vulgaris in hominum animis corporibusque sibi vendicet, & vt ex eo in infaniam non rarò homines deducantur, nobis nunc est tertio loco dicendum. Amorem magnum deum esse, cumque ex antiquissimorum deorum numero Phædrus apud Platonem cōceptis verbis affirmat:

Lib. 2. de
gener. animalium, c.
3.
Psal. 18.

In conuiuio,

mat: cuius imperiū tantū esse Orpheus in hymnis cecinit, vt fato ac necessitati imperare amorē, cūctāq; gignere quę in cœlo sint, quęq; in terra mariq; asserere non dubitarit. Amoris nāq; regnū in veneris hymno ita expressit:

Καὶ κρατεῖς βίος αἰ μαιῶν, γένεας ἢ τὰ πάντα

Ὅσα τ' ἐρύσαντο δὲ καὶ ἐν γαίᾳ πολυκάρτα,

Ἐν πάντων τε, βυθῶ τε.

Id est, tribus fatis imperas, & generas omnia quę in cœlo sunt, & quę in terra, & quę in mari & abyssis. Quū itaq; tantus sit amor, vt ab eo cūcta emanēt, originisq; suę initia illi accepta ferāt: quid mirū si in animis nostris corporibusq; suū & ipse imperiū virēsq; admirādas exerceat? Hęc autem est illius in nobis potētia, vt & animū temperare, & illū rursus in furorem agere possit: prout vel moderatē vel intēperatē animū diuexarit. Si enim intēperatus accedat, tetrīs horrēdisq; imaginibus interdiu noctūq; animū implet, animalē spiritū obscura caligine inficit, mentē turbat, ac hominem sui impotē facit. Quod Lucretio Philosopho Epicureo accidisse legimus.

Lueretius.

is enim amore flagrās, mētēq; emotus, in insaniā lapsus, manus sibi iniecit. Alceste Pelix filia, pro viro suo perire nimio amoris ardore in animū induxit, idq; viriliter pręstitit: vt Plato conceptis verbis affirmat. Nec solum in animū impetū facit amor, verū & in corpus sæpenumero tyrannidem exercet: vigiliis, curis, macie, dolore, tabitudine, & mille aliis affectibus le-

Alceste.
In Conui-
uio.

thalē noxā inferentibus, corpus vexās. Testimonio esse potest Antiochus Seleuci Regis filius, qui quū Stratonices nouerxę vesano amore corripere-
retur, illā miserē deperibat: impiū tamē pectoris vulnus pia dissimulatione cōtegebat, pugnabāntq; diuersi animo & medullis inclusi affectus, summa cupiditas, & maxima verecūdia: vt quū potiri amata nouerca maxime vellet, verecūdia à tātō facinore deterreretur. Vnde effectū est, vt anxitudine hac pessimē diuexatus, in vltimā tabē æger amās deductus sit. Quem tamē in tātō discrimine positum, Heraclitrati medici solertia, artiq; præstantia alleuauit. Iuxta enim Antiochū sedens, vt eū ad introitū Stratonices nouerxę rubore perfundi, & spiritu increbrescere, eaque egrediēte pallere, & excitatiōē subinde reciprocare anhelitū animaduertit: curiosiore obseruatione ad ipsam veritatē penetrauit. Ingrediente nāque Stratonice, & rursus abeūte, brachiū adolescētis dissimulatē apprehēdēdo, modō vegetiore, modō lāguidiore pulsu venarū affici ægrū agnouit, ipsū que amore Stratonices immodico teneri deprehēdit: rēque tota Seleuco patri exposita, charissimā coniugē filio cedere nō dubitauit, quod in amorē incidisset, fortunę acceptū referēs: quod dissimulare eū vsque ad mortē voluisset, filij pudori imputās. Hęc mala inferre sua castra sequētibus amor cōsuevit. Nā qui perditē amat, nec re amata potiri queūt, hi macilēti & pallidi fiūt.

Vide Vale-
rium lib 5.
cap. 7.

quippe ad duo simul perficienda opera vis naturę fermē deficit. Animi amātis intentio in assidua amati cogitatione tota se versat, illic tota ferme vis corporis intēta est: quod fit vt neq; cōcoctio rectē procedat, neq; reliqua naturę munia quę circa alimōniā facultatū naturalīū ope fiūt, rectē perficiātur. Vnde efficitur, vt & superflua multa coctionis defectu redundēt, & cruda in iecur trahātur: quamobrē & sanguinē paucū crudūq; inde gigni cōsequens est, qui per venas diffusus, nec alēdo corpori aptus, pallorē maciēmq; creat. Quod animaduertēs lepidissimus Poëta, sic de ea re cecinit:

Palleat omnis amans, color hic est aptus amanti:

Hoc decet, hoc multi non valuisse putant.

Et paulo post,

Ouidius
lib. 1. de ar-
te amandi.

Arguat

Arguat & macies vultum.

Et rursum,

Attenuant iuuenum vigilata corpora noctes,

Curáque, & immenso qui fit amore dolor.

Ex his constat vel indubia fide,

**Vt ex amo-
re in infa-
piā homi-
nes dedu-
cantur.**

In oratione
ne Pausa
niz de a
more.

magnā habere in hominū corporibus vim amorē, vt qui & in tabē & in infaniā atq; mortem deducere homines queat. Ac verò vt ex amore insanire homines cōtingat, quod explicare propofiti noſtri fuerit, iā promendū. Amorē porrò infaniæ speciē eſſe quādam, & Plato in cōuiuio aſſeruit, & res ipſa per ſe euētus eiufmodi fidē facit. Furorē Plato in Phædro mentis alienationē eſſe definit. Alienationis autem duo genera tradit, alterā ab humanis morbis, alterā à Deo prouenire affirmat. Infaniā illā, hęc, diuinū furorē nūcupat. Infaniæ morbo qui tenētur, infra hominis speciē naturāmq; de trūdūtur: mētis impotes, vnde & demētati & amentes iure dicūtur. Infanię porrò quæ morbus eſt, rerū ſciētiffimi duo præcipua genera ſtatūūt, vnum cerebri, cordis vitio aliud naſcitur. Quū enim aſſata bilis plurima, ſanguis ve aſſat⁹ multus, aut atra bilis in venoſo genere redūdās, in caput efferitur, vapor inde teter cerebrū implet atq; occupat, ſpiritū animalē mirē exagitat, turbat mentē, viſiſq; plurimis, pro redūdātis humoris natura, animū inficit atq; terret. Qui enim aduſta bili vexātur, vel etiā à nemine laceſſiti vehementiſſimē efferatur, & in irā præcipites toti agūtur, altē vociferātur, in obuios irruūt, ſeiſſos & alios cēdūt & ſibi mortē nōnunquā inferūt: quod Lucretius Philoſophus & poēta feciſſe dicitur. Qui ſanguinis aſſati vitio inſaniūt, effuſos nimis in riſus prorūpūt, in cachinnos ſoluūtur, cantilenis & tripudio exultāt, hilares, minimē malefici ſunt: ſed aſſiduē ſeſe iactant, nec vno conſiſtere loco queūt: illis oculi genāq; & facies tota plerunq; rubēt. At qui atra laborāt bili, perpetuò mœrēt, ipſi ſibi ſomnia fingūt & viſa, quæ vel præſentia expauēſcāt, vel futura formidēt. Atq; eas omnes infanię ſpecies, cerebri & interiorū eius facultatum defectu prouenire, & Philoſophi & medici adſtruūt. Quādo verò humores illi vel in venoſo genere, vel in corde ipſo ſiſtūtur, nec in cerebrū ſeſe efferunt, tū anguſtiā & ſollicitudinē, nō dementiā pariūt: tum verò amētiā, quū animæ ſedē, cerebrū, inquā, petūt. Hoc eſt quod li. 6. Epidemiorū dixit Hippocrates, ſi atra bilis in corp⁹ inclinari, comitiales fiūt: ſi verò ad animū, atrabilarij melācholici fiūt. Quā partē Gal. lib. 3. locorū affectorū interpretās, ait, humores huiufmodi ſi cerebro veluti parti inſtrumētali noceāt, ad cerebri corpus cōuerſi morbū dixiſſe Hippocratē: ſi verò cerebri tēperamētū mutādo, ei tūc: vt ſimilari parti nocere, & noxā eā ad mentē atq; animū pertinere, vnde melācholici & inſaniētes reddātur: quod, eodē Galeno auctore, anima ipſa ab partiū tēperamēto mutetur. Qui verò ex amore inſaniūt, nō ſolūm repēte in cerebrū atrabilario ſucco, & ſpiritū animalē, cerebriq; facultates plurimū euertētē, fieri amētes dicūtur: ſed etiā cordis morbo, ab his humoribus diue xato. nā cupiditate nimia & æſtu amoris cor illis impēſē amātibus feruet, exēſtuat, premitur: vnde inquieti, anxij, mœroris & ſollicitudinis pleni viuunt. Vt res eſt ſolliciti plena timoris amor. Et quidni inſaniāt (æpenumero ex amore homines? quū vulgaris hic & ferinus amor, faſcinatio quædā ſit (vt tandē ad id quod quarto loco dicturos nos promiſimus, accedamus) cuius faſcinationis modus hic eſt, quod quū in iuuenibus, vt potē ætate, & calore multo, ac ſanguine viuido, tenui, ac claro florētib⁹, vegeta ſint omnia, tenues quidē illos, claros ac bene mobiles ſpiritus ea in ætate habere, neceſſarium relinquitur: hi namque perpetuò à cordis calore ac poteſtate, ex

Lib. 3. de
loc.aff. ca.
6.

Amorem
fascinationem esse
quandam.

- puriore magisq; elaborata sanguinis arterialis parte gignuntur: vt cōcors est & Galeni & Auicēnē sentētia. Tales porrò in nobis gignuntur spiritus, quālis in nobis sanguis fuerit, qualisq; admissus in pręcordia aēr: vt qui si purus fuerit, puros quoq; in nobis spiritus creat: perinde atque nebulosus si fuerit, nubilosos & crassos, vt Galeni mens est. Itaq; spirituum in nobis generatio sanguinis naturā à quo emanāt, omnino sequitur, q̄ tales gignuntur quālis fuerit conditus in arteriis atq; corde sanguis. Spiritus verò ipsi è corde in cerebrū sublati, atq; animales iam effecti, perfectiūsq; elaborati, tenuiores & ad motū proniores redduntur, faciliq; per patentes cerebri meatus per-
- 1 o meāt: pręsertim qui ad oculos perforantur, qui omnium lucidissimi, & summo splendore nitētes, ad visionē perficiendā & sunt & habentur. inde similes sibi radios per oculos quasi per vitreas fenestras emittūt. Ad altissimas namq; corporis partes spiritus maximē, tenuissimus quū sit, euolat, eiusq; lumen per oculos, quū ipsi perspicui sint, atq; omnium nostri corporis partium nitidissimi & ætherei, vberius emicat ac sese foras exerit. Quēadmodū enim sol, mundi cor, suo perēni motu lumē, perq; lumen ac calorē vires admirandas suas ad hæc inferiora demittit, vt Aristotelis sentētia est: sic corporis nostri princeps pars cor, motu suo quodā irrequieto & perenni dum vita stat, proximū sibi sanguinē agitās ac calfaciens, ex eo spiritus in totū corpus, perq;
- 2 o illos luminū scintillas per mēbra diffundit singula: per oculos autē maximē, quod in alto tāquā in specula positi sint, & luminosa maximē substantia cōstet. Oculis porrò natiū esse & genuinū lumē, animalia multa testātur, quorū sunt oculi nitidissimi & summo fulgore coruscantes, vt noctu absq; externo lumine cernere queāt, quorū in tenebris coruscant oculi: vt leonibus, pardis, & felibus accidit. Quod & experimēto discere quoq; possumus, si quis enim paulò pressius oculi angulū digito compresserit, cōtorseritq; circulū quendā videbitur intra se lucidū cōtueri, ex interno quidē oculi lumine manātē. Emissum autē ab oculis radiū, vaporē secū spiritale trahere, & sanguinis vaporē, ex eo perspicimus, quod lippi & rubētes oculi, spectantibus proximē oculos, radij sui emissionē cogunt morbo simili laborare: affri-
- 3 o ctu atq; cōtactu spirituofo similē parietes in beneualētibus oculis morbi, quo ipsi affecti sunt. vbi apparet & radiū ad propē adstātē oculū protēdi, & cū radio vnā vaporē corrupti in partē sanguinis emanare: cuius cōtagione oculus spectātis inficitur ac coinquinatur. Quin & Aristotelis lib. de somno & vigilia, testimonio cōstat, mulieres mēstruo pollutas, intuitu suo speculū nitidū, sanguineis quasi guttis & foedo vapore inficere: vt & experientia docet. Quod ex eo fieri arbitrādū, quia spiritus, qui vapor sanguinis est, sanguis quidā tenuissimus & summē elaboratus videtur esse, adeo vt aspectū fugiat oculorū: sed in speculi superficie perpolita crassior effectus, clari-
- 4 o rē perspiciatur. Quid mirū igitur si toto affectu intētus amās in amatā mulierē, illā fixo intuitu cōspicatus, radiis emissis amorē inficiat: vicissimq; illa, si nitētes in illū oculos cōuertat, mutuūq; aspectu visorios vtrinq; manātes radios, cōplices ac cōmisceant: annon aspectu amatorio pręcordia spiritali telo figent, & vnā cū aspectu mutuo alter alterius amorē cōbibet? Hoc lepido carmine summus poētarū Virgilius ad hūc modum expressit:
- At regina graui iam dudum saucia cura,
Vulnus alit venis, & caco carpitur igni.*
- Et paulò post, fascinationis ab amore modum explicans, subiunxit:

Gal. 5. de simp. facu. & lib. 7. de plac. Hip. & Plat. Auicenna lib. de viribus cor. dist. 1. c. 2. Com. 1. in primum de pop. morb. super textu. Quam esset.

Simile pulchrum.

Lib. 2. de celo & mundo, cap. 7. num. 12. vet. vers.

lib. 4. de morbo & c.

Lib. 4. Aeneidos.

*Vritur infelix Dido, totaque vagatur
 Vrbe furens: qualis coniecta cerua sagitta,
 Quam procul incautam nemora inter Cressia fixit
 Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
 Nescius, illa fuga sylvas saltusque peragrat
 Dictaas: haeret lateri lethalis arundo.
 Nunc media Aeneam secum per mœnia ducit:
 Sidoniaeque ostentat opes, urbemque paratam.
 Incipit effari, mediaque in voce resistit.
 Nunc eadem labente die conuiuia querit,
 Iliacosque iterum demens audire labores
 Exposcit: pendetque iterum narrantis ab ore.*

Fascinationis in amore modum lepidissimè diuinus Vates expressisse videtur, dum vulnus ali venis, & cæco igne, hoc est ardenti rei amatae desiderio vrgeri amantis animum censet, dum furentem tota vrbe vagari fingit. quid enim aliud id est, quàm mentem amore insano illaqueatam in furorem agi? ut ferè qui perditè amant, insanire dicantur? Vnde est illud Terentij in Eunuchis, *Dij boni quid hoc morbi est? Adeo homines immutari ex amore, ut non cognoscas eundem esse?* Nec profectò mirum, tenuem radium oculis emissum, leuissimùmque spiritum tam citò, tam vehementer, tam etià pernitiosè totum animum inquinare, si quis morbos eos qui contagione inficiunt animaduenerit, pruritus, scabiem, psoriam, elephantiasim, dysenteriam, lippitudinem, pestem, qui vapore noxio emissio, eoque spiritali & inuisibili, inquinant. Quippe spiritalis ille vapor quem oculus amantis, vehementi motu in amatae speciem ei aculatur, quàm clarus sit, tenuis, atque calidus quàm clarus est, oculorum & spirituum claritati rei amatae maximè congruit ob germanitatem quandam & naturarum sympathiam: atque ob id blanditur & allicit, vnde sequitur ut auidè hauriatur. Quia subtilis, celerimè in præcordia meat: inde facillimè per venas & arterias in corpus perueniat vniuersum. Quia calidus, vehementer agit & mouet (est enim caliditas omnium actuosissima, auctoribus Aristotele atque Galenò) quamobrem vehementer agens, sanguinem inficit simili tæbe qua ipse infectus est, hoc est insano quodam fruendi ardore ac desiderio. Quod Lucretius scitè admodum lib. de rerum natura quarto explicasse est visus, inquit:

Aristo. lib.
 de coelo.
 Gal. lib. 7.
 meth. & li.
 5. aph. cò.
 5.

Hinc illa primum Veneris dulcedinis in cor

Stillauit gutta, & successit feruida cura.

Nam si abest quod ames, presto simulacra tamen sunt

Illius, & nomen dulce obuersatur ad aureis.

Quàm vero spiritalis ille vapor à sanguine elaboratissimo genitus, & dulcis quoque ipse est, sanguinis vnde manauit naturam referēs: ea sanè ratione fit ut viscera quodè modo pascant, foueat, atque oblectet. quo fit, ut amantium desiderium atque cupiditas inde mira excitetur, quum amas amatae appetat corpus, ut commixtione illabi in venas alterutrius in alterum spiritus ille, dulcis queat. Vnde cōsequitur ut & voluptate & dolore simul amātes tangantur: voluptate quidè, sympathia quadā qua sibimetipsi cōsentiunt dū amāt, & propterea etiā, quod vapor ille spiritalis clarus atque dulcis, per oculos in præcordia manauit, claritate sua allicit, dulcedine oblectet. Dolo autè afficiuntur, ob id

ob id potissimū, quod sympathiæ antipathia admixta sit, qua concupita re frui amantes nequeunt: & quod spiritus ille subtilis & calidus radiis oculorum emissus, subtilitate quidem sua præcordia diuidat quodam modo & discerpat: calor verò eadem exagitet, & quod suum est auferat, & in alterius mutet naturam: per quam sanè mutationem eum in se quiescere non finit, sed ad eum semper à quo infectus est trahit. Quod à Lucretio lepidissimè his versibus explicatum est:

Idque petit corpus mens, unde est saucia amore.

Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, & illam

10 *Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu:*

Et si comminus est, hostem ruber occupat humor.

Lucretius
lib. 4. de na-
tur. rerum.

Hoc carmine Lucretius non aliter vult sanguinem hominis oculorum radio affecti & vulnerati, in vulnerantem prolabi, quàm hominis gladio cæsi sanguis prolabitur in cædentem. quod & experientia sæpe docet, & id ipsum quoque me vidisse testari plena fide possum. Nam quum Iacobus ab Aqueria Patritius Arelatensis vulnere mortuus esset, & qui vulnerarat, à magistratu comprehensus, in conspectum cadaueris delatus fuisset, ut occisum recognosceret, & scelus fateretur: mox ebulliens sanguis multo cum feruore & bullis prodire è vulnere & è naribus cœpit, spectantibus cun-

20 ctis. Cuius miraculi hæc adferri ratio potest, quod quum nondū calor omnis in recens occiso corpore extinctus sit, nec agitatio omnis visque interior nobis occulta quieuerit: ultionem quidē tacita illa vis clamat, moxque ad vindictam bilis accenditur: ab ea sanguis inflammatur, & ad vulnus confestim prorumpit, patefacto ad exitum per vulnus meatu: eodem concurrunt & spiritus, qui quoniam leues sunt, ad occidentem hominem, si coram steterit, volantes, in eum migrant: seruanturque nativo calore aliquandiu, nempe ad horas plus minus sex aut septem: quo quidem in tempore si qui, interemit in conspectum interempti veniat, & interemptum intentē inspiciat, vulnus cruorem versus interimentem eiicit: quod (quem-

Vide Mar-
filium Fie-
num in cō-
ad conui-
uium Plat.
de amore
cap. 5. ora-
tionis sc-
primæ.

30 admodum diximus) nōdum in cadauere recens iugulato ad horas aliquot vis omnis interior calorque extinctus sit: qua quidem latente & interiore vi efficitur, ut sanguis spiritus repetat suos, atque etiam spiritus ipsi suum attrahant sanguinem, unde ipsius manatio & effluxus consequitur. Sed magis (ut rectè arbitrandum est) Dei iudicio arcano, maleficum hominem tali signo notaque peculiari ac propria designare ac prodere volentis, id fieri censendum est. Sanguis namque interfectorum ad sui vindictam clamat ad Dominum, ut Genesis 4. scriptum est de Abel à fratre Cain interfecto, Vox sanguinis fratris tui, inquit Dominus, clamat ad me de terra. Nec dissimili modo (ut tandem ad amoris mirabiles effectus redeamus)

40 hominis amore vulnerati sanguinem festinare in ferientem, & parem in eo generare affectum, credi iure potest: quod & Lucretius superioribus versibus indicauit, & res ipsa demonstrat, & comprobāt classici auctores. Nec mirum profectò ad hunc modum fascinari amore homines, præsertim quando frequentissimo intuitu aciem visus ad aciem dirigentes, lumina luminibus iungunt, & longum miseri combibunt amorem. Huius pro-

i 3fecto

A quibus
irretiantur
amantes.

Lib. 2. de
gener. &
cor.

fecto contagij, vt Musæo placet, causa omnis & origo est oculus. Quam-
obrem si quis nitore oculorum polleat, etsi minus in reliquis membris co-
positus sit, sapius intuentes illaqueat, & amore insanire compellit. Atque
hic est illaqueationis amantium modus, quo per oculos spiritalem quan-
dam noxam spirantes, communio vtrinque fit amoris. At verò si quis id
scire velit à quibus potissimum irretiamur, quonam pacto illaqueentur a-
mantes (quod deinceps à nobis explicandum est) compendiò dicam. Foe-
minæ profectò viros facile capiunt & illaqueant venustate sua, formæ spe-
cie, gratia, concinnitate membrorum & ornatu, in quibus positam esse pul-
chritudinem Philosophi omnes censent: facilius autem illæ quæ egregiam
quandam indolem præ se ferunt. Facillimè autem viri capiuntur, quòd &
calore multo abundant, & sanguinem spiritumque habeant lucidissimum,
calidissimum atque subtilissimum: qua in re, tanquã ad amatorios affectus
prompta aptaque materia, amatoria cõsistit illaqueatio. In sanguine enim
& spiritibus bona huius inferendi mali pars sita est. siquidem qui tempera-
mento sunt calido & humido, multoque sanguine tenui calidoque abun-
dant, ij sanè mulieres celeriter fascinare amatorio affectu possunt, præser-
tim si bilis sanguini commisceatur: quòd qui tali temperamento sunt, vt
plurimum & magno benèque composito corpore sint præditi, speciosa fa-
cie, viuidoque colore ornati, placidi, mites, & oratores ad suadendum opti-
mi. Præterea amplos, glaucos atque nitentes habeant oculos, ob sanguinis
& spirituum copiam: vnde fit, vt radiis visoriis ab oculis emissis, & intétius
in amatam directis, cor ipsius vulnerent: præsertim si amata mulier tempe-
ramento pari amanti respondeat: quòd in habentibus symbolum facilis, vt
vult Aristoteles, transitus fiat. Hæc sanè ad ipsas sagittas toxico amatorio
infectas emittendas, hoc est radios in cor permeantes, necessaria esse Pla-
tonicæ scholæ sectatores scientissimi arbitrantur. Et si ex astris petendum
iudicium sit (quamquam parum ego astrorum in his influxui ac viribus
tribuo, quum magis hoc quicquid est mali, affectui corporeo amantium,
& deprauato eorum iudicio, quàm astris meritò tribuendū sit) aiunt astro-
rum periti, irretiri citò amantes, si in eorum genesi Venus in Leone fuerit,
vel Luna vehementer Venerem aspexerit. Qui porrò frigido sunt & hu-
mido temperamento, multaque pituita abundant, aut nunquam aut rarissi-
mè amore tentantur: vtpotè segnes, timidi, pauco calore nativo præditi,
exiguo sanguine eoque frigido secundum venas referti: vnde crassi, tene-
bricosi, non lucidi nec tenues gignuntur spiritus, quales ad irretiendum
aptissima esse instrumenta diximus. ac propterea tales aut non amant, aut
remissè ac frigide amant, citoque desistunt. Melancholici vix amore ca-
piuntur, ob melancholicum succum, quo plurimo abundant: qui ad exci-
piendum amoris venenum, ob crassitiem, frigiditatem, & renixum ineptis-
simus est. At verò si semel amore irretiantur, vix aut nunquam solui pos-
sunt, ob immodicam tenacemque humoris naturam in affectibus continē-
dis atque seruandis. quòd elephantiasis, cancer, quartana febris, & consimi-
les testantur morbi. Si sanguineus amans pari temperamento adamatam
deuinciat, vel econtrà, leue iugum est, suaue vinculum. similitudo namque
humo

humorum atque temperamenti mutuū creat amorem. Sanguinis item benignitas spem & fiduciam amātibz præstat. Vbi verò biliosus biliosam amore deuincit, grauior morbus, fortius vinculum, vicissitudinem quandā beneuolentiæ in huiusmodi facit temperamenti similitudo: sed igneus ille humor accendi paratus, crebra illos iracundia turbat. Si sanguineus amans biliosam amet, vicissimque ametur, aut e contra, ob sanguinis simul atque bilis miscellam, suavis nempe & acris humoris, alternatio quædam fiet iracundiæ & gratiæ, voluptatis atque doloris. Quum sanguineus melancholicum deuincit, nodus perpetuus, non miserrimus. sanguinis namque
 1 o dulcedo atque suauitas melancholiæ horrorem amaritudinēque temperat. Quum verò biliosus melancholicum illaqueat, grauiissimus & pestilētissimus in talibus affectus nascitur. bilis namque ad furorem, rixam, iracundiāque prouocat: melancholia ad mœrorem, metum, tristitiā, & perpetuam querimoniam. vnde amantibus huiusmodi infortunium plerumque accidit, infœlixque exitus: qualē Didoni, Phyllidi, Lucretio euenisse, Vergilij & Ouidij carmine testatum habemus. Amorem verò quo insanire homines contingit, sanguinis esse perturbationem quandam (quod vltimo loco dicendum nobis est) illud indicat, quod æstus huiusmodi continuus est, & alterna requie caret, nec intermissionem omnino habet vllam:
 2 o quod affectibus in sanguine positis peculiare esse solet, vt Galenus lib. nono methodi medēdi exactissimè demonstrauit. Est autem perturbatio hæc in sanguine melancholico vt plurimum. Expleuimus bona fide quæ huic tractationi de amore necessaria esse duximus, vt recta insanientium ex amore curatio subiici posset. Eam nunc compendio subiiciemus, qua sumus in hoc nobili mercatore curando methodo vsi enarrantes: quo absoluto, finem faciemus.

Amorem, sanguinis esse perturbationem.

Ergo quum illaqueationem quandam amorem esse demonstrauius, qua irretiri amans solet cupiditate fruēdæ amata, quonā pacto curari possit affectus huiusmodi explicandum. Quum autem curatio omnis contrariis perfici habeat, illaqueationis autem contrarium solutio sit, restat vt
 3 o quomodo ab infano amore solui amans possit, dicamus. Solutionis verò duplex est differentia: altera quidem naturæ, diligentia & artis altera est. Naturalis porro, ab interno principio prouenit, quum seria & intenta in seipsum reuocatione, redit ad se malè compositus animus, mala quæ in amore sunt cogitans, illaque per osus ab sese abdicans. Infandum namque amorem, hæc, Plauto atque Terentio auctoribus, mala consequi solent, cura, ægritudo, insomnia, ærumna, error, & terror, & fuga, ineptia, stultitiæque adeo & temeritas, incogitantia, excors immodestia, petulantia, cupiditas & maleuolentia. Inhæret etiam auiditas, desidia, iniuria, inopia, contumelia, & dispendium, & quem attingit amor, magno atque solido mulctat infortunio: vt rectè in Mercatore Plautus dixit, & Terentius in Eunuchio confirmauit. Ac proinde præcipua medendi pars fuerit, redire in se animum, cogitantem se amore infano in ea incurrere mala à quibus explicari, si semel altas radices egerit morbus, vix quidē possit. Id sanè optimis amicorum consiliis, suasionibus, hortationibus perfici solet, quum ea effici

CURATIO: Amor qd.

Mala ab amore quæ.

Lib. 3. cap.
17.

Lib. 1. de
remed. a-
moris.

cacissimis & grauibus verbis misero amanti suggeruntur: quibus sanè cō
siliis, si dicto audiens æger fuerit, protinus in sanam mentem intra septa ra
tionis coercens, ad meliora reuocabit, errorisque pertæsus, se in rectam
viam consiliis rectis dabit: tumque bona de ægro spes habenda. Quod si
monitis amicorum restiterit, & induruerit morbus, quin & amoris semper
indulgeat, iis difficulter abigi morbus potest: ac propterea, ut Paulus ait,
obiurgandi tum & increpandi maiore sæueritate sunt, ut vel sic tandem
coerceantur. amoris namque protinus oblitendum, illicoque est refecan-
dus, ut doctè Ouidius cecinit iis versibus;

Dum licet, & modici tangunt præcordia motus,

Si piget, in primo limine siste pedem.

Opprime, dum noua sunt, subiti mala semina morbi,

Et tuus incipiens ire resistat equus.

Nam mora dat vires. - -

Et rursum Epistola 16 Heroidum:

Dum nouus est, capto potius pugnemus amoris:

Flamma recens parua sparsa resedit aqua.

Fen 1. 3.
tract. 4. ca.
25.

Lib. 3. cap.
17.

Itaque adhortationibus & blanda correctione deducendi sunt à propo-
sito, qui perditè amant, ut & Auicenna consuluit, & docuit Paulus. Quod
& ipse in hoc meo laborante, summo profectò conatu, & multis ad id sua-
sionibus effeci: difficulter namque ab concepto amore dimoueri poterat.

Fit item amoris solutio, si quis amanti ea de re amata renūciat, quæ odium
pariant, utpote turpem esse atque deformem quam ille falsò pulchram exi-
stimat: quam ille opinionem si semel imbiberit, confestim deponit amo-
rem. Item ad ludos, conuiuia, hilares compotationes, ad iocos & amæna
virentibus in locis cum nouis mulieribus & amicis colloquia traducen-

Vbi supr.

dus æger, ut ab amatorio cogitatu reuocetur animus: quod Paulus scien-
ter monuit, & nos in hoc ægro curando seruauimus. In amoenissimū enim
prædium suburbanum deduci hominem iussi, in quo virentia prata, horti
elegantissimi atque cultissimi, fontes irrigui, adstantes mira voluptate im-
plebant: erat aer saluberrimus, & suauissimo florum citri, myrti, rosarum
odore fragrans: magna puellarum, matronarumque caterua, tum & amico-
rum in id de industria comparatorum copia: aderant & varij generis musi-
ca instrumenta ad exhilarandum hominem, & à summo quem conceperat
amore moeroreque reuocandum, ut iis intentus, amorum obliuisceretur.
Ludi, ioci, cantus apparatus (ditissimus namque æger quum esset, & vnica
lux parentum suorum, nempe vnica, & pro indolis suæ merito valde à pa-
rentibus dilectus) nihil non in illius gratiam quod fieri humana cura & ar-
te posset, reliqui faciebant, modò sanaretur filius. Hoc lenocinio deliniri
sæuitia morbi paululum coepit: sed tamen rei amata recordatio per vices
infiliens adhuc mentem turbabat, quamquam solito remissius: tum verò
in remotiora loca ablegandum censui hominem, ut saltem locorum di-
stantia obliuionem induceret. Itaque in pagum amoenissimū ad sex octo-
ve inde miliaria distantem deduci hominem iussi vnà cum affinibus, gra-
tis amicis atque iuuenulis consanguineis: in quo moram trahens in dies
obliuisci magis amorum videbatur. Atque hæc est solutio ea, quam fieri
ab inter

4° riolæ, acetosæ, scabiosæ, omnium cum radicibus, ana M. j. summitatum lupuli, melissæ, fumariæ, betonicæ, lapathi acuti, cum toto cuiusque M. ß. polypodij querni recentis non corrosi ꝑ j. capillorum veneris, ceterac, polytrichi, ana M. ß. vuarum passerum exacinarum ꝑ j. prunorum dulcium pariatra. feminum melonum, cucurbitæ & citrulli mundatorum, cuiusque ꝑ ij. feminum lactucæ, acetosæ & papaueris albi, ana ꝑ j. florum violarum, borragi

In arte me-
dicinali c.
86.
Lib. 2. aph.
aph. 51.

borraginis, & buglosi ana P. j. florum thymi, epithymi, ana P. j. β. Fiat om-
nium decoctio in aqua fontis ad ℥ ij. & coletur. Colaturæ adde succorum
borraginis, lupuli, & pomorum redolentium, omnium depuratorum, ana
℥ iij. iterum leuiter bulliant addendo sacchari electissimi ℥ β. Fiat apoze-
ma clarificatum, & aromatizatum cum pulueris lætificantis Almanforis, &
pulueris diamargariti frigidi, ana ℥ j. Sumat quatuor diebus continuis, rei-
terando aliis item quatuor: quoniam atrabilarius succus qui hominem in-
festabat, & multus erat, & ad concoctionem rebellis, crassitie sua & fri-
gidityte naturæ actioni repugnans, ob id plurimo egere tempore, vt aptus
ad euacuationem reddatur, persuasum omnibus est. Vbi verò in lotio co-
ctionis signa apparuerunt, purgans medicamentum dedi: 2. Prunorum
dulcium paria quatuor, passularum exacinarum numero xij. tamarindo-
rum recentium & selectorum ℥ iij. folliculorum senæ Orientalis mundato-
rum ℥ ij. anisi, cinnamomi electi conuassatorum, cuiusque ℥ ij. epithymi
℥ j. trium florum communium ana P. j. Fiat omnium decoctio ad ℥ v. & co-
letur. In colatura adde catholici ℥ vj. rhabarbari electi in fero lactis capri-
ni per noctem infusi cū pauco cinnamomi electi, & mane fortiter expressi,
℥ j. β. confectionis hamec primæ descriptionis ℥ iij. syrupi violacei ℥ ij. Po-
tio paretur. Multa & varia ab epoto medicamento tum biliosa flaua, tum
atrabilaria nigra deiecta sunt: quum post sex à porione horis iusculum de
more deterforium ex saccharo sumpsisset, multam bilim pituitæ aquosæ
mixtam euomuit. In crastinum bolum parauit ex saccharo rosaceo & bu-
glossato ad ℥ iij. quem in aurora sumere iussi. Nec vna tantum fui vacua-
tione contentus, id exploratum habens in longis morbis variis ac repetitis
esse vtendum purgationibus, ne & virtus ab immodica semel atque con-
fertim facta vacuatione dissoluatur, & humor noxius & rebellis mini-
mè cedat. Natura namque, auctore Galeno, non sustinet repentinas muta-
tiones: & multum aut repete euacuare, iuxta Hippocratis sentia, incertum
& omnino naturæ inimicum habendum sit. Itaque singulo quoto mense
vno aut altero vacuationis genere vti ægrum iubebam: dabamque inter-
dum confectionem diasenæ lenitiuam, quæ optimè & magna cum facili-
tate vacuabat. Confectione item corroboratæ hac sum vsus, qua iubebam
bis in die ægrum vt, ex aqua buglosi & pauco vino albo, sed generoso.
Erat autem huiusmodi: 2. Conseruæ rosarum ℥ j. conseruæ nenufaris &
buglosi, ana ℥ vj. cucurbitæ & lactucæ cõditarum cum saccharo, cuiusque
℥ j. myrobalanorum emblicorum ex saccharo conditorum numero duo,
confectionis alchermes Mesuei ℥ ij. confectionis lætificantis Almanforis ℥
j. margaritarum selectorum ℥ j. β. rasuræ eboris ℥ j. ex syrupo conseruatio-
nis myrobalanorum & succo pomorum redolentiū parari iussi confectionem
mollem, quam opiatam nostri vocant, cuius modus erat castaneæ ma-
gnæ quantitas. Sed inter cætera præsidia quæ illi opem tulerunt, fuit mari-
scarum artificiosa adapertio. Nam memor illius Hippocratis sententiæ,
Melancholicis hæmorrhoides innatæ bonum, inanitione sanguinis è ma-
riscais prouocauit, ex foliis ficus fricato ano, & vnguento ex aloë, pulpa co-
locynthidis, & suillo felle parato, & liciniis immisis sanguinem euocauit,
magno

- magno ægri commodo. Ad conciliandum somnum syrupo de papauere ex aqua decoctionis lactucæ & hordei sum sæpenumero vsus, quem hora decubitus sumere iubebam. Item crurum lotionibus, ex decocto foliorum nymphææ, lactucæ, salicis, maluarum, myrti foliis, adiectis floribus violarum, nymphææ, rosarum, & papauerum capitibus, foliisque arundinum & pampinorum vitis: & his lotionibus maximè iuuabatur, quietior enim tum videbatur nox, nec tantum insomnia premebant. Caput quoque hac lotionem fouebam, raso prius capillitio: 2℥. Foliorum lactucæ, nymphææ, pampinorum vitis & foliorum cucurbitæ, ana M. j. sampsuchi, betonica, ana M. ss. rosarum rubrarum, florum violarum, nymphææ, & stœchados, ana P. j. foliorum senæ Orientalis mundatorum 3 j. hordei cum cortice P. j. furfurum P. ss. Fiat omnium decoctio in lixini leni, & adiecto pauco vino albo fiat colatura, ex qua caput lauatur, idque leniter, & absque magna frictione, sed ex alto delapsa aqua huiusmodi tepida, instar embrocæ, ut sic magis in interiora capitis per futuras sese demitteret, perfundi caput iubebam. agitatio namque & frictio capitis in hoc affectu valde noxia est, ut cuique patet. Sum & interdum catapotis ex fumaria cum aureis vsus: verum quum grauati illa sumeret, ad alia euacuantium præsidiorum genera me conuerti, nempe ad syrupum magistralem huiusmodi, quo semel bis-
20 ve in mense utebatur. Cuius hæc est descriptio: 2℥. Vtriusque cichorii, vtriusque buglossi, acetosæ, lactucæ, endiuæ, summitatum fraxini, tamarici, lupulorum, fumaricæ, & scolopendrij, ana M. j. ellebori nigri detracta medulla, 3 j. seminum anisi, cinnamomi electi conquassatorum, ana 3 j. seminum melonum mundatorum 3 iij. seminum papaueris albi & lactucæ, ana 3 j. ss. polypodij querni recentis 3 j. vuarum pinguium exacinarum 3 j. ss. prunorum dulcium numero x. tamarindorum electorum 3 j. glycyrrhizæ rasæ & conquassatæ 3 vj. foliorum senæ Orientalis mundatorum 3 j. epithymi 3 iij. florum, violarum, borraginis, buglossi, nymphææ, rorismarini, & stœchados, florum thymi, ana P. j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei
30 recenter facta ad lb j. ss. & coletur. In colatura dissolue syrupi de cichorio cum rhabbaro 3 iij. syrupi rosati ex infusione rosarum 3 iij. syrupi de epithymo & de pomis Sapor Regis, ana 3 ij. Fiat syrupus longus perfectæ decoctionis, aromatizatus cum rhabbari electi in panno raro cum pauco cinnamomi ligati, & inter bulliendum sæpe expressi 3 ss. modus huius erant 3 iij. cum aqua hordei: & mirificè huius syrupi vsu alleuatus æger est, & in se reuersus, iam insaniam deponere, & prudenter se gerere incepit. Balneo quoque totius corporis sum foeliciter vsus, ex Pauli præcepto, qui
40 amantes à sapientioribus deprehensos, in balneum, computationem, gestationem & ludos, fabulæque esse traducendos saluberrimè monet: quos nonnulli, eorum affectum ignorantes, balnei abstinentia, solitudine, ac tenui victu consumpserunt, contra quàm fieri decebat. sunt enim eiusmodi dira labe tanquam fulmine icti, in omnium animi, tum corporis tranquillitate tenendi. Balneum huiusmodi fuit: 2℥. Maluarum, althææ, foliorum lactucæ, nymphææ, cucurbitæ, fumaricæ, lupuli & lapathi acuti, ana M. iij. saluæ M. j. rosarum rubearum P. iij. florum nymphææ, violarum, borraginis

Lib. 3. cap. 17.

Balneum.

Victus ratio.

raginis & buglosi, ana P. ij. florum stœchados P. j. capitum verue-
cis numero ij. fiat omnium decoctio in sufficienti quantitate aquæ fon-
tanæ pro balneo, in quod descendere ægrum iubebam vna post solis or-
tum hora, multo tepore attemperato balneo, in quo moram agebat ses-
qui horam. quo in tempore musicis instrumentis & suorum præsentia ami-
corum, ægri animum delinire fomento salutari iusseram, cantilenis, fabu-
lis ridiculis, & id genus blanditiis, quæ à tetrico mœrore reuocare miserè
amantis animum possent. Balneo hoc, totos dies octo vñus est: alternis ta-
men diebus, quòd singulis ingredi reluctaretur æger. Exeunti à balneo, &
in mollibus stragulis collocato, sudare non sinebam: sed conquiescere, do-
nec conceptus à balneo calor resedisset: tumque optimum & valentis ali-
monia cibum sumere iubebam. Iussi etiam vt quandoque balneum dua-
bus ante cœnam horis ingrederetur: id enim ad humectandum corpus, &
ad alimentum in membra deducendum, in huiusmodi affectibus congruē-
tius est. Porro quod ad victus rationem attinet, humidam, probi succi, &
quæ alendo esset, præscripsimus, altitium gallinarum iusculis, caponum at-
que perdicum carnibus, vituli, hœdi, atque iuuenum columborum, ægrum
vti consulimus, idque elixis potius quàm assis. Ferculis parem tum alen-
di tum humectandi facultatem habentibus, pane loto, cremore hordei,
amygdalino lacte, oryza in tenuissimum pollinem redacta, ex caprino la-
cte cum saccharo multo incocta, quo ferculo maximè iuuabatur. Ad vlti-
mum verò & lactipotatione caprini lactis ægrum mirificè leuavi atque re-
fecit: extenuatus namque valde erat, tum à vigiliis & cura, qua amantes tor-
queri solent: tum verò ab insania & inedia, qua multa menses totos sex sui
oblitus miserè affectus fuerat. Iussi autem mensem totum integrum lacte
vti, cuius assumendi modus ac ratio hæc fuit: Exonerata aluo vesicæque,
animante ad laborantis cubile delato, emûgi animal iubebam in vitreo va-
se intra testaceum aqua calente plenum posito: ad cuius vitrei vasis os pan-
niculum lineum appositum erat tenue & rarum, quo ceu colo lac in sub-
ditum vas transfundebatur, in cuius fundo sacchari electissimi in tenuissi-
mum pollinem redacti vñcia inerat. Emuncto lacte, vt erat ab vbere extra-
ctum, deuorari ab ægro iusseram ad vñcias octo, ab initio mox quantitate
aucta, vt sic sine noxa assuesceret lacti. Assumpto lacte, somnum consulebã,
quo concoctio assumpti lactis contractione natiui caloris melior fieret, &
in habitum corporis alimonia maiore transiret. factum inde est, vt post vi-
ginti dies habilior, coloratior, sibi constans, & mente & corpore sanus, an-
nuente Deo, constiterit. Cui ob præcautionem ne in morbum relabere-
tur, consului vt quàm posset longissimè à loco amatæ sese abduceret, ne-
gotiationi operam impedere velleret, seque curis seuerioribus daret. Nam,
vt rectè lepidissimus Poëta consuluit:

Lib. 2. de
rem. amo-
ris.
Lib. 10. me-
tamorph.

Manat amor tectus, si non ab amante recedas:

Vtile finitimis abstinuisse locis.

Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,

Dum scelus effugiam, retinet malus ardor amantem.

Ocia si tollas, periire cupidinis artes: vt ille dixit lib. de remedio amoris.

Et alio loco:

Namque,

Hac
victus

viâ ratione, & dextero medicamentorum vſu, miſer hic amans ab inſania plenè liberatus eſt, & de cætero rei augendæ intentus, cupidinis & inſani amoris caſtra fugit, prudenter & circumſpectè omnia agens. Cuius
 22 exemplo diſcere omnes rectè amantes poſſunt, in quas tenebras cæcus amor incautos homines cõiciat: vt inde, ceu à Circes & Calypſus diro veneno tinctis poculis, cauere ſciamus, & Vlyſſis exemplo, virtutis & pulchriſſimique boni ſtudioſi, ipſum vnũ colere, reuereri, totique animi viribus & integra mente amare Deum optimũ maximum, per omne vitæ ſpatium conſueſcamus, illique firmiter adhareamus, vt hoc terreno carcere liberati, frui nectare & ambroſia deorum in cœlis, ductore ipſomet Deo fonte amoris, valeamus.

OBSERVATIO OCTAVA.

ANTONIVS Boche Patritius Arelatenſis, filius Domini à Vers, adoleſcens decem & octo annorum, vulnere in ventre accepto ſub ſiniſtro hypochondrio, penetrante uſque ad renũ ſubſtantiam, rene ſiniſtro inteſtiniſque tum tenuibus, tum craſſis vulneratis, magnis ſubſecutis torminibus, ſingultu, animi defectionibus, tandem undecimo die moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

OBILIIS hic iuuenis accepto in ſiniſtro hypochondrio vulnere punctum facto, in grauiffima paulò poſt incidit ſymptomata, ad quæ mors haud ita multò poſt inſecuta eſt, nempe die vndecimo. Quanam autem fuerit vulneris magnitudo, qualiæve ſymptomata, iam promendum. Vulnus quidem ingens fuit, valida robuſti iuuenis manu in viſcera adaçum, mucrone in altũ descendentem. Pars vulnerata, erat ventris media pars: nam paulò ſub hypochondrio ſiniſtro ſefe mucro inſinuarat, & intrò ſibi viam per inteſtina faciens aduſque renes penetrarat, magna introrſum ſubſequuta hæmorrhagia. Hæc vulneris magnitudo fuit. Quam verò periculofa ſint quæ intra peritonæum cõduntur vulnera, expreſſit in hæc verba Galenus: Et ſanè, inquit,
 30 vulnus quod intra thoracem intræve etiam peritonæum penetrauit, non paruum periculum affert, potiſſimum ſi quid interiorum vnà ſit vulneratum. Et rectè quidem id: nam peritonæum quum membranofa ſubſtantia
 40 conſtet, eaque prædura ac neruea, coaleſcere diſſectionem paſſum nequit, grauẽque infert doloris ſenſum, & conuulſionem accerſere paratum, ob nerueam illius naturam. Quum enim diſciſſum fuerit os, aut cartilago, aut neruus, inquit Hippocrates, neque augetur neque coaleſcit. ea cauſa eſt cur talia vulnera curari minimè queant, quòd committi inuicem vulneris labra non facilè poſſint, quod ad coalitionem neceſſarium quidem

Lib. 4. meth. med. & lib. 5. etiã.

Lib. 6. aphor. aph. 19.

k

eſt. Do

Lib. 4. me
th. med.Lib. 6. a-
phor. aph.
10.

Cap. 2.

Lib. 7. a-
ph. com. 3.
& lib. 6. a-
phor. com.
39.

est. Doloris verò, vigiliarum & conuulsionis periculum asferre vulnera huiusmodi, vel experiētia fide certissimum haberi debet: quod & in hoc iuuenē, & in plerisque sic vulneratis perspeximus, & testatus est conceptis verbis Galenus, inquit: Vbi tendones, & nervi, & carne vacua atque os-
 fea loca vulnerata sunt: hic doloris, vigiliarum, conuulsionis & delirij pe-
 riculum instat. Quæ omnia iuuenis hic ferè passus est. Nam mox ab acce-
 pto vulnere dolores graues oriri cœperunt in toto epigastrio, multi rugi-
 tus & murmurilla sentiri, venter intumescere, ac phlegmone tentari cœ-
 pit. Nam quum multus sanguis intrò fluxisset, discisis internis viscerum
 venis: necesse autem sit pro Hippocratis sententia sanguinem in ventrem
 effusum suppurari: consequens certè fuit, vt in ventris cavitatem magna
 sanguinis copia se effundente, putredo magna sanguinis extra natura-
 lem locum deducti subsecuta sit, vnde & febris, & dolor, & phlegmone
 genita immedicabilem ægro noxam attulerint. Doloris itaque ingentis,
 quo supra modum premebatur, causa erat, tum partis magna intempe-
 ries, tum & magna quoque vnitatis solutio vulnere facta: adhæc ingens
 partis ac phlegmonosus cum tensione, duritie ac renixu tumor, ob copio-
 sum sanguinem effusum ac putrescētē. Eæ enim certissimæ doloris cau-
 sæ à Galeno & Medicis omnibus statuuntur. Murmurilla verò & flatus
 qui percipiebantur, à debili calore natiuo partis gigni prorsus videbantur.
 Ea enim est vaporantis spiritus quem flatum nominat generatio, vt ab im-
 becillo partis calore generetur, vt Galeni lib. 6. de sympt. causis senten-
 tia est. Est enim flatus, vaporosa quædam, auctore Galeno, aëreæque sub-
 stantia, in eam naturam à debili calore degeneras, atque hic spiritus si su-
 perne per os emissus fuerit, ructus dicitur: murmurillum verò, spiritus est
 seu flatus intrò fluctuans nec emissus. Ac proinde cur in hoc vulnerato &
 flatus multo plurimi & murmurilla in ventre audirentur explicare facilli-
 mum est. Nam imbecilliore reddito partis vulneratæ calore, & febrili at-
 que extraneo partem occupante, cum ichorum multorum affluxu & san-
 guine ibi putrescente copioso, flatus inde gigni consequens omnino ac
 necessarium fuit. quibus quum via ad exitū nec superne nec inferne pate-
 ret, intrò fluctuantibus, murmurilla excitari prorsus oportuit. Obstrueba-
 tur enim inferne ad sedem via, intestinis multa obstructione & grumis
 sanguinis obductis, atque etiamnum phlegmone obsessis: sursum verò
 ad ventriculum, qua ructu emitti flatus possent, nec itidem patebat via,
 vulneratis vtique tenuioribus intestinis, & multo sanguine effuso atque
 grumoso differtis. Vnde singultus creber in hoc iuuenē per cōsensum ad
 vulneratas partes oriri videbatur. Qualis namque affectio musculis con-
 uulsio est, talis est singultus stomacho, nempe illius conuulsio quædam, si
 quid Galeno creditur. Equidem quum teter vapor à febrili calore subla-
 tus, & multa in visceribus putredine ventriculum tentaret, affectis recur-
 rentibus qui in eo sunt nervis, singultum creari fuit necesse, eo conuulsi-
 uo motu quod noxium erat satagente expultrice ventriculi facultate de-
 pellere. Quin & cerebrū in participatum tanti mali venire (quum neruæ
 partes atque membranose vulneratæ essent) singultus ille indicabat, vt bel-
 lè Gale

- le Galenus lib. 7. aphorif. com. 3. dixit. Animi porro defectiones, quæ ægrum hunc infestabant, & virium defectum, & teterrimos ad cor peruenire vapores planè monstrabant: virium porro defectum, tum magnitudo morbi, tum quæ morbum comitabantur vehementia symptomata, pariebant. In magnis namque morbis, superata corporis rectrice facultate, magna fieri & natiui caloris & spirituum dissolutionem omnino oportet, unde virium defectio consequatur. Siquidem corporis vires in natiuo calore plurimo & bene temperato & spirituū copia consistere planè videntur. Siquidem est natiuus calor natura nostra, quæ solida corpora regit, vt
- 10 Galenus lib. de tremore, & primo aphorif. com. 15, & quarto aphorif. com. 37. conceptis verbis affirmavit. Hæc morbi in hoc iuvene atque symptomatum ratio.
- Nunc quid opis atque præsidij attulerimus (etsi parum cuncta profuerunt, quod lethale omnino vulnus esset) dicemus. Nam etsi minimè contulerint, non tamen ob id infamanda remedia, quæ plurimis fuere salutis, vt docta Galeni lib. xi. Methodi medendi sententia est. Itaque quum ad hunc grauitèr vulneratum vocati essemus, quum iam chirurgus absque medico manum ægro admouisset, ea quæ primo apparatu fieri solent ad mouens vulnere, videremque nihil ægrum aluo deicere, metuens ne ab
- 20 grumis sanguinis intrò concreti mala deinde accidentia (quod & factum est) sequerentur: mox clysterem iniiciendum sum iure optimo arbitratus. Illi igitur clysterem huiusmodi paro: ℞. Maluæ, althææ, mercurialis, bliti, caulium rubeorum, ana M. j. thymi M. β. satyreia tantundem (grumos enim & sanguinem concretum vtrique dissoluit, vel Dioscoridis testimonio) florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. feminum lini, fœnogræci, anisi & anethi, ana 3 iij. furfurum P. j. fiat omnium decoctio ad ℥b j. In eolatura dissolue catholici 3 j. hieræ picræ Gal. 3 iij. olei violacei 3 iij. sacchari rubei 3 j. Misce: fiat clyster. eo iniecto grumi sanguinis concreti multi cum excrementis magno cum foetore prodierunt. Quum verò & febris
- 30 & dolor ingens secundum renes & ventrem valde premerent, & paucus omnino è vulnere sanguis fluxisset (moderatè enim è vulnere manare sanguinem vtile est, vel Hippocratis & Galeni testimonio) cōmodum visum est sanguinem mittere, quod & iuuenis florenti ætate esset, & viribus valens, morbi quæ magnitudo id suaderet. In morbis acutis, inquit Hippocrates, sanguinem detrahe, si & æger ætate floreat, & viribus abundet: tum quod magnarum febrium & exacerbatorum dolorum præsentaneum remedium sanguinis missio est, si quid Galeno creditur. Detraho itaque sanguinem, pro virium tenore, ad vncias octo: interea febris prospicio tū congrua victus ratione, tum medicamentis refrigerantibus & humectantibus.
- 40 Quoniam verò ingens dolor hominem torquebat, sedandus ille protinus fuit, idque cataplasmate ad ventrem admoto, ex farinis vocato, cuius hæc est descriptio: ℞. Farinæ fabarum, hordei, lentium & lupinorum, ana 3 iij. farinæ seminis lini & fœnogræci, ana 3 iij. farinæ orobi 3 j. croci 3 ij. bulliant farinæ cum paucis aceto & melle ad conuenientem glutinositatem. Fiat cataplasma secundum artem. Quin & hoc altero vsus sum, quum

Gal. com. 7. ad 3. progn. Hippo. & lib. de totius morbi temporibus. Gal. lib. 2. aph. cō. 1.

CURATIO.

Hippocr. lib. de vul. Gal. lib. 4. meth. med. Lib. 4. de rat. vict. a. cur. textu 16. Lib. 1. aph. com. 23.

Cataplasma è farinis.

hoc parum prodesset: ʒ. Micæ panis albi in lacte caprino infusæ ʒ. j. ʒ. olei violacei & rosati, ana ʒ. iij. vitellorum ouorum numero quatuor, rosarum rubentium, florum chamæmeli & meliloti puluerisatorum, ana ʒ. j. farinæ fabarum ʒ. j. ʒ. croci ʒ. j. Misce: fiat cataplasma, quod ad motum, dolorem planè leniuit, & vêtis tumor atque durities tantisper remitti visa sunt. Sed postea recruduit malum, nimirum lethali vulnere affecto ægro. Hunc etiam medicamento dato tertia die purgauimus, ex infuso rha comatis, syrupo rosaceo, & aërio melle, quod Mannam vocant. Scammoniata dare veritus sum, tum ob febris magnitudinem, tum ne infra ad loca vulnerata maior detruderetur excrementorum copia. Siquidem, etsi in ventris vulneribus purgationem consulat, lib. de morbis, & lib. de vulneribus Hippocrates, atque post eum Galenus: nihilo secius tamen, quum à parte fluxione tentata reuellere potius, quàm ad eam trahere magis expediat, vel eorum auctorum testimonio, præstat clementia potius & lenia, quàm deletiva soluentia medicamenta dare. Prodierunt excrementa biliosa, aquosa, diluta, malè olentia, & multis ichoribus ac thrûbis sanguinis referta, & à quibus nihil æger leuabatur, quod nimirum lethale malum esset. Vbi verò ad sextum diem æger processit, validiora omnia fieri, grauius virgere symptomata, vires deficere, animo angere æger, & inquietudine magna premicœpit: tum vigilare, nec vno consistere loco, ob doloris vehementiam. intumuerant namque quæ circa vulnus erant partes, nempe phlegmone tentatæ. Porro vlcus siccū erat, nec quicquam ab eo turundis emissis nisi valde exiguum, idque foetidum & liuens emittebatur: dirum in vulneribus malum. Itaque ad hunc modum miserè conflictatus iuuenis, ad vndecimum vsque diem processit: sub cuius noctem mors tandem insecta est, victa utique à vulneris tum magnitudine tum malignitate natura. Cui leuando iuueni non operosa medicorum manus, & sedula cura, non chirurgorum industria, non assidentium plena amoris & officij charitas, paria esse nō potuerūt. Quis enim lethaliatoto genere vulnera sanabilia faciat? Hoc Dei tantum munus est: hæc vis atque potestas solius eius esse agnoscitur, qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Mortuo iuvene, quū ab vrbe præfecto iussi essemus de vulneris illati ratione pro sententia dicere, ac testimonium ferre: de parentum consensu ac iussu, disseccari cadauer fecimus, quod quàm altè descendisset telum, quæ intus partes vulneratæ essent, oculari inspectione deprehendere ipsi possemus: quod ad sententiam pro testimonio dicendam necessarium omnino est. Neque enim medicus lethalēne sit vulnus necne asserere vsquam potest, non prius vulneratis partibus inspectis: ut ex rei natura qua de agitur exploratissimum haberi debet. Itaque quum intestina crassa & tenuia simul magna discissionepertusa essent (colon namque & ileon vulnere transfixa erant) tum & ren sinister itidem vulneratus, lethale omnino vulnus fuisse, ex eorum numero quæ semper mortem adferre soleant, pro Hippocratis, Galeni & Celsi sententia adstruximus: sicque magistratui pro veritate testimonium ferre in animum induximus. Ut verò sit pro testimonio dicendum medico, Enarratione octaua lib. iij. nostrarum Enarrationū, exactè docuimus:

OBSER

Hipp. lib.
6. aph. 18.
& Gal. in
com.
Celsus lib.
5. cap. 26.

OBSERVATIO NONA.

IACOBVS ab Aqueria Patritius Arelatensis, secundum ventrem vulneratus, vulnere ad intestina penetrante, quinto die moritur. In cuius demortui conspectum quum qui vulnus intulerat, à magistratu deductus fuisset: ubi coram stetit, mox e vulnere atque e naribus demortui, sanguis cum sonitu & spuma sanguinis intermissa fluere cœpit: spectante multa hominum turba, quæ eo cõfluxerat, quos inter ipse spectator testisque oculatus fui: & unde id proueniat, Observatione hac fiet à nobis manifestum.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

- T** superiore Observatione dictum à nobis est, quæ vulnera intra corpus penetrant, & membranam peritonæum discindunt, vnâque intestina vulnerant, ea profecto lethalia plerumque sunt, vt de Galeni sententia tum lib. 4. tum 5. methodi medendi probauimus: præsertim vbi cum peritonæo vulnerato aliquid intra ventris cauitatem vulneratum est. Vti in hoc nobili viro accidit, cui quum a cutissimo ense venter esset perforatus, transmissio peritonæo, ingès in intestinis tum crassis tum tenuibus vulnus accepit, exeunte vtique per vulnus stercore. Ad quem vocati, magna angustia hominem conflictatum inuenimus, sese præ dolore iactantē, nec vno consistentem loco. Cui quum omnia essent à nobis auxilia præscripta, quæ vulneris ratio exigebat, missus etiã mox ab accepto vulnere sanguis, & quæ chirurgi operam requirebant, pro dignitate & rei magnitudine omnia expleta: nihilo secius tamen in deterius labi in momenta singula videbantur cuncta, quod
- 3 o natura repugnante (vt Hippocrates & Celsus dixerunt) sint omnia vana, Hipp. lib. de lege. Celsus lib. 3. cap. 1. In Epid. & arte med.
- Et in lethalibus morbis, etsi secundum rationem omnia facias, minimè tamen secundum rationem succedit: quod videlicet natura, morborum vere medicatrix sit, medicus tantum minister, vt ab Hippocrate & Galeno scitissimè dictum est. Itaque in hoc agro mox tertio die vulnus liuidum fieri, pus manans faeculentum, sordidum, higrum, fortens apparere, stercore per vulnus continuo prodire, crassorum intestinorum vulneratorum indicium: tum verò extrema frigescere, præcordia verò immensè calere (intro cõceptæ phlogmonès testimonium) cœpere: sitis ingens, aestus maximus, sudor frigidus secundum frontem & faciem totam atque cervicem apparere, lethalis prorsus morbi indicium. Vnde est illud Hippocratis: Frigidi
- 4 o sudores cum acuta quidem febre facti, mortē significant. Et rursus: In febribus non intermittentibus, si partes exteriores frigida, interiores vruntur, & sitim habent, lethale est. quod, vt in commentario eius aphorismi scitissimè dixit Galenus, Quum aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel erysipelas euenerit: totus ex toto corpore sanguis ad
- Lib. 4. aph. 48. aph. 37. & 48.

locum trahitur patientem. Atque ideo vruntur profunda, sed cutis refri-
 geratur, vt fit in principiis accessionum. Hæc Galeni eius symptomatis
 explicatio. Quamobrem quum in hoc vulnerato ingēs phlegmone secun-
 dum vētrem subesset, inflammata vtique vulnerata parte, quid mirum ex-
 trema perfrigerata fuisse, internis ardorem sentientibus? Quarto die pul-
 sus deficere, vt planē *ασφυμος* esset, mox delirium, consentiente vtique ner-
 uorum principio, multis sursum latis vaporibus tetrīs, dein vox deficere
 cœpit, lumināque tenebris offundi, inde die quinto mors. Hæc vulnerati
 huius historia, hæc vulneris & symptomatum ratio. Dissecto cadauere, in-
 testina tum crassa tum tenuia multis vulneribus confossa reperta sunt, in-
 gēnsque circa vmbilicum tumor phlegmonosus, thrombi ingentes sangui-
 nis cōgesti multo plurimi, lacerata interanea omnia, vulnūsque è lethaliū
 numero fuisse magistratui pro testimonio retulimus: mortēque illato
 vulnere esse merito adscribendam, ex artis dignitate, auctōrumque testi-
 monio iure affirmauimus: dicente vtique Hippocrate, vesica discissa, aut
 cerebro, aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, lethale
 esse. Quod & in commētario aphorismi illius Hippocratici, qui decimus-
 octauus sextæ sectionis est, confirmauit Galenus: & ante eum libro quin-
 to Latinus Hippocratis interpres Celsus, eius libri capite vicesimo sexto.
 Sed cur præsentē interfectore sanguis manarit, ingens profectō & obscura
 quæstio est. Per mirum enim profectō haberi debet à corpore mortuo, cu-
 ius vis omnis iam dissoluta est, sanguinem quasi naturę ductu fluere, idque
 assidente eo qui vulnus intulit. Sed tamen etsi in abditissimis interioris
 philosophiæ penetralibus res hæc tota recondita sit, non est quod despe-
 randum sit non inde posse veritatē elici. Inquisitionis namque & inue-
 stigationis omnis principium, admiratio quæ in res difficillimas cadit, iu-
 re esse censetur: propter admirationem enim (quod primo Metaphysi-
 ces ab Aristotele scitissimè dictum est) homines nunc & primò philoso-
 phari cœperunt. Huius euentus admirandi causam supra Observatione
 septima huius libri adduximus, nec eam repetere hīc pigebit, quod pul-
 chra quæ sunt, etiam repetita decies placere soleant. Vt igitur tantæ rei ra-
 tionem reddamus, illud in confesso haberi debet, in recens extincto homi-
 ne non protinus calorem omnem euanescere, etsi vita eum deficiat: quod
 & experientiæ fide deprehendimus. Videmus enim quorundam recens
 mortuorum corpora ad aliquot horas posteaquam è vita excesserunt cali-
 da remanere, vestigio nimirum quodam vitalis caloris remanente: prout
 item in hypocaustis & æstuariis & furno, amaro igne, experimur. Nam &
 calor ibi reconditus nullo existente igne cernitur, ibique ad diem vnum
 aut alterum perdurat, vt cuius experiri promptissimum est. Itaque quum
 non prorsus calor omnis à corpore recens interempto euanuerit, nec agi-
 ratio omnis perierit, visque omnis interior (quod & in iugulatis animali-
 bus experiri licet, quæ ad tempus aliquod, posteaquam iugulata fuere, ca-
 lere perspicimus, & carnes itidem motu palpitacionis quodam agitati) ef-
 ficitur, vt ab occulta illa & latēte in corpore mortuo vi, humores, præser-
 tim sanguis & bilis, exagitentur ac commoueantur: quod naturæ arcano
 quodam

Lib. 6. aph.
aph. 18.

Cur præ-
sente inter-
fectore p-
fluat è vul-
nere san-
guis ab in-
terfecto.

dit .qqi
de leg
dit .nulli
v. q. 1
b. h. q. 1
b. h. q. 1

dit .p. d. l.
b. h. q. 1
b. h. q. 1

quodam nec nobis satis perspecto motu vis illa interior ultionem quasi exigere videatur: moxque à tacita illa vi bilis concitata accendatur, ob leuitatem & prouum sui motum: ab ea accensa sanguis quoque excitetur, & in vulnus prorumpat, patefacto ad exitum per vulnus meatu. Eodem concurrat vaporosus qui cum sanguine est spiritus, qui protinus spiritali quadam motione in eum qui occiderit, si præsens stet, directus & quasi auolans, in eum migrat, præsertim si interemptum intentum qui interemit aspiat. Vnde fit ut vulnus cruorem admirabili & arcano hoc motu effundat, & versus interimentem eiiciat, quod ad horas octo aut decem nondum
 10 omnis in recens iugulato euauerit calor: quo agitante sanguis spiritus repetit suos, vicissimque & spiritus etiam ipsi suum attrahunt sanguinem, vnde ipsius manatio & effluxus per vulneratam partem consequitur. Hæc probabilis ratio, quæ in re tam difficili atque perplexa excogitari ab homine philosophiæ haud imperito potest. Sed magis certè credendum, arcano Dei iudicio, interfectorem tali nota prodere volentis, id fieri. Sanguis namque interfectorum ad sui vindictam clamat ad Dominum, ut Genesio quarto de Abel scriptum est à fratre Caim interfecto: Vox sanguinis fratris tui, dixit Deus, clamat ad me de terra. Ne ergo indagationibus quæ supra hominis captum sunt innitatur, sed sapiamus ad sobrietatem.

20

OBSERVATIO DECIMA.

IOANNES Coblet Piscator, angina graui laborans, & in præfocationis periculum adductus, crassiore reddita lingua, ut præ tumore contineri intra os minimè posset, exertaque lingua, rubentibus & prominentibus oculis, in horas præfocari videbatur, conuerso extrorsum tumore & suppurato, liberatur integrè.

30 OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANGINAM periculosissimum esse affectum, citòque interimentem, rectissimè ab Hippocrate dictum est. Angina, inquit, periculosissima est, celeritèrque enecat, si neque in faucibus neque in ceruice quicquam apparet, si dolor vehemens est, si vix spiritus trahitur. etenim eodem die iugulat. Itaque quum interni faucium musculi inflammantur (Paulo auctore) angina accidit, quam *συνάγχη* Græci nominant: externis verò inflammatis, *παρασυνάγχη* vocata gignitur, 27. dil 25
 40 quasi iuxta anginam dicas. Si in superiore gutturis parte, quam *λάρυγξ* Græci nominant, inflammatio subsederit, idque in internis musculis, *κυνάγχη*, hoc est, cynanchen vocitant: uti externi si inflammatione tententur musculi, *παρακυνάγχη* esse dicunt. Hic itaque vir quo de sermo nobis in præsens est, quum bono corporis habitu esset, plethorico ac succi pleno corpore, seseque media hyeme, aquilonibus vehementer flantibus, ob eam
 k 4 quam

Lib. 3. præfagiorum tex. 18.

Lib. 3. cap. 27. dil 25

quam exercet piscatoriam artem, exposuisset, diu multumque in aëre frigido profundisque paludibus cōstitisset, defluxio à cerebro in fauces de repente procubuit. Angina namque, vel Hippocratis testimonio (si modo Hippocratis est liber quartus de ratione victus in morbis acutis) fit, inquam, angina quum hyeme aut vere multa eademque fluxio viscosa ad iugulares venas descenderit, quæ quidem, utpote amplæ existentes, plurimum ad sese & humorem & spiritum contrahunt. Quæ sanè fluxio faucium implens partes, meatus spiritus & gulæ obstruit, fixo in partibus illis humore crasso ut plurimum, viscido ac lento: unde & ægri ferè suffocantur, & eorum lingua intumescēs oris cavitatem implet. Vnde nec loqui nisi summa cum difficultate, nec maxillas diducere, nec aperire os, nec deglutire nisi maximo labore possunt. Hæc omnia gravissimè ægrum hunc conflictarunt. ingens namque tumor internus in faucium radicibus subsederat, summa ac difficillima spirandi ratio, ut non nisi recta ceruice ducere spiritum posset, dolor pulsatorius, & inflammationis summa cum gravitate sensum inferens, ab ægro in faucium radicibus percipiebatur, ingens & æstuosa febris, linguæ in vastam molem tumefactio, loquela difficillima, ut è naribus magis quàm è lingua profluere sermo videretur, quòd iis qui angina corripuntur familiare ac proprium esse solet, ob vocis & sermonis impeditas partes. Vnde fit ut non bene intus refractus aër, ob linguæ tumentis immobilitatem, & vocalium partium à defluxione obstructionem, in nares per meatum communem recurrens, inarticulatum & quasi de naribus manantem sermonem creet. Febris ingens suberat, summus in genis totaq; facie, sed præsertim in oculis, rubor, ob vaporum à sanguine manantium fursum in caput elationem. Capitis & totius corporis gravitas ac contractio quasi quædam, spiratio crebra, difficilis, & cum stertore apparebat, vigilia omnimoda, etiam leui delirio coniuncta. His symptomatis noster ægrotus vehementissimè premebatur: unde angina eum eaque gravissima laborare perspectissimum nobis fuit. Quid enim perspicuum magis dici censerique potest, quàm quod sensibus expofitum, ipsum de se fidem facit, tum quoad ea quæ morbi essentiam explicant, & sedem affectam demonstrant, tum etiam quoad ea quæ ad accidentium rationem pertinent? Accidētia namque, auctore Aristotele, magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est. Itaque conjectura artificiosa deprehēdimus, angina premi ægrotum hunc, quod & sedes affecta, fauces, inquam, & quæ diximus symptomata abundè monstrabant. Dignoscuntur nempe affectus ipsi, auctore Galeno, tum ab actione læsa, excrementis, positu, doloris proprietate, & propriis accidentibus & loci natura. Perspecta igitur affectus huius natura ac causis, per ea quæ recensuimus signa atque symptomata, superest ut curationis modum quo in hoc ægro curando vti sumus, subiiciamus.

Lib. 1. de
anima c. 1.

Lib. 1. de
loc. aff. ca.
5. vet. tra.
& lib. item
2. ca. 3. no-
uæ vers.

CVRA-
TIO.

Lib. 5. cap.
26.

Ad hunc igitur vocatus, quum in præcipiti rem ægrotantis esse præ affectus magnitudine deprehendissem, assidentibus id prænuntiandum optimum factu iudicavi: siquidem (quod Celsus monet) præsens hominis fuerit, eum qui feruari non potest, non attingere nec subire speciem eius ut occisi,

- „ vt occisi, quem fors ipsius peremit. Sed vbi grauis metus, sine certa tamen
 „ desperatione est, indicare necessariis perclitantis in difficili rem esse: ne si
 „ victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse se videri possit. Quod &
 ipse in hoc casu fide bona præstiti: moxque ad curam summa diligētia in-
 tentus (neque enim morbus inducias dabat, procrastinatorēque medi-
 cum poscebat, morbo utique & periculoso & acutissimo existente, in quo
 eodem die medicari iussit Hippocrates, quod dilatio in huiusmodi perni-
 tiosa sit) hominem curandum suscipio, in hunc qui sequitur modum. Lib. 4. aph. 10.
 Clysterem primū paulō acriorem præscribo, quod adstricta aluo esset:
 1° mox sanguinem detraho, idque non semel aut cōfertim, vt iubet Paulus, Lib. 3. cap. 27.
 sed repetitis vicibus, ne cumulata semelque facta vacuatione, anima ægro
 deficiente, suffocationis periculum superueniat. Eodem itaque die bis è
 cubito sanguinem detraho pro virium tenore, in crastinum eas quæ lin-
 guæ subditæ sunt venas aperio, ceruici cum scarificatu sub vesperam eius
 diei cucurbitulas admoveo: gargarisatu crebrō ægrum vt iubeo, ex ad-
 stringentibus, repellentibus ac refrigerantibus ab initio, mox discussoriis
 admixtis, in omnimoda abstinentia ægrum contineo. Nec nisi per tres
 „ primos dies quicquam aliud præter aquam mulsam sumere iussi. neque
 „ enim solidiora alimenta sumere potuisset, vt qui etiam mulsam ore sum-
 2° ptam per nares reiceret: quod synanticis frequens esse solet: infernas par-
 „ tes vinculis deligo. Medicamentum purgans, sed frustra tamen, propino:
 „ collum atque ceruicem mollibus lanis oleo imbutis contego. Hi in cu-
 „ rando hoc ægro præcipui à me obseruari scopi atque propositi fuere, at-
 que horum omnium hæc fuit particularis ratio. Clyster. ʒ. Qua-
 tuor remollitiuorum, foliorum caulium rubeorum, hyssopi, centaurij mi-
 noris, ana M. j. polypodij querni conuassati ʒ j. granorū carthami grosso
 modo contusorum ʒ x. agarici in petia lini rara ligati ʒ iij. seminum melo-
 num cum cortice contusorum ʒ j. seminum anisi & anethi, ana ʒ iij. florum
 chamæmeli & meliloti, furfuris macri, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad
 3° t̄b j. In colatura dissolue catholici ʒ j. hieræ Galeni ex xvj. rebus ʒ v. olei
 violacei & de lilio, ana ʒ iij. mellis rosati colati ʒ ij. Fiat clyster. ingentem
 excrementorum copiam deiecit æger, à qua alleuationem sensit. Eiecto
 clysteri, sanguinem bis è media dextri brachij vena detraho: humerariam
 maluissem, sed ea præ carnis superatæ mole inueniri nusquam potuit. De-
 tractus fuit sanguis ad uncias viginti, quod & æger valentissimis viribus
 esset, & bene habito corpore, & morbus quoque magnus, atque in huius-
 modi audacter mittendum sanguinem Hippocrates & Galenus sanxerūt. Lib. 1. aph. 23.
 Interea hoc gargarismate vt i ægrum iubeo: ʒ. Foliorum plantaginis,
 acetosæ & myrti, ana M. ʒ. granorum fumac rubentium, lentium, ana P. j.
 4° rosarum rubrarum P. j. mali punici cum suo putamine & granis internis
 contusi, numero vnum, hordei cum cortice P. j. fiat omnium decoctio in
 aqua ad t̄b j. In colatura dissolue diamorē ʒ iij. succi granatorum muso-
 rum, mellis rosacei, ana ʒ ij. Misce: fiat gargarismus. Quin & penidia in ore
 & saccharum candum vocatum, & tragacanthæ confectionem continere
 assiduè iubebam. Postero die è venis sub lingua sanguinem detraho, &
 cucurbi

cucurbitulas cum scarificatu sub vesperum admoueri scapulis iubeo, à quibus mirificè se leuatum sensit, & paulo tum facilius respirare coepit. Collo & ceruici hæc impono: ℞. Olei chamæmeli, violacei, liliorum & cheirini vocati, ana ℥ij. olei amygdalarum dulcium recenter facti ℥iij. axungia gallinæ recentis ℥j. butyri recentis sine sale ℥j. croci ℥j. Misce: fiat linimentum, quod calidum collo & ceruici mollibus lanis pinguibus interiectum admoueri iubebam. Interdum ex oleis solis id præstabam. Vbi verò ad tertium diem ventum esset, mox propinare medicamentum soluens satago, ex hiera cum agarico ac electario Indo vocato, ex decocto pectorali exceptis: sed frustra id tentatum est. Nam deuorare medicamentum minimè potuit, sed vniuersum naribus reiecit, tumque ad clysteres recurrendum paulò acriores, ut supra scriptum est, putavi: quod & optimè contulit. Dabam enim alternis diebus clysterè, à quo alleuari se plurimum æger sentiebat. Quum verò ad quartum diem rubor aliquis cum dolore ac tensione foras ad maxillam dextram se proderet, bonum id esse sum de Hippocratis & Galeni sententia arbitratus. Signa spei in hac ægritudine, ait Auicenna, sunt, si permutetur rubedo ad exteriora. multoties enim aperiunt tunc oculos suos, & sanantur. Hippocrates verò sic de ea re: Tutius, inquit, est & tumorem & ruborem in externas maximè partes conuerti. Et alio loco, Tum præcipuè malum prolongatur, ait, quum non solum fauces, sed ceruicem quoque rubor occupat: maximè verò potest ab ea secunda valetudo contingere, si rubor simul & ceruicem & pectus comprehendat, neque ad interna reuertatur erysipelas. Itaque quum viderem foras propelli malum, meliorem tum de homine spem cōcipere coepi, & naturæ motum secutus, foras humorem euocare satagi. Cataplasmatibus admotis, suppurandi & euocandi vim habentibus: tum verò & gargarismatis incidentibus & attenuantibus sum foeliciter usus, ut sequitur: ℞. Foliorum plantaginis & hyssopi (repellentia namque adhuc in augmento applicanda sunt, discutientibus mixtis) foliorum caulium rubeorum, ana M. ss. caricarum pinguium numero xij. vuarum passarum exacinatarum numero viginti, glycyrrhizæ contusæ ℥j. rosarum rubentium P. j. hordei cum cortice P. ss. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta. In colatura adde diamoron & dianucum, ana ℥j. ss. oxymellis simplicis, syrupi violacei, ana ℥ij. mellis rosati ℥j. Misce: fiat gargarismus, quo sæpe uti ægrum iubebam. Foris verò ad tumorem prominentem tali sum cataplasmate usus: ℞. Foliorum maluarum, althææ cum suis radicibus, ana M. ij. foliorum caulium rubeorum, matrum violarum, hyssopi, ana M. j. caricarum pinguium numero xxx. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. seminum lini & foenogræci, ana ℥j. capitum liliorum alborum ℥ij. furfuris P. j. fiat omnium decoctio in aqua: pistentur & cribrentur. Cribaturæ adde nidi hirundinis in oleo liliorum præbulliti, & cum toto probè in mortario macerati, & postea cribrati ℥ij. farinæ seminis lini & foenogræci, farinæ frumenti, ana ℥j. decoquantur farinæ cum oxymellite ad conuenientem glutinositatem: postea adde axungia gallinæ recentis, butyri recentis sine sale, ana ℥j. croci ℥j. olei liliorum ℥iij. Misce: fiat cataplasma. Mirificè profectò

Lib. 3. præ
sagiorum,
textu 20.
& 22, &
Gal. in cō.
Fen 9. 3.
cap. 9.

fecit humorem foras euocavit, atque ad suppurationē deduxit. intra bi-
duum namque suppuratus ferè qui foras subsederat tumor fuit: cui tamen
tertio post die canini stercoris sicci drachmas tres adiunxi, quod, si quid
aliud, vel Pauli & Auicennæ testimonio, huic affectui maximè prodest oc-
culta quadam vi ac proprietate. Suppurato tumore ad septimum diem
candenti ferro aperire iussi: quod id vlcerebus & abscessibus plurimum
conferat, exsiccando, & virus malum ignis potentia corrigendo. Pus foe-
tidissimum, virulentum & copiosum prodit. Vlcus mundificare vnguen-
to ex melle rosato, succo apij & absinthij, farina hordei, myrrha & aristo-

Lib. 3. cap.

27.

Fen 9. 3.

cap. 11.

Mundifica-
tiuū opti-
mum.

- 1^a lochia curauimus: carunculæ carneæ putres multæ cum sanie intermixtæ
auulsæ sunt. Postea probe deterfo vlcere, quod intra vigesimum diem cō-
tigit, ad sarcotica, & cauū vlcus implentia nos contulimus, vnguento
ex thuris polline, myrrha, iride, aloëque confecto, addito chalciteos em-
plastro: sicque Dei nutu intra vigesimum diem, aut paulò amplius cura-
tus integrè fuit, magna omnium admiratione. Nec verò interea dum hæc
perficio, reliquorum præsidiorum quæ iuuare posse sum arbitratus, obli-
uiscor. Nam & quum deuorare potuit æger purgans medicamentū, tum
& cataporia dedi quæ deducere humorem possent, nempe præscriptum
suprà medicamentū post syrupos concoctiores dedi, tum cataporia coc-
cia, sine quibus, & aurea, adiectis diacridij granis duobus, & foeliciter ope-
rabatur cuncta. Intus verò dedi etiam rasuræ dentis apri drachmam inte-
gram ex oleo amygdalarum dulcium & saccharo cando, quod in hoc affe-
ctu, prout & in pleuritide, præsentaneum est remedium atque arcanum.
Hæc in hoc viro per me administrata curatio, ad laudem Dei opt. max. in
cuius manu cuncta posita sunt, & à quo omne bonum.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM libri secundi finis.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM. FRAN- CISCO VALLERIO LA

MEDICO AVCTORE,

LIBER TERTIVS.

OBSERVATIO PRIMA.

ARDVTIVS Ferrerius adolescens annorum tredecim, fuste lignea è salice leui quidem illa, sed ex alto demissa: accepto contemptibili, ut videbatur, vulnere in capite, absque cranij fractura scissurave: oborta sexto die inflammatione in vulnere, sequente con- uulsione & paralyti, in crure dextro & brachio sinistro, cum febre & delirio, undecimo tandem die moritur. Quasitum a Praefecto urbis an vulnus lethale fuerit, illique mors adscribenda.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. de ca-
pitis vul-
nerib.

RE GTISSIME illud ab Hippocrate di-
ctum videri potest, nullum capitis vulnus leui-
ter contemni debere. Sæpe enim cutis sola con-
tusa ferro aut alia aliqua re, si non diligenter &
cum quadam cautione curetur, veluti si sanguis
concretus non expurgetur, aut aliud quiddam
negligatur: vlcus inrudescens non parum mo-
lestiæ exhibet, & aliquando etiam febrem indu-
cit: & medico quidem negotia, ægroto verò periculum non minus adfert.
Id profectò cum in plerisque aliis, tum vel maximè in hoc puero vulne-
rato experti sumus, qui quum in capite vulnus accepisset non ferro illa-
tum, sed fuste lignea eaque prælonga: leui tamen, utpote saligna, sed se-
cundum alterum extremorum mucronata, & ab alto deiecta, contem-
bile quidem vulnus videri poterat, utpote quod sine vlla caluariæ fractu-
ra scissurave constitisset, sola tantum capitis cute vulnerata: neque tamen,
(mihi ægrum post sextum diem adeunti, quo die ad illum vocatus fui)
vulnere in caluariam descendente, ut ab chirurgo qui per primos dies
ægrum tractauit renuntiatum fuit. Itaque quum post sextum ab acce-
pto vul

pro vulnere diem ad agrum accersitus, eum acriter febrientem, biliosa vomentem, & caput gravissimè dolentem inuenissem, graue esse vulnus continuo iudicavi: quod & superuenientia nono die symptomata, & tandem mors vndecimo insequuta monstrarunt. Sexto namque die inflammatio in vulnere cū delirio, resolutio in crure dextro, brachioque sinistro, tum & conuulsio in manibus ambabus apparere cœperunt. Quamobrem & pessimè de puero sperare, & moriturum breui prædicere absidentibus haud veritus sum: quod, pro Aristotelis sententia, accidentia magnam partem conferant ad cognoscendum quod quid est. Vbi namque conuulsio in vulnere, præsertim capitis, acciderit, iuxta Hippocratis dogma, lethale esse consuevit: prout etiam bilis vomitus & desipientia malum in capitis vulneribus. cerebrum namque hæc superuenientia coaffici indicant: quod quum fit, plerunque mors sequitur. Idque in hoc vulnerato animaduertendum, quod immediatè post acceptum vulnus punctim factum, puer neque obmutuit, neque vertiginem passus est, nec visus hebetudinè, nec per aures narève sanguis prodiit, nec pronus ab icu in terram cecidit, nec vomitum illico ab accepto vulnere habuit, sed tantum manibus ad caput admotis flere abundè cœpit. Quæ omnia quū pro Hippocratis sententia inquirèda duxissem, qui in capitis vulneribus primum omnium interrogandum censeret, per quid vulneratus homo est, nempe quo teli genere, & quid homo quum vulneratus est, mox fecerit, hoc est, num mutus euaserit, num torpēs sine sensu & motu, num in terrā prociderit, num vertiginem, & in oculis caliginem passus, num ex auribus sanguis manarit. de his enim omnibus interrogandum, vbi quis capite vulneratus fuerit, merito Hippocrates iussit: quod per hæc vulneris naturam, num lethale an secus futurum sit, an periculosum iudicare arte poterimus. Quod quū in quā, summo studio de absidentibus quaesuissem, renunciaturūq; esset nihil horum passum iuuenem, in summam continuo admirationem deductus sum, quānam fieri posset, vt quum vulnus simplex tantum fuerit, cui nec fractura, scissurave vlla in crânio apparet, tam saua tamen & periculi plena symptomata casusque insequuti fuissent. Neque eius euentus aliam indagando causam reperire potui, quā humorum acrium ad locum vulneratum influxum, qui inflammationem in parte creassent. Fluxionis verò ad partem læsam multè sanè fuere causæ, doloris vehemētia: ingens namque dolor in capite vniuerso, præsertim in sincipite, ad radices vsque oculorum extensus, qui iam à quarto die sese ostentarat, percipiebatur. dolor autem omnis vehemens, auctore Galeno, fluxionem mouet, atque hæc vna vel præcipua influxus humorum in vulneratam partem causa. Altera inflammationis & fluxionis causa fuit, sanguis in parte retentus, & concalcatus in parte angusta, nec debite expurgatus: vnde mora & prohibita diffusione calorem extraneum concipiens, partemque distendens, inflammationem creauit. sic enim inflammatio gigni solet, auctore Galeno. Tum verò & altera occurrit fluxionis humorum in hoc puero causa, quod quum aliàs icus multos plagasque in capite accepisset, casu & offensione multiplo, factum est, vt imbecillior pars à tot ictibus im-

Lib. 1. de anima.
Lib. 5. aph. 2. & lib. 7. aph. 14.

Lib. de ea vulner.

Lib. de ea vulner.

Lib. de ea vulner.

Gal. in arte medicin. c. 95. & lib. 3. metho. med. & lib. 5. aph. cō. 53.

Lib. 13. meth. & 2. ad Glau.

Lib. 13. meth. & 2. ad Glau.

1 pressis

preſiſis reddita ſit: vnde meritò fluxionem à ſe pro ratione imbecillium
 partium regerere non potuit. ſuperuacanea namque in imbecilliores par
 tes, auctore Galeno, procumbere ſolent, quum ab hiſ quæ influunt repel-
 li nequeant. Hæ præcipuæ phlegmoneſ in parte læſa natæ in hoc iuvene
 cauſæ fuere, calor extraneus ob ſanguinis cōfluxum in parte ortuſ, dolor
 vehemens, & partiſ imbecillitas. Quū verò vulnuſ propè futuram obelæā
 (quam ſagittalem Anatomiſ vocant) conſiſteret, effectum eſt, vt facili la-
 pſu portio ſani oſi humoris in parte contenti, per futuram intrò deciderit:
 vnde læſa interna meninge grauiſa ſequuta ſint inde & lethalia ſympto-
 mata, conuulſionis, delirij, reſolutionis, tandēque morſ. Ego itaque, qui
 vocatuſ ſexto tantū die fui, in ſummo diſcrimine verſari ægrū quum vi-
 derem, prædicendū id aſſidentibuſ continuò duxi, ne vel ignorāſſe vel
 ſeſellīſſe videri poſſem, mortēque magiſ me quā ſalutem ſperare. ſic
 enim prædicendū quæ aderant ſymptomata ſuadebant, febris ingeſ,
 conuulſio, delirium, reſolutio, quæ vulneribuſ capitiſ ſuperueniētia, mor-
 tem vt plurimū portendere ſolent, auctoriſ Hippocrate, Galeno, &
 Celſo. Quūque pro recto more periculum prædiſſem, nihilo ſeciſ tamen
 pro ratione vulneriſ inſtandū curationi totiſ viribuſ duxi, nequid
 prætermiſſum videri poſſet. Itaque quum morbuſ vehemens eſſet, iuue-
 niſque optimo corporiſ habitu, florentique ætate (eſſi ætate inferior pa-
 rentibuſ videretur, quā vt illi mitti ſanguis deberet) mittere tamen ſan-
 guinem ad reuulſionem, doloriſ ſedationem, & phlegmoneſ prohibitio-
 nem conſultiſ viſum eſt: quod de aſſidētium conſenſu feci. Præſtat enim
 in talibuſ, vbi non niſi vnica ſubeſt curationiſ via, per eam ingredi, & (vt
 Celſuſ ait) anteceps quā nullū remediū experiri. Miſſo ſanguine die
 ſexto, ſeptimo leue deiectorium do ex rhacomate, cum melle aëreo & ſy-
 rupo roſaceo infuſionis roſarū. Purgatio namque in capitiſ vulneribuſ,
 auctoriſ Hippocrate atque Galeno, plurimū confert. Tenuem victum
 præſcribo, quod modicuſ cibiſ, & aqua exhibita quā maximè omnibuſ
 vlcერიſ conducunt, vt rectè Hipp. lib. de vlcერიſ præcepit. Vulnuſ,
 quod adſtriſtum, tumidūque erat ac turgens, & ſuppurato iam ſanguine
 plenum, ſecari, quò efflueret ſanies, iubeo: ceruicem totam, atque dor-
 ſi ſpinam oleiſ neruoiſ roborantiſ, & vnguiniſ commodiſ ad conuul-
 ſionem paralyſimque tollendam imbui, ſumigatiſ ſuperappoſitiſ laniiſ
 mollioriſ. Sed tamen facienti ſecundum rationem, non ſecundum ra-
 tionem euēnit, quum ſemper in deteriuſ morbuſ laberetur, ſymptomata-
 que in horaſ grauiora, caſuſque lethaleſ apparerent: virium imbecillitas,
 neruoiſ diſtenſio maioriſ, reſolutio dextri cruriſ validioriſ, rubor in oculo
 ſiſ vehemens & incenſuſ, delirium, tandem intercepta vox, deficientiſ pul-
 ſuſ, atque morſ vndecimo die ſubſequuta. Quæſitū à Præfecto virbiſ,
 num lethale fuiſſet vulnuſ. Huiuſ reſpondimū, noſ ad veriſ normam pro
 teſtimonio dicturoſ, vbi priuſ demortui caput ſecuiſſemū: quod neceſſa-
 riū factū eſſe, vt ritè de vulneriſ natura ferre ſententiā poſſemū, pro
 indubitato eſſet habendū: & faciendū quidē tum Hippocrateſ tum
 Celſuſ iuſſerūt. Inquit nāque Hippocrateſ, Qui de vulneribuſ cognoscere
 volet,

,,volet,quemadmodum singula finient, primùm quidem eum hominum
 ,,species perscrutari oportet, tum eas quæ meliores sunt ad vulnera, tum
 ,,quæ deteriores: deinde ætates noscere, in quibus singula vlcera curatu
 ,,difficilia existunt: locos item in corporibus perspectos habere, quantum
 ,,alij ab aliis differunt: sed & alia, qualia in singulis accedunt, tum bona, tum
 ,,mala, nosse oportet. Siquis enim omnia hæc nouerit, is sanè sciet etiam
 ,,quomodo singulorum euentus cōtinget. Itaque post iuuenis mortem, de
 absidentium affinium consensu dissecandi cadaueris nobis potestas facta
 est. Detecta & abscissa primùm capitis cute, pericranioque amoto, vul-
 10 neris sedem penitus perspeximus. Sedes autē Hippocrati vocatur, quum
 manente osse in sua ipsius natura, telum quod in os incubuit, manifestum
 fecerit vbi incubuit. Vidimus igitur qua parte telum impactum fuerat, os
 liuens, contuso utique à ligno pericranio, atque etiamnum cranio ipso.
 Nam quum acutum & mucronatum esset lignum ea parte qua in caput
 delapsum ex alto est, perforassetque cutem adusque pericranium ferè, san-
 guisque inde manasset, fieri sanè vix potuit quin pondere delabentis ligni
 contusio in osse & ecchymosis aliqua ruptis venulis quæ in pericranio
 sunt non acciderit: quod planè perspicuum nobis factum est osse detecto.
 apparebat namque liuens locus quā telū infederat. Dissecto rursus cranio,
 20 ut si quid noxæ in internis cerebrū velantibus membranis cerebrove ipso
 esset perspicere oculari sensu possemus, è regione partis vulneratæ inter
 cranium & duram meningem pus inuentum est: quod mox dissecto osse
 effluere cœpit, non copiosum tamen, sed liuidum & foetens. Membrana
 ipsa leuiter intenta inuenta fuit: non tamen colore demutata. In caluaria
 porrò nec fractura vlla, nec fissura, aut rima reperta est. His ut præmitti-
 tur ritè administratis, & utique medico pro testimonio dicēti necessariis,
 rogati sententiam, ita retulimus: Iussi de morte Arduyni Ferrerij adole-
 30 scentis vulnerati, ac vndecimo die post acceptum vulnus mortui, senten-
 tiam ferre, ac pro testimonio dicere coram magistratu, Deum præ oculis
 habentes, hæc dicimus vera, rata, fidelia & firma: Primùm nos ægrum dili-
 genter, fide bona, & ex artis ratione inuississe atque tractasse, partemque læ-
 sam, & vulneris naturam attentè considerasse, symptomatumque superue-
 nientium, & quoto quæque die acciderint, speciem diligenter annotasse.
 Capitis porrò partem postremam occiput vocatam, vulneratam inueni-
 mus: vulnere quidem punctim facto, absque tamen vlla cranij fractura,
 scissura, rimæve aliqua, nec ossis intrò intrusione. Erat autem plaga se-
 cundum dextrā capitis partem ad occiput, propè suturam obelæam. Tum
 verò quum ad ægrum visendum accersiti fuimus ego, & Desiderius alter
 chirurgus (quod sexto ab inflicta plaga die accidit) ægrum inuenisse nos
 40 grauitèr conflictatum, febre acuta incensum, caput secundum frontem
 maximè grauitèrque dolètem, dolore quidem ad oculorum radices per-
 tingente: iudicium sanè cerebro & eius membranis communicati mali, si
 quid Auicennæ creditur. Biliofa item vomètem puerum inuenimus: quo
 signo coniectauimus, ex Hippocratis atque Galeni sentētia, cerebro eiūs-
 que membranis communicatam noxam. siquidem vbi præciditur cere-
 brum,

Lib. de ca.
vulnerib.

Iudicium
de vulnera
ti pueri
morte co-
ram magi-
stratu.

Fen 1. 3.
tract. 2. ca.
7.

Lib. 6. a-
phorif. 50.
& Gal. in
com.

Vbi suprà. brum, iis necesse febrem & bilis vomitum superuenire: quod Hippocrates dixit. Quo in loco Galenus id accidere testatus est, non solum vulnerato cerebro, sed & dura membrana circumstante: quæ quum in multis partibus sit cerebro agnata, citissime ei communicat proprios suos affectus: Eo factum est, vt id quum perspiceremus, mox cerebri integram membranam laram esse, vel cerebrum ipsum, iudicium fecerimus. Nec agro solum vomitus & febris inerant, sed & inquietudo & angustia: tum dolor in crure dextro, cum motus voluntarij impotentia, & resolutione diminuta, conuulsione in manu sinistra apparente. hæc namque considerata haud minus digna quam necessaria sunt, de vulnerum euentis rationem reddenti, vt Hippocrates lib. 2. Prædictionum, qui Prorrheticon inscribitur, edixit. Quin & præter hæc phlegmonosus tumor parti vulneratæ accesserat iam tum quum ad ægrum vocati fuimus: natus utique tum ob grauem partis vulneratæ dolorem (omnis namque vehemens dolor, auctoribus Galeno atque Auicenna, fluxionem ad partem dolentem commouet) tum etiam ob sanguinis influxi retentionem cõculationemque in loco angusto & calore extraneo ad suppurationem deducti. quæ phlegmone vulneribus capitis adueniens graue certè periculum porrendit. Illud insuper de Hippocratis & Galeni sententia asserimus, bifariam vulnera dici lethalia consueuisse: aut quod necessariò, semper ac ineuitabili ordine mortem adferunt, aut vt plurimum. Quin & id quoque affirmamus, agro huic ea à nobis esse adhibita auxilia omnia, quæ ex artis ratione pro vulneris natura sedisque affectæ necessaria fore duximus: tum sanguinis missione purgationeque cõgruo tempore adhibitis, tum topicis propriis admotis, scopos curatiuos omnes, tam qui morbo, quam qui casibus superuenientibus debebantur ritè obeuntes: Hippocratis & Galeni præcipuè, tum & Guidonis Cauliacensis methodum sequentes. Amplius verò, & id cum Galeno lib. 5. aphorismorum com. 2. & lib. 4. meth. med. & 13. eiusdem tractationis, tum lib. de inæquali intemperie, dicimus, vulnera atque vlcera morbósque alios præterea multos, non solum periculosa & sæpenumero lethalia ex sua ipsorum natura haberi debere, sed etiam casuum superuenientium, & humorum ad partem affectam confluentium prauitate. Quum itaque vulnere huic prauo acciderint casus, conuulsionis, febris, biliosi vomitus, resolutionis, doloris atque delirij, accedente etiam humorum calidorum & acrium copioso ad partem confluxu, parte ipsa (vti antea diximus) ob idus plagasque sat multas debili existente: cui dubium esse potest, in tanto tantarum causarum concursu, quin vulnus multò grauius ac periculosius quam suapte natura esset, effectum fuerit? His omnibus verè ac necessariò præmissis, dicimus præfati iuuenis vulnus, etsi essentia sua propriaque natura è numero necessariò lethali non fuerit, quum simplex esset vulnus, absque cranij fractura, rima, scissurave, quæ vt plurimum salubria magis quam lethalia esse solent: nihilo secius tamen ad ipsum vulnus mortem pueri esse referendam, accidentium quæ vulnere superuenerunt merito dicimus, spasmi videlicet, resolutionis, phlegmones, delirij: quæ vulneribus capitis euenientia, illisque copulata, vt plurimum

Gal. in arte med. & lib. 5. aph. com. 3. & lib. 3. meth. med.
Auic. fen. 1. 3 tract. 2. cap. 7.
Lib. 5. aph. textu & cõ. 2. & lib. 6. aph. com. 18.

Lib. de vulne. & lib. de vuln. capitis.
Gal. lib. 3. 4. & 6. meth.
Guido tractatu de vuln. capitis.

mum lethalia esse solent, vulneraque lethalia reddere. quod & Hippocrates atque Galenus lib. 5. aphorif. com. 2. & rursus lib. sexto aphorif. com. 56. & lib. 7. eiusdem tractationis com. 14. & Celsus lib. 5. capite 26 affirmarunt. Id quod huic euenisse adolescenti euentus ipse monstrauit, qui omnibus ritè adhibitis, vndecimo die casuum sæuitia, atrocitate ac magnitudine mortuus est: plaga alioqui per se minimè lethali, lethali tamen ab his reddita. Accidit autem non rarò (vt Hippocrates lib. 2. Prorrhethici scitissimè dixit) vt vulnera quædam in locis vilibus ac non malis sint, & nulla re graui videantur: sic tamen dolore affligat, vt respirare ægri non possint. Et nonnulli in vulnere, quod graue nulla re erat, delirio & febre insequentibus, mortui sunt: vt idem ipse tum eo ipso loco, tum septimo Epidemiorum pluribus in testimonium citatis historiis affirmat. Nec id mirari oportet neque formidare, quod corporum temperaturæ, & corpora hominum, ipsique adeò corporum habitus plurimum inter se differat: vel eiusdem Hippocratis vbi suprà testimonio, vimque maximam vel in perdendo, vel in feruando agro habeant. Quæ causa est, cur à grauibus penèque lethalibus vulneribus nonnulli euadant: à leuissimis & nullius momenti alij moriantur. Fortes namque, & ætate florentes & animosi bonoque corporis habitu præditi, à grauibus vulneribus aliisque morbis sæpe euadunt: imbecilles, pueri, senes, timidi, à minimis non rarò succumbunt, vt experientia docet. Vires namque vbi valentes sunt, auctore Galeno, omnia contemnunt ac tolerant: vbi infirmæ sunt, abs quouis offendentur. Hæc pro veris ratisque habenda censemus, ad laudem Dei.

Lib. 10. meth. med.

OBSERVATIO SECUNDA.

IOANNES Baptista Neapolitanus acri vir ingenio, rerumque multarum experiens, quum ventriculo ac capite, grauitateque corporis totius laborare se diceret, maioris mali metuens, de industria helleborum sumit: quod in eo libro qui Etrusca lingua conscriptus, inscriptionem habet, GLI CAPRICCI DI FIERAVANTI, scriptum inuenisset, hellebori vsum ad arcenda totius corporis mala peridoneum esse, magnisque laudibus eius medicamenti vsum efferret idem auctor. Ab accepto helleboro in vita discrimen venit: liberatur à me magna cura.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

49. **N**ON esse prorsus libris fidendum, nisi quis summo iudicio quæ in illis leguntur ad seuerum vt dicitur vnguem excutiat, doctissimè à Damasceno in Aphorismis dictum est: Operari (inquit) secundum libros absque perfecta ratione & solerti ingenio, molestum est: quod videlicet ingenium solers ac perspicax

Apho. 2. & 3.

iuvet artem, ut idem ait: hebes verò ac torpidum contrarium omnino efficiat. Nisi enim quis & morbi & hominis naturam atque speciem, ætatem, prius etiam morem, quem *ἰδιόσυγκρισις* vocant, regionem, temporis statum, & cetera huiusmodi accuratè cōsideret, quæ ad morborum curationem necessaria esse, tum Hippocrates, tum Galenus dixerunt, profus ab-

Lib 2. de scopo rectoque medendi fine aberrabit: quum non omnes naturæ (ut bel-
rat. vi& a-
cut. tex. 38.
& Gal. in
com. & lib.
de comp.
med. secun-
dū locos,
& pluries
alibi.
Auic. fen.
10. 3. can.
tract. 1. ca.
4.
Lib 1. aph.
com. 1.
le dixit Galenus) eadem medicamenta postulent, & quod vni salutare est, alteri sit noxium futurum: quod inter corpora atque medicamenta analogiæ quædam sint ac sympathiæ, tum etiam antipathiæ atque dissensus. Unde fit ut quod vni salutare est, alteri sit morbosum: quod & ipsa experientia docet: eoque magis si quod in auctoribus ipsis præscriptum remedium inuenias quod periculo non vacet. tum enim magna cautione res tota expendenda est: quod subiecti nobilitas timidum in operando medicum iure optimo efficiat, ut rectè à Galeno dictum est. Hoc si æger hic intemperate expendisset, nō se in periculum præcipitem haustu hellebori nigri dedisset. Nullo namque adhibito iudicio, sola lectione contentus, auro-rique fidens (qui magnis helleborum extollens laudibus, ipsum non ægris solum exhibendum, sed & sanis, temerè profectò magis, quàm prudenter & ex arte, scripserat) helleborum sumpsit ad drachmæ pondus, ut quam percipiebat in ventriculo atque corpore toto gravitatē discerneret. Mox 20 verò ab epoto helleboro gravitas in ventriculo maior oriri cœpit, angustia perferri, turbatio, nausea ingens animi deliquiis comitata, mox vomitus creber, difficilis, æstuosus consequitur, singultus inde, corporis lassitudo, & convulsiui quidam motus, & quod omnium perniciosissimum erat, strangulationis metus. adeò enim difficilè trahebat spiritum, ut præfocari sibi in momenta singula videretur.

CURATIO. Accersor ipse, ægrum inuiso, de præteritis interrogo: quæ quum ex vero nunciata mihi ab ægro fuissent, instansque periculum viderem, bona spe esse illum iubeo, animum ut resumeret hortor, me officiosi in eo curando medici parteis acturum bona fide profiteor, & mox sedula cura id præsto. Medicari enim in valde acutis si expedit, eadem die oportet. procrastinatio namque in huiusmodi periculosa est, ut rectè Hippocrates dixit. Quum enim vrgeri ægrum his symptomatis viderem, maximèque rubribus, murmurillis & intestinorum doloribus, succurrendum clysteribus duxi, ad educendum quod erat à medicamento commotum nec euacuatum: tum & ad flatus qui plurimi suberant discutiendos. Itaque clysterem protinus indi iubeo, cuius hæc fuit compositio: ℞. Malvarum, althææ, branca vrsinæ, mercurialis & parietariæ, ana M. j. hyssopi, origani & calamenti, ana M. ss. (flatūs enim discutiunt, pituitam attenuant & dolorem sedant) florum chamæmeli, & meliloti, ana P. j. caricarum pinguium numero x. seminum lini, althææ, & fenogræci conquassatorum, ana ʒ ss. seminum anisi & marathi, ana ʒ iij. florum nenupharis P. ij. (sunt enim alexipharmacum hellebori, ut Conciliator & Matthiolus tradunt) fursurū P. j. fiat omnium decoctio in iure omalorum & capitis castrati ad lb j. & coletur. In colatura adde catholici ʒ j. hieræ Galeni de sedecim rebus, calsiæ cum

Cōcil. lib.
de venenis
cap. 35.
Matthæ 6.
in lib. 6.
Diosc. ad ca-
put 33.

cum melle, ana ꝑ iij. olei violati & de lilio, ana ꝑ iij. mellis rosati colati ꝑ ij. Misce: fiat clyster. Bis eodem die impositus fuit, excreta pituitosa, & atrabilia excrementa multa cum flatibus emissa, à quibus alleuari se ager sensit. Potionem huiusmodi parari & exhiberi iubeo ad noxam medicinali retundendam. ¶. Aquæ mellis recenter factæ cum melle electissimo ꝑ j. radicis aristolochiæ rotundæ ꝑ j. cinnamomi electi conquassati ꝑ ij. fiat omnium levis ebullitio, & coletur. Colaturæ adde florum nymphææ siccorum & tritorum ꝑ ij. ex hoc decocto mane & vesperi sumere iubebam ꝑ vj. Vbi vero adhuc remitti ventriculi dolor visus non est, ab-

1° sinthium Romanum in tenuissimum pulverem redactum, & ex vino dilutum, sumendum iussi triduum totum, à quo sanè mirificam sensit opem. Quin & cumini & anisi semina contrita ex vino generoso cum floribus nymphææ tritis deuoranda dedi, ad flatum qui in ventriculo plurimi suberant discutiendos. Cuius potionis beneficio ructibus multis & sonoris flatuum bona pars discussa fuit, ventriculusque detumescere coepit, angustiaque sedari. Partem hanc linimento roborare forinsecus studeo in hunc modum: ¶. Cerati Galeni stomachum confortantis ꝑ iij. galangæ, mastiches, anisi, cumini, caryophyllorum, nucis myristicæ, calami odorati, macis, ana ꝑ ij. florum nymphææ tritorum, coralli rubri, rasuræ eboris, ana

2° ꝑ j. olei de absinthio & de mastiche, & anethi, ana ꝑ j. Misce: fiat linimentum, quo inungi totam ventriculi regionem calidè iubebam, dato insuper lineo panno duplici, fumigato thure, mastiche, caryophyllis & anethi, anisque seminibus. Quod ad victus rationem pertinet, pinguium carnum iure hominem cibabam, carnèque pinguiore. id enim ad retundendam medicamenti acrimoniam quam infert peridoneum est. Butyro recenti crudo ex panis buccella parum igni torrida excepto, saccharoque prima mensa uti iubebam, interdum etiam ex melle despumato excepto. Mel enim deterforium est. Ventrem interdum linteolis igne calefactis, interdum vero facculis ex milio, furfuribus, anisi seminibus, & chamæmeli floribus interpunctis, & supra calidum laterem vino meraco respersum calefactis fovebam: à quo præsidio mirè iuuabatur. Secunda mensa, coriandri & anisi semina saccharo intacta sumere ex meo præscripto solebat. Vino generoso in pastu utebatur, mirificèq; vires delassatas ab eo reficere sentiebat. Quin quum conuulsus quibusdam motibus exagitari hominem deprehendissem, prospiciendum ei symptomati operæ pretium duxi, vñctionemque ceruici toti admooui ex mollibus lanis. Constabat vñctio oleis chamæmeli, lumbricorum, liliaceo & vulpino calidis. Hæcque methodo Dei benignitate intra paucos dies saluti æger non sine multo labore restitutus fuit. Nec mirum sanè in tam grauiâ hominem incidisse symptomata, quum

4° helleborus sanas carnes habentibus, auctore Hippocrate, periculosus sit: quod plerumque conuulsionem accersat, propter operationis vehementiam, ut ait Gal. Inde admoneri possumus, quàm infidum sit scriptis auctor-

Lib. 4. aph. 16. id est Lib. 4. aph. com. 16. id est

4. meth. med. exaratum perpetuò medicis obseruandum & in ore habendum est, Naturæ familiaria semper exhibenda: quæ quum prodesse plurimum possint, nocere certè nequicquam valent. Id tenendum perpetuò cenſeo.

OBSERVATIO TERTIA.

FLORVS à Porcelleto, iuuenis annorum xvi. filius Domini à Fos, à cane rabioso demorsus, nulla adhibita per primos dies cura, 10. postea in vita discrimen incidit, vulnere grauiore effecto. Curatur à me magno labore.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUANTA hominibus ex brutis animantibus mala accidunt, rabiosi canis inter cætera exitialia venena morsus indicat: is enim (nisi rectè ab initio summæque cautione tractetur) tantæ sæua inducere symptomata solet, ut planè res ipsa atque euentus miraculum omne superent. Quid enim spectari admirabilius quicquam vsquam potest, quàm nulla percepta ex morſu, præter doloris & vulneris sensum, noxa, post aliquod tempus in rabiem agi hominem, melancholicum effici, visis ac pauoribus nocturnis perterriti, aquam expauescere, instar canum latrare, mordere etiam domesticos, suos non agnoscere, conuelli, siti deficere, ac tandem miserabiliter mori? Annon hæc admiranda maximè, & animaduersione digna habenda sunt? Quoniam verò mihi nunc de demorso à rabioso cane, deque curatione adhibita agendum est, prius de canum rabie quid ipsa sit, vnde oriatur, & quid ipsa pariat, quibusque signis deprehendi rabies possit, enarrandum mihi fuerit: postea de curatione adhibita in hoc ægro accuratè tractabimus, quo fine observationem concludemus. Ergo canum rabies nihil prorsus aliud est, auctore Auicenna, quàm immutatio seu conuersio temperamenti sui in malignam quandam intemperiem venenosam: quæ sanè euersio accidit cani, aut aëris, aut ciborum potuumque quibus vescitur vitio, & inquinamento aliquo malo. Ex aëre quidem, quum calor in eo vehemens humores in feruorem agens adurit, fitque nimio æstu & squalore furens canis: vel quum etiam frigus immodicū sanguinem cogens, densansque ac coagelans, diffilari prohibet, coactioneque ac dēſitate niger efficitur sanguis, & praua qualitate infectus, vnde rursus in rabiem efferantur canes. Eius id vel autumnō vel vere, ut Auicēna ait: autumnō quidem, ob æstatis quæ præcessit ardorem: vere autem, ob hyemem gelidam præcedentem. Dioscorides plerumque flagrantissimis æstibus in rabiem efferari canes interdum & per vehementissima frigora scribit: quod & Paulus confirmat. Ex cibis verò rabiosi fiunt canes, quum cadauerum vel carnes vel sanguinem lambunt ac deuorant: præsertim si morticinæ carnes putridæ iam, flaccidæ,

Fen 6. 4.
tract. 4. capite 5.

Vbi suprà.

Lib. 6. cap.

36.

Lib. 5. cap.

3.

capitolo.
 libro 3 no
 in questo
 mine mor
 De questi
 cap. 7.
 1. mag. 4.

ita assignari potest, veneni è salua canis infligi natura. infectis namque & veneno occupatis partibus vniuersis hæc omnia accidunt. Verum metus aquæ non sic perinde certa reddi ratio vt aliorum symptomatum potest. Quidam ab immodica siccitate id fieri tradunt, sed quorum sententia euentui non respōdeat: magis namque aquam exiccati appetere quàm refugere deberent, vel naturæ ordine ipso, aquæ potu ad depellendam siccitatem induci, contraquàm fieri videamus. Rufus verò (citante Paulo) talem melancholiæ speciem ipsis oboriri pronuntiauit, veneno quidem humorem atrabilarium imitante. Vt enim melancholicos videmus alios

Cap. 6. alia timere, (vt lib. 3. de locis affectis Gal.) sic demorsu à rabioso cane a-
quam metuunt, vel quod canis qui momorderit speciem se in aqua vide-
re arbitrantur, (quod à plerisque demorsis existimatum Paulus retulit) vel
quod summergi in aqua ac præfocari debere falsò arbitrantur, ideòque
exosam habent, & ab ea tanquam à re exitiali refugiant. At qui eò mali
peruenerunt, in deploratis habendi sunt, nec quemquam, præter vnum
aut alterum, superuixisse Paulus testatur. Ante verò quàm hoc sympto-
mate occupentur, seruari posse multos experientia docet. Quibus verò
signis rabiosum canem deprehendere liceat, & qua probatione vsi mor-
sum à rabioso cane infligum fuisse agnoscamus, iam dicendum nobis est.

Rabidi canis notas atque indicia prodidit Galenus lib. de Theriaca ad 20
,, Pisonem in hæc verba: Si audieris canem, qui aliquem momorderit, gra-
,, cilem corpore, & siccum, oculis rubentibus, cauda demissa, spuma ex ore
,, fluente, præterea lingua foras porrecta, & tanquam bile colorata, obuium
,, quemque infiliisse, citràque rationē cucurrisse, deinde rursus subito con-
,, sistentem, cum ira quadam magis furenti non ipsi præuisos momordisse:
,, hæc, inquam, si in eo sic habere audieris, statim rabiosum canem fuisse in-
,, telligas. Hæc Galenus. Ex incessu item in furorem actum canem depre-
hendere est. incedunt enim lento & segni gradu, demissis auribus, capite
gravi & terram spectante: obuios non modò homines nullo delectu, sed
& feras quascunque quæ sese illis offerunt morfu impetunt. Quin & do-
mesticos & proprium etiam dominum mordent: quod quum insaniant
tum in rabiem efferati canes, plurimòque atrabilario succo redundant,
præsertim secundum caput (vnde & oculi rubent, & toruū aspiciunt, &
demisso in terrā capite progrediuntur) efficitur vt sensus omnes hoc suc-
co inficiantur, proindeque & domesticorum & domini etiam obliuiscan-
tur, nec eos amplius agnoscant: eòque fit vt eos morfu impetant. Quod &
hominibus furore percitis euenire interdum videmus, qui non solū pa-
rentes, filios, vxorem, domesticos cædunt: sed & sibiipsis manus adferunt,
mortemque consciscunt. Quæ sanè signa non solū à Galeno præcitato
loco, sed & à Paulo & Auicenna referuntur. Sed si fortè rabiosum fuisse
canem ignoremus, momorderit tamen aliquem de quo solliciti scire ve-
limus, num rabidus fuerit qui momordit canis, his notis certissimis discer-
nere id poterimus. Supra vulnus morfu factum nux trita imponatur, ali-
quandiu vulneri hærens consistat, postea gallinæ aut canis edenda proicia-
tur: quod si eam renuunt & auersantur, rabiosum fuisse canem certissima
coniectu

Paul lib. 5.
cap. 3.
Aui. fen 6.
3. tract. 4.
cap. 5.
De disci-
mine mor-
sus rabiosi
canis à nō
rabioso.

coniectura est: tum etiam & maxime si sanie aut tabido sanguine è vulnere effluente buccella panis intingatur, edēdāque cani offeratur: eam si re-

Vbi supra
cap. 8.

Paul. lib. 5.

cap. 3.

Curatio de

morsu à ra-

bioso ca-

ne.

minimè rabiosum, vti Auicennæ sententia est & Pauli.
Nunc verò his prælibatis ad curationem quam in ægro nostro felici

successu exercuimus, ipso orationis transcursu propius veniemus. Ergo æger hic quum à rabioso cane esset demorsus in altero crure propè mal-

leolū, mox à suis ad Pagum trium Diuarum (quas vulgò *Les saintes Ma-*

ries vocant) missus est: quòd vulgi opinione locus hic demorsus à cane ra-
bido sacer sit, eoque ægri accedant, vt se mari abluant: quòd salutare ple-
risque creditum est. Illic dies nouem integros manet: redit Arelaten vul-
nere grauiore reddito: ipse quoque toruū aspiciens, taciturnus ac cogi-
tabundus, vt planè melancholici affectus iam notæ aliquæ sese proferrēt.
Vbi autem de singulis assidentes rogassem, & rabiosum fuisse canem ab
his qui eum furem iugularant, intellexissem: celeriter tanto malo pro-
uidēdum, ne in hydrophobiam æger incideret, ipse iure merito statui. Ita-
que vulnere perspecto, quum liuens perspexissem, & multo tabo infectum
cacoethe & putre, ad magna confestim auxilia properandum optimum
censui: quòd in talibus medicari eadem die expediat, & procrastinatio pe-
riculosa sit. Itaque quòd adstricta aluo æger esset, mollem clysterem iniici

iubeo, in hunc modum: ℞. Maluæ, althææ, amborum cum suis radici-

Lib. 3. cap.

101.

bus, matrum violarum, branca vrsinæ, mercurialis, melissophylli (morsi-

bus enim canum, auctore Dioscoride, plurimum valet) cuiusque manipu-

lum, florum chamæmeli, meliloti, & roris marini, ana pugillum vnum: epi-

thymi vnciæ dimidium, surfuris macri P. j. Fiat omnium decoctio in iure

capitis castrati & omasorum ad lb. j. & coletur. In colatura adde catholi-

ci 3 j. confectionis hamec 3 iij. olei violacei 3 iij. sacchari rubri 3 j. Misce:

fiat clyster. Sequuta vacuatione, candens ferrum protinus vulnere admo-

ueri iubeo. id enim auxilij ad veneni vim frangendam potentissimum est,

& admoeri debere in canum rabiosorum moribus, Galenus in hæc ver-

ba prodidit, de rabidi canis morsus curatione sermonem instituens: Cau-

teris, inquit, admodum candentibus locum adurere solemus, & aliis vti

medicamentis quæ extrahendi vim obtinent, nec virus intra carnem ma-

nerc sinunt. Paulus item atque Aërius locum vulneratum itidem latiori-

bus cauteriis inurendum senserunt: quo præsidio nullum certè in vene-

nohis moribus præstantius adferri solet. Vbi verò cauterio admo-

ueni vis è vulnere bona ex parte adempta esset, ad crustæ amotionem pro-

perandum censui, pinguium & putrefacientium admotione, butyri recen-

tis ex oui luteo & suilla pinguedine, interdum basilicum vnguentum ad-

miscuimus. Interea verò dum vulnere prospicimus, antidotis aduersum

veneni vim pugnare nobis visum est: tum etiam quòd plethoricus iuuenis

esset, & cacochymia etiam laboraret, missione sanguinis & purgatione

vtendum commodum visum est. Nec metuebam quin intrò venenū mis-

so sanguine & purgatione adhibita conuerteretur: nam & marina aqua

perfusum vulnus nouem totos dies, & cauteriū adhibitum bonam mul-

támque

Lib. de

ther. ad Pi

sonem.

Paul. lib. 5.

cap. 1.

Aër. lib. 6.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

cap. 24.

Quando in
venenosis
affectibus
sanguinis
missione
& purga-
tione ab-
stinendum
fit.

Fen 6.4.
tract. 4. ca.
p.

Apozema
ad atrabi-
larium suc-
cum & ve-
neni vim.

Lib. 3. cap.
101.

tamque veneni partem exhauserant, ut metus non esset ad interna pelli
venenum, satis utpote iam ad externa attracto, & candenti ferro extincto.
In venenosis namque affectibus, ubi veneni seminarium humoribus inter
mistum contagio totum corpus inficit, tum profecto nec sanguinis mis-
sio, nec purgatio adhiberi debent: ea scilicet ratione, ne intro à vi medica-
menti venenum trahatur, quum pharmacum solutivum à circumferentia
ad centrum, hoc est, ab externis ad interna trahatur. Itaque in rabiosi canis
& aliorum animantium morfu, præcipua ea cura medico esse debet, ut
trahentibus & virus evocantibus medicamentis foras venenum trahatur,
& vulnus quàm diutissimè patens & hians teneatur: quod Avicenna his
verbis explicavit: Oportet, ait, ut in principio rei vulnus coalescere non
finas, immò dilates & aperias. Et paulò post de euacuatione loquens: Non
oportet, inquit, ut properes in diebus primis ad euacuantia, sed occupare
in extrahendo ad exteriora. nam euacuatio quandoque adiuvat ad hoc ut
venenum penetret ad profundum, & prohibet attractionem eius ad exte-
riora: quoniam ipsa cum trahit humores ad interiora, tunc trahit cum eis ve-
nenum. Haftenus Avicenna. Ex quo sanè loco edocemur in pestilentibus,
contagiosis, & aliis à venenoso humore prodeuntibus morbis, non esse te-
merè euacuandum, ne intro trahatur venenum: sed prius foras esse euo-
candum venenum, ne spargatur seminarium venenosum in vasa: postea
verò tutò vacuandum, præsertim in rabiosi canis morfu, ut rectè Avicenna
monet, & Fracastorius atque Fernelius suis quique monumentis tradi-
tum reliquere. Iam verò ad institutum redeunt, curationis in hoc ægro
adhibita quod reliquum est absolvam. Evocato foras veneno quibus
diximus præsidis, nempe lotionem vulneris ex marina aqua, cauterio adhi-
bito, & cataplasmate sequenti admoto, cuius esset vis foras evocare vene-
num, sanguinem detraimus, ad immodicam plenitatem tollendam, mox
symplos ad atrabilem, octo continuos dies dedimus, dein solvens medica-
mentum atrabili vacuanda maxime appositum, & ex certis dierum inter-
uallis repetita vacuatione. Mox verò antidotis à tota substantia canum ra-
bioforum moribus proficientibus totos quadraginta dies usi sumus. Ul-
cus porro apertum sexaginta ferè dies contrinimus, detergentes quod
putre & saniosum inerat: tandem glutinantibus, & cicatricem obducen-
tibus, ubi in tuto iam res esset, post septuagesimum diem ulcus sanavimus.
Horum præsidiorum hæc fuit forma: Ad atrabilarium succum, & vene-
ni vim retundendam, hoc apozemate sum usus: ʒi. Borriginis, buglos-
sæ, amborum cum suis radicibus, lapatij acuti cum toto, ana M. i. summita-
tum fumarie, lupulorum, & fraxini, ana M. s. melissæ M. i. (peculiariter
enim moribus canum aduersatur Dioscoridis testimonio) betonica tan-
tundem (nam & hæc quoque venenis aduersatur, ut Diosc. lib. 4. cap. 1. al-
ferit) seminum citrei mali, acetosæ, & cardui benedicti, ana ʒi. polypodii
querni recentis non corrosi, & parum contusi ʒi. paslularum exacina-
rum numero xx. epithymi ʒi. s. trium florum communium, cuiusque P. i.
cancrorum, fluiatiliū numero vi. fiat omnium decoctio in aqua hordea-
cea recenter facta, ad lb. ij. & coletur. Colaturæ adde succorum fumarie,
lupulo

- lupulorum, & pomorum redolentium, ana ꝑ iij. aceti ꝑ iij. Fiat syrupus cum saccharo clarificatus, & aromatizatus cum pulvere theriacali Guidonis ꝑ j. pro quatuor matutinis, reiterando aliis tribus aut quatuor. Vbi octo continuis diebus syrupum sumpsisset, iamque coctionis notæ in vrina sese proderent, probèque attenuati crassi humores viderentur, ad soluens medicamentum properavi, iuxta Hippocratis sententiam, qui concocta, non cruda medicanda præcepit. Medicamen porro tale fuit: Lib. 1. aph. 22.
- Foliorum senæ Orientalis mundatorum ꝑ iij. epithymi ꝑ j. β. anisi & cinnamomi electi, ana ꝑ ij. trium florum communium, foliorum melissæ & betonicae, ana ꝑ j. fiat decoctio ad ꝑ iij. & coletur. In colatura dissolue rhabarbari selecti, in sero lactis caprini per noctem infusi cum tantillo cinnamomi, & manè fortiter expressi ꝑ iij. confectionis hamec primæ descriptionis ꝑ ij. β. theriacæ electæ, pulueris theriacalis Guidonis, ana ꝑ ij. syrupi rosati ex infuso rosarum, syrupi de pomis, ana ꝑ j. Fiat potio: biliosa & atrabilia multa deiecta sunt. In crastinum theriacen antidotum cum pulvere betonicae dedi, ex saccharo exceptis omnibus. Hoc autem cataplasmate ad venenum euocandum sum usus: Cataplasma venenū euocans.
- 2° Cæpas albas numero iij. excaventur modicum, & cavitates tota theriaca impleatur, & operculo addito, sub prunis coquantur, donec mollescant, pistentur, & seraceo cribro transmittantur: postea adde pulueris vtriusque aristolochiæ, cuiusque ꝑ iij. galbani, bdellii, myrrhæ, ana ꝑ β. pulueris cancerorum fluuiatiliū ꝑ v. Misce in formam cataplasmatidis, & vulneri superdetur. Amota ab ulcere eschara, mundificatio ex resina parata cum pulvere cancerorum fluuiatiliū, & radicis aristolochiæ vtebar fœlici successu: & supra vulnus tale emplastrum apponendum iussi: Lib. 6. cap. 24.
- 3° Galbani, sagapeni, opopanax, ana ꝑ β. euphorbii, iridis Florentiæ, aristolochiæ rotundæ, gentianæ radicis, ana ꝑ j. pulueris cancerorum ꝑ ij. ceræ quantum sat est, terebinthinæ ꝑ ij. Misce: fiat emplastrum. Miram profectò vitiosi puris copiam è ulcere educebat, nec sigillari vulnus sinebat. Sum interdum etiam emplastro diachalciteos ex rosaceo liquato usus. Postea verò ad veneni noxam intentus, puluerem hunc confeci, quo quadraginta totos dies æger usus est: Fen 6. 4.
- 4° Cineris cancerorum fluuiatiliū ꝑ x. radicis gentianæ ꝑ v. olibani ꝑ j. Misce: fiat puluis tenuissimus, cuius dosis erat ꝑ ij. ex aqua buglosi. Cancros verò in vase rubri æris (vulgò *Cuyare* vocant) ex sarmentis vitium vri iussi, ex Aëtij præscripto. Quin ad præcautionem, vbi prope curationis finem ventum esset, epithymum ex lactis caprini sero vtendum dedi: interdum catholico medicamento & confectione hamec usus sum: & vlcus sæpe ex vrina impubis iuuenis sani elui. trahit enim cum fortitudine venenum, vt Auicenna conceptis verbis testatur, capite de curatione morsus canis rabidi. Vbi supra.
- Aëtius hippocampum proprietate sua terrori aquæ prodesse, & ad eius amorem deuoratum inducere testatur. Sed eo in hoc curando ægro usus non sum, quòd in terrorem aquæ Dei misericordia non incidisset. Hæc curationis tam fœui mali instituta ratio à me fuit: ipseque æger fanitati restitutus, Deo seruatori opt. max. summas gratias egit: cui sit laus, honor & benedictio in omne æuum.

OBSERVATIO QVART A.

IOANNES de Luque Arelatensis, tres totos menses dysenteria graui correptus, & ad extremum periculi deductus, sanguine continuo è intestinis manante, cum ingenti virium defectione, torminibus & insomniis, incauta etiam victus ratione seruata: quū pertasus mali, haud satis medici praescriptis obtemperaret, dum moriturus sperabatur, praeter omnium expectationem seruatus est.

10

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 3. cap. 9.

ARIOS qui in corporibus hominum accidere solent euentus demonstrare volens Celsus, haud rarò euenire literis testatarum reliquit, vt ferè quos ratio non restituit, temeritas adiuet: quòd eadem omnibus conuenire non possint. Eò fieri saepe videmus, vt in quibusdam corporibus accurata medicinae ratio parum valeat, quum sint quaedam corpora quae medendo aegrescant, in deteriusque labantur, vt quotidiana experientia docet: interdum etiam acci- dere, vt operosa medicorum manu neutiquam curato morbo, ipse per se, vel naturae ope, vel etiam contra naturae ordinem sanetur, nulla obseruata victus ratione, nullo consilio aut arte, nullis artis praecipis seruatis: sed temeritate potius quadam & audacia insolenti artisque contemptu. Id à me in plerisque aegris obseruatum est, quorum catalogum retexere immensum esset, sed in hoc praecipue quo de nunc agimus, qui quum diutino quidem tempore sese medico obsequentem praestitisset, nec tamen proficeret in melius, fortunam experiri decreuit, ea omnia quae morbum grauiorem effectura essent, incunctanter obiens, salutem adeptus est. Laborabat hic quidem dysenteria graui & molesta, quae, auctoribus Galeno & Aëtio, exulceratio intestinorum est, serpendo interdum depascens. Affectio hæc in hoc aegro ab humorum acrimonia vitio nata erat. Plurima namque bile, vitiosisque humoribus aeger redudabat, quòd & calidissimi hepatis esset, humores plus æquo nimium assantis & adurentis, & ex incauta victus ratione seruata, cruditatibus multis inde genitis, redundans corpus, ingenti vitioforum humorum copia premebatur: vnde onerata facultas, quod molestum erat excernere cupiens, dysenteriam grauem excitauit: acrimonia nimirum in intestina delatis impetu humoribus, & acrimonia sua intestina abradentibus, tandemque vlcus creantibus ingens. Tenrat enim natura, suis semper viribus vsa, quòd alienum est excernere, vt lib. 2. de feb. diff. scitissime Galenus dixit: nimirum exonerari eo satagens quo veluti sarcina premitur. Quum enim facultas aut nimia humorum copia grauat, aut acredine irritatur, ad excretionem eorum quae vel copia grauant, vel molesto sensu irritant excitatur: indeque fluxionum varia genera fiunt. Hæc dysenteriae in hoc viro praecipua causa fuit, humorum utique

Gal. lib. 6. de loc. aff. cap. 2. Aët. ferm. 9. cap. 43.

Cap. 5.

acrium

aerium in toto redundantia, & virtutis expultricis opera in intestina magno & celeri impetu delapsio. Quæ verò symptomata ægrum potissimum infestarent dicemus, inde ad curationem à nobis institutam progressuri. Multa, graua, ac periculi plena erant quæ hunc ægrum symptomata infestabant: inter quæ præcipuum erat, frequens deiectionis, cum summa virium imbecillitate coniuncta, crebra & magna cruoris cum intestinorum ramentis ac etiam carunculis effusio, tormina & acerbissimi in intestinis dolores, assidui, ac sine vlla quiete ægrum affligentes, vt & somnum omnino eriperent, & ad animi defectionem vsque miserum ægrotantem deducerent: erantque dolores hi non solum in crassioribus intestinis, sed & in tenuibus etiam: quod & locus doloris, & excretionum modus indicabat. Nam & supra vmbilicum dolores aciores infestabant (ingens planè in dysenteria malum) & sanguis excrementis valde permixtus erat, indicio ipsum è longinquis ano partibus emanare, vt Auicenna rectissime dixit. Alterum symptoma, nec minus verendum, assidua vigilia, & inappetentia grauis, quæ quum assidue ægrum infestarent, admiram virium imbecillitatem deduxerāt. Siquidem exicat totum corpus vigilia, vt 7. meth. à Galeno proditum est: inedia autem præsertim longa vires maximè conuellit, vt Galenus decimo & duodecimo meth. med. prodidit, & pluries alibi: præsertim vbi dolor, vigilia, & immodica vacuatio coniuncta sunt, vt in hoc ægrotante accidit. Hæc præcipua quæ curam ad se aduocabant symptomata fuere, quorum est à nobis reddenda ratio. Crebræ deiectionis causa erat, humoris in intestinis contenti, & ad ea è toto defluētis tum copia, tum acrimonia facultatem expultricem irritans. Excremeta namque vel sui copia vel acrimonia, ceu stimulo quodam, proritare facultatem vel sopitā solent: vt lib. de feb. diff. secundo capite vltimo dixit Galenus. Itaque quum & multa & valde acria in toto excrementa superessent, veluti sarcina quædam facultatem grauantia, nimirum crebram inde nasci deiectionem consequens certè fuit, ad quam vires deiici erat omnino necesse. Lædunt nempe vires vigilia, dolor & immodica vacuatio, vt 12. meth. prolaturum à Galeno est: quæ etiam multo magis à dolore perpetuo & sæuo, à vigiliis etiam & inedia conuellebantur. Sanguinis verò cum intestinorum ramentis & demum etiam carunculis effusio, vlceris in intestinis magnitudinem & erosionem membranarum intestina vestientium declarabat: vt à Galeno lib. 1. de loc. aff. habetur. Doloris autem assidui & torminum, tum partium affectarum intemperies præter naturam calida & phlegmonosa similis, tum & soluta vnitatis ab erosionem originem ducens, in causa erat. Est namque dolor tristis sensus affatim incidens, & naturæ molestiam inferens, vt in Timæo Platō, & lib. 1. de sympt. causis à Galeno proditum est. Fit autem maximè vel à partis intemperie & subita alteratione, vel eiusdem vnitatis soluta, vt in arte medicinali Galenus. Itaque quum ab humoris acrimonia vlceris in intestinis creatum esset, & pars affecta intemperie graui, & subita alteratione immutata, consequens certè fuit vt dolore perpetuo æger ea parte premeretur. Tantus autem tamque acerbissimus erat dolor, vt quiescere hominem non sineret neque noctu neque in

Fen 16. 3. tract. 1. ca. 3. Vide etiā Galenum lib. 6. de loc. aff. ca. 2. & Aëtiiū ferm. 9. ca. 43. de dysenteria.

Crebræ deiectionis causa.

Virium deiectionis causa. Sanguinis excreti & ramentorum prodeunt causa. Torminū & doloris causa.

Cap. 80.

terdiu. Vigiliis autem parere intensum dolorem; præter experientia fidei, ratio ipsa demonstrat. Nam quū dolor (ut antea dictum) tristis quidam sensus sit subito & violenter incidens, quō grauior is fuerit, eō magis naturam torquet. Vnde fit, ut afflicta parti medendi natura studens, spirituum copiam eō mittat in doloris subsidium: sintque spiritus, quamdiu perstat dolor, vehementer agitati atque commoti. quæ sanè commotio, expansionem animæ facit ad corporis partes: id autem vigilia est, ut auctor definitionum medicinalium rectè definiuisse est visus. Quum enim som-

Lib. 1. de
sympt. cau.
cap. 8.

no sit contraria vigilia: sit autem somnus, auctore Galeno, animalis facultatis quies: erit profecto vigilia eiusdem facultatis motio siue expansio quædam à principio, id est cerebro, ad corporis partes. Quō fit, ut quō molestior ingruerit dolor, eō vigiliæ intensiores persistant: ad quas dissoluto virium robore, spiritibusque inanitis, animi deliquium sequitur: ut in hoc agrotante experientia fide didicimus, qui tum à dolorum acerbitate & vigiliis multis, crebraque deiectione, in animi deliquium crebro incidebat. Inappetentia verò qua premebatur, symptoma erat euerisionem stomachi consequens: quæ in magnis fluxionibus plerumque accidere consuevit, pereunte utique suctionis in ventriculo sensu, eo præsertim nimio humore madete: ut in diarrhoea & dysenteria euenire fere semper videmus. Experimur namque per eos affectus soporā ferèque prostratam esse sensum ventriculi facultatem, vnde anorexia maxima consequatur: qua efficitur, ut sine alimento sensim contabescant homines, & in pernitiem dedantur. quod in hoc laborante sumus fide bona experti, qui inappetens effectus, in dies squalidior, extenuatior, & penè cadauerosus reddebatur: ita *εἰς τοῦτο* laborans ad extremum periculi deductus planè est. Hæc symptomatum in hoc agro perceptorum ratio.

EV RATIO.

Qua verò methodo in eo curando vsi sumus iam nobis promendum est. Vir hic quum multos iam dies ruri manens affectu hoc laborasset, antequam me ad curam accersuisset, grauius tum certè habebat quum primum hominem inuisi: in primisque ad rectam curationem de omnibus in-

Lib. 4. de
rat. vic. a-
uent. textu
51. & 2. li.
textu 8.

terrogandum duxi, ut de omnibus certior fierem: sic enim Hippocrates iubet. Vbi verò iam dies totos quindecim laborasse hominem absque ulla auxilij genere deprehendissem, contumaciorem futurum morbum assidentibus significavi: sunt namque ab initio morbi vocandi medici, ne si ferius aduocentur, ager ob morbi celeritatem pereat: quæ docta Hippocratis libro de arte sententia est. Nec solum quam diu laborasset interrogandum duxi, verumetiam qua esset ratione vitæ vsus scire volui, & quam maximè parte ventris doleret, num supra, num infra umbilicum, id enim scire in hoc morbo maximè interest, ut quænam intestina exulcerata sint, num tenuia, num crassa, scire valeamus: quod pro sedis affectu ratione alia atque alia præsidia præscribere oportet medicum. Exulcerata namque tenuia intestina ebibitis curantur, crassa clysteribus magis, ut Galenus & Auienna senserunt. In primis verò excrementa qualia essent, quis excretionis modus, an cum dolore & desidendi cupiditate, an multo post dolorem excretio sequeretur, an subito, inquirendum putavi. Deprehendi

Gal. 1. de
loc. aff.
Auc. sen
16. 3. trac.
2. cap. 7.

hendi autem excrementa fæculenta, cruenta ac biliosa excerni, idque interuallo aliquo post dolorem pungitium: quod quum fit, exulcerationem supernè consistere Aëtius arbitratur; Quum, inquit, superficies intestini- Serm. 9.
cap. 43. rum perfectè fuerit denudata, exulceratioque supernè consistit, fæculenta ac cruenta biliosaque excernuntur: vbi autem altius penetrarit vlceratio, etiam sordes pelliculas admixtas habentes expelluntur. Quod in hoc ægrotante experiri mihi licuit: multa namque fæculenta, putida, biliosa cruore multo admixto excernebat, summo cū dolore, supra & infra umbilicum. Ad hunc igitur vocatus prædicatione vtendum in primis mihi

10 commodum visum est, ne si ars malo victa esset, aut ignorasse aut fefellisse videri possem: prædixique in præcipiti hominem versari, nec nisi grandi cura feruari hominem posse, quod iam diu inualuisset morbus, contumaciôrque factus esset: boni tamen medici me partes acturum sum bona fide pollicitus. Mox ad remedia conuersus, detergere primùm vlcus à foridibus & putrilaginibus quibus scatebat nitor, partim subditis clysteribus, partim ebibitis; dein frequenti deiectioni, sistentibus, & vlcus agglutinantibus medeor. Torminibus & acerbis doloribus partim discutientibus, partim anodynis resisto, soporiferis etiam datis ad dolorum alleuationem & somni conciliationem. Vires deiectas optimo cibo aliisque præsidis

20 instaurare satago: appetentiam exsuscito: vigiliis, somniferis medeor. Hic scopi mihi in curando hoc ægro propositi fuere, quorum omnium hæc ratio fuit: ℞. Hordei cum cortice P. j. feminum lini & fœnogræci conquassatorum, ana 3 j. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. furfuris macri P. ij. fiat omnium decoctio ad ℞ j. in colatura dissolue vitellorum ouorum num. ij. mellis rosati 3 ij. sacchari rubei 3 ij. Misce: fiat clyster. Hoc bis eodem die elui intestina iussimus: moxque in sequenti die portionem hanc dedimus: ℞. Myrobalanorum citrinorum 3 ij. feminum plantagininis, acetosæ, & sumac, ana 3 j. florum borraginis, buglosi, rosarum, ana P. j. fiat omnium decoctio in sufficienti quantitate aquæ chalybeatæ ad 3

30 iij. & colentur. Colaturæ adde rhabarbari electi cum tota substantia subtiliter puluerisati, & modicum torrefacti 3 ij. syrupi cydoniorum & rosati ex infusione rosarum, ana 3 j. Misce: paretur potio. Hæc assumpta varij generis excrementa educta sunt, biliosa præsertim & rametosa. Post aliquos dies iterum rhabarbarum torrefactum dedi ex succo cydoniorum & bolo Armenio ad 3 j. ex coriandrorum seminibus torrefactis ad 3 j. B. coriandro namque inest proprietas vehemens continendi cibum in ventriculo, vt auctor est Auicenna. Doloribus ventris hoc fori atque vnctione prouidi: ℞. Absinthij, menthæ, plantagininis, summitatum lentisci, rubi, & caudæ equinæ, ana M. j. centinodiarum M. j. B. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. rosarum rubearum P. ij. granorum myrti contritorum 3 j. seminum sumac, plantagininis & coriandri, ana 3 vj. caryophyllorum 3 j. corticum granatorum, furfuris, ana P. ij. fiat omnium decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo crasso, & cum filtris infusis & expressis fiat forus ventri & stomacho ante cibum. ℞. Oleorum mastiches, cydoniorum, & rosati, ana 3 ij. mastiches, olibani, coriandri præparati, rosarum rubearum,

Fem. 16. 3.
tract. 2. ca.
2.
Fotus optimus.
Lib. 6. de
tract. 2. ca.
de viti
affect.

m 3 menthæ

menthae siccae, ana 3j. feminum sumac & plantaginis, ana 3 iij. coralli rubei, caryophyllosum, boli Armenij præparati, ana 3 iij. cera quantum fat est. Fiat unguentum mediocre, quo ungetur tota regio ventris post fortum, calidè desuper ponendo pannum lineum duplicatum &, fumigarum olibani polline, granis myrti & styrace calamita. Quum verò adhuc gravius fluxio perstaret, dolorque imum ventrem premeret, adstringentibus clysteribus obuiam eundem putavi in hunc modum: ʒ. Summitatum rubi, plantaginis, cupressi, oliuæ, lentisci, & centinodæ, ana M. j. feminum sumac, plantaginis, & portulacæ, coriandrorum præparatorum, cymini, parum torrefactorum & conquassatorum, ana 3j. amyli torrefacti 3 β. gal 1 0 larum, nucum cupressi, grosso modo contritorum, ana paria ij. furfuris P. ij. fiat omnium decoctio in aqua chalybeata ad fß j. In colatura adde axungia renum hirci liquefactæ 3j. boli Armenici præparati 3 ij. succi plantaginis 3 iij. mucaginis tragacanthæ 3j. mellis rosati 3 ij. Misce: paretur clyster, qui mirificè adstringit & glutinat vlcus, fluxionemque sistit. Aliquot eiusmodi clysteribus vsi sumus, sed maximè clysmatibus ex lacte caprino, cum lapidibus ignitis extinctis in dicto lacte, & abiectionis, addito bolo Armenio, succo plantaginis & hircina pinguedine, à quo eximè iuuabatur. Per os sequentes pilulas dedimus, quoniam à potionibus abhorrebat: ʒ. Trochiscorum de spodio cum semine acetosæ, trochiscorum 2 0 de electo (de Karabe Pharmacopolæ vocant) ana 3 ij. granorum myrti, arillorum vuarum torrefactorum, ana 3 ij. puluerentur omnia subtiliter, & cum succo cydoniorum formentur catapotia sub auroram deuoranda. Ventri autem tale admoimus emplastrum. ʒ. Massæ emplastri contra rupturam 3 iij. emplastri diaphœnici 3 ij. mastiches, olibani, coriandri præparati, boli Armenij præparati, sanguinis draconis, ana 3 iij. lapidis æmatitis 3 ij. succi plantaginis 3 iij. vini rubri crassi 3 iij. olei myrtillorum & cydoniorum, ana 3 ij. Misce cum cera & terebinthina manibus inunctis vino rubro crasso: fiat magdaleon, ex quo super alutam extenso emplastrum fiat, & ventri admoveatur. Pulverem hunc singulis die 3 0 bus assumere ægrum iubebam: ʒ. Gigartorum vuarum & granatorum exiccatorum, & modicè torrefactorum, ana 3 ij. coralli rubri, rasuræ eboris, cornu cerui vsi, lapidis æmatitis, omnium lotorum cum aqua plantaginis, & subtilissimè puluerisatorum, ana 3 iij. coriandri præparati, boli Armenici præparati, ana 3j. feminum sumac & plantaginis, ana 3 ij. Misce: fiat omnium puluis subtilis. dabam eius pulueris 3 iij. ex aqua decoctionis lysimachia: mirificè namque dysentericis prodest, vel Dioscoridis testimonio. Quum autem noctu & vigiliis, & doloribus torqueretur, potionem sequentem ad somnum conciliandum, dolorem sedandum, & fluxum cohibendum propinari iubebam: ʒ. Philonij persici 3j. sumat 4 0 ex aqua plantaginis cum syrupi cydoniorum vncia. mirificè iuari se à potione dicebat: sedabatur namque dolor, & fluxio sistebatur, somnusque suavis obrepbat. Alio item pulvere fluxionem cohibente sum foeliciter vsus: ʒ. Boli Armenici præparati, margaritarum electarum, coralli rubri, lapidis æmatitis, ana 3j. coriandri præparati, pulueris rosatæ nouella, ana

la, ana 3 j. Misce: fiat omnium pulvis subtilis: detur ex succo cydoniorum cum aqua plantaginis excepto. Dies totos decem hoc pulvere uti iubebam. Quin quum & tinesmus etiam grauis infestaret, & dolor in ano molestus, huic symptomati sic occurrendum putavi: 24. Myrrhae electae, croci, styracis calamitae, ana 3 j. opij 3 ij. bdellij, aloës, ana 3 ss. ceræ citrinae liquefactæ quantum sat est. Fiant balani (suppositoria, seplasiarij vocant) in anum indito vno ex illis, sedabatur confestim dolor, & tinesmus remittebat. Fotu etiam ad anum vsus sum, ex verbasco & corticum pinj, atque rosarum & lentium decoctis, in vino rubeo crasso, & cum stuppis infusis & expressis, ano admotis. Interdum verò recremento ferri (quam Scoriæ vocant, & sterco ferri) ad ignem incenso, & in acetum infuso, nidorem excipi ad anum iubebam in sede perforata ad id apposita. vehementer namque restringit cohibetque profluuiâ ventris, vel auctore Dioscoride. Hoc etiam sum cataplasmate vsus, cuius est vis sistere, dolorem sedare, & vlcus agglutinare: eius hæc est descriptio: 24. Farinæ fabarum, hordei, & lentium, omnium torrefactarum, & in aqua chalybeata decoctarum ad conuenientem glutinositatem, cuiusque 3 ij. cymini torrefacti 3 j. ss. thuris masculi 3 iij. micæ panis albi in vino nigro crasso incoctæ, & sine expressione pistatæ 3 j. croci 3 ij. pulueris myrtillorû & gigartorum, ana 3 iij. mucaginis tragacanthi, & cydoniorum, ana 3 ij. olei myrtillorum quantum sat est, carnis dactylorum & cydoniorum in vino rubro decoctorum, ana 3 ss. Vniantur simul ad cataplasmatiss formam, & ventri admoveatur sæpe remutando. Quum verò pulueribus ad ventriculum roborandum uti nollæt, ab eorum vsu iam tædio affectus, electariû tale confeci: 24. Pulueris boli Armenici præparati 3 iij. margaritarum selectarum, coralli rubei loti, ana 3 ij. pulueris rosatæ nouellæ (fluxionibus namque alui plurimum valet) pulueris diarrhodon Abbatis, ana 3 ss. conferuæ symphyti maioris, corticis citri conditi, ana 3 j. Excipiantur ex saccharo in aqua rosarum dissoluto: fiat electarium in tessellis ponderis 3 ij. vnam in aurora, alteram ante cœnam deuorare iubebam. Interdum olibani lucidigrana aliquot ante cibum sumere imperabam. Sed dum hæc à me operosa manu tractantur, mulier medica quædam anno sa (sunt enim, auctore Galieno, & mulieres medicæ quædam) mirabile consuluit remedium. Iussit pomum integrum & sanum excuari, impleri que cavitatem cera vel alba vel citrina selectissima, & indito operculo prunis admoeri pomum, donec omnifariam liquefceret cera, & pomi substantiæ intermischeretur: tumque pomum eiusmodi sic paratum esitare ægrum iubebat ante omnem cibum: & profectò optimè contulit. Nam quum dies aliquot hoc esset clam me remedio vsus, mihi que postea rem omnem detexisset, & ex quidnam mihi de tali adhibito remedio videretur, rogasset: Ingenuè quidem respondi, non malum mihi omnino auxilium videri: propterea quòd, si eius generis esset quod intra corpus assumi non consueuerit (dicente utique Serapione, auctore inter Pœnos haud ignobili, ceram non esse ex medicinis quæ ingrediuntur in corpus, sed ex illis quæ extrâ apponuntur) tamen virtutè habere emplasticam, qua agglutinare vlcera intestinorum

Lib. 5. cap.

54.

Lib. 6. de loc. aff. ca. 5. de vteri affect.

Lib. simpl. parte 2. ca. 10. de cera.

m 4 posset,

Lib. 2. cap.
76. de cera.

posset, & pinguitudine sua lenire, quin & dysentericis opitulari, ex Dioscoridis potissimum sensis intrepidè affirmavi. Cera, inquit Dioscorides, datur in sorbitione dysentericis: & exiccandi vim habere prodidit lib. 7. de simplicium facult. Galenus. Quamobrem haud citra rationem id adhibitum fuisse confiteri haud veritus sum: tamen non putabam eius medicamenti vim ad ulcerata intestina pertingere posse, quòd crassitie sua & emplastica vi intro assumptum, in primis hæreat partibus, magis quàm se ad ima detrudat, glutinis modo sese affigens partibus, ita ut depelli inde haud facillè queat. Nec me propterea remedium improbare velle, quòd esset à muliercula excogitatum, quum & Galenus ipse veritus minimè sit, nec dedecori sibi fore putavit, à plebeio homine inuentam fumarie herbarum vim, ad stomachum roborandum & ventrem lubricandum, in monumenta sua referre, & tanquam exploratum probare: ut libro septimo de simplicium facultatibus capite de fumarie affirmavit: & libro de compositione medicamentorum secundum genera quarto, Tharsei chirurgi emplastra quædam, & Mantie Pharmacopolæ etiam describit: uti rursus septimo & nono de medicamentis secundum locos, Pamphili & Antonij Pharmacopœorum confectiones quasdam. Itaque mirum non esse etiam à plebeiis interdum efficacia inueniri remedia. Laudare me magis tamen id remedij, si intra cotoneum malum cera liquanda imponeretur, quàm intra pomum, ut simul & adstrictoria & glutinatoria facultate auxilium munitum esset: nec tamen non etiam in pomo utile esse diffiteri, ut molliore pomi substantia facilius in ima aditus atque transitus ceræ præberetur, essetque ipsi pomum veluti vehiculum quoddam. Sed tandem, ut semel finiam, quum omnibus his summa cura adhibitis non tamen sanesceret æger, ut qui medendo ægresceret, pertæsus malorum, malle se mori dixit, quàm tandiu tot malis torqueri, tot remediis non ex sententia proficientibus onerari. Itaque sibi omnia licere putans, in libertatem sese volens ac sciens asserit, nec ullis se vult in posterum medicinæ aut Medici legibus obligare, nec medico nec iatrolipta egere, ac veluti manumissus in omnem se licentiam dat. Cibaria omnis generis omnia, & quæ sibi cupita essent apponi iubet, illis impensè vescitur, caulibus, alliis, cæpis, caseo, piscibus, frixis, elixis, asis, ut appetentia ferebat: nec in delectu solum ciborum peccabat æger, sed & in ordine, tempore, assumendi modo, & quantitate atque mensura. Ea tamen deprauata victus ratione vtens, sanitati restituitur, vires demortuas recuperat, firmitatem assumit, & qui cadauer viuum erat, rediuius efficitur athleta, obducto intestinorum ulcere, firmata aluo, nec amplius fluxa: & dum se rusticæ vitæ confert, cui assuetus in pago fuerat, integræ valetudini restituitur: ut verissimum id sit quod initio diximus, euenire sæpe, ut quos ratio non restituit, temeritas plerumque adiuvet.

OBSER

OBSERVATIO QUINTA.

IOANNES Viri causarum Patronus, ulcere vesicae gravissimo affectus, & calculo in vesica, una cum sanissimis symptomatibus, quum in vita discrimen esset perductus, moriturusque speraretur: liberatur prater spem nutu Dei, multis adhibitis auxiliis: postea tamen relapsus, misere vitam ducit, calculo in vesica noxam inferente.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

AEGRO hic temperamento calido & humido secundum naturam, humido tamen calidum superante, calidi hepatis & renum: frigidi tamen tum ventriculi tum cerebri, parum sui observans, valetudinariae artis praecepta negligens, affatim se obuiis quibusque cibis implere solitus, caseo & cerealibus plurimum utens, vinoque generoso usus, incauti prorsus & inordinati victus: multa congestis in venoso genere cruda, lenta, viscidaque, quae tandem ab hepatis & renum calore calfacta atque exarsata, atque in vesicam delapsa, tum etiam inibi incrassata, tenuique absumpto in topi duritiem abeuntia, concreuerunt: unde lapis in vesica genitus est. Nec lapis solum in vesica concreuerat, sed & vlcus quoque eodem loci ingeneratum fuerat: calculo, inquam, ruditate & asperitate sua vesicae urinariae tunicam exedente. Vtriusque verò pathematis signa suberant evidentissima, ex quibus non coniectura solum artificiosa veritati propinqua certum erat de iis affectibus proferre iudicium, sed certa methodo tum de affectibus praedictis, tum de sede affecta sententiam ferre licebat. Vt enim in morbis sedes affectas noscamus (quod in curatione, auctore Galeno, primas partes tenere creditur) quanam actionum laesa in corpore sit inuestigare primum oportet: quia inuenta, facile quanam pars primario affectu laesa sit scire in promptu erit: quum fieri prorsus nequeat ut cuiuspiam partis actio laesa sit, illaesa manente quae ipsam efficit parte, ut docta Galeni sententia est. Itaque quum in hoc aegro urinae excernendae actio laesa esset, ut in quo urina & aegre, & crebro, & summo cum labore ac cruciatu emitteretur, dolorque in perinaeo ac gravitas multa cum ponderis perceptione apparet, urinaeque continendae actio ad vesicam pertineat: arguere necessarium fuit, partem eam vno aliquo affectu prater naturam teneri: quumque & lapidis & ulceris certissimae sese notae offerrent, (quae paulo post dicturi sumus) coniecimus, nec vana coniectura, & calculum & vlcus in vesica subesse: quod & rei euentus certa experientia clarum fecit. Vt autem de re tota certiores fieri possemus, pathognomica & propria signa attentius contemplari in animum induximus, quod sine his nequicquam de affectu quopiam iudicium ferre possimus. Erant autem huiusmodi signa atque symptomata, ex quibus affectus praefatos deprehendimus. Sunt autem

notae quae

notæ quædam affectibus propriæ, quædam verò partes affectas indicant: fierique etiam interdum potest ut ex vno indicio simul & locus & dispositio deprehendantur. Locorum affectorum, ut Gal. ait, & ab actione læsa, & excrementis & positi, & doloris proprietate, & propriis accidentibus sumuntur notæ, sicuti affectuum, ab excrementorum specie, loci natura, doloris proprietate & propriis accidentibus. Ex his igitur deprehendimus & vesicam urinariam in hoc agro affici, & affectus modum qualisnam esset, nempe calculus vna cum vlcere. Lapidem indicabant pondus & grauitas in regione vesicæ percepta. siquidem inter genitalia & podicem ponderis aggrauantis, quâ fundus vesicæ est, sensus percipiebatur. 19
Vrina aquæ similis per initia, in qua sabulosa multa suberant: postea verò confusa, crassa, purulenta, graueolentes prodire coeperunt, ob pus multum in his contentum, substantis vlceris efficax signum: (siquid Galeno & Auicennæ creditur) dolor inter meiendum grauis & acerbus, mictio crebra & guttatim facta, conatus & compressio multa, instar eorû qui tinesmum patiuntur: pudendi attrectatio & scalptus, cum eiusdem erectione: (erat enim intentus penis) quibus si antea vitæ rationem creando calculo aptam adiungas, certam habebis calculi notionem. Vlcus verò declarabant puris egressio in vrina cum foetore multo, acrimonia in imo perinæi percepta, assiduus dolor crucians, sanguis cum vrina per interualla 20 emissus, cortices laminarû instar, ac furfuracea multa in vrinis cõsistentia: quæ quum adsunt, ex his vlcus aut in renibus, aut vreteris, vesicæve subesse existimare oportet. In hoc autem laborante locus ipse affectam vesicam planè demonstrabat. His signis atque symptomatis & huius laborantis affectus & sedem item affectam certa methodo deprehendimus: quorum nunc est nobis symptomatum reddenda ratio, ut tandem ad curationem veniamus. Doloris porro causa intemperies ingens partis affectæ, solutæque vnitas erat: hæc namque præcipuæ doloris causæ Galeno statuuntur. siquidem quum à lapide consistente humorumque copia vesica subitam reciperet alterationem, lapisque asperitate sua & duritie vnitatem 30 solueret, consequi necessarium fuit ut ingens inde crearetur dolor. Crebræ verò mictionis & stranguriæ ratio, erat irritata expultrix facultas, quæ vrinæ purulentæ acrimoniam ferre non potens, ad excretionem impellebatur. Quum enim ab intemperie vesica fit imbecillior, tum propria ipsius actio, auctore Galeno, læditur, quæ est vrinæ excretio, ad quam animal excitari solet, quum vel à multitudine contentæ in ipsa materiæ vesica grauatur, vel à mordacitate cõuelligitur. (hæc namque ipsissima Galeni verba sunt) Itaque quum assiduè à puris plurimi intrò contenti acrimonia quasi conuelleretur vesica, nec noxam eam sustinere posset, eo quo premebatur exonerari cupiens, ad crebram vrinæ expulsionem mouebatur: quæ profecto cum cruciatu maximo atque dolore ingenti emittebatur, nimirum acri, mordaci & abundè calido existente humore, qui transitu per nervosa & magno sensu prædita loca, magnum item inferbat dolorem. Cur autem inter meiendum & plurimum premeretur, & tinesmum quasi quendam pateretur, in promptu causa est, quod à lapide in imo vesicæ consistente in

Lib. 1. de
loc. aff. &
lib. 2. ca. 3.

Lapidis
notæ.

Lib. 6. de
loc. affect.
cap. 4.
Fen 19. 3.

Lib. 2. de
loc. aff. ca.
1. & in arte
medic.
cap. 80.

Lib. 6. de
loc. aff. ca.
pit. 4.
Vbi supra
immediatè.

stente intestinum rectum item comprimebatur. supra namque rectum in-
testinum sita vesica est, vt experientia docet, & Anatomicorum omnium
concors sententia est. Nimirum igitur si à calculi gravitate compressum
rectum intestinum meiando tinesimum inferret. Pudendi verò attrectatio
& scalptus, partim ex dolore, partim ex pruritu qui ea in parte innascitur
prouenire solet. Eam namque partem quæ dolore infestatur attrectare
blando motu solemus ad lenimen doloris, vel quòd attrectatione blanda,
portio rei noxiæ discutiatur, vt in frictione & scalptu euenit, vnde minus
dolent ægrotantes: qua ratione fieri videmus, vt manu ad partem dolen-
tem admota, & ibi aliquandiu retenta, dolor remittatur: vt millies in ple-
risque dolore tentatis experti sumus. calor namque manus affectam par-
tem attrectantis discussorium quid habet. Erigitur porro coles eo in affe-
ctu, ob spiritum flatuosum multum neruo cauo impactum, & ab humore
incalescente sublatum, qui erectionem facit. Vrinæ verò tenues quæ ap-
parere per initia in hoc affectu solent, humorum in vasis cruditatem de-
monstrant: ex quibus crassescens, & à calore nimio ex assatis gigni cal-
culi solent, vt & Galeni, & Pauli, arque Auicennæ sententia est. Purulentæ
autem tum prodeunt urinae & graueolentes, quum in vesica puris copia
subest, cuius pars cum urinis emittitur: idque non sine cruciatu, ob humo-
ris à calore putredinali concepti acrimoniam, quæ dolorem grauem at-
que molestum parit. Corticum & sediminis furfuracei cum laminis in lo-
tio apparentium, causa erat exesio vesicæ ab humore acri illius substan-
tiam erodente, tum & à lapide, asperitate sua idipsum efficiente. Itaque
quum exesione tot essent causæ, quid mirum si cortices, squamæ, furfures
in vrina apparerent? Attulimus accidentium quæ in hoc ægro conspicie-
bantur causas: nunc curationis modum quo vsi sumus referamus.

Primum omnium, quoniam salubrem victus rationem in morbis curan-
dis præcipuam curationis partem esse nouimus, dicente Galeno, non in
fanis solum prauum victum ægrotandi adferre occasionem, verum etiam
multo magis in laborantibus, ex erroribus in victu admissis grauiores fieri
morbos: & sit inter curationis instrumenta opportunus victus, nobilissi-
mum ac maximè necessarium instrumentum, vt idemmet Gal. lib. expe-
rimentorum affirmavit: hanc commodè salubriterque instituendâ in hoc
ægro in primis duximus. Itaque in optimo ac moderato cubiculi aëre, ali-
quatenus ad siccum inclinante, ægrum versari iussimus, ab omni vento-
rum impetu, Boreæ præsertim, ægrum arcentes. siquidem Aquilonij flatus
vesicæ affectibus noxijs deprehenduntur, vel Auicennæ sententia. Ab im-
plentibus cibis & obstructionem parientibus, viscidis que ac crassos hu-
mores gignentibus temperandum omnino iussimus, nempe à cerealibus,
frumentaceis, leguminibus, lacticiis, caseo, piscibus, nisi faxantibus: ab
acribus quoque edulis abstinere consulimus, tum & ab urinae cienti-
bus, ne maior humorum copia ad vesicam detruderetur, noxam immedi-
cabilem adferens. Iuribus emollientibus & humorum acrimoniam false-
dinemque temperantibus vti iubebamus, nempe paruarum pullarum co-
hortalium pinguiore iuscule (pinguia nam que in vesicæ & renum vlceri-
bus hum

Gal. lib. 1.
de loc. aff.
& lib. de re
num affe-
ctorum di-
gnor. & re
medio.
Paul. lib. 3.
cap. 45.
Auic. fen
18. & 19.3.

CVRATIO.
Lib. 2. de
diff. feb. ca.
vlt.

Fen 19. 3
trac. 1. cap
2.

bus humorum acrimoniam probè retundunt, & exulceratam partem læ-
uigant) in quo malux turiones ferè semper incoquerentur. Vesicæ nam-
que mirè utilis malua est, nedum folio sed & semine, vti apud Dioscori-
dem est videre. Nonnunquam verò cichorij domestici latifolij & horten-
sis (vulgò scariolam vocant) folia, interdum etiam portulacæ indebam. ea
namque, si Dioscoridi creditur, vesicæ doloribus auxilio est, fluxiones
mulcet, renes & vesicam adiuuat, etiam si erosionem sentiant. Cucumeris
quoque satiui semina suo tempore iusculis imponi iubebam, quòd (aucto-
re Dioscoride) vesicæ exulcerationibus subueniant. Cremore prissanæ, ex
amygdalino lacte excepto, tum & furfurum colatura (quam muliercula-
rum vulgus *du Resfedat* nuncupant) vti eum sæpe iussi. vim namque deter-
soriam habet, dolores lenit, ventrem emollit, & thoracis, renum, ac vesi-
cæ affectibus perquàm idonea est: vti sæpe à me non in hoc solùm, sed &
in multis aliis experimento probatum fuit. Butyro recenti multo ex sac-
charo temperato vti hominem suadebam, quo profectò mirificè iuuaba-
tur. Vinum delegeram colore quidem fuluum, substantia ac viribus lenè,
non acutum nec potens vinosumve. Decumbere ægrum strato potius du-
riore quàm molliore, & stragulis laneis potius quàm plumeis, ne magis
renes incalescerent, iubebam: & ne resupinus cubaret vetabam. Quieti vt
se totum daret suadebam: motus namque calculosis, & in vesica vlcus pa-
tientibus valde nocet, vt & ratio & quotidiana experientia monstrat. Ab
omnibus animi perturbationibus, ira præsertim atque mœrore, abstinèn-
dum omnino consului. Hæcque instituta victus ratione, ad curationis re-
liquum per medicatas potiones & externa præsidia sic processi. Quoniam
verò in renum & vesicæ affectibus clysteres plurimum profunt, vt Auicen-
næ sententia est, his vti ægrum plurimum iussi. Erant autem partim emol-
lientes ac deterforij, partim flatuum discussorij & dolorum sedantes. 2.
Malux, bismalux, parietariæ (detergendi namque vim efficacem habet,
auctore Galeno) blitis, mercurialis & acanthi, cuiusque M. j. feminum me-
lonum cum corticibus contusorum (sic enim magis detergunt) 3. j. semi-
num malux, althææ, & cucumeris satiui, cuiusque 3. β. florum chamæme-
li & melliloti, cuiusque P. j. furfuris maeri, hordei cum cortice, singulorum
P. j. fiat omnium decoctio ad tb. j. & coletur: in colatura dissolue cartholi-
ci 3. j. cassiæ cum melle 3. vj. mellis & olei violacei, ana 3. ij. sacchari rubei
3. j. Fiat clyster, quo sæpe vti ægrum iubebam. Medicamentis soluenti-
bus delectu, attrahentibus, & materiam ad sedes affectas detruidentibus
non sum vsus, quòd in renum & vesicæ affectibus id prohibitum sit, expe-
rimento namque compertum est à medicamentorum delectu soluentium
vsu grauiter affici qui vel calculo vel vesicæ vlceribus laborant. Itaque
clementioribus tantùm & lenientibus vti consultius visum est: 2. Car-
nium prunorum dulcium in aqua hordei decoctorum, pulpæ sebesten,
floris cassiæ fistularis cribro setaceo transmissæ, ana 3. j. β. tamarindorum
electorum in aqua violarum præinfusorum, & cribro setaceo transmissor-
um 3. vj. terebinthinæ Veneræ cū aqua hordei lotæ 3. ij. pulueris glycyrr-
hizæ 3. β. anisi 3. iij. medullæ carthami 3. j. Misce cum syrupo rosato in-
fusionis

- fusiōis rosarum, & syrupo violaceo: fiat in modum opiata, de qua capiat 3 j. β. cum decocto hordei, glycyrrhizæ, seminum melonum & cucumeris & florum cordialium. Hac utebatur bis tēve in mense ad alui subductionem, à cuius usu impensè iuuabatur. Syrupis alterantibus & decoctis sumus identidem commodè vfi, nempe syrupo violaceo, melle rosato colato, syrupo ex glycyrrhiza, syrupo de portulaca, ad ardorem vrinæ compescendum, ex decocto betonicæ, portulacæ, maluæ, mercurialis, & capillorum veneris, adiectis feminibus maluæ, melonum, cucumeris satini, & papaveris albi, floribusque communibus, exceptis. Dabamque ex certis
- 10 dierum interuallis vel cassiæ bolum, ex saccharo cando & puluere glycyrrhizæ exceptū, vel gummi abietis vnciæ dimidium, ex saccharo itē apparatus. Ad vlcus vesicæ vrinæ quæ ardorem compescendum, hac quæ sequitur sum opiata magno ægri leuamento vsus: ʒ. Quatuor seminum frigidorum maiorum, seminum maluæ, seminum cydoniorum, portulacæ, bombacis, granorum alkekengi, gummi Arabici, tragacanthi, glycyrrhizæ, ana 3 iij. seminum papaveris albi, & myrtillorum, ana 3 ij. pinearum mundatarum, amygdalarum dulcium delibratarum, & in aqua rosarum infusarum, sacchari candi, penidiorum, ana 3 β. foliorum caudæ equinæ, cornu cerui vsti, corticum interiorum castanearum, ana 3 ij. Cum syrupo
- 20 capillorum fiat in modum opiata, de qua ad vnciam vnam ieiuno stomacho sumere iubebam semel tertio quoque die: & mirificè se leuatum ab hac sentiebat. Diutius autē his remediis est vsus, quod diuturnus ac contumax esset morbus. Iniectionibus quoque ad doloris sedationem & vrinæ acrimoniam retundendam sum foeliciter vsus: interdum serum lactis ad deterfionem cum pauco melle iniici per rectum syphonem oblongum iubens: nonnunquam verò lac cum saccharo, aliàs hordei decoctum cum hippuri, vt partim detergeretur vlcus, partim exsiccaretur, per æneam fistulam iniici præcipiebam, adiectis pastillis halicacabi cum opio, vbi sedandi doloris scopus propositus erat: mucaginēque tragacanthi, & se-
- 30 minum cydoniorum ex aqua rosacea exceptorum admiscebam. Tum verò vñctionibus congruis perinæum lumbosque fouebam vnguento albo Galeni, vnguento rosaceo Mesuei, ceratōque santalino, adiecta mucagine seminum cydoniorum, tragacanthi & maluæ: & ad ventriculū roborandum, electuario Diarrhodon vocato, & aromatico rosato, cū momento coralli rubei loti & rasura eboris, cortice citri condito, vti ægrum iussi. His remediis alleuari quidem æger miris quibus torquebatur cruciatibus aliquamdiu visus est. Verum quum & calculus subesset, qui asperitate sua vesicam vellicans vlcus creabat, & æger parum sui obseruans, ordinatum victum non seruaret: post menses sex relapsus (tamen si mirius
- 40 quàm antea affectus) in eundem morbum est: viuitque infelix ac miser, siquidem non viuit qui viuit morbis obnoxius. Nec hunc curari vnquam posse, non prius sublato calculo, sperandum minimè est: subtrahi verò non nisi sectione potest, vt rectè à Galeno in arte medicinali dictum est. Deus autem opt max. ægro salutem clementia sua largiri dignetur. Hic verò se tandem empirico cuidam committens, qui acutissimis iniectionis,
- n & febrem

& febrem & acerbos dolores excitauit, intra triduum infelicitate moratus est.

OBSERVATIO SEXTA.

NOBILIS Felicia Banda, Nicolai ab Aqueria Patritij Anclatensis generosa uxor, phthisi ad sanguinis reiectionem subsecuta, pulmonibusque ulcere affectis tota tabefacta, maxima cura ingenrique labore integrè sanata, è mortis faucibus erepta restituitur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Hippocrates medicorum scientissimus morbos quosdam è semine genitali provenire, quòd simile inferat in fortu morbosam qualitatem, quam ipsum à parētibus emissum præ se tulcrit, libris de genitura, de pueri natura, & lib. de aëre, aquis & locis, constantissimè affirmavit: eò fieri ipse ait, ut à sanis parentibus sanum, à morbidis morbosum semen prodeat, quòd ab omnibus corporis membris genitale procedat semen. Quamobrem consequi necessarium est, ut à morborum parentum partibus morbosum prodeat semen: quæ causa est (ut ipse dixit) cur cæsi cæssos, distorti distortos generent. Vnde

Fen 2. pri. Avicenna, Sunt, inquit, morborum quidam qui in semine heredantur, ut
doc. 2. cap. 18. leuce, quam Albaras album ipse vocat, manantia ulcera, podagra, phthisis, elephas. Hæc eò à me in præsens dicta sunt, ut morbi in hac præstanti muliere originem adferre possem, quæ quum pari affectu laesos ex antecessoribus suæ stirpis plurimos habuisset, alterumque parentem, cui omnino similis ipsa figura & corporis structura euaserat, phthisi correptum habuisset: mirum profectò non fuit ex vitiato parentum semine filiam labem hanc contraxisse. Est enim phthisis non mirus contagiosus, quam ex semine profluens morbus, ut non in hac solum, sed in innumeris aliis experiri mihi licuit. Vidi ego Monspelij, quum adhuc iuuenis medicinæ darem operam, Franciscum Fortianum, diuitem hominem honoratumque ciuem, multa familia onustum, phthisicum multos annos miseram vitam duxisse: tandemque eo morbo vita functum, sex illi succedentes liberos in eundem quoque morbum in medio ætatis flore incidisse, eodemque mortis genere quo pater decelsisse. Annon prauam in semine & morbidam excretionem, qualitatemve occultam aliquam rabificam semen inficientem, quæ in posteros similem labem intulerit, adfuisse meritò credendum est? Sic est profectò: parentum vitia in filios, vi seminis genitalis derivari videmus: nec vitia solum, sed & notas occultiores, si quæ in membris quibusdam insint, quin & parentum gestus, motus, formam ferè semper filij referunt: tanta est in genitura vis atque potestas. Hæc itaque generosa mulier nobili viro nupta, quum annum ætatis circiter decimum octauum attigisset, formæque patrem referret, scapulis alatis, longo collo, angusto

- angusto pectore, excarnis & tenui corporis habitu, derepente absque causa aliqua externa, quæ morbo occasionem dederit, in sanguinis ex ore reiectionem copiosam cū valida tussi incidit. Erat autem sanguis tenuis, floridus, spumofus, absque dolore, copiosè tamen, ore reiectus: acrimonia fat multa in faucibus asperaque arteria percepta, ob biliosi sanguinis ad eas partes è pulmonum venis confluxum. Vnde quum & caliditate fat multa, & acrimonia sanguis emanans præditus esset, nimirum si parè dispositionem iis partibus inferret ad quas impetu ferebatur: præsertim quod ruptum in pulmone vas esset, vnde sanguis calefcens & impetu latus ad
- 10 os per trachæam arteriam ferebatur. E pulmonibus autem manasse, qui reiciebatur sanguis, & sereandi modus, & sanguinis substantia atque color plenè indicabant: siquidem & citra dolorem vllum in thoracis partibus perceptum educebatur, & confertim atque cum tussi valida. erat autem sanguis substantia tenuis, colore floridus, spumofus, calens, qualem, quum reicitur è pulmonibus, prodire Hippocrates affirmavit: Quicumque, inquit, spumofum sanguinè expuit, his è pulmone educio fit. Quem locum enarrans Galenus, sanguinis spumosi expuitione, carnosam pulmonum substantiam vlcerebus esse affectam indicari ait: præsertim si & plurimus, & bene coloratus, & citra dolorem excernatur. Affecti namque
- 20 pulmonis indicia esse hæc, testatur eò loci Galenus: quod & Paulus, & Auicenna comprobarunt. Ad hanc igitur ægram vocatus, quum de singulis, pro solenni meo more, interrogarem, (quod ad morbi cognitionem efficiendum Hippocrates iussit) quæsiui num ex alto cecidisset, num clamore valido vocè intendisset, num quid in pectus graue incubuisset. Quæ quum omnia abesse intellexissem, sereatus modum sanguinisque copiam atque colorem fuisset intuitus, è pulmonibus manare sanguinem iudicaui, rupto utique in pulmone vase aliquo amplo. Nec mea me opinio falsum habuit: siquidè & multa sanguinis confertim reiecti copia, & floridus color ruptum in pulmone vas indicabant. hisce namque signis id depre-
- 30 hendi auctores medicinæ omnes testantur. Rruptionis porrò vasis causa fuit, tum venarum in hac ægrotante raritas (vasa namque tenuia, rara, imbecilliaque ægra hæc omnia habebat, vt erat ipsa reliquo corpore tenui ac raro, vt habitum eum à primordiis generationis à parentibus nata erat) tum etiam natiua quædam ad rupturam pronitas, & vitium simile à parentum semine in foetu illatum, vnde in eundem affectum filia incidit in quem pater inciderat, morbosa qualitate in semine in pacta, vnde morbosus quoque fuit genitus foetus. Atque ea ratio est cur phthisicus phthisicum, podagricus podagricum generet, vt suprà de Hippocratis mente dictum à nobis est. Erat itaque hic affectus in nostra ægrotante, nempe vlcus
- 40 pulmonis disrupto vase, ad quod vlcus & puris sputum & tabes consecuta ordine sunt, vt est Hippocratis mens. A sanguinis sputo, puris sputum: à puris sputo phthisis. Erat autem vasis ruptio per *ἀνασύνωσιν* magis quam per *διεσύνωσιν*, nempe à copia sanguinis & acrimonia ad aperto vase, non eroso. Quum enim ab erosione ruptura fit, grande tum periculum imminet, nec curari nisi summo negotio huiusmodi vlcera queunt. Affectui huic fe-

bris comes erat, quæ internarum partium graues affectus subsequi solet. Spirandi etiam difficultas aliqua percipiebatur: vigilia, sitis, inappetentia ægrum vexabant, tum & valida tussis, qua exagitatus sanguis, & ad aperto vase in pulmone per os erumpebat. Extenuatio adhæc temporis lapsu & virium deiectione consecuta sunt. Hæc præcipua quæ ægram diuexabant symptomata, quorum est à nobis, antequam curatiuam methodum subtexamus, reddenda ratio. Quod ad sanguinis sputum, puris sputum superuenierit, id, auctore Galeno, malignum fuisse sanguinis sputum, & è pulmone procedere indicabat. neque enim ad omnem sanguinis ex ore reiectionem purulentum subsequi sputum est omnino necesse. A puris autem sputo, phthisis, hoc est, ut interpretatur Gal. totius corporis cum febre parua extenuatio, consequi ut plurimum solet, quod ali desertat corpus, & in dies emacietur, vnde contabescere ipsum sit necesse. est enim tabes, auctore Galeno, viuientis corporis ex siccitate consumptio. Quamobrem quum & à febre & ab vlcere, à tussi, vigiliis, inedia, atque sanguinis excreatu siccari hoc malo affectos in dies contingat, quid mirum si contabescant? Febris autem, quæ huius morbi symptoma & casus esse solet, ob id oritur, quod à sanguine feruidiore & acuto inflammari cor soleat, hoc est incendi, ita ut febrem creet: maximè quum exulcerato pulmone non sat perfrigerari cor possit. exulcerati namque pulmones haudquam liberè cordi suppeditare aërem refrigerij cordis materiam possunt. Vnde calefacto corde incendi febrè est omnino necesse, quum, definiente Arabe Auicenna, sit febris calor extraneus accensus in corde, procedens ab eo, mediantibus spiritu & sanguine, in totum corpus. Hæc igitur febris in hoc affectu causa fuit. Spirandi difficultas à pulmonum læsione proueniebat. est enim pulmo respirationis organum, ita asserente Galeno. Quamobrem quum fieri nequeat ut cuiuspiam partis actio lædatur, illa sa quæ ipsam efficit parte, (ut Galeni mens fuit) cōcludere inde oportet, læso respirationis instrumento, lædi quoque & eius actionem oportere. quum enim fieri potest ut exulcerato pulmone spirandi actio non vitietur, soluta utique vnitate partis atque etiam intemperata? Vigilia porro ad tussim validam & crebram, tum ad siccitatem necessariò sequebatur: vtrumque enim vigilas inducere solet, ut concors est medicorum omnium sententia. Sitim qua premebatur ægra, & à caloris copia, nempe febris, & ab humoris inopia, siccitate utique immodica, ortum habuisse nemo inficiari poterit. ex enim ambæ sitis causæ à Galeno statuuntur. Inappetentia ob suæ actionis defectum, & ventriculi ad pulmonem affectum consensum, oriri videbatur, conspirabile enim est vniuersum corpus, ut dixit Hippocrates: & vno membrorum læso, facile reliqua in consensum & participatum trahuntur. Valida tussis ad sanguinis confluentis motum è pulmonibus sequebatur. est enim tussis, definiente Galeno, vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus foras erumpens, impetu suo extrahit exploditque ea quæ in thorace pulmonibusve hæserunt. Extenuationem autem & virium deiectionem ad hæc temporis tractu insecuta esse quis miretur? Extenuatio enim defectum cibi, virium autem deiectionem

tionem consequi solet. Quamobrem quum & anorexia valida laboraret ægra, nec nisi cibum modicè caperet, & vigiliis & tussi valida premeretur, annon à tot causis extenuare potentibus attenuationem corporis insectam esse confiteri oportebit? Extenuationem autem virium defectio comitatur, quòd in extenuatis & exiguus sanguis & spiritus pauci, & debilis calor omnino infuit, quorum merito deficere vires consequens est. virium namque robur in spirituum, sanguinis, & caloris natiui copia situm est, ut pluribus in locis voluit Galenus. Redditis iam symptomatum in hac ægra causis, curationem subtexamus.

Lib. 9. metho. & lib. 11.

- 1° Curationis modus hic fuit: Vbi primùm accersitus reiecti sanguinis copiam coloremque annotavi, & ex pulmonibus manare certum habui, mox celeri manu succurrendum putavi, priusquam cruentum adhuc vulnus phlegmonè excitaret. nam vbi ea semel inuaserit, exigua spes est eius postea glutinandi: etsi in longius trahere tempus possit, ut Galeni mens lib. 5. meth. med. fuit. Itaque præmissis leni & molliuio clysteri, mox sanguinem detrahi iubeo non cōfertim nec semel, sed per vices. sic enim, auctore Galeno, melius sanguis auertitur. Itaque primùm è media dextri brachij vena sanguinis vncias tres detraho, post tres horas iterum vncias quatuor de mo, in crastinum verò vncias rursus quinque aufero: quoad mihi sanguis
- 2° sisti nec amplius fluere visus est. Silentium omnifariam triduum totum impetro, ut ne verbum quidem proferret, sed quæ vellet nutu designaret: (sic enim Galenus præcipit) ne magno vteretur respiratu inhibeo, & ut ne resupina cubaret, sed veluti sedens puluinari elato, quòd facilius respiratio procederet, consulo: posca diluta & tepida colluere os, ut si quis in viscerethrombus latitaret, resolutus expueretur, quod posca facere solet. Vinculis & frictione extremorum ad reuulsionem sum cōmodè vsus, brachiorum & crurum. In perpetua quiete locoque obscuro manere ægram iussi, & ut ne minimum corpus exagitaret prohibui. Adstringentes potiones, & glutinandi vasis vim habentes dedi, & forinsecus ad pectus vntionibus
- 3° glutinantes & modicè adstringentes admoui: vitum tenuem, sed qui viribus sufficeret, & refrigerandi atque compescendi sanguinis vim haberet, præscripsi. Postea verò quum à sanguinis sputo puris sputum sequeretur, ad detergētia & mundificantia pulmones, demum ad siccantia & glutinantia vlcus me conuerti, quoad ægra sanitas fuit integrè restituta. Horum omnium hic fuit modus. Clyster emolliens talis fuit: ℞. Maluæ, bifmaluæ, matrum violarum, bliti, ana M. j. prunorum paria v. caricarum pinguium numero xij. seminum melonum cum cortice contrusorum ʒ j. seminum anisi & marathri (ob flatum plurimos quibus ægra abundabat) ana ʒ j. hordei cum cortice, fursutis macri P. j. fiat omnium decoctio ad ℥ j. in
- 4° colatura dissolue catholici ʒ j. cassiæ cum saccharo ʒ v. olei violacei ʒ iij. sacchari rubri ʒ j. fiat clyster. Ad sanguinem sistendum hac sum vsus portione: ℞. Lapidis æmaritis subtilissimè triti, & cum aqua plantaginis loti ʒ j. coralli rubri similiter puluerati & loti, boli Armenij præparati, ana ʒ iij. terræ sigillatæ (illam enim, etsi earemus quæ germana sit, contingit tamen quosdam è proceribus habere, & tum amicorum ope illius

CURATIO.

Vbi suprà.

Lib. 5. metho. med.

Portio sanguinem sistens.

n 3 copia

copia ægræ facta est, & in hoc casu præstantissima est) 3 j. ß. pulueris diatri-
 res simplicis (cum adstringentibus enim pectoralia quædam misceri de-
 bent, quod eorum vis ad pulmones pectoralium ope feratur) 3 j. Misce: fiat
 omnium puluis tenuissimus. dabam 3 j. ß. pro vice ex aqua hordei, deco-
 ctionis plantaginis & centinodiarum. Sum etiam interdum trochiscis e kara-
 be foeliciter usus. Vnctio ad pectus: ʒ. Olei rosati myrtini & violati,
 ana ʒ ij. gummi draganthi, amyli, ana ʒ j. axungie hirci ʒ j. ceræ albæ quan-
 tum sat est. Fiat linimentum: adde mannæ thuris ʒ iiij. croci ʒ ij. vngatur
 regio pectoris vt decet. Dedi etiam ad sanguinis feruorem compescen-
 dum, ad bilim sanguini intermixtam vacuandam, & à supernis reuellen-
 dum, potionem hanc: ʒ. Corticum myrobalanorum citrinorum ʒ ij. ß.
 iuiubarum, sebesten, ana ʒ ß. seminis plantaginis ʒ ß. trium florum cor-
 dialium in fine decoctionis positorum, florum rosarum rubearum, ana P. j.
 fiat omnium decoctio ad ʒ iiij. & coletur: colaturæ adde rhabarbari ele-
 cti cum toto subtilissimè puluerati (sic enim magis quàm dilutū adstrin-
 git, & in reiectione sanguinis plus conuenit) 3 j. ß. syrupi rosati de rosis
 ficcis ʒ ij. syrupi rosati solutiui ʒ j. ß. Misce: fiat potio brevis, quam pro-
 pinari cum debito regimine iussi. Nec scammoniata medicamenta adiu-
 cere volui, quod nonnulli magno errore faciunt, ne agitatibus humoribus
 sanguis erumpat, acrimonia medicamenti vas rumpente. Clementioribus
 enim in hoc affectu, non vehementibus aut conturbantibus est omnino
 vtendum, vt myrobalanis, rhabarbaro, fistulari cassia, rore Syriaco, syru-
 po rosato ex infuso rosarum sine scammonio, nec ad fortiora transeun-
 dum, nisi in vehementer robustis & rusticis, censeo. Cucurbitulas sine
 scarificatu hypochondriis, dum manaret sanguis, admoueri iussi, & con-
 fectione sequenti sanguinem compescui: ʒ. Conseruæ rosarum anti-
 quæ, conseruæ symphyti maioris, ana ʒ j. carniū cydoniorum saccha-
 ro conditarum ʒ j. ß. pulueris margaritarum electarum, coralli rubei, bo-
 li Armenici præparati, & lapidis æmatitis, ana ʒ j. Misce, & ex syrupo ro-
 fato & de berberis fiat opiata, de qua ad ʒ j. sumere mane iubebam. Cæ-
 terum quum à sanguinis sputo plerumque puris sputum subsequi soleat,
 sanguine utique in pulmonibus extra vasa putrefacto, & à calore putredi-
 nali in pus verso, efficitur vt phthisis inde consequatur, exulcerato ab acri-
 monia sanguinis pulmone, vnde & puris sputum, & totius corporis con-
 sumptio sequitur: tumque partim cum leuiter adstringentibus expecto-
 rantia & deterforia præscribere debemus. Id præstant medicamenta quæ
 dam tum simplicia tum composita: vt ex simplicibus, symphyti radix, ex a-
 qua mulla epota, vt Diosc. iubet, quod & ego in hac utilissimum fuisse ob-
 seruaui: item ficus ficcas ex hyssopo montano & saccharo cando, post le-
 uem ad ignem ficuum cocturam, mirificè profuisse deprehendi. Confeci
 item ex betonica foliis siccis, melle electissimo exceptis, linctum, à quo
 mirum quantopere pectus à vitiosis & putridis humoribus purgaretur.
 Cancros item fluuiatiles in iusculis incoctos sumere sæpe iubebam, item
 pistacia & pineas nuces aqua prius calente madefactas, & saccharo resper-
 sas, nonnunquam verò ex melle deuorare iubebam. Ex compositis verò
 hæc:

Lib. 4. cap.
 9. ex Mat-
 thio.

- hæc : ʒ. Terebinthinæ Venetæ In aqua hordei lotæ ʒ iij. caricarum pinguium in aqua mellis coctarum, & debitè in mortario marmoreo pistatarum numero xij. medullæ carthami ʒ j. carnis passularum sine arillis ʒ j. ʒ. pulueris glycyrrhizæ ʒ j. ʒ. radicis iridis Florentiæ ʒ iij. boli Armenij præparati ʒ j. Ex syrupo capillorum & de hyssopo fiat in modum opiæ, de qua bis in hebdomada ad vñciæ dimidium ieiuno ventre sumere iubebam. Item, ʒ. Sacchari candi, penidiorum, ana ʒ iij. sacchari electissimi ʒ iij. nucleorum pini mūdatorum, & in aqua hordei calida præinfusorum, & debitè pistatorum ʒ j. pulueris diareos simplicis ʒ iij. olei amygdalarum dulcium receter facti ʒ j. Fiat in modum pastæ regalis, quæ utatur instar linctus omni hora extra pastum. Eclegma sanum & expertum cum pulmone vulpis ex artis præceptis præparato interdum præscripti, sed eo vsa non est ob ingratum saporem. Ad pectus vnguentum admouit, ut sequitur : ʒ. Vnguenti resumptiui ʒ iij. butyri recentis non saliti ʒ iij. mucaginis tragacanthi ʒ j. croci, pulueris iridis Florentiæ, ana ʒ iij. Misce cum oleo violato: fiat linimentum ad pectus, calidè desuper ponendo pannum lineum duplicatum, & fumigatum thure & styrace calamita. Ad expectorandam sanem è pulmonibus portiones sequentes dedi : ʒ. Hydromellis simplicis recenter parati cum melle electo lb j. ʒ. addendo passularum pinguium exacinarum ʒ j. caricarum pinguium numero x. radicis iridis Florentiæ ʒ j. Bulliant omnia simul aliquot ebullitionibus, & colentur: colaturæ adde sacchari candi, penidiorum, ana ʒ iij. cinnamomi electi conquassati ʒ ʒ. (roborat enim omnia membra aromaticitate sua) fiat hydromel, de quo mane & fero sumere iubebam vñcias octo vel nouem. magna enim medicamenti copia dari debet, ut ad pulmones vis perueniat. Interdum ex agarico trochiscato cum terebinthina, thure & mastiche catapotia conficiebam, in introitu lecti sumenda, à quibus alleuari se plurimum ægra sentiebat. Tandem verò probè priùs purgato corpore, ad lactis asinini vsum perueni, & ad sacchari rosacei crebram summptionem. Quibus remediis menses ferè duos vsa, integræ sanitati restituta est, pinguicula & nitida effecta, solidato vlcere: vnde iam decem totos annos à morbo reuocata, foelix & foecunda, ac multa prole beata, saluberrimè degit, nutu & beneficio præpotentis Dei, qui quorum vult miseretur, sanans omnium languores: qui sit benedictus in secula.

OBSERVATIO SEPTIMA.

- NOBILIS Catharina Martina, accessione comitiali vitio
40 ventriculi derepente suborta, eaque grauissima, ut casus in atronitum morbum timeretur, ob miram totius corporis plenitatem, præsertim cerebri, magna adhibita cura intra biduum curata fuit.

Lib. 3. de
loc. aff. ca.
5.

Lib. 6. aph.
com. 51.

MIRA profectò haberi debent quæ natura in morbis etiam difficillimis, ubi robur hæta est, efficiat. non enim succumbit, sed validè aduersus vim morbi, insurgens, quod molestat foras pellere nititur. Eò fit, vt in comitalis accessione miro succussu & motu agitari membra videamus, vt quod cerebro impactum est noxam adferens excutiat. Quum enim, auctore Galeno, morbus comitalis, cōuulsio sit omnium corporis partium, quæ perpetua non sit, sed quæ ex temporum interuallis recurrat, mentis ac sensuum oblaesione comitantibus: atque in cerebro, ceu sede affecta, consistat, impediēte humore animale spiritum, qui in ventriculis eius continetur, quominus possit exire: efficitur profectò, vt magno conatu neruorum principium concutiat, vt à se expellat quicquid fuerit id quod in eius ventriculis contentum, vel aliunde eò delatū, noxam adfert. Qui verò comitali accessione prehēduntur, eos toto corpore conuelli, præsertim secundum extrema, videas, sensuum externorum functionibus destitutos: vt nec videant, nec audiant, nec loquantur, toruū aspiciant: conuulsis vtique oculis, distorto ore, ob partium ad faciem attinētium conuulsionem, sūntque cum stertore spiritum reddentes. neque enim citra stertorem respirare possunt, quod aëri per angusta tum & inæqualia loca pituita referta transitus sit: nempe trachæa arteria crasso humore secundum laryngem impleta, vnde stertentem reddi sonum necesse est, præsertim si effatu digna humoris morbum creantis copia fuerit, & angustum spatiū per quod spiritus foras effertur. Tum enim quum cauo loco pituita à cerebro defluens contineatur, multūque spiritus illi admixtus, & foras per expirationem emissus, agitatū in humore illo efficiat, (adiuuante natiuo calore, qui facultatum omnium vehiculum, quæ noxia sunt depellere solet) efficitur, vt inter respirandum stertens sonus appareat: qui quò maior fuerit accessione impetus, & humoris obstruentis copia amplior, eò maior percipietur. Siquidem, quod Galenus dixit, stertorem fortis apoplexiæ indicium esse: sic ad epilepsiam translata significatione, dicere meritò possumus, stertorem magnam & fortem indicare comitalis morbi vim, per quam respirationis functio impediatur. Vnde stertorem nasci necessarium quidem est. Stertor enim (qui nihil aliud prorsus est, quàm sonans spiritus foras emissus, & in aspera arteria perceptus) à duabus potissimum causis prouenire intelligitur: vel ab interclusa impeditaque respiratione, humore crasso spiritus transitum impediēte, vaporē plurimo caliginoso, vt in iis qui à fumo præfocātur est videre: quo morbigenere periisse Plinium Veronēsem Plinius Nepos testatur: (eum enim dum ad Vesuuji montis portentosam nubem flammantem spectandam accessisset, crassiore caligine spiritu obstruō, multo cum stertore vix præ meatus angustia spiritum ducentem, animam efflasse scribit) vel tandem à nimia asperæ arteriæ siccitate & corrugatione cum virium imbecillitate summa, stertor prouenit, vt in his qui morti proximi sunt, & in lethali bus peripneumoniis,

- moniis, aut pleuritidibus spectare licet: in quibus videas agros moribundos cum stertore multo spiritum ducere, tandemque emori: quod per inæqualia & siccitate exasperata loca deferatur spiritus, corrugata iam & adstricta aspera arteria, natura imbecilliore reddita iamque fatifcente. Vnde in acutis febribus, in internarum partium inflammationibus, iis præsertim quæ ad respirationis membra attinent, ubi morti proximi agri sunt, cum stertore respirare eos videmus, quod est summa cum difficultate spiritum trahere, tandemque abolita in totum respiratione, & natura labori non sufficiente, concidere ipsam videmus. Sed de stertore qui in comitialis morbi accessione provenit tantisper nobis sint dicta. Quod verò per huiusmodi accessiones lædatur mens, internique sensus omnes plerumque, in causa est principis partis cerebri læsio: quod quum maximè afficiatur, obstructis nimirum ipsius ventriculis, quæ libera semper & peruia esse oportet, fit nimirum ut principis partis affectæ principes item actiones lædi sit necesse. Quarum quidem actionum noxa affecti cerebri certissimum testimonium præbet: quum, auctore Galeno, fieri nequeat ut cuiusquæ partis functio lædatur, illa læsa quæ ipsam efficit parte. Quid mirum igitur si vitiatò animali spiritu, qui in cerebro residet sensus & motus ductor, & interni & externi sensus oblædantur omnes, fiântque contra voluntatem tum in animali conuulsiui motus? Hæc certè causa est cur ratio, mens, cogitatio, memoria in his qui comitali tenentur minus rectè procedat: quod facultas cerebri eiusque instrumentum, animalis spiritus, à vi morbi occupata, & ad depellendam noxam intèta, minus suis functionibus obeundis sufficiant. Quamobrem depravatè fieri omnia est necesse, vnde fit, ut & aliena loquantur, & visis agitentur, & eorum quæ per accessione acciderunt immemores, domesticos etiamdum ab accessione leuati minimè agnoscant: quod ego in plerisque sum non sine magna admiratione expertus. Tum verò lassitudo mira, corporis confractio, & virium imbecillitas ab accessione resurgentibus ob id accidit, quod in pugna dum se
- 30 leuare tanta noxa natura nititur, multa fiat natiui caloris & spirituum resolutio: vnde decolores, imbecilli, prostrati prorsum aliquandiu manent. Hæc præcipua quæ in hac ægrotante apparuerunt symptomata: si illud addidero, finem faciam, accessione hanc in præfata ægrotante magis per consensum à ventriculo & vtero multa pituita refertis, quàm per proprietatem & primigenium affectum in cerebro provenisse: quod modus & ratio curationis, atque etiam celeritas, nunquam postea redeunte affectu, ubi mandantibus membris prospectum est, plena fide monstrant. Vbi enim per primigenium affectum in cerebro malum procedit, præsertim in declinante ætate, vel nunquam, vel difficillimè certè & longo temporis tractu curari affectus solet: uti Hippocratis mens est dicentis, Comitiales ante pubertatem mutationem accipere: si verò ad vigesimum-
- 40 quintum annum morbus infestet, commoti ægrotantes: indicatur enim maxima & secundum habitum in parte principe læsio, ubi tamdiu perstat affectus: tum verò vel omnino non curantur, vel certè difficillimè. Cur verò sub accessione finem spuma multa in ore appareat, facilis redditio causæ est.

Lib. 1. de loc. aff.

Lib. 5. aph. 7.

Gal. lib. 9.
de usu par.
cap. 3.

Lib. 2. aph.
com. 43.

causæ est. Fit enim id ubi naturæ impulsu atque coratu quæ in cerebro continebatur materia eius ventriculos obstruens, deorsum labitur, eo canali deducta ad os, quod ex medio cerebri ventriculo in palatum desinens, recrementa deriuat, & Græcè πύλος, vel χῶλον, Latinè, infundibulū, Anatomicis colatoriū dicitur. Hac ergo parte detrusa materia, & spirituosæ substantiæ admixta, spumā facit: siquidē, auctore Galeno, omnis spumæ generatio ex duarū substantiarū mixtione cōficitur, spirituosæ altera, altera humida. Fit autem earū mixtio, ambabus in multa per fractis, & multis mutuo, cōplexu paruis ampullis ab ipsis procreatis. Hæc verò spirituosæ substantiæ cum aquea cōfractum ac mixtionē, facit interdum motus violētus, vel utriusque, vel alterius tantum: nonnunquam verò & fortis calor: ut in mari ventis agitato experiri licet, ubi propter icūm fortiolem, motūque impetu factum, furibundum & spumans mare videre est: uti etiam in lebetibus caloris ratione spumam attolli videmus. In animalium autem corporibus quum adsunt ex morbo comitiali conuulsiones, vehementia motuum, & magna in humore cum spirituosæ substantia agitatio spumā creare solet. Atque spumæ quæ multa in ore ægrotantis huius apparebat hæc præcipua causa fuit. Enarratis itaque huius ægræ symptomatis, & eorum redditis causis, superest ut curationem appingamus.

CURATIO,

Lib. 4. aphor. 10.

Quoniam verò morbus grauis & acutus erat, grauibūque symptomatibus comitatus, & à quibus ob eorum sæuitiā metus erat ne in apoplexiam decideret ægra, tum ob materiæ cerebri ventriculos implentis copiam, & lentorem, tum ob accessione epilepticæ magnitudinē & durationem, (in perpetua namque accessione totum fere diem mansit) opitulandum celeri manu ut ægrā à periculo vindicarem visum est: iuxta illud Hippocratis, Medicariā valde acutis, si expedit, & materia turget, eadem die oportet. procrastinatio enim in talibus mala. Ob id confestim reuellendam à principe parte materiam, euacuandamque, tum roborandum caput, & prohibendum ne quid denuò influeret: denique ab accessione graui releuandam ægram opportunis & efficacissimis medicamentis duximus. Itaque clysteri acri deducendum humorem, & ad inferna trahendum curauimus, mox secta externa in cubito vena, quam cephalicam vocant, à capite reuellere: quæ ambo præsidia eodem die expleta sunt, & in crastinum datum soluens medicamentum. neque enim morbus inducias dabat, ut expectata coctione in plures dies medicamentum differretur: sed quia multitudine sua & vehementi obstructione turgebat materia, & principem partem cerebrum occupabat, celeriter succurrendum parti principi fuit. Sunt enim plerumque principum partium morbi vel omnino lethales, vel ei periculo proximi: in quod discrimen ne incidunt egri, magna prouidentia medico curandum est. Qua autem ratione ægram ab accessione leuauimus, paulò post dicemus. Horum omnium hæc fuit ratio. Clysteris descriptio ut sequitur erat: ℞. Quatuor remollitiuorum (constipata namque aluo erat, quum insultu epileptico apprehensa est) ana M. j. hyssopi, betonicæ, fampsuchi, melissæ, centaurij minoris, ana M. ℞. seminum anisi, anethi, marathri, & rutæ, ana ℥ iij. florum chamameli, rorismarini, stoe

rini, stoechados, & sambuci, ana P. j. agari ci in panno lineo raro ligati 3 iij.
 polypodij quercini conquassati 3 j. furfuris macri P. ij. fiat omnium deco-
 ctio ad lb j. & coletur. In colatura dissolue hiera Galeni 3 j. electarij Indi
 maioris 3 iij. mellis violati, mellis anthosati, ana 3 ij. salis gemmæ 3 j. olei
 liliorum 3 iij. Misce: fiat clyster: detur incontinenti vt factum fuerit. Im-
 misso clysteri ingens excrementorum pituitosorum copia, cum flatibus
 multis educta est. Inanito ventre, sanguinem detrahi iubemus, tum pro af-
 fectus instantis magnitudine, tum pro imminenti periculo ratione. nam
 & ingens affectus erat, nempe epilepsia grauißima accessio, & apoplexia
 10 metus suberat. Quamobrem quum & ægra succulento & bene habito cor-
 pore esset, & viribus & plethora abundaret, optimum mittere sanguinem
 visum fuit: iuxta Hippocratis præceptum, in acutis affectibus sanguinem
 detrahi imperantis, si vehemens sit morbus, & infirmus ætate floreat, viri-
 busque abundet. Quæ quum omnia in præfata ægrotante adessent, salu-
 berrimum visum fuit, ad exonerandam naturam ea qua premebatur sar-
 cina, venam secare. Itaque de cephalica sanguinem haurimus, quod ea
 dissecta magis à capite reuellat. Sed quum præ carnis copia, & venæ aper-
 tæ tenuitate, non satis sanguis fluere, rursus aperta mediana, quæ tumen-
 tior apparebat, sanguinem copiose, pro ratione tamè virium, detrahimus,
 20 nempe in vniuersum ad vncias duodecim: moxque à misso sanguine le-
 uior recurrere accessio cœpit. In crastinum potionem sequentem in au-
 rora damus: quod morbus (vt antea dictum) inducias non daret, & vehe-
 mentia symptomatum insolentissimè premeret, & turgeret nimia copia
 infestans in principe parte humor, vnde cōfestim euacuare coacti sumus:
 24. Hieræ Galeni 3 ss. diaphœniconis, electarij Indi maioris, ana 3 j. agari-
 ci trochiscati in oxymelite scillino infusi & expressi 3 iij. oxymellis scil-
 litici 3 j. (vtilissimum namque in huiusmodi affectibus est) aquæ deco-
 ctionis hyssopi & betonicæ & florum cordialium quātum sufficit. Misce,
 paretur potio: quam dari de summo mane iussimus: etsi ægræ atque summa
 30 cum difficultate eam ægra sumpserit, conuulsis vtique mandibulis, vt vix
 aperiri os posset. Ingeßimus tandem, deducto ore speculo chirurgico: eā-
 que deuorata, commoda euacuatio secuta est, aquosæ & spumosæ pituitæ
 multæ. In crastinum à pharmaco theriacis antidotum & mithridatij vnā
 cum conferua florum rorismarini & stoechados dedimus, ex saccharo
 confecto bolo: sed quoniam deuorare non poterat, in potionis formam
 dedimus, ex aqua decoctionis hyssopi & melissæ. Interea verò dum reuul-
 sioni & euacuationi intēdebamus, insultus epileptici cui erat præsentī ma-
 nu succurrendum oblici non fuimus. Prospicitur autem accessioni huius-
 modi frictionibus vehementibus & asperioribus extremorum, acclama-
 40 tionibus, & contentione moderata membrorum, quæ motibus cōuulsis
 nimium & diu defatigabantur, vnde virtutem delici necesse quidem erat:
 quo casu æquum est tam violentos motus vtunque refrænare: (nam om-
 nino prohibere ne fiāt impossibile sanè est, quoad detrusa sit his motibus
 in inferna quæ noxam inferebat materia) tum verò ad motis ad nares &
 in os inditis quæ leuandi ab epileptico insultu vim haberent. Itaque na-
 ribus ru

Lib. 4. de
 rat. vict. a-
 cut. 16.

Curatio ac-
 cessionis
 epileptice.

Rutæ & ribus rutam virentem tusam ex aceto maceratam appono, & intra os in-
 eius succi gerendam, fricandumque palatum conor, modò ex ruta, modò ex casto-
 vis in ac- reo. Comitilibus namque ruta maximè prodest, vel Dioscoridistestimo.
 cessione nio: quin succum rutæ, ceu præsens quoddam remedium, releuandis ab
 comitali. accessione infirmis exhibere cum melle scillitico multa & diuturna ex-
 Lib. 3. cap. perientia mihi comprobatum est: quod & in hac magna cum vtilitate fe-
 45. cimus, vti & in aliis multis. Ex quo enim bis succum sumpsit, nunquam
 amplius accessione tentata fuit, vti que discusso à rutæ potentia calidita-
 teque humore. quod & ipsum in puerulis recens natis, & accessione co-
 mitiali prehensis sum bona fide expertus. Quin quum à ventriculi vitio, o
 pathema hoc inferri sciremus, vomitum prouocare vtilissimū fuit: quod
 & nos fecimus, vomitorio dato ex oxymelite cum aqua decoctionis semi-
 num raphani & atriplicis, à qua potione commoto ex penna oleo intin-
 cta gutture, ingentem aquosæ pituitæ copiam ore reiecit. Vbi verò iam
 restituta sibi ægra nobis visa est, nec amplius accessione infestari, ad præ-
 cautionem quæ sequuntur præscripsimus, ne videlicet in morbum relabe-
 retur. solet enim morbus per temporum recursus quosdam redire, nisi
 cautè sibi ægri prospiciant. Hæc igitur ad præuisionem præscripta ordina-
 uimus: ℞. Catholiconis 3vj. diaphoeniconis 3ij. ex saccharo fiat bo-
 lus: capiat ante omnia. In crastinum hoc apozemate capitali vti cœ- 2 o
 pit per sex dies: ℞. Radicum acori, vtriusque radicis enulæ campanæ
 & præoniæ maris, ana 3j. cyperi, calami odorati, ana 3ß. corticis citri sic-
 ci, visci quercini, ana 3vj. melissæ, hyssopi montani, betonica, sampsuchi,
 rutæ, ana M. j. herbarum capillarium communium, ana M.ß. mercurialis tan-
 tundem, iuxæ arthriticæ, primulæ veris (hæc duo ad arthritidem qua iden-
 tidem laborabat ægra) ana M.ß. medullæ carthami 3ij. agarici trochisca-
 ti in panno lineo raro ligati 3j. seminum anisi & marathri, ana 3ij. grano-
 rum præoniæ decrescente luna collectorum 3ß. seminum melonum cum
 cortice contusorum 3ij. florum roris marini & stœchados, ana P. j. florum
 buglossæ & genistæ, ana P. ij. epithymi 3ß. fiat omnium decoctio in aqua 3 o
 fontana ad lb ij. & coletur. Colaturæ adde oxymellis scillini 3ij. mellis
 rosati colati, syrups de betonica recenter facti, ana quartarium ß. Misce:
 fiat apozema clarificatum, & aromatizatum cum nucis moschata, pulue-
 ris diamoschi dulcis, ana 3j. pro quatuor dosibus, reiterando aliis duabus.
 Finito syrupo potionem hanc dedimus: ℞. Decocti præscripti apoze-
 matis 3ij. addendo agarici albi & scæminei in prædicto decocto cū pau-
 co zinziberis infusi 3ij. diaphoeniconis, electarij de citro solutiui, ana 3
 j. ß. syrups rosati ex infusione rosarum sine scammonio 3ij. Misce, fiat po-
 tio: detur cum debito regimine. ℞. Conferuæ rosarum & anthos, ana 3
 j. theriacæ veteris & probatæ 3ij. ex saccharo albissimo fiat bolus, quem 4 o
 capiet in crastinum medicamenti in aurora, quinque horis ante cibum.
 ℞. Conferuæ acori colati, conferuæ florum roris marini, stœchados, &
 buglossæ, ana 3j. conferuæ florum saluiæ & cichorij, ana 3ß. myrobala-
 norum emblicorum saccharo conditorum numero i. pulueris diamoschi
 dulcis 3j. ß. corticis citri conditi 3ß. granorum præoniæ suo tempore col-
 lectorum,

lectorum, visci quercinij, ana 3 j.β. cineris cranij hominis 9 v. pulueris coralli rubei loti, & rasuræ eboris, ana 3 j. pulueris nucis myristicæ, & interioris cinnamomi electi, ana 9 ij. Misce cum syrupo conseruationis acori & melle scillitico: fiat in modum opiatæ, de qua capere iubebam alternis diebus ieiuno stomacho ad quantitatem nucis comestibilis, coluendo os pauco vino aqua buglossi diluto: iubebamque dormire ab accepto medicamento, & abstinere à cibo horis quatuor. Ab hoc medicamento mirifice iuuari se ægra testabatur. Catapotia ad auersionem materiæ à cerebro & ventriculo in hunc modum præscripsimus:

10 2. Pilularum assaieret 3 ij. aloes in succo hyssopi ter lotæ 3 iij. agarici trochiscati 3 ij. pilularum cocciarum Rasis 3 ij. mastiches, nucis myristicæ, cineris cranij hominis, granorum pæoniæ, ana 9 j. trochiscorum alandahal G. v. Misce, & cum melle scillino fiat pasta, ex qua formetur pilulæ sex pro drachma. Capiat semel in mense 9 iij. & quandoque capiat pilulas tres ponderis 3 β. eundo dormitum longè à leui coena.

Ad repressionem vaporum, ne in caput ferrentur, à cibo sequenti puluere uti iussimus: 2. Coriandri cum aceto infusionis mastiches præparati 3 ij. anisi similiter præparati 3 j. granorum myrti 3 ij. pulueris dactyloniten sine speciebus 3 iij. cinnamomi electi 3 ij. pulueris coralli rubei loti, margaritarum electarum, ana 3 j.β. rasuræ eboris 3 j. sacchari rosati tabulati ad duplum omnium. Misce: fiat puluis, quo utatur in fine pastus, absque vlllo potu desuper.

His remediis, vnà cum optima victus ratione illi præscripta, ægrâ integræ sanitati restitimus, ut nunquam postea relapsa sit, quum sit iam elapsus sextus ab inuasionē insultus epileptici annus. Ad laudem Dei opti. max. qui Medicinam in salutem languentium creauit, cui sit honor & gloria in omne æuum.

30 OBSERVATIO OCTAVA.

CLAVDIVS Aymargus vinitor, vulnere in capite secundum ossa bregmatis accepto à lapide incusso, sine fractura scissuræve aliqua, conuulsus & resolutus moritur xiiij. die, inuenta sanie sub meningibus dissecto cadauere.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40

INITOR hic robusto & bene habito secundum naturam corpore, cum forte fortuna contentionem cum suæ sortis vili homine habuisset (siquidem iuxta prouerbium ab Hesiodo prolatum, & ab Aristotele ex eodem auctore relatum,

Kai legamén legamén lótos, kai títtoni títtoni

Kai wítyxos wítyxō phorón, kai áoidós áoidō.

Odit ita fabrum faber, figuloque molestus

Id est:

Lib. qui opera & dice inferibitur Aristoteles lib. moralium 2. & octauo, & lib. rhet. 3.

Est

Est figulus : mendico protinus inuidet alter

Mendicus : cantor cantorem liuidus odit.)

& rixa grauis inter eos oborta fuisset, mox ad manus contentiosi venêre, tumque incalescente ira, quum ligone alter hostem impeteret, alter lapide accepto ferire insurgentem in se tentaret, accidit, vt iacto lapide incussum sit huic ægro contusum in capite vulnus secundum os bregmatis parte sinistra, quam partem Sinciput Latini, anatomici Os coronale vocare in vsu habent. Accepto vulnere, concidit æger, & sine sensu stupidus aliquandiu manens, à suis exsuscitatus resurgit: in ædeisque deductus (namque intra pomœrium vrbs contentio inciderat) accersito chirurgo vt curam susciperet, optimè ab vxore & domesticis tractatur. Quumque dies aliquot sine vllis verendis symptomatis constaret æger, præter dolorem, quem tamen ingentem ex vulnere percipere se aiebat, existimatum est vulnus lethale non esse, immò nec periculosum. Quamobrem ne vocare quidem medicum sunt dignati, tum quòd pauperes essent, sumptusque reformidarent, tum quòd leuius illis vulnus videbatur, quàm vt medici operam exigeret. Tandem verò quum post septimum augeri febris dolorque coepisset, & æger per noctem aliena loqui, contrahique digiti manus viderentur, de accersendo medico consilium coeperunt. Accedo vocatus, vulnus intueor, vulnerati faciem, aspectum, verba attendo; video hominem balbutientem, & grauati atque aliena loquentem, contractisque manuum digitis atque conuulsis brachia attollere non posse cerno, sed veluti resoluta iacere. Tum his spectatis lethali-
bus signis, domesticis in præcipiti rem laborantis esse denuntio, atque moriturum breui præfatio; me tamen quæ ad officij mei rationem pertinerent bona fide expleturum. Quumque de iis quæ à chirurgo facta essent interrogarem, inueni missum fuisse illi per initia sanguinem, purgationem autem non adhibitam. Itaque quum eam in capitis vulneribus plurimum

Hipp. lib.
de vlcenib.
Gal. lib. 4.
meth. me-
dendi.

valituram, ex Hippocratis & Galeni doctrina, scirem, constarentque adhuc satis vires, medicamentum purgans præscribo: quod foeliciter & sine vlla molestia operatum est. Sed nihilo secius perstare symptomata illa grauia non desinebant, resolutio conuulsioni coniuncta, atque delirium: quibus pro ratione mederi studeo, resolutioni quidè oleis & linimētis calidis neruos roborantibus. siquidem ex oleo chamæmelino, liliorum, & lumbricorum inungi spinā calidè iubeo, datis insuper mollibus & pinguioribus lanis: ex vnguento etiam Agrippæ & de althæa vocato, adiecta styrace calamita & liquida, & myristica nuce, ceruicem totam imbuo, & pannis lineis calefactis sæpe fouendam partem iubeo. Siquidem frigidum, auctore Hippocrate, inimicum neruis, ossibus, dentibus, spinali medullæ: calidum vtile & amicum. Delirio somniferis medicamentis, & clysteribus deorsum humores reuellentibus prospicio. Sed nihil proficientibus omnibus, quòd in lethalibus morbis irrita esse soleant quæ in auxilij vim adhibentur (sunt enim natura repugnante, vt Hippocrates dixit, omnia vana) æger in deterius lapsus, mortem obiit decimoquarto die ab accepto vulnere. Diffecari cadauer sui iussere: è regione vulneris inter cranium & duram

Lib. 5. aph.
18.

o imp. di.
oib. & aq.
uand. di.
o. o. o. o.
Lib. de le-
ge. 2. di.
o. o. o. o.
o. o. o. o.

- & duram meningem sat multa puris copia inuenta est, mēbranāque ipsa prætumida & decolorata qua partē vulnus infederat, etsi nulla tamen in cranio subesset fractura scissurāve aliqua, sed sola ex ictu concussio. Vnde factum est, vt ex ictus violentia & contusione venulæ pericranij sanguinem fundentes & ruptæ, saniei genitæ materiam præbuerint. siquidem sanguinem extra vasa deductum putrescere necesse est, vt Hippocrates Lib. 6. aph. 20. affirmavit. Sed quomodo ad meningas vsque sanies penetrarit, quum nulla esset in osse fractura aut rima, magis mirum videri potest. Sed tamen mirari desinemus, si intellexerimus conspirabile esse vniuersum corpus, vt
- 1° rectè ab Hippocrate traditum est, & ab ictus violentia incussio in caput la- Lib. de alimen-
to. pide graui, non solum externas partes quæ in capite sunt, sed & internas quoque per consensum atque viciniam affici. Neque enim solum existimandum est venulas quæ in pericranio sunt ecchymosim facere in huiusmodi capitis contusionibus, sed & eas quæ intra cranium duram meningem vestiunt: quod dura meninx pericranio adligata sit, & ab ea per suturas, pericranij ortus sit, vt in anatome corporis est videre. Itaque quum ab ictu concussæ & ruptæ duræ meningis venulæ fuerint, ab illis saniem prodixisse, quæ dissecto cadauere intra cranium apparuit, firmissima ratione existimandum est: vt verissimum sit quod ab Hippocrate lib. de capitis
- 2° vulneribus dictum est, vulnera capitis etiam exigua periculo non vacare, ideoque nec negligenda esse. Nam sæpe sola capitis cutis contusa (vt eodem loco testatur Hippocrates) aut ferro discissa, aut alio quopiam teli genere, nisi diligenter & quadam cū reuerentia tractetur, sanguinis coactione non expurgata, languenti quidem mortis periculum, medico verò magnum negocium facessit: quod in hoc ægro, & Arduyno Ferrerio (de quo Observatione prima huius tertij libri dictum abundè à nobis est) & in filio quadrimo Ludouici Petri mercatoris Auenionensis, & plerisque aliis experiri mihi licuit. In quibus sanè cū contusione vulneribus sine fractura maiora pericula insequi plerunq; quàm cū fractura in mille ægrotis obserua-
- 3° ui: ideoque maiori esse cautione ac diligentia curanda, quàm quæ cū fractura notabili sunt. quod nos experiētia docuit, cui est perpetuò fidendū. Contusa
vulnera ca-
pitis peri-
culosiora,
quàm quæ
cum fra-
ctura.

OBSERVATIO NONA.

NOBILIS Antonius Porcelletus, sanctæ Sedis Apostolicae Prothonotarius, phlegmone hepatis diu vexatus, tandem moritur, multis ac grauissimis symptomatis conflictatus.

49 OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RINCIPVM partium morbos vel omnino exitiales esse, vel saltem magnos, & ad curandum difficillimos, vnum est ex publicè in medicina cōfessis, & est à Galeno lib. 4. meth. med. proditum. magnos siquidem affectus fieri, vel ob af-

fluctu partis praestantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel ob ^{non deest} id est malum morem, seu malignitatem dicere malis. Et profecto affectus huius praestantissimi viri utroque nomine magni nomen merebatur. Siquidem hepar princeps pars, totique corpori necessaria (nimirum naturalis in corpore facultatis principium, & sanguinis officina) affecta erat: & affectus ipse ingens, nempe phlegmone eam partem obsidens, & quae symptomata coniuncta erant, ipsius cacoethae planè indicabant.

Signa. Hepar verò affectum fuisse in hoc viro plurima indicabant, primum dolor in dextra praecordiorum parte sub nothis costis perceptus, auriginosus faciei color ad fuscum inclinans, parque in vniuerso corpore color, ¹⁰ grauitas dolori coniuncta tota praecordia retrahens, ut praedoloris & grauitatis perceptae magnitudine manum saepe hypochondrio ad mouere cogeretur: sic enim minus premi se dicebat, minusque grauitate vrgeri, manu quidem viscus aut partem dolentem attollente, ut pondere minus grauarer. Dolor verò ad iugulum vsque protendebatur, tussis exigua & sicca sine vilo sputo frequens erat, ingens fastidium & inexhausta sitis hominem premebant, lingua valde rubens, quae morbi progressu nigra tandem & scabra effecta est: febris non exigua neque intermittens comes erat, spirandi difficultas summa, ut quum multum spiritum trahere intrò vellet, interpellare respirationem cogeretur: tumor ad tactum durus, rotundus ²⁰ & circumscriptus, dolensque ea in parte apparebat, inflammationis in gibbis hepatis consistentis indicium. Quae enim in simis hepatis inflammationes consistunt, haudquaquam tactu percipi queunt, quòd ad ea loca tactus pertingere nequeat: sed per alia potius accidètia, quàm per tactus indicium inuestigare ea oportet. maius namque fastidium, nauseam & vomitum biliosum, sitimque, quàm gibbae partis inflammationes adferunt, nec tactu discerni possunt: quae docta Galeni sententia est. Hisce signis atque symptomatis iecur phlegmone tentari certò deprehendimus. **Causa.** generationis affectus huiusmodi ab externis inchoando fuere, in primis vita deses & ocio marcescens: lautus & plenior victus, à quo quum & ³⁰ sanguinis copia gigneretur, nec satis difflarentur humores, aut etiam exercitio discuterentur, effectum est, ut congesto plurimo in parte sanguine, eoque bilioso, neque difflato, tumor omnino in viscere, cum calida ipsius intemperatura supra iustum naturae modum, obortus sit. Atque hae duae causae ex internis praecipuae fuerunt phlegmones generationis in hepate, mala scilicet partis temperatura, nempe iusto calidior, cum affluxu sanguinis biliosi sensim in parte congesti, obstructis à nimio humore hepatis meatibus. Quamobrem minimè mirum, si in tumorem phlegmonosum viscus abierit. Nec verò symptomatum enarratorum causas inuestigare difficile fuerit: omnia namque affectus naturam, velut ymbra corpus se- ⁴⁰

Lib. de quuntur, ut rectè Galenus affirmavit. Doloris igitur in dextra praecordiorum parte percepti causa, intemperies calida visceris, & soluta in eo continuitas, ab infarcto humore tensionem faciente, censenda est. hae enim duae praecipuae doloris causae Galeno statuuntur. Auriginosus faciei & totius corporis color ad bilis plurimae effusionem, obstructis utique visceris meatibus

ris meatibus, sequebatur. talis namque foras efflorescit in corpore color, qualis fuerit humorum natura: quum sit color humorum intus latentium, si quid Galeno creditur, certissima nota. Itaque quum sanguis plurimus bile infectus in vasis redundaret, nec à sanguine bilis secerneretur, ob visceris imbecillitatem atque obstructionem, similem foras efflorescere humoribus intrò latentibus colorem fuit necesse. Hic enim in facie potissimum apparens affectus hepatis maximè demonstrat: & expertus quidem medicus iocinorosos omnes & stomacho laborantes ex colore facilè deprehendit, non indigens significatione alia, aut pauca, vt rectè Auicenna affirmavit. Grauitas dolori coniuncta, & tota quasi præcordia retrahens, ad humoris impacti molem grauitatem inferentem, referenda meritò erat. Vbi enim humor alicubi impactus, nec diffusus moram fecerit, necessariò grauitatem facit: quæ profectò humoris aggrauantis perpetuò signum est, vt idem Auicenna fen prima tertij, tractatus primi cap. duodecimo annotauit. Ad iugulum verò dolor protèdebatur ob membranam hepar inuoluentem ad caput eius. inflammatione namque tentato iocino retentione omnino fieri necesse est, atque grauitate quæ sursum sunt consensione quadam trahente, iugulum quodammodo trahi, & in participatum doloris venire oportet: etsi id perpetuò non fiat, in hoc tamen agro talis doloris species apparebat. Exigua, sicca quæ, & sine sputo tussis, septi transversæ læsio causa erat: laborante namque vel magnis obstructionibus vel phlegmone hepate, præsertim si gibba ipsius afficiantur, contingitur septum transversum extrema sui parte, vnde & tussis & respirandi difficultas oriuntur: vt rectè Auicenna dixit, qui & pulmones & septum transversum consentire in nocumento ad hepar phlegmone tentatum scripsit. Ingens fastidium quò premebatur, ad vetriculi per sympathiam affectum ad hepar referendum erat: consentit enim maximè ventriculus affecto iocinori, vt & ratio & quotidiana experientia monstrant. Sitis in exhaustæ plurimæ erant causæ, tum caloris intrò concepti copia, & vaporum inde exhalantium, & linguæ humidum calore ac nidore suo absumentium abundantia, tum verò febris conclusæ & continentis acrimonia, & doloris acerbitas: à quibus omnibus ingentem creari sitim consequens omnino fuit: quum fieri sitim dixerit Galenus, vel caloris copia, vel humoris inopia. Linguæ rubedinis quæ apparebat facile est causam inuenire, nempe vaporem sanguineum linguam inficientem: qualis namque fuerit succorum intus conditorum natura, talem foras efflorescere colorem oportet. Quum itaque sanguis copiosus in viscere collectus, isque flammeus esset, nimirum si linguam pari colore infecerit: tandem verò temporis progressu aucto igneo calore, in nigritiem cū summa asperitate color linguæ demutatus est, absumpto nimirum omni humore, & à calore febrili deaflato. Febris porrò, internæ phlegmones comes & accidens erat. neque enim citra ingentem febrem atque periculosam fieri internorum inflammationes possunt: quum sint hæ febres quæ internas inflammationes consequi solent, omniū deterrimæ & maximè lethales, si quid Galeno creditur. Tumoris verò circumscripti causa erat, impactus in viscere secun-

o 3 dum gib

dum gibbas ipsius partes sanguis, partem ipsam distendens, & in altiore molem attollens. Symptomatum in hoc ægro apparentium recēsis causis, curationem attexere consequens videtur. Nam etsi ea non profuerit, non sunt tamen ob id infamanda præsidia (vt ait Galenus) quæ plurimis fuerunt salutis: nec si non pro ratione curatio cesserit, culpandus medicus, qui lethales morbos curare non possit, quod in sua manu positum non sit (vt rectè Hippocrates sensit) morbos omnes curare.

4. **CURATIO.** In hoc curando omnem adhibuimus operam, vt sanari methodo posset: sed quibus desperata ægris salus est, his (vt Gal. ait) nullum neque auxilium neque tempus est opportunum. Nos tamen omnia ea adhibuimus 1. o remedia quibus seruari ægrum posse sumus arbitrati: nempe vbi primum vocati sumus, quod alio tum adstricta esset, clysteres emollientes præscripsimus. Sanguinem e interna dextri brachij vena detraximus, quod in internorum inflammationibus è directo partis affectæ sit exhaustiendus sanguis, vt ab Hippocrate & Gal. traditum est. Syrupis præterea refrigerantibus & detergentibus vsi fuimus, syrupo, inquam, de cichorio cum rhubarbaro, de endiuia composito, ex decocto cichorij, endiuia, scario la, hordei: quin & in progressu syrupis leniter aperientibus sum vsus, syrupo capillorum, & de duabus radicibus, quod in gibba inflammatio constitisset, ex decocto radicum graminis, & petroselini & seminum frigidorum. Parti verò affectæ ad repellendum ab initio oleis repellētibus, postea vnguentis & cataplasmatibus sum vsus: nempe oleo rosato, myrtino ex pauco aceto, cerato santalino, vnguento rosaceo, in incremento: tum ex absinthio, palmulis, vis pāsis cū suis gigartīs, in aqua & aceto coctis, additis chamæmeli & meliloti atque rosarum floribus, spica nardi, schoenantho, farina hordei, oleo rosaceo, & de absinthio cataplasma cōfeci, & parti affectæ admoueri iussi: interdum etiam additis caricis pinguibus, styra-ce calamita, iride, omnibus in sapa coctis (quod durities effatu digna subesset) cum seminis lini farina, & oleis chamæmelino, anethino, & amygdalarum dulcium, adiecta nardi spica, schoenātho & absinthio. Sed nihil omnia profuerunt, in deterius semper labente morbo: vnde superata virtute (quod antequam medicum accersiuisset plures iam dies morbus inuaserat) ægrum concidere necessarium omnino fuit. Neque enim fieri potest vt vehementissimum morbum principis partis imbecilla virtus superet, quæ vel à minimis (vt Gal. ait) succumbere solet, tantum abest vt magnis obfistere queat: præsertim quum morbus altas iam radices egerit. Vnde illud rectissime à poëta Nasone dictum est:

Principiū obsta: nam serò medicina paratur,

Quum mala per longas conualuere moras.

Atque hic infœlix huius morbi exitus fuit.

OBSER

OBSERVATIO DECIMA.

MARTHA ab Stricto mulier probatissima, Marini caufidici præstantissimi vxor, scirrhus hepatis grauiſſimo malè affecta, in aquam intercutem tandem incidit: qua diutiſſimè laborans, & in deterius ſemper lapſa, gāgrana & ſphacelo in crure dextro obortis, cum ſauiffimis ſymptomatis, feбри acuta, animi deliquio, mentis alienatione, clamoribus validis & doloribus contorta, miſerè moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

LECVR atque lienem ſcirrhis eſſe opportuniſſima & maximè obnoxia, à Galeno ſcitiffimè dictū eſt, quod viſcera hæc ob eorum ſubſtantia mollitiem facile obſtructionibus tentari ſoleant. Vnde fit vt ſi craſſi & lenti ſucci huic parti, nempe iocinori, incumbant, vehementerque in ea impacti ſint, nec inde pellantur, facile ſcirrhus pariant. hæc namque pars lutoſum quippiam continet, vt 13. meth. ait Gal. Fit namque ſcirrhus ex humore lento & craſſo inſolubiliter induratis partibus infixio, vt lib. 2. artis curatiuæ ad Glauc. à Galeno proditum eſt, & à Paulo itidem confirmatum. Quamobrem quum mulier hæc & calido eſſet & ſicco totius corporis habitu, hepârque calidum haberet, tum verò incauta & inſalubri victus ratione vteretur, glutinofis præferim & craſſis cibis plurimum vtens, effectum eſt, vt obſtructionibus multis ſecundum hepar laboraret, percepta etiam in hypochondrio dextro grauitate ac tenſione, nec omnino locus doloris expers erat. Quæ quum ægra per initia neglexiſſet, vtpote quæ omnium maximè à medicamentis abhorreret, effectū eſt vt in ſcirrhum obſtructio deſierit. Erat autem ſcirrhus haud exquisitus ille quidem, quòd doloris vtcunque particeps eſſet. Exquisitus autem ſcirrhus tumor præter naturam eſt inſenſatus durūſque: non exquisitus verò non omnino ſenſus expers eſt, difficulter tamen omnino ſentitur. Qui porrò inſenſilis eſt, curam non recipit: qui verò ſenſum aliquem habet, nec incurabilis omnino eſt, ſi ab initio commoda adhibeantur remedia, nec facile etiam curationem admittit, præſertim ſi hepar principem partē obſideat. Ab initio namque curari quidem poteſt, & ſanaffe ſe ſæpius Galenus teſtatur: vbi verò induruerit, & plurium dierum ſpatio radices egerit, hoc eſt occalluerit, inſanabilis omnino affectus relinquitur, nec potuiſſe à ſe curari, aut vidiffè alium qui curauerit, teſtatur Galenus. Nimirum igitur ſi curationem in hac muliere non admiferit induratus in hepate tumor, quòd iamdiu conſtitiffet, nec ab initio quæ ad mouenda quæque ſumenda fuerant, neque aſſumpta neque admota neglectū & incuria fuere: tum etiam quòd affectum huiusmodi iam aqua intercus complexa fuiſſet: quæ (tradente Galeno) illico ad ſcirrhum ſequi conſuevit, & ex neceſſitate accidit, niſi ab initio magna diligencia

gentia tractetur. ac proinde fieri meritò dixit Galenus, ut pereant quamplurimi in tempore longo: nonnulli verò breui tempore, quibus alui proluues superuenerit. Quum igitur haud prius medicum ægra hæc aduocaret, quàm aqua intercutē fuerit correpta, attritis iam viribus, intumescēte plurimū ventre, attenuatōque corpore: fieri profectò haud potuit, ut sanitatem cōsequeretur, tum quòd insanabilis per se esset affectus, tum quòd nullum præsidiij genus imbecillæ vires admitterent, eorum dico præsidiōrum quæ & affectui & parti affectæ debebantur. Neque enim hepar veluti splen fortia medicamenta perferre potest, ut auctor Galenus est, & vires imbecillæ medicamenta soluentia, quæ vacuandis crassis & 10 lentis humoribus idonea sunt, minimè admittunt: nisi ea dosi minima exhibeantur, quæ tamen sic exhibita aut nihil aut parum opis conferunt. Quæ sanè causa fuit, cur à medicamentis leuamen ægra nō senserit, quòd fortioribus exhibendis locus non dabatur, mitiora affectum non leuarent. Aegris enim qui insanabiles sunt nullum neque auxilium neque tempus est opportunum, (ut præcedente Obseruatione de Galeni sententia attulimus) sātque tum fuerit ut se medicus à culpa immunem præbeat, si & ægrotantem moriturum prædixerit, & nullo fuerit vsus generosiore medicamento: ut in eiusmodi casibus cauendū doctè Galenus monuit, quòd & nos eius præceptum sequētes fecimus. Porro cur ad hepatis scirrhum 20 aqua intercus sequi soleat, in promptu ratio est, quòd per validas intemperies & tumores in parte obortos propria hepatis facultas deiici omnino soleat: (omnis namque vehemēs intemperies, auctore Galeno, vires exoluere ac deiicere solet) quo fit, ut quum in hac muliere maximè intemperatum esset hepar, ad frigidam intemperiem præter naturam lapsū, cum affluxu vitiosæ substantiæ, lentæ, glutinosæ ac crassæ, minus potuerit hepar suo munere fungi, imbecilliore in eo reddito nativo calore: vnde necessarium fuerit sanguinem crudum, aquosum, ac minimè alendo corpori idoneum gigni, qui tandem in ventris caua spatia detrusus, eius aquæ intercutis speciem genuerit, quæ ascites dicitur, quæ & ipsa haud omnino 30 à tympanitide absoluebatur. Aquosam namque substantiam perpetuò flatus sequitur, rarōque est inuenire aut ascitem sine tympanite, aut hanc sine illa: sese enim mutuò ambæ consequuntur. Profectò omnes diuturnos hepatis affectus hydrops ferè subsequi solet. Sed secretioris indaginis illud fuerit, curnam gangræna & sphacelus in hac ægra secundum femur superuenerint: neque enim in eius generis affectibus perpetuum id esse solet, immò rarum quoque. Eius tamen euentus nec omnino difficile fuerit causas inuenisse: atque tametsi gangræna fortes inflammationes sequi solet, quī factum sit, ut quum nulla præcessisset neque adesset in crure inflammatio, tamen in eo gangræna suborta sit, atque subinde sphacelus, hu- 40 ius sanè symptomatis hæc iusta reddi ratio potest, quòd quum ab hydrope scemora, crura, ac pedes intumescerent (apposito quidem, sed non vnito ad partes alimento, vnde tumorem subcarnosum consequi necessarium fuit) isque tumor à pituitoso & aqueo in partes humore à natura relicto insurgeret: effectum est, ut tum ab humore illo partes implente, tum ab

Lib. 2. ad
Glauc. cap.
21.

Lib. 11. me
th. med.

Lib. 12. me
th. med.

Lib. 6. de
symp. cau.

Gal. lib. 2.
ad Glauc.
cap. 27.

tum ab obstructione quam is inferebat humor, natiuus partis calor immi-
 nutus valde fuerit, & ad eam etiam partem sanguis ferri prohibitus, quod
 ob tumorem scirrhum in hepate consistentem, vasque delationis san-
 guinis occludentem, sanguis bonus deferri minimè potuerit. Vnde factum
 tandem est, ut insigniter refrigerata parte, gangræna enata fuerit: quæ nihil
 prorsus aliud est, quàm partis alicuius mortificatio, nō tamen integrè fa-
 cta. Nam quum integrè mortificatur pars, non iam gangræna, sed sphace-
 lus, & membri mors atque corruptio est. ita namque sphacelum definiuit
 Galenus, ut sit corruptio substantiæ vniuscuiusque partis, quæ corrumpi
 10 dicitur: tamen si Græci & gangrænam quoque sphacelum nominabant, de
 eiusdem Galeni sententia. Itaque in hac muliere gangræna & sphacelus in
 crure ob id nata sunt, quod à frigido humore, conculcato & oppresso na-
 tiuo calore, partemque deserere coactō, mors membri sit insecta: præser-
 tim quod ægra ob morbi diuturnitatem, & tenuem totius corporis secun-
 dum naturam habitum, exiguo esset natiuo calore, eoque ob raritatem
 cutis facilè diffilabili & dissolubili. Quid mirum igitur si exiguo existente
 in toto natiuo calore, & in crure insuper eodem ipso conculcato, pror-
 fusque extincto, gangræna primum, mox verò sphacelus subsequuta sint?
 Atque hæc præcipua tanti in hoc morbo symptomatis causa fuit: indeque
 20 & reliquorum symptomatum huic morbo coniunctorum causas redde-
 re haudquaquam difficile fuerit. Febris namque accidens morbi erat, in-
 censionem & putredinem humorum tum biliosorum tum pituitosorum
 indicans. Animi deliquium tum virium imbecillitatem & spirituum exo-
 lutionem sequebatur, tum verò vaporum ex aqueo humore in ventre cō-
 tento sursum exhalationem, & vnà flatuum magnam agitationem, à qui-
 bus omnibus coaffici cor, & dissolui vitales spiritus, virésque deici con-
 sequēs quidem erat. Alienationis porrò causa erat, vigilia immodica, qua
 ægra præ cruciatu & angustia maxima torquebatur, tum & vaporum a-
 crium sursum in caput elatorum copia: clamorosi dolores quibus angeba-
 30 tur, tum ad humorum vitiosorum molem & flatuum copiam, tum ad par-
 tium vehementem intemperiem referendi meritò erant. Hæc affectus &
 symptomatum cum eo complexorum ratio fuit: nunc breuibus quæ circa
 curationem moliti simus, etsi ea minimè profuerunt, enarrabimus.

Quum serò ad hanc vocati essemus, viribus iam fractis & attenuato
 corpore, nullus mittendi sanguinis scopus habendus fuit, tum quod & a-
 quæ intercutis iam initium esset, tum quod vires id auxiliij non admitte-
 rent, & morbus frigidus venæ sectionem non pateretur. Tantum quod
 vnum facere licebat, quum affectus euacuationem effatu dignam postu-
 laret, hanc autem vires imbecillæ non sustinerent, epicrasi vocata vtēdum
 40 censui, pro Galeni præcepto: nempe sensim quod vitiosum erat vacuādo,
 sensim verò & paulatim inuicem quod vtile erat reponendo. hunc nam-
 que vacuationis modum *ἐνέκρσις* Græcè vocant. Itaque partim emollien-
 tibus & flatum discutientibus clysteris, partim syrupis magistralibus, pi-
 tuitam & aquosos humores atrabilariosque & crassos soluentibus, vsus
 sum. Apozematis item meatus referantibus & infarctui liberantibus, hu-
 morum

Gal. lib. 12.
ad Glauc.
cap. 27.

Lib. 7. a-
phor. com.

51.
Vbi suprā.

CYRATIO

Lib. 9. me-
th. med.

Gal. 8. de
med. secun
dū locos.
Auic. fen
14. 3. tract.
2. cap. 3.

morūque crassitiem attenuantibus, & lentorem incidentibus, vti egram complures dies iussi. Electariis, conditis, opiatīs viscus roborantibus & deobstruentibus itidem sum vsus; ad hæc fortibus emollientibus, & partim etiam leniter adstringentibus (quod in hepatis affectibus faciendum Galenus atque Auicenna iubent) ex althææ, maluæ, bryoniæ, & liliorum radicibus, adiectis absinthio, eupatorio, cichorio, palmulis, spica Indica, schœnantho, mastiche, & floribus anthemidis & meliloti, tum & seminibus apij, petroselinj, aliisque multis ad induratum hepar conferentibus, vñctionibus, cataplasmatibus, emplastris: & ad aquas ducendas medicamenta accommoda præscripti, exigua quantitate exhibita: nempe brassyca marina in absinthij & passularum decocto immissa, & bullita ad 3 ij. Succum etiam radicis ireos recentem ex hydromelite & syrupo byzantino interdum propinaui. Et ad gangrænam sua quoque præsentanea admoimus remedia, incisuras ex nouacula, lotiones ex aqua falsa, vnguenta varia & efficacia: sed quæ à morbi magnitudine superata nihil contulerint, deficientibus viribus ad mortem ægra deducta.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM libri tertij finis.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRAN-

10 CISCO VALLERIOLE

MEDICO AVCTORE,

LIBER QVARTVS.

OBSERVATIO PRIMÆ.

10 *MARGVARETA* uxor Bonafidei Bruneti Pharma-
copæi Arelatensis, iuuenula optimo corporis habitu pradita, utero
20 *gravis* in octauo gestationis mense constituta, pleuritide acuta in sini-
stro latere cum febre graui, tussi molesta, & spirandi difficultate cor-
ripitur. Vno die miraculo curata, non misso sanguine, non cucurbitu-
lis adhibitis, ullâve purgatione, duobus tantum illi præscriptis clyste-
ribus emollientibus, sputo eodem die cruento plurimo & cum facilita-
te emanante: sudore interim copioso sub noctem secuto, postridie sana
eua sit, absque dolore, absque febre (qua tamen vehementissima in ea
erat) & absque ullis symptomatis relictis, à morbo integrè curata re-
mansit: tantum natura robur in bene habito corpore & florenti atate
30 potest. Obseruatum Arelate anno M. D. LXI. sub finem mensis
Aprilis.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40

RECTISSIME illud ab Hippocrate dictum est, naturas, morborum medicatrices esse. Lib. 6. de
Sic se profectò res habet, hominis natura inter- pop. morb.
nus est ac præcipuus morborum medicus. Ea suis
semper viribus vsa, quæ noxia sunt expellere no-
uit, quæ vtilia vsui seruare, vt rectè Galenus sen- Lib. 1. de
sit. Ea sibi vias ad noxia pellenda facit. Etsi enim natur. fa-
indocæ sint hominum naturæ, & quæ sine do- cul. & lib.
1. de diff.
ciore operentur, vt lib. de alimento prodidit Hippocrates, & com. 5. in lib. feb. cap. 5.
6. de popul. morb. Galenus: sapientissimam tamen eandem esse, vt quæ ma-
lum sentiens mederi magnopere gestiat, id per se agens, ne temeritate ma-
gis quàm consilio, & vt facilitate magis quàm violentia medeatur, vt lib.
de arte

de arte idem auctor prodidit. Eadem ipsa salutis hominum causa omnia facit, ut lib. 6. de popul. morb. com. 5. dixit Galenus, quod ipsa prorsus sufficiat, ut 9. de placit. Hipp. & Plat. & lib. 1. de natur. facul. à Galeno proditum est. Quorsum hæc tanta de naturæ in nobis potestate atque præstantia? in id scilicet ut sciamus eam primùm languoribus mederi, dum sudore, vomitu, soluta aluo, & reliquis vacuationibus hominem sanat: ut de ea doctè Galenus prodidit. Quod & in hac nostra ægrotante factum experientia fide didicimus, quæ quum graui pleuritide esset affecta, sinistri præsertim lateris (quæ vel Auicennæ testimonio periculosior esse solet) nihilo secius tamen naturæ robore, hoc est facultatis rectoricis potentia, intra bi-
 duum solius naturæ ope curata integrè fuit, duobus tantum adhibitis emollientibus clysteribus. Eius vnus ductu factum esse experti sumus, ut mox primo die sputum copiosum cum facilitate prodierit: secundo die sub noctem copiosissimus sudor vniuerso è corpore manarit, vnde mox & febris & dolor sedari integrè visa sunt, & infra quartum prorsum mulier sanata: ut verissimum illud sit quod est à Galeno proditum, illos duntaxat morbos externo egere auxilio, quos ob magnitudinem natura vincere non potest. Sed quod magis in hac mirandum, quod quum & graui morbo premeretur, & in octauo esset gestationis mense, quo mense gestatio onerosa, molesta ac perdifficilis (vel auctore Hippocrate) esse solet, tum matris ratione, grauius ob pueri intus conditi perturbatos motus affectæ, tum vteri incommodius se habentis, ac quodammodo ingestabile onus respicientis: tamen tot periculosis motibus grauata, omnia superarit, saluis & matre & foetu. non enim vi morbi abortiuit, sed in nonum mensem partum foeliciter seruauit. Hic profectò summi Dei potentiam admirari licet, qui quos vult è summis eripit malis sola bonitate sua, opis alienæ non egens: ut hanc liberasse solo nutu suo, & naturæ robore quo prædita ægra erat, testari ipse plena fide oculatus testis possum. Sed quod de eadem ipsa mox dicturus sum, fidem prorsus omnem superare videtur, quod quum biennio post, nempe sub annum sexagesimum tertium supra sesquimillesimum, Februario mense, in eiusdem lateris pleuriticum dolorem incidisset, grauis vtero septimo suæ gestationis mense, eiusque morbi sæuitia in vitæ discrimen deducta esset, decimoquarto die integrè liberata fuit, sputo copioso & bene cocto procedente, sudore confertissimo ac multo manante, saluo foetu incolumis remansit. Sed tamen non citra summam diligentiam & remediorum opem. nam quum de vita ægra periclitaretur, morbi que magnitudo & virium robur, vnà cum plethora maxima, sanguinis missionem postularer: contra verò à mittendo sanguine tum gestatio in vtero, præsertim in septimo mense, tum assidentium & propinquorum repugnantia dehortaretur: quod vnum in huiusmodi oppositis indicationibus reliquum medico erat præstiti, nempe ut significarem assidentibus in præcipiti rem ægrotantis versari, nisi que mitteretur sanguis, & matrem & foetum perditum iri, præstaréque, quum de ambobus periculum præsens sit, ut seruetur mater, si fieri possit, minus sollicitis de puero. maius namque malum est matrem & foetum simul perire, quàm alterum eorum tantum.

tantum. Neque fallere me, periculum fore, ut misso sanguine mulier abortiret. Mulier namque vtero gerens sanguine misso ex vena abortit, & magis si foetus sit maior, ut recte Hippocrates dixit. Nihilominus tamē Thucydidis consilium in ea re sequi nos oportere prædixi, qui, quum nonnisi unica subest ad curandum via, neque alia salutis ratio est, & quæ unica videtur, ea dubia est, necessum tum esse vel aliquid agere periclitari, & aduersos periculis ire: ut recte x. meth. Galenus consuluit, & ante eum prodidit Celsus, expedire anceps quàm nullum remedium experiri. His rationibus cum marito propinquisque contendens, deliberandum illis reli-
 10 qui quid fieri vellent. Tandem communi omnium assensu in eam sententiam itum est, ut mitti illi sanguis deberet, etiam si periturus esset foetus. Missus itaque mulieri ex sinistri brachij interna sanguis, non quidem pro morbi aut plenitudinis ratione, sed quantum allevando dolori sat esse visum fuit, idque leniente clysteri præmisso. Tum verò eclegmata expectorantia, & sputum promouentia, decocta ad id ipsum accommodata, fatus,unctiones ad latus, emplastra, & omnis generis præsidia ad morbum levandum, tum verò & ad foetum in vtero conservandum præscripsimus. Tantum verò profecimus, ut Dei ope adiuti, naturæque robore freti, prodeuntibus die 7. 11. 14. copiosissimis sudoribus, integrè liberata foetu salvo
 20 mulier fuerit, quæ moritura in horas sperabatur: ad laudem illius qui solus languores sanat Dei opt. max. cuius sit nomen benedictum in secula.

OBSERVATIO SECVNDA.

PVER monstruosus annorum circiter quindecim Arelate visus anno 1561. mense Iulio, cui in utroque pede septem inerant digiti (pollex namque pede in utroque duplex erat) & in utraque manu digiti sex. In sinistra verò manu annularis & medius coniuncti absque ullo interstitio erant. Pedes verò admodum latos perinde atque manus puer habebat.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MONSTRA esse definiuit Sext. Pompeius, naturæ modum egredientia, suntque propriè monstra quæ contra naturam fiunt: ut si homo cum bruti capite pedibusve nascatur. Nec verò quæ præter solitum naturæ ordinem producuntur, diuersique semini naturam sapiunt, monstra tantum dici merentur, sed & ea etiam uniformem referentia speciem, quæ forma prodeunt multimembri, utpote pedibus multis, manibus, capitibus, corpore toto. bicorporea namque quædam monstrosa gigni ipsa experientia fides docet. etenim Auenione puer à me bicorporeus totus ab imo ventre in pectus visus est, qui & quatuor cruribus totidemque brachiis onustus videbatur, vno tan-

tum capi

Lib. 4. de
gener. ani-
mal. cap. 3.

Vbi supra
immedia-
tè.

tum capite eoque prægrandi. Igitur non solum quæ alienam quandam ab ea vnde genita sunt speciem referunt, monstra censerī debent, sed & ea quæ speciei suæ similia, aut deficiunt aut abundant à congruo situ, figura, magnitudine, numero. Monstra porro generari Aristoteles tradit, tum, inquam, quum naturæ & feminis genitalis in procreando foetu ita motus soluitur, vt motuum huiusmodi peruersione, à semetipso degeneret quod ita genitum est: vt interdum tanta sit motuum huiusmodi solutio, vt demum ne homo quidem, sed animal tantum aliquod existat, ab hominis natura alienissimum, quod procreatum præter naturæ ordinem est. Sed cur id? quia quod genitum est generanti nusquam simile euadit, sed extraneum & maximè alienum, quòdquæ subest gignendo foetui materia, à semine formante non euincatur: solutis formatricis potentiae motibus, seruato tamen generis non singularis motu. vnde fit vt in eiusmodi casibus animal extraneum quoddam non homo generetur. Si namque generantis vis in cōceptu integra maneret ac seruaretur, tale quid gigneret quale ipsum est. In id namque omne agens naturale agit, vt effectum sibi simile reddat, qui sanè generationis finis vel præcipuus est: quod quum efficere nequeat, impeditis aut alioqui vitiatis naturæ in generando motibus, efficitur vt monstrifici haud rarò prodeant partus. Vt puerum arietis capite natum accepisse se à quibusdam Aristoteles testatur, & vitulum capite pueri, & 20 ouem bouis capite natam. Quid monstrosa illa de quibus Plinius grauissimus auctor lib. naturalis historię septimo cap. 3. & 4. scripsit taceam? Alcippen mulierem elephantum peperisse, & inter initia Marisci belli, ancillam quandam serpentem enixam. Quid prope Troglodytas, quosdam sine ceruicibus, oculos in humeris habentes nasci? Quid Indiæ gigantes, quina cubita in longitudine excedentes, & Arismaspos vnuculos, & Cynocephalos canum capitibus deformes? Ludibria hæc sunt ludentis naturæ, quæ vel ad materiæ copiam aut defectum, ad situs in vtero peruersionem, ad formatricis naturæ vitium & impotentiam, ad locellorum vitiatam figuram, positumve, aut impedimentum in illis aliquod, sunt meri- 30 tò referenda. Atque hæc sanè efficiunt vt in gignendo naturæ motus soluantur, indeque monstra fiant: vt in hoc ipso quo de nobis in præfens sermo est, cui ob exuberantem materiæ copiam à semine genitali formatricæque facultate minimè regulatam ac ordinatam, excessus in numero partium tam in pedibus quàm manibus factus est. Septem namque in utroque pede digiti inerant, sed malè formati: pollex duplex erat utroque in pede: in vtraque manu digiti sex, sed in sinistra annularis & medius sine interstitio copulati. Vitium hoc tum materiæ redundantis copiam, tum malam formationem sequebatur: siquidem & in numero & in formatione peccatum erat. Auctus numerus, materiæ redundantiam sequebatur: sinis- 40 tra manus deformitas, qua duo simul digiti coniuncti erant, formatricis facultatis in pangendo membro errorem certissima fide arguebat. Profectò admiranda hæc sunt, & in altissimis naturæ recessibus recondita, à quibus à Dei laudandam potentiam mirificè erigimur.

OBSER

OBSERVATIO TERTIA.

ANTONIVS Crestinus Arelate manuariis operis victum parans, hydrope ascite correptus, ita ut præ vasto ventris tumore moriturus in momenta singula putaretur: cui quum ob extremam pauperiem victui necessaria deessent, nec quid ori porrigeret nisi mendicato haberet: perforato vi naturæ umbilico, & sensim egressa per multos dies aqua, videntibus cunctis, meque ob rei miraculum accersito, ut si quid opis misero homini adferre possem, incunctanter præstarem: post pauca medicamenta, sed efficacia, & è natura sinu magis quam officinarum arte deprompta, integrè curatur, superuixitque annos totos quatuor: tandem verò inopia cogente, & rerum necessariorum defectu, quinto post anno, tabe & squalore mortuus in xenodochio est.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

- 20** **P**AUPERES diuitibus à plenitudinis morbis minore negotio liberari scitissimè ac longa serie explicauit Galenus: quod diuites dum deliciis diffuunt, dum ventrem saburrant, dum de fides agunt, in plenitudinis morbos incidunt. in quos quum incurrerunt, ægrè ac perperam ob eorum molliciem, relictis præcipuis auxiliis, & incauta victus ratione vrentes, curari possunt: medicis præsertim gregalibus istis plus æquo nimium illis applaudentibus, dum seduli videri volunt, nulla non hora temere aliquid præscribentibus, ut plurima se præstitisse credi possit: sic noxam adaugentibus, magis quam morbum curantibus. Contra verò pauperes, quum ob vitæ inopiam plurimum laborare cogantur, minusque excrementorū colligere, & ob tenuem victum, plurimamque exercitationem, qua manuariis operis exercentur, minus obstructionibus & à plenitudine morbis obnoxij sint: efficitur, ut si quando in morbos incurrant, facilius minorèque labore à medicis curentur: quin citra medici opem nonnunquam solo naturæ ductu à grauissimis liberantur morbis: ut huic nostro ægrotanti misero, cuius nunc historiam narramus, euenisse asseuerare adiuratissima & oculata fide possum. Vnde Hippocrates, plerosque sine medicis, non tamen sine medicina curatos esse testatur. Hic itaque æger quum in hydropis eam speciem incidisset quæ ascites dicitur, aquaque plurima distentus venter admodum tumeret: effectum est, ut ad excretionē sibi viam natura fecerit, aperto umbilico foras prominente: forasque prodeunte aqua, detumescere ventrem fuit omnino necesse. Itaque quum id mihi renuntiatum foret, & ad opem misero ferendam accersitus essem: accedo lubens, aquæ prodeuntis modum compesco, ne affatim efflueret: (id enim in eiusmodi affectu lethale esse Hippocrates affirmavit) ægrum bona spe esse iubeo, polliceorque

Lib. II. metho. med.

Lib. de arte.

Lib. 6. aph. 27.

me omnes officiosi medici in eo partes impleturum, ut quàm fieri posset sedula manu curaretur. Victum exsiccantem illi præscribo, ab iurulentis, elixis, & humidis hominem arceo, & ut parcissimo potu vteretur suadeo. in hoc namque curando affectu id est præsentaneum remedium, ut parcissimè ægri bibant. Dabam autem potens & generosum vinum, idque merum, non cum cibo, sed accepto eo modicum quid bibere sinebam. Ille verò dicto audiens imperata faciebat, & minus quàm iussissem potabat. Afsis vtendum præcepi, & nautico pane, ex anisi & marathri seminibus inspersis uti iubebam, & passulis exacnatis. in roborando namque hepate, auctore Galeno, mirificas vires habent. Sæpe etiam bucellam panis as-
 Lib. 8. de
 med. secun-
 dū locos. si, saccharo ac cinnamomo respersis, paucōque mero irroratam, dari iubebam, ad vires refouendas, quæ ex morbo collapsæ erant. Quūque talem instituissem victus rationem, quotidie aquam bis moderata copia effluere ex umbilico sinebam, foramenque turunda occludebam, quum
 Emplastrū
 optimū ad
 hydropē. satis aquæ effluxisse visum fuerat. Ventri emplastrum ex bubulo stercore & caprillo, in aceto & lixiuo præbullitis, adiecto sulphure, alumine, sale, lauri baccis & ebuli succo, cum pice nauali omnibus subactis, imponebam: à quo profectò mirificam sensit æger opem. quod ego experientiæ fide edoctus in plerisque foelici successu magnum præsidium attulisse testari possum, & mihi in huiusmodi affectibus familiare esse solet. Semen
 20 ebuli ad drachmæ pondus interdum dedi ex decocto absinthij, interdum ex vino potenti; quandoque etiam brassicæ marinæ decocto vsus sum, & diacurcumam nonnunquam dedi certis dierum intervallis. Quin & facculis ex milio & sale torrefactis, & ad ventrem admotis, sum etiam vsus: & hepati cerata accommoda admoui. Tantum verò hac ratione profecimus, ut intra mensem integrè curatus æger fuerit, & ad operas consuetas rediens, victum sibi incolumis & vegetus pararit: superuixitque à curatione annos quatuor, aut paulò amplius. Postea egestate compulsus, inanitus & tabefactus, in xenodochio mortuus est. Et profectò si ad victum necessaria illi suppetissent, & congrua victus ratione vsus esset, vi-
 30 tam ille incolumem in longiores moras protraxisset. Sed sic visum Domino fuit, cuius sit nomen benedictum in secula.

OBSERVATIO QUARTA

ANDREAS Gondardus sacrificus, septuagenarius senex optimi habitus magnarūque virium, ex paralyti dextra partis sola sanguinis missione & purgatione, lenique ad cervicem vñctione, integre sanatus.

OBSER

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIRA esse quæ natura potens suo robore nixa in morbis curandis facit, tum ex his quæ Observatione prima huius libri à me dicta sunt, tum ex his quæ in hac ipsa de sacrificio hoc dicturus sum evidentissimum fieri potest. Quis non enim paralyfin in septuagenario sene immedicabilem esse iure dixisset? qui sanè affectus quum suapte natura, vel etiam in iuuenibus & bene habitis, curatu difficillimus est ac contumax, vixque ynquam curatur: in sene
 1º tamen eoque septuagenario curatum esse mirabile profectò haberi potest. Res autem vt tota pateat, historiam recensebo. Erat sacerdos hic homo Gallus, corpore quadrato & effarco, ferèque temperamento proximo, optimi & viuidi coloris, (suavis namque in facie color ex albo & rubeo mixtus còspiciebatur) musculofo & bene carnofo corpore erat, venis latis & sanguine plenis: ita vt ex totius corporis habitu ad calidum & humidum à temperamento labi videretur, humido tamen calidum superante. Hic quum Arelaten venisset, vt in fano Diui Antonij, quod ea in vrbe celebre est, parochum ageret: (erat enim ad id muneris probè factus homo, nec vt inter eius ordinis homines insciens sacrarum literarum)
 2º quum, inquam, menses aliquot Arelate constitisset, sub hyemis initium capite grauari cœpit, vnâque cum summa membrorum confractiōe & impedito sermone lingua balbutiens fieri: quæ symptomata quum æger neglexisset, derepente sub noctis medium cum oris tortura in dextræ partis resolutionem incidit, crure, inquam, dextro ac itidem brachio resolutis. Accersor ipse, ægrum video prostratum in cubili, facie rubicundissima, crure & brachio voluntario motu destitutis, arque etiam num sensu: magis tamen motu quàm sensu. De antea vita interrogo: intellexi plus æquo nimium sibi indulgere, plusculumque genio deditum, præsertim in potu assumendo. erat enim vini huius generosi Arelatenfis amans,
 3º quo quum nimium se implere solitus esset, effectum est vt inde læsis neruis in paralyfin inciderit. Vinum namque, auctore Galeno, si immoderatus ingeratur frigidos morbos excitat, tremorem, conuulsionem, paralyfin, apoplexiam, commata, comitialesque. Nimirum igitur si læsis à vini potentia neruis, cruditatibus item multis per cibi intemperantiam genitis, adiuuante adhæc ætate senili, in huiusmodi affectum inciderit. vixium enim quo sensum & motum amittunt partes, paralyfis, id est, neruorum resolutio dicitur, vt Galenus dixit. Fit à multis & variis causis, ictu, percussione, casu ex alto, præsertim si secundum ceruicem aut caput ictus inciderit: sapius verò ab intemperie frigida & humida cerebri,
 4º cum affluxu pituitæ crassæ & lentæ neruis impactæ, & obstructionem parientis, quo minus animalis spiritus sensus & motus delator, in partem sese infunderè ac insinuare possit: vnde necesse est eo in affectu sensus ac motus in parte amissionem fieri. Si namque sensus tantum lædatur, stupor affectus is, non paralyfis dicetur: quum verò vtrique amittuntur, tum verè resolutio est. Gignitur porò quum tendines neruive musculis

Lib. de morb. cau. cap. 3. & li. 5. de symp. caus. cap. 2. & lib. 3. de temper. & 5. aph. cò. 5. Lib. 4. de sympt. cau. cap. 5. Causæ.

infecti laxantur, emolliuntur, aut nimium extenduntur. debent enim secundum naturam modicè tendi, quo aliquanta contractione facta partem cui tendo inferitur trahere queant. At quum illapso humore vel ab ictu, casuue aut vulnere, nervus laxior, frigidior, & humidior redditur, aut animalis spiritus obstructione impediēte non permeat, sensus & motus laesionem consequi est necesse. In hoc verò agro affectum hunc à copioso sanguine pituitoso, multaque pituita lenta ac crassa meatus obstruente, & nervis impacta, prodixisse pro explorato habendum est: uti ex antea acta vita, faciei rubore, cacochymia & plenitate, sputo multo, membrorum mollitie & nimia humiditate, mucii abundantia, & ad motus segnitie deprehendere licebat. His signis morbi effectricem causam cognoscere erat. Sedes affecta non solum spinæ initium fuit, sed & inferior quoque spinalis medullæ pars, à qua nervi crurum ac pedum oriuntur. Quin & cerebrum quadantenus lædi oris tortura indicabat. nervos enim qui per faciei partes sparsi sunt, à cerebro demitti, & si faciei pars aliqua oblata sit, tum in ipso cerebro resolutionis dispositionē consistere, rectè à Galeno dictum est. Cognito morbo, eius causis, ac sede affecta, prædicendum putavi, morbum cum suapte natura tum ætatis ratione immedicabilem fore: me tamen quæ artis essent omnia impleturum, ne non meo functus officio esse viderer: etsi sanatum iri morbum minimè putarem, ob eas quas paulò anterecensuimus causas. Sed interdum evenit ut curetur is de quo medicus desperarat, ut in hoc agro evenit, cuius curationis modum iam subnectemus.

EV RATIO. Ad hunc vocati, ut primum ex his quæ retulimus signis & symptomatibus morbi speciem, causam & sedem affectam agnouimus, mox succurrendum rati, quæ sequuntur præsidia felici successu adhibuimus. Primum quidem noxiam materiam opportunis auxiliis vacuantes, iustam victus rationem præferibentes, & læsis partibus roborantia & calfacientia admouentes, cum pari exsiccatione pituitæ in nervorum radicibus impactæ. Hæc in vniuersum methodus quæ in hoc agro curando usi sumus: atque horum omnium hæc fuit ratio. Clyster emolliens & mediocriter vacuans: ℞. Maluæ, bismaluæ, matrum violarum, blitis, mercurialis, & brancæ ursinæ, ana M. j. foliorum hyssopi, centaurij minoris, & saluæ, ana M. ss. agarici in petra rara ligati ʒ iij. seminum anisi, anethi, carui, & rutæ, (vehementer namque calfacit, & crassum humorem attenuat) ana ʒ ij. seminum melonum cum cortice contusorum ʒ iij. polypodij quercini conquassati ʒ j. florum roris marini, & stœchadis, ana P. j. furfuris macri P. ij. fiat omnium decoctio ad tb j. In cuius colatura dissolue catholiconis ʒ j. electarij Indi maioris ʒ ss. olei rutæ & anethi, ana ʒ ij. mellis anthosari ʒ j. salis gemmæ ʒ ij. Misce: fiat clyster, quo iniecto mira aquosa & spumosa pituitæ copiaeducta est. Tum verò eo ipso die post duas ab accepto clysteri horas à media sinistri brachij vena sanguinem ad reuulsionem (erat enim dextra in hoc viro pars resoluta) detraho, idque moderatè, ad vñcias tantum sex septemve, neque enim aut ætas prouecta, aut morbi ratio maiorem sanguinis educationem exposcebat, quum & ætas inclinata iam, & frigidus morbus esset. Misso sanguine, & vno die agro quiescere iusso, altero post die, antequam calfacientes & attenuantes syropos propinare,

pinarem, pilulas leues deuorandas propino, vt quæ in primis hæserant ve-
nis dericerentur, nec vi syruporum cruda detruderentur in habitum cor-
poris. Pilulæ porrò huiusmodi fuere: 2. Pilularum assaieret & coccia-
rum, ana 3 β. agarici trochiscati 9 j. mastiches, diacrydij, ana G. j. Misce,
& cum aqua saluæ fiant pilulæ numero septem: capiat tribus horis post le-
uem coenam, vt melius à capite trahere possint. In posterum diem sequens
apozema, neruos calfaciens, & pituitam attenuas sumere iussi, octo totis
continuatis diebus, & mox à syrupo electuarij diamoschi tabellam deuo-
randam dabam. Syrupi præscriptio huiusmodi fuit: 2. Radicis præoniæ
10 maris (multum namque in omnibus capitis affectibus frigidis valet) 3 j.
radicis acori veri (id est calami odorati, qui verus acorus est) radicis ga-
langæ maioris, radicis enulæ campanæ, ana 3 β. summitatum hyssopi, sal-
uæ, sampsuchi, primulæ veris, chamædryos, chamæpityos, ana M. β. cu-
bebarum & seseleos, ana 3 ij. seminum iuniperi 3 ij. glycyrrhizæ rasæ &
contusæ 3 β. rasuræ ligni sancti 3 iij. Infundantur radices & lignum Indi-
cum in aqua & vino albo, & sensim lento igne decoquantur, postea addi-
tis herbis & seminibus fiat decoctio: addendo in fine florum rorismarini,
saluæ, stœchados, & buglossæ, ana P. j. syrupi capillorū, mellis rosati, mel-
lis anthosati, ana 3 iij. sacchari quantum sat est. fiat syrupus clarificatus,
20 & aromatizatus cum cinnamomi electi 3 ij. nucis moschatæ 3 j. β. pro qua-
tuor aut sex matutinis. Syrupus hic sudorem mouebat, quem ego naturæ
motum adiuuans, stragulis bene cooperto ægro promouebam: sunt enim
sudores in huiusmodi affectibus vtilissimi. Finito syrupo, & coctione iam
in lotio apparente, pilulas sequentes dedi: 2. Pilularum cocciarum &
fortidarum, ana 9 ij. trochiscorum alandahal, mastiches, ana G. ij. formen-
tur pilulæ cum aqua saluæ. sumpsit debito obseruato regimine. In crasti-
num pilularum quæ foeliciter operatæ sunt, conseruā anthos cum mithri-
datio antidoto in aurora dedi, quinque post horis ægro abstinere iusso. Post-
ea opiatam talem confeci, qua alternis diebus utebatur ad quantitatē ca-
30 stanæ magnæ, aqua saluæ desuper epota. 2. Conseruæ anthos & stœ-
chados, ana 3 j. β. conseruæ acori colati 3 j. conseruæ saluæ 3 β. gingiberis
cōquassati 3 ij. pulueris diamoschi dulcis 3 j. mithridatij electi 3 ij. pulueris
nucis moschatæ 3 j. granorū præoniæ & iuniperi, ana 9 ij. cerebri leporis as-
fati 3 j. Misce, & cum oxymelite scillino fiat in modū opiatæ: capiat vt su-
prà dictum est. Mirificè se ab hac iuuari æger testabatur, quod, vt affirma-
bat, calorē infundi mēbris iucundū ab hoc medicamēto sentiebat, à quo
maximè iuuabatur. Ad topica demū me conuerti, vbi prius errhinis vti æ-
grū iussi ex decocto sampsuchi & betæ nigræ, cū agarico & momento gin-
giberis, addito in colatura succi anagallidis purpureū florē gerentis 3 j. Pri-
40 mūm loca affecta & neruorū radices circa dorsi spinā inungi iussi sequen-
tibus oleis, vt à leuioribus inchoare, vt fieri sanè debet: 2. Oleorū cha-
mæmeli & liliorū alborum, ana 3 ij. olei de cheyri & laurini, ana 3 j. inun-
gatur ex eis calidè tota dorsi spina, desuper datis lanis mollibus & pingui-
bus, fumigatis sequenti suffitu ad exsiccandum: 2. Olibani, masti-
ches, sandaracæ Arabum, ana 3 j. β. gummi hederæ & nigellæ torrefa-

lib. i. de
med. lib. i.
lib. i. de
med. lib. i.

Confectio
ad paraly-
sin opti-
ma.

lib. i. de
med. lib. i.
lib. i. de
med. lib. i.
lib. i. de
med. lib. i.

Præstantif-
simum vr-
guentum.

torum, ana ʒ j. benioini, styracis calamitæ & rubæ, ana ʒ ʒ. coriandri, ma-
cis, nucis moschata, ana ʒ j. florum anthos & stœ chados, ana P. j. fiat suffu-
migium omnibus grosso modo conquassatis, quo lanæ plurimum suffian-
tur, & calidæ toti ceruici admoveantur post prædictam vñctionem. Sed
alia efficaciore vsus sum, à qua plenè fuit hic vir Dei adiutorio liberatus.
Vñctio hæc est: ʒ. Saluæ, sampſuchi, lauri, betonica, roris marini, & pri-
mulæ veris, ana M. j. radicis acori veri, radicis ireos recētis, ana ʒ iij. oleo-
rū vulpini, de nuce Indica, & ruta cœi, ana tʒ j. olei de terebinthina tʒ ʒ. vini
potētissimi tʒ j. aquæ vitæ tʒ ʒ. coquātur simul ad vini consumptionē, & co-
lētur. Colaturæ adde serapini, opopanacis, bdellij, ana ʒ ij. castorei ʒ ʒ. ma-
cis, nucis moschata, styracis calamitidis, benioini, ana ʒ iij. piperis lōgi, py-
rethri, ana ʒ j. axūgiæ cati pinguioris, axūgiæ serpentis & anseris, ana ʒ j. me-
dullæ cruris vaccæ ʒ ij. succorum ebuli, saluæ, & melissæ, ana ʒ iij. ceræ
propoleos ʒ ij. Misce, & cum cera quantum sat est in præfatis oleis liqua-
ta reducantur omnia ad formam vnguēti mediocris consistentiæ, quo
vniuersam dorſi spinam inungi calidè iubebā, deſuper admotis lanis mol-
libus, vt ſuprà fumigatis. Ab hoc medicamento motum brachio & cruri
affectis reſtitutum fuiſſe, inducta ſanitas fidem indubiam fecit. mox enim
vbi dies totos viginti vñctione vsus fuiſſet, aſſumptis interea vſualibus pi-
lulis & cōfectionibus ſuprà ſcriptis, optimæque victus ratione ſeruata, in-
tegræ valetudini, recuperato ſenſu & motu, reſtitutus eſt. Quod ego pro
fecto pro miraculo habeo, & Dei potentiæ magis, quàm medicamento-
rum viribus factum arbitrari oportet: quod & ægritudo ipſa ſuapte natura
incurabilis fermè ſit, præſertim in ſenibus, & quod in tanta ætate conua-
luerit à tanto morbo æger, id Dei immenſæ potentiæ adſcribendum; qui
ſit benedictus in ſecula.

OBSERVATIO QUINTA

*LEODVNA nobilis mulier, ingenti hypochondrij dextri do-
lore cum tumore inſigni & circumſcripto affecta, cum magna ſpiran-
di difficultate & ventris tumore, diu ægotans tandem integrè ſana-
tur, medicis quibuſdā ſubefſe in hepate apoſtoma aſſerentibus, quum
nullum tamen eſſet. Hæc multis auxiliis curatur, ſanguinis miſſione,
purgatione, ſotibus, vñctionibus, & aliis.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 1. de
med. ſecun-
dum locos
lib. 3. ʒ. 7.
meth. & li.
1. de loc.
affect.

L N recta affectuum curatione à partibus laborantibus non mi-
nimam ſumi indicationem, atque pro harum varietate reme-
dia quoque excogitari, vñum eſt ex publicè in medicina con-
ſeſſis, & eſt à Galeno millies in mille locis proditum. Non
enim ſolum affectus naturam, & hominis temperiem, cœli aëriſque ſtatum
conſi-

cōsiderare oportet: verum multò magis sedem affectam, quum pro illius alia atque alia natura, positu, sensus acrimonia, aut hebetudine, principatu aut vilitate, diuersa sit fumenda de medendo indicatio: vt concors est omnium sententia. Quæ in id à me in præsens adducta sunt, vt ostendam in hac generosa muliere curanda defectu agnitionis sedis affectæ, non satis tutò per initia in curatione progressum fuisse: quum qui primò ægram inuissit, existimans hepar affectum fuisse, nulla tamen in eo existente noxa, ad id curationis scopum omnem dirigebat. Nec tamen ea via proficiebatur quicquam: non enim curabatur morbus, sed in deterius semper abibat, vtique non satis cognita parte affecta. Quum verò ægra me ad curam adhibuisset, grauiterque & doloribus & ventris tumore & spirandi difficultate laboraret, persuasa se in hepate phlegmonosum tumorem pati (sic enim à medico erat diuulgatum) in desperationem fermè abierat. Quam ego tamen accurata manu tractans, bene sperare iussi, sumque illam verbis vt potui blandis solatus, nec pati illam secūdum hepar phlegmonosum tumorem indicaui: sed tātum in musculis suprapositis obstructionem ingentem, à crasso, glutinoso, & plurimo succo, qui partem obsederat, & in vastum tumorem attollebat. Quibus autem rationibus sim inductus vt ita sentirem, breuibus explicabo. Vt primū ad hanc vocatus, quid mali esset quod tam anxie ægrā torqueret, & quæ sedes affecta esset, intenta meditatione scire volui: locum tango, inuenio in hypochondrio dextro tumorem oblongum, qui se ad vmbilicum vsque proferebat. Tumor porrò insignis erat, durus, & cum dolore tensiuo coniunctus, seseque mox tactui offerebat: color in facie rubicūdus, viuīdus, roseus, ex albo & rubeo mixtus, per omnem morbi decursum eodem in statu permanens, vrinæ optimæ consistentiæ, coloris atque contentorum apparebant: pulsus magni & citati. Ex quibus omnibus deprehendi non iecur in hac, sed solū musculos abdominis suprapositos morbo teneri. Vbi namque hepar afficitur, vitiatum in facie colorem apparere necessariò oportet. ex colore namque plurimos secundum hepar laborantes deprehendisse Galenum, ipsemet testis est lib. 5. de locis affectis cap. 7. Quin & Auicenna optimum medicum ex colore deprehendere hepaticos solere fen 14. tertij. can. trac. 2. capite item secūdo dixit. Color enim est ex rebus quæ vt plurimum affectus hepatis indicant. hepaticorum namque color ad citrinitatem, & albedinem cum fusco quodam virore plerumque inclinat, vt Auicennæ sententia est, & experientia ipsa declarat. Quamobrem quum in hac laborante color optimus esset, viuīdus ac suauis: tumor verò oblongus, ac ferè per totum ventrem ad vmbilicum vsque extensus: certissima fide nēdum coniectura artificiosa deprehendi, musculos rectos epigastrij qui hepar pati superincumbunt tumore illo præditos esse. Rectorum musculorū tumores (ait Gal.) oblongi, atque per totum ventrem extensi videntur, vmbilicum, veluti ipsi quoque muscoli, comprehendētes. Quapropter haud obscura est eorū dignotio, vtpote quos & positus & figura declarat. Hæc Galenus, cui innixus depromere ausus sum, musculos tantum in hac laborante qui hepati superiacent, non hepar, laborare: quod & curationis à nobis pro-

Lib. 5. de
loc. affect.
cap. 6.

nobis proposita ratio, & symptomatum quæ morbo coniuncta erant significatio indicarunt. Contractus porro fuerat in hac ægrotante tumor is ex infarctu humorum crassorum ac lentorum in partem decumbentium, ex inordinata & incauta victus ratione genitorum; unde factum est, ut quum vasa talibus succis referta essent, nec copiam ferre possent, expultricis facultatis beneficio sese veluti exonerantia, superflua hæc in eam partem reiecerunt. Tentat enim natura suis semper via viribus quod alienum est expellere, ut Gal. lib. 2. de feb. diff. cap. v. adstruxit. Hæ igitur affectus causæ tum proximæ tum remotæ fuere. Symptomata verò præcipua dolor, tensio, ventris protuberans tumor, inappetentia, sitis, & totius corporis gravitas: quæ omnia affectus magnitudinem consequebantur. Ingens enim humorum in partem confluxus dolorem, tensionem, & tumorem pariebat, ob intemperiem & solutam partis continuitatem. hæc namque doloris causæ Galeno statuuntur. Inappetentia ob ventriculi consensum, & vasorum impletionem, defectumque inanitionis fiebat. Sitis vaporum sursum elatorum cum caliditate quapiam ascensum, & ficcitatem quæ à vigiliis fiebat, sequebatur; tum quod per intervalla febris corriperebatur. Gravitatem corporis humorum redundantia pariebat. Sed iam omnibus his rite discussis, & ad curationem cognitu necessariis, curationem qua usi sumus subtexamus.

In arte me
dic. ca. 80.

EVACUATIO.
Lib. 2. aph.
32.

Hipp. lib.
2. de natu.
hom.
Gal. lib. 2.
ad Glauc.
cap. 13.

Curatio porro ea fuit quæ morbis à plenitudine debetur. Quicumque namque morbi à plenitudine fiunt, (inquit Hippocrates) euacuatio sanat. Itaque variis euacuationum generibus utendum in hac muliere curanda censuimus: tum verò ad partem affectam topicis auxiliis admotis, quæ tumorem discutere & duritiem emollire possent, sicque ægram pristinae sanitati restituimus. Primum enim quoniam plethorico habitu prædita mulier erat, succulentoque corpore & bene carnosio, demendam plethoram sanguinis missione, tum ad humoris in partem decumbere parati atque fluentis repulsionem, optimum duximus: quod pro Hippocratis & Galeni sententia, à tentata fluxione parte quàm longissimè reuellere, non autem ad eam trahere oporteat; deriuare autem per proxima. Fluëtium namque humorum retractio medela est, ut ait Hippocrates, eorum autem qui iam membrum obsederunt, deriuatio. Fieri autem vtrumque euacuationis genus per communes venas debere, idem auctor prodidit. Itaque præmissio leni clysteri ex emollientibus, internam dextri cubiti venam secare iubeo. neque verò assatim & copiosè sanguinem demo, sed modicè & per vices: sic enim melius sanguis reuellitur. Extraxi pro redundantis sanguinis copia & virium tenore, quatum opportunum visum est, nempe ad uncias sedecim: quod & magnus esset sanguinis confluxus, & plenior corporis habitus, ipsaque ægra robore valido prædita. Mirificam profectò à sanguinis missione sensit opem: nam & minui dolor confestim cœpit (qui antea gravissimus & intolerabilis erat) & detumescere locus visus est. Mox verò à misso sanguine apozematis congruis antecedentem materiam ad euacuationem præparare satagemus, sequente post coctionem humorum solutio pharmaco. Horum hæc fuit ratio: ℞. Borriginis, buglossi, vtriusque

- utriusque cichorij, acetosæ, omnium cum suis radicibus, cuiusque M. j. agrimonij, summitatum lupulorum, fumariæ, lapatij acuti cum toto, ana M. ss. capillorum veneris, ceterac, hyssopi, fœniculi, melissæ, (crassos namque hæc humores attenuant) cuiusque M. ss. seminum melonum cum cortice contusorum ꝓ ss. seminum acetosæ, endiviæ & portulacæ, ana ꝓ j. seminum petroselini, & apij, ana ꝓ ij. vuarum passarum exacinarum numero xx. prunorum dulcium numero xij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ꝓ vj. polypodij querni conquassati ꝓ ss. trium florum communium, florum thymi (hos ego flores cum thymi summitatibus epithymi loco usurpare soleo, quod plus epithymo nostrate in ducenda atra bile valeant) P. ij. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad lb. ij. & coletur. In colatura dissolue syrupi endiviæ compositi, syrupi de duabus radicibus, syrupi capillorum, ana ꝓ ij. ss. sacchari quantum sat est. Fiat syrupus clarificatus, & aromatizatus cum cinnamomi electi, santali citrini, ana ꝓ j. pro quatuor matutinis. Finito syrupo, concoctione in lotio apparente, sequens præbui medicamentum cholagogum & phlegmagogum. ʒ. Agarici albi & fœminini ꝓ j. rhabbari electi ꝓ j. ss. gingiberis, scœœnanthi, mastiches, cinnamomi electi, ana ꝓ ss. Infundantur simul in aquis endiviæ, buglossi, & hyssopi cum paucis mellis rosati: stent in infusione per noctem,
- 2° & mane fortiter exprimantur. Cui expressioni adde electarij rosati Measuei, diaphœniconis, ana ꝓ ij. syrupi rosati ex infusione rosarum sine scammonio ꝓ j. Misce cum decocto præcedentis apozematis, fiat potio brevis: quam ubi sumpsisset, mediocris sequuta est variorum excrementorum sine vlla noxa excretio, facili cum tolerantia & alleuatione. In crastinum clysterem ablutivum ex decocto hordei, furfurum & seminum lini & melonum, adiecto modico catholicone & oleo violaceo, atque melle roseo, sumere agram iussi, & ad topica ut sequitur curationem sum prosecutus. Quoniam verò in musculis rectis qui hepati superincumbunt affectum consistere diximus, eratque summa in parte durities, emollientibus & discutientibus utendum cum leniter roborantibus, ob viciniam ad hepar, optimum diximus: nec verò repellentibus tum utendum, quod propè iam in statu morbus consistere videretur, aut saltem in incrementi medio. Itaque hoc fotu partem fouendam, tum verò vnguine vngendam duximus, ut & vna eademque opera impactum humorem crassum attenuando discutere, & duritiæ quæ multa apparebat emolliremus. Horum hæc fuit nostra præscriptio methodica: ʒ. Maluæ, althææ, amborū cum radicibus, cuiusque M. j. radicum bryoniæ & iarri, ana M. ss. absinthij M. j. origani M. ss. seminum lini, althææ, fœnogræci, conquassatorum, ana ꝓ j. seminum anisi & anethi, ana ꝓ ss. florum chamæmeli, meliloti & rorismarini,
- 4° ana P. j. fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ fontanæ & tertia vini albi potentis, (ad penetrationem maiorem) & cum filtris infusis & expressis fiat fotus ad partem tumentem ante cibum. Mirificè iuuari se hoc fotu ægra nobis asseuerabat, quod & tumorem emolliret, & dolorem subinde leuaret. Mox à fotu sequenti vnguine partem vngebamus: ʒ. Vnguenti dialthææ ꝓ iiij. emplastri filij Zachariæ ꝓ ij. ceræ propoleos, fæcis

facis olei de lilio, cuiusque ꝑ j. axungia anatis & gallinae veteris, ana ꝑ vj. ammoniaci pinguis in sapa dissoluti, bdellij, mastiches, ana ꝑ iiij. styracis calamitidis, benioini, radicis iridis Florentiae, ana ꝑ j. Misce, & cum pauca cera oleo irino liquata fiat vnguentum mediocris consistentiae, quod à fortu admoueri calens iubebam, desuper appposito pittacio lineo duplicato, & fumigato olibano, styrace & benioino. Vbi dies totos xij. his esset topicis remediis vsa, coepit omnifariam aboleri tumor, & dolor sedari. Sed quoniam nondum exactè curatus affectus videbatur, & ventris tumor adhuc perstabat, ad ampliora praesidia & efficaciora properandū fuit, nempe ad vacuationem sudorificam, vbi prius corpus exactè tum per catapotia, tum per syrupos purgassimus. Catapotia constabant ex pilulis de hiera simplici, agarico trochiscato, puluere rhabbari, cum puluere senae praeparata, adiecta mastiche, & granis aliquot diacrydij: adiecimus interdum pilulas de fumo terrae. Syrupum magistralem confeci ex decocto praecedentis apozematis, adiciendo foliorum & folliculorum senae Orientalis ꝑ ij. medullae carchami ꝑ j. epithymi ꝑ vj. rhabbaro in clarificatione & aromatisatione ad ꝑ ß. & saccharo quantum sat visum est: ex quo syrupo ad perfectionem cocto, sumere iubebam ꝑ iiij. ex decocto florum & fructuum, semel decimo quoto die, & foeliciter operabatur cum multa facilitate. 10

Potionem chinae radicis parauimus, selectae quidem recentis ac ponderosae in talleolas dissectae, cuius ꝑ j. ß. quotidie in ꝑ aquae fontanae x. vsquequò ad dimidias rediret, incoqui iubebam & percolari. Eius decocti ꝑ viij. de mane sumebat, calidè stragulis operta, conciliatòque somno; indèque sudor manabat exuberantissimus, à quo & scirrhus tumor & ventris quoque subsedit omnino. Admouimus tamen ventri emplastrum ex stercore bubulo & caprillo in aceto feruefactis, cum cymino, anisi & anethi seminibus, & terebinthina. Mirabile sensit ex hoc cataplasmate lenimen. sensim enim detumescere in dies venter videbatur. Ad latus item emplastrum ex diachylone ireato cum emplastro de meliloto sub finem admouimus, adiectis styrace, ammoniaco, bdellio, laeserpitio Indico, iride Illyrica. Quibus rite peractis integrè curata fuit egra, viuitque superstes & bene habita, ad laudem Dei praepotentis, cui honor & gloria. 20

OBSERVATIO SEXTA.

E ADEM Leoduna, morata & nobilis mulier, aliquot post annos grauida effecta, integrèque iam tumore illo hypochondrij dextri liberata, ex puerperio difficili in epilepticas accessiones derepente incidit: graues quidem illas, & crebrò recurrentes, purgationibus à partu plus æquo nimium fluentibus: sanatur tamen nutu Dei, magna & solerti adhibita cura. 40

OBSER

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MAE Cui ipsa generosa mulier qua de præcedente Obseruatione egimus, iam sana effecta, fecundissima quum esset, vterum gestare coepit: quumque partus tempus aduentasset, grauiissimi dolores mulierem inuadunt: & quod contētus in-
tro infans vegetus, & magna corporis mole, tum etiam magno capite es-
set, grauem intulit partum. Quumque & nimium diu mulier sauiis par-
tus doloribus torqueretur, & magnis conatibus ad expellendum infantem
10 niteretur: effectum est, vt ad apertis vasorum osculis quæ in vtero sunt, &
forti enixu plus nimio patentibus, ingens sanguinis profusio sequuta sit: ita
vt & vires collaberentur, & in mortis discrimen parturiens mulier dedu-
cta sit. Sed tamen quum Dei præpotentis auxilio infans è bulga matris
prodiisset, & profusio perstare, & in epilepticam accessiōem incurrere
agra coepit, conuulsione affatim oborta cum mentis alienatione, & sen-
suum tam internorum quàm externorum oblatione, spumæque multa
circa os consistente, conuulsis oculis & toruū aspicientibus, stertore
magno in faucibus percepto, qui grauem metum attoniti morbi venturi
inferebat. Nec verò semel, aut leniter, sed per modica horarum aliquot
20 interualla eodem die recurrere graues omnino accessiōes solebant: ita
vt præ grauitate accessiōum earumque crebritate in præsens vitæ disci-
men agra deducta sit: viribus vtique à difficili partu, & à nimia sanguinis
& spirituum dissolutione exhaustis, penèque deficientibus: tum verò ab
accessiōibus comitialibus nimium diu vexatis. Quibus tantis sympto-
maris quum vix agra sufficeret, nec quæ prodesse poterant, ob complica-
tos contrarios affectus aut potius symptomata commodè exhiberi pos-
sent, de moritura agra coniecturam faciebamus. Sed quod in huiusmodi
repugnantis efficiendum iubet Galenus, vt ei quod magis vrget intenti
(reliquo tamen non neglecto) eò consilium dirigamus, id mihi præstādum
30 merito putau i, & qua sim in hac curanda methodo vsus exponam.

Itaque quum magnam in muliere humorum corruptelam cum summa
virium imbecillitate coniunctam cernerem, contrariasque indicationes
sibi inuicem pugnantes, vt quod esset affectus remedium id omnino cum
virium tenore pugnaret: incertam ac dubiam esse curandi rationem vnā
cum Galeno sum arbitratus, qui in huiusmodi repugnantis incertam esse
succurrendi rationem, & alias insanabilem omnino affectū relinqui, alias
spatio & ægrè, idque si magnum nactus sit medicum, nono methodi affir-
mauit: consilii que tum esse, vbi indicationes ita sibi aduersentur, vt paula-
tim quod vitiosum est vacuetur, & paulatim inuicem quod salubre est pro
40 eo reponatur. Hanc nos rationem secuti, ita in curatione processimus, vt
ab eo symptomate à quo non leue periculum agra mulieri instabat (erat
autem nimia sanguinis profusio vires deiciens, quæ præcipuè curam ad se
aduocabat) ei primū intenti curandō fuimus, accessiōe epileptica in-
terim non neglecta. Sic enim vbiq; iubet faciendum Galenus. vbi nam-
que à quoquam affectuum non leue periculum instat, ad id quod vrget di-

Lib. 3. 7.
& 10. meth.
& lib. 1.
ad Glauc.
cap. de eu-
ra feb. cū
accidenti-
bus.

CVRATIO.

Lib. 3. 7. &
10. meth.
& lib. 1. ad
Glauc.

q rigi pri

Lib. 5. aph.
50.

Philonij
Persici vis.

Lib. 5. metho.

rigi primum curantis consilium debet, ut conceptis verbis lib. 7. meth. medendi est à Galeno proditum. Itaque sanguinis profusionem, vinculis ad supernas partes adhibitis, tum & cucurbitulis subtus mammas appositis, ut iubet Hippocrates, tum potionibus adstringentibus, tum foribus & illitionibus ad muliebres locos admotis, compescuimus, tum verò etiam succis medicatis intra uterum per metrenchyas, id est uterinos clysteres, injectis. Horum omnium hæc fuit observata à nobis methodus. 22. Lapidis hæmatitis ʒ iij. pulveris boli Armenia, coralli rubei, margaritarum splendidarum, cuiusque ʒ j. feminum plantaginis, coriandri præparati, seminum sumac, ana ʒ ij. Misce: fiat omnium pulvis tenuissimus, ex quo 10 drachmam, & interdum sesquidrachmam ex decocto centinodia & syrupo cotoneorum dari iubebam: quòd quæ ad matricis affectus dantur uberiore dosi dari debeant, ob partis situm & distantiam. Sum quoque & passillis ex electro usus. Quin quò his non satis sifteretur fluxio, Philonij Persici ritè confecti drachmam propinare ex succo plantaginis visum fuit: quo profectò auxilio in sanguinis profusione sistenda vndecunque sit nullum præsentius medicamentum inveni. nam & somnum conciliat, & vasa occludit, & sanguinem in crassat, quibus intentionibus in sistendo sanguine opus est. Fotu verò sequente sum usus: 24. Summitatum lentisci, rubi, plantaginis, foliorum cupressi, oliuæ, & sanguinariæ seu polygoni, 20 ana M. j. rosarum rubentium P. ij. granorum myrti ʒ j. β. nucum cupressi contritarum numero. vj. gallarum tantundem, corticum granatorum P. ij. Fiat omnium decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo crasso, & cum filtris infusis & expressis fotum locis muliebribus fieri iubebam: & post fotum locos vnguento comitissæ vocato, adiecto plantaginis succo, inungebam. est enim profectò, si quod aliud, in hoc affectu leuando appositissimum, & in compescendo sanguine efficacissimum. In uterum porò succum plantaginis, Galeni imitatus exemplum, per uterinum clysterem injecti, à quo injectu miram se sentire opem paupercula ægra dicebat. Nec verò interea dum hæc molior, epilepticarum accessionum sum oblitus, etsi 30 non omnia fieri ad vnguem poterat quæ res postulabat. Potionibus enim superius descriptis interdum pæoniæ grana atque radicem, tum & visci quercini, tantillumque pulveris diamoschi dulcis addebam: ut vna eademque opera utrique affectui consuleretur, ut fieri in tanta repugnantia poterat. Iubebam etiam naribus rutam ex aceto imponere, & in os castoreum dare, clamoribus ægram excitari, & pilorum vellicatu, & quibus poteramus modis, donec ab accessione resurgeret, intenti eramus. Neque hic de euacuando scopus ullus erat: vacuationem enim non admittebant imbecillæ vires, etsi id requirere quæ accessiones tantas pariebat materia videretur. Sed quum omnium indicationum prima & potissima sit quæ 40 de viribus sumitur, ut nono methodi & pluries alibi dixit Galenus, ab hac erant primitus indicationes sumendæ, & tum reficiendæ vires quæ ab immodica sanguinis profusione collapsæ erant: totòque eo tempore quo vires reficimus, nihil quicquam eorum quæ euacuant propinare debemus, ut Galeni nono methodi sententia est: quòd à me in hac curanda ægra accurate

curatè observatum est, ut quoniam vires defectæ maximè erant, his roborandis scopum omnem direxi. Roborantur autem (ut Galenus dixit) vni cuique eorum ex quibus vires constant similia exhibendo. virium namque custodia similiarum exhibitionem indicat. Quoniam verò virium substantia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis completur, ex his quæ similia sunt moliri cuique suam custodiam conuenit. spiritui ex respiratione & transpiratione: solidorum generi, ex solido nutrimento: carnoso generi, per ea quæ in medio humidorum ac solidorum corporum sunt instaurare satègi quod dissolutum virium erat. Spiritum quidem 1° aëris optimi perfrigerati & odorati inspiratu fouebam. Quoniam enim æstas erat, diffilari cubiculi aërem patèribus fenestris iussi, inspergique in cubiculo rosas, myrti folia, & pomorum redolentium acervos, nempe citriorum atque limonum, tum & irrorari pavementum rosaceo aceto ex aqua excepto: vnde mira fragrantia exiliebat. Pessimè namque facere superstitiosi quidam medici solēt, qui nec aërem cubiculi in quo iacet æger vnquam diffilari sinunt, nec lumina aperiri ad noui aëris ingressum permittunt: vnde putrida qualitate infectus aër, utpote conclusus neque diffusus, situm contrahit, & ex ægri expirato aëre malè affectus inquinatur: ingens profectò malum. Ad hunc ego modum spirituofam ægrota nostræ 2° substantiam foui. Solida autè membra solido quidem sed cōcoctu facili alimento reficere studui: iusculis ex perdicum & caponū carnibus confectis, tum & succo carnis extracto, carnibus quidè ad veru positis, & inter assandum mucronato cultro punctis, expressoque inde manante succo, & deuorari iusso. Quin ex veruecum cordibus extrahi succum iussi, qui in huiusmodi virium defectionibus instaurandis miras profectò & excellentes vires habet. ex quo enim cor cæteris animantis partibus solidiore carne constat, qui inde extrahitur per eliquationem succus, ad instaurandum vires tanto potentior est, quanto solidior pars & robustior fuerit, vnde eruitur succus is. Præterea quum membrum omne sibi simile sympathia quadam & tacito naturæ consensu roborare dicatur, efficitur ut 3° extractus è corde succus cor hominis cæca proprietate quadam confirmare, plusquam è reliquis partibus e ductus, videatur: quod & experientia ipsa confirmat. Extrahendi autem huiusmodi succi ratio hæc est: Accepto veruecis corde authœdi, finditur medium, & probè aqua eluiritur, ut qui intro conclusus est sanguis detergeatur, & quicquid sordidum in eo est auferatur: ultimo loco aqua rosacea probè confouetur, & in talleolas oblongas diffecatur, inque vitreato vase testaceo cum caryophyllis aliquot imponitur sine vlllo liquore: probèque opereulato vase pasta, vel luto sapientiæ, in calentem furnum extractò pane inditur, quoad calore con 4° tabescens in succum eliquetur ac dissoluatur: inde post extrahitur, & aperto vase, sumitur inuentus in vase succus, & ægro propinatur. Mirum profectò quantum operè reficiendis ex inanitione viribus valeat: prout & quæ ex ouorum vitellis, vino, saccharo & cinnamomo sorbitio paratur, quam Italorum vulgus Sambaion vocat. Quæ & ipsa uti ægram moribundam, & viribus exhaustam, iussi, vnde mirificam sensit opem: spiritibus utique

Lib. I. me
th. med. I
81. mos

Superstio
riorum
quorundū
medicorū
mos.

Succus è
corde ver
uecis præ
stantissi
mus.

81. mos

& natiuo calore sanguinéque auctis ac instauratis. Vitelli nāque ouoru m
 nullo negotio in sanguinem vertuntur, multoque amplius vinum, quum,
 auctore Galeno, omnium velociter & maximè nutrientium vinum sit. sac
 charum verò dulcedine sua à natura facile complectitur, & gratum est:
 prout cinnamomum aromaticitate sua cor & membra omnia confirmat,
 vt lib. de viribus cordis docuit Auicenna. Nimirum igitur si viribus desti-
 tuta ægra miram ab hac sorbitione senserit opem. Potu etiam congruo
 humiditatem exhaustam reficiebam, propinato vino rubro & generoso,
 probè tamen diluto. tali namque vino egent qui refectione indigēt, quod
 eiusmodi vinis insit & citissimè implere corpora euacuata, quale hoc e-
 rat, & exhaustos spiritus reficere, & indigentia reparare: quæ docta Gale-
 ni sententia est. Vbi verò iam præfatis auxiliis ægram confirmassem, re-
 strictusque omnino esset sanguinis fluxus, subsistere à medicamentis epi-
 lepsiam curantibus iussi, quoad confirmatio esset facta: quod quum eue-
 nit, nempe post mensem, tum ad præcautionem, ne denuò in accessiones
 comitiales incideret, concocta, & ad excretionem syrupis congruis præ-
 parata prius pituita, lenibus sed repetitis vacationibus ægram absque no-
 xa purgavi. Constabant syrupi ex oxymelite primùm simplici, dein scil-
 lino, cum syrupo de betonica ex decocto hyssopi, betonica, saluæ, cha-
 mædryos, & chamæpityos, radice acori, enulæ campanæ, & pæoniæ cum
 eius seminibus, & visco querno, floribusq; libanotidis & stœchados, om-
 nibus ex aqua exceptis, & nuce myristica & cinnamomo ad aromatisa-
 tionem adiectis. Purgavi ex agarico & rhacomate, additis gingibere, sale
 gemma, schœnantho & cinnamomo, & infusis omnibus in aquam hyssopi
 & buglossi cum paucis melle rosaceo. Expressioni horum adieci dia-
 phoenici drachmas duas, & ex decocto præcedentis apozematis exceptis
 omnibus potionem paravi, quæ foeliciter operata est, multa educta spu-
 mosa & aquosa pituita. Pilulis item cocciis cum agarico & pulvere senæ
 præparatæ sum interdum vsus, & confectio quæ sequitur, ex qua mirifi-
 cam sensit ægra opem: ʒi. Conseruæ acori conuassati ʒi. conseruæ
 florum saluæ, rosæmarini & stœchados, cuiusque ʒss. myrobalanorum
 emblicorum saccharo conditorum numero ij. corticis citri conditi ʒvj.
 cineris cranij hominis ʒj. ʒss. cineris cuculli ʒj. pulueris diamoschi dulcis
 ʒij. pulueris diamargariti frigidi ʒss. granorum pæoniæ ʒij. syrupi con-
 seruationis emblicorum quantū sat est. Ducantur in modum opiatæ, ex qua
 alternis diebus ad ʒiij. utebatur ieiuno stomacho. Errhinis eā post purga-
 tionem vti iussi ex decocto sampsuchi & agarici, cum tantillo gingiberis,
 addito succo anagallidis purpureum florem gerentis, & succo betæ nigre.
 His remediis Dei benignitate adiuta curata integrè est, vt triennium to-
 tum & eo amplius sine vlllo accessionum recurso incolumis manserit: sed
 postea tamen incauta victus ratione seruata, & sibi nimium fidens, in eas-
 dem accessiones, sed leuiiores tamen, relapsa est: iuxta illud Hippocratis,
 Quibusunque morbi comitiales sunt, ante pubertatem mutationem ac-
 ciunt: quibus autem vigesimo quinto, commoriantur. Viuit tamen nūc
 vegeta & bene habito corpore, etsi in easdem accessiones quandoque in-
 currat:

currat: sed ab eis citissimè liberatur, tantum in ea naturæ robur & temperamentum bonitas valent. Sit benedictus Deus in secula.

OBSERVATIO SEPTIMA.

NO B I L I S iuuenis Cæsar à Sata patritius Arelatensis, optima spei adolescens, ab immorigero & rustico famulo domus sue, quod malè obita rei rustica increparetur ab herili filio, quatuor acceptis secundum dorsum & latera vulneribus à sica inflicto, duobus intra peritonæum secundum thoracem penetrantibus vulneribus, post duos exactos menses moritur, nullis proficientibus auxiliis summa cura mihi sero agrotanti exhibitis. Dissecto parentum & magistratus iussu cadavere, ut de nece pro testimonio diceremus, admiranda & incredibilis puris copia in thorace secundum sinistram illius partem iuenta est, totam penè thoracis alteram partem implens, ut fere amphora tertiam partem & eo amplius aquaret, vasis multis & capacibus extracto pure impletis. Erat autem ager facie tabida, oculis canis, decolor, emaciatus, perpetua tussi oppressus, nullo aut exiguo procedente spuito, difficulter spirans, ut vix quum scalas ascenderet, aut longius progrediretur, spiritum ducere posset, inappetens & insomnis. Ille verò tandem ad extremam virium deiectionem deductus, magno omnium luctu & dolore, infelicitè moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RE C T E quidem Galenus ea vulnera quæ intra peritonæum penetrant non paruum periculum adferre, libris quarto & quinto methodi medendi affirmavit: siquidem quum læsum peritonæum est, præsertim si in thoracis cavitatem vulnus descendit, nec coalescere potest facillè, quod membranosum nervosumque sit, nec ritè expurgari talia ulcera possunt. Vnde efficitur ut vel in fistulam definant non coalescentia, vel omnino insanabilia relinquatur: quod plerumque fit, & in hoc iuvene quo de nunc agimus, & in multis aliis, experiti sumus. Hic itaque iuuenis quum sica mucronata & bene acuta percussus fuisset secundum dorsum, spatio medio inter sextam & septimam costas sinistræ partis, descendit in ima telum peritonæo perforato duobus locis. Reliqua duo vulnera quibus item percussus iuuenis fuit, minime peritonæum attigerunt, quod secundum musculos externos oblique telum adactum fuisset, breuique hæc duo vulnera quod in cavitatem pectoris non descendissent, curata fuere, læsis utique externis tantum musculis. At verò quum reliqua duo graviora penitus essent, peritonæo utique pertuso, maius nobis negotium fecere. Nam post quatuor ab acceptis vulneribus dies,

Lib. 2. aph.
47.

Purulentum
indicia.

Lib. 2. præ-
fag. ca. 11.
nouæ vers.
vel textu
60.
Gal. in to.
com. eius
partis.

Vbi supra
immediatè.

bus dies, horror grauis, acuta febris, anxietas, insomnia, grauitas in parte percipi, vt decumbere in alterum latus minimè posset, dolorque oriri cœperunt: inflammationis vtique indicia in suppurationē tendentis: inquit te nimirum Hippocrate: Quum pus gignitur, dolores & febres gigni magis quàm genito pure. Pus namque ex sanguine ortum habet, qui semina- lam habet (vt quispiam dixerit) transmutationem: quòd mala simpliciter quæ est, cum putrefactione fit olida, sicuti quæ simpliciter optima trans- mutatio est, nutritio ipsa partium animalis est: at quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à solo calore extra naturam, neque à solo secundum naturam facta. mixtus enim quodammodo ex vtrisque est in- 10
flammationis calor: quæ docta Galeni com. 47. lib. secundi aphorismo- rum sententia est. perinde atque dolorem fieri extenta simul & calefacta præter naturam inflammata particula. Febrem verò corde concalefacto ex sanguinis ebullitione atque exustione, qui vbi ex toto afflatus fuerit, re- siduum eius fit pus: quemadmodum ex lignorū exustione cinis. Diximus quibus indiciis deprehensum à nobis sit inflammationem internam in hoc iuvene in suppurationem tendere. Euentus autem rei rem plena fide con- firmavit. Nam mox post vigesimum diem purulētus æger factus est: quem affectum indicabant assidua & non intermissa febris, sed quæ interdum re- 20
missior, noctu vehementior esset, sudor frequens, tussicula sicca sine no- tabili sputo, oculorum cavitates, pallidus faciei & labiorum color, rubenti- bus tamen sæpe maxillis, præsertim hora vna post acceptum cibum: quo tempore intendi febris videbatur, & calere magis summæ circa arterias partes reliquò corpore apparebāt. Ad extremum verò & curuari vngues, & tumere pedes cœperūt, quum iam morti proximus esset. his namque in- diciis purulētos indicari debere nos Hippocrates docuit. Eos verò com- munitè purulentos, auctore Galeno, appellare licet, quicunque pus ob- 30
tinent intus in corpore vniuersum, siue conditum ante in parte affecta in- flammatione, siue etiam post eruptionem: verum medici propriè eos solos atque potissimum qui in thorace ac pulmone pus collegerunt, suppu- ratos seu purulentos vocare in vsu habent. Nisi enim contentum in thorace pus excreatu vacuetur, tabidos interire ægrotantes necessarium quidem est: vt Galenus rectissime dixit. Quod & huic misero iuveni accidit, qui post duos ab acceptis vulneribus menses tabidus mortuus est, ingenti in- uenta inter thoracem & pulmones copia puris: vt nisi spectator ipse fuis- sem, vix certe crediturus eram tam ingentem puris copiam intrò conti- neri posse, vt quæ mensuram viginti sextariorum æquaret. Sed vndenam tanta puris copia gigni potuit? Neque enim verisimile haberi debet ex affuso sanguine tantam copiam genitam fuisse, quum vix è vulneribus duobus penetrantibus & punctim factis libra vna effundi intra cauum pe- 40
toris potuerit; tamen ex sanguine qui malam habeat transmutationem pus gigni antea de Galeni sententia dixerimus. Censendum verò pus intra thorace contentum a sanguine quidem putrefacto ortū habuisse, neq; enim aliter fieri potest. Tantam verò copiam quanta in hoc iuvene inuenta est, non a sanguine solum putrefacto, sed & ab ichoribus qui quotidie è vul- nere in

nere in internas partes effluebant, genitam fuisse: corrupto etiam nimium quod ad partem destinabatur alimento, & in pravam qualitatem à calore putredinali partis demutato, pus fiebat. Vnde magna tandem aggesta puris copia, quàm quotidie aliquid iam genito puri adiungeretur, effectum est ut post diuturnum tempus sensim congectione facta, nec villo pacto euacuata, ingens puris copia creuerit, quæ respirationem mole sua impedies, ægrum miserè tandem in mortem deduxerit. Hic infoelix nobilis huius adolescentis meliore certè fortuna dignissimi finis, hic exitus flebilis fuit. Nos verò pro testimonio yrbis Præfecto respondimus, & lethalia fuisse
 10 quæ se in initium thoracem insinuauerant vulnera, & mortem illis esse merito adscribendam: quum quæ pertuso peritonæo intrò in thoracem penetrant vulnera, plerumque lethalia esse, auctore Galeno, consueuerint. Sit
 laus Deo.

Lib. 4. & 5.
meth. medendi.

OBSERVATIO OCTAVA.

*BLANCH A nobilis iuencula, Jacobi Romerij patritij Arelatensis filia, ut moribus sic virtute insignis, febre continente, graui
 20 corripitur: sequitur decimoquarto decretorium, largo sanguinis fluore è naribus manante, tanto ut domus vasa vix excipiendo sanguini satis forent. plus quàm enim libras xij. sanguinis diebus sex emisit, ut nullis remedijs sisti posset. Inde restincto sanguine, alui fluor ingens agram corripit dies viginti: perstat somno graui, sed non tamen verno oppressa, liberatur integre præter omnium spem nutu Dei.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

30 **Q**UAE in morbis haud raro contingunt, talia sunt interdum ut fidem superare omnem videatur. Quis enim credere possit vnquam in decretorio continentis febris, sanguinis è naribus emanatione factò, tantam profusionem sanguinis prorupisse, ut sex diebus per intervalla frequentia tanto impetu sanguis manarit, ut vasa vix excipiendo sanguini forent, præsertim in attenuata iuencula rari habitus? Etsi scio à Celso proditum in tenuioribus corporibus sanguinem, in crassioribus carnem magis abundare: quod tenuia corpora immutatiuam facultatem imbecilliorè quàm habeant, sanguinem in carnem commutare haud plenè valeant: contra verò crassiora plus carnis quàm sanguinis obtinent, sanguine quidem altricis facultatis munere in carnem commutato. Itaque mirum videri non debet si in hac iuencula calidi & sicci temperamenti, latis venis, biliosus sanguis plurimus in vasis redundaret, qui tandem effervescebat, & in putredinè actus, febrem continetèntem acerbissimam crearet, continetis namque febris materia intra vasa contineri dicitur, vel Galeni testimonio. Quamobrem quum &

Lib. 9. meth. med.

plurimus in vasis esset reconditus biliosissimus sanguis : & occasione accepta prohibita transpirationis (vbi enim incaluisse iuuenula nimio motu, & mox frigidam auram captans refrixisset, facta est & cutis stipatio, ac subinde prohibita transpirationis nata occasio) quum, inquam, accepta prohibita transpirationis occasione putruisset conditus in venis sanguis, febrem nimirum generauit, quæ in *ærupesiam* vocatam minimè definiret, ob assiduam effumationem, & modicam putrentis humoris difflationem; vnde plurium dierum febris genita est. hæc enim prorogationis continentium febrium causa, auctore Galeno, esse solet. Sed quod magis mirandum sit, cur, inquam, per decretorium morbi tanto impetu latus sit sanguis, vt ad duodecim ferè libras ascenderit? Quis enim non stupeat tantum sanguinis citra mortem manare potuisse, quin & restincto sanguine alui fluore accedente, dies totos viginti ægram diuexasse? Quæ tanta virtus in corpore iuuenili & tenui? quæ tanta facultas corporis reatrix, vt tam effrænes, tam citas, tanto impetu actas vacuationes ferre potuerit ac superare? Mira profectò hæc sunt, & in imis naturæ recessibus recondita. Neque enim aliter fieri potuit, quàm vt tacito quodam & arcano præsidio, naturæ quidem probè cognito, incognito nobis, facultas interior corporis tantum morbi impetum, tot effrænes vacuationes, vi morbi potius quàm iusto naturæ decretorio factas, sustinuerit ac tandem superarit. Nam & ægra iam sine pulsibus, exanimis, moribundaque in horas relicta, reuixit tamen mirabili Dei cōsilio, qui quos vult saluat: quique (vt primi Regum secundo habetur) mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit: quod (vt Sapientiæ 16. proditum est) Dominus est qui vitæ & mortis potestatem habet, deducitque ad portas mortis & reducit. quod in hac iuuenula Dei admirabili potentia factum experiri licuit, quæ quum iam viribus exhausta, viuensque cadauer dici posset, & iam morti proxima, rediuiua tamen tanquam è orci faucibus erepta, suis nutu Dei restituta est. Qua verò simus in hac leuanda ægra methodo vsi mox expromam.

Quum insignem hanc iuuenulam grauißima & ardentissima febre corripere cernerem, eaque indefinente, essemque tertio morbi die vocatus: à morbi essentia primum atque viribus ægræ, tum ab aëris constitutione (erat enim Autumnus initium) sexu, ætate, ac cæteris coindicantibus indicationes sumere mihi pro Galeni sententia visum fuit. Itaque quum & morbus acutus esset, ægraque & ætate floreret & viribus abundaret, pro Hippocratis præcepto lib. 4. de rat. victus acut. textu 16. iubentis in talibus affectibus sanguinem detrahi, quum sit ardentissimarum febrium & continentium præsens auxilium sanguinis missio, & frigida potio, vt pluribus in locis Galenus: mittendum sanguinem protinus iussi, emollita prius leni clysteri aluo. Dein tribus interpositis diebus, transactoque septimo, in quo nullum decretorium factum est, medicamentum leue propino, assumptis prius syrupis aliquot alterantibus, & sanguinis feruorem reprimentibus cum leui deterfione. Constabant porro ex decocto oxalidis (cuius vis maxima est in sistenda putredine humorum) portulacæ, lupuli salutaris, adianthi, cichorii, adiectionis feminibus frigidi decocto quidem

ex aqua

Lib. 9. meth.
tho.

EV RATIO,

Lib. 9. &
11. meth.
& lib. 1. artis
cura, ad
Glauc. &
pluries ali
bi.

Lib. 1. aph.
com. 23. &
li. 9. meth.

ex aqua hordei parato (quod mihi in huiusmodi febribus & siccis temperaturis facere solemne est) additis syrupis, violaceo, capillorum & oxysaccharo composito. Assumptis syrupis, & coctionis signis in lotio conspiciuis, leue neque exagitant medicamentum dedi: quod in continentibus febribus & acutis obseruare plerumque soleo, id multo salubrius expertus quàm scammoniatis medicamentis humores exagitare. Paratum porro medicamentum erat decocto prunorum, vuarum passarum exacinarum, tamarindorum carne, seminibus frigidis, glycyrrhiza, & hordeo floribusque communibus: quo in decocto rhabbari selecti 3 j.ß. in aqua endiuiae per noctem macerati, cum tantillo cinnamomi inieci, adiecto melle aëreo & syrupo è rosis parato. Inde biliosorum magna copia eiecta summa cum facilitate fuit. In crastinum verò hordeaceam aquam cum syrupo violarum propinari iussi, & lenem clysterem ad deterfionem eorum quæ à medicamento superfuerant infundi. Quum verò vndecimum ægra attigisset, modicus è nare dextra fluere sanguis coepit: indicium criseos decimoquarto futurae, si quid Hippocrati creditur. est enim in decretoriis vndecima contemplabilis. Quod ego intuitus, omne naturæ negocium relinquendum sum iure optimo arbitratus, nec tum quippiam tentandum morbo ad statum vergente: dicente Hippocrate, Quum morbi consistunt ac vigent, quietem habere melius esse. Itaque ab vndecimo in decimum quartum intendi febris, symptomata augeri, deliria, vigiliæ, visa rubicunda & splendentia ob oculos apparere, rubor in genis cōspiciuus & clarus, scintillantes oculi, nares prurigine tentari coeperunt: fluxuri mox è naribus sanguinis indicia certa, si quid Auicennæ creditur, quod & euentus ipse plena fide monstrauit. siquidem decimoquarto sub vesperam manare sanguis è nare dextra incepit, mox è ambabus, tanto impetu vt momento temporis vasa duo stannea sanguine sint impleta, tumque ægra sibi melius habere visa, exonerata vtique eo quo veluti sarcina premebatur. Vnde neque restinguendum derepente fluorem illum, quod decretorius esset, & nisi superfluat, sibi nullo pacto debet, ne contra naturam agere videamur: quæ concors est medicorum omnium sententia. Verum quum minimè sponte sisteretur, & vires iam conuelli viderentur, retundendum modicè cum impetum operæ pretium duxi. Itaque ex oxycrato naribus frontique ac collo cum pittaciis lineis admoto manantem sanguinem compesco, & iusculis ægram reficio, tumque quadantenus sisti sanguis ad horas aliquot visus est: sed sub auroram multò quàm antea profusior manare coepit, atque calentior. Adsum vocatus, & maioribus præfidiis obuiâ eundem statuo. Itaque vinctis artus deligo, brachia inquam & crura, extremumque manus & pedis digitum, quæ ligata magnum ad sistendum sanguinem momentum habent, cucurbitulas ambobus hypochondriis admoueo, collum vniuersum puluere rubeo adstringente chirurgis communi, additis leporis pilis minutissimè incisis, lapide hæmatite & corallo rubeo, ex oui albo dilutis, & lineis pannis exceptis, imbuo: vt sanguis sursum repens, cohibitis & oclusis per quas ferebatur venis, sistetur. Fronti puluisculum ex aloë, pilis leporis, cortice thuris, & gypso,

bs. med

ex succo

Lib. 2. aph.

24.

Lib. 2. aph.

29.

Fen 2. 4.

trac. 1. cap.

5.

Auicenna

fen 2. 4.

Gal. lib. 3.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

ex succo plantaginis & oui albo exceptis admoueo, atque intra nares turundas eodem medicamento illitas infero. Potionem dolex puluere coralli rubei, lapidis hamatidis (qui mirificam in sistendo sanguine vim habet) terra Lemnia & margaritis, in tenuissimum pollinem omnibus redactis, & syrupo myrteo & aqua decoctionis equiseti potionem paro. Porro hæc omnia profuere plurimum: nam ad bidulum sanguis sisti visus est. Sed praesidiis iis à corpore amotis, fluere rursus sanguis coepit. Quo viso quum perituram agram metuerem, si perstaret tanta sanguinis manatio, à qua vires mirifice conuellebantur, maioribus instandum duxi: quod, pro Hippocratis sententia, extremis morbis extrema remedia ex usu sint. Itaque rorariis turundas ex chalcitide vsta & succo plantaginis impono, & positionem ex Philonio Perfico ad drachmam vnam cum syrupo myrteo & aqua peculi rosarum propino: quo vno remedio interno, & externo alio, protinus sisti sanguis coepit, nec amplius fluere perrexit: siue quod fluxum iam per se natura sisteret, siue quod antidoto Perfico refrigerato sanguine & venis occlusis, somnoque conciliato (quæ omnia Philonium Perficum egregie præstat) restingui omnino sanguinem oportuerit. Et profecto in ingentibus sanguinis manationibus, quacunque parte erumpat sanguis, & præsertim in immodicis mulierum purgationibus, si in tempore modoque adhibeatur, præsentissimum est remedium, & quod nunquam me fefellerit. Sit autem dosis drachma vna, aut ad summum scrupuli quatuor in primo mensium fluxu: maiorem enim tum quantitatem dari oportet. Chalcitis item naribus admota (ut dixi) mirabile solet esse auxilium. Vbi vero iam plene sisteretur sanguis, viribus instaurandis operam dedimus, quæ adeo defectæ erant, ut ægra potius viuens cadauer, quam vitali aura spirare dici posset: ita attenuata, sine pulsu penè, sine voce, sine motu, decolor, tabida iacebat, cauis oculis, rugata fronte, pendulis genis, fluentibus buccis, ut gelidæ mortis imaginem esse dixisses. Vixit tamen omnia natura rotabur. Nam post dies à sanguinis manatione septem, virtus rescit, & omnia in melius procedere visa sunt, febre tamen perpetuo manente. Sed ecce, cum natura suas ipsa partes agens sese exerere nititur, & ab hostis insidiis vindicare, insurgit denique morbus febre aucta, & mira ac repentina alui proluuiæ oborta, sub quadragesimum circiter diem, acri quidem & mordacissima bili per intestina vi morbi potius quam naturæ ductu erumpente. Vnde quum iam à sanguinis tanta manatione & morbi grauitate atque diuturnitate mirè affecta ægra esset, & in summum vitæ discrimen perducta, nouo hoc symptomate oborto ne succumberet misera iuencula valde metui, ferèque pro deplorata habendam duxi: nec tamen propterea deferendam, sed aduersus vim morbi tantam pugnandum, quod, auctore Galieno, generosi medici sit non terri de symptomatis grauib, quæ morbis circa decretoria accidere solent, sed tum magis fidendi animo esse, & præsentis manu opitulari. Quod & ipse in hac ægra faciendum duxi, ad motus & adhibitis praesidiis omnibus per quæ feruari illam posse fiducia erat. Itaque iubeo ut iuscula ex aqua pluuiæ fierent, quod de ætate prior sit, & aliquid adstrictionis contineret, & in decoquendo iure rhoisculinarij femina indubiam. ad

Lib. 1. aph.

dige. d. d.

dige. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

d. d. d. d.

Nota mira
bilem mor-
bi huius &
naturæ pu-
gnam.

Lib. 3. de
crisib.

- bam. adstringentem namque facultatem sat multam id semen habet. Interdum & cotonei mali purgati frustra coniciebam : & quum fluxus alui validior factus est, ex aqua chalybeata parari iuscula imperavi, admixta nonnunquam oryzæ farina & coriandri seminibus (continendi namque cibi vim maximam, auctore Auicenna, coriandrorum semina obtinent :) veruecinos pedes (quòd glutinosum præstent alimentum) indebam non raro. In summa omnis victus ratio refrigerās & adstringens, humorésque in crassians, à me symptomatis ratione instituta fuit. Potiones dedi ex terra Lemnia, pastillis ex spodio cum semine acetosæ, coralli polline, & coriandrorum, exceptis omnibus ex aqua decoctionis menthæ & portulacæ, adiecto syrupo cotoneorum, interdum etiam myrteo. Quin & syrupum Aegyptiæ spinæ, quem ribes vocant (& erat tunc nobis ad manum, recens Alexandria A Egypti allatus) ante cibum dedimus. Ventri fatus admouimus ex decocto plantaginis, menthæ, rubi, lentisci, cupressi, caudæ equinæ & bursæ pastoris, adiectis malorum puniceorum putaminibus, rosis, coriandri & rhois culinarij, seminibus, ac caryophyllis, omnibus in aqua chalybeata & vino crassiore incoctis. Post forum ex cerato stomachico Galeni, & emplastro è palmulis Mesuei (Diaphœnicon vocant) adiectis caryophyllis, mentha sicca, coriandro & corallo rubente, ventrem vniuer sum inunxi ante cibum. Emplastro quoque mastichino, & contra rupturam sum in hac foeliciter vsus. Tantumque hac curandi ratione profecimus, vt Dei gratia adiuti, operoso & iugilabore ægram ab orci faucibus eripuerimus : sensimque instaurata virtute, in melius proficere indies iuuenula cœperit, quæ pro deplorata habita moritura in horas sperabatur. Sed id longissimo temporis tractu effectum est : quòd quæ longo tempore extenuantur corpora, longo ad refecionem tempore indigent, vt docta Hippocratis sententia est. Tandem verò iuuentæ robore & congruo vi-
ctu in integram sanitatem nutu Dei redacta est, nupsitque postea, & nunc iam post decimum octauum annum vegeta & constans, multaque prole beata foeliciter vinit. Pro quo tanto beneficio summo & optimo Deo honorum omnium largitori gratiæ meriti & summæ habendæ sunt : cui sit laus perennis, honor & gloria.

OBSERVATIO NONA.

- IVVENIS Tharasconensis quidam Eleonora Labiana honoratissima femina filius, cui Lodoico nomen, dum aneum tormentum manuarium (vulgò Pistolet vocant) globulo plumbeo factum, & puluere tormetario plenum, male cautus adornat, clauiculæ (que eictorias concinnat, imprudenter ad pectus conuerso telo, dissultantibus clauiculis, ictum excipit mirificum, globulo in viscera adacto, atque igniuomo impetu intruso tribus sub ventriculo digitis. Paucis post diebus emisso per anum globulo, nulla noxa in intestinis relictæ, aut ullo visce*

lo viscerum, perfectè agglutinato vulnere, miraculo potius quàm naturæ ductu, sanatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Mirabilis
historia.

Quæ in dies hominibus extra omnem fidem eueniunt, admirationem magnam parere ob rarum eorum euentum solent. Quis enim credat adacto in viscera globulo plumbeo, vi ignis & tormentarij pulueris magno cum impetu excusso, (quæ vulnera ferè semper lethalia esse solent) incolumem euasisse hominem, nulla præsertim in visceribus læsione relicta? Admirabilia profectò sunt hæc, & supra hominis captum, extrâque omnem fidei aleam posita: verissima tamen & oculata per me fide comperta, vt refragari nemo quisquam possit. Hic itaque iuuenis tractandorum armorum eius generis haud satis experiens, dum æneum tormentum manuarium puluere & globulo infarctum ad iactum concinnat, cõuerso in pectus seu ventris regionem fistulæ æneæ ore, rotula dissiultante, ictum excepit tribus sub ventriculi regione digitis. Impactoque globulo, quum ferè mortuus procidisset in terram, à suis adiutus, aduocatisque medico & chirurgis, locoque vulneris spectato, quum intrò constituisse globulum appareret, nullo exitu se se vsquam prodente, quâ foras manare globulus potuerit, iudicatum est moriturum ægrum: quod grauib. symptomatis conflictaretur, ventris graui dolore, tumore, pondere, cum singultibus & animi deliquiis. quæ symptomata huiusmodi vulneribus superuenientia periculū graue portendere solent, & plerumque mortem. Nihilo secius tamē succurrere tētant, tutius arbitrati, pro Celsi sententia, anceps quàm nullum remedium experiri. Itaque ad sedandum dolorem parato clysteri ex lenientibus & dolorem sedantibus, floribus inquam chamæmeli, melilori, seminibus lini, althææ, scœnogræci, & aliis multis fæces educere tentarunt: quibus cum flatu quoque multi, sed non citra dolorem, emissi sunt. Vulneri congruentia apponunt topica medicamenta, qualia in huiusmodi vulneribus adhiberi debent: ab initio nempe dolorum sedatiua, & suppurantia, ob contusionem, quæ magna in talibus vulneribus constare solet. non enim adstringentia aut reprimentia, vt in reliquis vulneribus, sed magis chalastica & suppurantia conueniunt, ob eam quæ à globulo fit contusionem. Quæ enim contusa sunt suppurare citò oportet, pro Hippocratis & Galeni sententia. Missus ab initio iuueni sanguis, & in circuitu vlceris admota reprimentia, omniâque ex artis præceptis methodo curata. Quumque post aliquot dies grauitas ingens & pondus secūdum imum ventrem perciperetur, fortibus dolorem sedare opus fuit, atque linimentis, tum & clysteribus eiusdem facultatis. Quumque clysterem reddidisset, sentire se in ano nescio quid graue dicebat æger, putansque flatum esse, globulum conatu emisit per podicem: sensimque postea mundificato & probè deterfo vulnere, tandēque agglutinato, in pristinum bonæ valetudinis statum æger deductus est: quod Dei potentia admirabili magis quàm naturæ viribus adscri

Hipp. lib.
de vuln. ca-
pitis.
Gal. lib. 3.
meth.

adscribendum meritò est. Nam ipse solus est qui omnia potest Deus, benedictus in secula.

OBSERVATIO DECIMA.

MIRAE vulnerum observationes atque curationes, dum in eo conflictu qui ad Divi Aegidij pagum die vicesima septima Septembris habitus est, sub annum restituta salutis millesimum quingentesimum sexagesimum secundum, vulnerati casique multi essent: Et qui eorum grauib. acceptis vulneribus curati sint, dum victi sese in Arlaten urbem reciperent, summæque charitate à ciuib. essent accepti.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE vulnerum admirabilium ratione tractaturus, non aliunde auspicatus principium sumpturus sum, quàm si Dei in his potentiam admirer, & cum Psalmographo rege atque propheta dicam: Mirabilia opera tua Domine, & anima mea cognoscet nimis: ipse est qui sanat omnes infirmitates nostras, qui redimit de interitu vitam nostram, coronans nos in misericordia & miserationibus: cuius miserationes super omnia opera eius. Huius vnus potentia & miserationi referamus acceptum, quòd ij de quibus dicturus sum, ab hostibus lethalibus plagis vulnerati, propèque ad internecionem cæsi, incolumes euaserint. Ne id nobis adscribamus, ne gloriemur lethalia nos vulnera nostro Marte curasse, quasi ad id vires nostræ suffecerint, & non potius gratia Dei, qua freti atque adiuti tantum opis in tam misero & luctuoso casu miseris mortalibus tulerimus. Incipiamus ergo ea narrare quæ legentibus admirationem paritura sint: in quibus recensendis fidem obstringo meam, nihil me quicquam observationi huic inserturum quod non ipse oculata fide viderim, perspexerim, manibusque tractauerim. Absit enim à me vt veritati mendacio imponere velim. Res vt à me visæ sunt plena fide synceræque explicabo, & vbi res poposcerit, testes chirurgos qui vnà mecum in curandis ægris non instrenuam operam nauarunt adferam: et si res ea quæ omnium oculis exposita fuit, testibus minimè egere videatur, ipsa sibi fidem abundè perse faciente.

In eo itaque miserando conflictu quum ordines ducerent Hispani aliquot duces strenui cum suis turmis atque manipulis, & pro insita Hispanis militari virtute aduersus hostes fortiter starent, malè mulcati sunt & grauissimis vulneribus affecti: siquidem quum pauci inter multos, aut potius soli hostium impetum sustinerent, fusis fugatisque reliquis exercitus militibus ac ducibus, nec terga hosti dare vellent, obstinato animo pauci aduersus multos, fari inter densos militum cuneos stare ausi sunt. Sed (proh dolor!) bona eorum pars cecidit, & qui seruari sunt, seruari quidem non fuissent,

Alonfi Hi-
spani tri-
buni mili-
tum mira-
curatio.

Lib. 9. me-
tho.

Lib. 3. & 4.
metho. &
pluries ali-
bi.

Lib. 5. aph.
1.

fuiſſent, ni ſe mortuos proſtratoſque effinxiſſent. Quos inter duo Hiſpani
duces haud minus moribus quàm militari virtute conſpicui fuère: alteri
Alonſo nomen erat, alteri Manrico, è interiori Hiſpania ambo, quam
vulguſ Caſtiliam vocat. Strabo, Ptolomeus & Plinius Tarraconenſis Hi-
ſpaniæ partem dicūt. Alonſo duci fortiſſimo ſeptem in capite gladio mili-
tari (*cotelas* vulgò vocant) inſlicta vulnera fuere, galea criſtata in terram
deiecta, ipſoſque etiam proſtrato: quorum quidem vulnerū quatuor cum
inſigni cranij fractura ad duram vſque meningen deſcendente erant, reli-
qua ſine fractura ad caluariam vſque: idem in brachiis octo vulnera exce-
perat, quatuor in vtroque, è quibus duo circa cubiti articulum & meta- 10
carpium conſiſtebant: rursus in cruribus ſex vulneribus erat confoſſus: vt
in ſumma vno ſupra viginti vulneribus dilacerum corpus eſſet: quæ ipſe
ſingula dinumeravi, loca ſedèſque affectas contēplando, & vulnerum ma-
gnitudinem numerūque ſpectando. Vt planè dum ad eum curandum pu-
blico decreto veniſſem, vnā cū aliis vulneratis tractandis, quorū numerus
ad ducentū ſexaginta aſcēdebat: in ſtuporem verſus, nec quā curationem
inciperem, nec quā deſinerem, ſatis mihi cōpoſeram: tam multa, tam grā-
tia inerant in enecto ferè homine vulnera. Nam quum à ſanguinis incre-
dibili profuſione, quæ à tot vulneribus emanarat, & à frigore perpeſſo, &
coacto ſanguine, viribūſque penè extinctis, deficere æger in momenta ſin- 20
gula videretur: priuſquàm capitis vulneribus manum admoueremus, re-
ficiendæ nobis ægri iam moribundi vires fuere. quòd omnium indica-
tionum prima & potiſſima ſit quæ à viribus ſumitur, ita tradente Galeno.
Itaque iuſculis è capi contuſis carnibus paratis, tum vino aromatite intri-
ta panis in eo infuſa, ac vitellis ouorum ex vino exceptis, ſaccharo & cin-
namomo reſperſis, parato ex his ferculo, vires deſectas reparare ſtudeo.
Qua victus ratione (quum exanimis eſſet, & viuens potius cadauer, quàm
homo) mirè intra biduum refotus recreatūſque fuit. Nec verò interea
dum hæc obimus vulnerum obliuiſcimur: ſiquidem calente vino ex roſis
deterſis vulneribus, fuere illa ſtuduimus quæ futura indigebant, & topicis 30
admotis vnguibus, faſciis vulnera molliter & abſque dolore quoad fieri
potuit tractauimus. Capitis porrò vulnera quum forationem terebellis
expoſcerēt, nec eam vires deiectæ ſuſtinere poſſent, in tertium diem diſtu-
limus id muneris aggredi: tūque terebellis, ſcalpris & voſellis, malleoq;
diffracta & intruſa oſſa ſuſtulimus, ne duram meningem comprimerent.
Sed quum à vulneribus iis quæ in cubito & metacarpio conſiſtebant, ob
vehementiſſimos dolores & conuulſiuos motus quibus torquebatur, peſ-
ſimè haberet, iis maximopere inſiſtēdum omni cura duximus. vnde enim
à quoquam graue periculum imminet, ab eo exordienda curatio eſt, vt
bellè Galenus docet. Quod & nos fecimus, dolorem quidem cataplaſma 40
te ex farinis ſedantes, & oleo multo calente tum ſimplici tum chamæme-
lino & lumbricorum vocato ceruicem vniuerſam ad caudam vſque illi-
nentes, mollibus ſuperiniectis pinguibus lanis, ne conuulſio procederet,
quæ infeſtare iam ægrum incipiebat, & quæ, auctore Hippocrate atque
Galeno, vulneribus ſuperueniens, lethalis plerumque eſſe ſolet. Interea
verò

- verò mollibus clysmatibus vētrē purgabamus, quòd solutētia medicamēta deiectā vires nō sufferrent: et si in huiusmodi vulneribus necessariā esse purgationē eam quā medicamētis fit Hippocrates & Gal. dixerint. Adan-
 ctis tamē sen sim viribus, catholiconē cū rhacomate & syrupo rosaceo dare ausi fumus, foelicitérq; successit. Tanta autē cura in hoc curando vfi sumus, vt propē egro afsideremus. Vulnera capitis omnia ex rosaceo melle, & Cōciliatoris vnguēto, quod ad detergēda capitis vulnera mirabile esse solet, vt & capitali puluere & emplastro demū ex betonica vtētes, Dei gratia adiuti perfanauim⁹, tū verò reliqua quę in crurib⁹ & brachiis cōstabāt,
 1° sua cuique auxilia admouētes, magna omniū admiratione ac plausu, Deo gratias reddentibus cūctis. Atq; hæc Alcōsi grauitē vulnerati curatio fuit. Collega illius porrò Manricus, & dux quoque ipse fortissimus, sæuissimē vulneratus secundum thoracem, costas, faciem, brachia, caput, proxim⁹ morti erat, biduūque constitit sine voce ac sensibus, planēque
 2° profusione & frigore. Nam fugiens acceptis vulneribus sese præcipitem in Rhodanum dedit, in quo horas plus minus tres aut quatuor latitauit, nunc caput exerens, nunc condens, quoad à suis sub noctem adiutus, fluiuium fere totum natatione meauit. Quis hæc credat? attamen veritate ipsa veriora hæc sunt. Nam vno impulsu plus minus centum vulnerati sese in Rhodanum proicientes, natatione virili salutem sibi quæfierunt: quorum tamen multi viribus deficientes, medio in alueo submersi perierunt. Multi tamen euaserunt, quos nudos Arelatenses ciues charitate plausibili ac pia in altera Rhodani ripa vrbi proxima semiuectos exceperunt, quibus potuere præfidiis confouentes: quos inter hic strenuus
 3° dux tribunus militum erat. Hunc itaque curandum suscipientes, hunc seruauimus ordinem. Primum omnium panniculis lineis mollibus & stragulis congelatum ferē hominem tepida caliditate fouimus, motum dantes, & eneectam virtutem instaurantes iusculis & contusis ex cinnamomo paratis, odoribus item bonis spiritus dissolutos fouentes, ex aqua florum citri rosacea, vino odorato & caryophyllis inuicem mixtis tempora, pulsus brachiorum, narēque madefacientes, linteisq; hoc liquore imbutis sæpe ad nares admotis spiritus penē extinctos refecimus ac recreauimus. Vbi sese exere vires visæ sunt, tractāda vulnera sumpsimus, quum prius etiam in primo aditu eadem quo poteramus modo procurabamus, necessariis ad vulnera datis auxiliis, quo tempore scilicet æger sine voce ac pulsibus moriturus sperabatur. Resumptis porrò viribus, quæ punctim inflicta erant vulnera turūdīs longioribus intrò datis, & rosaceo melle cum terebinthina ex aqua vitæ lota illitis deterfimus, quo præsidio mirabiliter se iuuari æger dicebat. Erat enim secundum pectus vulnere punctim fact⁹, & intra cauum pectoris discisso peritonæo, grauitē sauciatus: tum &
 1 2 secun

Lib. de vul
ne. cap.
Gal. lib. 4.
meth.

Manrici
militū Hi-
spanorum
tribuni hi-
storia.

secundum latus dextrum inter sextam & septimam costas vulnus acceperat secundum dorsum cum grauissimis symptomatis ad hæc vulnera insequentibus: nempe grauissima spirandi difficultate, tussi molestissima, cordis palpitatione, & animi deliquiis: quibus omnibus curâ ad se trahentibus, pro cuiusque ratione prospeximus. Spirandi namque difficultati hydromelite ex hyssopi, foeniculi, prassij, & capillarium herbarum decocto confecto, adiectis vis pasis pinguibus, caricis, glycyrrhiza, myxis, xylifemine, & malua cum melle electo, prospeximus: quo sæpe in die laborantem vti iuebamus, lambendo, idque calidè. Nam frigida pectori inimica, tusses commouentia & dolorum inferentia esse solent, pro Hippocratis sententia. Linctibus quoque & vnctionibus ad pectus sputum promouere & tussim sedare conabamur. Constabant linctus ex puluere glycyrrhizæ, hyssopo montana, caricis pinguibus ex hydromelite coctis, puluere diatragacanthi & diairews, pulmone vulpis ex arte parato, saccharo cando, penidiis & syrupo capillorum atque hyssopi. Ad pectus inunctionem admoimus ex oleo violaceo, liliorum, butyro recenti, pinguedine gallinæ, croco & radice iridis Florentinæ, omnibus cera alba exceptis. Quin & eclegmatis vice oleum amygdalinû è dulcibus amygdalis exceptum, & saccharo cando vocato admixtum sumere sæpe iuebamus. Sed quod in hoc viro admirandum fuit, id iam dicere pergam. Is quum secundum thoracem, tum & secundum dorsum inter costas duobus vulneribus punctim factis, idque ab hasta mucronata (vulgò *hallebarde* vocant) grauiter vulneratus esset, nec vlla aut exigua puris copia foras prodiret, post vicesimum diem ingens puris proluuius è ventre per anum prodiit, fluxu ventris oborto: quum nulla tamen à pectore in intestina via communis subsistit, qua excerni contentum in thorace pus & emitti possit. Sed cõspirabile & confluxile est vniuersum corpus, vt rectè Hippocrates dixit, & ipsa sibi natura vias facit ac præstruit, quibus nedum per aluum, sed & per ossa quandoque saniem pellat: vt minimè mirandum sit in hoc ægro per ventrem è thorace pus copiosum emanasse. Quod & prius in Ioannè à Lugduno Montis-majoris secus Arelaten monacho annotaueram, qui grauissimo vulnere in pectore accepto, acuto spathæ mucrone in cauum pectoris penetrante, quum præ puris intrò contenti copia in præfocationis periculum esset adductus, erumpente tandem die decimoquarto tum per vulnus, tum per ventrem ingenti puris copia, ab impendenti discrimine leuatus est, & post diutinum tempus vt cunque sanatus, vlcere in fistulam desinente: viuítque adhuc decimosexto post acceptum vulnus anno, sed malè habitus & tibi proximus: sed viuít tamen, & munia quæ sanus obire solebat, obit. Vt ergo ad ægrum nostrum redeamus, quum multa puris copia aluo effluxisset, pauca per accepta vulnera, alleuatum se sensit, paulatimque probè deterfis vulneribus, quæ nos sæpe lotionibus syphone recto immisis ex decocto myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, absinthij, & agrimonix vino exceptis, interdum prius ad deterfionem hydromelite iniecto, nonnunquam verò vino & melle, adiecta aqua vitæ (quæ in huiusmodi eluendis & detergèdis exsiccandisque vulneribus admirabilis est) vulnera elu-

nera eluere, detergere, tandemque exicare moliebamur. Tantumque hæc curandi ratione Dei misericordia profecimus, ut sanata sint prorsus vulnera thoracis & costarum. Reliqua verò quæ in facie erant futura siccalabia iungentes, & glutinatoria post deterforia adhibentes, facile curauimus, sicut & quæ in capite quæ sine fractura erant, & quæ in brachiis, etsi magna forent, per sanata omnia sunt nutu Dei, qui quos vult seruat. Mira sunt hæc profectò, at mirabilia quæ nunc proximè enarrabo.

Eodem in conflictu miles quidam è peditibus fortis ac generosus, dum fortiter pugnat, ictum excipit ab aneo tormento (vulgo *Arquebuse* vocant) ingreditur globulus plumbeus secundum tempus sinistrum, paulo altius egreditur ex altero latere è regione opposito, diffracto utrinque cranio & dilacerato: sanatur tamen is miraculo. Nam post acceptum vulnus Nemausum cõcessit, & ibi curatus fuit. Qui ad me postea venies, ut à me consilium posceret, quum nondum plenè curatus esset, omnia ut acciderant bona fide recensuit, vidique hominem ita ut prænarraui affectum, & illi in curatione adiutor ac propitius fui. Hic cæcus & surdaster remansit: viuitque nunc sanus & incolumis, nisi quod iis duobus sensibus visu & auditu priuatus est. Sentiendum verò nec cerebri membranas nec cerebrum ipsum læsum fuisse: sed globulum rupto cranio superficie tenus, in alterum oppositum latus impetu esse deductum. Mira profectò sunt hæc, & quæ ferè captum superent humanum: & nisi à me visa pertractataque fuissent, vix essem fidem daturus. Quod autem cæcus & surdus remanserit, id factum putarim, quod ab ictu & contusione pars aliqua sanguinis à commotione cerebri in opticos & auditorios nervos inciderit, obstructionem pariens, vnde & cæcitas & surditas oborta sint.

Masiliensis miles quidam robustus bellator, ac sui ordinis vexillifer, eodem in conflictu ictum excipit ab aneo tormento, globulo per medium thoracis immisso, & per dorsum è regione prodeunte: atque hic itidem miraculo sanatus. Curam illius ego & Claudius Laydetus chirurgus sumpsimus. Quumque globulus intra constitisset, tumoremque in dorso inferret, hinc dextere Claudius chirurgus præfatus sectione facta euulsi, & laqueis impositis ad deterforionem (vulgo *setones* vocant) cæterisque ex arte peractis, integrè sanatus fuit nutu Dei, qui solus mirabilia facit. Hic, quod maxime mirandum, nulla aut exigua spirandi difficultate nec symptomatis verendis vllis, affectus curatus fuit, sed longiusculo tempore: viuitque adhuc incolumis, & suarum rerum satagens.

Miles alius è Borbonij pago secus Arelaten, gladio militari (quem vulgo *Cotelas* vocant) secundum ceruicem vulneratus, dum ipsum fugientem equites eodem in conflictu persequerentur, vulnus mirabile accepit, nam ab aure in aurem secundum ceruicem, inter primam & secundam vertebra, dissecta ceruix fuit, ita ut collum in anteriora prolapsum substerniculo indigeret. Hic ferè mortuus in xenodochium Arelatense cum reliquis sauciis perductus est, & nostræ curæ à proceribus & decurionibus commissus. Hunc nos quum tam grandi vulnere affectum vidimus, planè in cõsternationem animi quasi quandam deducti sumus: vulnus tractamus,

r 3 quid

Lib. 6. aph.
com. 18.

quid bone Deus? ad vertebram usque ferè vulnus attingebat, iugulares
venæ dissectæ, latitudo vulneris vasta, ut ab aure in aurem vulnus proten-
deretur: profunditas verò tanta, ut integra manus passa intra vulnus con-
deretur. Hunc etsi vix euasurum prædixissemus, quod, auctore Galeno, ma-
gnæ discissiones mortem inferant, nihilo secius tamen tentandam curatio-
nem duximus. nam robustissimus erat iuuenis, florenti ætate, & virium
plenus. Itaque vulnus non alia ratione sui poterat ob distantissima labia,
quàm ut futura sicca quam vocant labia coniungerentur: quod & nos fe-
cimus, pannis lancis coccineis glutino adstringente illitis, & vbi glutinum
inaruisset, filis sericeis duplicatis, inuicem hinc inde commissis, labia ut
potuimus coniunximus, intròque spleniis datis, vngvine deterforio primùm
illitis, nempe Conciliatoris vocato, mox etiam lotionibus ex cœnomelite,
Aqua vitæ, decoctionis agrimonij & radicis iridis, paucâque myrrha & vitæ aqua,
quæ profectò in omnibus vlceribus detergendis & glutinandis mirabili
experimento valet, ut à me millies expertum. Vbi verò abundè mundifi-
catum vlcus esset, glutinantibus vtentes, & lotionem ex vino acerbo deco-
ctionis foliorum hederæ, equiseti, & plantaginis vlcus ad coalitionem de-
duximus. In quo mirum id fuit, quod quum distantissima vlceris labia es-
sent, & magna intus facta discissio, ut nunquam coalescere posse dixisses:
tanta tamen est naturæ vis atque potentia in coniungendis quæ dissident, 2 o
ut natiuo quodam amore caro carni (etiam tum quum vacuitas interme-
dia magna subest ac cauitas) agglutinata fuerit, sensim genita in vulnere
materia ex affluente sanguine. Vnde fit ut regenerari caro possit, modò
adducta sint quæ dissident chirurgica manu, quod per futuram fieri solet.
Hic tandem nutu Dei curatus fuit, viuítque nunc superstes quarto post
anno quàm vulnus itam grande accepit. Adolescens tamen quidam pari
vulnere post vndecimum mortuus est.

Alia histo-
ria.

Claudius Allobrox eodem in prælio ad caput vulneratus, quum è la-
picida militiæ se adscripsisset, ingens accepit militari gladio vulnus, ab-
scisso & diffracto vniuersum cranio secundum futuras petrosas, nempe ab
altero latere in alterum latus discisso vtrinque cranio usque ad futuram
lambdoiden. Sed & hic (mira res!) nunquam febriuit, nec vllum sympto-
matum passus est quæ pati sic vulnerati solent. Ossa diffracta terebellis, vn-
cinis & scalpro sustulimus: mox rosaceo melle, & Conciliatoris vngvine,
ac puluere capitali, & emplastro betonicæ intra duos menses hominem
integræ sanitati restituimus. Hunc Claudius Layderus chirurgus tractauit.

Alia histo-
ria.

Alter è Nicea vrbe primipilus ac strenuus miles, eodem in conflictu
in domestica cruris parte vulneratus bellico tormento (*fauconneau* vulgò
vocant) cum ingenti fossilis maioris fractura, globulo ingressum supra
genu faciente, & in syluestrem partem prolato, atque inde euulso, magna
cura seruatus, longòque temporis spatio curatus à nobis fuit Dei gratia.

Alia histo-
ria.

Ferdinandus Far peditum ductor, Arêlatensis ciuis mihi perfamiliaris,
ad fossam Marianam dum fortem militem agit, in conspectum hostium po-
situs, vulnus accepit ab æneo tormento in tarso pedis, pede in vtrumque
latus transfixo, & foras globulo prodeunte. Is grauissimè & periculosissi-
mè labo

- mè laboravit,ingētibus doloribus ob partis naturam obortis, quum pars illa tota ossea nerueaque sit,ac tendinum plena:vnde nimirum acerbissimi dolores oborti sunt,& ossa multa diffracta,quæ auferre necessariū fuit. Quin & cariōsa nonnulla ob pus retentum fuere. Tumor magnus & phlegmonosus in toto pede suberat,vigiliæ immēse ob perpetuos dolores, & conuulsiui motus plurimi. Hunc nos post vniuersalia diligenti & solerti cura tractauimus, pro eo quo illum prosequeremur amore. Nam fortibus extractonica,maluā, sampsucho, saluia,libanotide,adiectis anthemidis,meliloti,& roris marini atque stœchados floribus,cum furfure omnibus in vino decoctis: (aqua namque locis neruosis plurimum nocet) interdum verò ex oleo calente,locum fouebamus, à quo mirificè iuuabatur: emplastro postea superdato ex farinis orobi,lentium, fabarum & seminis lini ex oxymelite exceptis,quod in cataplasmatibus morè admovebamus.Intus verò laqueo immisso,& deterforiis vnguētis illito,vlcus purgabamus,tum & lotionibus ex aqua vitæ, in qua flores & cacumina libanotidis immaduissent,multisque aliis ad neruosa vulnera accommodatis vti fuimus:tādē verò ægrè post sex menses curatus magnā sanè difficultate fuit. Claudus mansit, vt nonnisi scipioni innixus progredi valeat,ita pes totus imbecillus relictus est,ob tendones dilaceratos,& tarsi ossa diffracta. Viuit tamen
- 1° alioqui vegetus & sanus,& rebus suis intentus.

Iacobus famulus Domini à Meianes Patrij Arelatenfis,in eo confli-
ctu qui ad Cistertium oppidum habitus est, vulnus accepit ab æneo tor-
mento in brachio dextro inter cubitum & humerum, malèque ab chirur-
gis qui in exercitu aderant, aut certè ob rerum indigentiam negligenter
tractatus,Arelaten venit,toto iam brachio in sphacelum conuerso, cum
foetore mirabili,nigredine,mollitie,frigidityque summa, ipsoque ægro
crebra animi deliquia patiente.Vnde concilio vnâ mecum chirurgorum
coactō,conclusimus nullam esse aliam curationis viam,quàm si sphacela-
rum membrum secaretur.Nam quum nonnisi vnica subest salutis via,et si

Historia
alia.

- 3° ea periculosa sit & dubia, oportet, Thucydidis consilium sequentes (vt
Galenus ait) aduersos periculis ire,& id incunctanter obire: quod & nos
fecimus.nouacula primùm supra carnem demortuam brachium secantes,
mox ferra ferrea os detruncantes, cauteriisque sanguinis fluorem com-
pescentes,hominem sanitati post mensem Dei gratia adiuti restitui-
mus.

Lib.10. me
tho.

- Quæ in eodem conflictu Cistertiensi acciderint memoratu & observa-
tione digna, Desiderius Testeus chirurgus,homo doctus & fidei explora-
ta,qui præsens semper in exercitu erat, vt vulneratis mederetur in castra
deductus,mihī perquàm familiaris & amicus, hæc ex vero retulit à se ne-
dum visa, sed manu sua tractata atque percurata, nempe quæ mox à me
4° subscribētur. Nobilis quidam, (cui vulgò nomen *Le Cadet du moustier*)
circa sternum parte sinistra thoracis inter sextam & quintam ex veris co-
stis vulnus excipit æneo tormento, globulo in thoracis medium adacto,
& per dorsum egrediente duobus digitis prope spinalem medullam, mul-
tis circulis ferreis complicato globo ex thorace ferreo circulis ferreis in
tertexto, (quod vulgò *Cotte de maille* vocant) quorum circulorum circi-

Historia
alia.

ter duodecim cum globulo prodire, multique alij in muscularis intercostalibus & dorsi constiterunt, multique etiam intus in thorace conditi vna cum pure egrediebantur: intra annum curatus, sed ægrè spirans remansit.

Historia
alia.

Miles quidam loci à Senas eodem in conflictu ab æneo tormento magno, (cui vulgò nomen *Mosquet*) vulneratus, cuius globulus pila palmaria lusoria parua maior erat: vulnus in brachium sinistrum incidit, cum ossium confectione, dilaceratione tanta musculorū, ut vix digito vno contineretur in se brachium, quin vniuersim decideret. Vocati chirurgi in eam sententia fuere, ut abscondendum omnino brachium ducerent. Curatur tamen à Desiderio intra mensem citra sectionem, seruatis magnâ ex parte brachij motibus.

Historia
alia.

Miles alius quidam qui sub Castellero duce stipendia merebat, æneo tormento vulneratur, globulo per medium os iniecto, egrediente verò propè coronariam futuram parte sinistra circa ossa petrosa & tempus sinistrum, diffracta superiore mandibula. Curatur tamen is summa difficultate, degitque nunc sanus, ut aiunt.

Historia
alia.

Baiulus quidam Arelatenfis, factus miles, iæum mucronato gladio præ longo (vulgò *Estoc* vocant) accipit tribus sub vmbilico digitis parte sinistra: adigitur ensis magno impetu in thoracem medium, egresso mucrone in dorsum inter tertiam & quartam costas prope spinalem medullam. Curatur tamen præter omnium opinionem ab eodem Desiderio & Ioanne Anglesio chirurgis: viuítque nunc sanus & incolumis, Dei bonitate adiutus. Hæc inter cetera admiranda, vel quæ conspeximus ipsi atque curauimus, vel quæ ab chirurgis probatæ fidei accepimus, digna relatu duximus: ut nemo quisquam in rebus arduis desperet, uti in leuibus non nimis confidat, quum interdum mori eum cernamus quem medicus euasurum certus ferè erat, & euadere eum non rarò de quo medicus desperarat: (quæ docta Celsi sententia est) existimétque medicus mirabilia etiam in arte contingere atque monstrosa, uti in naturæ operibus, tantamque esse artis vim ut difficillimis etiam prospiciat, ad laudem Dei optimi maximi.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM

libri quarti finis.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRAN-

10 GISCO VALLERIO LA

MEDICO AVCTORE,

LIBER QVINTVS.

OBSERVATIO PRIMA.

20 NOBILIS Gabriel à Varaderia Patritius Arelatensis, vir non minus auita nobilitate quàm virtutum & morum candore insignis, pagi diui Andeoli dominus, optimi temperamentis, boni habitus, succulento corpore, plurimis ac gravibus actionibus assuetus, laboribusque exercitus: quum per ver præcedens, astatemque subsequentem plurimum se exercuisset, variis obitis in diuersa loca profectionibus: effectum est, ut ab nimio motu agitatissimis humoribus (si quidem mouent excrementa, auctore Galeno, Sol, Venus, balneum, motus) & in cutem proruentibus, in phlegmonem magnam secundum dorsi spinam incidit. Qua agrè suppurata, necdum persanata, quum se via præproperè nimis credidisset, & se corporeis laboribus exagitasset, ad Diui Aegidij pagum profectus, febre continenti atque graui astuosq;

30 ibi corripitur, cum iugi biliosorum humorum vomitu, tanta copia ut vix credi possit. AEstus, labor, inquietudo, corporis confractio, animi deliquia hominem valde premebant: mox iterum grauis in dorsi musculis dolor, tumor ingens, rubor ac tensio cum renixu apparent, phlegmones alterius initiantis primordia. Misso sanguine, perpurgatoque corpore, adhibitis congruis ut post dicetur ad phlegmonem auxiliis, in suppurationem tendit. Interea per consensum ad inguina, humoris portione in dextrum inguen decumbente, bubo apparet cum ingenti dolore. Discutitur porro bubo congruis remediis. Suppurata tandem altera phlegmone post multos dies, atque dissecta, ingens intus cauitas apparet, (siquidem magnum locum influens sanguis compleuerat) puris mira copia: quod quum libere effluere non posset, sinu deorsum consistente, ad puris effluxum sectione iterum opus fuit, ita iubente Galeno. Cautas adhuc magna suberat, & ingens puris undique

Lib. 5. de
lympt. cau.
cap. 5.

Lib. 3. metho. sub 6.
nem.

manan

manantis copia. Ad curam plures accersiti tum medici tum chirurgi: quos inter quum chirurgorum alter iterum secandum vlcus pronuntiaffet, in suas partes chirurgum alterum doctrina conspicuum traxit, qui & ipse in eam inclinavit sententiam, sine sectione cavitatis rotius curari egrum minimè posse: quin & ad labia vlcus exsternenda, quae paulum intumuerant, candenti ferro opus esse intrepidè ac constanter affirmabat. Nobis contra sentientibus, cuncta prius tentanda, & pro Galeni doctrina, naturæ familiaria semper exhibenda, antequam ad extrema illa praesidia veniatur: nec nisi summa urgente necessitate, 10 quum reliqua non prosint, ad sectionem properandum, praesertim tantam quantam fieri in hoc agro oportebat, quam sine magno discrimine atque agri periculo obiri non posse sciebamus. quod magna discissio- nes mortem ut plurimum adferre soleant, ita asserente Galeno, ad sectionem praesertim reluctante agro: cuius animum consulendum esse, ubi de sectione aut vstione agendum est, Galenus docuit. Itaque aduersus chirurgi sententiam nos deterforis utentes per syphones rectos, mox cavitatem implentibus & sarcoticis, ac tandem epuloticis, hominem citra sectionem integrè Dei nutu curauimus. Id ut intelligatur, 20 nihil quicquam absolute & asseueranter in re medica atque medicis consultationibus proferendum, ne obiici id possit, Bonum quandoque dormire Homerum.

Lib. 4. metho.

Lib. 6. aph. com. 18.

Lib. 4. metho.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 13. meth. med.

Phlegmones signa.

Lib. 1. aph. com. 2.

Phlegmones generatio.

Lib. 1. aph. com. 2.

PHLEGMONEM frequentissimè accidere, & febrem aliâque symptomata periculosissima excitare, doctè quidem ac verè à Galeno dictum est. Veteres affectum hunc φλεγμονήν, quasi inflam- 30 mationem dicas, vocauere, quod magna in affecta parte inflammatio ob sanguinis confluxum excitari soleat, appareâtque supra inflammationem in particula tensio quæ tactu deprehendatur, vna cum renixu, tumore, dolore, qui pulsationis sensum ob arteriarum compressionem inferat. Quin & rubore perspicuo pars phlegmone tentata efflorescit, sanguinis inibi contenti testimoniū euidentissimum. Nam qualis fuerit succorum intus conditorum natura, talem foras efflorescere colorem necessarium quidem est, ita tradente Galeno. Ex his itaque quæ nunc protulimus signis, constat vel luce meridiana clarius, generosum 40 hunc Dominum phlegmone in dorso proximè ad spinalem medullam (vti antea dictum est) laborasse, quum isthæc omnia adessent. Gignitur porro in corporibus phlegmone ex sanguinis influxu copiosioris quam pars postulet. Copiosior porro sanguis influit vna quapiam aut pluribus particulis cum mittentibus, excipiente influentem sanguinem ea quæ laborat

- borat parte. At verò quæ demittunt particulæ interdum vt copia nimia re-
dundantem, interdum vt qualitate molestum, nonnunquam vtroque mo-
do humorem propellunt. Quin neque non sæpe fit vt pars quæ affligitur
morbofo calore affecta sanguinem ad se trahat, etiam si non aliunde ad
eam transmittatur: sic verò phlegmone nascitur. Nam quum calida fluxio
in partem quampiam procubuerit, primùm maiores venæ arteriæque im-
plentur ac distenduntur, ab iis minores, quoad ad minimas peruētum sit.
In iis verò vbi valenter impacta fluxio est, nec adhuc sistitur, partim eius
per ipsarum ora, partim per tunicas veluti excolatum foras transmittitur:
- 1 o tum verò spatia ipsa vacua fluxione implentur, tumetque pars, & quæ an-
tea diximus symptomata patitur. Atque hæc est phlegmonarum omnium
cōmunis generatio, vt millies in mille locis est testatus Galenus: ac pro-
inde in hoc viro ad eum modum genita est phlegmone. Cui generationi
ex præincipientibus causis magnam occasionem præstitit immodicus mo-
tus, profectioes variæ ac crebræ æstuosa æstate obitæ: quo factum est vt
per æstum attenuato sanguine, atque concaléfacto exagitante motu, & in
feruorem sanguinis massam deducente (siquidem motus omnis corpora
calefacit, qui immodicus sit & vehemens, vt lib. de morborum causis
Galenus) propulso foras sanguine, phlegmone genita sit: magna præsertim
- 2 o in venis existente sanguinis copia cum viarum latitudine, quæ fluxioni
humorum viam præstruit. Cur verò in præstanti hoc viro genita denuò al-
tera phlegmone sit, in promptu causa est, quòd quum prior nondum per-
fectè curata esset, & adhuc in vasis calentis sanguinis copia subesset, sese-
que præproperè in viam dedisset æger, exagitatis à motu humoribus, &
incauta etiam victus ratione seruata, obuiis quibusque cibis & salsis & a-
cutis vsus: effectum sanè est, vt facultas corporis rectrix ea qua premeba-
tur humorum mole sese exonerans, sanguinem superuacuum in imbecil-
las partes detruserit, qui nouam phlegmonem excitaret: præsertim quòd
ab initio æger & assidentes exhauriri secta vena sanguinem passi non sint,
- 3 o qui præcipuus scopus in huiusmodi morbis à plethora ortis haberi solet.
Itaque minimè mirum si denuò relapsus sit æger tam sibi parum prospi-
ciens: vnde nec id quoque mirari oportet, febre grauissimâ symptomatis-
que perniciosissimis oppressum ægrum fuisse, quòd recidiva, sua radice,
vt Auicenna ait, deterior esse soleat: viribus vtique à priore morbo fra-
ctis, quæ nouo morbo ferendo non sint. Erat autem febris magna, vtique
acuta & continens, ob sanguinis feruorem atque putredinem in pletho-
rico corpore: angustia & anxietas vehemens, ob humoris motum & vapo-
rum multorum ad cor exhalationem, quòd in locis cordi vicinis putredo
magna subesset: quamobrem vno loco consistere quum æger minimè pos-
set, quieti locum quærens, angustia maxima premebatur. Spiratio crebra
atque difficilis, quòd cor calore æstuans maximo refrigerio indigeret:
quumque facultas imbecillior esset quàm vt magnam vno impetu inspira-
tionē facere posset, essetque instrumenti inobedientia, velocitate ac cre-
britate satagere necessitati refrigerij cordis natura tentabat, vt libris de
causis respirationis, & de difficili spiratione, multisque aliis locis nos bel-
lè docuit

Lib. 13. me-
tho. & lib.
de iniqua-
li intempe-
rie, & lib.
de tum. præ-
ter nat.

Lib. de
morb. cau.
cap. 2.

Fen 2. 4.
trac. 1. cap.
95.

lè docuit Galenus. Sed inter cætera quæ tantam febrem comitabantur symptomata, iugis ac perpetuus vomitus non in postremis erat habendus. siquidem à febris initio ad septimum vsque diem assiduus vomitus atque ingens erat, quo biliosissima educebantur, vt verius bilis mera dici mere-
retur. Erat enim quod vomitu educebatur copiosum, citrinum, summo amarore præditum, vt colore quidem suo omnia inficeret quæ humorem excipiebant vasa, & vix deleri tinctura posset: tanta verò amaritudine hu-
mor constabat, vt omnia ægro amara quæ sumeret apparerent, & præ in-
grato sapore percepto ab omnibus eduliis abhorreret. Vigiliæ quoque cum leui delirio hominem infestabant, ob cerebrum calefactū & acrium
vaporum sursum delationem: sitis inexhausta, ob febris magnitudinem. si-
quidem fit sitis, auctore Galeno, vel caloris copia, vel humoris inopia: &
ob easdem causas linguæ ariditas maxima cum nigredine apparebat, exu-
sto humido rorido, vnde lingua humectior redditur, & vapore acri & as-
to plurimo sursum lato. Hæc symptomata præcipua quæ febrem comita-
bantur, quæque non leue periculum minabantur. Recensitis itaque mor-
bi essentia, causis, signis atque symptomatis, quid superesse aliud videtur
quàm vt curationem qua in tanto affectu leuando vsi sumus subnectamus?
quod mox sum aggressurus, si modò prius euentus cuiusdam qui in mor-
bi progressu accidit meminero, ne quicquam præterisse videri possim. Ita
que quum tumor phlegmonosus iam secundo in dorso appareret è regio-
ne renum vnà cum renixu, rubore, tensione atque dolore, præsentis phle-
gmones indicia, multusque intro conditus lateret sanguis: effectum est vt
eius portione ad inguen dextrum delata per venas quæ eò tendunt, bubo-
nem in inguine dextro excitaret, per consensum vtique ad glandosas illas
partes translata materia: sed qui tamen opportunis auxiliis discussus sit in-
tra biduum, vt postea dicemus. Hoc symptoma quinto die ab inchoata
phlegmone superuenit, non parū negocij ægro & assidentibus faceffens,
quod tamen (vt dixi) facile curatum fuit.

CURATIONE. Nunc verò totius morbi curationem laboris profectò ac molestiæ ple-
nissimam subnectamus: hinc sumpto initio, maximos, validissimos, grauif-
simosque morbos eos Hippocrati dici qui cum periculo sint coniuncti, vt
Gal. cō. 3. ad primū de vulgaribus morbis de mente Hippocratis dixit: nec
immeritò, quoniam qui in vitæ discrimen ægrum adducunt, id magnitudi-
ne sua & grauitate facere omnino oportet, morbo vtique naturam supe-
rante. Vnde ratione optima magni dicendi sunt & validi, quod difficulter
à natura vincantur, & magnum naturæ ac medico negotium faciant. in
quorum albo morbus hic vehementia sua ac grauitate numerandus venit,
vt qui ægrum in maximum vitæ periculum adduxerit. Hunc itaque virum
sic laborantem accurata vt sequitur methodo tractauimus. Inspecta enim
morbi magnitudine, febris vehementia & acurie, præsentis auxilio sangui-
nis missione succurrendum, pro Hippocratis & Galeni doctrina, censui-
mus. In acutis morbis (ait Hippocrates) sanguinem mittes, si & æger æ-
tate floreat, & viribus abundet. Quæ quum omnia in ægro hoc adessent,
secta protinus vena, dum phlegmones alterius generationem videremus,
succur

Lib. 1. de
simpl. fa-
cul. ca. 30.

Lib. 1. de
simpl. fa-
cul. ca. 30.

CURATIONE.

Lib. 4. de
rat. viſt. a-
cut. textu
16. & Gal.
in comm.

faciendum in tempore duximus, quod in cholericis morbis, si quid
 mouendum videatur, mouendum tum sit, ut docuit Hippocrates. ^{lib. 2. aph.} ^{29.}
 Venā, post sex horas clysterem limmifimum ex refrigerantibus herbis, semi-
 nibus frigidis, catholiconē, cassia cum saccharo, oleo & melle violato.
 Quum verò iugi vomitu premeretur, dare tum medicamentum veritū su-
 mus, quod & nihil profuisset indignato ventriculo, & humores agitando
 nec vacuando maiorem attulisset noxam: unde solenne mihi est & longa
 observatione probatum, dum vomitu & indignatione ventriculi agri ten-
 tantur, nunquam propinare solens medicamentum, nisi prius vomitu
 1° materia vacuata, & roborato externo aliquo vel vngue vel fove ventri-
 culo, ut medicamentum continere possit. Itaque syrūpis alterantibus a-
 gendum dies aliquot tūtius duximus. Constabant decocto vtriusque ci-
 chorii, vtriusque buglossi, oxalidis, lupi salictarii, fumaria, portulacæ, ca-
 lendulæ, & capillarium, adiectis syrūpo endiuia composito, oxy saccha-
 ro, syrūpo de cichorio dabamus mane & vespere. Concocto humore po-
 tionem dedimus ex rore Syriaco (mannam vocant) diluto rhacornatis, &
 syrūpo rosaceo solutio, ex decocto præcedentis apozematis exceptis.
 Nam fortiora dare quasi non sumus, tum ob febris acutiem & malignita-
 tem, ne nimis exagitarentur succi (quod in talibus febribus observandum
 2° perpetuo est, nisi ubi materia turgēt) tum quod ager facilis esset solutio-
 nis, & à minimo medicamento copiose moueretur. Vnde perperam face-
 re videntur qui in febribus ardentibus & continuis diagrediata (ut barba-
 re loquar) propinant medicamenta, corpus valde exagitantia, vires con-
 uellentia: siquidem, auctore Galeno, lædunt vires omnia vacuantia præsi-
 dia, ut lib. nono methodi medendi conceptis verbis tradidit. De quorum
 custodia maxime solliciti esse debemus, quum prima indicationum om-
 nium ea sit quæ de viribus sumitur: ut eipso loco ab eodem auctore pro-
 ditum est. Dato itaque medicamento leui, quum febris grauis esset, utpo-
 te symptoma inhiatantis alterius phlegmones, quæ iam manifestè appare-
 3° bat, ad eam conuersa tota mente incubuimus, repercussiva ab initio ad-
 mouentes, ex ovi albore, oleo rosaceo, & pauco aceto. Quum verò intum-
 esse magis cerneremus, nec discuti posse iis quæ post initium admo-
 ueramus discutientibus remediis, ex farina hordei, oleo chamæmelino &
 aliis multis: ad suppurantia nos conuertimus, cataplasmate admoto ex fa-
 rina frumenti, seminis lini & foenogræci, ex decocto maluarum, althææ,
 anthemidis floribus, & fursure, adiecto oui vitello, oleo liliaceo & chamæ-
 melino: suppuratoque abscessu, nouacula secundum duximus, quod ma-
 gnam puris intro subitare copiam sciremus, ob idque sectione magna opus
 esse. Aperto abscessu, ingēs puris probè concocti copia effluxit: sed quam
 4° nos primo apparatu inhiuimus, ne vniuersim prodiret, dissolutionis viriū
 metu: quæ res apud chirurgos in magna observatione est, & à chirurgiæ
 præceptoribus & magistris traditum. Vbi verò sensim magna puris quan-
 titas effluxisset, nec tamen vacuari commodè tota posset, ob sinum in imo
 demissum cui effluxus non erat, & magna puris copia ibi condebatur: se-
 candam cavitatem duximus, ut liberè sanies effluere posset, iuxta Galeni
 senten

sententiam lib. 3. methodi, inquentis, Si cavitatem vlcus altè reconditam sub cute habet, considerare oportet vtrum ea in superiore parte sit, ita vt sanies ex ea prona effluat, an in inferiore, sic vt illic sistatur. Ei igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio est: cui effluxus non est, huic ipsi moliamur effluxum quædam oportet, aliàs tota cavitare dissecta, aliàs in fundo tantum aperta. Nos itaque hoc Galeni consilium sequentes, quum locus ad secandum periculosus non esset, & cavitatis in imo multa cui effluxus nõ erat, cavitatem quidem in fundo totã secuimus. Sed quum post dies multos, vtrinque, hoc est & ad latera, & ad supernam infernamque vlcus partem multæ latebræ & sinus apparerent (quod ingens sanguinis copia magnâ phlegmonem in carnosa dorsi parte progenuisset) detergeri vlcus commodè non poterat, etiam multis adhibitis ad detergendum auxiliis. Habitoque de ea re cõsilio, coactis in vnum medicis tribus, totidemque chirurgis, vt quid facto opus esset consultatione medica disquireremus: chirurgorum alter denuò secandas cavitates illas omnes, tum quæ ad latera, tum quæ supernè infernèque ad os caudæ consisterent, asseueranter pronunciauit, nec aliter vlcus vnquam coalescere posse: in cuius sententiam & chirurgus alter doctrina & vfu pollens pedibus iit. Alter verò (nam tres, vt mox dictum, chirurgi erant) illis non vsquequaque assentiebat, sed id remedij pro extremo habendum, & tum explendum quum cætera non contulissent. Quod & à nobis medicis rem alta indagine perscrutantibus conclusum fuit, ægrum inquam sine magno vitæ discrimine tot sectiones, tam amplas, tam altè petitas non passurum: quod magnæ discissiones (vt rectè Galenus dixit) mortem adferre soleant bona ex parte, tum quòd sectionibus iis ægri animus repugnaret, qui priorem grauatè admodum pertulisset, & se alias non passurum asseueranter prædixerat, mallèque se mori quàm tot sectionibus excarnificari. Vbi verò de secando aut vrendo agitur, consulendum animum ægri, & pro eius ductu exercendum opus Galenus apertè pronunciauit: quum quidam sint qui longiori tempore citra sectionem curari malint, alij qui nihil non subire sunt parati, modò citius sanentur. Quumque æger hic sectioni maximè reluctaretur, & curari se mallè longiori tempore citra sectionem nobis confirmasset, essetque sectio ipsa & ambigua & difficilis atque periculosa, præsertim æstiuâ tum atque æstuosa existente temporis conditione (nempe intra Caniculam) febrisque grauis & molesta ægrum vrgeret, adessent dolores & vigilia, & metus præsens sectionis futuræ, non obeundam, sed potius abiiciendam iure optimo censuimus: dicente nimirum Auicenna, in fortibus temporibus à fortibus medicationibus esse cauendum, nempe sectione, vstione, vehementerque soluentibus medicamentis, æstate media & hyeme, vt conceptis verbis idem auctor fen quarta primi cap. primo doctissimè affirmavit. Sumus & alia quoque ratione moti, quominus sectiones tantas admitteremus, quòd spes erat cavitates illas deterfa prius sanie qua imbuebantur, per se naturæ quæ ductu, ab arte adiuta natura, impleri posse & reuniri: quòd vnio tam naturæ amica est, vt etiam dissidentia & maximè distantia cogere possit, cognatione ea quæ carni cum carne est, ob

Lib. 6. aph.
com. 18.

Lib. 4. meth.
med.

Fen 4. primi
cap. 1.

est, ob similitudinē qua facile coalescere disiuncta à se & hiantia possint. in habentibus namque symbolum, vt Aristoteles ait, facilis est transitus. Eò fieri videmus vt & cuti cum subiecta carne, & carni cum carne natua quædam consensio sit & amicitia naturalis: vt quæ vlceri aut carne aut cute denudata sint ægerrimè sanentur, facillimè in quibus incolumis seruata cutis est, qua integantur. Quin & præcisa si in locum reponatur suum, spiritu & natuo calore fota coalescit. Magna igitur superpositæ carnis & cutis in vlceribus habenda ratio est, tum ob id profectò quòd celerius glutinatur vlcus, tum maximè quòd interiecta cute carnèque non dissecta à plurimis arcetur nocuentis, quæ nuda caro & vlcus denudatū non perferat. Nam & ab ambiente aëre nudatum cute vlcus amplius & grauius afficitur: quum, auctore Hippocrate, vlceribus frigidum mordax sit, cutem obduret, dolorem insuppurabilem faciat, liuorem obducatur, rigores febriles, conuulsiones distentionesque pariat, & detracta cute aut carne ab inductis medicamentis magis lædatur eger, difficiliusque ad cicatricem ducatur, quòd sit cutis veluti propugnaculū subditæ carni. Quin & huius caro atque disita si molliter puluini & infitis subditæ carni à qua discessit apprimatur, facile agglutinatur & coalescit, ob naturæ germanitatem & consensum genuinum atque natuum. Quod & in hoc ægro & in multis aliis experimento probatum sæpenumero fuit. Atque hæc nos omnes rationes induxerunt ne sectiones tantas in hoc viro fieri pateremur: quod sine illis curatum iri ægrum, etsi longiore tempore, tutius tamen putaremus: quod & euentus ipse probauit. Nam deteriso prius & mundificato vlcere his quæ post subiiciam auxiliis, iniectionibus inquam, lotionibus, vntionibus, ad sarcotheca properantes, & dissidentes partes fasciis puluiniisque desuper datis committentes, vlcus tantum foelici successu agglutinauimus, & citra sectionem ad integram sanitatem perduximus. Quibus autem in eo sanando vlcere maligno, profundo, sinuoso & sordido præfidiis vfi sumus, iam tempus est promere, vt obseruationi huic finem tandē imponamus optatum. Primum post vniuersalia & totius habita ratione ad procurationem vlceris venientes, quoniam & sordidum, & cauum, & sinuosum erat, deterfione & impletione indigebat: at quoniam impleri cavititas nequit non prius deteriso vlcere, (vt Galeni & omnium auctorum mens est) detergendum prius vlcus fuit. neque enim impleri aut agglutinari vlcus potest nisi purum sit, vt Galenus ait. Ad mundificandum itaque ichores ac sordes, quorum onustum vlcus erat, variis processimus auxiliis, à debiliore ad fortiora progressi. 24. Decoctionis hordei integri lb ij. mellis rosati colati 3 iij. Misce, fiat iniectione intra vlcus per siphonem rectum: absque mordicatione detergit & eluit vlceris ichores. Verum quum & crassa sanies sordida multa inesset, maiore deterfione nobis opus habere visum est. Itaque hoc altero fortiore vfi sumus, nempe Aegyptiaco vngueto præfato decocto admixto, adiecta portiuncula aquæ vitæ, nempe 3 ij. Interdum & post dies aliquot vbi hoc secundo decocto vfi essemus, nec satis pro voto deterfio procederet, hac iniectione nobili & efficaci vtendum censuimus: 24. Ligni sancti subtilissimè puluerati, corticis eius

Lib. 5. aph.

20.

Lib. 3. meth. med.

Lib. 3. meth. med.

Vbi supra immediate.

Nobile remedium.

cis eiusdem, ana ꝑ ij. aristolochiæ longæ, centaurij minoris, absinthij, agrimonix, caudæ equinæ, foliorum oleæ, myrti, pimpinellæ, & consolidæ maioris, ana M. j. corticū thuris, myrrhæ, sarcocollæ, ana ꝑ β. vini rubei odoriferi ꝑ ij. mellis despumati ꝑ iij. fiat omnium decoctio: ex cuius colatura fiat iniectionis aqua vitæ electæ ꝑ j. pro qualibet vice: vbi id animaduersione dignum & obseruatione visum est, aquam vitæ cum præfato decocto potentissimam esse & efficacissimam in detergendis sordidis vlceribus sine morfu, iisdemque exiccandis, & ad glutinationem promouendis. Quin si cum præfato decocto adiiciatur aqua vitæ electæ libræ duæ, & in alembico vitreo in balneo Mariæ distilletur, mirabilem inde elici liquorem ad vlcera sordida & caua tum detergenda tum glutinanda: quod crebrò experimēto nobis exploratum est. Mira namque profectò aqua vitæ vis est in detergendis vlceribus & glutinandis, præsertim nervosarum partium, vt diuturna obseruatione nobis est comprobatum, vt qua nihil præstantius. Quum verò carnem regenerare vellemus in hoc vlcere, altera hac iniectione vti fuimus, cuius est vis & modicè detergere, & carne cavitatem implere, vnde sarcotica dici merito potest: Ꝓ. Foliorum plantaginis M. ij. agrimonix, herbæ roberti (quæ Dioscoridis geranium est) foliorum pentaphylli, ana M. j. summitatum absinthij numero iij. vtriusque consolidæ, caudæ equinæ, ceterac, hyperici, ana M. β. betonica M. j. fiat decoctio in aqua: in fine coctionis adde vini rubei adstringētis ꝑ ij. rosarum rubearum, foliorum myrti, ana ꝑ ij. hordei integri ꝑ ij. de colatura cape ꝑ iij. in quibus adde farinæ fabarum ꝑ j. farinæ orobi ꝑ β. thuris, mastiches, sarcocollæ, resinæ pini, ana ꝑ j. myrrhæ & aristolochiæ rotundæ, ana ꝑ vj. iridis Florentinæ ꝑ β. mellis rosati colati ꝑ iij. Misce, & ex hoc liquore fiat iniectionis aqua vitæ electæ intra vlcus. detergit enim commodè, & carnem generat, vt ex ingredientium natura intueri licet, & docuit euentus. Hoc sequenti vnguento post iniectionem intra vlcus cum turundis, spleniis ac liciniis utebimur commodè: Ꝓ. Succum plantaginis ꝑ iij. succi agrimonij ꝑ ij. succi absinthij ꝑ j. vini rubei ꝑ iij. olei rosati omphacini ꝑ j. coquantur simul ad vini & sucorum consumptionem, in fine addendo farinæ fabarum ꝑ ij. β. farinæ orobi ꝑ j. β. thuris, mastiches, sarcocollæ, resinæ pini, ana ꝑ j. myrrhæ electæ, iridis Florentinæ, & aristolochiæ rotundæ, ana ꝑ β. terebinthinæ in vino albo lotæ ꝑ iij. mellis despumati ꝑ iij. ceræ quod satis est: fiat vnguentum, quo linamenta liciniæque impleta, vlceri imponi iubebamus. Pulvere itē sarcotico hoc post completam vlceris deterfionē intra vlcus vti foeliciter sumus: Ꝓ. Aloës electæ ꝑ ij. thuris & corticis eiusdem, myrrhæ, sarcocollæ, ana ꝑ j. radicis iridis Florentinæ ꝑ iij. fiat omnium pulvis tenuissimus, admouendus cauo vlceri ad impletionem cavitatis. Quin & foru exiccādo vlceri accommodato, & ad cicatricem inducendam idoneo, post præfata vtendum duximus. Ꝓ. Foliorum plantaginis M. ij. absinthij M. β. foliorum oleæ, lentisici, summitatum rubi, ana M. j. foliorum betonica M. β. florū chamæmeli, meliloti, hyperici, anthos, stoechados, rosarum rubearum, foliorum ac granorum myrti, ana M. j. fiat decoctio in sufficienti quantitate aquæ,

Aqua vitæ
miravis,

Iniectionis
optima.

Vnguentū
ad deterfio-
nem & glu-
tinationē
vleeris ef-
ficax.

Pulvis sar-
coticus.

Foru ad
vlcera glu-
tinanda.

aquæ, addendo in fine vini rubei adstringentis ℥ iij. Fiat fomentum parti affectæ ante applicationem apparatus bis in die. Quin & altero hoc, quum primum non satis prodesse videretur, vñ sumus. 2. Centaurij minoris M. j. rosarum rubearum P. j. & myrrhæ grosso modo contritæ ʒ iij. aluminis rupini ʒ j. bulliant omnia simul in vino rubeo. ctasso pro fotu cum filtris infusis & expressis, vt decet. Fotum hunc cōsequebatur iniectio adstringens & epulotica: 3. Foliorum plantaginis & hederæ recentium, Iniectio epulotica.
ana P. j. rosarum rubearum P. j. granorum myrti conquassatorum P. j. β. foliorum & florum centaurij minoris P. j. aluminis rupini ʒ j. corticum granatorum ʒ j. β. Fiat omnium decoctio in vino rubeo. Coletur, & de colatura mīci in vlcus cum syphone recto iubebamur, probè iam mundificatio vlcere: quæ sanè mundificatio cum præordinatis iniectionibus, tum vero maximè sequenti vnguento celerrimè omnīū perfectæ est. miram namque in detergendis ab ichoribus & sorde vlceribus vim habet: constat autem his: 4. Succiciapij ℥ β. (mirabile est in detergendis vlceribus) Vnguentū deterforū.
mellis electi ʒ iij. farinæ hordei ʒ ij. farinæ orobi ʒ β. myrrhæ electæ ʒ ij. terebinthinæ ʒ j. β. decoquantur omnia simul. Fiat vnguentum, quo lici-
nia imbuantur, & in vlceris cavitatibus indantur: optimè vlcera & citra
morsum purgat. Ad carneli implendum vlcus hoc sumus emplastro vñ:
5. Lithargyri auri ʒ yj. olei rosati omphacini ℥ j. β. aceti rosati ℥ β. co- Emplastrū epuloticū.
quantur simul lento igne, perpetuò cum baculo seu rudicula palmea agi-
tando, donec acquirat colorem nigrum, ad bituminis & cerati consisten-
tiam. Fiat magdaleon, ex quo fiat emplastrum supra vlcus apponendum.
In fine verò curationis emplastro diachalciteo cum emplastro è pompho-
lyge vñ sumus: in quo tanto curādo vlcere cauo nihil magis profuisse post
illius deterfionem deprehendimus, quàm vt puluinis paulò crassioribus
vndique ad vlcus admotis, quæ cavitates suberant, carnem dissitā & hiul-
cam fortiter institis pressis subditæ carni apprimeremus. id enim glutina-
tionem maximè procurat, siquid aliud, vt nos experientia docuit. Nec ve-
rò in præsens ea recensebo præsidia quæ ad febrem & eius symptomata
prescripsimus, syrupos, decocta, epithemata ad cor, vnctiones ad hepar re-
frigerandum, somnifera data, & cetera huiusmodi: quæ quoniam triuia-
lia sunt, & in communi vñ posita, non est quòd recensere ea tanquam ma-
gni momenti auxilia debeamus. Hæc fuit curatio laboris & sollicitu-
dinis plena, quam nobis laborans hic exhibuit: in quo curando omnes
perfecto ingenij nervos, omnia artis præsidia, quibus citra sectionem cu-
rari morbus posset, sedula manu adhibuimus. Id vt constet, præstare lon-
gore quidem tempore morbum curare, modò tutò id fiat, quàm breuio-
re & cum discrimine. vitæ: etsi quidam cœtus nostri, ex chirurgis dico,
constanter asseuerarint citra sectionem curari nunquam morbum posse,
cuius contrarium euentu ipso felicissimo perspeximus: ad laudem Dei,
qui solus mirabilia magna facit.

OBSER

OBSERVATIO SECUNDA

QVIBVS mulieribus Arelate exectus sit infans chirurgica manu, matre salua.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 7. natural. hist. cap. 7.

DE infelici ac miserando mortui partus extrahendi modo ac ratione dicturus, à deploratione humanæ calamitatis congruè incepisse videbor. Miseret profectò atque pudet æstimantem, ut cum Plinio dicam, quàm friuola sit animalium superbissimi origo, quum plerumque abortus causa fiat odor è lucernarum extinctis, & qui viribus fidit suis, qui fortunæ munera amplexatur, & se quidem non alumnus tantum eius sed partum existimat, tanti tamen perire potest. Is demum profectò vitam æqua lance pensabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit. Nam quæ fragilitas, quæ miseria maior, aut miseranda magis, quàm à viua matre enectum infantem vi illata è intimis visceribus frustillatim extraxisse? Sed hæc est muliebri natura conditio, ut in dolore pariat, & in partu de vita sæpe periclitetur: quod iis maximè euenit quibus est ferramentis chirurgica manu educendus foetus: rem sanè atrocem & spectatu grauem. Sed ad id tamen sæpe vel iuui- ti cogimur, ut feruetur mater, vi partum educere: quod in ægrè parientibus, vel ob foetus magnitudinem, vel ob virium matris infirmitatem sæpe est experiri. Quo sanè miserando affectu pleræque Arelatenses mulieres laborare solent, ut præ partus difficultate mortuo intus foetu, extrahi eum oporteat. Quædam namque prægnantes sunt (ait Hippocrates) quæ non ritè pariunt, sed intus foetum perdunt: quem vel concisum, vel integrum, si fieri possit, educere oportet. Educationis porrò modum tum ipsemet Hippocrates, tum Paulus Aegineta, tum & Auicenna doctissimè tradiderunt. Sed antequam ad tantum opus progrediamur, spectandū id primum est, superstitæne mulier futura sit, an minus, ut Paulus scitissimè annotauit. & si quidem seruari mulier potest, tunc manum admolari oportet: sin contrà, attingi non debet. Quæ seruari non potest, his signis deprehenditur, diu in partu multumque laborauit, defecta virtute est, pulsu paruo, languido, inordinato, inexpugnabili dormiendi necessitate consopitur, deiecta & resoluta decumbit, vix excitari potest: & si excitetur clamoribus, vix respondet, rursusque soporatur. His signis morituræ deprehenduntur, à quibus manum abstinere oportet, nec eas attingere. Quæ verò seruari queunt, horum quæ prædiximus nihil patiuntur, sed constantes & forti animo degunt, bono pulsu prædite, viuaces & robore plenæ: his admouenda salutaris manus est in hunc modum: Resupinam in lecto mulierem collocare oportet dechlui positu, cruribus valde elatis atque disjunctis, quæ mulieres vtrunque fortiter contineant, aut mulieris pectus vinculis lineis mollibus lectulo firmare oportet, ut ne corpus, attrahentis chirurgi manum se

Lib. de partus mortui extractione. Vbi supra Paul. lib. 6. cap. 74. Auic. fen 21.3. tract. 2. cap. 14.

Extrahendi foetus mortui ratio.

num sequēs, vim tractionis dissoluat. Hippocrates linteo caput tegere, ne
videns mulier quæ sunt, neve ferramenta & vncinos spectās terreatur, iu-
bet: sed præstat instituta oculos claudere, quàm caput & os integere, ne in-
respirādo vim patiatur. Tum verò chirurgus denudatis & liberis brachijs,
manibūque multo oleo illitis atque perunctis, molliter vulue alas didu-
cat, & in ostium vteri leni motu & blādo sensim manus inferat, perentās
ac disquirēs pueri situm ac formam, atq; vbinam vncū quo foetus extraha-
tur, defigi cōueniat. Nam non omnes loci idonei sunt in quibus infixi vn-
cini detrahere foetum possint: præcipui habentur si in caput infans prola-
batur, occiput, oculi, sed minus id tutum est, clauiculæ & sub costis regio-
nes tutiores, nempe quæ Græci hypochondria vocant: quemadmodum si
in pedes descendat, ad ossa super pubem infigere vncinum oportet: vel in
costis nothis, hoc est, inter costalibus musculis: benèque firmato vncino
sensim trahere non confertim oportet, ne disrumpatur quod vncino ar-
reptum est. Nostri verò chirurgi Arelatenses, qui in extrahendis foetibus
expertissimi sunt & longo vsu periti, manibus in pudendum mulieris in-
iectis puerum circumuoluunt, & in ostium vsque pudendi demittunt am-
babus manibus: nisi vehementer in alto impactus sit infans: quod si sit, tum
vncinis detrahunt. Si secundum dorsum aut latera consistat foetus, amba-
bus manibus dirigunt, quoad in caput foetum conuertant: quod magna
certè dexteritate faciunt: quò perfectò vncinis ad clauiculas affixis vi to-
ta enixi foetum integrum extrahunt. Sic hospita diuersorij diui Sebastiani
extractus fuit infans, quem mater sanguicula & bene habitatum ob lo-
cellorum angustiam, tum ob foetus magnitudinem & capitis molem eniti
non potuit, integèrque hac ratione à Ioanne Chapasio chirurgo bene do-
cto euulsus fuit, salua & incolumi matre: sic honorata mulieri & pruden-
tissimæ Ioannæ Camaretæ, Francisci Rodolphi coniugi eductus pariter
fuit: sic perinde Claudie Alberti textoris vxori, item hospita diuersorij
trium columborū, & Delphinæ pauperculæ mulieri. Tum verò & multis
alijs, quibus in tanto discrimine positis subleuandis non solum interfui,
sed & salutaris præfui. Quoniam verò ab eo opere valde deiectæ viribus
& prostratæ mulieres remanere solent, solemne mihi est vt potionibus, &
iussulis optimis, vinoque odorato & potenti vires reficere tentem, tum
verò & locos fouere ac roborare foetibus cōgruis & vnguentis, iubeoque
diutissimè in lecto consistere, ne motu partes affectæ oblādantur, & dolo-
ribus agræ torqueantur. Quin & in totum à frigore cauere eas omni stu-
dio iubeo, quo nihil nocentius in eo casu mulieri puerperæ à qua exēctus
sit infans accidere potest: Itaque post eductum infantem mox calidis pan-
nis lineis fouere locos soleo: & si hæmorrhagia subsequatur (vt ferè sem-
per subsequi solet) decocto rosarum, absinthij, foliorum myrti, & arte-
misie (quæ mirificè locis muliebribus confert) incoctis in vino omni-
bus, fouere locos soleo; additis in decocto caryophyllis, & vnguine co-
mitissæ vocato locos illinere. Potionem ex puluere diamargariti frigidi &
diambra (qui puluis matricis affectibus magno vsui est) ex aqua buglossi
& vino albo tenui deuorandam propino. Quod si vlcuscula aut rhagadiæ

ex villata cooriantur, ex vino decoctionis equiseti & centinodia cum paucis melle rosato ablui iubeo, mox vnguento è pompholyge ultimiti. Mulieri textoris stillicidium vrinae post eductum infantem accidit, ob resolutum vesicae colli musculum: quam tamen ego longo temporis tractu foeliciter perfunxi, demissa in oleum calens muliere, in quo folia lauri, betonica, salua, libanotidis, origani, pulegi, cum floribus chamaemeli, rorismarini & stoechados praebullerant: moxque ab infessu ex oleo lumbicorum, liliaceo & vulpino, in quo catelli pingues ad dissolutionem ossium à carnibus deforbuerant, & expressione facta indebam styracis calamitidis, benioini, opoponacis, olibani, macis, nucis myristicae, singulorum drachmam, addita aqua vitae ter distillata, & anseris adipe atque cera, mirificum paraui vnguentum: à quo quum totos menses duos vsa esset, integre leuata est, & denuo pluries concepit, & foeliciter gestauit atque peperit quos conceperat: & in praesens vegeta & incolumis degit, ad laudem Dei gloriosi & excelsi.

OBSERVATIO TERTIA.

EX dente putrido sine vlla vi ac sine ferro euulso, sed solo digito apprehenso, & lenissimo concussu emoto atque educto, ingens secuta haemorrhagia ex arteria gingiua subdita, cui dens innitebatur, sanguine vberim fluente, ut riuulus è fonte manans videri posset, in vidua anu Docelina Voltana, honesta muliere. Visum Arelate anno restituta salutis sesquimillesimo quinquagesimonono, Iulij mensis viceseptimana: & qua à me breui curata fuit, quum triduum totum perpetua in cruentatione non vocato medico constitisset.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

LEN minimis est interdum maxima admirari. Quis enim non valde miretur è dente sine vi vlla emissio sanguinis tantum emanasse, ut ad libram vnā ponderalem vno impetu eiectionis sit, & altero die ferè tantum, idque ex arteria fluente gingiua supposita? quæ & ipsa cum erosione laboraret, nimirum si tantus sanguis prodierit. ab eroso namque vase multò copiosior quàm ab aperto fluere sanguis solet, ut omnium medicinae auctorum concors sententia est: quæ causa fuit ut in hac muliere tantus manarit sanguis. Quem quum leuioribus auxiliis sistere non possemus, maioribus pugnaui, nempe chalcitide vsa imposita, quæ profectò in sistendo sanguinem mirificam vim habet: nam & vehementer adstringit, & caustica virtute instar ignis fluorem omnem comprimit. Post restinctum sanguinem decocto oleæ, lentisci, rubi, centinodiae & plantaginis, addito thuris polline, locum erosum fouimus, & melle rosaceo quicquid putre erat sustulimus. Sicque prius mundificata

dificata parte, demum exsiccata atque carne impleta, quod pulvere sarco-
tico impleuimus, curata mulier breui fuit, quæ tamen quum annosa esset,
imbecillior mansit, sed congrua victus ratione restituta viribus, pristina
sanitati fuit reddita. Eadem verò mulier multò post quum ex casu ab al-
to in vinariam cellam caput defregisset, magno vulnere in fronte & facie
accepto, quum fere destituta moritura credebatur, conualuit, præter om-
nium expectationem: tantum valet etiam in senili ætate naturæ robur.
Erat enim octogenaria mulier, exanguis, sicco, squalido ac rugoso corpo-
re, sed viuaci tamen & latetium virium pleno: unde effectum est vt etiam
10 tantum mali superare potuerit, & ob siccitatē corporis vulnera illa gran-
dia expectatione citius agglutinata sint. Quæ admirationem profectò as-
sidentibus non minimam ingenerarunt. Sit laus Deo.

OBSERVATIO QUARTA.

*PETRVS Caprarius puer octennis pleuritide laborans, san-
guine misso curatus intra septimum diem. Arelate anno M. D. LX.
mense Augusto.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

GALENVS alter secundum Hippocratem medicinæ magi-
ster, dum ex ætate de mittendo sanguine indicationem sumit,
libro de curandi ratione per sanguinis missionem, pueris an-
te decimumquartum suæ ætatis annum venam secari conce-
ptis verbis prohibet. Nec pueris, inquit, venā secabis vsque ad quartum,
decimum ætatis annum. Et libro nono methodi medendi dum mittendi
sanguinis scopos tractat, ad naturam & ætatem in primis attendendum ef-
30 se iure optimo affirmavit. Ex ætatum albo duas tantum ab ea quæ per san-
guinis fit missionem euacuatione summouisse apertè est visus, puerorum
inquam & senum; quòd puerorum ætas ad digerendos exhalandosque suc-
cos suapte natura propensa fit, senum verò inualidior & infirmior quàm
vt vacuationem huiusmodi ferre possit. Quamobrem quum & in pueris
substantiæ fluorem dissipationemque ob ætatis eorum molliem, vereat-
tur, in senibus verò natiui caloris extinctionem; magna sanè ratione tam
pueros quàm senes à venæ sectione cohibuisse est visus. At verò si quis
rem recta reputet via, inueniet profectò maiorem à morbi specie & ma-
gnitudine, quàm ab ætate de mittendo sanguine sumi debere indicatio-
nem. Nam quum ad annum decimumquartum pueris secari venam inhi-
40 buit Galenus, de ea sanguinis detractione meritò intellexisse est visus,
quæ suis temporibus in vsu erat, quam copiosissimam esse solere nemo
est qui ambigat, & meripse testatur Galenus, quum in muliere quadam ex
tenuata ad tres libras se sanguinem misisse testetur conceptis verbis idem
auctor, in historia mulieris mensium suppressione laborantis à se curatæ.

Com. 3. ad
6. Epide-
miorum su-
per textu
29.

Solebant

Solebant enim Græci in mittendo sanguine audaciores esse, & quàm nunc copiosius sanguinem mittere: quàm sanè copiosam vacuationem quum pueri ante annum decimumquartum ferre minimè queant, ob id mitti illis ante id ætatis sanguinem vetuit. Quod & ipsum hac ratione convinci haud difficulter potest, quod idem Galenus eodem ipso libro de sanguinis missione, pueris etiam parè mittere sanguinem audet, ubi morbi ratio postulat. Minus autem detrahimus (inquit) quàm plenitudo commo-
 ner, quod ad ætates pertinet in pueris: quod ad corporis habitus in candi-
 dis, & quibus mollis teneraque caro est. Qua quidem sententia non om-
 nino non detrahendum, sed parè & modicè detrahendum pueris sangui-
 nem suadet, minus scilicet quàm plenitudo postulat. Nam etsi vacuatio
 huiusmodi plenitudini non ex æquo respondeat, quod reliquum est sperat
 Galenus naturæ beneficio superatum iri. Constat autem pueritiam, au-
 ctore Galeno, ab ipso natali ortu in annum decimumquartum porrigi, eaque
 periodo finiri, ut lib. 1. aphorismorum com. 13. elici potest: quæ sanè æ-
 tas ad pubertatis tempus extenditur. Incipit autem pubertas à quartodeci-
 mo, desinens in vigesimumquintum, ut idem auctor lib. 3. aph. com. 27. &
 lib. 5. com. 7. conceptis verbis affirmavit. Non dubium igitur quin & pue-
 ris mitti sanguinem ex usu sit interdum, ut etiam ipsius Galeni testimonio
 lib. de curatione per sanguinis missionem, asserere non erubescimus, si
 modò parè & modicè fiat, & in tēpore, morbi natura id exigente. id enim
 conceptis verbis præcitata à nobis sententia Galenus affirmavit. Quin &
 experientia ipsa confirmat id magni esse momenti in curandis puerorum
 grauioribus morbis, si parè & modicè sanguis mittatur: uti in hoc quo
 de nunc agimus octo annorū puero bene habito accidisse experti sumus.
 Nam quum is Augusto mense in grauem pleuritidem incidisset, essetque
 canoso & bene compacto corpore, solidis musculis, viuido colore, gra-
 uiterque conflictaretur acutissima febre, dolore sinistri lateris punctorio,
 difficili spiratione, prædixi parentibus non aliam esse curationi compen-
 diosiorē viam, aut etiam tutiorem, quàm si puero ex eodem latere quo
 morbus infestabat mitteretur sanguis, alioqui periclitaturum ægrū. Quod
 quum mihi à parentibus assensum esset, mox è brachij sinistri interna ve-
 na sanguinem detraho ad vncias tantum quinque, ætatis ratione habita. Et
 iniecto post ad vespertinum clysteri, rogavi ecquidnam se leuatum puer sen-
 tiret: (erat enim supra ætatem scitus & sapiens puer) quumque se minus
 grauari respondisset, liberiùsque spirare & minus dolere, bono animo esse
 iussi. futurum enim ut breui integra sanitate frueretur, quod & Dei bene-
 ficio factum est. Nam quum secundo à morbi initio die missus illi fuisset
 sanguis, tertio spuerè copiosè coepit, quarto sudare, itè & quinto: septimo
 verò vnà cum sudore è nare sinistra manante sanguine, decretoriè libera-
 tus est, paucis admodum adhibitis auxiliis: foru, inquam, ad latus ægrum,
 & vnctione dolorem sedante, eclegmate simplici ad promouendum spu-
 tum dato, & syrupo ad eundem scopum accommodato: quæ quoniam tri-
 uialia sunt, nec digna quæ præscribantur, silentio transibimus. Quod huic
 puero salubriter euenisse missio sanguine diximus, id ipsum quoque Ar-
 duyno

duyno Marino, Antonij Marini filio nonem annos nato, item & Iacobi Bonsoni filio decenni, ambobus pleuritide laborantibus, qui misso sanguine exigua copia, breui sanati fuere, Dei ope adiuti. Illud vt intelligamus, non perinde esse à mittendo in pueris sanguine abhorrendum, vbi morbus aliquis grauis incidit: quod nos amplissima dissertatione libro quinto Enarrationum nostrarum, Enarratione tertia explicauimus: in qua ostendimus, pueris acuto aliquo morbo tentatis & habitioribus, comode mitti ante ætatis annum decimum quartum sanguinem posse. Nec ob ætatis molliciem, aut substantiæ fluorem desistendum: nam nec ex tantula euacuatione dissoluitur tenera puerorum substantia, nec virium lapsus inde timendus est: & breui siquid imbecillitatis accidat, vi naturæ & natiui caloris, quo plurimo pueri pollent, refarcitur. Sit laus Deo optimo maximo,

OBSERVATIO QVINTA.

ANDRIVA Antonij Bosicandij ciuis Arelatensis vxor, ex pleuritide suppurata, tabida effecta, lactis vsu potissimum curatur intra mensem, aut paulo amplius.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MVLIER hæc industria & sedula, dum per ingentia frigora hyemis tempore parum sibi cauens frigus imprudenter admisisset, in grauem sinistri lateris dolorem cum acutissima febre, punctorio dolore in latere percepto, spirandi maxima difficultate cum tussi valida & subruento sputo, incidit. Ad quam tertio die vocatus, quum ex signis & symptomatis, veram esse pleuritidem deprehendissem, hoc est succingentis costas membranae inflammationem, Pleuritis
 30 protinus succurrédum duxi, quod acutus & præceps esset morbus. in acu quid.
 tis verò medicari eadem die, vt Hippocrates ait, ex vsu est: tardare nam- Lib. 4. apho. 10.
 que in talibus malum. Itaque quum periculum prædixissem, ægræque suafissem vt sibi confestim detrahi sanguinem sineret (valde enim illa relictabatur) venâ aperio è directo affectæ partis, hoc est interna sinistri brachij venâ. Sic enim commodius arque celerius è affecta parte reuellitur sanguis, & impeditur phlegmones generatio: qui vnus scopus in internorum inflammationibus vel præcipuus habendus est, vt celeriter à parte affecta deducamus noxium humorem: quod per venæ sectionem ab eodem latere quo malum infestat perfici quam celerrimè potest, vt Hipp.
 40 lib. 4. de ratione victus acut. textu 67. & Gal. lib. de curandi ratione per sanguinis missionem, doctissimè tradiderunt. Secta vena detraho sanguinis vncias duodecim, quod vires validæ essent, & morbus magnus. Detraeto sanguine dolorem lateris fotu & vntione lenire satago: fovebam autem maluarum & chamæmeli florum, & fursurum decocto, admota insuper vntione ex oleo violaceo, chamæmelino, gallinæ pinguedine recenti, croco

ri, croco modico & cera. Quin & emplastro ex sertula campana parato
 (officina emplastrum de meliloto vocant) cum spica nardi & styrace ru-
 bea sum usus: quod in eiusmodi affectibus ad lenandum dolorem magni
 omnino momenti fit. Tum vero ad promouendum sputum conuersus lin-
 ctus varios, & syrupos expectorantes paro, nempe ex puluere diacris, dia-
 tragacanthi, diapenidion, saccharo cando, penidiis ex syrupo violaceo &
 capillorum exceptis. Syrupi vero quibus utebar erant violaceus, capillo-
 rum veneris, de hyssopo, (est enim aggregator bonus, ut Serapio dixit)
 quos excipiebam decocto herbarum capillarium, summitatum hyssopi,
 foeniculi, vtriusque buglosi, & florum communium adiectis papaueris
 rubri floribus, qui in sputo promouendo & pleuritide leuanda mirificam
 profecto, & multo experimento comprobata vim habere deprehendun-
 tur, mihi que familiare esse solet id auxilij genus: quo ego innumeros sa-
 nasse bona fide testari possum, & mira de eo experimenta Baptista Sardus
 in suo de simplicium medicamentorum viribus refert. Quin & floris hu-
 ius siccati drachmæ dimidium cum aqua decoctionis pimpinellæ & sca-
 briolæ dare soleo, adiecto syrupo de hyssopo, si febris magna non sit, aut
 violaceo, si acutior sit febris. At vero etsi modis omnibus sputi promotio-
 ne pleuritidem hanc grauem leuare tentarem, facere tamen haud potui
 quin in suppurationem abiret: qua suppurata ingens sputi purulenti per
 os copia prodit. Ob id autem suppurata phlegmone est, quod in quatuor-
 decim diebus sputo repurgata non sit. Quicunque autem morbo laterali
 laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem
 Lib. 5. aph. 3. trāseunt, ut recte Hippocrates dixit. Quum vero à die eruptionis in plures
 dies puris per os reiectio produceretur, de tabe periculum subesse sum iu-
 Aph. 15. re optimo arbitratus: iuxta illud Hippocratis lib. 5. aphorismorum: Qui-
 cunque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgan-
 tur à die qua fit ruptio, liberantur: si vero non, ad tabem transeunt. Quod
 & huic mulieri euenit, quæ quum ultra eum dierum terminū pus expul-
 set, tota cōsumpta, attenuata, exanguis, planēque tabida effecta est. Hanc
 verò quum deterforis potionibus, linimentis, iusculis & aliis omnibus au-
 xiliis iuuare tentare, & à pectore contentam saniem euellere, etsi aliquan-
 tum proficiebam talium medicamentorum usu, non tamen pro ratione
 euentus opratus succedebat: tumque ad lactis usum properandum duxi,
 quod neque febris grauis esset, nec in hypochondriis aut visceribus ob-
 structiones vllæ apparerent. Itaque lacte asinae retens multo, & ex pauco
 melle, interdum etiam saccharo excepto, quum ægram sesquimensē po-
 tionassem, cui potioni bolum Armenium saepe miscebam, in integram sa-
 nitatem bonūque corporis habitum deducta est: superuixitque annos
 totos duodecim. Tandem verò quum puerum foeliciter peperisset, reten-
 tis, secundis & imperitè vique euulsis, miserè mortua est. In hac porro à
 præfato tabis affectu leuanda rosaceo saccharo sum plurimum usus, cuius
 Fen 10. 3. miram vim in phthisi leuanda esse Auicenna, narrata tabidæ mulieris hi-
 trac. 5. cap. 6. storia plenissimè docet. Quod & ego pluries foelici successu in multis ex-
 pertus sum: habet enim siccandi, & modicè etiam detergendi vim, atque
 etiam

etiam glutinandi, unde mirificè pulmonum vlcera iuuat, & ex consequen-
ti natam inde tabem curat, quā causam tabis adimit. Sit laus Deo optimo
maximo, à quo omne bonum.

OBSERVATIO SEXTA.

PRVDENTISSIMVS vir Ioannes Icardus, homo pro-
bitate singulari, ac claro ingenio, fani diui Trophimi apud Arelaten
10 **Canonici**, in graue sanguinis sputum rupto in pulmone vase inci-
dit, magna sanguinis feruentissimi, acuti & biliosi eiectione per os copia,
valida comitante tussi: à sanguinis sputo, exulcerato pulmone, phthi-
sicus fit & suppuratus, cum febre molesta & corporis tabitudine. Cu-
ratur integrè summa ac diligenti adhibita cura.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

- 20 **S**ANGVINEM quidem suprà ferri & reici, qualiscunque
tandem is fuerit qui excernitur, siue spumofus, siue rubens,
flauus, niger, aquosus, aut crassus, malum esse rectissimè Hip-
pocrates dixit: vbi per dictionem *suprà*, Hippocratem solam Lib. 4. a-
eam quæ per os fit sanguinis excretionem intellexisse, omissa ea quæ per Ph. 25.
nares fit, Galenus in Cōmentario aphorismi affirmavit. Nam qui sic edu- Com. 25.
citur sanguis, venę alicuius disruptionem aut per *ἀνατομήν*, aut *διαρρήξιν*, lib. 4.
aut tandem *ἀναρροήν* significat. non enim egredi sanguis vlla ratione po-
test, nisi aut adaperto vase, aut rarefacta eius tunica, ita vt quasi transcolat-
us sanguis, siue sudoris modo transmissus prodeat: postremò quum erosa
vena affatim exit. Vtcunque autem foras emanet sanguis ore reiectus, ma-
30 lum id esse constans medicorum omnium assertio est. Itaque quum hic
præstans vir quo de nunc agimus, in graue sanguinis sputum derepente
inciderit, vndenam erumperet sanguis, & quo vase vel rupto, vel dilatato,
est accuratè perspiciendum, vt recta curationis via in hoc curando homi-
mine institui possit. Prodire autem sanguinem qui reiciebatur adaperto
in pulmone vase, reiecti sanguinis copia, tenuitas, floridus color, & spuma Sanguinis
multa intermixta, plena fide indicabant: idque magis quòd citra dolorem à pulmone
vllum in pectore perceptum, is cum molesta tussi egrederetur. Quicunque reiecti no-
(ait Hippocrates) spumofum sanguinem expuunt, his è pulmone educio Lib. 5. aph.
fit. Quæ signa quum in hoc ægrotante apparerent, loci vnde manaret san- 13.
40 guis indubitatum testimonium præbebant, nempe è pulmonibus educi:
his enim signis id deprehendi Auicenna testatur. Vbi enim cum molesta Fen 10. 3.
tussi sanguis confertim egreditur plurimus, tenuis, clarus, absque dolore, trac. 3. cap.
atq; spumofus, indicio est è vase in pulmone rupto educi. A pectore enim 5.
qui exit, cum dolore reicitur, quòd pars ea membranosa sit & neruosa:
pulmonum verò caro laxa, mollis & fungosa, vt Gal. lib. 4. de vsu partium
t cap.

Fen 10. 3.
trac. 3. cap.
4.

cap. xv. & lib. item sexto cap. x. abundè monstravit: atque ob id nutrimento indiguit exacto, puro, tenui & spirituofo. Alitur enim pulmo (vt proximè citatis locis testatur Galenus) sanguine exactè puro, flauo, subtili & vaporoso. Quamobrem talis quum ore reiicitur, è pulmonibus educi certo testimonio est. Poteft enim, vt Auicenna ait, manare sanguis ex ore, gutture, aspera arteria, pectore, pulmone, ftomacho: sed qui à partibus oris reiicitur, vtpote à gingiuis vel palato, sine tussi educitur, & manationis locus sensui conspicuus fit. A gutture reiectus, modica cum tussi & cum sonoro spiritu (quem Rascationem barbara voce Auicennæ interpres vocat) educitur: veluti quum ab aspera arteria maiore cum conatu & ster-
10
tente magis spiritu educitur. A pectore verò manantem coarguit dolor ea parte perceptus qua venæ in pectore scissio aut apertio fuerit: sicuti à pulmonibus reiectum indicant quæ paulò antè commemorauimus signa. Qui verò ab ftomacho manat, vomitu cum nausea & grauitate percepta educitur, & thrumbosus plerumque, niger & crassus emittitur. Sedem affectam in hoc viro deprehendimus, nempe pulmones. At verò quum pluribus modis excerni sanguis ab eo loco possit, aut aperto in pulmone vase, aut nimium rarefacto, aut etiam eroso: à quonam horum reiectio illa sanguinis facta fuerit, inquirendum. Constat autem ad aperto vase ob sanguinis & copiam & feruorem atque acrimoniam, sanguinem in hoc viro
20
erupisse. Equidem quum hic vir calidi & sicci temperamenti, calido tamen ficcum superante, plurimo sanguine eoque calidissimo & biliosissimo abundaret: (quod & floridus in facie color, & victus lauta ratio qua vsus est, & venarum amplitudo plena fide indicabant) effectum est, vt ab copia & calore sanguinis distenta vasa secundum eorum ora ad aperta sint: præsertim quòd huic internæ causæ occasio externa ingens accesserit, quæ affectui creando haud parùm momenti attulerit, nempe vehemens sanguinis ab igne cui se æger applicauerat calfactio. Equidem quum hyemis tempus esset, & se æger ad pagum vrbi proximum contulisset, assedit coenans ad focum, vbi diu dorso ad focum verso constitit. Qua re factum
30
est, vt ex calfacto vehementer sanguine in caua vena quæ spinæ dorsì adhæret, eoque attenuato magis, vasa quæ in pulmone sunt & ipsa quoque calido & acri sanguine referta, instar vtris nimium pleni, dilatato eorum orificio, ad aperta sint, vnde sanguis effluxerit copiosus & conferti reiectus. Quem sanè effluxus modum *ἀνασφύγιον* Græci vocant, sicuti eum qui per resudationem fit *διὰ τῆς ἀνιδρώσεως*: eum verò qui ab erosione producitur, *ἀνὰ βρωσιν* dici volunt. A qua parte reiectio hæc sanguinis manarit, & quo reiectionis modo, iam demonstraui: nempe & à pulmone, & per anastomosin ad aperto vase. Quænam causæ affectus huius fuerint iam promendum. Omitto externas illas, casum, saltum, vulnera, ictus, ingentia frigora, clamorem acutum, elatam derepente vocem, intentum cursum, & cætera huiusmodi, de quibus abundè Galenus lib. 5. methodi, & Auicenna fen x. tertij locuti sunt: quum horum nulla morbo in hoc laborante occasione dederit, nisi tantum ea qua de paulò ante meminimus, nimia & diuturna ad focum sessio. Ex corporeis verò & internis, satis constat plenitatem
40

nitatem nimiam & sanguinis feruorem ac etiam acrimoniam antecedentem, reiectionis huius causam fuisse: unde haud immerito & copiosus & affatim reiectus sit sanguis, qui quum è pulmonibus educeretur, maius periculum minabatur. siquidem cui aduenit sputum sanguinis, paratus est ut in vlcus pulmonis incidat, ut rectè Auicenna dixit. Quàm verò graua & penè curatu impossibilia pulmonum vlcera sint, exactè 5. methodi explicauit Galenus: quoniam pulmo inter viscera propter anhelitum perpetuo in motu est, quum utique quietem requirant quæ sunt sananda vlcera: tum etiam quod exulceratis pulmonibus ne in tabem transitus fiat

10 periculum est. Nam, ut Hippocrates ait, à sanguinis sputo, puris sputum: à puris sputo tabes & fluxus: quum verò sputum retinetur, moriuntur. Ob id rectissimè Auicenna, sanguinis spumosi è pulmone reiectionem, & maioris malitiæ & deterioris finis esse affirmavit: quasi nos commonefaciès, ne affectum contemnamus, sed solerti cura ad eum curandum propereamus, ne incurabilis segnitie nostra reddatur. Explicata iam verò morbi essentia, causis, signis, & sede affecta, superest ut curationis modum quo vsi sumus subnectamus: si modò prius id explicauerimus, hominè hunc diutissimè ægrotasse, nempe menses totos sex, ut qui à sanguinis sputo in saniei sputum inciderit, vlcere in pulmone creato: à quo tandem Dei clementia, & qualicunque opera nostra integrè liberatus fuit, subiicienda nunc methodo.

Ad hunc laborantem virum optimum vocatus, ut primùm reiecti sanguinis copiam, colorem, reiectionis modum animaduerti, & ex pulmonibus educi cognoui: nihil antiquius habui quàm ut celerrimè morbo mederer: id à Galeno edoctus, confestim à ruptura vasis curationè inchoandam, antequam phlegmonem excitet ruptio vasis, protinùsque glutinandum: quod excitata phlegmone in pulmone, exigua spes sit vasis postea glutinandi, aut saltem in longiores moras morbus protrahitur. Ob id autem difficulter curari talia vlcera possunt, quod phlegmone soluta eluenda sit vlceris sanies, demum glutinandum vlcus: quod magno certè negotio confici potest, ob continuum partis motum (moueri namque perpetuò ad respiratum perficiendum pulmones oportet) nec alia subest ad vlceris deterfionem via, quàm per tusses & spuitiones, ut lib. 5. meth. exactè tradit Galenus. Itaque si recta instituat curatio, non rarò foelix euentus succedere solet, ut & idem auctor proximè citato loco vel suomet testimonio foeliciter euenisse testatur, & nos in hoc nostro ægrotante testari plena fide possumus. Iubeo igitur mox venam brachij dextri mediam secari, atque per vices sanguinem detrahi, non confertim. sic enim melius sanguis auertitur, & sic etiam Galenus in hæmorrhagiis sistendis auferre sanguinem iubet. Detraho itaque prima vice ad vncias octo, & quiescere in omni silentio ægrum iubeo: post horas sex, iterum vncias sex demo, cucurbitulas hypochondriis citra sectionem affigo, vincula brachiis & cruribus admoueo. Oxycrato dilutissimo colluere os impero, & deuorare etiam aliquid suadeo: uti & faciendū Galenus iubet lib. 5. methodi. Quin & potionibus refrigerantibus atque adstringentibus compescendum sanguinis

Fen 10. 1.
trac. 3. cap.
4. q. 7. d. 1

Lib. 7. aph.
15. 16.

Vbi suprà.

CURATIO.

Lib. 5. metho.

Lib. 5. meth. & com.
3. ad 6. Epid. super
textu 29.

Lib. 7. aph. 37. gūinis impetum fategi, vt in huiusmodi profusionibus faciundum Hippocrates iubet. Præscripsi igitur potionem hanc: ʒ. Boli Armeniæ, lapidis hæmatitis, ana ʒ. j. aquæ amoglosi quantum sat est, syrupi myrtini ʒ. ij. pulueris diatrageanthi frigidi (vt ad pulmones deduceretur) ʒ. ʒ. Misce: potio paratur, quam frigidam dare iussi: quod in omnibus sanguinis manationibus perpetuum esse debet, vt Hippocrates rectissime iussit. Potio autem præscripta ab Auicenna plurimum commendatur: quam & ipsam non semel exhibui, additis pastillis ex electro, quos officinæ trochiscos de Karabé vocant, & summè ab Auicenna in hoc affectu commendantur. Sed quum adhuc parum res è sententia procederet, flueretque sanguis, etsi non pari impetu quo antea, ad fortiora properandum duxi: nempe ad ea quæ & eadem opera sanguinem adstringendo fisterent, & tussim compescerent, ac somnum conciliarent. his enim scopis in hoc curando affectu plurimum egemus. Potionem igitur hanc parauimus: ʒ. Philonij Perfici ʒ. j. pulueris lapidis hæmatitis & boli Armeniæ, ana ʒ. ij. pulueris diareos simplicis ʒ. ʒ. succi plantaginis depurati ʒ. j. aquæ decoctionis hordei & plantaginis quantum diluendis omnibus sat est, syrupi capillorum ʒ. j. (ad deductionem ad partes affectas.) Paratur potio, quam sub noctis initium, quum se in somnum daturus æger esset, dari iussi: ex qua mirifice profectò fuit adiutus. Nam & compressa sanguinis ea nocte manatio fuit, & conciliatus somnus, & consecutione quadam sedata tussis, ob vim opij quæ medicamento inest. Dedi porrò id medicamentum in vicem theriacæ recentis quatuor mensium, quam se illustri mulieri Romanæ dedisse Galenus lib. 5. methodi medendi testatur. Quæ quum ad manum non esset, illius loco propinandum Philonium iure optimo duxi: Philonium dico Perficum, quod mirificis laudibus Mesueus commendauit, cap. de fluxu sanguinis ab ore: dicens vehementis esse virtutis ad secreta sanguinis ex ore, quod & ipse profectò miles sum expertus. Eclegmate quoque ad fistendum sanguinem tali usus sum, & contulit: ʒ. Tragacanthi, gummi Arabici, sanguinis draconis, boli Armenici, amyli, ana ʒ. j. feminis plantaginis & papaueris albi, ana ʒ. iij. pulueris glycyrrhizæ, pulueris diareos simplicis, ana ʒ. j. Misce cum syrupo rosato de rosis siccis, & pauco syrupo capillorum ad deductionem in pulmones: fiat eclegma molle, quod contineri in os diutius, sensimque deuorari iubebā. Quin & saccharo rosaceo (conseruam rosarum officinæ vocant) vt plurimū iussi, non solum dum sanguinem ferēaret, sed & postea quum pus & saniem spueret, vt paulò post dicemus. Quantum enim phthisicis conferat, & ad glutinandum vlcus in pulmone valeat, ex historia mulieris deploratæ tæbe laborantis, quæ hoc remedio integrè curata fuit, vel Auicenna præclaro testimonio constare potest. Adpectus porrò ad moueri victionem iussi huiusmodi: ʒ. Olei rosati, & violacei (ne ab adstringentibus spiratio læderetur) cuiusque vneias duas, axungia renum hirci ʒ. j. amyli, tragacanthi, boli Armenici præparati, ana ʒ. j. croci ʒ. ij. cereæ albæ quantum sat est. Misce: fiat linimentum, quo totus thorax vngatur tepidè, appposito lineo panniculo tenui & duplicato, ne à frigore externo peius læderetur. His remediis

- remediis cum proba victus ratione sisti sanguis coepit. Quod verò ad purgationem pertinet, quoniam in eo morbi genere exagitantia & delectu trahentia medicamenta grauem noxam adferunt, abstinendum ab his merito duximus, & tantum ad biliosum humorem educendum, qui sanguini commistus erat, & hæmorrhagiam magis excitabat, radice barbara ex tota substantia puluerata, & in aqua plantaginis soluta, vti sumus ad drachmas duas, adiecta rosacei syrupi ex rosarum infuso parati vncia. Vbi enim viscera adstringendo roborare volumus tum puluerato rhabarbaro magis quam diluto vtimur, vt Mesuei sententia est: Lib. de medic. simpl. purg. cap. de rhabarbaro.
- 10 & vbi maiore adstrictione opus est, assum dari vel vsum idem auctor iubet. Plus autem in substantia datum soluit, & soluendo partes corroborat, ob terream & adstringentem in eo substantiam: etsi id non usquequaque cuidam magni nominis viro, & de re medica optimè merito probetur. Qua de re quum integra dissertatione agere in animum induxerim, in præsens plura non addam, & ad institutum reuersus, vbi iam sanguinis fluor præscriptis remediis cohibitus fuisset: persistit tamen tussis, febris assidua, spirandi difficultas: ad quæ, post sex aut octo à reiecto sanguine dies secutum est puris sputum: quod plerumque sanguinis à pulmone reiectionem insequi solet, vt Galenus
- 20 conceptis verbis com. xv. lib. septimi aphorismorum affirmavit: inquit, non omne sanguinis sputum, sequens habere purulentum sputum, sed quod malignum existit: tale autem esse quod est omnino ex pulmone. hæc enim Galeni eo loco verba sunt. Vnde minimè mirum si in hoc viro quum à pulmone sanguis reiectus manaret, si inquam puris sputum insecutum sit postea: hæc enim, vt citato loco ait Galenus, superuenientia sunt. Tum verò merum pus excerni quum viderem, & solutam in pulmone phlegmonem, & vlcus creatum esse iure optimo iudicavi, pro Galeni lib. 5. methodi medendi sententia: atque ad detergentia & saniem expectorantia esse progrediendum ipsa
- 30 rei natura indicabat: postea verò ad conglutinantia veniendum. quod subscriptis remediis perfeci. Decoctum hoc confeci, quo plures dies vsus est, & optimè contulit: ʒ. Summitatum hyssopi, fœniculi, betonicæ (ea enim vel Dioscoridis testimonio ad tabem & purulentam excreationem probè facit, & sanguinem excreantibus plurimum confert) cuiusque manipulum: herbarum capillarium communium, cuiusque manipuli dimidium: præsij viridis duos aut tres simplices thyrsos (suspiriosis namque, tussientibus, & ad tabitudinem reductis, vt Dioscorides ait, vtiliter datur) passularum exacinarum numero xx. glycyrrhizæ rasæ & contusæ vnciam vnam, caricarum Lib. 4. cap. 1.
- 40 pinguium numero x. (thoracem enim purgant, veteri tussi, & pulmonum vitis conueniunt, vt Dioscorides auctor est) seminum maluæ, bombacis, & anisi, ana ʒj. seminum melonum cum cortice contusorum ʒij. florum violarum, borraginis & buglossi, florum rorismarini, ana P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad lbj. & coletur. Colaturæ Lib. 3. cap. 102.
- adde

adde mellis electi despumati ꝯ iij. pulueris iridis Florentiæ ꝯ j. Fiat apoze-
ma vt artis est: calidum & sensim deglutitum sumere iubebam: quo quum
dies octo esset vsus, expuere crassiora & purulenta magis coepit, leuarique
qua premebatur spirandi difficultate, & tussi, quam non solum decocto
hoc, sed & syrupis & eclegmatis variis alleuare tentavi. Nam decocto in-
terdum admisceri syropos expectorantes iubebam, nempe de hyssopo,
mel rosaceum, syrupum capillorum. Quin & successu temporis ad syru-
pum de prasio transij, quod in detergendo mirificam habeat facultatem:
temperaui autem ipsius caliditatem violaceo syrupo: iubebamque ex his
syrupis plurimum ore contineri, & sensim deuorari, vt fieri in his affecti-
bus præceptum est. Eclegmata varia in id confeci à leuioribus ad fortio-
ra progressus, quorum primum hoc fuit & lene: ꝯ. Pulueris diareos
simplicis ꝯ ij. pulueris diarragacanthi frigidi ꝯ j. ꝯ. penidiorum, sacchari
candi, ana ꝯ ꝯ. succi glycyrrhizæ ꝯ j. ex syrupo capillorum fiat linctus, vt
artis est. Item: ꝯ. Loch sani & experti Mesuei ꝯ ij. pulmonis vulpis
secundum artem præparati ꝯ j. granorum pini mundatorum & in aqua hor-
dei præinfusorum ꝯ ꝯ. pulueris diapenidion sine speciebus ꝯ iij. syrupi
de hyssopo & capillorum quantum sat est. Misce: fiat linctus. Vtebar etiam
sequenti confectione ad vires collapsas reparandas, & expectorandam ma-
teriam in pulmonibus contentam, optimi gustus: ꝯ. Amygdalarum
delibratarum ꝯ iij. granorum pini mundatorum, & in aqua hordei præin-
fusorum ꝯ iij. fistiicorum similiter præparatorum ꝯ ij. caudarum cæcorum
fluuiatilium in aqua hordei decoctarum (plurimum enim in hoc casu va-
lent) ꝯ iij. carnis passularum sine arillis ꝯ ij. feminum melonum munda-
torum ꝯ j. Pistentur omnia fortiter in mortario marmoreo, & cum aqua
hordei per setaceum cribrum transmittantur: postea adde sacchari albis-
simi lb ꝯ. sacchari candi, penidiorum, ana ꝯ iij. decoquantur ad conuenien-
tem glutinositatem, continuè rudicula lignea agitando, & in fine adde pul-
ueris radiceis iridis Florentiæ ꝯ iij. Misceantur, & fiant globuli, vel resse-
ræ incrustatæ auri foliis: è quibus vnā aut duas sumere de mane & ante
coenam, & interdum sub conticinium noctis iubebam: & plurimum se le-
uari sentiebat, & vires refici. Sed quum iam præscriptis auxiliis sanies sat
expurgata videretur, & in dies sputum purulentum minueretur, postea-
quam deterforiis auxiliis menses rotos tres vsus esset, ad vlceris in pulmo-
ne creati agglutinationem esse ordine progrediendum methodo à Gale-
no tradita didicimus. Itaque tum plurimum vt quieti intenderet iussi-
mus, non solum omni corporis motione interdicens: sed & ab omni
forti spiratione, sermone, atque loquela, perpetuumque indiximus silen-
tium, non hoc tempore tantum, quo erat vlceris glutinatio arte perficien-
da, sed & per omne morbi tempus, vsquedum à principio, quum sanguis
ex ore plurimus manaret. tum enim quandiu fluxit ore sanguis, omnimo-
dum silentium imperauimus: vt quæ vellent æger, signis tantum & nutu, non
sermone significaret: aut saltem demississima voce, & sine conatu emissā
vteretur, vt quinto methodi iubet Galenus, atque post eum Auicenna.
Qui quum omnia imperata vltro ac volens perficeret, (nempe curari
cupiens

Lib. 3. & 5.
meth. med.

Fen 10. 3.
trac. 3. cap.
6.

cupiens) adiecit se omnia quæ à medico imperarentur vel spontaneè
esse facturum, etiam si difficillima essent, modò curari posset: quòd, pro
Hippocratis sententia, non solum medicum se suo munere fungentem
præstare oportet, sed & ægrum & assidentes: illum quidem in obedi-
do, hos in rectè administrando quod iusserit. Duo in hoc ægri consensu
facillima factu impero, sacchari rosacei, & lactis caprini usum, quum
asinini copia deesset. Suadeo itaque ut lacte caprino recens è vberè ani-
malis multo mensem totum vteretur, adiecto saccharo, & sub noctem
conserua rosarum vteretur, & interdum etiam, qui nonnunquam boli Ar-
meniz drachmam indebam: quibus quum multum diuque usus esset, & in
cibo furfuris colatura, & ptisanæ cremore, quibus plurimùm uti iubebam,
iusculisque ad reficiendas vires aptissimis, integrè summi Dei præpo-
tentis gratia liberatus fuit: viuitque nunc superstes & bene habitus, eius-
dem Dei miseratione: cui sit honor perpetuus.

Lib. I. aph.

Lactis usus
& sacchari
rosacei.

OBSERVATIO SEPTIMA.

NOBILIS quidam syphilide morbo correptus ingentem phleg-
monem scirrhosam prope pudenda patitur: fit abscessus cum sinu, ma-
gno ad coxendicem, gangrana in loco affecto cum summa putredine
exoritur, ut sectionibus multis opus fuerit: magno labore curatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUAM multa, quàm grauià, quàm dira & periculi plena ex
venerea lue homini mala accidant, experientia ipsa, fidissi-
ma rerum testis, abundè demonstrat. Vnde uenit, ut ex eo
morbo tanquam è Trophonio specu lerna omnis malorum
originem ducat: hinc pustulæ in fronte, facie, capite, mento apparentes,
totumque dedecorantes & faciei & corporis habitum nascuntur. Hinc
clamosi dolores, hinc tophi tumorésque, hinc pilorù defluuium, dentium
casus & vnguium, oculorum chemoses & rubedines, interdum etiam &
visus amissio. Quid gonorrhœan & foedam scabiem, malumque mor-
tuum taceam? quid inguinum abscessus, pudendorum teterrima vlcera,
carcinomata, herpes, scirrhos silentio transeam? Sed quod omnem ad-
mirationem exuperat, annon ex syphilide morbo sæpe in elephantiafin
transitus fit? id ego asserere sancta fide possum, plurimos me vidisse qui ex
lue venerea neglecta, aut potius celata, in elephantem ceciderunt. Hanc
ego certissimam pestem in pernitiem hominum qui se totos libidinibus
& venereis concupiscentiis dediderunt, à Deo vindice, ad puniendā ho-
minum scelera, immissam esse iure reor. Namque interdum à diis immitti
morbos, & ab iis opem posci solitam, & Homerus ipse inter Græcos, &
inter Latinos Celsus noster doctissimè est testatus. Sed hæc mala nos ipsi
nobis vltro accersimus, impura nostra mente voluptatum illecebris deli-

Lib. I. Illia.

Lib. & cap.

I.

Monitio niti. Sed tamen, ut est in prouerbio, nocet empti dolore voluptas. Quis
 aucto- non enim si virile est illi pectus, non centies mori malit, quam tot dolo-
 digna ad ribus, ylceribus, abscessibus, tophis, & mille mortis generibus cruciari?
 uerius eos praesertim id si animo cogitet, curationē ipsam ipso penē morbo grauiorē
 qui syphi- rem fore? Sed quidē cæci sunt qui habentis laxatis sese in præceps dedunt.
 bo corri- Miseret profecto atque pudet æstimantem, quā malē sibi consulant, qui
 piuntur. ob momentaneam voluptatem in tantum malorum incauti incidunt. Ex
 hoc fonte (proh dolor!) graues affectus qui virum hunc oppresserunt
 enati sunt. Hic namque quum diu multūque hoc morbo laborasset, nec
 plenē tamen curatus fuisset, quum sibi tamen sanus videretur, latente
 utriusque morbosa intus excretionē, tanquam seminario mali, unde postea
 relapsus factus est, recruduitque morbus: dolor grauis & phlegmonosus
 hominem circa pudenda corripit, incipit apparere cum duritie vastus in
 crure dextro tumor, crus fere vniuersum complectens. Erat autem do-
 lor grauatiuus potius & tensiuus quā pulsatiuus, qualis plerunque in
 tumoribus qui à multis & frigidis succis fiunt, apparere solet. Quum ve-
 rò multos dies cum dolore non aduocato medico, sed tantum chirurgus,
 constitisset, nec ea essent per initia adhibita remedia quæ morbus expo-
 scebatur, grauior & sæuior fieri morbus coepit. Nam (ut rectē Rhasus in
 Lib. 6. aph. 75. aphorismis scripsit) Aegritudinem parua si contempleris, magna fiet. 20
 Quidni enim incrementum accipiat morbus, nisi confestim ab initio, pro
 Lib. 2. aph. Hippocratis sententia, quæ nocet materia subtrahatur? unde rectissime
 idem dixisse visus est, quum morbi inchoant si quid videtur mouendum
 moue. Eo fit, ut si quid ab initio derelictum contemptūve per incuriam
 sit, difficulter postea, nec sine discrimine ægri refarciri queat, quod cum
 Lib. 1. aph. 29. quietem ingrauescente morbo habere oporteat, auctore Hippocrate, tum
 mouere materiam morbi oporteat, labefactata natura & concoctioni in-
 tenta: quo nihil deterius inueniri potest. Ea causa fuit cur tam diu, tam gra-
 uiter, & periculosē æger hic ægrotarit. Nam quæ remedia adhibentur iam
 à morbi impetu fatigata natura (quod circa stasum & decretoria fit) tan- 30
 tum abest ut iuuent, ut plurimum tum certē noceant. morbo namque con-
 sistente, neque sanguinis missionem, neque purgationem adhibere oportet,
 ut rectē Gal. lib. 2. aphorismorum com. 29. scripsit.
 EVRATIO. Itaque quum ad huius viri curationē vocatus, hominem valde & dolo-
 ribus & vigiliis vexatum cernerem, essentque adhuc validæ vires, ingens-
 que cum duritie tumor vniuersum fere crus occuparet, appareretque in
 pulsu bonitas, & præ dolore nusquam consistere æger posset, de remedio
 adhibendo cogitans, nullum præsentius remedium ad doloris magnitu-
 dinem tollendam sum arbitratus, quā si ægro missus esset sanguis: dicen-
 te Galeno, nullum se maius in maximis tollendis doloribus remedium 40
 sanguinis missione inuenisse. Nam etsi tota iam ad partē scirrhusa phleg-
 mone obseffam fluxisset materia: (quod per initia fieri fluxio humoris ad
 membrum laborans solet, non morbo increcente, quo tempore tota
 iam materia fluxit, ut Gal. lib. de totius morbi temporibus disertissime
 explicauit) tamen quod ea in parte fusa magis ob calorem putrescere in-
 cipiens

epiens, & dolorem maiore & calorem excitat, ut proximè citato ex Ga-
 leno loco conceptis verbis habetur, ea ratione sanguinem mittere per-
 commodum visum est. Quod quum à me factum esset, conquiescere ea no-
 ctè & placidè dormire ager coepit. Sed tamen & gravitas in crure maxi-
 ma, & ingens cum doloris sensu durities apparebat, scirrhusque utique phle-
 gmones indicium. Partem verò quum attrectarem, id ut experire subellèrne
 pus contentum, & quasi inundans fluor, quod ad suppurationem vergen-
 tibus tumoribus fieri semper solet, nihil molle, nihil nutans aut undabun-
 dum inueni, tametsi in imo pus iam gigneretur: nec tamen ob ipsius crassi-
 tudinem, & loci densitatem, & puri superpositam molem carneam appa-
 reret. Quibus enim (ait Hippocrates) suppuratio in corpore existens non
 innotescit, iis ob crassitudinem puris aut loci non innotescit. Quæ causa
 fuit cur in abscessum non abiturum tumore chirurgus arbitraretur: quum
 tamen & ex doloris & febris magnitudine pus intus gigni deprehendi sa-
 nè poterat: dicente utique Hippocrate, Quum pus gignitur, dolores fiunt
 & febres magis quam genito pure. Itaque quum abitionis in abscessum
 certa sese proderent signa, ex pulsatio dolore, qui tum post multos dies
 ægrum vexare coepit, ex febris magnitudine, & mollitie quadam in parte
 perceptis, pus intus gigni, etsi minimè conspicuum esset, ob eas quas pau-
 lo antea memoravi causas, pronunciare non sum veritus, esseque ad pu-
 ris generationem adiuuandam naturam. sequi enim naturæ motum medi-
 cus debet, & quæ vergit, eo ducere, ut Hippocratis sententia est. Tumque
 ad motis ad partem suppurantibus medicamentis, emollientibus admixtis,
 probè intentum finem consecuti sumus. Cataplasma autè suppuratorium
 quo usi sumus tale fuit: 2℥. Maluarum, bismaluar, amborum cum ra-
 dicibus, cuiusque manipulos duos (ingens enim erat locus tumore ob-
 fessus) capitum liliorum alborum 3 iij. caricarum pinguium numero xxx.
 florum chamæmeli & meliloti, cuiusque P. j. feminum lini, althææ, foeno-
 græci conquassatorum, cuiusque 3 j. fursurum macri P. ij. fiat omnium
 decoctio in aqua, postea pistentur, addendo farinæ frumenti, feminum li-
 ni & foenogræci, ana 3 ij. axungia porci sine sale 3 ij. (emollit enim recēs
 & non salita, & ut minus discurit, sic suppurationem promouet magis) vi-
 tellorum ouorum numero ij. croci 3 ij. olei liliorum & chamæmeli, ana 3
 ij. Misce, & secundum artem cataplasma fieri iussimus, quod calidè dies
 aliquot admovimus parti. Quum verò iam abundè suppurata materia vi-
 deretur, aperiendum abscessum duximus, idque cultellari candente ferro,
 tum quòd in profundo pus cōsisteret, tum quòd ad sistendam putredinem,
 & malignitatem quæ suberat coercendam, candente ferro utilius, nihil in-
 ueniri queat, ut Auicennæ & Albucasis sententia est. Sectione facta, quum
 pus foetidissimum, liuens, & mali moris prodiiisset ingenti copia, compe-
 scendum impetum duxi apposis puluillis & linamētis pluribus, oui vitellis
 ex terebinthinæ oleo exceptis. Nam etsi oleum per se vlcerebus aduersa-
 rium Galenus dixerit, quòd sordida reddere vulnera soleat, & glutinatio-
 nem impediat: quod tamen ex resina terebinthina arte chymica elicitur,
 ad expurganda sordida vlcera & siccanda plurimum cōfert, ut quotidiana
 na expe

Lib. 6. aph.

41.

Lib. 2. aph.

47.

Lib. 1. aph.

21.

Lib. 3. me-

tho. med.

na experientia docet, & chirurgis omnibus est in more positum. Vbi verò probè deligato vlcere ægrum primo apparatu reliquissimus, paulò post ad eum denuò vocati perreximus, quòd per se ingens puris copia effunderetur ex vlcere, ægèrque ferè animo linqueretur. Mox verò solutis ligaturis & vinculis, atque deterfo pure, linamenta crassiora & multo plura intra cauitatē indidimus, ne puri exitus pateret tantus: sensim namque vacuandum est pus non confertim quod in vlceribus continetur. Sed interea dum vlcus procuramus, & ingens subesset sinus, nec satis vacuari contenta materia posset, liuor in parte coxendicis ima apparere cœpit, gangrænæ vtique initium: quod quum nunquam antea toto morbi discursu apparuisset, derepente tamen vno die gangræna in parte oborta est. Magnas namque phlegmonas gangræna sequi consuevit, vt Gal. lib. 2. artiscuratiuæ ad Glauc. rectissimè dixit. Qua perspecta, mox nouacula sectionibus multis in parte factis scarificatu, partem demortuam salita aqua & vnguento Aegyptiaco admisto fouimus: quin quum mortificatio pergeret, lixiuio ex eodem vnguento admisto vtendum censuimus, quod mirè profuit. nam mox sana caro apparere cœpit. Vbi biduum hac essemus lotionē vsi, nōnullisque carnis putris frustulis abscessis, in integrum partem restituimus. Quum verò ea parte pus multum contineri deprehensum à nobis esset, nec posse tamen ore vlceris effundi, quod & multo altius esset quàm vt eo peruenire contenta in profundo sanies posset, & multum interiectum spatium inter vtraque exitum impediēbat: faciēdam in imo nouam sectionem, iuxta Galeni decretum, censuimus. Vbi nanque vlceri cauo effluxus non patet, huic moliri effluxum debemus, idque vel tota cauitate dissecta, vel in fundo tantum aperta: quumque totam scindere cauitatem periculosum fuisset, in imo aperire oportuit. Quoniam verò ab ore vlceris via quædam facta est ad alteram sectionem, laqueo imposito qui vtraque contingeret, & deterfionem vlceris iuaret, mirè vlceris sordiciem deterfimus. Intra vlcus namque deterforia valida inieciimus, nempe decoctum agrimonij, absinthij, apij, aristolochiæ ex hydromelite primum, postea ex vino & melle, adiecta vitæ aqua, quæ in detergendis sordidis vlceribus, & à putredine vindicandis mirabilis semper à me inuēta est, & nunquam me fefellit. Quin & decocto ligni sancti cum aqua vitæ & myrrha vsi sumus foelici successu. Linamenta verò post iniectiones has, vnguento ex succis apij, agrimonij & absinthij, adiecta myrrha, aristolochia rotunda, thure, mastiche, sarcocolla imbuimus, dato insuper emplastro ex diachilone ireato, & palmeo, quod Diapalma officinæ vocant, Diachalciteos Græci. Tandem verò glutinantibus & sarcoticis vtentes, vbi prius decocto ligni sancti ad dies triginta ægrum potionassemus, illum sanitati magno sanè labore nec minore molestia restituimus, quàm ab omnibus deploratus haberetur. Pro quo beneficio Deo sint gratiæ immensæ, laus, honor, & gloria.

OBSER

OBSERVATIO OCTAVA.

GASPAR à Varaderia Patritius Arelatensis a neo tormento (vulgò pistole vocant) secundum thoracem transversim vulneratus, globulo utrinque à latere ad latus secundum musculos externos permeante, curatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

10

QUAM graua sint quàmque periculosa quæ ab igniuomis telis vulnera infliguntur, ipsa experientiæ fides clarum facit. sunt enim plerunque lethalia ob ictus vehementiam & impetum, ob carniū dilacerationem plurimā, ossium fracturam, contusionem grauem, hæmorrhagiam immedicabilem: ad quæ, verenda symptomata ut plurimum consequuntur, animi deliquia, syncopes, conuulsiones, membrorum syderationes, gangrænæ, & cætera huiusmodi, quæ vel citò hominem rapiunt, vel in magnum discrimen vitæ deducunt. Nec mirum profectò: si quis enim modum quo fistulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos in earum sinibus inclusos eiulantur consideret, mirabitur certè quempiam ab his percussum euadere posse. Instar namque fulminis afflati videntur qui ab igniuomo tormento ictum excipiunt: ita exusti à puluere tormetario, conterriti, attriti, demortui planè apparent, ut in mortem præsentem præcipientes cadant, præsertim si quid interius vulneratum disruptumve fuerit. Eiiculatur autem tela igniuoma globos suos vi ignis in suum locum vi sese vindicantis. Quum enim vnumquodque natura in suo loco consistat, & ab eo semotum, ad suum locum toto impetu feratur, nec extra locum suum quicquam nisi vi coactum consistere potest: efficitur, ut quum conceptus in fistula ænea ignis in puluere tormentario exceptus, ab globulo opposito extrà ferri prohibeatur, globulum illum intèrissima vi & magno impetu eiiciat, ut sese proferat, & in aëra pandat. neq; enim inclusus & abditus latere diu ignis potest, quin sese exerat. Fit autem ea in eiiculatione strepitus maximus & mugitus quasi tonantis cœli, quod subitanea vi eiiciatur quod ignis motum remorabatur: vnde concusso & agitato citatissimo & confertissimo motu aëre, sonitum emit tit instar tonitruui. Quemadmodum enim disiecta nube crassa, in qua exhalatio tenuis & calida latitat, tonitru fit, ut lib. 2. Meteororum Aristoteles docet: sic disiecto magna vi plumbeo globo, & percusso aëre, sonus fit qui tonitruum æmuletur. Quum enim arida materia ignem concipere apta intra æneam fistulam cauam contineatur, nempe puluis tormentarius ex sulphure, sale nitro, & saligno carbone constans, eaque globulo vel plumbeo, vel ferreo, aut æneo obducatur: vbi puluis ignem conceperit, quum is naturæ ductu in sublime feratur, nec suum possit nancisci locum, aut foras prodire, denso & crasso globulo obiecto impediēte, efficitur ut potentissima vi sua detrudat quod impedit, exitum sibi quærens: in quo eluctans, at

Mod⁹ quo fistulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos eiulantur.

Cap. 8. Seneca lib. 2. natural. quæstio. & Plutar. lib. 3. de Placit. Philoso- phorū cap. 3.

trans, attritu quidem & effractura tonitruui fragorem similem edit, vehementer ac affatim percusso aëre. Maior verò aut minor sonus fit, pro ratione & pulueris & globi impacti. quò enim copiosior fuerit puluis, & tenuior, globusque crassior & vehementer impactus, eò fiet ob vehementiorem effractum sonus maior: præsertim si ænea fistula magna sit, & globi crassioris capax. Vnde fit vt à bombardis quas vocant, ingens, dum globum ei aculantur, fragor fiat, tonitruo etiam horridior: quòd & maior vis ignis concepta sit, & globus amplior, qui vi ei aculatus, & aëra quatiens, ingentem sonum in aëre edat. Minor verò ob contrarias causas redditur sonus, vt in paruis æneis tormentis, quæ vulgò *Pistolles* vel *Pistoletz* vocant, 1° est cernere. minor namque in his globum emittentibus sonus fit, quòd & breuior sit fistula, nec multi pulueris capax, & ignis non tanto impetu feratur, quòd facilitate maiore quod motum & exitum remoratur deficiat. Hæc dicere in præsens volui, id vt ostenderem, grauissima esse quæ ab huiusmodi telis inferuntur vulnera, nec nisi solerti cura magnaque adhibita & diligentia & studio curari posse, ob læsionis quam inferunt magnitudinem, quæ cuique euidentissima est. Hic itaque nobilis vir, quum de multa nocte vulneratus fuisset, protinus accersiti cum medico chirurgus, vulnus inspeximus, & specillis plumbeis prælongis immisis, quæ vulnus ferretur, num intra thoracem, num tantum in musculis externis consisteret, 2° experiri voluimus: tum in id etiam, vt si quid indumentorum intra vulnus intrusum esset, id agnosceremus, & amoueremus etiam: qui primus scopus in huiusmodi curandis vulneribus est habendus, vt quæ extranea sunt impacta auferantur. Inuenimus autem à latere in latus secundum musculos externos vulnus inflatum fuisse, globumque altera parte prodiisse. Quoniam verò frustula indusij linei impacta erant, ea submouimus: apparebantque vulneris ora denigrata, quòd à puluere tormentario factum esse certum erat. Nam de propinquo illatum illi fuerat vulnus: vnde factum est, vt non omnis pulueris tormentarij vis dissoluta sit, sed vnà cum globulo adhuc calente adusque vulneratam partem delata fuerit. Nam 3° quum eminus deferretur globus tum à multo aëre intermedio dissipatur atque euanesceat pulueris vis, atque languesceat globuli eiectionis impetus: sed quum comminus & è vicino inferatur ictus, (vt in hoc factum est) tum maiore impetu globus fertur, & ignea comitante vi, nigricantia & adusta apparent vulnera.

EV RATIO. Vt verò nihil intra vulnus extranei contineri perspeximus, magnam tamen musculorum discissionem aut lacerationem potius factam, mox apparatus congruo tractandum vulnus censuimus. Debent autem vulnera huiusmodi non prout alia tractari, quoniam & contusa perpetuò sunt, & cum multis symptomatis complicata: vbi autem cum contusione vuln- 4° ra constant, suppuratione opus est, vt ab Hippocrate & Galeno proditum est. Igitur quæ suppurationem mouere possunt, & dolorem sedare, ea protinus atque in primo apparatu sunt admouenda. Id nos præstitimus tali adhibito ad vulnus vnguento: ℞. Olei liliorum, olei lumbricorum & violati, ana ꝑ ij. vnguenti basilici ꝑ j. β. Misceantur, & cum laqueo lineo molli ad

Hipp. lib.
de vuln. &
fract. capiti-
tis.
Gal. lib. 3.
meth.

- molli ad utramque pertingente partem intra vulnus indidimus modicè calidum. Neque enim aliud tum primo apparatu imponere potuimus, quòd & multa nox esset, & mox erat tractandum vulnus. In crastinum verò sub auroram præmisso emolliente clysteri, sanguinem detraximus, id enim in omnibus vulneribus, si valentes vires sunt, nec hæmorrhagia nimia obstat, quæ vires deiiciat, præsentissimum est remedium, & ad dolorem sedandum, & ad phlegmonem arcendam ac prohibendam. Tum verò ex oleo decoctionis catellorum pinguium, & vermiū terrestrium cum pauco florum chamæmeli & stoechados medicamen confecimus, quod
- 1° intra vulnus biduum totum indidimus, ad suppurationem promouendam. Sed tamen in circuitu partis vulneratæ, hoc est ad partes superiores vulneri, repellentia mediocria admouenda sunt, ad fluxionem auertendam: quod & nos fecimus, vnguento ex bolo Armenio, ex oleo rosaceo & pauco oui albore liquato, & admoto. Quum verò iam detergendi & mundificandi vulneris ratio à nobis esset habenda, (qui alter est in huiusmodi curandis vlcerebus scopus) his sumus remediis vti, vbi prius puris coctionem moliti essemus oui vitello ex croco & oleo lumbricorum, adiecta resina terebinthina cū aqua vitæ lota, quæ profectò in omnibus vulneribus vlcerebusve detergendis, siccandis, & ad bonū exitum perducendis, mirabilem vim habet, ut mihi iam annos plus quadraginta medicinā facitanti compertum diutina experientia fuit. Tale igitur mundificatiuum vulnere indidimus: ℞. Agrimonix, centaurij minoris, ana M. ℞. incoquantur in vino puro, & colentur. Colaturæ adde succorū apij & plantaginis, ana ℥j. ℞. mellis rosati colati ℥ij. farinæ hordei ℥iij. croci ℥j. terebinthinæ Venetæ aqua vitæ lotæ quartum vnum. Fiat vnguentum mediocris consistentiæ. Cur autem in vino potius quàm aqua decoctum fieri iussimus, in aperto ratio est, quòd aqua vulneribus noxia sit. Frigidum namque vlcerebus mordax, ut Hippocrates dixit in aphorismis: & rursus lib. de vul-
- Lib. 5. 20.
- neribus conceptis verbis præcipit vulnera quæcunque vino non aqua
- 3° abluui oportere. Quamobrem nisi magna partis vulneratæ calida intemperies adsit, nunquam consulerem decocta fieri in aqua hordei aut simplici, quod plerique facere contra Hippocratis præcepta solent: siccanda namque non humefacienda vulnera sunt. omne namque vlcus siccarum postulat, auctoribus Hippocrate & Galeno. Præstat igitur magis profectò, idque
- Lib. de vlc. Gal. 3. & 4. meth.
- utilius est, si decocta in vino non in aqua fiant: quod mihi solemne esse solet, nec vnquam aliter facio in vulneribus tractandis, vbi iniectionibus opus est. Quin quum & multa sanie scateret vlcus hoc, lotionem sequenti abluendum syphone recto censuimus, vulgò *siringam* vocant. ℞. Agrimonix, centaurij minoris, pimpinellæ, absinthij, plantaginis, ana M. ℞. radicis aristolochiæ rotundæ ℥ij. iridis Florentiæ ℥iij. fiat omnium decoctio in vino puro & potenti ad ℥j. ℞. In colatura cum forti expressione adde aloës hepatici ℥iij. mellis rosati colati ℥ij. bulliant iterū leui ebullitione, & fiat iniectio intra vulnus. Decoctum namque hoc nedum probè vlcus à sanie detergit, sed ad conglutinationem promouet: ab hoc decocto mirè iuuabatur æger. Turundas verò superiore vnguento imple-
- v bamus,

bamus, addito postea thure, sarcocolla, myrrha pauca, & aloë. In hoc autē
vulnere cum neque putredo, nec mortua caro inesset, pulueribus catha-
reticis vti minime opus fuit: sed solis vnguentis detergentibus, & postea
vltus glutinantibus, & ad cicatricem ducentibus, quod & nos fecimus.
Nam vbi deterfa sanies, & mundificatum vltus abunde superioribus au-
xilii visum est, tum tale præscripsimus vnguentum sarcoticum: 24.
Terebinthina Veneta in aqua vitæ ter lotæ 3 ij. mellis rosacei 3 j. farine
hordei & fabarū, ana 3 ij. myrrhæ electæ, thuris, aloës, sarcocollæ, radicis
iris Florentiæ, ana 3 j. Misce, & incorporétur omnia simul: fiat vnguen-
tum vt artis est. Parrem etiam sequenti fotu fouimus: 25. Absinthij M. s. 10
plantaginis tantundem, rosarum rubentium P. ij. corticem granatorum
3 ij. aluminis rupini 3 j. fiat omniū decoctio in vino rubeo crasso, & ex eo
calente fiat fotus parti vt artis est. Quum verò æger spirandi difficultate
premeretur, sequentia præscripsimus præsidia: 26. Hydromellis simpli-
cis cum melle electo recenter facti lb j. s. in quo decoque summitatum
hyssopi montani & fœniculi, ana P. s. passularum exacinatarum numero
xx. caricarum pinguium num. x. glycyrrhizæ rasæ & contusæ 3 s. fiat om-
nium leuis ebullitio, addēdo in fine sacchari candi, penidiorum, ana 3 ij.
bibere ex hoc hydromelite ægrum iubebamus de summo mane. Sumus
item eclegmate vsi ex puluere diaireos, & diatragacanthi cum puluere 26
glycyrrhizæ & syrupo violaceo. Pectori quoque linimētum admoimus
ad spirationem facilitandam ex oleo violaceo, amygdalarum dulcium,
butyro receti, croco & puluere hyssopi, ex cera alba exceptis. Corpus sæ-
pe purgauimus, modò rhacomate infuso in decocto pectorali cū syrupo
rosaceo infusionis rosarum, modò catapotis, tum & clysteriis. Optimam
victus rationem instituius vulneribus accommodam: hacque methodo
obseruata, intra mensem hominem integræ sanitati restituius, Dei adiu-
ti auxilio: cuius sit nomen benedictum in secula.

OBSERVATIO NONA.

*SVTOR Auenione agens, in capite graui vulnere percussus,
cum crany fractura ad duram vsque meningem pertingente, resolutio
ne simul & conuulsione post septimum diem correptus, & sine voce
mutus, dies totos septem manet: curatur, tandē magno labore, & nulla
relieta labe à tanto malo integra valetudine fruitur. Dei benignitate.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. doca-
pit. vuln. &
6. meth.
med.

VULNERA capitis bona ex parte grauiissima esse, & plerum-
que lethalia, præsertim quæ meningas cerebri attingunt, &
experientia ipsa edocet, & est ab Hippocrate & Galeno plu-
ribus locis assertum. Nam quum ab illis principi parti cere-
bro noxa

- bro noxa inferatur, efficitur non rarò vt vulnera huiusmodi lethalia symptomata consequantur: propterea magna adhibita diligentia & solerti cura esse tractanda, nec vllum huiusmodi cōtemnendum (etiam si exiguum sit) Hippocrates lib. ad id dicato conceptis verbis admonuisse est visus. Quamobrem singula quæ accidunt, & quoto quæque die accidunt, qualiaque sint, num secura, num timorosa potius, expendi à medico diligēter debet: quod & nos in hoc curando ægro, de Hippocratis & Galeni præscripto, fecisse foelix euentus docuit. Nam quum hic ob vulneris magnitudinem, & sæua quæ post septimum diem consecuta symptomata sunt, moriturus putaretur, pro miraculo habitum est, ab orci faucibus hominem reuocatum. Et reuera Dei immensæ potentia ac bonitati suos seruare volentis ascribendum meritò est, quòd seruatus æger hic fuerit: moriturum nāque lethalia accidentia superuenientia minabantur, cōuulsio, inquam, resolutio, & vocis amissio delirio iuncta: inquitente nimirum Hippocrate, cōuulsionem ex vulnere lethalem esse. Et in capitis ictu obstupescētia & desipientia malum. Et quibus cerebrum aliqua ex causa concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri. Cur verò mox ab initio mutus factus non sit æger, quum tamen accepto graui & magno in capite vulnere concuti debuit cerebrum, in causa fuisse puto, quòd tum læsum non fuit ea
- 1° læsione cerebrum, vt vocis ablationem potuerit inferre: quum verò primum ad ipsum noxa peruēnit, tum mutus factus est æger, nempe post septimum, quo tempore & delirium & resolutio cum cōuulsione apparere cœperunt, ob membranæ duræ cerebrum contegentis tensionem cum phlegmonosa affectione: quæ talia qualia diximus peperit symptomata, cerebri læsionem per consensum indicantia. Quum enim in talibus dispositionibus vis animalis à graui vulnere molestata in seipsam contrahatur: orta verò à cerebro, nempe nerui, tendantur, quidam etiam nonnunquam distrahantur, donec se rursus vis animalis collegerit: mutum atque immobile totum iacet quod sic afficitur animal, quæ docta Galeni sententia est: quod & in hoc sumus ægro experti, qui ob eam quæ modò dicta est causam, & cōuulsus, & parte altera resolutus, atque mutus remansit. Recollecta verò pōst animali facultate, adhibitis congruis quæ pōst dicentur remediis, cessarunt quæ ab ea lacepsita processerant accidentia, vt ipso narrationis ordine clarum fiet. Nec opus in præsens habeo vel de morbi essentia, causisve, vel de ratione vulneris tractare, quòd sensibus essent hæc omnia euidentissima: tantum id dicam, quum mors certa homini ob vulneris magnitudinem & casuum grauitatem proposita esset, non tamen euentum significationi symptomatum respondisse. neque enim etsi lethalia apparent in morbo quopiam, aut etiam vulneribus, symptomata, nec
- 2° cessariò mortem consequi oportet. Verbum enim Lethale non semper pro eo quod ex necessitate mortem infert, sed pro eo quod periculosum, & crebrò mortem adferre solitum, accipi testatur libro quinto aphorismorum Galenus. Quin & si certa interdum mortis signa apparent, euenit tamen non rarò vt deserti à medicis conualescant. Cur id? quòd naturæ motus non omnes, vt fiunt, à medicis cognosci possint. Cōiecturalis nam
- Lib. 5. aph. 1. & lib. 7. 14. & 19.
- Lib. 7. aph. com. 59.
- Com. 2. Curet si certa mortis indicia sint, deserti tamē à medicis cōualescant.

Lib. 10. me-
tho. med.Lib. 9. me-
tho. med.

CVRATIO.

quæ est ars medica, rationemque coniecturæ talem esse, ut quum sapius ali-
quando responderit, interdum tamen fallat nos, ut doctè admodum Cel-
sus libro secundo capite quinto explicasse est visus. Quæ causa fuit cur hic
seruatus sit, si medica reddenda ratio est: etsi lethalia omnino sese in eo
proderent signa: facultas nempe in hoc robusta & valida vim superauit le-
thalis morbi: dicente Galeno, valentem facultatem omnia vincere ac su-
perare: imbecillam verò à minimis succumbere solere: quod & experien-
tia docet. Iam verò qua methodo in hoc curando homine vñ sumus, in
litteras promendum. neque enim leue fuit tanto prospexisse morbo, nec
etiam indignū quod non in accuratam obseruationem cadat: quando nec
sapius id euenit, ut tam grauiter sauciatus curetur, & quum id accidit, re-
ferri curationis ratio in monumenta debet, ut posteris profit quod nobis
euenisse experti sumus. Exemplorum namque (ait Galenus) ea pro potio-
ribus habenda quæ ipsi oculis vsurpauimus.

Igitur quū de multa nocte vulnus æger hic accepisset, accersito chirur-
go sine medico: (erat autem chirurgus Petrus Valens, vir certè sua arte di-
gnissimus, & in curandis ægris diligentissimus) hic primo apparatu, ut fa-
cere chirurgi solent, amotis prius capillis, & vulnere dilatato, craniisque
frustulis multis, quæ ab ingenti fractura comminuta erant, vulnus accu-
ratè inspexit: viditque ad membranam vsque pertingere. Erat autem vul-
nus ad laeuam capitis partem prope verticem, cum futuræ obelææ fractu-
ra, inclinans ad ossa capitis petrosa, quæ pro parte etiam diffracta erant.
Ingēs sanguinis effusio inde facta fuerat, tum ob vulneris magnitudinem,
tum quòd multo sanguine æger optimo præditus habitu redundaret: appo-
sitòque puluere illo communi restrictiuo vocato, & albumine oui exce-
pto, raso prius capillitio, vulnere prospexit: & calente loco cōstituto ægro,
sic vsque dum lucesceret quieti permisit. Vocor ipse multo mane ab chi-
rurgo; accedo, inueniòque grauiter & acutè febrientem, valentibus ta-
men viribus: uti confestim mittatur sanguis cōsulo: quod & factum est, ex-
cephalica vocata brachij dextri, ut auersio ad contraria fieret atque lon-
ginqua: ut rectè Hippocrates dixit, à tentata fluxione parte quàm longis-
simè semper reuellendum. nullo enim magis fluxio arque phlegmone,
quæ fieri in magnis vulneribus parata sunt, coercetur, quàm misso per ini-
tia sanguine, si æger & florenti ætate sit, & viribus abundet, qualis certè hic
erat. Sub vesperam eius diei iniecto clysteri, quiescere hominem finimus:
& apparatu chirurgico facto, vulnus tractauimus, concoctorio medica-
mento facto ex terebinthina resina aqua vitæ lota, oui vitello & croco ad-
iectis: intra vulnus autem pittacium serici coccinei melle rosaceo imbuti
indidimus supra membranam. Quoniam verò caluariæ ossa aliquot diffra-
cta harebant, ea terebellis & volsellis, atque propulsoriis seu eleuatoriis
vocatis ferramentis auulsimus, & medicamentis apposis vulnere, caput
oleo rosaceo omphacino (magis namque repellit, & adstrictione sua po-
tenti partem roborat) vngentes, suisque capitalibus tegumentis velato
capite, hominem in lucem sequentem iterum curandum reliquimus. Ter-
tio die à vulnere accepto rhacomatis diluti dra chmas duas, adiecto rosa-
ceo syru

- ceo syrupo infusionis rosarum, dedimus ex decocto florum & fructuum exceptis. purgatio namque in capitis vulneribus plurimum confert, auditoribus Hippocrate atque Galeno. Vbi rectè vacuatio processisset, cum tenui victu, quem ad septem primos dies imperaueramus, mansit æger absque ullo verendo symptomate: præter febrem quæ ægrum diuexabat, & conceptum ex vulnere dolorem. Sed sub septimū & aliena loqui, & contrahi secundum brachium dextrum, conuulsionēque tentari: secundum verò sinistrum brachiū resolutione diminuta affici æger cœpit, atque sub vesperum diei septimæ mutus & sine voce articulata mansit. Quibus symptomatis apparentibus, quum in deploratis esse ægrum propinquis prædixissemus, non tamen deferendum, sed magis instandum censuimus: generosi medici esse putantes in magnis qui sese produnt morbis vim artis experiri, nec terreri symptomatum aut multitudine aut vehementia: vt rectè Galenus fieri oportere lib. de crisi tertio nos admonuit, præstareque (quod Celsus ait) anceps quàm nullum remediū experiri. Itaque maius quidpiam aggredi in animum duximus, nempe tantorum symptomatum causam inuestigare. Quumque, rem altius meditantes, à læsa animali facultate, ac principe voluntarij motus, & sensus effectrice parte cerebro, hæc symptomata nasci medica ratiocinatione à Galeno desumpta inuenissemus: opportunum duximus huic principi parti affectæ, ortisque ab ea malè affectis pro instantis periculi magnitudine mederi. Clysteri itaque acriori, ad reuellendam materiam, vtendum censuimus, & potione item medicata in posterum diem data: tum verò vnguibus toti ceruici admotis, quæ & neruosas partes calore suo roborare, & impactam neruis materiam discutere ac digerere, & induratos neruos per conuulsionem emollire possent. Hi enim curationis scopi in hoc præcipiti casu habendi erant, si quid Auicennæ creditur. Addo etiam potiones cerebrum roborantes, & ea quæ foris admota exficcare ac difficere impactam intro materiam possent. Horum porrò omnium hæc fuit excogitata à nobis ratio.
- 30 Clysteris descriptio talis fuit: ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum hyssopi, sampsuchi, betonicæ, saluix, centaurij minoris, cuiusque manipulum: polypodij querni conuassati ʒj. pulpæ colocynthidis ʒβ. seminum anisi, marathri & rutæ, ana ʒij. florum camomillæ, meliloti & stœchados, ana P. j. radices pæoniæ maris ʒj. granorum eiusdem contritorum ʒβ. furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad t̄b j. & coletur. In colatura dissolue hieræ magnæ Galeni ʒj. electuarij Indi maioris ʒij. mellis anthosati ʒj. salis gemmæ ʒβ. olei liliacei & rutæ, ana ʒij. Misce: fiat clyster, quo injecto mira secuta excretio fuit, pituitæ multæ viscidæ & crassæ tum & aquosæ. Potio in crastinum data hæc fuit: ℞. Catholici ʒj. diacarthami & diaphœnici, ana ʒij. Syrupi rosacei solutiui sine scammonio ʒij. oxymellis scillini ʒj. pulueris diamoschi dulcis, & radices pæoniæ, ana ʒij. Misce, & ex decocto betonicæ, melissæ, sampsuchi, florum cordialium, fiat potio: qua sumpta varij generis excrementa, tum biliosa tum pituitosa, deiecta sunt. Nec crimini nobis dari velim quod iis paulò vehementioribus sumus vsi: nam vbi morbus maximus est, à maximis item remediis est in-

Hipp. lib. de vlcenb. Gal. lib. 4. meth.

Lib. 3. de loc. affect. cap. 5. & 10. & lib. 4. de sympt. cau. plurib. capitis item lib. 5.

Fen 2. 3. can. pluri. capit.

Clysteris descriptio.

choandum, nec à leuioribus ad fortiora progrediendum, vt rectè Galenus
 Lib. 1. aph. lib. 5. methodi medendi docet, docuitque primus Hippocrates, inquit:
 16. Extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sunt. metus namque,
 est nedum languidioribus auxiliis pugnamus, à morbi magnitudine vinca-
 tur æger, & mortem oppetat. Ideo si quid spei in remediorum vsu est, à va-
 ubi suprâ. lidioribus inchoandum in vehemētibus morbis rectè Hippocrates atque
 Galenus iusserunt: quos imitati nos, id in hoc agro fecimus, flore iuuentæ
 & virium firmitati fidentes. Singulis diebus post purgationē Aureæ Ale-
 xandrinæ, vel mithridatij antidoti drachmam propinabam, adiecto pulue-
 re diamoschi dulcis, & pæoniæ semine, exceptis omnibus ex decocto hys-
 1. 0. fopi & betonicæ, adiecto oxymelite, interdum simplici, interdum scillino.
 Ad ceruicem verò vniuersam, vnctionem hanc mirè efficacem & vtilissi-
 mam admouimus, mihi profectò sæpe in huiusmodi affectibus expertam;
 quam non modò in resolutione, sed & in tetano, & omnibus ceruicis &
 neruorum contractionibus fidam semper inueni, cuius hæc est descriptio:
 24. Olei veteris lb̄ iij. betonicæ, sampsuchi, saluiæ, ana M. j. radicum
 althææ, acori & aristolochiæ rotundæ, ana ʒ j. vermium terrestrium cum
 vino lotorum ʒ iij. opoponacis, castorei, ana ʒ iij. florum rorismarini &
 stœchados, ana P. j. vini rubei potentis & generosi (& si Creticum habe-
 ri possit, præstantius erit) lb̄ ss. succorum saluiæ & betonicæ, ana ʒ iij. bul-
 2. 0. liant omnia simul ad vini & succorum consumptionem, & coletur cum
 forti expressione: cui expressioni adde pinguedinis taxi & anatis, ana ʒ ij.
 medullæ cruris vituli (emollit namque vehementius medulla vaccina
 aut bonis) ʒ iij. mucaginis fœnogræci ʒ iij. vtriusq; styracis, mastiches,
 nucis moschata, caryophyllorum, ana ʒ ij. ceræ citrinæ quantum sat est.
 Fiat vnguentum secundum artem, quod calidum ceruici vniuersæ ad me-
 dium dorsi admoueri iubebam, insuper hapsis lanæ sordidæ pectinatæ su-
 perdati, & suffitis styrace calamitide & laserpitij Indici lacryma (vulgò
 benioin vocant.) Optimè profectò ab hoc vngvine habuit: nam & quæ
 conuulsa erant, mox relaxari, & quæ resoluta erant, robur accipere visa
 3. 0. sunt, vbi dies totos quatuor aut quinque his essemus remediis vsi. Quo
 perspecto, vtendum adhuc censuimus dies aliquot, vnde commodum ma-
 ius agro adfuturum sperabamus. Nec nos spes nostra concepta fefellit:
 nam vbi ad decimumquartum æger peruenisset, & loqui cœpit, & quod
 immobile brachium erat, lentè moueri, & quod contractum erat atque
 conuulsum, retrahi in naturalem statum cœperunt. Quod quum esset ab
 absidentibus animaduersum, miris laudibus & artem medicam & illius
 professores extollere cœperunt: tūque in melius proficiens æger, atten-
 tiores nos reddidit, & in suam salutem proniores: quòd solerti cura ac di-
 ligentia cum neruis omnibus intenderemus, nihil prætermittētes eorum
 4. 0. quæ ad curam tanti vulneris facere posse viderentur: tandēque Dei mi-
 sericordia ac bonitate in spe præter spem seruatus est. Quibus verò topi-
 cis auxiliis ad vulneratum caput vsi sumus, antequam obseruationi huic
 colophonem addam, recēsebo, ne quid cupidus lector desideret. Ad vlce-
 ris deterfionem præter rosacei mellis vsu, emplastro Alexandri Bene-
 dicti vsu

Fida vn-
ctio in ner-
uorū con-
tractioni-
bus.

Vide lib. 1.
cap. 5.

dicti vfi foeliciter fumus : quod ille in fene capulari ex cafu ab alto muto effecto, & moribūdo adhibuit, vnde illi reftituta falus eft. Plenum namque ingenui pudoris eft (vt Plinius ait) profiteri per quem profeceris : abftin enim à me vt quenquā meritum ſua debita laude fraudē. Vnguento etiam Conciliatoris vſus ſum, quod ille differētia 171. deſcripſit ad deterſionem faniei à vulnere: item poſtea pulvere capitali & emplaſtro ex betonica parato vſi fuimus. Hac vtique ratione ita in bonum proficientes, vt qui in horas ſingulas moriturus ſperabatur, Dei gratia in integrum reſtitutus, plenē conualuerit: valet, viuítque vegetus, & nulla ſui parte aut funciónē
 10 laſus. Deo gloria & honor, à quo omnis medela.

OBSERVATIO DECIMA.

HELENA Senequeria Iacobi Gondardi Pharmacopœi Arelatenſis vxor honeſtiſſima, ætate florens, primipara, dum poſt filia partum ſibi parum cauet, frigore imprudenter admiſſo, altero à partu die pleuritide acutiſſima corripitur, cum intenſiſſima febre, tuſſi valida, & ſpirandi difficultate tanta, vt præfocari ſibi videretur. neque enim
 20 niſi ſumma cum anguſtia ſpiritum trahere poterat, lateris dolore premente adeò, vt in præfocationis periculum agram induxerit. Miſſo ſanguine contra ſuorum omnium vota (quòd enim puerpera eſſet, & adhuc à partu fatigata, & ſat ſanguinis per purgationes muliebres exiſſet, horrendum ducebant à nobis medicis de mittendo ſanguine mentionem fieri) aliſque opportunis auxiliis adhibitis, integrè & magna omnium admiratione curatur, quum moritura in horas ob ſpiritus intercluſionem ſperaretur.

30 OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IN magnis malis puerperas eſſe, ſi parum ſibi caueant, & primiparæ ſint, & experientia ipſa docet, & eſt ab Hippocrate cum libro de foeminea natura, tum lib. de foeminarum morbis ſæpenumero repetitum. Nam quum earum quædam in enixu plurimum laborent, fiâtque difficilis partus, pleræque vel ob timorem, vel virium imbecillitatem, vel ætatem adhuc immaturam grauius in partu afficiantur: in varia mala eaque grauiâ incurrere ſæpe ſolent: quæ qui ſcire volet, Hippocratem præcitatis locis legat. Hæc itaque iu-
 40 uencula primipara, quum fatiſ foelici partu filiam eſſet enixa, nec quicquam mali perſentiſceret, nec feбри aut alio ſymptomate vexaretur, viribus ſuis & ætati fidens, ſeſe ſecundo à partu die in lecto erigit, ſeſe componit (quòd eo die ad ſacrum fontem baptiſmate lauanda puella eſſet:) quod dum malè cauta facit, ſub veſperum rigore & feбри valida tentari cœpit: moxque dolor in latere dextro punctorius, tuſſis, ſpirandi difficul-

tas oborta: dolore quidem ad mamillam & iugulum ascendente, totumque thoracem complectente. Quarto à partu die vocor ipse, iam prius Ludouico Laurentio medico, collega meo, viro non minus doctrina quam virtute ac probitate ornato, accersito. Vbi de morbi essentia, causis, tum præincipientibus & externis, tum de internis & corporeis inter nos conuenisset, tum & de parte affecta: quid nobis agendum esset longo & accurato sermone disquirentes, in eam iuimus sententiam, ut visa morbi magnitudine & periculo, spectata ætate iuuenili atque florente, virium robore, de mittendo sanguine cogitarem: quum à morbi natura & viribus ægrotantis præcipui curationis scopi desumendi sint, ut est ab Hippocrate lib. 4. de ratione victus acut. proditum, quum ait, In acutis affectibus sanguinem detrahe, si vehemens videatur morbus, & infirmus ætate floreat, & viribus abundet. Et perpendendam imprimis vim & speciem morbi atque hominis naturam idem docuit Hippocrates. Quod quum à nobis esset accuratè factum, pleuritidemque veram ex pathognomicis signis cognouissemus mulierem infestare, dolore quidem ad partes supernas septo trāsverso ascendente: mittendum esse sanguinem omnino censuimus, ita suadente morbi natura, & approbantibus Hippocrate, Galeno, Paulo, Auicenna, & omnibus. tamen si id quum incunctanter & sine mora faciendum esse adstantibus ac propinquis dixissemus, reluctati sunt illi quidem his quas initio obseruationis attuli rationibus, quod puerpera esset, & tribus tantum quatuorve diebus à partu semota, nec dum à laboribus quos in partu pertulisset recreata, & quod pulchrè muliebres purgationes prodidissent: nec opus habere eam quæ puerpera esset, ut illi mitteretur sanguis, ne laborem perpeßæ imbecillitas adiungeretur, virium sanguine detracto, idque insolitum esse. Quibus rationibus verisimile quid habetibus quum nos toto nixu à concepto de mittendo sanguine scopo auertere cogitarent: Respondimus, plus quidem viribus morbi & indicationi quam ille de se suggerit esse tribuendum, constantibus præsertim ægræ viribus, quam omnibus iis quæ in contrarium essent adducta. futurum enim prædiximus, nisi in tempore mitteretur sanguis, ut intra paucos dies præfocata periret iuuenicula, quod tanta premeretur spirandi difficultate, ut vix ad septimum pertingere posset: præsertim quod cruda existente pleuritide nihil ægra expueret: quod lethale esse & Galenus & Celsus cæterique medici prodidere. Nam quod puerpera esset, id minimè obstare quo minus illi sanguis mitti deberet: non enim iam amplius de abortu periculum esse, edito in lucem infante, nec præterea tantum in partu laborasse ægram, ut inde dissolutæ essent vires (fuerat enim facilis & citus partus, & vires in ipsa constantes ex pulsu deprehendebantur.) Tantum enim id indicare puerperium medico videtur, ut si vel mittendus sanguis sit, vel purgandum, id modicè & magna cum cautione faciat, ne vires dissoluantur: non tamen indicare puerperium quin si morbus postulet, non sit tum mittendus sanguis, si vires consent & ætas non dissuadeat. Itaque præstantiorem esse indicationem quæ à morbo suggereretur, quam quæ à puerperio. Quod verò tribus aut quatuor tantum diebus esset à partu distans, etsi id maioris

Textu 16.

Lib. 2. de
rat. vict. a-
cut. textu
38.Gal. lib. 5.
de loc. aff.
Cels. lib. 3.Puerperii
medico quod
indicit.

maioris esset momenti quod in considerationem caderet: tamen quum
 tanta vis morbi esset, vt nisi mitteretur sanguis, breui moritura ægra esset,
 vicit quidem periculum hoc reliquis omnes contrarias indicationes. M
 Vbi enim à quoquam vel affectu vel symptomate maius ægro impendetur
 discrimen, ab eo inchoanda curatio est, reliquo non neglecto, vt Galeni
 sententia est. Itaque quum & marito & ægræ parentibus vtrisque mitti san-
 guinem oportere, si saluam filiam vellent, persuasissimus, misimus oppor-
 tunè sanguinem è interna dextri brachij vena: latus namque dextrum phle-
 gmone obsessum erat. Esse autem ab eodem latere in inflammationibus
 10 internis, pleuritide præsertim, mittendum sanguinem, quâ dolor infestat,
 ab Hippocrate & Galeno proditum est. Quoniam verò in puerperio mu-
 lier erat, & purgationes muliebres moderatè fluxerant, minus detraximus
 quàm alioqui detraxissemus: (tantum enim uncias sex dempsimus) sed
 nihilò secius perstabat & ingens lateris dolor, & spirandi summa difficul-
 tas: tumque iniecto sub vesperam leni clysteri, fouere locum cœpimus
 chamæmeli, meliloti, & maluarum decocto in vas æneum imposito, vnctio
 ne desuper data ex vnguento resumptiuo & dialthææ, cum croco & oleo
 violaceo. Tum verò ad expectorandum humorem eclegmatis variis vsi
 sumus, interdum decoctis pectoralibus atque syrupis, omnique molimi-
 20 ne promouendo sputo & sedando dolori intenti eramus: quod nonnisi
 magno labore & diutino tempore consequi potuimus, ob materiæ crassi-
 tiem & inobedientiam, consecuti tamen id sumus nutu Dei. Horum om-
 nium remediorum hic fuit modus: ℞. Maluæ, bis maluæ, mercurialis,
 bliti, brançæ vrsinæ, & foliorum caulium rubeorum, ana M. j. florum cha-
 mæmeli & meliloti, ana P. j. feminum lini, althææ, fœnogræci, anisi, & ane-
 thi conquassatorum, ana ʒ β. furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad
 lb j. & coletur. In colatura dissolue catholici ʒ j. mellis violacei, olei vio-
 lacei, sacchari rubei, ana ʒ ij. Misce: fiat clyster, qui opportunè datus excre-
 30 menta detrusit biliosa multa, pituitosis & flatulentis admixta. nam & fla-
 tus plurimos cum murmure in ventre percepto eiectiones esse, & ægra ipsa
 & assidentes retulerunt. Eclegma hoc fuit per initia: ℞. Pulueris dia-
 reos simplicis ʒ iij. pulueris glycyrrhizæ ʒ j. sacchari candi, penidiorum,
 ana ʒ β. cum syrupo violaceo fiat eclegma, quo lambendo vti sæpe iube-
 bamus. Postea verò quum non satis procederet sputum, hoc vsi sumus:
 ℞. Syrupi capillorum, de glycyrrhiza, & violati, ana ʒ ij. syrupi de hyssop-
 o ʒ j. β. oxymellis simplicis ʒ j. Misce, & capiat sæpe ægra cochlearia duo
 lambendo, à quibus assumptis iuuari se magis quàm ab eclegmatis ægra
 affirmabat. Atque post vndecimū, sputum procedere cœpit crassum, spu-
 40 mosum, viscidum, lentum. Nos illius humoris crassitiem & lentorem hoc
 decocto attenuare & incidere tentauimus: ℞. Hyssopi, capillorum ve-
 neris, melissæ, ana M. j. summitatum fœniculi & præsij, ana M. β. buglossi
 vtriusque cum radicibus, ana M. j. radicis enulæ campanæ mūdæ ʒ ij. gly-
 cyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ j. passularum enucleatarum numero xx. cari-
 carum pinguium numero x. feminum melonum cū cortice contusorum
 ʒ β. feminum bombacis recentis non rancidi ʒ ij. hordei cum cortice P. j.
 fiat om

Lib. 4. de
 rat. vict. a-
 cut.

dg. 7. 11

fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad tb ij. In colat ura dissolue syrupi capillorū, oxymellis simplicis, syrupi de hyssopo, ana 3 ij. Misce, & cum saccharo fiat apozema clarificatum & aromatizatum cum puluere radicis iridis Florentiæ & cinnamomi electi, ana 3 j. quo dies totos sex vsa est, & intermediis diebus clysterem indebamus. Transacta septima die, modicum & leue propinauimus medicamentum, quod ex agarico in melle rosato infuso cum pauco zinzibere, (mirificè enim thoracis affectibus prodest) ac postea expresso, item pusillo rhacomatis in decocto pectorali infusi & expressi, adiecto rore Syriaco & syrupo rosaceo, melléque rosaceo, confecimus ex decocto pectorali: quo assumpto multa cum leuitate & tolerantia varij generis excrementa tum pituitosa tum biliosa deiecta sunt, seque alleuatam ægra in posterum diem sensit, vt & paulò facilius spiraret, & liberius sputum procederet: quum tamen lateris dolor & thoracis (nam & secundum thoracem valde dolebat, musculis externis multo frigore imbutis, & præfocari se dicebat, transata vtique in pulmones humoris portione: quod quum fit, vt in hac factum esse experti sumus, malum esse Hippocrates verè dixit) minimè adhuc remitteretur. Itaque ad latus hoc sumus emplastro vsi: ℞. Massæ emplastri de meliloto ʒ iij. styracis rubei 3 j. β. spicæ nardi ʒ iij. sulphuris viui 3 j. Misce, & cum resina terebinthina oleo chamæmeli liquata fiat ceratum, quod lateri admotum plurimum profuit. Ad pectus verò vnctione fecimus ex oleo violaceo & amygdalarum dulcium, addito butyro recenti, gallinæ axungia, croco & puluere hyssopi montani, cera alba exceptis. Nullo tamen alio magis auxilio leuata ægra est quàm decocto florum papaueris rubei, quo vtendum omni die cum syrupo de hyssopo iubebamus, calida accepta potione. Mirabiliter enim flores huiusmodi leuandis laterum doloribus valere experientia quotidiana docet, & mihi familiare & expertum id remedij esse solet. Tantum verò hac curandi ratione profecimus, vt intra trigesium diem expectorata noxia omni materia, integræ valetudini ægra sit restituta. Dedimus item in potione, quum difficultate spirandi premeretur, puluerem diacameron, ex decocto florum papaueris rubri, & mirè contulit. Deo laus, honor & gratiarum actio.

Lib. 7. aph.
11.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM LIBRI QUINTI FINIS.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRAN-

10 CISCO VALLERIOLE
MEDICO AVCTORE.

LIBER SEXTVS.

OBSERVATIO PRIMA.

10 IOANNES Baſtonius Patritius Arelatenſis, & generis no-
bilitate & moribus inſignis, quum & nephritidi obnoxius ſape in gra-
uam renum dolorem incurreret: & arthriticis doloribus ſape afflictuſ,
20 tum & cruditatibus plurimis & ventriculi flatuoſis doloribus male
torqueretur: tandem glutinoſis & multis in rene dextro impactis
humoribus, in eoſque retentis, & à calore immodico quaſi efferue-
ſcentibus, in phlegmonem eius partis incidit, graui comitante fe-
bre, doloribus grauatiuſis & extenſiuſis in rene dextro perceptis, non-
nunquam etiam pulſatiuſis. Fit inde abſceſſus atque vlcus: pus mul-
tum poſt eruptionem apoſtematis mingitur multos dies. Sanatur ma-
gna adhibita cura, ſed multo tempore, nec ſine ſumma difficultate.

30 OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40 QVOD ab Hippocrate dictum eſt, artes eſſe
quaſdam quæ laborem artificibus, vtilitatem iis
qui vtantur impertiant: quæque aliis artis impe-
ritis auxilio ſint, peritis autem dum exercentur,
dolores anxietateſque pariant & moleſtias, in ar-
te medica experiri cuique licet. Medicus nam-
que (vtidem ait auctor) viſu, tactuque malo-
rum moleſtia afficitur, & ex alienis calamitati-
bus proprios colligit dolores. Quod mihi in hoc nobili curando viro ac-
cidiffe teſtari ipſe plena fide poſſum. Quem quum tot tantique vexari ma-
lis iſque grauibus atque diuturnis cernerem, male animo afficiebar, bene
illi cupiens, ſategique quatum in me virium fuit, omni ſalutari officio per
omnem vitam homini aſſeſſe, ne non beneuolentis hominis & amici me-
dici munus atque officium prætermiſiſſe videri poſſem: ſiquidem (quod
Celfus

Lib. de fla-
tibus.

Lib. 1. in fi
ne proe-
mij libri. Celsus ait) vtilior amicus medicus quàm extraneus. Quum itaque gene-
rosus hic vir temperamento frigido & humido, frigidi & humidiventriculi
atque cerebri pari temperamento præditi, calidi tamen hepatis ac renum,
dolorem in renibus grauem sentire se profiteretur, admonui vt sibi caue-
ret, ne impactis in renum substantia densa crassis & glutinosis humori-
bus, quibus plurimum ob crebras cruditates diminutamque ventriculi in
concoquendo facultatem abundabat, hisdémque à calore immodico
exassatis, calculum denuò gigneret. Nam & aliàs crebrò arenulas & lapil-
los multos eiecerat, ita vt semel grandi generato in renibus lapide, & vi
facultatis expultricis ad vesicam detruso, indèque ad colem, cum præ ma-
gnitudine propelli non posset, colis sectione ad lapidis eiectionem opus
fuerit. Quumque & parco victu vtendum, & sumendum aliquid quod in-
farctu liberare obstructos renes posset, consuluissem, id quidem ab eo me
consulente neglectum minimè fuit: sed nihilo secius, etsi aliquandiu me-
lius habere visus est, post paululum temporis recurrere dolor in renibus,
dextro præsertim, cœpit: accedit cum horrore febris, mira in dextra re-
num parte grauitas, vt vix aut se in cubili attollere, aut in latus conuerte-
re posset, præ ponderis ac grauitatis perceptæ magnitudine: vrinæ crassæ,
& turbatæ, vbi morbus aliquandiu processisset. Ab initio namque tenues,
aquosæ, crudæque apparebant, sed magna cum difficultate emissæ. Nec
solum grauius dolore, sed & tensiuo & pulsatiuo nonnunquam premi se
æger testabatur: reperebant horrores sæpe & febris reduplicaciones, atque
exacerbationes cum animi deliquiis. Ex quibus quum coniectura artifi-
ciosa Galeno vocata, renes phlegmonosa dispositione laborare deprehen-
dissemus, accuratè notas omnes collegimus quibus id cognosci ex arte
posset. Sunt autem hæ, quas paulò antea descripsimus, quibus adiungeba-
tur vomitus bilis vitellinæ per assationem genitæ: interdum etiam porra-
cæ bilis meræ vomitus, cum summa animi angustia ac deliquiis, con-
uulsiuisque quibusdam motibus, & leui delirio accedebat. Nedum verò
ex his in corpore renis dextri phlegmonē subesse suspicati meritò sumus,
sed & in membrana seu panniculo integente ac suspendente, ex doloris
magnitudine erectionem, tussim, ac sternutationem prohibente: tum ex
decubitus forma. neque enim nisi supinus cōsistere vsquam poterat: quòd
si se in latus oppositum conuertisset, grauissimus tum excitabatur dolor,
grauitatisque sensus in parte affecta maior deprehendebatur. Ex quibus
sanè notis, à Paulo & Auicenna positis, certissima ratione asseuerare ausi
sumus, virum hunc inflammatione renis dextri tentari: quod & euentus
apertissimè declarauit. Suppurata namque inflammatione, & in absces-
sum conuersa, pus multum erupit, rupta vomica, & ex apostemate crea-
tum in rene vlcus graue, malignum & diuturnum: quod nos tamen, sum-
ma adhibita diligentia, Dei misericordia adiuti, non sine magno labore cu-
rauius. Nec difficile fuerit inuestigare quibus ex causis in hunc affe-
ctum hic vir inciderit. Nam quum sibi parum in victu caueret, multaque
in corpore subesset tum plethora, tum cacochymia, quam natura ferre
non posset, inque partes illas fluxio irrueret crassorum lentorumque cum
sanguine

Lib. 1. de
loc. aff.

Signa.

Lib. 3. cap.
45.
Fen 18. 3.
trac. 2. cap.
2.

Causæ.

sanguine humorum, renibus à se repellere minimè potentibus, tum ob infarctum quo redundabant, tum ob intemperaturam calidam, unde eorum facultas imbecillior reddita fuit: effectum est, ut consistente illic humorum colluie, impactis in renis dextri substantia humoribus, & mora calefactis, apostema genitum sit, quod in vlcus tandem abierit.

Curationem his scopis perfecimus, tenui victu & refrigerante, citra ad strictionem obstructionemve auersione humoris per sanguinis missionem atque lenes clysteres. medicamenta namque delectu vacuantia in hoc casu prohibita sunt, ne maior fiat ad partem affectam humorum tractus, ut

1° docta Auicennæ sententia est. Et non est via, inquit, ad administrandum Fen 18. 3. solutivum, quoniam dolorem facit, & nocet per id quod descendere facit trac. 2. cap.

desuper. Tum verò repellentibus ab initio, dolorem sedantibus ac discutientibus postea vsi sumus: quæ quum minimè proficerent, & in suppurationem phlegmone vi naturæ abiret, ad suppurantia primùm, demum rupta vomica ad detergentia, & vlcus mundificantia, ultimo loco ad conglutinantia & exsiccantia nos conuertimus: quibus foeliciter completis, ad optatum peruenimus finem. Horum omnium hæc fuit ratio. Clyster

emolliens ac refrigerans: ℞. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, cuiusque manipulum, radicis liliorum alborum ℥ iij. (valde emol-

2° lit, ac dolorem leniendo sedat) quatuor seminum frigidorum maiorum cum cortice contusorum (sic enim magis detergent) ℥ j. florum violarum & nymphææ, ana P. j. hordei P. j. fiat omnium decoctio in aqua ad ℥ viij. (neque enim magna quantitate iniici clysteres in abscessibus renum debent, ne in renibus, impletis intestinis, coarctatio fiat: quæ docta Aui-

cennæ sententia est) adde seminum lini ℥ β. In colatura dissolue cassiæ fistulæ ex saccharo confectæ (vulgus Pharmacopœorum Loch de cassia cum saccharo vocat) ℥ j. mellis violati, olei violati, cuiusque ℥ ij. olei chamæmeli ℥ j. β. sacchari rubei, butyri recentis, ana ℥ j. Misce: fiat clyster, quem duabus horis ante sanguinis missionem exhiberi iussimus. A quo

3° soluta leniter aluo, sanguinem è interna dextri brachij vena, quam basilicam vocant, detrahi imperauimus, tantum ad uncias sex. Nam etsi pleni-

tudo & morbi vis amplius detrahi suadebant, tamen mollities hominis, & parum constans animi robur plus detrahi non permiserunt. siquidem vix

dum eductis vnciis sex, in animi leue deliquium æger incidit, sed mox vini haustu restitutus. In iis enim qui pituita multa redundat, & frigido sunt

tēperamento, vel à minima vacuatione facile vires dissoluuntur. Ea tamen, ubi magnitudo morbi postulat, incunctanter obeunda est, virium habita-

ratione. Missio sanguine renes sequenti vñctione liniuimus: ℞. Vnguenti albi Galeni ℥ iij. vnguenti rosati Mesuei ℥ ij. succorum plantaginis &

4° polygoni, ana ℥ j. aceti rosacei modicum: reducantur in linimeti formam, & renibus admoueat. Quoniam verò & ad vomitum æger pronus

erat ac nauseabundus, pituitaque secundum ventriculum onustus, vomitum ut cieret consulimus. Plurimum namque materiam reuellit, & ad contrarium deducit, ut concors est omnium sententia. unde & eo citato

alleuatum se esse testabatur, nec ita dolore torqueri. Mox verò syropos,

x dies ali

dies aliquot illi vtendos præscripsimus, quorum esset vis refrigerare modice, dolorem sedare, & fluxum humorem repellere: 22. Endiuia non

lotæ, scariolæ, plantaginis, summitatum maluæ, polygoni, cuiusque manipulum, pulpæ sebesten 3 j. feminum portulacæ, berberis & papaueris albi, cuiusque 3 ij. feminum plantaginis & acetosæ, ana 3 j. florum violarum,

rosarum & nymphaeæ, hordei, ana P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad it j. 6. In colatura dissolue sacchari quantum sat est.

Fiat syrupus clarificatus & aromatizatus cum pulueris diatragacanthi frigidi 3 ij. pro tribus dosibus, reiterando aliis tribus. Mirifice hoc decocto

iuuabatur, quod & febris ardorem mitigaret, & dolorem leniret, & somnum conciliaret. Intermediis diebus, clysteribus aluum mouebamus.

Fen 18. 3. Quin & fistularem cassiam ex Auicennæ præscripto dare ausi sumus, quæ (vt ipse ait) in renum affectibus congrua est, & sine labore euacuat: et si ab eius exhibitione abhorreat vir quidam magni nominis, ac eruditionis

minimè vulgaris: quod qua ratione inductus id faciat, minimè perspicere ipse possum. Nam neque caliditate sua trahit, temperata utique existens,

nec delectu euacuat, nec humores exagitat: sed tantum lubricitate sua aluum mouet leniendo, & renum affectibus plurimum prodest, vt ab Auicenna & Mesueo proditum est. Hanc ipsam profecto Arabs Auicenna in

renum apostemate curando plurimi facit, valdeque commendat, vt apud illum fen 18. 3. tractatus secundi cap. 3. legere est, quo loco ex professio de

curatione apostematis renum tractat. Vnde mirari subit quid præstantissimo illi viro ac medico singulari in mentem venerit, qui cassiam, in hoc casu solemne aliis & consuetum medicamentum, suspectam existimarit,

ob id quod caloris aliquid eam habere dicat. In quo sanè deceptum fuisse planè existimo. Nam vel temperata profecto est, vel si quid habeat caloris, à nimia ipsius humiditate obtunditur: & planè gustus arguit ipsam vel

nullo vel modicissimo calore præditam esse. dulcis namque aut potius insipida est cum multo lentore. Sed eò vnde digressi sumus redeunt,

quum & dolor, & grauitas, & tensionis sensus semper adessent, & febris continente æger tentaretur, iudicauimus in suppurationem phlegmonem abitu-

Lib. 1. aph. 47. ram: iuxta illud Hippocratis, Quum pus gignitur, dolores fiunt ac febres, magis quam genito pure. Itaque ad intra aquam sacchari primum syrupo

Fen 18. 3. violaceo exceptam, nonnunquam solam dedi, ex Auicennæ præscripto, ab ea ad aquam mellis progressus. ambarum namque abstersio, incisio & subtiliatio discutere renum apostema possunt absque mordicatione, vt

idem affirmat. Renibus verò initio vnguentum rosaceum Mesuei, & album Galeni, additis succis plantaginis & polygoni & momento aceti adhibui. Postquam augeri apostema sum conspicatus, & in suppurationem

ire, cataplasma sequens ad moueri iussi: 22. Maluarum & violarum, ana M. ij. althææ M. j. florum chamæmeli P. ij. feminum fœnogræci 3 j. fufurris P. j. fiat omnium decoctio in aqua: pincta & cribrata reducatur in cataplasmatum formam, additis farina fabarum & hordei, oleo chamæmeli & violaceo. Optimè iuuat, & dolorem mirifice sedauit. Tandem verò vi natura,

potius quam suppurantium medicamentorum usu suppurata phlegmone, rigor

- ne, rigor creber, & febris exacerbationes hominem vexare coeperunt, moxque animi deliquia: vnde tum rectè cōieci vomicam rumpi. Nec mea fefellit opinio: nam sub vesperam grauitate magna in vesicæ regione percepta, & mingendi summa cupiditate, ægrè vrinam reddebat: puris coluue vesicæ meatum occupante ac obstruente. Tūmq̃ue fotibus ex oleo calente, decoctionis maluæ, foliorum raphani & petroselini Macedonici, cum seminibus anethi & maluæ, & chamemeli floribus, & vngvine ex vnguento dialthææ, adiectis seminibus milij solis & saxifragiæ, & cuniculi axungia, scorpionūmq̃ue oleo perineo admotis, copia vrinæ purulentæ, 10 crassæ, foetidæ prodiit: vnde ruptam vomicam certo experimento deprehendimus. Multos autem dies mictus puris perseuerauit, tūmq̃ue ad detergentia & vlcus mundificantia intenti, sequentia præscripsimus: 24. Summitatum maluarum M. j. capillorum veneris recentium M. j. β. plantaginis cum suis radicibus (vlceribus namque renum & vesicæ plurimum prodest, vel Dioscoridis testimonio) M. j. feminum maluæ & melonum cum corticibus contusorum, cuiusque vnciæ dimidium: granorum halicababi 3 vj. glycyrrhizæ rasæ & contusæ 3 j. hordei cum cortice P. j. Fiat omnium decoctio ad lb ij. & colentur. Colaturæ adde mellis electi despumati (vlcera namque egregiè mundificat absterforia sua vi, vt Dioscorides 19. ait) 3 iij. sacchari candi 3 ij. (nam & hoc, eodem Dioscoride teste, renum 75. vlceribus optimè facit) Misce: fiat iulebum, quo vt ad vncias octo iuebamus in aurora: si quidem quæ ad renum, vesicæ & vteri affectus exhibentur, magna dosi exhiberi debent, ne eorum vis in media via pereat. Mirificè profectò hac potione adiutus fuit. Prodibant enim vrinæ cum facilitate quidem, sed purulentæ, crassæ, foetidæ: quæ tandem puriores redditæ sunt, vbi decem aut duodecim totos dies potione hac vsus fuisset. Sed inter cætera vomitus præsentaneum fuit huic viro remedium, quum suapte sponte in eum naturæ ductu prorumperet, ventriculo multis & pituitosis humoribus referto, vnde nausea & vomitus sequebantur. facillimè nāque 30 omnium hic vir vomere consuevit. Quantum verò renum vlceribus vomitio conferat, expresseit conceptis verbis Auicenna cap. de vlceribus renum, quum & in contrarium humorem auertat, & probè renes mundificet. Melius (inquit) quo renum vlcera curantur, est vomitus, propterea quòd mundificat & euacuat, & trahit ad contrarium partis renum: & profectò à vomitu magnam alleuationem æger sentiebat, ob eas quas modò ex Auicennæ sententia recensuimus causas. Interdum etiam maioris deterfionis gratia aquam mellis dedimus, in qua maluæ thyrsos & glycyrrhizam incoquebamus, adiecto saccharo cando. His verò peractis, quum iam puriora lotia redderentur, & ad glutinandum vlcus intentio esset ver- 40 tendenda, non neglecta tamen leui deterfione, vtrumque tum potionibus exhibitis, tum foris admotis ad renes vnctionibus perfecimus. 24. Foliorum plantaginis, & hippuris, consolidæ maioris, cuiusque manipulum: adianthi (ad deferendam glutinantium vim ad renes apponitur) M. β. glycyrrhizæ rasæ & contusæ 3 j. (ei namque radici inest exsiccatio vlceris, mundificatio, maturatio, & conglutinatio, auctore Auicenna) summita-

Signa eruptionis apostematis.

Lib. 2. cap.

19.

Lib. 2. cap.

75.

Fen 18. 3. trac. 2. cap. 12.

Fen 18. 3. trac. 2. cap. 12.

tum maluarum, foeniculi & petroselini, cuiusque M. β. (oportet, inquit Auicenna, ut misceantur cum glutinantibus diuretica, & medicina subtiliata, ut deducant ad renes medicinas rectificantes & glutinantes) amyli, gummi Arabici, tragacanthi, boli Armenici preparati, cuiusque 3 j. datylorum per frusta incisorum, detracta interna cute & nucleis, paria iij. semini lactucae & portulacae cuiusque 3 j. β. (semen namque portulacae tum dolore sedat, tum adstringit & siccat) florū rosarū rubentiū P. j. fiat omnium decoctio in aqua pluuiali ad tē j. β. & coletur. Colaturae adde sacchari candi 3 iij. penidiorū 3 ij. fiat in modū iulebi, de quo sumere omni mane iubebā vncias octo, continuata potione ad dies duodecim. Renes verò vñctione sequenti illinebā: ℥. Olei mastiches, olei rosati, olei lentiscini, cuiusque 3 ij. myrrhæ, aloës, sarcocollæ, sanguinis draconis, ana 3 j. amyli, tragacanthi, ana 3 iij. styracis calamitidis 3 j. β. ceræ albæ quantū sat est. Fiat vnguentū pro renibus. Dedi interdum lacrymam terebinthinam ex aqua hordei lotam, adiecto saccharo cando, à qua probè renes detergebantur, etsi illam æger abhorreret ob ingratum gustum. Hac seruata medendi ratione, victūque congruo ægro præscripto, sublata est omnis vis morbi, ipseque æger integrè intra sesquimensē liberatus Dei præpotentis manu, qui solus vitæ & mortis potestatem habet: cui sit laus, honor & benedictio.

20

OBSERVATIO SECVNDA.

ANTONIVS Bodiere chirurgus apud Arelaten, gravi pleuritide affectus, intra undecimum moritur: cui nulla opportunè adhibita remedia auxiliari potuerunt. Eius vxor confestim à morte mariti & ipsa quoque in pleuritidem incidit, paribus symptomatis atque vir eius affecta, undecimo moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

30

Lib. 11. me
tho.

Hipp. lib.
de lege.
Cels. lib. 3.
cap. 1.

ANTVM ea narrare in hac Obseruatione decreui quæ huic viro mira acciderunt. Neque enim remedia recensebo, quæ etsi omnia quæ profutura sperabamus, accurata methodo adhibita illi sunt: ægris tamen qui insanabiles sunt (ut ait Galenus) nullum neque præsidium nec tempus vllum opportunum est. Inde euenisse par est, ut neque hunc opportuna sanguinis missio, non eclegmatum, syruporum expectoratorium, & sputum promouentium vsus, non quicquid morbum leuare posset, vllatenus iuuerit: quod (ut rectè ab Hippocrate & Celso dictum est) natura repugnante sint omnia vana, nec quicquam medicina proficit. Proinde abundè fuerit, si quæ huic viro animaduersione digna symptomata acciderint, qualiānam essent, & vnde nata enarrauero. Pulcherrimæ profectò contemplationis latissimum præbent talia symptomata campum. Quis enim non miretur in optimi temperamen

- peramenti homine, qualis hic erat, valida virtute, nec malis omnino humoribus, pleuritidem incoctam cum grauiſſima ſpirandi difficultate, præfocationis metum inferente, cum ſputis peſſimis, liuidis, virentibus, nigris, conuulſione in ſeptimo die oborta, delirio, tandem in vndecimo morte? Grauis porro & præfocatiuæ reſpirationis cauſa erat, materiæ copia, tum inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium impedita à phlegmone actio. ob magnitudinem namque phlegmones & muſculi intercoſtales, & ſeptum tranſuerſum reſpirationis (vt vult Galenus) inſtrumentum, valde afficiebantur: muſculis quidem internis humore ſanguineo oppletis, Lib. 5. de vſu part. ca pit. 15.
- 1º ſepto verò tranſuerſo per conſenſum & viciniam ad partē affectam diſtento, ita vt liberè thoracem attollere non poſſet. Septum namque mouendi thoracem gratia factum fuit, vt idem Gal. affirmat. Quamobrem minimè Lib. 13. de vſu part. ca pit. 5. mirum ſi grauis & præfocatiua appareret in homine reſpiratio. Sputa verò ob humoris malignitatem talia erant, nempe liuida, interdū viridia, poſtea nigra: quæ omnia mala eſſe Hippocrates in prognostiſis veriſſimè dixit, & Galenus in Commentario ad eam partem. Præter enim ſanguinem quiuſ alius humor ſi ſyncerus appareat, prauam indicat affectionem, flammeo calore obtinens generationem, vt citatis proximè locis dixit Gal. Lib. 2. progn. textu 46. 47. 48. & in com. Gal.
- Proueniunt namque ſputa huiusmodi ob aſſationem humoris ab immodico calore inſtar flammæ deuretis, tum nigra præſertim à vehementi aduſtione, aut etiam interdum ratione extinctionis & refrigerationis natiui caloris: quod quum fit, (vt in hoc viro euenit) iam propè mors eſt. Delirium porro, tranſmiſſo in caput flammeo vapore multo & acri ſequutum fuit, inflammatis cerebri meningibus. Conuulſio verò portione materiæ in neruos tranſlata, & principio, nempe cerebro, affecto. Ad hæc mors in vndecimo cum præfocatiuo ſtertore in aſpera arteria percepto ſecuta eſt. Eius vxor altero poſt die à morte mariti in ſimile affectum pariæque ſymptomata incurrit, eadem atque vir ſputa habens, deliriū, conuulſionemque, tandem vndecimo moritur, præfocata vt vir. Vnde nam in duobus
- 3º ætate, temperamento, victu, ſexu diſſimillimis eandem morbi ſpeciem genitam eſſe dicemus, eadem ſymptomata, & pari dierum numero inſecutam mortem? Magnæ proſectò indaginis hæc ſunt, & niſi per contagem, affricatam eſſe vxori parem atque in marito erat diſpoſitionem dixeris, infirmi halitu vxori aſſiduè aſtanti communicato, à quo ſimilis in vxore nata eſt ægritudo: vix cauſam inuenias in quam euentum huiusmodi rariffimum proſectò & obſervatione digniſſimū reiicere queas. Eſt proſectò quid diuinum in morbis, ſpiritale, abditum, nec medico ſatis perſpectum, per ſympathiam quandam aut naturarum aut humorum cuius Hipp. lib. 1. præſag. merito hæc eueniant: vt in his duobus ægrotantibus, viro & vxore, eueniſſe certum eſt. Conſenſu namque naturæ tacito paria in vtroque ſymptomata accidiffe credere conſentaneum eſt. Nec alia iudicio quidem meo tam rari euentus ratio reddi poteſt: ita vt quum Apoſtolo Paulo ex- Ad Rom. 11. clamare cogar, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius! Illi laus, honor & gloria.

Obferuationi huic appendicis & corollarij loco addam quod à me & Arelatensibus omnibus vifum, mirabile haberi poffit : Angletonus Pharmacopœus (id erat illi cognomen) atque vnà cum eo eius vxor eodem die, eodem diei momento horrore & febris corripuntur : incenfua quidem & ardenti in vtroque excitata febre, in viro quidem acutior, in foemina paulò remiffior. Vtrique graua fymptomata, & paria fuccedunt, decretoria in feptimo, vndecimo imbecillia fine coctione. neque enim decretoria vera erant, fed naturæ irriti motus, paucis fecutis & fine alleuatione morbi, per fanguinis è naribus ftillationes & fudores exiguos, euacuationibus, pari progreflu in mortem incedunt: cum vrinarum cruditate 10 & virium mira imbecillitate, vterque die decimoquarto moritur. Idem quoque à me Monfpelij obferuatum in Domino Boqua & eius vxore ætate confectis, eodem die mortuis & eodem feretro terræ matri demandatis: item Auenione in Francisco Merula legum doctore & viro graui, & eius vxore, eodem die fato concedentibus.

OBSERVATIO TERTIA.

MULIER quadam teterrimo carbone fecundum os & labra 20 correpta, in mortis difcrimen incidit, cum crebris animi deliquijs, tumore ingenti vniuerfam faciem occupante: curatur, fed tamen ore deformis manfit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 2. ad
Glauc. cap.
6.

ARBONEM ex fanguine craffo feruentéque fieri, qui comburendo cruftofum faciat vlcus quodcūque membrum obfederit, à Galeno veriffimè proditum eft: nec folùm vlcus cum efchara creat, fed circumpofita loca in vafum tumorem cum inflammatione attollit, & efferuefcen- 30 tem grauémque dolorem infert, nec periculo caret. Nullus enim carbo vnquam fine periculo fuit, vt idem Gal. in Epidemijs dixit, quòd mali moris fit, & ex materia ea gignatur quæ venenati aliquid in fe latens continet: vnde fyncope, animi deliquia, vomitus, & febres grauiffimæ, tumoresque ingentes, & inflammationes circumiacentium partium oriuntur. Tali affectu mulier hæc laborabat in inferiori labri dextri parte, tumente facie vniuerfa, mento ac ceruice tota.

EVATIO. Ad hanc fecundo die vocatus, probè cognito morbo, venam tundere iubeo è directo partis qua malum infeftabat, nempe externa dextri brachij vena, cephalicam vocant: plurimùmque fanguinis detraho, quòd & bene habita & ætate florens & viribus pollens ægra effet. Clyfterem duabus poft horis tribusve iniici iubeo, circumpofitis locis in tumorem sublatis refrigerans & repellens medicamentum adhibeo: puf- 40 tulæ verò, ea prius vndique in circuitu raforio cultro excarificata, caufticum adhibeo.

nam

nam candens ferrum admittere noluit, nec commodè etiam ob partis naturam (nempe in buccis consistente carbone) admoueri poterat. Corroborantibus medicamentis tum intrò assumptis, tum foris adhibitis, confirmo, bezearticis vocatis medicamentis. Eschare casum procuro, vlcus detergo, carne postea impleo sarcoticis medicamentis, & ad cicatricem duco: hacque ratione intra dies plus minus viginti sanata Dei nutu ægra fuit. Horum porrò omnium hæc fuit ratio. Clyster refrigerans & emolliēs: ℞. Maluarum, althææ, lactucæ, foliorum cucurbitæ & portulacæ, ana M. j. foliorum oxalidis (putredini namque obsistit) M. β. seminum frigidorum maiorum conquassatorum ℥j. florum violarum & nymphææ, hordei cum cortice, ana P. j. prunorum paria tria. fiat omnium decoctio ad ℥b j. In colatura dissolue catholici ℥j. cassiæ cum saccharo 3 v. olei violacei ℥ij. sacchari rubei ℥ij. fiat clyster. Bezeartica seu antidota corroborantia: ℞. Pulueris bezeartici 3 j. pulueris de bolo & theriacalis Guidonis, ana 3 β. aquarum scabiosæ, acetosæ, buglosi, cuiusque vnciam: syrupi de limonibus ℥ij. Fiat potio: quam ter in die sumere iubebam. In quo illud obseruandum, quòd & sæpe in talibus affectibus, & in bona dosi dari cardiacæ potiones debent. Epithema cor roborans: ℞. Aquarum melissæ, acetosæ, nenufaris, rosarum, buglosi, cuiusque vncias tres: vini 2 o albi electi ℥ij. pulueris diamargariti frigidi, granorum tinctorum, caryophyllorum, ana 3 j. trochiscorum de caphura G. vj. moschi grana tria. Fiat epithema. In quibus illud obseruabis, vt refrigerantibus aliqua calida admisceas, vt Auicenna fen xj. tertij rectè cōsultuit. Ex panno coccineo in hoc liquore tincto epithema adnoueabam. Loco in quo carbo insidebat prius scarificato, tale apposui medicamentum: ℞. Vitellorum ouorum numero ij. rutæ viridis & scabiosæ (à proprietate namque carbonibus prodesse omnes volunt) cuiusque M. j. ficuum siccarum numero vj. fermenti acris 3 j. piperis 3 j. Pistentur omnia, & in formam cataplasmatris reducantur: admoueri iubebam pustulæ, quod biduo carnem putrem à 3 o sana diduxit. Item hoc altero sum vsus: ℞. Succorum symphyti maioris, scabiosæ & calendulæ, cuiusque vnciam vnā: theriacæ electæ & veteris 3 iij. (venenum namque ad se trahit, auctore Galeno) salis 3 j. oui vitella duo incorporentur simul. Hoc apud me arcanum est, nec me vnquam fefellit. Calendulæ namque succus mira proprietate ad carbonem pestilentemque bubonas valet, vt Alexander Benedictus lib. de peste testatur. Escharam porrò ex adipe suillo, butyro loto, farina triticea cum basilicone vocato vnguento decidere feci. Postea verò amota escharam vlcus detergi vnguento hoc: ℞. Succorum calendulæ, absinthij, scabiosæ & apij, cuiusque vnciam, myrrhæ electæ, radices iridis Florentiæ, aloës, sarco 4 o collæ, cuiusque 3 j. mellis rosacei ℥ij. Fiat linimentum: optimè enim detergit, & carnem generat. Locis circumiacentibus repellens hoc apposui: ℞. Vnguenti de bolo 3 vj. omnium santalorum 3 j. β. pulueris myrtillorum & rosarum, ana 3 ij. olei rosati & myrtini, ana 3 j. β. aceti rosati 3 ij. albuminum ouorum numero j. agitentur simul: fiat linimentum. Leuem adhibui purgatio nem ex catholico & tryphera Persica, cum syru-

porofaceo infusionis rosarum:& congruo victu præscripto, integrè sanata mulier fuit, sed deformis remansit contorto ore. Sit Deo laus & gloria.

OBSERVATIO QVARTA.

FAMVLVS patris mei Antonius nomine, Belga, ex casu ab alto, quò Saturnalibus festis vino onustus se in fenestras sublimes domus contulisset, vino soporatus cadit in mediam viam publicam, diffracta vniuersim propè caluaria tota: pro mortuo habitus, sine sensu, sine voce, stertens & moribundus dies totos septem manet. Curatur tamen ingenti labore & magno studio à principibus medicis Monspelien-sibus, Griffio seniore, Falcone, & Tremoleto, tum à chirurgis peritissimis Petro Alzina, Antonio Barrelerio, & Nicolao Blesio: cæcus tamen ferè, ac omnino surdus mansit reliquo vita curriculo.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

EI magnitudo & euentus raritas quæ in hoc adolescente acciderunt, efficit, vt in literas dem quod à me & Monspelien-sibus medicis, viris in arte medica principibus, & ab omnibus fere ciuibus qui patri meo clarissimo viro familiares erant, visum est. Nam quum res eiusmodi sit, quæ fidem omnem exuperet, & præter omnium expectationem fœliciter cefferit, promēda in literas ea maximè est, vt etiam reliqua omnia quæ artem superare videntur: ne quis ita existimet de morbis esse certa assertionem iudicandum, vt non sæpe iudicium fallant. Ob idque iudicium difficile esse vetustissimus auctor Hippocrates rectè censuit: quod in plerisque coniecturalis sit ars, nec ita certæ euentuum notæ haberi possunt, quin sæpenumero fallant, quum non raro deserti à medicis conualescant: quod est à Celso proditum. Ob id casum hunc referre volui, vt intelligant medici omnes à Deo seruari quos ars morti adiudicat. Quis enim si artis dogmata sectetur quæ de capitis vulneribus prodita sunt, non hunc continuò moriturum iudicasset, quum & obmutescencia, & sensuum omnium defectio, & vomitus, & sanguinis per os, nares, & aures manatio, & stertor apoplecticus, & perpetuus sopor ad septem ferè dies, nisi cum adstantium clamoribus & strepitu excitaretur, illi inessent: quæ cuncta in capitis vulneribus lethalia esse, & Hippocrates, & Galenus, & Celsus affirmarunt. Is tamen Dei miserentis magis quam artis operantis nutu curatus est.

Curatio
mira cal-
uariæ dif-
fractæ.
Quis fuerit curationis modus breui recensebo (nam tum quum hæc acciderunt nondum medicinæ sacris eram initiatus, sed Lutetia reuersus Philosophiæ & artibus operam dederam:) Accersiti à patre confestim medici ac chirurgi: sed pro deplorato relinquētes prima visitatione ægrū,

nihil

- nihil aliud quàm facto de morte prognostico agere in animum induxerunt: tantùm raso capillitio, quum vniuersim diffractam caluariam còspexissent, moribundumque ægrum viderent, manum apponere euellendæ diffractæ caluariæ noluerunt, ne in ipso opere deficeret æger: tum quòd apoplecticum iudicabant, tum quòd cogere medicorum ad id peragendum còetum volebant. In crastinum conueniunt medici omnes Griffius, Falco, Tremoletus, atque vnà cum his chirurgi tres: consultant: & post multa, id concludunt, præstare anceps quàm nullum remedium experiri. Nouacula in crucis modum capitis cutem secant: modiolis & vncinis
- 1° diffracta ossa amouent, quotquot tum amoueri potuerunt, relictis reliquis in alterum apparatus: sanguinem è vena detrahunt, ceruicem totam oleis imbuunt & succida lana: clysterem præscribunt & potionem, sed quam sumere non potuit: iterùm ossa diffracta ferramentis detrahunt, quoad omnia quæ fracta & comminuta erant sublata sunt. Mox intra vulnus mel rosaceum indunt, capitalem puluerem, & quæ detergere vulnus possent: tantùmque profecerunt, vt vi ad aperto ore speculo linguæ vocato organo, potionem medicatam indiderint: à aqua eductis plurimis excrementis, respirare facilius & sine stertore æger cœpit, & sensim auditum recuperare: etsi semper stupidus & quasi soporato similis maneret. Potiones medicatas
 - 2° dierum interuallis iterant, & clysteres: (quòd, auctore Hippocrate, purgatio in capitis vulneribus plurimum prodest) capiti bene prospiciunt puluisculis, vñctionibus, emplastris, & tegumentis frigus repellentibus. Quo ordine medicationis effectum est vt intra menses duos integrè coaluerit vulnus, ipsèque æger sanitati restitutus: præter quàm quòd ferè cæcus, & omnino surdus remansit, ob læsionem auditorij meatus & neruorum opticorum. Quod quum Dei præpotentis manu factum esse omnes iure merito affirmarent, id pro miraculo haberi debere asseuerabant: & profectò monstrosus videri id poterat. Sed quæ nobis talia apparent, occulta Dei virtute facilia illi sunt, qui habet necis & vitæ potestatem, & deducit ad inferos & reducit. Neque enim est currentis aut volentis, sed miserentis Dei, qui quos vult ab interitu seruat: illi honos & gloria.

OBSERVATIO QUINTA.

- MAGDALENA* Francisci Martineti uxor, iuencula & bene habito corpore, utero grauis, in octauo gestationis mense febris continente ex putredine sanguinis corripitur: secundo die opisthotono
- 4° afficitur, ceruice in posteriorem partem inclinante: loquela priuatur eodem ipso die: oculis conuulsis, & in vnā semper partem spectantibus manet, febris acutissima intenditur magis. Quarto à morbi initio die filium parit, purgationes commodè exeunt, à partu tamen omnia grauiora & periculi plena apparuerunt. Postridie partus conuulsa moritur,

moritur, infansque horis aliquot post matris obitum & ipse quoque diem obiit, mater filium gestans eodem feretro humo traduntur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 8. aph.
30. & 55.

RECTISSIME illud ab Hippocrate dictum videtur, mulie-
rem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale
esse. & rursus, Quaecunque vtero gerentes à febris corri-
piuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, diffi-
culter pariunt & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur. Id
miseræ huic iuenculæ primiparæ optimo quidem temperamento præ-
ditæ, & plerisque aliis euenisse testari ipse certissima fide possum. Quum
in octauo gestationis mense constituta ægra hæc esset, & magnum gesta-
ret foetum, pusillo ipsa corpore, sed solido tamen & compacto & succi
pleno: rigere coepit sub noctem, moxque à rigore fortiter incallescere, fe-
bri graui oborta cum incredibili faciei rubore, pulsu magno & citato, vri-
nis vinosis & spissis, cum magna anxietate & angustia, vt vno loco confi-
stere ægra non posset. Secundo à morbi initio vocatur medicus: inter quos
& ego quoque accersor, ac quæ dixi signa atque symptomata intuitus,
protuli & graue ægrotanti imminere periculum, & abortum passuram: 20
quod vix fieri posse putarem vt foetus cum tam valida febre seruari inco-
lumis posset, & ad legitimum partus tempus in vtero fisci, prout citatis
ex Hippocrate sententiis firmum haberi poterat. Itaque de curatione con-
siliū capientes, quum ægram tam miserè conflictari cerneremus, & in
tanto vitæ periculo versari, marito & filia parentibus periculum prædixi-
mus, (quod faciendum & Hippocrates & Celsus & Galenus monent) ne
si ars victa malo fuerit, aut nescisse nos & ignorasse rerum futurarum euen-
tum, aut fefellisse videri possemus. Prædictio namque est quæ medicum à
calumnia tutum facit & obseruantia dignum, quum quæ nec æger, nec as-
sidentes norunt, ea in tempore præfagit atque prædicat medicus. sic enim 30
efficitur vt pareant propensius ægri medico, ipsæque præsentiendo futu-
ra de longinquo, obuiam eat futuris casibus, & demum crimine vacet
interneccionis: quæ docta Galeni sententia est. Quam nos sequentes, quum
& morituram ægram prædixissemus, & his remediis quæ morbum leuare
possent locum non esse, nempe quod illi neque mitti sanguis posset, vtique
iam partui proxima, & ingressa noni mensis initium, neque solutiū phar-
macum dari, (quod nec deuorare posset, conuulsis maxillarum neruis ac
musculis, nec etiam si assumpsisset, continere valeret, omnia reiiciens) ab-
stinendum censuimus, illud Galeni sectantes: In quibus deplorata salus
ægris est, in iis nos à culpa immunes seruatuos, si & ægrotantem moritu- 40
rum prædixerimus, & nullo fuerimus vsi generosiore medicamento. Nam
et si morbus, vt pote à plenitudine, constantibus viribus sanguinis missio-
nem postularet: illam tamen impregnatio & partus tempus quod instabat,
immo iam præsens aderat (si quidem quarto à morbi principio die filium
infelicitè peperit) nec assidentes etiam illam vnquam tulissent, mitti illi
non po

Hipp. &
Gal. lib. 1.
præd.
Cels. lib. 2.

Lib. 1. præf.
com. 1.

Lib. 12. me-
tho.

non potuit sanguis, nec purgatio adhiberi, nec alia fieri quæ morbi ratio exigebat. Et propterea rectè admodum Auicenna huiusmodi agnitiones in quibus adiunctum est aliquid quod medendi ratione prohibeat, non factas nuncupandas celsit, quod medico non concedatur ut pro morbi ratione medeatur agro. Nos tamen leuissimis & tutissimis usi auxiliis, ne arti impingi posset quod morbi proprium erat, ut potuimus succurrere tentauimus, glandibus acrioribus in anum suppositis, & vinctione ceruicis admota, ex his quæ conuulsioni debentur, locum prius fouentes vesicis suillis oleo calente impletis, in quo betonica, sampsuchus, saluia, maluarum & althææ folia cum floribus chamæmeli, roris marini & stoechados in cocta erant. Sed nihil proficientes, desistendum censuimus & à dandis portionibus, quum frustra id iam bis tentassemus, & ab aliis exhibendis, quod in certam mortem progredi ægram videremus, neque esse deploratis ad mouendam manum, ut Hippocrates iussit. Quamobrem quum quarto die à morbi initio marem hæc mulier peperisset, & commodè purgationes à partu exirent, nihilo secius in peius omnia processerunt. Nam & viribus omnino destituta, & tota conuulsa, ceruice quidem in posteriora rigide inflexa, manibus & brachiis contractis, quinto die in fata, Deo sic disponente, concessit. Hanc verò obseruationem non alio fine describendam duxi, quàm ut tantum historiam obseruatu dignam referrem, & ostenderem etiam in huiusmodi casibus præstare ut à dandis medicamentis consultò abstinemus, ne quem mala fors peremit, medicus datis in præcipiti non profuturis remediis occidisse videri possit, seque hoc pacto à calumnia vindicet. Sit laus Deo in cunctis optimo maximo.

OBSERVATIO SEXTA

30 *FILIA Trophimi Icardi viro nupta, uterum gestans in septimo gestationis mense, in pleuritidem grauem incidit, cum ore gremione, id est stertente spiritu in aspera arteria inter respirandum percepto: difficilimâque spiratione comitante, cum febre acutissima, delirio, atque vigiliis. Sibi sanguinem mitti non passa est, ob imprægnationem & matris ac assidentium repugnantiam. Tandem in septimo natura vi ac ductu screeare cepit, remedijs tamen adiuta multis, eclegmatis, potionibus expectorantibus, fotibus, syrupis, unguinibus. Remitti febris undecimo die incipit, procedit sputum coloratum, coctum, sine magna difficultate emissum: vigesimo integrè decreuit, & liberata est, sudore copioso manante: filiam postea peperit vitalem & incolumem suo tempore, nempe nono exacto mense. Ut videre sit Deum opt. max. quos vult sua misericordia seruare, eos præter spem omnem & hominum opinionem seruari, artis etiâ curatiue neglectis canonibus: & seruari interdum eos de quibus medicus desperarat, quod est à nostris proditum.*

OBSER

Lib. 6. E.
pidi

Cap. 5.

Fen 10. 3.

CURATIO.

Lib. 5. aph.

31.

ACTIVITATEM, morborum medicatricem esse vetustissimus Hippocrates verissime prodidit. Ea enim est quæ viribus suis utens, quod alienum est expellere novit, quod vsui futurum servare: ut lib. priore de febrium diff. prodidit Galenus: si modò ægri valida virtus sit. Hoc ut in plerisque aliis, sic in hac agrotante experiri mihi licuit: quæ quum vtero grauis in pleuritidem incidisset sinistri quidem lateris, quæ, teste Auicenna, cæteris periculosior esse solet, naturæ tamen ope magis quàm medicamentorum potentia curata fuit. Quod inde perspicui vel aperto testimonio potest, quòd neglecto præsentissimo remedio, sanguinis missione, neque admodum remediis vsa, quæ ob imprægnationem omnia fastidiret, curata tamen naturæ beneficio fuit, decernente in vigesimo foeliciter morbo. Quæ verò ratio in hac curanda à me observata fuerit breviter recensebo.

Ad hanc vocatus, quum & pleuritide laborare eam ex pathognomicis signis deprehendissem, dolore lateris sinistri punctorio, tussi, dolore ad mammillam ascendente, febris, & pulsû duro, spirandique summa difficultate, & in præcipiti rem ipsius esse adstantibus prædixissem, quòd & prægnans esset, & acutum pateretur morbum, præsentem esse remedio opus dixi, sanguinis utique missione, si matrem saluam vellent: etiam si cum discrimine foetus & abortus periculo id futurum esset: quòd pro Hippocratis sententia: Mulieri vtero gerenti si sanguis mittatur, abortus fit: magis verò quum maior fuerit foetus. Sed tamen præstare ut quæ morbi ratio postularet ea fierent, ut saluaretur mater, quàm neglecto tanto præsidio periclitari & matrem & foetum. Ad quæ quum à marito, ab ægra ipsa quoque, & illius utroque parente responsum esset, se id non passuros, ægræque ipsa plus cæteris reluctaretur, trahere eos in meam sententiam haud ullis persuasionibus potui: tantum me rogarunt ut quæ possem alia præsidia in ægræ salutem præscriberem, clysteres, decocta, potiones medicatas, & quicquid ex vsu esse ducerem, modò sanguinis missionis nulla à me fieret mentio. Quod quum esset ab eis magna asseueratione constitutum, facturum me sum pollicitus quantum præstare ipse ex arte possem: sed si foeliciter non cederet, mihi ne noxam imputarent. Itaque clysteribus lenibus & aluum leuiter mouentibus uti cœpi: decoctis sputum promouentibus, ex pectoralibus herbis & fructibus vnà cum papaueris rubri floribus adiectis (qui in pleuritide leuanda mirâ profectò habent vim, & mihi pro arcano esse solent) tum syrupis de hyssopo, capillorum veneris & violaceo sum foeliciter vsus. Linctibus quoque variis, & ad dolorem sedandum vnctione ex vnguento dialthææ vocato & resumptiuo, addito butyro recentissimo, cera alba, & oleo amygdalarum dulcium, tum etiam emplastro ex meliloto ad latus admoto. Supra vnctionem verò lanas pingues puluere sulfuris resperfas ad latus apponi & institis ligari iubebam. Tandem verò procedente copiosius & facilius sputo (quòd tenuis esset qui morbum creabat sanguis, atque copia non admodum multus) sudoreque decimo quarto

quarto & vigesimo die copioso, multo, cum facilitate emisso, naturæ ductu liberata integrè eo ipso die mulier fuit, foetu salvo & incolumi, qui ad tempus illi à natura præfixum in sinu matris constans, nono postea exacto mense in lucem foeliciter matre salva prodiit. Id verò longissima experientia observavi in prægnantium acutis morbis, præstare ut mitissimis auxiliis morbum leuare tentemus, potiusquàm ut maioribus etiam morbo debitis agræ naturam vexemus. Solent enim utero gerentes à minima quaque re offendi, & id à quo offenduntur medico adscribitur: quam calumniam ut vitemus, præstat naturæ familiaribus uti. Deo laus & gloria in
 10 omne ævum.

OBSERVATIO SEPTIMA

MEDICVS Lusitanus, senex septuagenarius, febris continente gravissima Auenione correptus, soporatus & fere apoplepticus factus decimo quarto die, ad multos dies sine cibo & potu vitam ducens, præter exiguum quid iusculi quod villatum in os ægre deuorabat, sine voce, & sensibus omnibus destitutus, tamquam mortuus tacebat, & à medicis pro deplorato relictus (in quibus & ipse ascitus eram) tandem sensim natura ope reuocatus, post bimestre tempus & eo amplius conualuit, integræque sanitati restitutus fuit. Erat autem senex temperamento frigido & humido, pituitosus & excrementis abundans, carnosus, vorax, & parum in victu cautus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

30 **V**AE natura robusta in ætate iam inclinata facere queat, ex hac quam observauimus in medico sene & valido historia palam fiet: ut verissimum illud Galeni haberi possit, validas vires omnia sustinere, imbecillas à minimis lædi. Hic nanque
 30 validus senex septuagenarius, vasti corporis & bene carnosus, plurimisque humoribus (pituita præsertim) refertus, quum in continentem febrem incidisset ex humorum intra vasa putredine, maxime verò pituitæ (qua plurimum abundabat) erat quidem in eo calor iugis, sed non admodum
 40 acris: quod instar ignis in lignis viridibus succensi calor hic febrilis in sene per similes foret. Equidem quum senibus paucum adsit calidum, siue
 40 cruditatem & concoctionis imbecillitatem excrementis humidis abundans efficitur, ut non similiter atque iuuenibus febres acutæ fiant, quod frigidum sit eorum corpus, & ob hanc causam neque senes magna ex parte febricitant acutas febres, sicuti iuniores: & si quando rarer talis his accidit febris qualis iuuenibus, omnino hæc ad interitum ægrotantis terminari plerumque solet, ob virium imbecillitatem, quæ senibus adesse
 40 ætatis

Lib. 10. me
tho.Ex Gal. cō.
14. prim.
aph.Hipp. lib.
1. aph. 14.

ætatís merito solet. Hæc causa fuit cur in tam graue discrimen hic æger inciderit, quòd ignis conceptus in magna humorum crudorum, lentorum ac viscidorum copia, negocium naturæ senili facesseret, quæ tantam humorum putrentium molem sustinere non potens, oneri succumbebat, penèque extinguebatur in eo natiuus calor per viam oppressiõis: perinde atque exiguus focus sub ingenti lignorum viridum strue conclusus præ focatur atque extinguitur. Quamobrem quum hic vir ob ingrauescentem ætatem morbo par non esset, effectum est, vt effumantibus è venoso genere multis sursum humoribus, & à vaporibus copiosis grauato cerebro, in soporem altum inciderit, κατὰσῶπρ Græci vocant, quæ vt plurimum febribus grauib. 10 accidere solet. Nec solum soporatus erat, sed cum stertore iacens, difficultérque spirans, sensu motuque destitutus & voce apoplepticus apparebat, & si reuera non esset. Nam non omnino motu voluntario destituebatur, & interdum ad interrogata respondebat, quamquam ægrè: móxque in soporem reuertebatur, vt verius lethargum fuisse dicere rectè possimus, vti reuera erat. Ad hunc vocati non quidè ab initio morbi, quòd ipse sibi mederi volens, quæ illi in mentem veniebant præsidia conscribebat: sed quum in hæc quæ dixi symptomata incidisset sub diem decimumquartum, vocati tum sumus, Ioannes Guilielmus senior, alter medicinæ parès, Hieronymus Lopius medicorum longè excellētissimus, 20 atque ego. Intellectis que ab assidentibus quæ præteriissent, & vnde mali origo, videntes ægrum in tanto discrimine, de curando homine consilium ineuntes, optimum factu duximus vt materiam quo possemus modo à cerebro reuelleremus: quod quum sectione venæ fieri ob ætatem minimè posset, cucurbitulas cum scarificatu admouendas censuimus, quæ misisionis sanguinis vicariæ essent, vt voluit Auicenna. Itaque natibus & scapulis ad reuulsionem admotæ fuerunt: item & clysteres paulò acriores ex decocto remollentium & saluæ, betonicæ, sampsuchi, centaurij minoris, agarico, polypodio & feminibus melonum, anisi & marathri, additis in colatura hiera Galeni, electuario Indo, rosaceo melle & anthosato & oleo 30 liliaceo, cum drachma salis gemmæ. Dedimus & hieram magnam in portione cum drachma pilularum cocciarum Rasij in puluerem redactarum, adiecto oxymelite scillitico. Ad cerebrum roborandum portiones dedimus ex mithridatio antidoto cum puluere diamoschi dulcis, & aliquot præoniæ granis, quæ in omnibus capitis affectibus, præsertim à frigidis humoribus, plurimum valent. Quin & rursus hieram interpositis diebus sex cum castorio propinauimus. Sed tamè etsi omnia ex methodo faceremus, nedum interiùs adhibitis, sed & foris admotis remediis, frictionibus, vinculis extremarum partium, clamoribus, capillorum vellicationibus, sacculis etiam capitalibus capiti admotis, ex caryophyllis myristica nuce, 40 cere, cocco tinctorio, coriandro, gummi hederæ torrefacto, olibano, styrace, gummi iuniperi, ac similibus, syruposque propinaremus attenuantes, incidentes, & à capite reuellentes (quos tamen æger sumere nõ poterat:) nihilo secius tamen in peius omnia ruebant, adeò vt sine voce, sine sensibus, & penè sine pulsu, cum facie Hippocratica relictus pro moribundo in horas

Fen. 4. pri.
cah. 21.

in horas singulas fuerit: mansitque eo in statu triduum totum, inter sacer-
dotes animam agens. Ope tamē Dei natura que sese exsuscitantis sensim
respirare coepit, & querula ac lamētabili voce nonnihil inter fauces mus-
sitare: nihil tamen assumens alimenti, præter parum iusculi quod dabatur.
Renuocatis autem ad subsidium iterum medicis, opem tulimus, naturam
iusculis, potionibus ex confectioe alchermes, & aliis roborantes: sicque
post multum tempus conualuit integrè ad laudem Dei misericordis.

10 OBSERVATIO OCTAVA.

MARGVARETA honestissima ac prudentissima mu-
lier, Iacobi Anfosij ciuis Arelatensis honoratissimi honoratissima con-
iunx, caussa febre acutissima corripitur, cum lingua nigredine, siti in-
tolerabili, anxietate maxima, delirioque graui dies totos tres vexata.
Putans enim se in enixu esse, validis clamoribus & conatibus sese exa-
gitans, ac si paritura esset, defecit ferè, virium repentina concisione,
& in syncopen delapsa, à qua vix resurgere poterat, & plures horas
20 sine pulsu manens moritura putabatur. Tandem decimoquarto die
soluta sponte aluo, & sudore copioso manante, liberata fuit præter
omnium expectationem.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

30 **M**IRA profectò sunt quæ in acutis & ardentissimis febribus
apparere symptomata solent. eiusmodi namque pleraque
eorum sunt, vt in vitæ discrimen hominem rapiant: qualia po-
tissimum sunt animi defectio, delirium, & syncope. maligni-
tatem enim hæc febris, & raptum vitiosi humoris ad cor & cerebrum, aut
virium à morbo prostrationem indicant: quod in hac prudentissima mu-
liere experiri, vt in plerisque aliis, mihi licuit. Hæc enim quum per æsta-
tem corpus ingenti labore fatigasset, horrere coepit refrigerato corpore,
quum parum sibi à refrigerante aura post laborem cauisset: mox febris
acuta & grauis subfequitur, vtique in calido & feruente humore succensa,
erat enim ægra rari habitus, temperamento calida & sicca, calidissimi he-
patis, acutissimi & biliosissimi sanguinis, & plurima bile referti, quæ intra
vasa putrescens & validum feruorē concipiens, eius generis febrem con-
citauit, quam Græci *λευκοί*, ardentem, ab ardore nimio quo ægri infestan-
40 tur Latini appellare solent. Erat enim ad tactum calor febrilis mordax,
acutus, atque insuauis, sitis ingens & implacabilis, ob flammæ copiam,
dolor capitis pulsatiuus, cum mordicationis sensu: linguæ ficitas & ni-
gredo cum scabritie mira, vigilæ & delirium ægram sub septimum diem
infestare coeperunt. Quum enim filiorum desiderio miro teneretur ægra
(neque enim nisi semel in vita conceperat) existimabat per delirium se

y 2 & gra

& grauidam esse & eniti puerum: concepta eius rei falsa, sed fixa imaginatione: vnde clamoribus validis & nixu corporis intento sese exagitans, tanquam paritura elidere foetum conabatur: tuncque deficiens, in syncope grauem delapsa est, à qua magno labore est leuata. Hæc morbi natura, hæc præcipua symptomata erant, quibus ut à me prospectum sit iam narrare ingredior.

CURATIO. Ad hanc quarto ab initio morbi vocatus, quum & de omnibus quæ scitu necessaria essent ægram & assidentes interrogassem, (quod faciendum Hippocrates iussit) perspectaque morbi specie & ægrotantis natura, dato refrigerante clysteri aluum leniter molliente, sanguinem eodem ipso die mitti iubeo: quod pro Galeni sententia in continentibus febribus & in aliis omnibus quas putrens humor excitat, saluberrimum sit venam tundere, modò neque vires neque ætas prohibeant: ut leuata natura eo quo veluti sarcina premebatur, facilius quod reliquum est vincat, sui muneris haud oblita. Nec audiendi sunt quid in causo fieri vetant, bilis incensionem veriti. Nam plus commodi ægro accedit refrigerato per sanguinis missionem corpore, & diffatis humoribus, quam noxæ accidere possit ex bilis incensione: quæ tantum abest ut in huiusmodi incensui febribus per sanguinis missionem accendatur, ut plurimum in suo feruore temperetur, humorum diffatione venæ sectionem consequente: & si interdum accidat ut in valde biliosis misso sanguine bilis efferuescat. Quamobrem rectè monuisse Auicenna visus est, dum cauendum monet ne in sanguinis missione ægrum ad alteram duarum rerum perducamus, biliosorum humorum ebullitionem, aut frigidorum cruditatem: quod tamen (ut antea dixi) in febre ardenti minimè metuendum est, represso utique per sanguinis missionem bilis feruore. Sanguine misso, refrigerantibus syrupis febris ardorem bilisque ebullitionem compescere satago, & leuissimo medicamento post septimum diem dato. In quo illud perpetuò obseruandum, meo quidem iudicio, medicis omnibus est (quod & mihi in huiusmodi febribus solemne esse solet) ne fortia, ne scammoniata dent medicamenta: quæ præter id quod febrem accendunt caliditate sua, tum verò motu violento exagitantia humores, in maiorem deducunt putredinem, & naturæ in concoquendo opus impediunt, crismque peruertunt: tum verò ægri vires omnino frangunt, quæ postea deiectiones redditæ, decretorio perficiendo minimè sufficiant, sicque periclitetur æger: ut Auicennæ, Auenzoari, & Auerroei ex Arabibus, Galeno ex Græcis, Celso ex Latinis visum est. Itaque tutius multò est mitioribus medicamentis rem agere, quam validioribus noxam inferre, idque in acutis & ardentibus febribus: quod facere ipse perpetuò soleo: & si quando scammoniatis usus esse videatur, quam minimum ex illis propinandum bene correctis. Vbi verò & syrupis febris ardorem restinxi, & leui medicamēto humorem noxium depuli, lenibus clysteribus transigendum, donec naturæ motum perspicerem, duxi: ne illius in concoquendo humore motus impediretur, ac minus rectè decretorium procederet. in vigore nanque morbi quietem habere oportet, nec corpus vlllo pacto exagitare: quod est ab Hippocrate atque

Auic. lib. de viri. cor. dis tract. 2. ca. 2. & fen 1. 4. tract. 2. ca. 7. & 40. & fen 4. 1. cap. 3. & 4. Auenzoar. lib. 1. tract. 7. cap. 1. Auerroes lib. 4. colliget. Gal. 4. metho. Cels. lib. 3.

atque Galeno literis proditum. Quum verò vndecima die madores qui-
dam in cute rosædi apparerent, & vrina aliquantò concoctior, prædixi^{29.}
futurum vt decimoquarto decretoriè sudaret: quod & effectum est. nam
quæ diem decimamquartam præcessit nox valde inquieta, molesta & gra-
uis fuit: iuxta illud Hippocratis: Quibusunque crisis fit, iis nox grauis an-
te accessionem. Ea igitur nocte rubor summus in facie solito maiore, ocu-
li micantes, & lucidi, mador in cute, & pulsus vndosus cum summa velo-
citate, oriri cœperunt. Mox verò die decimoquarto copiosus sudor erū-
pere cœpit per vniuersum corpus, calidus ille quidem & nidore infectus,
10 atque vnà cum sudore alui fluor largus biliosi & feruentis humoris corru-
ptissimi, qui ad septem ferè dies perseuerauit, & remediis adhibitis seda-
tus fuit: plus namque æquo nimium fluebat aluus cum virium deiectione,
vt cohibitione fuerit opus.

Qua autem ratione tantis symptomatis à me sit prouisum dicam. Siti^{CURATIO.}
validæ, largo aquæ hordeacæ potu cum syrupo violaceo, interdum syru-
po de limonibus, qui ad arcendam putredinem & bilis feruorem retun-
dendum mirificas habet vires: vigilijs, lotione crurum & brachiorum ho-
ra somni & diluculo ex decocto foliorum lactucæ, cucurbitæ, salicis, pam-
pinorum vitis, & corticum papaueris albi, additis floribus rosarum, vio-
20 larum, & nymphæarum dato syrupo ex papauere cum aqua decoctionis
lactucæ & portulacæ: illirione etiam fronti & temporibus facta ex oleo
nenufarino, & violaceo, demum ex vnguento populeone cum pulvere re-
quiei Galeni. Nigredini linguæ, sacculis confectis ex mucilagine seminis
cydoniorum & psyllij, frustis redolentium pomorum in aqua madefactis,
& contentione in ore sacchari candi, & penidiorum, & cerasorum acido-
rum ex saccharo conditorum: interdum portulacæ folia aqua madefacta
continere iubebā, & penicillo argenteo detergen sape linguam iubebam,
crebròque hordeacea colluere: Porro anxietati prospexi, iubēs vt se vno
loco quoad posset contineret strato molli, odoribus bonis cor & spiritus
30 fouebam aqua rosacea ex aceto rosato mixta & pulsibus ac naribus admo-
ta. Dabam sape tesseram vnā electarij ex margaritis cum aqua buglossi,
& conditum parauī ex cōseruis nymphæarum, rosarum, violarum & buglossi,
additis margaritis in pollinem tritis, & saccharo, folijs auri aliorum in bra-
ctæas partiti adiectis: Loco obscuriore contineri agram iubebam, & fre-
quentiam hominum à cubiculo arcebam, irrorabam solum aqua & aceto:
& lecto florum & ramusculorum odoratorum copiam infernebam. De-
lirio prouidi clysteribus non omnino lenibus ad reuellendum, crurum vt
dixi lotionibus, & alijs ad somnum conciliandum aptis: iussique vt in si-
lentio staret, quod tamen impetrare nequiuimus, quoad se morbi vis re-
40 mittere cœpit. Capiti, abrafo capillitio, columbos iuuenes dorso exectos,
& floribus chamæmeli, nymphæarum, & violarum & seminum papaueris &
anethi (somnum namque conciliat & fumos discutit) refertos calentes
imposuimus, vbi primum oxyrhodino caput perfudissemus. Syncopi au-
tem, vini albi & generosi exhibitione, vt iubet Galenus, & iusculis bonis,
tum confectione alchermes vocata ex aqua buglossi, & epithematis cordi
admotis.

admotis. Syrupos dedi concoquentes humorem, & leue postea medicamentum propinaui, ex diluto rhacomatis, roce syriaco, & syrupo rosaceo infusionis rosarum: sicque integrè curata fuit nutu Dei, qui sit benedictus.

OBSERVATIO NONA.

Maria, Ioannis Icardi uxor honestissima, continente febris ardente correpta, cū grauissimis symptomatis & delirio longo contabescens ad extremam maciem deducta, & tota tabefacta, magno labore curatur post diutinum tempus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MULIER hæc honestissima, sedula, & industria, cū magnis laboribus & curis domesticis corpus fatigasset, lassitudinem vlcerosam sentire in vniuerso corpore cœpit quasi mucronatis aculeis pungeretur, biliosi vtique humoris sobolem vitiosam, si quid Galeno creditur. Oritur namque huiusmodi lassitudo, ab excrementorum copia tenuium simul & acrium in musculos delatorum, à quibus, ceu tenuibus & acribus, necesse est pungi & quasi vulnerari tum cutem, tum ipsam carnem, sic vt etiā horror interim suboritur, imò etiam & rigor, si tum copiosus, tum acer is humor sit: quæ docta Galeni lib. 3. de sanitate tuenda sententia est. Hoc ægrotæ huic accidit: nam aliquot diebus, posteaquam vellicari sibi carnem & cutem sensisset, in rigorem vehementem incidit, ac mox in febrim, eamque continentem, & caufonicam, ex biliosi humoris intra vasa putredine, quo plurimo mulier abundabat, eoque affato à vehementi hepatis caliditate & totius corporis. Symptomata quæ patiebatur, graua erant, & varij generis: sitis immensa, delirium longum, vigiliæ, alui fluor, & inappetentia cum plurimo bilis citrinæ vomitu: tum & capitis dolore ingenti, & quod grauius erat, sine decretorio bono plures decretorij dies transferunt. Ad hanc ego vocatus, omnibus ritè perpenfis, cū iam circa septimum consisteret morbus, essetque mulier valde attenuata & imbecilla, sanguinem mittere tum ob virium infirmitatem, tum veritus humoris biliosi feruorem, ausus non sum: satius arbitratus cholagogo bilem infernè detrahere, quàm sanguinem à biliosissima muliere auferre: iuxta illud Auicēnæ, Caue (ait) ne ægrum ad alteram duarum rerum perducas, aut biliosorum feruorem, aut frigidorum cruditatem. Itaque quum iam septima præterisset sine villo decretorio dies, quum in sexta fuisset vocatus, insciens num quartus dies de septimo indicasset: decretorio die, nempe septimo, mouere nihil volui: quo tamen sine vlla crisi elapsis, opportunum factu censui, mox dare cholagogum medicamentum lene, non expectata concoctione, quod in biliosis & acribus humoribus atque serosis faciendum Galenus pluribus in locis iubet. Paro itaque medicamentum, quod & alterare, & vna eademque ope

Lib. 3. de
sanit. tu.

Fen 4. 1.
cap. 20.

Lib. Quos
oportet
purgare &
li. 3. præfa.
com. 31. &
lib. 7. me-
th. & lib. 1.
aph. cō. 24.

- que opera vacuare biliosum humorem sine agitatione rectè posset. 24.
 Prunorum dulciū paria tria, tamarindorū electorum 3 β. pulpæ sebesten 3
 iij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ 3 ij. seminū frigidorū maiorū mundatorū 3
 β. trium florum communium cordialium, ana P. j. fiat omniū decoctio ad
 3 v. & coletur. In colatura dissolue rhabarbari electi in aqua endiuizæ cū
 pauco cinnamomo per noctem infusi, & mane leuiter expressi 3 ij, catho-
 lici 3 β. syrupi rosati infusionis rosarum 3 ij. syrupi violati 3 j. fi at potio:
 qua exhibita octauo die, plurima vacuata sunt excrementa biliosissima &
 feruentissima, cum ingenti nidore ac foetore mirabili, vnde se alleuatam
 10 ægra non minimum sensit. Syrupos alterantes & bilis feruorem retunden-
 tes propinaui, syrupum violaceum, oxyssaccharam compositam, & syru-
 pum de buglossio ad humorem atrabilarium, qui sat multus etiam subesse
 in venis apparebat: exceptis syrupis ex decocto borraginis, buglossi syl-
 uestris, quem Cyrion vocant, intybi vtriusque, fumariæ, lupi salictarij,
 oxalidis, adiecto adiantho, polypedio, glycyrrhiza, & floribus communi-
 bus: ex quibus omnibus arte paratis apozema conficiebam, quo dies to-
 tos octo utebatur, datis interea clysteribus lenibus. Quum verò decreto-
 ria mala in ea muliere apparerent, nempe imperfectæ & debiles per sudo-
 rem euacuationes, & quæ relinquuntur post crises ne dum bonas, sed mul-
 20 to magis malas & imperfectas recidiuas facere consueuerūt, vt rectè Hip-
 pocrates dixit: inde ægrotæ metuens, leniter per temporum interualla eu-
 cuabam interdum decocto senæ & epithymi cum syrupo rosaceo, inter-
 dum tryphera persica, nonnunquā verò etiam confectione hamec in pau-
 ca dosi, ad humorem atrabilarium vacuandum. Sed quoniam in longum
 procedebat morbus, nempe ad quadragesimum iam protensus, metuens
 ne tandem ex putrida hectica fieret, quod in talibus corporibus attenua-
 tis & siccis fieri perquam facilè solet: omnem scopum ad id dirigendum
 putavi, vt refrigeratione & humectatione corporis citra obstructionem
 membra solida reficerem atque fouerem, ne calore febrili contabesce-
 30 rent (tabefieri namque iam incipiebat, transacto quadragesimo die mu-
 lier.) Itaque syrupum violaceum ex hordeacea aqua singulis matutinis
 dari iubeo, dies totos viginti: dorsum & pectus oleo violaceo & nym-
 phææ inungi iubebam, cremore hordei mulierem cibabam: tandem verò
 etiam ad lactis asinini vsum me contuli, quo integrè restituta & sanata
 mulier fuit, ad Laudem Dei optimi maximi.

OBSERVATIO DECIMA.

- 40 *RICHARDVS Sabaterius honoratus & ditissimus ciuis
 Arelatensis, senex annorum sexaginta, optimi habitus & solidorum
 membrorum, angina prafocatiua corripitur: interna illa quidem, &
 à qua nihil foras apparebat, in discrimen vitæ incidit, prohibita vo-
 ce, & penè phlegmonoso intus tumore in faucium radice consistente*

y 4 strangu

strangulatus, ita ut exerta lingua & tumefacta, cum magno stertore spiritum duceret, instar eorum qui strangulantur. Suppuratur angina, & auxiliis multis adhibitis introrsum rumpitur, purgatur & sanatur ingenti cura & labore senex, qui iam ferme deploratus moribundus iacebat, supervixitque annos totos duodecim.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 3. præ.
textu 18.
Paul. lib. 3.
Auic. fen
9. 3.

Lib. 3. præ.
dic. 60. 18.

Fen 9. 3.
cap. 8.

Fen 9. 3.
cap. 9.

ANGINAM, periculosissimum esse affectū, & qui strangulatu-
citō interimat, præsertim si nec in ceruice, nec in faucibus
conspicuum quid appareat, ab vetustissimo auctore Hippo-
crate proditum est. Fit autem (ut Paulus & Auicenna in-
quiunt) aut interioribus faucium musculis inflammatis, aut interioribus
etiam musculis in superiore gutturis parte sitis (quā partem λάρυγξ Græ-
ci nominant) inflammatis. Huiusmodi affectum venerandus hic senex
passus est, distillatione graui & affatim à cerebro in faucium summa ruen-
te, ibique consistente, & phlegmonem faciente. Sunt enim fauces, auctore
Galeno, præiacens gulæ ac gutturi sedes quo in loco si inflammatio oria-
tur, synanche Græcis, latinis angina talis affectus dicitur: sicut ubi exter-
ni harum partium muscoli inflammantur, paracynanchen appellant. Se-
nem hunc sic affectum, grauis spirandi difficultas comitabatur, ut non nisi
recta ceruice spirare posset, quotiesque aërem attrahere vellet, collum
vehementer protendere cogeretur; dolor in faucibus extensiuus & pulsa-
torius aderat, febris pro ætatis ratione sat magna: faciei rubor & quasi tu-
mefactio quædam, nedum verò grauis spirandi difficultas hominem pre-
mebat, sed & deuorandi cibi multo maxima, ita ut quum sorbitionem li-
quidam sumere vellet, magnā illius partem per nares reiiceret, indicium
in gulæ musculis inflammationem consistere. Nam etsi ægrè spiritum du-
ceret, multo tamē leuius spirabat quàm ingesta deuoraret. Lædebatur au-
tem vtraque in eo & deuorandi & spirandi actio, quoniam tumore in gulæ
musculis consistente, necessariò laryngis muscoli propter viciniā & con-
sensum coafficiebātur, quod ab Auicenna rectè dictum est. Et tu quidem
scis (ait) quòd apostema oppilat meatus vicini sui: & quòd coarctatio
membrì vicini oppilat meatus vicini. Vnde euidentissimè constare potest
inflammatis alterutrius partis musculis, laryngis inquam aut gulæ, facile
reliquos qui vicini sunt in consensum trahi: ac proinde fieri, ut in eiusmodi
anginæ specie perpetuò & spirandi & deuorandi atque deglutiendi dif-
ficultas sese comitentur, ut capite de suffocationibus albaba conceptis
verbis notauit Auicenna. Quin præter hæc symptomata, impedita loque-
la erat, & ita loquebatur ac si è naribus loqueretur, ob meatus obstructio-
nem: lingua in eo crassa, tumefacta, limo sordido & pituitoso plena con-
spiciebatur. Pituita multa per os excernebatur spontè fluens, aquea ac di-
luta, interdum viscidior, & crassior. Capitis dolore & grauitate maxima
vexabatur, ita ut se in lecto continere minimè posset, nec caput puluino
applica

applicare, cogebaturque in sedili quasi erectus sedere, pulvinis mollibus substratis: sic enim facilius & spirabat, & minus dolore angebatur. Hæc præcipua quæ hominem tenebant symptomata fuere, quæ ad anginam omnia consequebantur, & eius germina erant.

- Ego verò ad hunc senem vocatus mox, primo die, quum & ægritudinis naturam assidentibus, eiusque præsens periculum significassem, quod me calumniæ eximerem, dixi necessarium fore si senem saluum vellent, ut illi sanguis è cubito mitteretur: nec ob ætatem iam grauem cunctandum esse, quod validissima virtute in tanto senio & musculofo & bene habito corpore senex esset, nec verendum ut sanguinis missione vires in eo deicerentur: tantum enim sanguinis exhaurire nobis in animo erat, quantum senis vires citra iacturam ferre possent. Atque quum omnes facile in meam sententiam pertraxissem, dato prius molli clysteri (quod adstricta aluo esset) mox è cubito vena mediana vocata sanguinem detraho (cephalica namque nusquam inueniri in eo potuit, quæ tunsa, in hoc affectu commodior fuisset:) aufero autem sanguinis ad uncias tantum sex, ætati parcens, idque non confertim nec vna vice feci, sed duabus eodem die: quod & Auicenna iubet, partiendam inquam esse sanguinis detractionem, Fen 9. 3. cap. 11. nec semel auferendum. In crastinum verò è venis sub lingua iterum sanguinem detraho, à qua detractione mirificè se leuatum sensit: tanta siquidem virtute senex hic erat, ut præsentī animo plus sibi detrahi sanguinis cuperet. Vbi hæc peracta, cruribus cucurbitulas, item & scapulis admoveo: sed cruribus sine scarificatu, scapulis verò cum incisione. Mox verò ceruicem & collum, gutturisque partes mollibus & pinguibus lanis, id est sordidis, oleo chamæmelino imbutis & calentibus circumuoluo. Gargarismatis vrò à principio repellentibus, nec tamen admodum refrigerantibus, postea in progressu lenientibus & suppurationem iuuantibus, postea rupta vomica detergentibus & siccantibus. Horum omnium hæc fuit à me in rem præsentem excogitata ratio. Vntio ad ceruicem, qua per initia vsus sum: ʒ. Oleorum chamæmeli & liliorum, cuiusque ʒ iij. Misce: vngatur calidè locus affectus pinguibus lanis superpositis. Item hoc altero sum vsus vnguine: ʒ. Vnguenti dialthææ ʒ ij. vnguenti resumptiui ʒ j. ʒ. fæcis olei de lilio ʒ ij. croci ʒ j. mucilaginis fœnogræci ʒ j. cum oleo liliorum fiat linimentum, & loco dolenti admoueat. Sed præstantissimum fuit cataplasma, quo secundo tertiove die sum vsus, à quo secuta suppuratio tumoris est, & respirandi ac deglutiendi facilitas, & ab hoc æger mirificè se alleuari sentiebat, ita ut perpetuò adhærere loco affecto iuberet: ʒ. Nidum hirundinis cum toto, nempe stramine, luto & stercore hirundinū, numero ij. bulliant in oleo chamæmelino & liliorum: 40 pistentur, & seraceo cribro transmittantur, addendo stercoreis canis ossa comedentis ʒ ij. œsypi humidæ ʒ j. olei liliorum quantum sat est. Fiat puls in modum cataplasmat, & loco affecto calidè admoueri iubebam. Est enim in hoc casu præsentaneum remedium, sicuti & cinis crematarum hirundinum deuoratus ad drachmæ pondus ex hydromelite, vel etiam illitus, ut Dioscorides & Galenus affirmant. Gargarismata quibus tum
- Diosc. lib 2. cap. 49. Gal. lib. 11. de simplic. fac.
- à prin

à principio, tum in augmento & statu vsus sum: 24. Diamoron 3 iij. acetosi rofati 3 j. succi granatorum musorum 3 ij. aquarum plantaginis, solani, & caprifolij, cuiusque 3 iij. sacchari candi 3 j. Fiat gargarismus, quo omni hora utebatur: postea relicto aceto illius loco syrupum de rosas siccis appofui. In augmento hoc utebar, admixtis cum repellentibus quæ digerendi vim haberent: 24. Summitatum rubi, plantaginis & lentis, ana M. j. glycyrrhizæ rasæ & contusæ 3 j. vuarum passarum pinguium exacinarum 3 j. β. caricarum pinguium numero x. hordei cum cortice P. j. fiat omnium decoctio. In tñ vna colaturæ dissolue diamoron 3 j. mellis rofati colati, syrupi violati, ana 3 ij. Misce: fiat gargarifatus. In statu hoc decoctum fieri iussi: 24. Hyssopi M. j. calamenti M. β. glycyrrhizæ rasæ 3 j. cyperi 3 j. caricarum pinguium numero xij. passularum exacinarum numero xx. hordei integri P. j. fiat decoctio. In tñ j. colaturæ adde mellis rofati, oxymellis simplicis, ana 3 ij. sapæ dulcis 3 iij. dianucum 3 j. Fiat gargarisma, quo uti hominem iussi etiam post ruptam vomitā: optimè namque detergit. In fine verò olibani triti semunciam addidi, & optimè contulit: quin & mel linctū deuorare post ruptum apostema iussi: est enim ad id præstantissimum. Linctibus præterea variis sum in hoc curando ægro vsus: 24. Pulueris diatragacanthi frigidi 3 ij. pulueris diairews 3 j. sacchari candi, penidiorum, ana 3 β. diamoron 3 j. cum syrupo de iuiubis fiat linctus. Item ex puluere diairews, Salomonis, & diapenidio sine speciebus, cum syrupo de glycyrrhiza, eclegma parauit. Item syrupis liquidis mistis inuicem, syrupo de hyssopo, de glycyrrhiza, & oxymelite scillino. Quum deuorare potuit syrupos concoquentes pituitam, dedi de hyssopo, oxymel simplex, mel rosaceum ex decocto pectorali, addita mellissa & betonica. Purgavi electuario diacarthamo, ex infuso agarici trochiscati, interdum catapotis cocciis: & sic conualuit nutu Dei, qui sit benedictus. Amen.

Operis conclusio, & gratiarum actio.

Lib. 1. Rhe-
tor. ca. 30.

EST illud quidem scitissimè ab Aristotele proditum, mentis intentionem eam qua quippiam discimus, iucunditatem voluptatēq; haud vulgare adferre solere: quod quum ad intellegendum præcipuè & agendum natus homo sit, ingenitūque & inexplebile habeat sciendi desiderium (siquidem omnes homines

Lib. 1. Me-
taph. cap.
1.

Lib. 1. Rhe-
tor. ca. 30.

natura scire desiderant, ut idem auctor prodidit) efficitur, ut discere, inuestigare, obseruare, rerum causas inquirere perpetuò aueāt. Hoc namque, vel ipsiusmet Aristotelis testimonio, discere, est naturæ perfectionem & numeros assequi: quod iucundissimum esse, ac miram homini parere vo-

Vbi supra
immedia-
tè.

luptatem atque iucunditatem idem auctor affirmavit. Siquidem quum nihil iucundius, amabilius nihil, aut optatius homini studioso accidere possit, quàm quæ in naturæ recessibus abdita sunt, meditationis vi referare & in apertum ducere, eorūq; causas vnde talia fiant, & qua ratione eueniant reddere, (quum diuturna obseruatio notādis rebus artem efficiat, ut pulchre est

- chre est à Cicerone traditum) in id præcipue animum intendunt, qui se-
 fe totos Philosophiæ excolendos tradidere, vt obseruatione singularum
 rerum in quibus ipsi studiosè versantur, quid à quo fieri natum sit, quid
 quamque rem consequatur, vnde rerum inopinati euentus, qua ratione
 quæ fiunt, fieri dicantur, magna cum ratione & animaduersione explicet.
 Vnde tam multa priscis illis Philosophis Chaldeis atque A Egyptiis cœ-
 lorum motus rimantibus, de Astrorum viribus totoque cursu cœli, dicen-
 di data materia est. Hac item ratione summus auctor Hippocrates, diuini-
 tatem quandam consecutus meritò est visus, dum quæ in morbis, ægrotis
 1° accideret, ex vultu, oculis, decubitu, forma, spiratu, vrinis, deiectionibus,
 sudoribus, sputis, vigiliis, insomniis, somno, mentis alienatione, decrete-
 riis excretionibus, abscessibus, aliisque multis euētibus diuinitus à se ol-
 feruatis (quod libri Prognosticorum & epidemiorum abundè testantur)
 annotare solitus, scriptis diligenter mandauit, nos ad illa eadem imitanda
 quæ ille nobis omnium bonorum in medicina auctor & dux tanquam
 conficiendæ artis ex obseruatione simulachrum quoddam reliquisset, ad-
 hortans. Sic enim perficiuntur & complentur artes, rerum in ipsis conten-
 tarum notatione & obseruatione. Quæ mihi ratio in hoc ipso Obseruatio-
 num Medicinalium opere (cui iam auspice & adiutore Deo extremam
 2° manum imposuimus) proposita semper fuit. vt quæ diuturna in morbis
 experientia obseruassent, ea in literas, emolumento futura darem. quod
 candidè & fide bona his sex libris fecisse videor : in publicam meæ fortis
 hominum vtilitatem prolatis. Id enim mihi medicinam facitanti solemne
 semper fuit, quid in morbis grauioribus accideret annotare, & siue more-
 rentur ægri, seu seruantur, qua ratione vel salus, vel mors contingeret
 animaduertere: quæque remedia profuissent, quæ minimè, in tabulas re-
 ferre, hoc est, cum ab vno aliquo à me præscripto auxilio se alleuatos ægri
 commodum sentientes referrent, ea remedia in bonis ducere : & qua ra-
 tione id factum fuisset obseruare, rationemque reddere. Neque verò ve-
 3° lim mihi vitio dari, quòd cum sexcentas obseruationes ferè iis similes re-
 conditas habeam: tã paucas nunc euulgare in animo proposuerim: interea
 enim dum has in lucem do, vt aliarum ex his gustum aliquem studiosi per-
 cipiant, volui priorem hunc tomum in manus hominum dare. vt si quem
 ex his meis vigilatis obseruationibus fructum capere medicinæ studiosi
 possent, eo ne carerēt: dum alios duos huic similes adorno breui in lucem
 emissurus si fata dederint. Quoniam verò multis herclè vigiliis opus hoc
 confeci atque ad extremum fastigium deduxi, mihi sanè, vt optata, sic sanè
 periucunda res ea fuit. inchoata namque absoluere atque perficere,
 iucunditatem ob id adferre maximam Aristoteles verissimè dixit, quòd res
 4° quæ perfecta est, quasi opus eius efficitur qui manum extremam imponit,
 cum sit finis, perfectio & optimum rei vt lib. quinto Methaphysices idem
 dixit. Itaque cum summa Dei indulgentia eiusdemque immensa bonitate
 effectum sit, vt quod in sui nominis gloriam publicamque vtilitatem in-
 choaueram opus, id iam ductore se perfecerim & ad summum deduxerim
 fastigium, An non dignum fuerit atque æquum, tanto opifici & beneficio
 largitori

Lib. 2. de
diuin. ad fi-
nem.Lib. 1. Rhe-
tor. ca. 30.

largitori Deo, qui dat abunde sapientiam ijs qui indigent, neque imprope-
rat, summas meritaſque gratias, gratitudinis & obſervantiæ ergo agere
atque habere? beneficentiam illius erga me immenſam recognoſcere, ad-
mirari extollere? Præſtabo id quidem pie pro virili mea, ſequenti hymno
tota mente in Deum effuſus.

Gratiarum actio Deo opt. max.

RE G O pientiffime Deus exaudi vocem ſervi tui ad te cla-
mantis. Collaudat te anima mea ô Deus & omnia quæ intra-
me ſunt nomen tuum ſanctum. Gratiâs tibi agit anima mea
& nunquam tradet obliuioni vniuerſa beneficia tua. Laudi-
bus te celebrabo Domine Deus, quoniam erudiſti me & illuminâſti tene-
bras meas. Gratiâs ago tibi Domine Deus ex toto corde meo, & nomen
tuum ſanctifico. confitebor nomini tuo magno & admirabili, quoniam
ſanctum eſt. Confiteor inquam nomini tuo magno, quod mihi in hoc eden-
do opere dux & autor fuiſti, quod mentem meam ad veritatem proferen-
dam illuſtraſti, manus direxiſti, ignorantiæ tenebras depuliſti, & erroris cali-
ginem ſuſtulſti, viam qua mirabilia tua patefacereſ monſtraſti. Reuelau-
iſti quidem tibi viam meam, in te ſperaui & tandem optata tu in me perfec-
iſti: In nomine igitur tuo exultabo ſemper, & in tua miſericordia omnis
mea gloria. Quærentibus te pius & propitiuſ ades, nec deerit ſapientia tua
quærenti illam, neque erit inopia eruditionis iis qui te quærent. Tu enim
dirigiſ vias quærentium te: & aurem præbeſ inuocantibus te in veritate.
Et propterea canet lingua mea laudem tuam. Domine Deus in æternum
confitebor tibi, quia fuiſti mihi ô Domine in munimentum: & in proſeren-
da ſapientia tua dux mihi fuiſti. & in miſericordia tua aſſumpſiſti me. No-
tas mihi feciſti vias tuas, quæ veritate & ſapientia nituntur. nec abſcondi-
ſti à me conſilia tua. Aperuiſti labia mea & os meum vt nunciarem laudes
nominis tui qui viuificas & mortificas, deduciſ ad inferos & reduciſ. ſa-
nans omnes infirmitates noſtras & redimens de interitu vitam noſtram.
Pro hiſ tot & tantis beneficiis quid retribuam Domino pro hiſ quæ retri-
buit mihi? Benedicam Dominum in omni tempore & ſemper laus eius in
ore meo ſacrificabo illi hoſtiam Laudis, & nomen Domini inuocabo. Ti-
bi igitur Regi ſeculorum inuiſibili, immortalī, ſoli ſapienti Deo, qui de-
diſti mihi ſeruo tuo velle & perficere, qui ſanationum harum quas tu feci-
ſti exarandi dediſti poteſtatem: Tibi inquam, Deo ſeruatori & Patri pie-
tiſſimo, in quo ægrotantium omnium ſpes ac ſalus reſpoſita eſt, omnis ho-
nor & gloria in æterna ſecula ſeculorum. Amen.

*OBSERVATIONVM MEDICI-
narium ſexti & vltimi libri Finis.*

INDEX LOCUPLE- TISSIMVS EORVM QVAE TOTO HOC OPERE NOTATV

DIGNIORA HABENTVR,

Cuius Prior numerus paginam,
alter lineam indicat.

- A**CCIDENTIA magnā partem conferunt ad cognoscendū quod quid est. 116. 33. & 121. 18
- Actio, efficientis motus est. 78. 6
- Actio omnis in corpore, ab anima ceu à fonte manat. 78. 24
- Ut Actio partis, cuiuspiam ledatur fieri nequit, illa sa qua ipsam efficit parte. 141. 32
- in Acutis non satis certa sunt salutis pronunciationes & mortis. 24. 12
- in Acutis Valde medicari eadem die expedit. 126. 31. & 215. 30
- Adiectione citissima indigentibus, humidum remedium ad recuperandas vires optimum. 7. 5
- Admiratio quid. 49. 5
- propter Admirationem homines philosophari cœpisse. 114. 27
- Admiramur minimè qua nobis cognita sunt ac perspecta. 90. 9. & qua admiremur. 49. 12
- Admirari est interdum in minimis maxima. 212. 31
- Aegri de se malè sperare solent. 69. 15
- Aegris quibus desperata salus est, ijs nullum neque auxilium nec tempus ullum opportunum est. 162. 9. & 164. 5. & 244. 37
- Aegrum dicto audientem medico esse oportere. 91. 44
- Aegri periculum pradicendum assidentibus. 122. 12
- Aegrorum è cubiculo turba hominum abigenda. 69. 10
- Aegritudinem parvam si contempseris magna fiet. 224. 20
- Aegritudines non sanatiua, qua. 251. 2
- Aer cubiculi in quo iacet eger diffuari debet. 183. 15
- Aetites lapis coxae sinistrae alligatus partum faciliat, sed mox amoueri debet, ne matricem trahat. 57. 2. & super ea re experimentum.
- ad Affectus animi aliorum ipsi compertimur. 81. 40. & cur id fiat 42
- Affectus unde primū maximèque imminet homini periculum, hic primò curari debet. 69. 7
- Affectus magnos tripliciter fieri. 159. 41
- in Affectuum repugnantijis quid faciendum iubeat Gal. 181. 27
- in Affectibus pestilentibus saepe & in bona dosi dari bezeartica debent. 247. 17
- Agens omne eo in quod agit potentius esse oportet. 30. 5
- Alceste Pelia filia pro viro suo nimio amoris ardore perire in animum induxit. 97. 17
- Alcippen mulierem elephantum peperisse. 170. 23
- Alienationis duo genera. 98. 9
- Alimen

I N D E X.

- Alimenti proprium quid.* 65. 28
Alluio aquarum quæ contigit anno. 1548. mira. 59. 15
Alonfi Hispani militum tribuni mira vulnera, & curatio eorundē. 194. 5
Alui fluor in pleuritide superueniens, malum. 28. 12
Alui fluxus in pleuritide nonnunquam salutarē opem adfert. 23. 20. & 28. 12
Amantis perdite curatio ab auctore facta à pag. 103. usque ad pag. 209. qui Amant perdite, nec amata potiri queunt, macilenti & pallidi fiunt. 97. 39
Amantes, partim quod optant habent, partim non habent. 94. 21
Ut Amantes & voluptate & dolore simultangantur quid causæ sit. 100. 43
Amantes à quibus irretiantur. 102. 6
Amantibus ex temperamenti diuersitate quid accidit. 103 per totam pag.
Amata rei inspectio ardorem in animo amantis ingenerat. 94. 30
Amatoria illaqueationis contrarium, solutio. 103. 29
Amantes & dementati qui iure dicantur. 98. 12
Amor quid. 93. 43. & paulo post. & 103. 27. sanguinis esse perturbatio nē. 103. 16 ex indigentia & affluentia generari 94. 23
Amor cur epus dictus. 94. 28
Amorem à visione instinctum habere. 94. 27 in animos hominum influit oculorum ministerio & quomodo id fiat deinceps. 95. 4.
Amorem epus dici, & cur. 95. 14
Amor cælestis cur sine matre natus. 95. 35
absq; Amore venerē nunquā esse. 95. 24
in Amore quid Plato improbare videatur. 96. 30
Amore quis rectē utatur apud Platonem. 96. 35
Amorem magnum deum esse & antiquissimum. 96. 44 factū & necessitati imperare. 97. 1 cuncta gignere. 2. eius in nobis potentia. 10
eius in animos nostros imperium, & ut animum diuexet si intemperatus accedat. ibidem
Amor in corpus nedum in animū impetū facit, & quæ mala inferat. 79. 18
Amorem, insaniam speciem esse. 98. 7
ut ex eo insanire homines contingat. 98. 3. & 38
Amor res est plena timoris solliciti. 98. 43
Amor vulgaris fascinatio quadam est. 98. 44
ex Amore homines immutari, ut eundem esse non agnoscas. 100. 18
ab Amore insano quomodo solui amans possit. 103. 30
Amorem infandum quæ mala consequantur. 103. 34 ei protinus obstendum. 104. 8
Ampulla quid. 55. 12
Anasarca causa. 83. 37
Ancillam quandā serpentē enixā. 170. 24
Anginam periculosissimum esse affectum. 115. 31. & 260. 10 illius curatio. 261. 5
Angina differentia. 115. 35
Angina quomodo fiat. 116. 3
Angina laborantes cur è naribus loqui videantur. 116. 17
in Angina quantum profint cucurbitula cum scarificatu. 118. 1
in Angina ruborem extrà apparere bonum. 118. 19
in Angina nidi hirundinis efficacia. 118. 41
in Angina & pleuritide dentis apri vis mira. 119. 21
Anima ipsa tota virtus est. 77. 45 actus est. 78. 23. ab ea actiones omnes in corpore fiunt. 78. 7
Animam corpori imperare posse. 81. 6
eius in corpus imperium quantum valeat. 143. 12. & 77. 28
Animam nedum in proprium corpus, sed & in alienum imperium habere. 81. 32 & deinceps.
Anima essentiam ignorare se fatetur Galenus. 78. 26.
Animam à partium temperamēto mutari

I N D E X.

- tari voluit Gal. 98. 37
Animalium quæ præter canem in furorem agantur. 129. 11
Animi imperio, corporis seruitio utimur. 77. 32
Animus noster vires geminas possidet, intelligendi & generandi. 96. 15
Animi solo impetu morbos quosdam curari. 82. 1
Animum ægri consulendum ubi de secando aut vrendo tractatur. 206. 27
Anni 1548. conditio qualis. 59. 15
Antiochus Seleuci filius Stratonices noverca amore captus in vita discrimen incidit. 97. 11
Antonij Bocha vulneris magnitudo. 109. 23
Appetentia quid. 12. 40 *ut rectè fiat.* 41 *eius defectio.* 13. 9
Apostematis renum eruptionis signa. 243. 2
Apozema decostruens & hepar roborans. 14. 19
Apozema ad atrabilarium succum & veneni à morsu canis rabiosi vim retundendam præstantissimum. 132. 35
Aqua pluvia aliquid adstrictionis habet. 199. 44
Aqua metus in his qui à cane rabioso demorsi sunt unde proveniat. 130. 3
Aqua intercus ut gignatur. 84. 4 *eius tres præcipuæ differentiæ.* 83. 24
Aqua intercute qui laborant, siti inextinguibili cur premantur. 84. 29
& deinceps.
Aqua intercus scirrhum sequi consuevit. 163. 44
ad Aquas educendas decoctum optimum. 14. 44
Aqua vel flatus in hydropicis ubi contineatur. 12. 2
Aqua vita in detergendis, & à putredine vindicandis ulceribus mirabilis. 196. 44. 208. 7. 226. 31, & 229. 18
Aqueus Plinij interpretis carpitur. 62. 33
Aquilonij flatus vesica affectibus noxii. 143. 36
Ardens febris ab ardore quo ægri instantur dicta. 255. 39
Ardentis febris curatio. 256. 7
Arduum nihil tam ac difficile quin intenta mentis acie inveniri possit. 54. 43
Arelatensium civitatis situs. 59. 20
Argentum sublimatum quid. 30. 24 *quomodo fiat.* 26
Argenti sublimati potio cur urinam supprimat. 36. 4 *per totam pag.*
Aristolochia utraque valde partus adiuvat. 7. 37. 56. 25
Ars medica coniecturalis est. 22. 26. & 24. 21, & 248. 30
Artem iuvant ingenium solers ac perspicax. 125. 45
Arte incedentem ab universalibus ad particularia progredi oportet. 105. 26
Artes quædam laborem artificibus suis atque molestiam: iis autem qui ea utuntur utilitatem pariunt, atque ex his medicinam esse. 239. 31
Articulorum morbi hereditarij. 16. 7
Ascitis causa. 83. 27 *omnium aqua intercutis specierum pessima.* 83. 42
Ascite laborantium pulsus qualis. 84. 24 *cur ipsi contabescant.* 84. 12
Ascites & Tympanites sese mutuo consequuntur. 164. 32
in Ascite curanda scopi curativi. 86. 19
Asthma hereditarius morbus. 13. 29
Astris in amatorio influxu nihil tribuendum. 102. 28
Auctorum scriptis credere hominē qui iudicio non polleat, insidum & periculosum. 127. 42
- B
- Babras radix mirabilis in oppido Machero.* 50. 14 *eius radice demones effugari ex Iosepho.* 50. 19.
Balneum ad urine suppressionem. 34. 10
Beatum nihil ab omni parte. 2. 31.
Benevolentia flagrans. 94. 13
Betonica vis ad tabem & purulenta ulcera pulmonum. 221. 33.
ad Bilis vacationem præparantibus
2 2 Syrupis

I N D E X.

- Syrupis minimè opus. 77. 23
 Bili adusta qui vexantur, quid patiantur. 98. 18
 Bilis atra si in corpus cerebri comitiales, si in animum melancholiam parit. 98. 25
 Bilis vomitus & desipientia in capitis vulnere malum. 121. 11
 ad Bonum omnia ferri, idque appetere. 94. 2
 Brassica marina. 88. 8
 Bullas & spumas à valido motu creati. 55. 30
 Bulla cur interdum tenues & paucæ, interdum multæ & crassæ fiant. 55. 14
 Bullas multas excitari caloris merito, in lebetibus aqua feruentis videmus. 55. 33
 C
 Cadenti Deus, ne collidatur supponit manum suam. 24. 14
 in Calculo & ulceribus vesica non intendendum medicamenti delectu soluentibus. 144. 35
 Calculosis & vlcus in vesica patientibus motus valde nocet. 144. 19
 quæcunq; Calefiunt spiritum emittunt. 54. 18
 Calendula succus ad carbones & pestilentes affectus efficax. 247. 34
 Calor natiuus noster quid Galeno. 28. 25
 Calor natiuus exsuscitatus quid possit. 80. 7
 Calor natura nostra est Hippocrati. 80. 13 atque etiam curationis auctor. 15
 Caluarie vniuersim diffractæ mira curationis. 248. 42
 Cancros fluuiatiles vrendi modus ex Aetio. 133. 3
 Cancrorum fluuiatiliu vis. 222. 23
 Canis rabiosi morsus exitiale venenum. 128. 15
 Canum rabies quid. 128. 31
 Canes astu & squalore in rabiem aguntur. 128. 36 eorum rabiei causa omnes. 128. 33 & deinceps.
 Canum qui ad rabiem aptiores. 129. 8
 Canis rabiosi morsus quid in homine pariat, & quibus signis deprehendas à cane rabioso demorsum hominem. 129. 29
 Canis rabidi nota atque indicia ex Gal. 130. 21
 Canis rabiosi morsus quid differat à non rabioso. 130. 43
 à Cane rabioso demorsi curatio. 131. 5
 ad Canis rabiosi morsum, mari se ablueret, salutare. 131. 10
 in Canis rabiosi morsu quæ præcipua cura medico esse debeat. 132. 8
 Canini stercoris siccis vis in angina. 119. 3
 in Capitis ictu obstupescencia & desipientia malum. 231. 15
 Carbonis generatio atq; natura. 246. 25
 nullus sine periculo fuit. 246. 32 eius curatio. 246. 39
 Causa sublata auferri & effectum. 81. 4
 Causi signa. 255. 40
 in Causo mittendum sanguinem. nec audiendi qui id fieri vetant metu incensionis bilis, quum bilis misso sanguine potius in suo feruore temperetur quàm incendatur. 256. 15 & deinceps.
 in Causo febre quid obseruandum in dandis medicamentis. 256. 30
 Caryophyllorum in tremore cordis curando vis. 41. 2
 Cataplasma venenum foras euocans. 133. 17
 Cera dysentericis opitulatur. 140. 2
 Cerebrum eiusve membranas per consensum affici indicatur, dolore capitis ad radices oculorum pertingente in vulnere capitis. 123. 40
 Cerebrum ubi præciditur necesse est febrem & bilis vomitum superuenire. 123. 45
 Chalcitis usta in sanguine sistendo efficax. 190. 23 & 212. 40
 Chammergi insula apud Arelatē. 60. 40
 Chirurghi Arelatenses in extrahendis mortuis fœtibus expertissimi. 211. 15
 Cibus similitudine substantiæ, natiui caloris actione in nostri corporis substantiam

I N D E X.

- stantiam vertitur. 29. 40.
Cinnamomum roborat omnia membra
aromaticitate sua. 151. 23
Clamoris rigidi in pleuritide laborantis
causa. 27. 43
Clamor fortis rupturæ venarum causa. 168. 5
Clamor succos exagitat. 21. 38
Clysteres ex Urina pueri impubis ad
hydropem & scirrhum hepatis
optimi. 14. 13
Clysteres in renum & vesicæ affecti-
bus plurimum prosunt. 144. 25
Clysteris magna quantitas in renum
affectibus iniici non debet & cur. 241. 23
Coctionem, crisis celeritatem & salu-
brem securitatem ostendere. 24. 1
Colis erectio in Vesicæ calculo cur fiat. 142. 12
Colorem talem efflorescere foras oportet,
qualis succorum intus latentium
natura fuerit. 4. 36. 85. 19. & 161. 1
Columborum caro hylostrium preser-
tim resolutioni nervorum & tremori
benefacit. 18. 26
Comitialis morbus quid Galeno. 152. 8
Comitali correpti cur stertant inter re-
spirandum. 152. 20
sub Comitalis accessionis finem spuma
cur oriatur in egrotantium ore. 153. 45
Concepti fœtus indicium. 2. 33
Conceptura si mulier est, semen intrò con-
sistere oportet. 53. 19
Conceptionis nomen unde manarit. 53. 21
& quid sit. 24
Confectio mirè corroborans. 106. 32
Congressus & generationis officio quis
rectè utatur. 26. 37
Consuetudinem non esse derepente in-
diuersum mutandam. 86. 28
in Consultationibus medicis nihil abso-
lutè & asseneranter proferendum. 202. 20
Continents febris materiam intra va-
sa contineri. 187. 46
Continentium febriū prorogationis cau-
sa. 188. 8
in Continentibus febribus & acutis exa-
gitans medicamentum dari non de-
bet. 189. 4
in Continentibus febribus & aliis om-
nibus à putredine ortis mittendus
sanguis, si vires & atas valeant. 216. 11
Contrariis rerum æternitas constat. 12. 37
Conuenire omnibus eadem non possunt. 134. 15
Convulsio in vulnere capitis lethalis. 121. 9
Cordis tremor si creber sit, quantum pe-
riculi adfert. 38. 2 & deinceps.
Cordis tremorem in syncopen & mor-
tem mutari. 38. 10 causa pag. ea-
dem. 16
Cordis tremorem Ventriculi culpa in-
terdum fieri. 38. 21
Cordis deprauatus motus magnam na-
turi caloris & spirituum copiam dis-
solvit. 38. 38
Cordis tremore qui tenentur, contabe-
scunt. 38. 40
Coriandro inest vis continendi cibum
in Ventriculo. 137. 35
Corpus vniuersum confluxile est &
conspirabile. 24. 36, & 148. 38
Corporis temperati naturā reliquis om-
nibus præstare. 15. 44
inter Corpora & medicamenta analo-
gias esse, sympathias atque antipa-
thias. 126. 9
in Corporibus quibusdam accurata me-
dicinæ ratio parui valet. 134. 18
Corpora quadam medendo egrescunt. 134. 19
in Corporibus tenuioribus sanguinem
magis, in crassioribus carnem abun-
dare. 187. 36
Corticum & laminarum in Urinis ap-
parentium causa. 143. 21
Crises intempestivæ Galeno quæ. 23. 36
Cræsi filius mutus vocalis euasit, &
cur? 81. 25 & deinceps.
Cruda & incocta & abscessus con-
uerfa 2 3

I N D E X.

- uersa quid significant. 24. 2
 Crystallus peculiare antidotū aduersus
 argēti sublimati vim. 32. 61. & 42. 14
 Cucurbitula cum scarificatu quantum
 in angina profint. 118. 1
 Cucurbitula, missionis sanguinis vicaria
 sunt. 445. 33
 Curanti quæ consideranda. 1176. 45
 Curatio omnis tribus perficitur instru-
 mētis, diata, potione, chirurgia. 18. 14
 Curatio omnis cōtrario perficitur. 103. 28
 Curatio ab eo est exordiēda unde à quo
 quā graue periculū imminet. 194. 38
 Currentis non est aut Volentis, sed Dei
 miserentis. 249. 30
 Cyrenaica regioni locusta cladem sege-
 tibus & plantis inferunt. 59. 8
 D
 Decocta pro sanandis vulneribus in
 vino non aqua fieri oportere, nisi in-
 gens adsit intemperies calida. 229. 30
 Defluxionibus tentati, siti, fame, Vigi-
 liis iuuari solent. 119. 1
 Deiectionis crebra causa. 135. 22
 cum Demonstratione quidpiam dicturi,
 ab rei essentia ingredi tractationem
 oportet. 29. 37
 Dentibus commotis & gingiuis nigre-
 factis remedia. 33. 30 & deinceps.
 Dentis apri vis mira in angina &
 pleuritide. 119. 21
 Deploratis non esse admouendam ma-
 num. 251. 13
 Deserti à medicis cur non raro conuale-
 scant. 22. 23 & 24. 20
 Deus sanat omnes infirmitates nostras,
 & redimit de interitu vitam no-
 stram. 1. 13 Vita & mortis ha-
 bet potestatem. 2. 3 quoad vult
 & quandiu vult rebus à se in subsi-
 dium hominum creatis adest. 2. 5 sa-
 nat contritos corde. 6. 11 nature
 motus pro nutu suo regit. 25. 10 eius
 bonitati tribuendum quòd ab impen-
 denti vite periculo eruamur. 2. 20
 à Deo seruari quos ars morti adiudicat.
 248. 33
 à Diis interdum morbos immitti. 223. 42
 Deorū auxilia nec lacrymis, nec votis,
 aut suppliciis muliebribus parari, sed
 vigilando, agendo, probè cōsulendo. 5. 42
 Discere, est natura perfectionem & nu-
 meros assequi. 262. 39
 Discisiones magna mortem ut pluri-
 mum adferunt. 202. 13
 Disruptiones quid vocare Hippocrates
 soleat. 23. 31, & 39
 Diuina virtute natus est homo veri-
 tatem videre pag. 1. lin. 1.
 Dolor quid. 135. 38 eius præcipue cau-
 sa. 11. 24 & 142. 27
 Dolor omnis vehemens fluxionem ad
 partem dolentem commouet. 124. 14
 Doloris præteriti recordatio volupta-
 tem habet. 36. 2
 Domesticorum cura habenda. 9. 36
 Dominus mortificat & viuificat, dedu-
 cit ad inferos & reducit. 1. 16
 Dominus si subtrahat manū suam nihil
 profici. 2. 18
 Dysenteria quid. 134. 30
 E
 Elephātus à muliere progenitus. 170. 23
 Enarrationum liber Francisci Vallerio-
 le. 68. 12
 Effectiones rerum miræ atque virtutes
 unde. 50. 10
 Electuarium de styrace. 71. 42
 Epicrasis quid. 165. 41
 in Epithematis cordialibus cum frigidis
 calida admiscenda. 247. 22
 Epōla cur à wō & gōus dici voluerit Pla-
 to. 95. 16
 Etesie venti quales. 63. 23
 Euacuatio repentina periculosa. 105. 11
 Euentus rari quæ sunt, in obseruationem
 cadere debent. 232. 10
 Excessus ad crassitudinem malus. 17. 36.
 Excrementa mouent, Sol, Venus, bal-
 neum, motus. 201. 24
 Exemplorum quæ pro potioribus haben-
 da. 232. 13
 Experientia perpetuò fidendum. 159. 31
 Extenuatio defectum cibi, virium au-
 tem defectio extenuationem consequi
 solet. 148. 45 & cur id fiat. 149. 4
 F Fa

I N D E X.

F

- Factor potens Avicenna quis intelligatur.* 50. 37
Fames quid. 85. 31
Fascinationis amoris quis modus. 98. 46
Fascinatrices mulieres obtutu pueros fascinare. 81. 37
Faseolorum decoctionis aqua mirè partus faciliat. 8. 16
Fauces quid Galeno. 260. 18
Febris quid. 148. 24
Febris accidens & febris morbus. 13. 36
Febrium ardentissimarum presens auxilium sanguinis missio. 188. 37
in Febribus ardentibus & continuis digrediata non danda. 205. 21
Febris continens unde gignatur. 51. 21
earum materia intra vasa est. 90. 17
& quæ sic dicantur. 18
Febriū continuarū differētiæ tres. 90. 22
Folium oculi nitidissimi. 99. 25
Ferdinadi Fari strenui militis historia. 198. 42
Ferrum candens in abscessibus plurimū confert. 119. 6
Ferrum candens vulneribus venenosissimum admotum præstantissimum remedium est. 131. 28
Figulus figulo inuidet. 157. 45
Filii ferè semper parètum notas, gestus, atq; motus, tū et formā referūt. 146. 41
Fistule aeneæ modus quo globulos plumbeos aut ferreos ei aculantur. 227. 21
& deinceps. 110. 23
Flatus Galeno quid. 110. 23
Flatus perpetuò sequitur substantiam aquosam. 164. 31
Fletus succos exagitat. 91. 38
Fluxioni excipiendæ quæ partes paratiores. 17. 15
à Fluxione tentata parte reuellere non ad eam trahere oportet. 112. 13
Fluxionis in aliquā partē causæ. 121. 34
Fluxionem mouet dolor omnis uehemens. 121. 37
ad Fæcuditatē quæ maximè faciāt. 2. 28
Fæminatur sola generare nequeat. 53. 32
Fæmina viros faciliè capiunt & illaqueant venustate sua, forma, ac gratia. 102. 8
Fætus generatio quando fiat, quando minimè. 53. 27
Fætus loco quādo caro informis & otiosa in utero generetur. 4. 11
Fætus mole alligatus quatuor vinculis prodiit in uxore mea. 8. 34
Fætus in utero per quæ vasa alligetur. 8. 38
Fætuum in uteris connexio similis connexioni fructuum ad arbores. 8. 36
Formæ admirabiles & temperationes rerum unde fiant. 50. 8
Frigida pectori inimica & tussēs mouentia. 26. 30
Frigus immodicum venis rumpendis idoneum. 68. 3
Frigidum vlceribus mordax. 207. 12
Furfuris colatura in detergendis pulmonibus magnas habet vires. 77. 11
Furorem ut Plato definiuit. 98. 8
- G
- Galenus sibi dedecori nō fore putauit fumarie herba vim in roborādo vetriculo à plebeio homine didicisse.* 140. 10
Galenus pueris ante decimum quartum annū sanguinē mitti prohibet. 213. 22
Galeni consilium in quibus deplorata salus est. 250. 39
de Gallo & simia dissectis tremore cordis laboratibus exemplū Galeni. 38. 41
Gangrana ad hepatis scirrhum cur nonnuquā cōsequatur. 164. 5. & deinceps.
Gangrana magnas phlegmonas sequi consuevit. 226. 12
Generationis præcipuus finis, genitum sibi simile reddere. 170. 16
Generationis & congressus officio quis rectè utatur. 96. 37
Generationis non solum insectorum, sed & omnium sol causa est. 60. 6
Genistæ vires in aperiendo. 56. 23
Glycyrrhizæ vis in renum vlceribus. 243. 44
Grauiora quæ sunt & periculosiora, maiorem curam desiderant. 13. 40
Grauitas in parte percepta quid significet. 2. 4

I N D E X.

- cet. 17. 27
Guilielmus Gardiola Gallorum in Alexandria Aegypti consul. 8. 11
 H
Habitus hominum & temperatura plurimum inter se differunt. 125. 13
Hæmatites lapis in sistendo sanguinem mirificam vim habet. 190. 3
de Helleboro temerè assumpto historia. 126. 16
ab Helleboro epoto quæ consecuta symptomata. 126. 21
ad Helleborum sumptum potio optima. 127. 5
Hepar ea minimè valet emendare quæ parum rectè à ventriculo elaborata sunt. 85. 43
Hepatis peculiare munus sanguinem gignere. 86. 5 *eius inflammationis signa.* 160. 8. & deinceps. & seq. pag.
Hepar fortia medicamenta perferre non potest. 164. 8
Hepar ubi afficitur vitiatum colorem apparere necessum est. 177. 28
secundum Hepar laborare ex colore faciei plurimos deprehendit Galenus. 177. 30
ad Hepatis scirrhum aqua intercus cur sequi solet. 164. 20
Hepaticos optimum medicum ex colore deprehendere. 177. 31
Herasistrati medicum in cognoscendo morbis in Antiocho affectu solertia. 97. 28
Hippocampus terrori aquæ prodest. 133. 40
Historia mirabilis iuuenis aneo tormento in ventre vulnerati, & sanati. 192. 4, & deinceps.
Hirundinis nidi in angina leuanda vis mirifica. 118. 41 & 261. 38 *item & crematæ hirundinis cinis.* 261. 38
Homo, ad intelligendum & agendum precipuè natus. 263. 34 *naturâ omnes scire desiderant.* 35
Humores atrabilarij contumaces quum sint, longo ad concoctionem tempore indigent. 39. 12
Humorum fluentium medela retractio est, fluxorum derivatio. 178. 31
Humoris fluxio ad membrum laborans per initia fit, non morbo crescente, quo tempore tota iam materia fluxit. 224. 42
Humana calamitatis deploratio. 210. 10
Hydrops quid. 84. 2
Hydrops maritici. 53. 7
Hydropis omnis species malè affecto iocinore fit 83. 45
Hydropis in omni specie pedes tumere. 84. 26
ad Hydropem emplastrum efficacissimum. 172. 15
Hydropici cur tabescant. 12. 29 *coloris eorum vitii causa.* 85. 15
ex Hydropici ventre aquam affatim effluere lethale. 171. 44
Hydropici uti vino meraco debent. 86. 33
Hydropicis valde conferre urinam hominis. 87. 33
 I
Iacobi ab Aqueria occisi historia. 105. 15
Iecur & lienem scirrhis opportunissima. 163. 12
Illaqueationis amantium modus. 102. 4
Illaqueatio amatoria in quo potissimum consistat. 102. 14
Imaginatix facultas ne per somnum quidem quiescit. 81. 21
Inanitionem partium, precedere appetentiam oportet. 18. 2
Inappetentia affectum iecur sequitur. 12. 37
Inchoata malè, interdum benè desinunt. 23. 30
Incognita nemo desiderat. 94. 9
Indicationes in morbis curandis unde sumende. 188. 32
Indicatio quæ de viribus sumitur omnium prima atque potissima est habenda. 6. 14
in Indicationibus oppositis reluctante agro quid medico faciendum. 168. 40
Indicationem maiorem à morbi specie & magnitudine quàm ab ætate de mittere sanguine sumi debere. 213. 37
 Inedia

I N D E X.

- Inedia humorum redundantiam exhaurit.* 86. 27
- Inedia longa vires conuellit.* 135. 18
- Infantis demortui educationis modum qui tradiderunt.* 210. 29 & deinceps per totam pag.
- Inflammatio ut gigni soleat.* 121. 39
- Inflammationis in vulneribus indicia.* 186. 3
- in Inflammationibus internorum scopus praeipuus quis.* 45. 44 & 215. 36
- Inflammationes internorum sine febre esse non possunt.* 161. 42
- in Inflammationibus internorum è directo affecta partis mittendus sanguis.* 162. 14
- Infundibulum seu colatorum quid.* 154. 4
- Inquisitionis principium admiratio.* 114. 25
- Insectorum generationi siccitas magis quam humiditas idonea.* 60. 8
- Insectorum quaedam ex animalibus: quaedam ex rore, cæno, fimo, putredine vegetantur.* 63. 26
- Insecta omnia sulphuris odore necari.* 66. 5
- Infantia morbi genera duo.* 98. 12
- Intemperies omnis vehemens vires exoluere solet.* 64. 23
- in Intestinis pituitosa multa coaceruantur.* 50. 32
- Intestinatorum crassorum vulneratorum indicium.* 113. 36
- Ioannis Sobiratii mira admodum conuulsionis à natura facta curatio, & historia super ea re admiranda.* 82. 37
- Ioannis Vallerioli filij mei miserandus casus, ad mortem ferè deducti symptomatum in pleuritide lethali scuitia.* 27. a lin. 37. ad 43
- Iocinoris imbecillitatem qua pariant.* 10. 44
- Iocinoris substantia scirrhis maximè opportuna.* 11. 3
- Iocinorosos expertus medicus ex colore cognoscit.* 161. 7
- Ira quid.* 79. 35
- Iratorum corpora cur calecant.* 79. 45
- in Iratis foras effunditur calor.* 79. 44
- Iudicium de vulnerati pueri morte.* 123. 27
- Iusculum ex ouis, vino albo, saccharo & cinnamomo mirificè vires deiectas reficit.* 56. 11
- L**
- Lactis assumendi modus.* 108. 25
- Lactis usus in pulmonum ulceribus.* 223. 7
- Laminarum & corticum in urinis apparentium causa.* 143. 21
- Lapidus in vesica nota.* 142. 8
- Loqueo praefocati non reuiuiscunt quibus spuma fuerit circa os.* 27. 36
- Lasitudo ulcerosa biliosi humoris soboles est.* 258. 15
- à Laterali morbo vel pulmonia habitum, alui fluxu corripit malum esse dixit Hippocrates.* 43. 2
- Laurentij Iouberti medici laus.* 68. 4
- Lemno insula locusta cladem segetibus & plantis inferunt.* 59. 8
- Lemnia terra ad sanguinem sistendum singulare praesidium.* 70. 3
- Leonum oculi nitidissimi.* 99. 24
- Lethale verbum non semper pro eo quod necessario mortem adfert.* 231. 40
- secundum Libros operari, absque perfectaratione atque solerti ingenio, molestum est.* 125. 44
- Libris non esse prorsus fidendum, nisi quis summo iudicio quae in illis leguntur, examinet.* 125. 41
- Ligni sancti decocto resolutio curata.* 21. 21
- Linimentum optimum ad resolutionem.* 20. 44
- Lippi & rubentibus oculis male affecti cur simili affectu eos inficiant qui se intuentur.* 99. 28
- Locorum affectorum nota à quibus sumende.* 142. 3
- Locustarum generationis in agro Arelatensi causa.* 59. 39
- Locustarum maior proventus sicco vere.* 59. 40
- Locustarum interire oua vernis aquis sic & autumnalibus aquis.* 59. 41

I N D E X.

64. 3
Locusta non fiunt locis montanis & tenuibus. 60. 4 *è Vermibus oriuntur*
 60. 14 *pariunt in terra fixo cauliculo.* 60. 15 *cur montanis & editis locis perinde ac planis non gignantur.* 60. 20 & 31 *salu sibi victum parant.* 60. 25
Locusta cur non in omni agri Arelatensis parte genita fuerint anno 1553. 60. 45 *Volatu sese in Vicina loca transtulerunt magna omnium admiratione ac consternatione.* 61. 11
Locustarum ominoso prouentu Pharaoni minatur Deus. 61. 21
Locustarum prouentus deorum ira referendus. 61. 35
Locustarum prouentus quam admirabilis copia. 62. 2
Locustarum prouentu indicari annona caritatem. 62. 19
Locustarum prouentus quid futurum indicet. 62. 25 & *deinceps.*
à Locustis uredine tentari terram. 62. 41
Locusta ex locustarum semine oriuntur. 63. 26
Locustarum procreationis modus. 63. 38 *pariunt veris exitu, & statim à partu moriuntur.* 64. 1
Locusta mira forma atque effigies. 64. 6 & *deinceps.*
Locustarum Indicarum longitudo terminum pedum. 64. 31
Locustis concumbendi ratio quæ. 64. 34
Locusta mas, femina minor. 64. 40
Locusta quam noxam segetibus inferat. 65. 14
Locusta Parthis in cibo grata. 65. 23
Locustis fumo salæque duratis Aethiopum pars tantum viuit. 65. 24
Locustas veneno carere. 65. 22
aduersus Locustas remedia. 66. per totam pag.
Locustas debellandi ratio ex Cyrenensium legibus. 66. 9
Locustas perdendi consilium à me Arelatensibus datum. 66. 14 & *deinceps.*
- Lotio crurum in resolutione præstantissima.* 21. 11
Lucretius Carus Philosophus ex amore insanus sibi manus iniecit. 97. 15
Lysimachia vehementer dysentericis prodest. 138. 37
- M**
- Malua vesica affectibus mirè utilis.* 144. 3
Manrici Hispani tribuni militum grauius vulnerati curatio. 195. 12
Manu ad partem dolentem adnota sedari dolorem sæpenumero, & cur id fiat. 143. 9
Mariscarum apertio melancholicis optima. 106. 41
Mas in fœtu formando efficientis rationem habet. 53. 35
Masculus in Utero cur prius quam femella moueatur. 3. 10
Materia, facultatis omnis expers est. 78. 2
Matri nomine physici materiam intelligunt. 95. 37
Matri in alendo filio charitas & diligentia quantum valeat. 26. 16
ad Matricis affectus quæ dantur, copiosiore dosi exhiberi debent. 182. 12
Medentis omne consilium debet dirigi ad id quod urget. 69. 9
Medici verus scopus quis. 91. 44
Medicum à calumnia prædictio tutum facit. 250. 28 *eius proprium non terreri grauib. euentibus qui in morbis accidunt.* 6. 1. 56. 7. 199. 39 & 233. 12 *eius officium est agrum perpetuò consolari neque unquam eum ab spe deponere.* 56. 9
Medicus non culpandus qui lethales morbos curare non possit. 162. 5 *ab initio morbi vocandus.* 136. 34
Medicum indicare necessariis oportet periclitantis in difficili rem esse, ne vel ignorasse, vel fefellisse videri possit. 117. 2
sine Medicis multos, non tamen sine medicina curatos esse. 90. 4. & 171. 37
à Medicis deserti cur conualescant, etsi certa

I N D E X.

- certa mortis indicia sunt. 231. 44
 Medicum sepe spes frustratur. 22. 16.
 Medicus amicus utilior extraneo. 9.
 39 & 240. 1 & quid præstet. 9. 40
 Medicus visu, tactuque malorum mole
 stia afficitur, & ex alienis calamita
 tibus proprios colligit dolores. 239. 37
 Medico pro testimonio dicenti de vul
 neratorum morte quæ necessaria. 123.
 26
 Medicamentis virulentis nihil nocen
 tius. 29. 16.
 Medicamenta quæ ad remota ferri
 oportet, magna quantitate propinari
 debent. 76. 25
 Medicamento non uni tantum fiden
 dum, sed plura prescribenda atque
 tentanda in thoracis affectibus. 76. 32
 inter Medicamenta & corpora analo
 gias esse, sympathias atque antipa
 thias. 126. 9.
 Medicamentum soluens in indigna
 tione Ventriculi non esse propinan
 dū, donec sedata indignatione. 205. 8
 Medicamenta delectu vacuantia in re
 num inflammatione non dāda. 241. 8
 Medicari in valde acutis eadem die ex
 pedit. 154. 26
 Mel thoraci atque pulmonibus valde
 commodum. 77. 4
 Mel ulcera optimè detergit. 243. 19
 & 262. 17
 Mellis aqua in renum apostemate opti
 ma. 242. 35
 Melancholici vix amore capiuntur.
 102. 38
 Melancholici alij alia timent. 130. 9
 Melancholicis apertio mariscarum opti
 ma. 106. 41.
 Melisophyllon canis rabiosi morsibus
 plurimum valet. 131. 22.
 Membrana viginti octo palmorum
 longitudinis ex intestinis eiecta ex
 qua materia esset. 50. 41
 Membrana laciniata & striata unde.
 51. 27
 Mēs cælo delapsa de foris venit. 96. 19
 Mentis intentio ea qua quippiam disci
 mus iucunditatem ac voluptatem
 haud vulgarem adferre solet. 262. 31
 Mens cur ledatur per accessiones, co
 mitiales. 153. 11
 Mictionis crebra causa. 142. 31
 Militis cuiusdam mira historia. 197. 8
 Mirari quid. 49. 22
 Mirabile quid dicatur & quid sit. 49. 2
 Miraculum quid. 49. 4
 Mola quid. 3. 6
 in Mola gestatione quid mulieres per
 cipiant. 3. 24
 Mola ut in utero concipiatur. 3. 39
 Mola conceptus quæ causa sit. 3. 44
 Molam ad duos & tres annos gestari
 posse ex Hippocratis sententia. 4. 2
 Mola signa. 4. 23
 Mola gestatio, fallax & illusoria affe
 ctio est. 4. 42
 Mola, si una caro fiat, perit mulier. 5.
 25
 Molam, unā carnem fieri quid sit. 5. 32
 ad Molam excutiendam remediū opti
 mum. 8. 21
 Monstra quid sint. 169. 34. & dein
 cept, & pag. sequenti.
 Monstra ut generari tradiderit Ari
 stoteles. 170. 4
 Monstra unde fiant. 170. 31
 Monstrofi partus cur & unde in ute
 ris gignantur. 153. 11
 Monstra in morbis quibusdam contin
 gere. 78. 37
 Monstrosa quæ nobis apparent, & occulta
 Dei virtute illi facilia sunt. 249. 28
 Morborum pleraque genera à similitu
 dine deducta. 12. 17
 Morbos quosdam à semine genitali pro
 uenire. 146. 12
 Morbi maximi & gravissimi Hippo
 crati qui dicantur. 204. 31
 Morborum genera multa esse quæ mu
 lieres conflictare soleant. 53. 4
 ad Morborum curationem necessaria
 quæ. 126. 4
 in Morbis acutis mittendus sanguis, si
 aeger atate floreat, & viribus abun
 det. 204. 43
 Morbos

I N D E X.

- Morbos illos duntaxat externo indigere auxilio quos ob magnitudinem natura superare non potest.* 163. 16
- Morbis inchoantibus mouendū, si quid mouendum est.* 205. 1
- Morbos interdū à diis immitti.* 223. 42
- Morbi vigore quietem habere oportet.* 189. 19. 256. 44 & 256. 26
- ad Morbos ultimos ultima remedia sunt saluti.* 74. 10
- in Morbis acutissimis eodem die medicandum, quod dilatio in huiusmodi morbis periculosa sit.* 24. 6. 117. 7, & 131. 19
- Morbus ubi maximus est à maximis remediis inchoandum.* 233. 45
- Morbus eiusdem generis unde natus sit in duobus aetate, sexu, temperamento dissimilimis, tum & paria symptomata, & idem finis, nempe mors in undecimo causa redditio.* 245. 29. & deinceps
- in Morbis est quid diuinum.* 245. 37
- in Morbis longis variis ac repetitis esse purgationibus utendum.* 106. 24
- in Morbis pestilentibus, & à veneno prodeuntibus non temere euacuandum.* 132. 13
- in Morbis lethalibus & si omnia secundum rationem facias, non tamen ex ratione succedit.* 113. 31
- in Morbis lethalibus irrita esse solent quæ in auxilij vim adhibetur.* 158. 42
- à Morbis grauibz & lethalibus cur nonnulli euadant, à leuissimis & nullius momēti alij moriatur.* 125. 16
- in Morbis quæ relinquuntur post crises, recidiuas facere consueuerunt.* 259. 20
- à Morbis sauisimis diuina virtute homines liberari.* 1. 3
- Morbos quosdam sanari contra naturæ ordinem.* 134. 22
- Moritur interdum is de quo medicus securus primò fuit.* 22. 21
- Mors est natiui caloris dissolutio & extinctio.* 30. 14
- Mortis futura certa quedam indicia sunt.* 24. 21
- Mortem ascendere per fenestras quid sit.* 94. 44
- Morti proximi cur cum stertore & sonitu in aspera arteria percepto spiritum ducant.* 27. 5
- Motionum omnium principium quodnam sit.* 78. 14
- Motu pereunte cur non omnino pereat sensus.* 16. 16 & e contra 20. ferè per totam pag.
- Motus à flatu in utero qualis.* 3. 17
- Motus infantis in utero ab interno principio proficiscitur tanquam uiuentis animantis.* 3. 12
- Motus infantis in materno utero ab eo qui in euentis gestationibus appareret, longè diuersissimus.* 3. 4
- Mulierum quæ superfœtent.* 5. 9
- Mulieres dum in menstruis sunt, intuitu suo specula inficiunt.* 99. 34
- Mulieres medica quedam apud Gal.* 139. 2
- Mulier intra quartum diem sine medicamentis a pleuritide graui sanata.* 168. 15
- Mulier utrum gerens sanguine misso abortit.* 169. 2
- Muliebris naturæ conditio, ut in dolore pariat.* 210. 9
- Mulieres Arelatenses pleraque partus difficultate laborant, ut extrahendus sit illis partus.* 210. 25
- Mulsa in pulmonum affectibus utilitas.* 77. 6
- Murmurillum quid Galeno.* 110. 27
- Naturæ motus solerti indagine perspicere debet medicus.* 6. 3, & 225. 27
- Natura sagax, animantibus quid factu opus ipsa per se suggerit.* 7. 13
- Naturæ lege in nostros officiosi & attentissimi magis sumus.* 9. 33
- Naturæ arcani motus non satis nobis perspecti.* 22. 23
- Natura prouida verissima est hominum medicatrix.* 23. 16. 80. 10. 89. 41. 167. 40, & 252. 30
- Natura quum materia non dominatur,*

I N D E X.

- tur, tum indeterminati atque inordinati & incogniti sunt illius motus. 23. 41 quum verò dominatur, quales. 44
- Natura ineffabilis atque recondita ope ratio est. 24. 8 & 52. 35
- Natura humores malos per varias vias mittere solet. 24. 28 & quæ sint deinceps.
- Natura materiebus semper viam inuenire solet. 24. 34
- Natura saniem per ossa manare facit. 25. 2
- Natura occultè operantis ratio, nostra cognitione profundior. 25. 6
- Natura robur in curandis morbis quantum valeat. 28. 18, 50, & 152. 2, & 173. 2
- Natura in nobis quid. 82. 21, & 89. 41 & eius munia 45. & deinceps.
- Natura cum medicamentis est sympathia quadam. 76. 35
- Natura non sustinet repentinas mutationes. 106. 27
- Natura repugnante sunt omnia vana. 113. 30 & 158. 43, & 249. 41
- Natura familiaria semper exhibenda. 128. 2, & 202. 8
- Natura suis viribus utens quod alienum est, exernere nititur. 134. 40, & 250. 30
- Naturam ad optima quaque viam demonstrare. 49. 45
- Natura, si his adfuerit qui artibus animum applicant, perfectos reddere. 50. 4
- Natura ludos in operibus suis facit. 50. 28 à seipsa edocta omnia agere. 52. 34 & 168. 1 interdum ea operatur quæ fieri non posse videantur. 52. 57 nihil unquam frustra facit. 54. 29 functionum omnium in nobis opifex. 80. 22 & 89. 42
- Natura hominum indocta. 167. 40
- Naturam hominum esse sapientissimam. 167. 43
- Natura sponte seuissimos sæpe curari morbos absque medicorum ductu. 80. 22, & 90. 9
- Natura sua sponte inuenit motiones quibus corpus regatur. 80. 27
- à Natura insitum nobis est ut quod imperfecto deest, ad perfectum duci cupiamus. 94. 5
- Natura omnes non eadem medicamenta postulant. 126. 6
- Nostra, & quæ charissima nobis sunt plus diligimus, & si ope nostra indigent accuratius tractamus. 9. 31
- de Nouis rebus haudquaquam facile est pro dignitate differere. 49. 41
- Nouitas, ob ignorationem stuporem in animo inducit. 49. 23
- Nymphaeæ flores, hellebori alexi phar-macum. 126. 42
- O
- Observatio diuturna notandis rebus artem efficit. 262. 45
- Oculus nativum est lumen. 99. 22
- Oculi in alto tanquam in specula positi. 99. 21
- per Oculos radij tanquam per fenestras vitreas emittuntur. 99. 11
- Oleum ulceribus aduersissimum. 47. 41
- Oleum in clysteribus ad ulcera intestinalium, ubi intentio est agglutinandi, admisceri non debet. 47. 40
- Oleum ulceribus etsi aduersarium, oleum tamen terebinthina ad detergenda ulcera & sananda utile est. 225. 42 & deinceps.
- Oleum calens mirifice admotum & potum partus adiuuat. 8. 17
- Opiata optima in vesica calculo & ulceribus. 144. 40 & 145. 13
- Oscitante uno cur ad oscitationem assidentes impellantur. 81. 34
- Ostenta quæ dicantur. 62. 22
- Oxalidis vis in sistenda putredine humorum. 188. 43 & 247. 9
- Oxymel scilliticum præstantissimum in epilepsia. 155. 27
- Papaueris rubei flores ad pleuritidem & sputum promouendum magnarum virium sunt. 216. 10 eorum & deco

I N D E X.

- decoctum quantū in pleuritide va-
leat. 238. 24, & 252. 36
- Paralysis quid. 173. 36. & illius causa
deinceps.
- ad Paralyfin confectio optima. 175. 30
- Pardorum oculi nitidissimi. 99. 25
- à Parentibus sanis sanum semen, à mor-
bosus morbosum prodit. 146. 19
- Partium principum morbi vel omni-
no lethales, vel ei periculo proximi.
154. 38, & 159. 41
- Parti principi celeriter succurrendum
est. 154. 37
- à Partibus laborantibus in recta affe-
ctuum curatione non minimam su-
mi indicationem. 176. 41
- in Partes imbecilliores superuacanea de-
cumbere solent. 122. 2
- Passula exacinata roborando hepatis
mirifice valent. 172. 9
- Pathemata animi quid sint. 79. 19 &
82. 31
- Paulus in mola definitione carpitur. 3.
29
- Pavor quid. 79. 33
- Pauperes diuitibus facilius & citius à
plenitudinis morbis curari. 170. 20
- Pericranij ortus à dura meninge. 159.
16.
- à Perturbationibus animi maxime ca-
uendum, & cur. 79. 29
- Philonij Persici vis in sistendo sangui-
ne. 182. 14. 190. 16. 220. 14, & 25
- Philosophia munere nihil maius aut me-
lius homini datum est. 158. 35
- Phlegmones interna indicium. 113. 38
- Phlegmonem frequentissime accidere.
202. 25. signa. 31 & deinceps. Ge-
neratio. 42
- Phthisis contagiosus morbus est. 146. 30
- Phthisin morbum hereditarium esse.
73. 29 & cur deinceps eadem pag.
- Phthisicus cur phthisicum, podagricus
podagricum generet. 147. 37
- Pingues qui sunt, frigido esse tempera-
mento. 17. 34
- Plantago renum ulceribus plurimum
confert. 243. 14
- Pleuritis quid. 215. 29
- Pleuritides incocta quae dicantur Gale-
no. 23. 3
- Pleuritides quae necare celerius soleant.
23. 5
- in Pleuritide nihil expuisse quid signifi-
cet. 22. 37, & 23. 6
- Pleuritis sinistri lateris periculosior. 252.
9
- in Pleuritide ab eodem latere mittendus
sanguis. 45. 41 & 237. 9
- Pleuritis grauis quemadmodum alui pro-
fluuiio finiatur. 24. 24
- in Pleuritide & angina dentis apri mi-
ra vis. 119. 21
- Pleuritide graui sanata mulier intra
quatrimum sine medicamentis. 168.
15
- Plinij apud Vesuuium montem mors.
27. 24 & 152. 40
- Polygonon cruentis reiectionibus effica-
cissimum. 74. 40
- Popularium morborum origo. 63. 6
- Portenta quae dicantur. 62. 14 & dein-
ceps.
- Praesidia non sunt infamanda quae mul-
tis fuere saluti. 165. 4
- Prasij vis ad tabem & purulenta ul-
cera pulmonum. 221. 37
- Precibus ad deum factis sanari saepe a-
gros. 6. 10
- Principes in nobis partes. 77. 38
- Prodigia quae dicantur. 62. 6
- Prudentis est eum qui seruari non po-
test, non attingere. 116. 44
- Pruritus curatio. 105. 8
- Pruritus & scabiei ad insaniam ex a-
more collatio. 105. 13
- Pudendum in Viris cur oblongum fa-
ctum sit. 4. 14
- Pudendi attritatio & sculptus in cal-
culo vesicae unde. 143. 4
- in Pueris plurimus inest calor innatus.
28. 27
- Pueri cur repugnantes & refractarij
esse soleant. 92. 9
- Pueritia ad annum decimumquartum
extenditur. 214. 13
- Puer

I N D E X.

- Puerperas in magnis malis esse, si sibi non caueant, praesertim si primiparae sint.* 235. 31
- Puerpera primipara pleuritide laboranti missus sanguis contra suorum nutum, moxque conualuit.* 235. 12
- Puerperium medico quid indicet.* 236. 39
- Pulchritudo diuinai mago quadam dei est.* 96. 28
- Pulmonis substantia qualis.* 73. 17
- Pulmonum caro qualis.* 217. 45
- Pulmo respirationis organum.* 148. 26
- in Pulmonum affectibus genae rubere solent.* 73. 11
- è Pulmonibus reiecti sanguinis nota.* 147. 10
- Pulmones exagitant locutio & respiratio vehemens.* 69. 30
- Pulmone exulcerato respirationis actionem ladi est necesse.* 148. 29
- è Pulmonibus qui sanguinem reiciunt, cur non doleant.* 73. 22
- Pulmonum ulcera cur curatu difficillima.* 72. 31. 219. 5. & 28
- Pus in tumoribus gigni ut deprehendatur.* 225. 14
- Puris sputum cruentam spuitionem sequi solet.* 73. 44
- Puris ingens copia ad viginti sextarios & eo amplius in thorace vulnerrato inuenta dissecto cadauere nubilus iuuenis Caesaris à sata.* 186. 35
- Unde tanta copia.* 42
- deinceps.* 2
- Purulentos quos vocare Galenus soleat.* 186. 26
- Purulentorum indicia.* 186. 18
- Putredinis humorum in urinis & pulsibus nota.* 91. 2
- R*
- Recidua sua radice deterior.* 203. 33
- Recondita in natura quae dicantur.* 58. 39
- Recrementum ferri vehementer restringit profluvia ventris.* 139. 10
- Remedia quando prosint.* 2. 8
- Remedium anceps quam nullum expectari praestat.* 169. 9
- Remedia non esse infamanda quae plurimis saluti fuerunt.* 111. 14
- Remedia efficacia interdum inueniri à plebeiis hominibus.* 140. 18
- Remedia à mulierculis inuenta non esse interdum improbanda.* 140. 9
- in Renum affectibus vomitus plurimum confert.* 241. 21
- Renum inflammationis signa, causa & curatio.* 240. 23. & deinceps.
- ad Renum vesicae affectus curandos quae dantur, in magna dosi exhiberi debent.* 245. 22
- in Renum ulceribus vomitus praestantissimus.* 243. 27
- Resolutio quid.* 80. 32
- in Resolutione curanda victus qualis esse debeat.* 18. 17
- in Resolutione non confestim & celeriter, sed sensim à leuioribus ad fortiora progrediendum.* 19. 11
- Resumptium liquidum ut fiat.* 6. 32
- Ribes quae planta sit.* 70. 20. & quid illius loco substituendum. 24
- Risus si effusus sit, thoracis musculos & septum transversum atque intercostales musculos vehementer mouet.* 68. 7
- Romanam gentem sine medicis sexcentos annos fuisse.* 90. 6
- Ructus quid.* 110. 21
- Ruptura quae fit ab erosione in pulmone, graue periculum minatur.* 147. 44
- Ruta immense magnitudinis in oppido Machero Iudaeae.* 50. 13
- Rutae succus mirabilis ad comitialem depellendum.* 156. 4
- S*
- Sacchari aqua in renum apostemate optima.* 242. 34
- Sacchari rosacei in tabe leuanda mirabilis.* 216. 41
- Sacchari rosacei vis in reiectione sanguinis & phthisi.* 220. 34
- Saccharum candum renum ulceribus optime facit.* 243. 20
- Salutare quod uni est, alteri noxium est.* 2

I N D E X.

est. 126. 7
Sambaion confectio mira reparandis
 viribus. 183. 43
Sanguis, natura thesaurus, & nativi ca-
 loris fomes est. 68
 ab *Sanguinis* immoderata profusione
 concoctricem hepatis facultatem, &
 nativum calorem minui. 10. 8
Sanguis quibus immodicè fluit, in aqua
 intercutem cadere proni. 10. 10
Sanguinis missio tremori cordis maximè
 confert. 39. 3
Sanguis sursum eiectus qualiscunque
 malus. 69. 2, & 217. 19
Sanguinis profluvia calidum promouet.
 69. 22
 in *Sanguinis* omnibus manationibus fri-
 gida dari debent quæ exhibentur. 69.
 21 & 220. 5
Sanguis ut confluere prohibeatur. 69.
 43 & 149. 26
Sanguinis manationes acerbis & refri-
 gerantibus curare oportet. 70. 9
 in *Sanguinis* ex ore profusione silentium
 imperandum. 69. 26 & 74. 27
Sanguis ubi mitti agro ob atatem aut
 aliam causam non potest, ducenda
 largius alius est. 91. 24
Sanguinis assati vitio qui insaniunt, in-
 risus effusos prorumpunt, cantilenæ
 & tripudio exultant. 98. 21
Sanguinis benignitas spem ac fiduciam
 amantibus præstat. 103. 1
Sanguis hominis gladio cæsi cur presente
 eo qui occidit, e vulnere manat. 105.
 15 & deinceps. & 114. 20, &
 deinceps.
Sanguinem in ventrem effusum suppu-
 rari necesse esse. 110. 10
 in *Sanguinis* reiectione scammoniata
 danda non sunt. 150. 18
 à *Sanguinis* sputo plerunque puris spu-
 tum subsequi solet. 150. 31
Sanguinem extra vasa deductum pu-
 trefcere necesse esse. 159. 6
Sanguinis è naribus fluxuri in decretor-
 iis indicia. 189. 23
Sanguinis fluor è naribus decretorius si-

sti non debet nisi superfluat. 189. 29
Sanguis multo copiosior ab eroso vase
 quàm ad aperto manare solet. 212. 36
Sanguinis è pulmone reiecti nota. 217. 34
Sanguinis missione, in maximis tollen-
 dis doloribus nullum presentius re-
 medium. 224. 40
Sanguinis missio presentissimum reme-
 dium in vulneribus curandis. 229. 4
Sauciatus quis grauiter quum curatur,
 referri in monumenta curationis
 ratio debet, ut posteris prosit quod
 nobis euenisse experti sumus. 232. 11
Scabiei & pruritus ad insaniam ex a-
 more collatio. 105. 13
Scabiosa à proprietate carbonibus pro-
 dest. 247. 26
Scammoniatæ medicamentis in profu-
 sione sanguinis non utendum. 71. 33
 75. 31, & 150. 18
Scirrhus à quo humore fiat. 163. 20
Scirrhus exquisitus & non exquisitus
 quis. 163. 31
Scirrhus exquisitus Galeno quis. 11. 31
Scirrhæ exquisiti doloris expertes, & cu-
 rationem non admittunt. 11. 32, &
 163. 33
Scirrhum, si plures perseverauerit dies,
 qui in hepate est, nunquam se curasse
 testatur Gal. 9. 45
Sedes vulneris Hippocrati quæ dica-
 tur. 123. 10
Sedium affectarum inueniendarum ra-
 tio. 141. 28
Semen, est hominis abstractum, & ma-
 iorum generis mistura. 73. 37
Semen utrumque & maris & fæmi-
 na ad fætus generationem concurre-
 re. 4. 6
Semen virile generationi fætus princi-
 pium præbet. 53. 30 & semine fæ-
 mine est calidius, ibidem. 33
Semen mulieris in fætu formando cui
 vsui sit. 53. 36
Semen genitale ab omnibus corporis
 membris procedit. 146. 19
 in Semine morbi quidam hereditantur.
 146. 23

Semi

I N D E X.

- Seminis genitalis vi parentum vitia in filios derivari.* 146. 40
- Semina frigidorum maiorum cum cō-
ticibus magis detergunt.* 241. 20
- Senes imbecilli & longis morbis deten-
ti sensim ad mortem properant.* 27.
33
- Seni sexagesimum superanti annum
bono corporis habitu missus à me san-
guis in angina, & sanatus est.* 261. 14
- Sensibus quod expositum, ipsum de se fi-
dem facit.* 116. 30
- ad Sententiam pro testimonio dicedam
in vulneribus quid medico opus sit.*
112. 36
- Septimo mense nati etsi vitales sunt,
infirmiores tamen esse solent.* 25. 44.
& cur, pag. 26
- Septimestres partus ex utero egressi,
quadraginta dierum afflictionem
patiuntur, ex Hippocrati sententia.*
26. 5
- Septum trāsversum respirationis instru-
mentum.* 245. 8
- Septum transversum mouendi thora-
cem gratia factum est.* 245. 11
- Serpens ab ancilla quadam progenitus.*
170. 24
- Servari interdū videmus eum de quo
medicus desperarat.* 22. 22
- Servari in spe contra spem, est contra ar-
tis spem in natura spe servari.* 24. 19
- Siccitates magnas cur largi imbres se-
quantur, & e contra.* 59. 33
- Siccitas quinque annorum in Gallia
Narbonensi.* 59. 38
- Siccitas insectorum generationi magis
quàm humiditas idonea.* 60. 8
- Simile pulchrum de sole & corde.* 99. 15
- Sitis causa.* 84. 43. & 161. 33
- Sitis peculiare symptoma hydropicorū.
12. 24 & unde in hydropicis
fiat.* 25. *Sitis cause.* 33
- de Simia & gallo dissectis tremore cor-
dis laborantibus exemplum Galeni.*
38. 41
- Sol non solum generationis insectorum,
sed & omnium causa est.* 60. 6
- de Sole & corde simile pulchrum.* 99. 15
- Somnus quid.* 136. 9
- in Somnum pronitatis causa.* 18. 8
- Sperma masculi motorium principium
fœtus formandi.* 4. 9
- Sperma virile ad prolis generationem
quale esse oporteat.* 4. 12
- Sphacelus quid Galeno.* 165. 8
- Spina Aegyptiaca syrupus, quem de Ri-
bes vocant.* 199. 11
- Spirandi difficultate hydropici tentan-
tur.* 13. 24
- Spirandi difficultas in pleuritide gra-
uior fit, ubi nihil expuitur.* 26. 37
- Spirationis difficilis causa.* 26. 41
- Spiratio crebra, vehemens ac difficilis
mali morbi indicium est.* 22. 43
- Spiritus vapor sanguinis est.* 99. 37
- Spiritus in nobis gigni ex puriore &
magis elaborata sanguinis arterialis
parte.* 99. 1
- Spirituum in nobis generatio sanguinis
unde emanant, naturam sequitur.*
99. 5
- Spiritus qui ad oculos perferuntur om-
nium lucidissimi.* 99. 10
- Spiritus in dolorum acerbitate & san-
guinis profusione exhauriri absami-
que.* 6. 44
- Spiritus puros aer purus: nebulosus, ne-
bulosus in nobis creat.* 99. 3
- Spiritus praefocatus & cum stertore
emissus, mali morbi indicium.* 26. 44
- Spumæ generatio.* 53. 3. & 154. 6
- Spumas & bullas à valido motu crea-
ri.* 55. 30
- Sputum in pleuritide quò celerius &
facilius prodierit, eo citius agrum li-
berat.* 22. 38
- in Sputo sanguinis Valentibus non pur-
gandum.* 221. 1
- Sputum sanguinis non omne purulen-
tum sputum sequitur, sed id tantum
quod malignum est.* 221. 21
- Sputa liuida, viridia, nigra mala.* 245.
13 & deinceps. & cur mala. 19
- Stercoris canis vis in levanda angina.*
261. 40
- & 3 Stertor

I N D E X.

- Stercor* quid. 152. 35 & unde fiat. 36
Stranguria causa. 142. 31
Stupor quid. 173. 43
Stupor, futura resolutionis indicium. 17.
 10
Subiecti nobilitas timidum in operan-
 do medicum facit. 128. 13
Sublimati epoti curatio. 31. 22. usque
 ad pag. 36
Substantias quasdam esse substantia
 nostra aduersarias. 29. 22
Substantiam aquosam perpetuo flatus
 sequitur. 164. 31
Subsultionem motus infantis in utero
 habet. 3. 16
Succurrendi ratio incerta quando con-
 tingit. 13. 43
Succus e corde veruecis arte paratus
 praestantissimus ad vires defectas
 reparandas. 183. 24
Suctio quando deficiat. 13. 15
Sudores in paralyti utilissimi. 175. 22
Superfætare posse mulieres Hippocra-
 tes dixit. 5. 8
Suprà, dictio, Hippocrati quid signifi-
 cet. 217. 22
in Symbolum habetibus facilis est tran-
 situs. 102. 24
Symptomatum molam consequentium
 enumeratio. 4. 31
Symptomata quæ ad sublimatum epo-
 tum sequuntur. 31. a lin. 10. ad 15
Symptomata affectus naturam sequun-
 tur, velut umbra corpus. 160. 40
Symptomata in acutis & ardentissimis
 febribus qualia hominem in vita di-
 scrimen adducere soleant. 255. 24
ex Syphilide morbo in elephantiasin se-
 pe transitum fieri. 223. 36
Syphilide morbo qui tenentur aduersus
 eos monitio. 224. 2
Syria regioni locustæ cladem segetibus
 & plantis inferunt. 59. 8
Syrupus Aegyptiacæ spina quem de Ri-
 bes vocant. 199. 11
Syrupi expectorantes. 222. 6
Syrupi de limonibus in arcenda putre-
 dine & bilis acrimonia retundenda
 laus. 257. 16
Veneri seminarium confertim ac pro-
 pere vacuantibus medicamentis re-
 instiguendum. 32. 10
Venenum foras euocans cataplasma.
 133. 17
in Venenosis affectibus quando sangui-
 nis missione & purgatione abstinен-
 dum sit. 132. 3
Ventriculum intemperatum quæ indi-
 cent. 38. 30
Venus cælestis, puramês purum bonum
 spectans. 95. 38
Venus secunda Platoni quid. 96. 2
Veneris utriusque collatio pulchra. 96. 5
 & deinceps. 96. 1
ex Venerca lue quæ mala nascantur.
 223. 24 & deinceps. 223. 2
Vermium & eorum quæ ex ipsis gignun-
 tur animalium commune quid. 63.
 35
Vermes marini quidam sexaginta cubi-
 torum. 50. 21
Vermem duodecim cubitorum e mulie-
 re quadam eiectum Alexander Tral-
 lianus testatur. 50. 25
e Veruecis corde succus arte paratus pra-
 stantissimus ad vires defectas re-
 parandas. 183. 24
in Vesica ulceribus pinguis conferre.
 145. 45 item malum. 144. 3
Vesica affectibus aquilonij flatus noxi.
 143. 36
Vesicæ suillis fotus fieri oleo calenti ple-
 nis. 8. 19 & 56. 36
Vicissitudines temporū sibi alternatim
 succedunt. 59. 36
Victus ratio incauta & inordinata quā-
 tum mali adferat. 10. 11
de Victus ratione speculationem esse pul-
 cherrimam. 10. 23
Victus ratio quantum in morbis confe-
 rat. 143. 27
Victus boni & ordinati commendatio.
 19. a lin. 23. ad 34
Victus congrua ratio in curatione pri-
 mas partes tenet. 86. 14
 Vigilia

I N D E X.

- Vigilia quid.* 136. 10
Vigilia totum corpus exsiccat. 18. 45 & 135. 17
Vigilantium opera cur interdum exerceant alium dormientes. 81. 8
Vinum citissime & uniuersim alit. 7. 4, & 83. 3
Vinum in defectu animo dandum. 46. 15
Vini in reparandis viribus quanta potentia sit, exemplo uxoris meae periclitantis obseruatum. 6. 43
Vinum immodicè sumptum frigidus morbos parit. 173. 31
Viri cur facillimè amore capiantur. 102. 11
Vir & uxor qui eodem morbo correpti, eodem die mortui sint. 246. 1
Virium substantia ex quibus compleatur. 7. 18
Vires ubi valentes sunt omnia contemnerent: ubi infirma, absquouis offendi. 15. 35, & 125. 21
Vires ledunt vigilia, dolor, immodica vacuatio. 135. 39
Virium defectio extenuationem consequi solet. 148. 45 & cur id fiat. 149. 4
Virium custodia similium exhibitionem indicat. 183. 3
Vlcus omne siccari postulat. 47. 2, & 229. 33
Vlceribus frigidum mordax. 207. 12
Vlceribus renum plantago plurimum confert. 243. 14
ad Vlcera sordida iniectio nobilis & efficax. 207. 45
Vlcera ad sanationem quiete indigent. 386. 29
Vnctio fida in resolutione, tetano, & omnibus cervicis & neruorum contractionibus. 234. 16
Vnguentum præstantissimum ad paralysin. 176. 6
Vnio quàm nature amica sit. 206. 44
Voluptas nocet emptæ dolore. 224. 1
Vrina quid. 84. 20
Vrina suppressioni adhibita remedia. 33. 43
Vrina purulenta causa. 143. 17
Vrina impubis iuuentis sani trahit cum fortitudine venenum. 133. 38
Vtero gerentem ab aliquo morbo acuto capi, lethale. 250. 4
Vtero gerentes quacunque à febris corripuntur, & fortiter calefunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt. 250. 5
Vteri affectus in quibus mulieres motum in utero percipiunt. 3. 22
ad Vteri affectus curâdos quæ dantur, in magna dosi exhiberi debent. 245. 22
Vulnera periculosa quæ intra peritonæum conduntur. 109. 35
in Vulneribus periculum quando insit vigiliarum, conuulsionis & delirij. 110. 5
Vulnera intra corpus quæ penetrant periculosa. 113. 14
Vulnus capitis nullum contemni debet. 120. 29
in Vulneribus capitis conuulsio lethalis. 121. 2
in Vulneribus capitis bilis vomitus & deficientia malum. 121. 11
Vulneribus capitis quæ interroganda. 121. 18
in Vulneribus capitis purgatio plurimum confert. 122. 27
Vulneribus omnibus modicus cibus & aqua exhibitæ competunt. 122. 29
Vulnerati cadaver secûdum antequam magistratui pro testimonio de morte vulnerati respondeamus. 122. 42
Vulneris sedes Hippocrati quæ dicatur. 123. 10
Vulnera bifariam lethalia dici. 124. 19
Vulnera & alij morbi quomodo lethalia esse soleant. 124. 29
Vulnera quadam in locis vilibus ac non malis existentia nec tollare grauiâ videri, mortem tamen inferre. 125. 8
in Vulneribus capitis plurimum purgatio confert. 158. 28
Vulnera capitis contusa periculosiora & 4 *quàm*

I N D E X.

quàm quæ cum fractura sunt. 159. 28
*Vulnera capitis etiam exigua periculo
 non carere.* 159. 20
*Vulnera intra peritoneum penetran-
 tia periculosa.* 185. 6
*in Vulneribus ab igniuomo aneo tormen-
 to factis suppurantia adhibenda ob
 contusionem.* 192. 32
*Vulnera ab igniuomis telis facta non
 prout alia tractari debent, sed pro-
 priam sui generis exigunt curatio-*

nem.

228. 38

*Vulnera ab igniuomis telis quàm peri-
 culosa.* 227. 11

*Vulnera capitis quæ ad meningas at-
 tingunt plerunque lethalia.* 230. 41

*Vulneratus quidam grauissimè & le-
 thaliter in capite cur statim mutus
 factus non fuerit, septimo verò die
 mutus euaserit.* 231. 17 & deinceps.
*in Vulneribus capitis plurimum purga-
 tio confert.* 233. 2

F I N I S.

*Errata quæ operarum incuria admissa sunt, Lector candide,
sic corrigito.*

- Pagina 3. linea 20. in margine. Lege 3. Methodi.
 Pagina 12. Linea 9. Lege, tanta morb.
 pag. 15. lin. 10. eumq;
 pag. 19. lin. 21. per sensiles. Et rursus lin. 37. illic. Et
 lin. 41. eos horrere.
 pag. 20. lin. 38. qui rigorem pa.
 pag. 27. lin. ultima. tumor aliquis.
 pag. 31. lin. 30. effracta uasa.
 pag. 43. lin. 14. hac mea. Et lin. 19. quos *αροπάδες*.
 pag. 45. lin. 34. acrem biliosamq;
 pag. 48. lin. 38. ob id quantum. Dele, ad.
 pag. 49. lin. 36. consistunt.
 pag. 51. lin. 5. qua sanè.
 pag. 53. lin. 13. acutorum scriptus est.
 pag. 58. lin. 14. uerum id esse. Et lin. 24. ni id fat.
 pag. 59. li. 5. necare omnibus. Et li. 29. color niger.
 pag. 60. lin. 10. nō cicuta. Et lin. 19. Lege, id quod
 amarum sit. Et lin. 40. acria sint.
 pag. 63. lin. 28. qua quidem transmiss.
 pag. 67. lin. 25. concoquitur panis cum far.
 pag. 68. lin. 3. quarundam partium.
 pag. 70. lin. 17. terrearum partium. Et lin. 43. acida
 apparet.
 pag. 74. lin. 15. non enim prof.
 pag. 77. lin. 35. Sic Hippocrates.
 pag. 78. lin. 40. possim.
 pag. 79. lin. 21. quin interni.
 pag. 83. lin. 34. non conueniat.
 pag. 85. lin. 26. meditatio. Et lin. 40. earum speciē.
 pag. 93. lin. 6. Hippocrates. Et lin. 37. indicare ui-
 detur.
 pag. 94. lin. 29. ardente.
 pag. 98. lin. 5. quamuis. Et lin. 24. saluum. Et lin.
 26. causo unius tam.
 pag. 99. lin. 9. uerius dictum.
 pag. 101. lin. 43. imprimis. Et lin. 45. lethalia dici.
 pag. 104. lin. 15. qui si nat.
 pag. 113. lin. ultima. calceare.
 pag. 117. lin. 8. Habes itaque.
 pag. 119. lin. 34. Nunc uerò.
 pag. 122. lin. 31. quid portendant.
 pag. 124. lin. 10. transpiratu.
 pag. 125. lin. 19. refrigerationem recipiens. Et lin.
 33. sopor potiss.
 pag. 127. lin. 22. usus est loq.
 pag. 130. lin. 22. frigidioribus.
 pag. 131. lin. 2. intempestiue.
 pag. 133. lin. 34. ut dicitur.
 pag. 142. lin. 18. pane puro.
 pag. 147. lin. ultima, pestilentes.
 pag. 149. lin. 16. quum & soli.
 pag. 153. lin. 13. atque eæ.
 pag. 154. lin. 14. istericis sympt.
 pag. 157. lin. 32. antidotum excogitauit.
 pag. 158. lin. 35. cinnamomum, rapam.
 pag. 159. lin. 11. chamepitis, cuiusque.
 pag. 167. lin. 27. uigilantes nimium.
 pag. 170. lin. 13. uoluptati.
 pag. 176. lin. 35. pro mitiorem, lege miliarem.
 pag. 181. lin. 7. candicans. Et lin. 34. &.
 pag. 187. lin. 37. totam medic.
 pag. 193. lin. 15. possunt.
 pag. 199. lin. 24. molestias eas, quæ percipi.
 pag. 200. lin. 3. problematis.
 pag. 205. lin. 37. indicationem.
 pag. 214. lin. 17. Auicenna.
 pag. 215. lin. 6. in margine, 5. Metaphys. Et lin. 28.
 internos.
 pag. 216. lin. 1. afferunt. Et lin. 29. tremor quidam.
 pag. 226. lin. 25. nullius alterius.
 pag. 230. lin. 35. apud nos.
 pag. 233. lin. 20. horum nempe omnium.
 pag. 237. lin. 43. non pessimus hic autor.
 pag. 244. lin. 5. uetustissimus autor.
 pag. 253. lin. 41. myrtiq; aquam.
 pag. 255. lin. 21. intemperatis naturis.
 pag. 260. lin. 23. eruca.
 pag. 261. lin. 39. cæteræ.
 pag. 267. lin. 6. cum nihil non in medicina graue.
 pag. 274. lin. 44. uentriculus.
 pag. 276. lin. 11. enematis.
 pag. 277. lin. 9. publicè.
 pag. 282. lin. 17. faciant.
 pag. 285. lin. 3. secum ipsa pugn.
 pag. 296. lin. 16. apparatuq;
 pag. 302. lin. 41. cærulea glacie.
 pag. 320. lin. 13. solutiuum sequatur.
 pag. 321. lin. 8. sumac. Et lin. 9. ligati.
 pag. 322. lin. ulti. nostri.
 pag. 324. lin. 31. pisciculi saxatiles.
 pag. 327. lin. 12. cochiarum.
 pag. 330. lin. 19. modo tensui. Et lin. 26. fundus
 ipsius est.
 pag. 334. lin. 25. chamemeli.
 pag. 339. lin. 15. complectar quæ de affectione. Et
 lin. 30. ipsa.
 pag. 341. lin. 12. pinguium. Et lin. 31. eglecmata.
 pag. 365. lin. 28. auferri.
 pag. 367. lin. 39. maxime.
 pag. 370. lin. 20. hos syderum curs.
 pag. 376. lin. 43. eadem ferè fu.
 pag. 387. lin. 33. Archigene. Et lin. 39. Crateuam.
 pag. 389. lin. 12. huic uerò.
 pag. 390. lin. 23. exercenda.
 pag. 397. lin. 6. à colore.
 pag. 403. lin. 11. tum fuerit.
 pag. 417. lin. 22. abundantia.
 pag. 419. lin. 31. curemus.
 pag. 437. lin. 43. Meth. II.
 pag. 441. lin. 20. quod v i r. & x. Et lin. 27. & r.
 de Gener. & corr. Et lin. ulti. r i. ad.
 pag. 442. lin. 2. Galen. r i. Therap.
 pag. 444. lin. 9. utrisque.
 pag. 446. lin. 37. Mundinus.
 pag. 457. lin. 33. effluat.

